8127

సంగ్రహ వ్యాకరణము

ఇది

పాఠశాలల యుపయోగము నిమిత్తము

కందుకూరి వీరేశలింగముచే

రచియింపఁబడినది.

[వెల 1 రూపాయి

Printed by A. Lakshmanaswamy Naidu
at the Saraswathi Power Press, Rajahmundry
and published by the Secretary,
Hithakarini Samajam, Rajahmundry
30th Edition 5008—1948

సంగ్రహవ్యాకరణము.

ఆంధ్రభాష

౧. ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపఁబడుభాష యాంధ్రభాష యనఁబడును. (భాషయనఁగా నరులొండొరులకుఁ దమ మనోభావముల నెఱిఁగింప సాధనభూతముగానుండు వాగ్జాలము కూడిక.) అది వాగ్రూపముగానైనను, లిఖితరూపముగానైనను, ఉండవచ్చును. ఒకభాష మొదలగునవి కేవల వాగ్రూపములు. తెలుఁగు అఱఋ మొదలగునవి వాగ్లిఖితరూపములు.

౨. ఈభాషయందలి పదములు, తత్సమములు, తద్భవములు, దేశ్యములు అని మూఁడుభేదములు కలవి. ౧. విభక్తిప్రత్యయము మాత్రముమారి తెనుఁగున వాడఁబడు సంస్కృత ప్రాకృతపదములు తత్సమములు. ఉ:—సం. గురు (ః), సం. స. గురు (వు); ప్రా. గారవ (ం) ప్రా. స. గారవ (ము). ౨. వర్ణాగమము, వర్ణలోపము, వర్ణాదేశము, లోనుగాఁగల వికారములను విధివిహితముగాఁ బొంది తెలుఁగున వ్యవహరింపఁబడు సంస్కృతప్రాకృతపదములు తద్భవములు. ఉ:—ఆగ—సం. గథః, సం. భ. అరదము; ప్రా. అచ్చేరం, ప్రా. స. అచ్చెరువు—లోప—సం. తామరసమ్, సం. భ. తామర; ప్రా. పణ్ణాసా, ప్రా. భ. పనస—ఆదే—సం. అంగణమ్, సం. భ. అంకణము; ప్రా. పుఢవీ, ప్రా. భ. పుడమి. ౩. సంస్కృతప్రాకృతముల,

సంబంధమేమియు లేక త్రిలింగదేశమున వ్యవహరింపఁబడు పదములు దేశ్యములు. ఉ—ఊరు, పేరు.

3. సంస్కృతసమేతర మగుభాష యచ్చతెలుఁగనఁబడును. ఆంధ్రమునకు సంస్కృతప్రాకృతములు రెండును బ్రకృతులు కావున, సంస్కృత మాద్యప్రకృతియనియు, ప్రాకృతము ద్వితీయప్రకృతి యనియు, ఆంధ్రము వికృతియనియు, చెప్పఁబడును.

౪. లక్షణవిరుద్ధములైన పదములు గ్రామ్యములు. ఉ:— వస్తాడు, తెస్తాడు. ఇవి ప్రయోగార్హములు గావు. అయినను మన తొల్లింటి కవీంద్రులు వాడియున్న పదములు గ్రామ్యములైనను గ్రాహ్యములే. ఉ:—కుఱకుంకుఁడు, ప్రాణగొడ్డము, జీవగఱ్ఱ.

౫. భాషకుం బ్రధానసాధనములు వర్ణములు; వర్ణములు పదములగును; పదములు వాక్యములగును: వాక్యములు కావ్యములగును.

వ్యా క ర ణ ము.

౧. ఆంధ్రభాషను సలక్షణముగా వ్యవహరించుటకు ఉపయోగించు విషయములుగల శాస్త్రము ఆంధ్రవ్యాకరణ మనఁబడును.

౨. అది వర్ణపరిచ్ఛేదము, పదపరిచ్ఛేదము, వాక్యపరిచ్ఛేదము, కావ్యపరిచ్ఛేదము, అని నాలుగు భాగములు గలది.

వ ర్ణ ప రి చ్ఛే ద ము.

౧. వివిధములగు ధ్వనులను వేర్వేఱ నెఱింగించుకొఱకు వ్రాఁతయం దేర్పఱుచుకొఁబడిన గురుతులు వర్ణము లనికాని, అక్షరములని కాని, చెప్పంబడును. ఉ:—అ, ఇ, క, గ. అట్టివర్ణములను గూర్చి చెప్పునది వర్ణపరిచ్ఛేదము.

౨. వర్ణములసమూహమునకు వర్ణసమామ్నాయ మని పేరు. ఆంధ్రవర్ణసమామ్నాయమున, ఏఁబదియాఱు వర్ణములు గలవు. అవి అచ్చులు, హల్లులు, ఉభయాక్షరములు, అని మూఁడు విధములుగలవి.

౩. అచ్చులు పదియాఱు:—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఎ, ఏ, ఐ, ఒ, ఓ, ఔ. (అచ్చులకు ప్రాణములు, స్వరములు, అని మారుపేళ్ళు గలవు.)

౪. ఇతరవర్ణసాహాయ్యము లేకయే పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడు వర్ణములు అచ్చులు. అచ్చులలో అ, ఇ, ఉ, ఋ, ఌ, ఎ, ఒ, అను నేడును హ్రస్వములు, (అనఁగాకుఱుచలు); ఆ, ఈ, ఊ, ౠ, ౡ, ఏ, ఐ, ఓ, ఔ, అను తొమ్మిదియు దీర్ఘములు (అనఁగానిడుదలు); ఎ, ఏ, ఒ, ఓ, అను నాలుగును వక్రములు (అనఁగావంకరగానుండునవి); ఐ, ఔ, అను రెండును వక్రతమములు (అనఁగా మిక్కిలివంకరగా నుండునవి.)

౫. హల్లులు ముప్పదియేడు:—క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, చ, ౘ, ఛ, జ, ౙ, ఝ, ఞ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, త, థ, ద, ధ, న, ప, ఫ, బ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ళ, ఱ, (హల్లులకు వ్యంజనములు, ప్రాణులు, అని నామాంతరములు.)

౬. స్వరసాహాయ్యము లేక పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడని వర్ణములు హల్లులు. హల్లులలో, క, చ, ౘ, ట, త, ప, అను నాఱును పరుషములు (అనఁగా కఠినాక్షరములు); గ, జ, ౙ, డ, ద, బ, అను నాఱును సరళములు (అనఁగా కఠినములు కానివి); ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, ణ, థ, ధ, న, ఫ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ళ, ఱ - అను నిరువదియైదును స్థిరములు. (అనఁగా నిలుకడగా నుండునవి); స్థిరములలోని నకారము ద్రుత మనఁబడును; ఖ, ఘ, ఛ, ఝ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, అను పదియు వర్గయుక్కులనఁబడును,

౭. మఱియు హల్లులలో క, ఖ, గ, ఘ, ఙ; చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ; ట, ఠ, డ, ఢ, ణ; త, థ, ద, ధ, న; ప, ఫ, బ, భ, మ; అనునిరువదియైదును స్పర్శములు—ఇందు అయిదయిదు క్రమముగా కవర్గము, చవర్గము, టవర్గము, తవర్గము, పవర్గము, అనబడును.—య, ర ల, వ, అను నాలుగును అంతస్థములు; శ, ష, స, హ, అను నాలుగును ఊష్మములు.

౮. ఉభయాక్షరములు మూఁడు:—ఁ, ం, ః - ఇవి క్రమముగా అరసున్న, నిండుసున్న, విసర్గము అని చెప్పఁబడును. (అరసున్నకు అర్థానుస్వారము, అర్థబిందువు అనియు - నిండుసున్నకు పూర్ణాను స్వారము, పూర్ణబిందువు, అనియు - వేరునామములు.)

౯. అచ్చులును హల్లులు, నగువర్ణములు ఉభయాక్షరములు, (హల్లులమీఁదవలె వీనిమీఁద అచ్చులు నిలువకుండుటంజేసి యచ్చులును అచ్చులకువలె వీనికి స్వతంత్రప్రయోగము లేమింజేసి హల్లులును, అని యెఱుంగునది.)

౧౦. ఉత్పత్తిస్థానములను బట్టి అ, ఆ, క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, హ, ః, లు, కంఠ్యములు; ఇ, ఈ, చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, య, శ, లు, తాలవ్యములు; ఋ, ౠ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, ర, ష, ఱ, లు, మూర్ధన్యములు; ఌ, ౡ, ౘ, ౙ, త, థ, ద, ధ, న, ల, స, లు, దంత్యములు; ఉ, ఊ, ప, ఫ, బ, భ, మ, లు, ఓష్ఠ్యములు; ఙ, ఞ, ణ, న, మ, ఁ, ం, లు, అనునాసికములు; ఎ, ఏ, ఐ, లు, కంఠ్యతాలవ్యములు; ఒ, ఓ, ఔ, లు, కంఠోష్ఠ్యములు; వ, దంతోష్ఠ్యము; అని చెప్పఁబడును.

౧౧. య, ర, ల, వ - ఈయక్షరములు లఘువులు, అలఘువులు, అని యిరుదెఱంగులు; సాధ్యమగు యకారము లఘువు. ఉ- (అది+ఇట్టి=అదియిట్టి.) సాధ్యమనఁగా శాస్త్రమువలనఁ గలిగినది. సిద్ధమగుయకార మలఘువు. ఉ:—కాయ. సిద్ధ మనఁగా శబ్దముతోడ నుండునది. రేఫము లఘువు. ఉ:—పెరుగు. శకటరేఫ మలఘువు.

ఉ:—చెఱకు. సిద్ధమగులకారము లఘువు. ఉ:—శల. సాధ్యమగు శకార మలఘువు. ఉ:—[ఏఱునుండి] ఏళ్లులు. సాధ్యమగు ప్రథమ మీఁది వకారము లఘువు. ఉ:—(అతఁడు+పలికె=) అతఁడువలికె. సిద్ధమగు వకార మలఘువు ఉ:—వాఁగు.

౧౨. పై వర్ణములలో ఎ, ఒ, చ, జ, ఱ, ఁ, అను నాఱును సంస్కృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఐ, ఔ, ఙ, ఞ, శ, ష, యను పది యుంగూడ ప్రాకృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ః, ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, శ, ష, అను పందొమ్మిదియు నచ్చ తెనుగున లేవు.

౧౩. అచ్చ తెలుఁగునకు వర్ణములు ముప్పదియేడు—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఏ, ఐ, ఒ, ఓ, ఔ, ఁ, ం; క, గ, చ, చ, జ, జ, ట, డ, ణ, త, ద, న, ప, బ, మ, య, ర, ల, వ, స, హ, ఱ, ళ.

౧౪. ఇఁక, అఁట, చుఁడు, అను శబ్దములందక్క ప్రథమ హ్రస్వముమీఁద అరసున్న లేదు. హ్రస్వముమీఁది యరసున్న వైకల్పికముగా నిండుసున్న యగును. ఉ:—అనఁటి, అనంటి.

౧౫. అచ్చ తెనుఁగున పరుషసరళములకు ముందే బిందు వుండును. ఉ:—కలఁక, వంకర, వాఁగు, వంగ

౧౬. తెలుఁగుమాటలకు మొదల, ణ, య, ళ, వు, వూ, వో, వో, లు లేవు.

౧౭. ఉయ్యేల, పయ్యెద, తొయ్యలు - ఈమూఁడు శబ్దములందక్క పదమధ్యయకారమున ద్విత్వములేదు. ఉ:—కయ్యము, బయులు.

౧౮. అచ్చ తెలుఁగున చ, జ, లు తాలవ్యములు, చ, జ, లు దంత్యములు. తాలవ్యములు ఇ,ఈ,ఎ,ఏ,ఐ, లంగూడియుండును. ఉ:—చిగురు, జిగి మొ॥ - దంత్యములు అ, ఆ, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, ఔ, లంగూడి యుండును. ఉ:—చవి, జత మొ॥

౧౯. సంస్కృతసమములయందు ఇకారాంతము లయిన శబ్దముల ఉపధ*లగు చ, జ, వర్ణములు బహువచనమునందు దంత్యము లగును. ఉ:—వీచి, వీచులు. 'రాజు' శబ్దము మాత్రము ఏకవచనము నందు దంత్యయుక్తముగా నున్నది.

పదపరిచ్ఛేదము.

౧. అర్థముగల ఏకవర్ణముకాని, వర్ణసముదాయముకాని, పదమనఁబడును. ఉ:—అ, మా, అట, నగ, పనస; అట్టిపదములను గూర్చి చెప్పునది పదపరిచ్ఛేదము.

౨. వ్యస్తపదములనియు, సమాసపదములనియు, పదములు రెండువిధములు. పెక్కుపదములు చేరి యొక్కపదమగునది సమాస పదము:—గరళకంఠుఁడు, అలరువిల్తుఁడు. అట్లు చేరనిది వ్యస్త పదము:—గరళము, కంఠము, అలరు, విల్లు.

౩. సంస్కృతశబ్దములు, ప్రకృతులు, ప్రత్యయములు, అని రెండువిధములు గలవి. లోకములోని పదార్థములను, వ్యాపారములను, తెలియఁజేయు మూలపదములు ప్రకృతులు. ప్రకృతులకు లింగము, కాలము, మొదలగు భేదములు గలుగుటకై చేర్పఁబడునవి ప్రత్యయ ములు. ప్రకృతులు ప్రాతిపదికములని, ధాతువులని, ఇరుదెఱఁగులు.

౪. కౌండిణ్యమతమున శబ్దములు మూఁడువిధములుగలవి. అవి నామములు, క్రియలు, అవ్యయములు. కేవలనామములు, సర్వనామ ములు, అని నామములు రెండువిధములు; కేవలనామములు, విశేష్యములు, విశేషణములు అని రెండుదెఱఁగులు.

* ఉపధ యనఁగా తుదివర్ణమునకు ముందుండు వర్ణము.

౫. విశేష్యములు, విశేషణములు, సర్వనామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, అని పదము లయిదువిధములుగలవి.

విశేష్యము.

౧. మన యింద్రియములకుఁగాని, మనస్సునకుఁగాని, గోచరములగు పదార్థముల పేళ్ళు విశేష్యములనఁబడును. ఉ:—పుస్తకము, కూఁత, పరిమళము, పులుసు, వేఁడిమి, యోగ్యత.

౨. సంజ్ఞావాచకములు, జాతివాచకములు, గుణవాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేష్యములు నాలుగువిధములు గలవి.

౩. మనుజులు, దేశములు, పట్టణములు, పర్వతములు, నదులు మొదలగు వానిలో నొక్కొక్కదానికిఁ బెట్టఁబడిన నామములు సంజ్ఞావాచకములు. ఉ:—రాముఁడు, కోసలము, ద్వారక, నీలగిరి, గోదావరి.

౪. జంతు వస్తు సముదాయములో నొక్కొక్క తరగతిలోని వానికి సామాన్యముగాఁ జెందునవి జాతివాచకములు. ఉ:—మనుజుఁడు, వృక్షము, ఆవు, రాయి.

౫. వేఱువేఱు గుణముల పేళ్ళు గుణవాచకములు. ఉ:—మాధుర్యము, చేఁదు, యోగ్యత, చెడ్డతనము.

౬. భావార్థకమునందుఁ దెలుఁగున, తనము, ఱికము, ఇమి, న, ఇక, మొదలగు ప్రత్యయము లంతమునందువచ్చును. ఉ:—చిన్నతనము, కన్నెఱికము, పేరిమి, నల్లన, అగ్గలిక.

౭. మఱి బహ్వర్థంబున, కాఁడు, కత్తియ, ఈఁడు, అరి, ఇ, త, ఆఁడి, ఆఁడు, మొదలగు ప్రత్యయములు వచ్చును. ఉ:—తేరకాఁడు.

తేరకత్తియ, అటమటీఁడు, కల్లరి, బిత్తరి, చాకిత, వగలాఁడి, వగలాఁడు.

౮. క్రియవలనఁ గలిగినవి క్రియావాచకములు. ఉ:—వండుట, వంట, వండమి; పండుట, పంట, పండమి.

౯. ధాతువులకు, క, ఇమి, ఁత, కువ, ట, టు, పము, పు, ఇక, న, బడి, గడ, ఇకి, వు, అ, అకము, డు, లోనగు ప్రత్యయ ములఁ జేర్చుటవలస క్రియాజన్య విశేష్యములు కలుగును,—అలుక, కలిమి, కోఁత, పెనఁకువ, ఆట, వ్రేటు, తిరిపము, చూపు, కోరిక, గడన, ఏలుబడి, తీరుగడ, వినికి, మనువు, ఎండ, అమ్మకము, త్రొక్కుడు, వీనినే కృదంతములందురు.

౧౦. సంస్కృతనామములు కొన్ని యజంతములుగాను, కొన్ని హలంతములుగాను, ఉండును. లింగబోధకప్రత్యయాదులు గలుగు నప్పు డజంతశబ్దములలో మహద్వాచకముల తుది అకారమునకు ఉకారమగును:—(రామ)రాము; ఏకాక్షరశబ్దంబులకుందక్క మిగి లినవాని దీర్ఘమునకు హ్రస్వమగును—(రమా) రమ, (నదీ) నది, మా, శ్రీ; ఋకారాంతముల ఋకారమునకు అకార మగును— (భ్రాతృ) భ్రాత. హలంతములలో మకారాంతములు ద్వితీయైక వచనాంత తుల్యములు; ఇతరములు ప్రథమైకవచనాంత తుల్యములు. అందు, నకారాంతములకుఁ దక్క ప్రథమైకవచనాంతతుల్యంబుల తుది హల్లునకు ద్విత్వమును, ఉకారాగమమును, అగును—(దిక్) దిక్కు, (కకుప్) కకుప్పు; దీర్ఘముమీఁది హల్లునకు ద్విత్వము వైక ల్పికము:—(వాక్) వాకు, వాక్కు; నాంతములయు, ద్వితీయైకవచ నాంత తుల్యములయు, అంత్యహల్లునకు లోపంబు గలుగును—

(కర్మన్) కర్మ, (విద్వాంసమ్) విద్వాంస. [ఇట్లు లోపముం బొందు వాని కజంతంబులకుఁ బోలెఁ గార్యంబు—(విద్వాంస) విద్వాంసు].

౧౧. దేశ్యనామములు ఔపవిభక్తికాంతములు అనౌపవిభక్తికాంతములు, అని రెండువిధములు గలవి.

౧౨. విశేష్యములకు లింగము, వచనము, విభక్తి, గలిగి యుండును.

లింగము.

౧. స్త్రీపురుషాది జాతిభేదము లింగమనంబడును. ఆంధ్రమున మహత్తు, మహతి, అమహత్తు, అని లింగములు మూడు. మనుష్యుల లోనికాని దేవతలలోనికాని పురుషులును, వారివిశేషణములును, మహతులు ; స్త్రీలును, వారివిశేషణములును, మహతులు ; తిర్యక్కులును, జడములును, వానివిశేషణములును, అమహత్తులు.

౨. సంస్కృతమున శబ్దములకే నియతము లగు లింగములు కలవుగాని, అర్థమును బట్టి లేవు. అవి, పుంలింగము, స్త్రీలింగము, నపుంసకలింగము, అని మూఁడు.

౩. ఇకారాంత వ్యతిరిక్తములగు మహద్వాచకములకు బిందుపూర్వక డువర్ణకంబు వచ్చును:—(రామ)రాముఁడు, (శంభు) శంభుఁడు, (విధాతృ) విధాతృఁడు, మగఁడు, బల్లిదుఁడు. ఇకారాంతము.—హరి.

౪. కొన్ని యమహచ్ఛబ్దములకును మహద్విషయం దీకార్యము గలుగును:—సముద్రుఁడు, మేఘుఁడు, హిమవంతుఁడు.

౫. ఇట్టి డువర్ణకము వచ్చు మహత్తులుకాని దేశ్యపదములు పుంలింగసమము లనఁబడును—కర్తళఁడు, పరికాఁడు.

౬. అకారాంతము లగు అమహద్వాచకములకు మువర్ణకమువచ్చును.—ఋక్షము, వనము, గుల్మము, వల్లము.

౭. మువర్ణమంతమందు వచ్చు నపుంసక వాచకములుకాని పదములు నపుంసకలింగపదము లనఁబడును.—జనము, చుట్టము.

౮. మూఁడులింగములయందును ఉకారాంత తత్సమశబ్దముల యంతమందు వువర్ణకము వచ్చును.—శంభువు, వధువు, వస్తువు.

౯. మహతీవాచకముల యంతమునందు, డు, ము, వు, లలో నేదియు రాదు:—సీత, వనిత, అక్క, తల్లి. ఉకారాంతములకు వు వర్ణకము మాత్రము వచ్చును:—వధువు.

౧౦. లింగబోధకము లగు డు, ము, వు, లలో నొకటిగాని యంతమందురాని స్త్రీవాచకములుకానిశబ్దములు స్త్రీలింగపదము లనఁబడును:—దూత, దొర, చరిత, మూఁత.

౧౧. ఈభాషయందు మహత్తు, మహతి, వీనిభేదమును దెలిసి కొనుటకు మూఁడుమార్గములు గలవు.—

౧. పదభేదమువలన.

మహత్తు.	మహతి.	మహత్తు.	మహతి.
పురుషుఁడు.	స్త్రీ.	పెనిమిటి.	పెండ్లాము.
పిత.	మాత.	మామ.	అత్త.
వరుఁడు.	వధువు.	బావ.	వదినె.

౨. అంతభేదమువలన.

బ్రాహ్మణుఁడు.	బ్రాహ్మణి.	పాఱుఁడు.	పాఱుతి.
నాయకుఁడు.	నాయిక.	నగలాఁడు.	వగలాడి.
జనకుఁడు.	జనని.	చెలికాఁడు.	చెలికత్తె.

౩. పూర్వ మొకపదము చేర్చుటవలన.

పురుషశిశువు.	స్త్రీశిశువు.	మగపిల్ల.	ఆఁడుపిల్ల.
మగబిడ్డ.	ఆఁడుబిడ్డ.	మగశిశువు.	ఆఁడుశిశువు.

౧౨. కొన్నిశబ్దములకు మహత్తునకును, మహతికిని, ఏక రూపమే కానఁబడుచున్నది.—అసుర, ఒయ్యారి,

వ చ న ము.

౧. ఒకటికిని, ఒకటికంటె నెక్కువకును, కలుగుభేదము వచనమనఁబడును. ఏకవచనము, బహువచనము అని వచనములు రెండు.

ఏ క వ చ న ము.

౨. ఒకదానిని దెలుపునది యేకవచనము—రాముఁడు, స్త్రీ, వస్తువు.

౩. లింగబోధకములగు, డు, ము, వు, వర్ణకములు మూడును ఏకవచనమునందే వచ్చును.—రాముఁడు, వనము, వస్తువు. వీనిలో మువర్ణమునకు మూముడిగాని, పూర్ణబిందుపూర్వక బువర్ణకముగాని, వికల్పముగా వచ్చును.—వనము, వనమ్ము, వనంబు.

౪. 'ఇయ' అనుదానికి మారుగా ఎకారము వైకల్పికముగా వచ్చును.—విడియము, విడెము; కన్నియ, కన్నె.

౫. పూర్వసూత్రములంబట్టి ఉకారాంత మహచ్ఛబ్దంబుల కేకవచనంబున, డు, వు, లలో నేదియైన వచ్చునుగాన రెండురూపములు—గురుఁడు, గురువు; శంభుఁడు, శంభువు.

౬. సాంతములగు హలంతశబ్దముల కడహల్లు వైకల్పికముగా లోపించి రెండురూపము లేర్పడును.—ఉరము, ఉరస్సు; ధనువు, ధనుస్సు. మహద్వాచకములు, కడహల్లు వికల్పముగా లోపింప, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యము లగును.—అంగిరుఁడు, అంగిరసుఁడు.

౭. ఇ-మ-నిచ్ ప్రత్యయాంతములకు మువర్ణకము వైకల్పికముగా వచ్చును.—గరిమ, గరిమము; మహిమ, మహిమము; అణిమ, అణిమము; లఘిమ, లఘిమము.

బ హు వ చ న ము.

౮. అనేకములను దెలుపునది బహువచనము—రాములు, స్త్రీలు, వస్తువులు.

౯. సామాన్యముగా ఏకవచనరూపము తుదను లువర్ణకము చేర్చుటవలన బహువచనము నిష్పన్నమగును.—వనిత, వనితలు; నవలా, నవలాలు; భ్రాత, భ్రాతలు; దిక్కు, దిక్కులు; వనము, వనమ్ము, వనంబు - వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.

౧౦. పుంలింగబోధక మగు డువర్ణకము బహువచనము పర మగునప్పుడు లోపించును.—రాముఁడు, రాములు; గురుఁడు, గురులు; మగఁడు, మగలు. (ఱేఁడు శబ్దమునకు లోపింపదు.—ఱేఁడులు. లింగ బోధక మనుటచే త్రాడులు, ఇత్యాదులందు లోపములేదు.)

౧౧. బహువచనము పర మగునప్పుడు, ఇకారాంతశబ్దముల కొన యికారమునకు ఉకార మగును.—హరి, హరులు; కత్తి, కత్తులు; వాసిని, వాసినులు; ఇకారముపాంత్యము*గాఁ గూడ గల తెలుఁగుశబ్దముల ఉపాంత్యఇకారమునకును ఉకార మగును:—కలికి, కలుకులు. రెండక్షరముల శబ్దములకును, ర, ల, డ, లు ఉపధలుగాఁ గలశబ్దములకును, కాదు:—జిగి, జిగులు; పందిరి, పందిరులు; పిడికిలి, పిడికిళులు; రాపిడి, రాపిడులు.

౧౨. కొన్ని వర్ణాంతశబ్దముల నువర్ణమునకు బహువచనము పర మగునప్పుడు బిందుపూర్వక కువర్ణంబు వచ్చును—మ్రాను, మ్రాఁకులు; కొలను, కొలఁకులు; కలను, కెలను, కొఱను, గవను, నెఱను, వరను, వలను, శబ్దములుకూడ నిట్టివే. ఈ కువర్ణకము ఏక వచనమునందును వికల్పముగా వచ్చును:—కొలను, కొలంకు. రేను, గోను, శబ్దముల నువర్ణమునకు బిందుపూర్వక గువర్ణకం బగును.—రేఁగులు, గోఁగులు.

---

* ఉపాంత్యమనఁగా తుదివర్ణము నకు సమీపమం దుండువర్ణము.

౧౩. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు కడ వర్ణము లోపించును—చేను, చేలు; పేను, పేలు; మీను, మీలు; రేయి, రేలు; (త్రాయి, త్రాలు;) వ్రాయి, వ్రాలు; వేయి, వేలు. కొన్నిటి కీలోపము వైకల్పికము.—ఆవు, ఆవులు, ఆలు; జాము, జాములు. (జాలు) చుట్టము, చుట్టములు, చుట్టలు; మీసము, మీసములు, (మీసలు)

౧౪. దీర్ఘపూర్వక మగులకార ముపధగాఁ గలసంస్కృతసమ మహచ్ఛబ్దంబులకు బహువచనము పర మగునప్పుడు రువర్ణకము వచ్చును—బాలుఁడు, బాలురు. ఇట్లు కొన్ని తెలుఁగుశబ్దములకును బహువచనమున రువర్ణకము వచ్చును—పగతుఁడు, పగతురు; అల్లుఁడు, అల్లురు.

౧౫. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఉకారాంతశబ్దముల వువర్ణమునకు లోపము బహుళము*గా నగును—మనువు, మనువులు; గురువు, గురువులు, గురులు; వధువు, వధువులు; తెరువు, తెరువులు, తెరులు.

౧౬. బహువచనము పర మగునప్పుడు, డు, లు, టు, రు, వర్ణముల ఉకారమునకు లోపము వైకల్పికముగాఁ గలుగును.—గుండు, గుండులు, గుండ్లు; కాలు, కాలులు, కాళ్లు; గొంటు, గొంటులు, గొంట్లు; గోరు, గోరులు, గోర్లు.

౧౭. కొన్నిశబ్దములకు బహువచనమునం దనేకరూపములు గలవు:—

ఏకవచనము.	బహువచనము.
విలుకాఁడు.	విలుకాండ్రు, (విలుకాఁడ్రు)
వేఁటకాఁడు.	వేటకాండ్రు, (వేఁటకాఁడ్రు)
చెయువు.	చెయువులు, (చెయువుఱు)

* కొన్నిచోట్ల నిత్యము గాను, కొన్నిచోట్ల వికల్పము గాను, కొన్నిచోట్ల ఇతరవిధము గాను వచ్చుట బహుళము.

ఏకవచనము.	బహువచనము.
చీటి.	చీటులు, చీట్లు.
అనఁటి.	అనఁటులు, అనఁట్లు.
తూఁడు.	తూఁడులు, తూండ్లు
వజ్రము.	వజ్రములు, వజ్రాలు.
పగడము.	పగడములు, పగడాలు.
రు.	పేరులు, పేళులు, పేళ్లు.
కొడవలి.	కొడవండులు, కొడవండ్లు.
త్రాడు.	త్రాడులు, త్రాళులు, త్రా
(మొగిలు.)	మొగిళులు, మొగిలులు, మొగిళ్లు.
ఊరు.	ఊరులు, ఊళులు, ఊళ్ళు.
ఏఱు.	ఏఱులు, ఏళులు, ఏళ్ళు.
విల్లు.	విల్లులు, విండులు, విండ్లు.
జెట్టి.	జెట్టులు, జెట్లు.
తడి.	తడులు, తళ్ళు, మొదలగునవి.

౧౮. మఱికొన్ని శబ్దములకు బహువచనము నానావిధములుగఁ గలుగును.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ఆలు.	ఆండ్రు.	కూఁతురు.	కూఁతులు.
చెల్లెలు.	చెల్లెండ్రు.	పెండ్లి.	పెండ్లిండ్లు.
కోడలు.	కోడండ్రు.	తేఁడు	తేండ్లు.
ముద్దరాలు.	ముద్దరాండ్రు.	మఱఁదలు.	మఱదండ్రు.
గండఁడు.	గండండ్రు.	చెలియలు.	చెలియండ్రు.
మిండఁడు.	మిండండ్రు.	జవరాలు	జవరాండ్రు.

౧౯. వస్తుస్వభావమునుబట్టి కొన్నిశబ్దములకు బహువచనము లేదు.—పైఁడి, వెండి, కేలు, మొన్న, నిన్న, రేవు, మాపు.

౨౦. ఈలాగుననే మఱికొన్ని శబ్దముల కేకవచనములేదు.— ఇరులు, కురులు, వడ్లు, పెసలు.

౨౧. కొన్ని శబ్దముల కేకవచన బహువచనములయందు అనేక రూపములు కానఁబడుచున్నవి.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
దయాళుఁడు,	దయాళురు,	గృహస్థుఁడు,	గృహస్థులు.
దయాళువు,	దయాళువులు.	గృహస్థు.	
రాహువు,	రాహువులు,	చరిత,	చరితలు,
రాహు,	రాహులు.	చరితము.	చరితములు.
పుట్టువు,	పుట్టువులు,	అభిలాష,	అభిలాషలు,
పుట్టు,	పుట్టులు.	అభిలాషము.	అభిలాషములు.
సవితృఁడు,	సవితృలు,	భ్రమ,	భ్రమలు,
సవిత,	సవితలు.	భ్రమము.	భ్రమములు.
విధాతృఁడు,	విధాతృలు,	వధ,	వధలు,
విధాత.	విధాతలు.	వధము.	వధములు.
నేతృఁడు,	నేతృలు,	కంధరము,	కంధరములు,
నేత.	నేతలు.	కంధర.	కంధరలు.
శుంఠుఁడు,	శుంఠులు,	నాసికము,	నాసికములు,
శుంఠ.	శుంఠలు.	నాసిక.	నాసికలు.
అసురుఁడు,	అసురులు,	మిత్రుఁడు,	మిత్రులు,
అసుర,	అసురలు.	మిత్రము.	మిత్రములు.
దూతుఁడు,	దూతులు,	ప్రధానుఁడు,	ప్రధానులు,
దూత,	దూతలు.	ప్రధానము.	ప్రధానములు.
బిడ్డఁడు, బిడ్డ.	బిడ్డలు.	పాత్రుఁడు,	పాత్రులు,
గొల్లఁడు, గొల్ల.	గొల్లలు.	పాత్రము.	పాత్రములు.
జాణఁడు, జాణ.	జాణలు.	హంస,	హంసలు,
వృద్ధుఁడు, వృద్ధు.	వృద్ధులు.	హంసము.	హంసములు.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ధర్మము,	ధర్మములు,	ప్రచేతసుఁడు,	ప్రచేతసులు,
ధర్మువు.	ధర్ముపులు.	ప్రచేతుఁడు.	ప్రచేతులు.
కర్మము,	కర్మములు,	స్రక్కు,	స్రక్కులు,
కర్మువు.	కర్మువులు.	స్రజము.	స్రజములు.
వణిక్కు,	వణిక్కులు,	గరిమ,	గరిమలు,
వణిజుఁడు.	వణిజులు.	గరిమము.	గరిమములు.
ఋత్విక్కు,	ఋత్విక్కులు,	మహిమ,	మహిమలు,
ఋత్విజుఁడు.	ఋత్విజులు.	మహిమము,	మహిమములు,
భగవంతుఁడు,	భగవంతులు,	ఆత్మ,	ఆత్మలు,
భగవానుఁడు.	భగవానులు.	ఆత్ముఁడు,	ఆత్ములు,
హనుమంతుఁడు,	హనుమంతులు,	ఆత్మము.	ఆత్మములు.
హనుమానుఁడు.	హనుమానులు.	మనసు,	మనసులు,
వయస్సు,	వయస్సులు,	మనస్సు,	మనస్సులు,
వయసు.	వయసులు.	మనము.	మనములు.
అంగిరుఁడు,	అంగిరులు,	పల్లకి,	పల్లకీలు,
అంగిరసుఁడు.	అంగిరసులు.	పల్లకి,	(పల్లకులు.) మొ.

విభక్తి.

౧. విశేష్యములకుఁగాని, సర్వనామములకుఁగాని, ఏకవాక్యము నందలి 'వేఱుపదముతోఁ గలుగు సంబంధమును దెలిపెడురూపము విభక్తియనంబడును—ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, అని విభక్తులేడు.

౨. ద్వితీయాదివిభక్తుల ప్రత్యయములతోఁ గూడనివి ప్రథమా విభక్తి.— రాముఁడు: శంభుఁడు, శంభువు; వనము, వనమ్ము, వనంబు; వనిత; గిరి; బంటు; కన్నె; నవలా; శ్రీ. ఇదియె నామ విభక్తియనఁబడును.

౩. ఎదుటివారిని బిలుచునప్పుడు విశేష్యములమీఁద, నుండు ప్రథమ సంబోధనప్రథమ యనంబడును.—ఓ రాముండ, ఓరామ.

౪. సంబోధనంబున నేకవచనంబున నామంబు కడపటి ఉకారమునకు అకార మగును—రాముఁడ, శంభుఁడ, శంభువ; వనమ, వనమ్మ, వనంబ; బంట.

౫. సంబోధనంబున సంస్కృతనామముల లింగబోధక డువర్ణకమునకు లోపము వికల్పముగానగు.—రాముఁడ; రామ. సంస్కృత నామములనుటచే అక్కజుఁడు, బల్లిదుఁడు, తమ్ముఁడు, మగఁడు, లోనగు తెనుగు శబ్దములయం దీలోపము లేదు —అక్కజుఁడ.

౬. ఉకారాంత సంస్కృతనామంబుల కీలోపంబుగలుగునప్పుడు కడయచ్చునకుఁబ్లుతము వచ్చును:—శంభూ, గురూ. ప్లుతమనఁగా మూడుమాత్రలకాల ముచ్చరింపఁబడెడి యచ్చు.

౭. సంబోధనంబున బహువచనంబునకు 'అర' అనునాగమము వచ్చును.—రాములార, బాలులార, జవరాండ్రార.

౮. సంబోధనమున అకార ఇకారములకు దీర్ఘము వైకల్పిక ముగానగును— రామ, రామా, రాములార, రాములారా; హరి,హరీ; తండ్రి, తండ్రీ.

౯. సంబోధ్య వాచకమునకు ముందు ఓ యనునాగమము వికల్పముగా నగును:—ఓరాముఁడ; రాముఁడ, ఓమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ; ఓదురాత్ముఁడ, దురాత్ముఁడ; ఓనెలఁత, నెలఁత; ఓవనమ, వనమ; ఓరాములార, రాములార, మొదలగునవి.

౧౦. ఏకవచనంబునఁ బురుషసంబోధనంబున ఓయియు, నీచత్వ మిత్రత్వంబులఁ స్త్రీపురుష సంబోధనంబులఁ గ్రమముగా, ఓసియు, ఓరియు, వికల్పముగాఁ బూర్వాగమము లగును:— ఓయిరాముఁడ, రాముఁడ; ఓసిదురాత్మురాల; దురాత్మురాల; ఓసిచెలి, చెలి; ఓరిదురాత్మ, దురాత్మ; ఓరిమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ.

ద్వి. రామునినిన్, రామునిన్, రాముఁ. రాములనున్, రాములన్.

తృ. రామునిచేతఁ, రాముచేతఁ, రామునిచేఁ, రాముచేఁ, రామునితోడఁ, రాముతోడఁ, రామునితోఁ, రాముతోఁ. | రాములచేతఁ, రాములచేఁ రాములతోడన్, రాములతోఁ

చ. రామునికై, రాముకై, రామునికొఱకుఁ, రాముకొఱకున్ | రాములకై, రాములకొఱకున్.

పం. రామునివలనఁ, రామువలనన్, రామునికంటెన్, రాముకంటెఁ. | రాములవలనఁ, రాములకంటెఁ.

ష. రామునికిఁ, రామునకున్, రామునియొక్క, రాముయొక్క. | రాములకున్, రాములయొక్క, రాములలోపలన్, రాములలోన్

స. రామునియందుఁ, రామునందున్. | రాములయందున్, రాములందున్.

హరిశబ్దము.

ప్ర. హరి. హరులు

సం. ప్ర. ఓహరి, ఓహరీ. ము. ఓహరులారా, ఓహరులారా. ము.

ద్వి. హరినిన్, హరిన్. హరులనున్, హరులన్.

☞ పై సూత్రములఁబట్టి ఆయావిభక్తి ప్రత్యయములఁ జేర్చుకొనుటవలనఁ దక్కినవిభక్తు లేర్పడును.

శంభు శబ్దము.

ప్ర. శంభుఁడు, శంభువు. శంభులు, శంభువులు.
సం. ఓశంభువ, ఓశంభుఁడా, ఓశంభువులార, ఓశంభులారా. మొ.
ఓశంభూ, ౘ. మొ.
ద్వి. శంభువునుఁ, శంభువుఁ, శంభువులనుఁ, శంభువులఁ,
శంభువునిన్, శంభున్, శంభులనున్, శంభులన్.
[శేష మీరీతినే యూహించునది.]

వన శబ్దము.

ప్ర. వనము, వనమ్ము, వనంబు. వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.
సం. ప్ర. ఓవనమ, ఓవనమా. మొ. ఓవనములార, ఓవనములారా. మొ.
ద్వి. వనమునుఁ, వనముఁ. మొ. వనములన్. మొ.
[శేషం బూహ్యంబు.]

లోపవిభక్తికాంతములు.

౧. విభక్తికి సహాయముగాఁ బూర్వమందు వచ్చురూపము ఉపవిభక్తి యనఁబడును. ఉపవిభక్తి ప్రత్యయము లోపవిభక్తికములు. అవి కొనయందుఁగలవి, లోపవిభక్తికాంతములు. నామంబుల తుదనుండు, రు, లు, డు, ను, యి, మొదలయినవానికి ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు పరమగునప్పుడు కొన్నియెడల ఆదేశము* గాను కొన్నియెడల ఆగమముగానువచ్చు, ఇ, టి, ంటి, తి, వర్ణము లోప విభక్తికములు.

* ఆదేశమనఁగా నొకవర్ణము పోయి దానికిమాఱుగా మఱియొక్కవర్ణము వచ్చుట.

ప్రథమావి.	ఔపవి.	తృతీయాదివి.			
ఊరు	ఊరి	ఊరి(నిన్,	చేతన్,	తోడన్,	మొ,)
కాలు	కాలి	కాలి(నిన్	,,	,,	,,)
మ్రాను	మ్రాని	మ్రాని(నిన్	,,	,,	,,)
త్రాడు	త్రాటి	త్రాటి(నిన్	,,	,,	,,)
నోరు	నోటి	నోటి(నిన్	,,	,,	,,)
వేయి	వేయిటి	వేయిటి(నిన్	,,	,,	,,)
అన్ని	అన్నిటి	అన్నిటి(నిన్	,,	,,	,,)
కన్ను	కంటి	కంటి(నిన్	,,	,,	,,)
విల్లు	వింటి	వింటి(నిన్	,,	,,	,,)
అఱ్ఱు	అఱితి	అఱితి(నిన్	,,	,,	,,)
గొఱ్ఱు	గొఱితి	గొఱితి(నిన్	,,	,,	,,)
గోయి	గోతి	గోతి(నిన్	,,	,,	,,)
చేయి	చేతి	చేతి(నిన్	,,	,,	,,)

౨. గోయి మొదలగువాని కీరూపము బహువచనము పరమగునపుడు నయితము వచ్చును:- గోతులు, గోతులను, గోతుల చేతన్. మొ.

3. ఔపవిభక్తికములలోఁ గొన్నిఁటికి వైకల్పికముగాఁ దృతీయా సప్తముల కత్వాదేశమగును:—

ప్ర. వి.	తృ. వి.	స. వి.
ఊరు	ఊరన్	ఊరన్.
త్రాడు	త్రాటన్	త్రాటన్.
వేయి	వేయిటన్	వేయిటన్.
కన్ను	కంటన్	కంటన్.
అఱ్ఱు	అఱుతన్	అఱుతన్.
చేయి	చేతన్	చేతన్.

ఔపవిభక్తికాంతము.

కన్నుశబ్దము.

ఏక.	బహు.
ప్ర. కన్ను.	కన్నులు.
ద్వి. కంటిని, కంటిన్.	కన్నులను, కన్నులన్.
తృ. కంటిచేతన్, కంటిచేన్, కంటితోడన్, కంటితోన్, కంటన్	కన్నులచేతన్, కన్నులచేన్, కన్నులతోడన్, కన్నులతోన్.
చ. కంటికొఱకున్, కంటికై	కన్నులకొఱకున్, కన్నులకై.
ప. కంటివలనన్, కంటికంటెన్.	కన్నులవలనన్, కన్నులకంటె.
ష. కంటికిన్, కంటియొక్క.	కన్నులకున్, కన్నులయొక్క.
	కనులలోపలన్, కన్నులలోన్.
స. కంటన్, కంటియందున్.	కన్నులయందున్, కన్నులందున్.

వి శే ష ణ ము.

౧. విశేష్యముల ధర్మములను దెలుపుపదములు విశేషణము లనఁబడును.

౨. గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేషణములు మూడువిధములు.

3. విశేష్యముల గుణములనుదెలుపునవి గుణవిశేషణములు— తెల్ల, మంచి, నిగ్గు, [రూపము, రసము, స్పర్శము, మొదలగునవి గుణములు.]

౪. (ప్రాయికముగాఁ దెనుఁగు విశేషణములు స్త్రీలింగసమము లయి యుండునుగాన, అవి లింగవచనాదిభేదము లేక యెల్లవిశేష్యములకును ముందు ప్రయోగింపఁబడును.)—పెద్దమనుష్యుఁడు, మంచి పడఁతి, చిన్నపలక; నల్లమృగములు,

౫. విశేష్యములు పరము లగునప్పుడు అకారాంత గుణవాచకంబుల తుదను నివర్ణకము బహుళముగా వచ్చును.—నల్లకోక, నల్లని కోక; చక్కనిబాలుఁడు; చిన్నపుస్తకము.

౬. మువర్ణాంత విశేషణముల మువర్ణమునకు విశేష్యము పరమగునప్పుడు పువర్ణకముగాని, పూర్ణబిందు పూర్వక పువర్ణకముగాని, అగును.—సరసము + మాట = సరసపుమాట, సరసంపుమాట.

౭. సంఖ్యను దెలుపునవి సంఖ్యావాచకములు.—రెండు, యిద్దఱు.

౮. సంఖ్యార్థకములు, సంఖ్యేయార్థకములు, పూరణార్థకములు, అని సంఖ్యావాచకములు మూఁడువిధములు. రెండు, మూఁడు మొదలగునవి సంఖ్యార్థకములు. ఇద్దఱు, ముగ్గురు, మొదలగునవి సంఖ్యేయార్థకములు; రెండవ, మూఁడవ, మొదలగునవి పూరణార్థకములు.

౯. క్రియలవలనం గలిగినవి క్రియావాచకవిశేషణములు.—కొట్టుచున్న; కొట్టిన; కొట్టఁగల; కొట్టు, కొట్టెడు, కొట్టెడి.

౧౦. ఈ క్రియాజన్య విశేషణములతుదను "అట్టి" అనునది వైకల్పికముగాఁ జేర్పంబడును.—కొట్టుచున్నట్టి, కొట్టుచున్న; కొట్టినట్టి, కొట్టిన, మొ.

౧౧. క్రియావాచకములకుఁ దక్క మిగిలిన విశేషణములకు, ఐన, అగు, ఔ, అను క్రియాజన్యవిశేషణములు వైకల్పికముగా నంతాగమంబు లగును.—నిగ్గైన, నిగ్గగు, నిగ్గౌ (చెక్కులు), నిగ్గు (చెక్కులు).

౧౨. లింగబోధక ప్రత్యయములతోఁ గూడిన విశేషణముల కీ యాగమంబులు నిత్యముగా నగును.—యోగ్యుఁడగు పురుషుఁడు, మృదువగు వస్తువు, అందమగు పదార్థము.

౧౩. ఒకానొకచోఁ గొన్ని విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడును.—పసిఁడికంచము, వెండిపళ్ళెము, రాగిచెంబు. [ఇచటఁ బసిఁడి మొదలగు విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడినవి.]

సర్వనామములు.

౧. విశేష్యములపునరుక్తిని నివారించుటకయి వానికి బదులుగాఁ బ్రయోగింపఁబడు పదములు సర్వనామము లనఁబడును.

౨. సర్వనామములు విశేష్యములకుమారుగా నుపయోగింపఁబడునవి కాన విశేష్యములకుం బోలె లింగవిభక్తివచనములు వానికిని గలుగును. సంబోధన ప్రథమమాత్ర ముండదు. విశేషణములతోఁ గూడియున్నపుడు సంబోధనప్రథమయు నగును—ఓచిన్నవాఁడ, ఓచిన్నదాన.

3. పురుషబోధక సర్వనామములు, సంబంధ సర్వనామములు, ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు, విశేషణ సర్వనామములు, అని సర్వనామములు నాలుగు విధములు.

౪. పురుషములను దెలుపునవి పురుషబోధక సర్వనామములు. ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని పురుషములు మూడు.

౫. (ప్రథమ పురుషమునం దక్క లింగభేదములేదు.) ప్రథమ పురుషమునందు, వాఁడు, వీఁడు పుంలింగము; అది, ఇది, స్త్రీలింగమును నపుంసకలింగమును. నీవు, మధ్యమపురుషము. నేను, ఉత్తమ పురుషము.

౬. పురుషత్రయ సర్వనామము లిట్లు రూపనిష్పత్తిఁ జెందును.

పురు.	లిం.	విభ.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం.	ప్ర.	వాఁడు. వీఁడు	వాండ్రు, వారు, వారలు. వీండ్రు, వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	వానిన్ వీనిన్	వారిన్, వారలన్, వాండ్రన్. వీరిన్, వీరలన్, వీండ్రన్.
,,	,,	తృ.	వానిచేతన్. మొ. వీనిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
,,	స్త్రీ.	ప్ర.	అది ఇది	వారు, వారలు. వీరు, వీరలు,
,,	,,	ద్వి.	దానిని దీనిని	వారిన్, వారలన్. వీరిన్, వీరలన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ. దీనిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
,,	న	ప్ర.	అది, ఇది.	అవి, ఇవి.
,,	,,	ద్వి.	దానిన్, దీనిన్.	వానిన్, వీనిన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ. దీనిచేతన్. మొ.	వానిచేతన్. మొ. వీనిచేతన్. మొ.
మ.		ప్ర.	నీవు, ఈవు.	మీరు, మీరలు, ఈరు, ఈరలు.
,,		ద్వి.	నిన్నున్, నినున్.	మిమ్మున్, మిమున్.
,,		తృ.	నీచేతన్. మొ.	మీచేతన్. మొ.
ఉ.		ప్ర.	నేను, ఏను.	నేము, ఏము, మేము.
,,		ద్వి.	నన్నున్, ననున్.	మమ్మున్, మమున్.
,,		తృ.	నాచేతన్, మొ.	మాచేతన్, మొ.

[ఇందుఁ దృతీయయందు దొక్క రూపమునకును రూపభేదములు వక్కాణింపఁబడినవి. తక్కినవి యూహించుకొనవలయును.]

౭. "తాను" అనునది ప్రథమపురుష సర్వనామముల పునరుక్తిని మాన్పుటకై వాడఁబడు నొకవిశిష్ట ప్రథమపురుషసర్వనామము:— వాఁడు తాను నిన్న వచ్చినాఁడ నని చెప్పుచున్నాఁడు; అది తాను యోగ్యురాల ననుకొనుచున్నది; వారు తాము చెప్పినది నిజమందురు.

	ఏక.	బహు.
ప్రథమా.	తాను.	తాము, తారు, తమరు.
ద్వితీయ.	తన్నున్, తనున్	తమ్మున్, తమున్.
తృతీయాది.	తన (చేతన్. మొ.)	తమ (చేతన్. మొ.)

౮. పూజయందుఁ బ్రథమపురుషైకవచన పుంలింగమునకు అతఁడు, ఆయన, ఇతఁడు, ఈయన అనునవియు; స్త్రీలింగమునకు, ఆమె, ఆపె, ఆకె, ఈమె, ఈపె, ఈకె, అనునవియు; వచ్చును.

౯. "మనము" అనునది మధ్యమోత్తమపురుషములకు కలిముగా నుపయోగింపఁబడు నిత్యబహువచనాంతమగు సర్వనామము. "మనము" అనుదానికి నీవును నేనును నని యర్థము. దీని ప్రథమావిభక్తి, మనము; ద్వితీయ, మనలన్; తృతీయాది, మనచేతన్, మనల చేతన్. మొ.

౧౦. మధ్యమోత్తమపురుష సర్వనామముల విశేషణములకుఁ గ్రమముగా నేకవచనమున, వు, ను, లును బహువచనమున, రు, ము, లును నంతాగమంబు లగును:— నీవు బాలావు, నేను బాలాను. ఈయాగమంబులు పరంబు లగునపుడు ఉకారంబునకు అకారమగును:— నీవు ధన్యుఁడవు, నేను ధన్యుఁడను; మీరు ధన్యులరు, మేముధన్యులము. విశేషణము లికారాంతము లయ్యే నేని వాని, వు, ను, లకు, వి, ని, క్రమముగా నగును:— నీవు సుకృతివి, నేను సుకృతిని.

౧౧. ఏకవాక్యమునందలి మఱియొక నామముతోడి సంబంధమును గలిగియుండునవి సంబంధ సర్వనామములు.—ఎవఁడు తల్లిదండ్రుల మాటను వినునో వాఁడు బాగుపడును. [పై వాక్యములోని "ఎవఁడు" అనునది యీవాక్యమందలి "వాఁడు" అనునామముతో సంబంధించుచున్నది కాఁబట్టి సంబంధసర్వనామము.]

౧౨. ఏఁడు, ఏవాఁడు, ఎవ్వాఁడు, ఎవ్వఁడు, ఎవఁడు, ఎతఁడు, ఏతఁడు, ఏయన; ఎవ్వరిత, ఎవ్వర్త, ఎవ్వత, ఎవరిత, ఎవర్త, ఎవత, ఎవ్వరితి, ఎవ్వర్తి, ఎవతి, ఎవరితి, ఏవర్తి, ఎవతి, ఎవ్వరితె, ఎవ్వర్తె, ఎవ్వతె, ఎవరితె, ఎవర్తె, ఎవతె, ఎవ్వర్తుక, ఎవ్వతుక, ఎవర్తుక, ఎవతుక, ఏమె, ఏపె, ఏకె, ఏబిడ, ఏయమ; ఎది, ఏది, ఎద్ది, ఏయది, ఎయ్యది; ఇవి సంబంధసర్వనామములు. ఇందు "ఏఁడు" మొదలగునవి మహాదర్థకమునందును, "ఎవ్వరిత" మొదలగునవి మహత్యర్థకమునందును, "ఏది" మొదలగునవి యమహదర్థకమునందును వచ్చును.

౧౩. ప్రశ్నముల నడుగుటయం దుపయోగపడునవి ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు.—ఏసంవత్సరమున నీవు జన్మించితివి? ఎవ్వఁడు రావణుని సంహరించెను?

౧౪. సంబంధ సర్వనామములు, ఏ, ఎందఱు, ఎన్ని, ప్రశ్నములయందు వాడఁబడునుగానఁ బ్రశ్నవాచక సర్వనామములు.

౧౫. సర్వనామధర్మములను విశేషణధర్మములను గూడఁ గలిగి యుండునవి విశేషణసర్వనామములు—అందఱు. [దుర్జనునందఱు నిందింతురు; దుర్జనునందఱు నరులు నిందింతురు. ఇందు మొదటి వాక్యమునందు సర్వనామధర్మమును, రెండవవాక్యమునందు విశేషణ

ధర్మమును, 'అందఱు' అనుదానికిఁ గలదు. కావున విశేషణసర్వ నామము.]

౧౬. నిర్దిష్టసర్వనామములు, అనిర్దిష్టసర్వనామములు, సంఖ్యా వాచకసర్వనామములు, అని విశేషణ సర్వనామములు మూఁడు విధములు.

౧౭. తమతో సంబంధించువిషయములను నిర్దేశించునవి నిర్దిష్ట సర్వనామములు:—ఆ పట్టణము, ఈ గ్రామము. ఆ, ఈ, అను రెండును నిర్దిష్టసర్వనామములు. (తొంటివారు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరిగాని వీనియందుఁ గేవలవిశేషణధర్మమే కానఁబడుచుండుటం జేసి విశేషణము లని చెప్పుటయే మేలు.)

౧౮. సంయుక్తాక్షరములను, శ, ష, స, హ, ర, లును బరంబు లగునపుడు దక్క ఆ, ఈ, ఏ, లు లోపము హ్రస్వముఁబొంది మీఁదివర్ణములకు వికల్పముగా ద్విత్వంబును బుట్టించును.—ఆ కాలము, అక్కాలము; ఈ కాలము, ఇక్కాలము; ఏ కాలము, ఎక్కాలము; ఆ శబ్దము, ఈ రూపము, ఏ ప్రోలు.

౧౯. తమతో సంబంధించువిషయముల నిర్దేశింపనివి యనిర్దిష్ట సర్వనామములు:—పెక్కుతెగలు, అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, పలు, అందఱు, అందోఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కు, పెక్కండ్రు, పెక్కురు, పలువురు, పలుగుండ్రు, ఇవి, యనిర్దిష్టసర్వనామములు.

౨౦. సంఖ్యను జెప్పుటయందు వర్తించునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు.—ఒకఁడు నిజము చెప్పెనుగాని యిద్దఱు కల్లలాడిరి. ఒక్కఁడు, ఒక్కరిత, ఒక్కటి, ఇద్దఱు, ఇరుగురు, రెండు, మూఁగురు, ముగ్గురు, ముగురు, మూఁడు, మొదలగునవి సంఖ్యావాచక సర్వ

నామములు. (ఒకటి యుండగు వానికి నామభేదంబు లనేకంబులు గలవు. గ్రంథవిస్తర భీతిచే నవి యిం దుదాహరింపఁ బడవయ్యెను. వానినెల్లఁ దక్కుంగల వ్యాకరణముల వలనను, ఆర్యవ్యవహారంబు వలనను ఎఱుంగునది.)

క్రియ.

౧. వ్యాపారమును దెలుపుపదములు క్రియ లనంబడును.. పోషించు, కొట్టు.

౨. ధాతువులకొనయం దుకార ముండును. (ప్రత్యయములతోడ గూడకయుండు క్రియకు ధాతువనియు, నామమునకుఁ బ్రాతిపదిక మనియు, పేళ్ళు.)

౩. క్రియలు తత్సమములు, అచ్ఛికములు, అని రెండుదెఱఁగులుగా నుండును. అందు తత్సమక్రియల యంతమందు 'ఇంచు' ఉండును.—పోషించు. ఈ యించు కొన్ని దేశ్యక్రియల యంతమందును గానంబడు చున్నది.—ఆరగించు, ఆపులించు, తిలకించు, పరికించు, పలవించు. కొన్ని తత్సమక్రియల యంతమందు ద్విరుక్త లకార ముండును.—భాసిల్లు, రంజిల్లు, రాజిల్లు, వర్ధిల్లు, విలసిల్లు.

౪. గురువు లేనట్టియు యకారాంతములు కానట్టియు ధాతువుల కొకటి రెండచ్చులు గలవానికి వికల్పముగా నించునకుఁ బూర్వమున 'ఇయ్' ఆగమంబగును:—భుజించు, భుజియించు; గుణించు, గుణియించు; నగించు, నగియించు.

౫. సకర్మకములు, అకర్మకములు, అని క్రియలు రెండు విధములు.

౬. కర్మమును గోరునవి సకర్మకములు.—బాలుఁడు పాఠమును జదువుచున్నాఁడు. ఇచట "చదువు" ధాతువు సకర్మకము; "పాఠము" కర్మము (క్రియవలనఁ గలుగుఫలమును బొందునది కర్మము). కర్మమును గోరనివి యకర్మకములు—పిల్లవాఁడు పరుగెత్తుచున్నాఁడు.

౭. కర్త్రర్థకప్రయోగము, కర్మార్థకప్రయోగము. అని సకర్మక క్రియలలో రెండుప్రయోగములు గలవు.

౮. కర్త ప్రధానముగా నుండునది కర్త్రర్థక ప్రయోగము—ఉపాధ్యాయుఁడు శిష్యుని శిక్షించెను. ఇచట "ఉపాధ్యాయుఁడు" కర్త. (ధాత్వర్థ వ్యాపారమునకు ఆశ్రయమైనది కర్త.) కర్మము ప్రధానముగా నుండునది కర్మార్థక ప్రయోగము—శిష్యుఁడు ఉపాధ్యాయునిచేత శిక్షింపఁబడెను.

౯. సమాపకములు, అసమాపకములు, అని క్రియ లన్నియు రెండువిధములు. సమాపకములనఁగా ముగిసినవి—కొట్టుచున్నాఁడు. అసమాపకములనఁగా ముగియనివి—కొట్టి.

౧౦. స్వార్థకము, ప్రార్థనార్థకము, ఆశీరర్థకము, అని సమాపకక్రియలు మూఁడుభాగములు గలవి.

౧౧. వర్తమానకాలము, భూతకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మార్థకము, అని స్వార్థకమందు నాలుగుకాలములు గలవు.

౧౨. ఇపుడు జరుగుచున్న కాలమును దెలుపునది వర్తమాన కాలము:—పురుగులు ప్రాఁకుచున్నవి. వెనుకజరిగినకాలమును దెలుపునది భూతకాలము:—పురుగులు ప్రాఁకెను. ముందురాఁబోవు కాలమును దెలుపునది భవిష్యత్కాలము:—పురుగులు ప్రాఁకఁగలవు. పైమూఁడు కాలములయందును నొకటిగానుండు స్వభావాదులను దెలుపునది తద్ధర్మము:—పురుగులు ప్రాఁకును.

౧౩. అవ్యయములు, విశేషణములు, విశేష్యములు అని యసమాపకక్రియలు మూడువిధములు. తుమున్నాద్యర్థకము, క్త్వార్థకము, శత్రర్థకము మొదలగునవి యవ్యయములు. ధాతువునకుఁ గ్రమముగా ద్రుతసహిత అకారమును, ఇకారమును, ద్రుతసహిత చువర్ణకమును చేర్చుటవలన తుమున్నాద్యర్థకాదులుమూడును నిష్పన్నములగును:— కొట్టన్ (తుమున్నాద్యర్థకము), కొట్టి (క్త్వార్థకము), కొట్టుచున్ (శత్రర్థకము). [అవ్యయములకు క్రియాకాంక్షములని, విశేషణములకు నామాకాంక్షములని, విశేష్యములకు ధాత్వర్థకాదు లని పేళ్లు.]

౧౪. భావము, వ్యతిరేకము, అని యర్థము ననుసరించిన రెండు భేదములు గలవు. వ్యతిరేకమనఁగా క్రియయొక్క అభావము.

౧౫. కర్తలనుబట్టి క్రియలకు, ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని మూడుపురుషములుగలవు. ప్రథమపురుషసర్వనామమునుగాని విశేష్యమునుగాని కర్తనుగాఁ గలది ప్రథమపురుషము: మధ్యమపురుషసర్వనామము కర్తనుగాఁగలది మధ్యమపురుషము: ఉత్తమపురుష సర్వనామమును కర్తనుగాఁగలది ఉత్తమపురుషము.

౧౬. ప్రథమపురుషమునందక్క లింగభేదము లేదు. ప్రతిపురుషమునందును ఏకవచన బహువచన భేదము కలదు.

౧౭. మఱియు సహాయక్రియలు, స్వతంత్రక్రియలు, శూన్యక్రియలు, అని క్రియలు ముత్తెఱంగులుగా నుండును. సహాయక్రియలకే ఉపక్రియ లని పేరు.

ఉపక్రియలు.

(౧౮. కాలము మొదలగువాని నేర్పఱచుటయందుఁ గ్రియలకు సహాయముగా నచ్చుక్రియలు ఉపక్రియలనఁబడును. తెలుఁగున నట్టి యుపక్రియలు నాలుగు — ఉండు, కలుగు, పడు, కొను.)

ఉపక్రియల రూపనిష్పత్తి.

౧. ఉండుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

పురుషము.	లింగము.	ఏకవచనము	బహువచనము.
ప్ర.	పుం.	ఉన్నాఁడు.	ఉన్నారు.
,,	స్త్రీ.	ఉన్నది.	ఉన్నారు.
,,	న.	ఉన్నది.	ఉన్నవి.
మ.		ఉన్నావు.	ఉన్నారు.
ఉ.		ఉన్నాను.	ఉన్నాము.

[ఈ క్రియ యింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

౨. కలుగుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

ప్ర.	పుం.	కలఁడు.	కలరు.
,,	స్త్రీ.	కలదు.	కలరు.
,,	న.	కలదు.	కలవు.
మ.		కలవు.	కలరు.
ఉ.		కలను.	కలము.

[ఈ క్రియయు నింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

3. పడుధాతువు.

సమాపకములు.

స్వార్థకము; భావము.

వర్తమానకాలము.

పురు.	లిం.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం.	పడుచున్నాఁడు.	పడుచున్నారు.
,,	స్త్రీ.	పడుచున్నది.	పడుచున్నారు.
,,	న.	పడుచున్నది.	పడుచున్నవి.
మ.		పడుచున్నావు.	పడుచున్నారు.
ఉ.		పడుచున్నాను.	పడుచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పడియెను, పడెను.	పడిరి.
,, న.	పడియెను, పడెను.	పడియెను, పడెను.
మ.	పడితివి, పడితి.	పడితిరి.
ఉ.	పడితిని.	పడితిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర. పుం.	పడఁగలఁడు.	పడఁగలరు.
,, స్త్రీ.	పడఁగలదు.	పడఁగలరు.
,, న.	పడఁగలదు.	పడఁగలవు.
మ.	పడఁగలవు.	పడఁగలరు.
ఉ.	పడఁగలను.	పడఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పడును.	పడుదురు.
,, న.	పడును.	పడును.
మ.	పడుదువు, పడుదు.	పడుదురు.
ఉ.	పడుదును.	పడుదుము.

తద్ధర్మము - రూపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పడియెడును, పడెడును, పడియెడిని, పడెడిని.	పడియెదరు, పడెదరు.
,, న.	పడియెడును, పడెడును, పడియెడిని, పడెడిని.	పడియెడును, పడెడును, పడియెడిని, పడెడిని.
మ.	పడియెదవు, పడెదవు, పడియెదు, పడెదు.	పడియెదరు, పడెదరు.
ఉ.	పడియెదను, పడెదను.	పడియెదము, పడెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్ధర్మము.

ప్ర. పుం.	పడఁడు.	పడరు.
,, స్త్రీ.	పడదు.	పడరు.
,, న.	పడదు.	పడవు.
మ.	పడవు.	పడరు.
ఉ.	పడను.	పడము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

	ఏ.	బ.
మ.	పడుము, పడు.	పడుఁడు, పడుఁడి.

ఉభయకర్తృకము—పడుదము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ.	పడకుము, పడకు.	పడకుఁడు, పడకుఁడి.

ఆశీరాద్యర్థకము—పడెడున్, పడియెడున్, పడుతన్.

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. పడి, క్త్వార్థకము.
౨. పడక, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము.
౩. పడన్, తుమున్నాద్యర్థకము.
౪. పడుచున్, శత్రర్థకము.
౫. పడుదున్, ఆనంతర్యార్థకము.
౬. పడినన్, పడ్డన్, చేదాద్యర్థకము.

౨. నామాకాంక్షములు.

౧. పడుచున్న, వర్తమానార్థకవిశేషణము.
౨. పడిన, పడ్డ, భూతార్థకవిశేషణము.
౩. పడఁగల, భవిష్యదర్థకవిశేషణము.
౪. పడు, పడియెడు, పడెడు, పడియెడి, పడెడి, తద్ధర్మార్థకవిశేషణము.
౫. పడని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

---

౩. ధాత్వర్థకములు.

౧. పడుట, ధాత్వర్థకము.
౨. పడమి, వ్యతిరేకధాత్వర్థకము.

[దీనికి స్వతంత్ర క్రియ యగునప్పుడునయిత విధ్యాపములే వచ్చును.]

౮. కొనుధాతువు.

సమాపకము, సార్థకము.

భావము.

వర్తమానకాలము.

ప్ర. పుం.	కొనుచున్నాఁడు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్నుచున్నాఁడు,	కొన్నుచున్నారు,
	కొంచున్నాఁడు,	కొంచున్నారు.
ప్ర. స్త్రీ.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నారు,
	కొన్నుచున్నది,	కొన్నుచున్నారు,
	కొంచున్నది,	కొంచున్నారు.
,, న.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నవి,
	కొన్నుచున్నది,	కొన్నుచున్నవి,
	కొంచున్నది,	కొంచున్నవి.
మ.	కొనుచున్నావు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్నుచున్నావు,	కొన్నుచున్నారు,
	కొంచున్నావు,	కొంచున్నారు.
ఉ.	కొనుచున్నాను,	కొనుచున్నాము,
	కొన్నుచున్నాను,	కొన్నుచున్నాము,
	కొంచున్నాను,	కొంచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ	కొనియెను, కొనెను.	కొనిరి.
,, న.	కొనియెను, కొనెను.	కొనియెను, కొనెను.
మ.	కొంటివి, కొంటి.	కొంటిరి.
ఉ.	కొంటిని.	కొంటిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర. పుం.	కొనఁగలఁడు.	కొనఁగలరు.
,, స్త్రీ.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలరు.
,, న.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలవు.
మ.	కొనఁగలవు.	కొనఁగలరు.
ఉ.	కొనఁగలను.	కొనఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొనును.	కొనుదురు, కొందురు, కొంద్రు, కొండురు, కొండ్రు.
,, న.	కొనును.	కొనును.
మ.	కొనుదువు,	కొనుదురు, కొందురు, కొంద్రు,
	కొందువు,	
	కొనుదు,	కొండురు, కొండ్రు.
	కొందు,	
	కొండువు,	
	కొండు.	
ఉ.	కొనుదును,	కొనుదుము,
	కొందును,	కొందుము,
	కొండును,	కొండుము.

తద్ధర్మము రూపాంతరము.

		ఏకవచనము	బహువచనము
ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	కొనియెదరు, కొనెదరు.
,,		కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.
మ.		కొనియెదవు, కొనెదవు, కొనియెదు, కొనెదు.	కొనియెదరు, కొనెదరు.
ఉ.		కొనియెదను, కొనెదను.	కొనియెదము, కొనెదము.

వ్యతిరేకతద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	కొనఁడు.	కొనరు.
,,	స్త్రీ.	కొనదు.	కొనరు.
,,	న.	కొనదు.	కొనవు.
మ.		కొనవు.	కొనరు.
ఉ.		కొనను.	కొనము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

మ. కొనుము, కొమ్ము. కొనుఁడు, కొండు.

ఉభయకర్తృకము—కొనుదము, కొందము, కొండము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ. కొనకుము, కొనకు. కొనకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము—కొనియెడును, కొనెడును, కొనుతను.

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. కొని, క్త్వార్థకము.

౨. కొనక, వ్యతిరేక క్త్వార్థకము.

౩. కొనన్, తుమున్నాద్యర్థకము.

౪. కొనుచున్, కొన్చున్, కొంచున్, శత్రర్థకము.

౫. కొనుడున్. అనంతర్యార్థకము.

౬. కొనినన్, కొన్నన్, చేదాద్యర్థకము.

౨. నామాకాంక్షములు.

౧. కొనుచున్న, కొన్చున్న, కొంచున్న, వర్తమానార్థకవిశేషణము.

౨. కొనిన, కొన్న, భూతార్థక విశేషణము.

౩. కొనఁగల, భవిష్యదర్థకవిశేషణము

౪. కొను, కొనియెడు, కొనెడు, కొనియెడి, కొనెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము.

౫. కొనని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

౧. కొనుట, కొంట, ధాత్వర్థకము.

౨. కొనమి, వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

[ఈ క్రియకును స్వతంత్రముగఁ బ్రయోగింపఁబడినప్పు డీ రూపములే వచ్చును.

స్వతంత్రక్రియలు.

౧. ఇంచు అంతమందుఁ గలధాతువులకు వర్తమానార్థకము, భవిష్యదర్థకము, ప్రార్థనార్థకము, వ్యతిరేకార్థకము, తుమున్నర్థకము, ప్రేరణార్థకము, మొదలైనవి పరంబులగునప్పుడు చకారంబునకు పకారంబగును—పోషించు—పోషింపుచున్నాఁడు, పోషింపఁగలఁడు, పోషింపుము, పోషింపఁడు, పోషింపన్, పోషింపించు, మొ.

పోషించు, కొట్టు, ధాతువులు.

౧. కర్తర్యర్థకప్రయోగము.

సమాపకము-స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమాన కాలము.

౨. ధాతువుయొక్క శత్రర్థక రూపముకకు తుదను ఉండు ధాతువుయొక్క వర్తమాన కాలరూపములను చేర్చుటవలన వర్తమాన కాలము నిష్పన్నమగును:—

ప్ర.	పుం.	పోషించుచున్నాఁడు.	పోషించుచున్నారు.
	స్త్రీ.	పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నారు.
	న.	పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నవి.
మ.		పోషించుచున్నావు.	పోషించుచున్నారు.
ఉ.		పోషించుచున్నాను.	పోషించుచున్నాము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టుచున్నాఁడు.	కొట్టుచున్నారు.
	స్త్రీ.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నారు.
	న.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నవి.
మ.		కొట్టుచున్నావు.	కొట్టుచున్నారు.
ఉ.		కొట్టుచున్నాను.	కొట్టుచున్నాము.

౨. భూతకాలము.

౩. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు ధాతువుతుదను 'ఎను' వర్ణకము చేర్పఁబడును. పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు 'రి' వర్ణకమును; మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తివి, తిరి, వర్ణకములును; ఉత్తమ పురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తిని, తిమి, వర్ణక

ములును; క్త్వార్థకరూపము తుదను చేర్పఁబడును. 'తివి' లోని 'వి' వర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును:—

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పోషించెను.	పోషించిరి.
న.	పోషించెను.	పోషించెను.
మ.	పోషించితివి, పోషించితి.	పోషించితిరి.
ఉ.	పోషించితిని.	పోషించితిమి.
ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొట్టెను.	కొట్టిరి.
న.	కొట్టెను.	కొట్టెను.
మ.	కొట్టితివి, కొట్టితి.	కొట్టితిరి.
ఉ.	కొట్టితిని.	కొట్టితిమి.

3. భవిష్యత్కాలము.

౪. ధాతువుయొక్క తుమున్నర్థకరూపము తుదను కలుగు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను చేర్చుటవలన భవిష్యత్కాలము నిష్పన్న మగును:—

ప్ర. పుం.	పోషింపఁగలఁడు.	పోషింపఁగలరు.
స్త్రీ.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలరు.
న.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలవు.
మ.	పోషింపఁగలవు.	పోషింపఁగలరు.
ఉ.	పోషింపఁగలను.	పోషింపఁగలము.
ప్ర. పుం.	కొట్టఁగలఁడు.	కొట్టఁగలరు.
స్త్రీ.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలరు.
న.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలవు.
మ.	కొట్టఁగలవు.	కొట్టఁగలరు.
ఉ.	కొట్టఁగలను.	కొట్టఁగలము.

౮. తద్ధర్మము.

౫౬. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు నువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ద్రుతసహితములగు ఎను, ఎడి వర్ణకములును, పుంలింగ, స్త్రీలింగ బహువచనములందు దురు వర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ఎదరు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైక వచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దువు, దురు వర్ణకములును, రూపాంతరమునందు ఎదవు, ఎదరు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైక వచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దును, దుము, వర్ణకములును, రూపాంతరమునందు ఎదను, ఎదము, వర్ణకములును, ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును.—వీనిలో మధ్యమ పురుషమునందలి వువర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును. అప్పుడు తుది అకారమునకు ఉకారమగును.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పోషించును.	పోషింపుదురు, పోషింతురు.
న.	పోషించును.	పోషించును.
మ.	పోషింపుదువు, పోషింపుదు.	పోషింపుదురు, పోషింతురు.*
	పోషింతువు, పోషింతు.	పోషింత్రు.
ఉ.	పోషింపుదును, పోషింతును.	పోషింపుదుము, పోషింతుము.
ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొట్టును.	కొట్టుదురు.
న.	కొట్టును.	కొట్టును.
మ.	కొట్టుదువు, కొట్టుదు.	కొట్టుదురు.
ఉ.	కొట్టుదును.	కొట్టుదుము.

* ఇంచునకు దువర్ణకము పరమగునప్పుడు వైకల్పికముగా చువర్ణకము లోపించిన దకారమునకు తకారమగును; దానికి రువర్ణకము పరమయ్యెనేని ఉకారము వైకల్పికముగా లోపించును:—పోషింత్రు, వింటింత్రు.

పాఠాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పోషించెడున్, పోషించెడిన్.	పోషించెదరు.
న.	పోషించెడును, పోషించెడిన్.	పోషించెడున్, పోషించెడిన్.
మ.	పోషించెదవు, పోషించెదు.	పోషించెదరు.
ఉ.	పోషించెదను.	పోషించెదము.
ప్ర. పుం. స్త్రీ	కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్.	కొట్టెదరు.
న.	కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్.	కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్.
మ.	కొట్టెదవు, కొట్టెదు.	కొట్టెదరు.
ఉ.	కొట్టెదను.	కొట్టెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్ధర్మార్థకము.

౬౬. ప్రథమపురుషైకవచనమునఁ బుంలింగమందు 'డు' వర్ణకమును, స్త్రీలింగ నపుంసకలింగములయందు దువర్ణకమును, బహువచనమునఁ బుంలింగ స్త్రీలింగములయందు రువర్ణకమును, నపుంసకలింగమునందు వువర్ణకమును, మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, వు, రు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, ను, ము, వర్ణకములును, తుము న్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేకతద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును:—

ప్ర.	పుం.	పోషింపఁడు.	పోషింపరు.
,,	స్త్రీ.	పోషింపదు.	పోషింపరు.
,,	న.	పోషింపదు.	పోషింపవు.
మ.		పోషింపవు.	పోషింపరు.
ఉ.		పోషింపను.	పోషింపము.

ప్ర.	పుం.	కొట్టఁడు.	కొట్టరు.
	స్త్రీ.	కొట్టదు.	కొట్టరు.
	న.	కొట్టదు.	కొట్టవు.
మ.		కొట్టవు.	కొట్టరు.
ఉ.		కొట్టను.	కొట్టము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందు క్రమముగా, ము, డు, వర్ణకములు ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును. పురుషములు రెండు.

పురు.	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపుము.	పోషింపుఁడు.
మ.	కొట్టుము.	కొట్టుఁడు.

౨. ప్రార్థనార్థకమునందు గూడ ఉకారాంతమునకు, అ, ఆ, ఇ, ఈ, లు వైకల్పికముగా నగును.— పోషింపుము, పోషింపుమా; కొట్టుమి, కొట్టుమీ; పోషింపుఁడ, పోషింపుఁడా; కొట్టుఁడి, కొట్టుఁడీ.

3. వ్యతిరేకార్థక మధ్యమ పురుషమునకు ఎ, ఏ, ఒ, ఓ, అయ్యా, అమ్మా, చేర్చుటవలనను ప్రార్థనార్థక మగును—పోషింపవె, పోషింపవే; పోషింపవొ, పోషింపవో; కొట్టరె, కొట్టరే; పోషింపరయ్యా, కొట్టరమ్మా.

ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము.

౪. దమువర్ణకము ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపుదము, పోషింతము; కొట్టుదము.

వ్యతిరేక, ప్రార్థనార్థకము.

౯. మధ్యమ పురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, కుము, కుఁడు, వర్ణకములు తుమున్నర్థక రూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్న మగును. అపుడు తుమున్నర్థక రూపమందలి ద్రుతము లోపించును.

	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపకుము.	పోషింపకుఁడు.
మ.	కొట్టకుము.	కొట్టకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము

౧. ద్రుతసహితములగు ఎడు, త, వర్ణకములు ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన ఆశీరాద్యర్థకము నిష్పన్న మగును. — పోషించెడుఁగాక, పోషించుతుఁగాక. కొట్టెడుఁగాక, కొట్టుతుఁగాక.

౨. తద్ధర్మార్థకము తుదను, కాతన్, కావుతన్, కాక, వీనిని జేర్చుటవలనను ఆశీరాద్యర్థక మగును. పోషించుఁగాతన్, పోషింతురుగావుతన్, కొట్టుదురుగాక.

౩. ప్రశ్నముల నడుగునపుడు క్రియాపదంబులమీఁద, ఆ, ఏ లు వచ్చును.—వానిఁ బోషించితివా? వారు కొట్టిరే!

౪. క్రియాపదంబులమీఁద సందేహార్థమునందు, ఒ, ఓ, లు వచ్చును.—కొట్టునో, కొట్టెడో.

అసమాపకములు.

౧. అవ్యయములు.

క్త్వార్థకము.

౧. ధాతువుకొనయందలి ఉకారమును ఇకారముగాఁ జేయుట వలన క్త్వార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించి, కొట్టి.

ఇకారము పరమగునప్పుడు యకారాంతధాతువుల యాకు సకారమగును.—(చేయు+ఇ) చేసి. ఈకార్యము ఏ, కొను, పరమగునపుడు సహితము కలుగును.—చేసిరి, చేసెను, చేసెడిన్, చేసికొను.

వ్యతిరేక క్త్వార్థకము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను కవర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక క్త్వార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ద్రుతము లోపించును.—పోషింపక, కొట్టక.

తుమున్నాద్యర్థకము.

3. ధాతువుతుదను ద్రుతసహితమగు అకారము చేర్చుట వలన తుమున్నాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపన్, కొట్టన్.

శత్రర్థకము.

౪. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు చువర్ణకము చేర్చుట వలన శత్రర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించుచున్, కొట్టుచున్.

ఆనంతర్యార్థకము.

౫. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు డువర్ణకము చేర్చుట వలన ఆనంతర్యార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపుడున్, కొట్టుడున్.

చేదాద్యర్థకము.

౬. క్త్వార్థకరూపము తుదను ద్రుతసహిత నవర్ణకము చేర్చుట వలన చేదాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించినన్, కొట్టినన్.

౨. విశేషణములు.

వర్తమానార్థక విశేషణము.

౧. శత్రర్థకరూపము తుదను ఉన్న యనునది చేర్చుటవలన వర్తమానార్థక విశేషణము నిష్పన్న మగును.—పోషించుచున్న, కొట్టుచున్న.

భూతార్థక విశేషణము.

౨. క్త్వార్థకరూపము తుదను నవర్ణకముఁ జేర్చుటవలన భూతార్థకవిశేషణము నిష్పన్న మగును.—పోషించిన, కొట్టిన.

భవిష్యదర్థక విశేషణము.

౩. తుమున్నర్థకరూపము తుదను కల యనునది చేర్చుట వలన భవిష్యదర్థకవిశేషణము నిష్పన్న మగును.—పోషింపఁగల, కొట్టఁగల.

తద్ధర్మార్థకవిశేషణము.

౪. ధాతుప్రకృతికి, ఎడు, ఎడి, ప్రత్యయములు వైకల్పికముగాఁ జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకవిశేషణము నిష్పన్న మగును.—పోషించు, పోషించెడు, పోషించెడి; కొట్టు, కొట్టెడు, కొట్టెడి.

వ్యతిరేకార్థకవిశేషణము.

౫. తుమున్నర్థకరూపము తుదను నివర్ణముఁ జేర్చుటవలన వ్యతిరేకార్థక విశేషణము నిష్పన్న మగును.—పోషింపని, కొట్టని.

---

౩. విశేష్యములు.

ధాత్వర్థకము.

౧. ధాతుప్రకృతిని టవర్ణకము చేర్చుటవలన ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించుట, కొట్టుట.

వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను మివర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపమి, కొట్టమి.

కృదంతములు.

౩. ధాతువులతుదను కొన్ని ప్రత్యయములను జేర్చుటవలన నేర్పడు విశేష్యములు కృదంతములనఁబడును—ఏలిక (ఏలు), కలిమి (కలుగు), కొనుబడి (కొను), మొ.

౪. కర్మార్థక ప్రయోగము.

౧. సకర్మకధాతువుల తుమున్నర్థకరూపము తుదను పడు ధాతువు చేర్చుటవలన కర్మార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపఁబడు, కొట్టంబడు.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు పెక్కురూపములు, పడు ధాతువుయొక్క ఆయారూపములను పైయట్లు చేర్చుటవలన నేర్పడును.—పోషింపఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టఁబడుచున్నాఁడు; పోషింపఁబడి, కొట్టఁబడి. మొ.

ఆత్మనేపదార్థకము.

౧. క్రియాఫలము కర్తను జెందునప్పు డది యాత్మనే పదార్థకమనఁబడును. ధాతువుతుదను కొనుధాతువు చేర్చుటవలన ఆత్మనే పదార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ధాతువు కొనయందలి ఉకారమునకు వైకల్పికముగా ఇకారమగును.—పోషించుకొను, పోషించికొను; కొట్టుకొను, కొట్టికొను.

౨. సమాపకరూపములును, అసమాపకరూపములును, అగు నన్ని రూపములను ధాతువునకును పైని చూపిన కొనుధాతువు రూపములను చేర్చుట వలన నేర్పడును. కర్మార్థకాదులను మునుపు చెప్పినరీతినే యేర్పఱచుకొనవలెను.

౧. ఆత్మనేపదకర్తర్థకము.

పోషించుకొనుచున్నాఁడు, పోషించికొనుచున్నాఁడు, పోషించుకొని, పోషించికొని; కొట్టుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టికొనుచున్నాఁడు, కొట్టుకొని, మొ.

౨. ఆత్మనేపదకర్మార్థకము.

పోషించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించుకొనఁబడి, పోషించికొనఁబడి; కొట్టుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టికొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనఁబడి, కొట్టికొనఁబడి. మొ.

ప్రేరణార్థకము.

౧. మఱియొకనిచేఁ జేయించునది ప్రేరణార్థక మనఁబడును. ధాతువునకు ఇంచు చేర్చుటవలన ప్రేరణార్థకము నిష్పన్నమగును.— పోషింపించు, కొట్టించు.

౨. సమాపకరూపములును, అసమాపకరూపములును, కర్తర్థకము మొదలగునవియు, పైన చెప్పినచొప్పున గ్రహింపవలయు.

౧. ప్రేరణకర్తర్థకము.

పోషింపించుచున్నాఁడు, పోషింపించి; కొట్టించుచున్నాఁడు, కొట్టించు. మొ.

౬. ప్రేరణకర్మార్థకము.

పోషింపింపఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపింపఁబడి, కొట్టింపఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టింపఁబడి. ము.

౭. ప్రేరణాత్మనేపదకర్త్రర్థకము.

పోషింపించుకొనుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనుచున్నాఁడు. పోషింపించుకొని, పోషింపించికొని; కొట్టించుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనుచున్నాఁడు, కొట్టించుకొని, కొట్టించికొని. ము.

౮. ప్రేరణాత్మనేపదకర్మార్థకము.

పోషింపించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించుకొనఁబడి, పోషింపించికొనఁబడి; కొట్టించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టించుకొనఁబడి, కొట్టించికొనఁబడి. ము.

న్యూనక్రియలు.

[illegible]. కొన్ని కాలములయందును, అర్థములయందును మాత్రమే ప్రయోగింపఁబడు క్రియలు న్యూనక్రియలు. — ఒల్లఁడు, వలయును. ము.

[illegible]. ('ఒల్లఁడు' అనికి వ్యతిరేకమునందే కాని భావంబునఁ బ్రయోగములేదు;) ఈప్రకారముగానె వలయును, వలను, వలదు, కూడును, కూడదు, మొదలగునవియుఁ గొన్నియెడలమాత్రమె ప్రయోగింపఁబడును.

[illegible]. మఱియు సాధారణక్రియలు, సపాతిసక్రియలు, అని క్రియలు రెండువిధములు గలవి.

౨. ధాతువు తుదను ద్రుతసహిత అకారమును, ము, ఁడు, వర్ణకములును, చేర్చుటవలనఁ గ్రమముగా తుమున్నాద్యర్థకమును, ప్రార్థనార్థకమును, నిష్పన్నమగునవి సాధారణక్రియలు.—

ధాతువు.	తుమున్నాద్యర్థకము.	ప్రార్థనార్థకము.
పోషించు	పోషింపన్	పోషింపుము, పోషింపుఁడు.
భరించు	భరింపన్	భరింపుము, భరింపుఁడు.
కొట్టు	కొట్టన్	కొట్టుము, కొట్టుఁడు.
వండు	వండన్	వండుము, వండుఁడు.

౩. తుమున్నర్థకమునందును, ప్రార్థనార్థకమునందును వేఱు రూపములను బొందునవి నిపాతనక్రియలు.—

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
అగు	కాన్	కమ్ము, కండు.
వచ్చు	రాన్	రమ్ము, రండు.
చొచ్చు	చొరన్	చొరుము, చొరుఁడు.
చూచు	చూడన్	చూడుము, చూడుఁడు.
ఇచ్చు	ఈన్, ఈయన్, ఇయ్యన్	ఇమ్ము, ఇండు.
తెచ్చు	తేన్, తేరన్	తెమ్ము, తెండు, తేరుము, తేరుఁడు.
చచ్చు	చాన్, చావన్	చావుము, చావుఁడు.
నొచ్చు	నోన్, నోవన్, నొవ్వన్	నొవ్వుము, నొవ్వుఁడు, నోవుము, నోవుఁడు.
పోవు	పోన్, పోవన్	పొమ్ము, పొండు.
అను	అనన్, నాన్	అనుము, అనుఁడు.

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
కను	కనన్, కానన్	కనుము, కనుఁడు.
పిలుచు	పిలువన్	పిలుము, పిలుఁడు, పిలువుము, పిలువుఁడు.
లేచు	లేవన్	లెమ్ము, లెండు.
నిలుచు	నిలువన్	నిలుము, నిలుఁడు, నిలువుము, నిలువుఁడు. మొదలగునవి.

ప్రేరణార్థకము.

౧. క్రియలు ప్రేరణార్థకమున, సమరూపక్రియలు, భిన్నరూప క్రియలు, అని రెండు దెఱంగులు.

౨. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన నిష్పన్న మగునవి సమరూపక్రియలు. — (పోషించు) పోషింపించు; (కొట్టు) కొట్టించు. అట్లుగాక వేరువేరు రూపములను జెందునవి భిన్నరూప క్రియలు.— (రంజిల్లు) రంజించు; (అడఁగు) అడఁచు.

భిన్నరూపక్రియల పట్టిక

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
పూను	పూనుచు, పూనించు.	మాను	మానుచు, మానుపు, మానిపించు, మానించు.
తేలు	తేలుచు, తేలించు.	మను	మనుచు, మనుపు.
మగుడు	మగుడుచు, మగిడించు.	అడఁగు	అడఁచు, అడఁగించు.
కుదురు	కుదురుచు, కుదిరించు.	మాయు	మాపు, మాయించు.
విను	వినుచు, వినిపించు.	కరఁగు	కరఁగు, కరఁగించు.
అను	అనుపించు.	వడియు	వడుచు.
తిను	తినుపించు.	కలఁగు	కలఁచు, కలఁగించు.
కను	కనిపించు, కానిపించు.	ఉడుగు	ఉడుపు, ఉడిగించు.
మెచ్చు	మెచ్చించు, మెప్పించు.		

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
కడచు	కడపు.	పెరుగు	పెనుచు, పెంచు.
కుడుచు	కుడుపు, కుడిపించు.	తునుఁగు	త్రుంచు.
ఆఁగు	ఆఁచు, ఆఁపు, ఆఁగించు.	మునుఁగు	మునుచు, ముంచు.
రేఁగు	రేఁచు, రేఁపు, రేఁగించు.	చొచ్చు	చొనుపు, చొప్పించు.
పాయు	పాచు, పాపు.	బిగియు	బిగుచు, బిగియించు.
పఱుఁగు	పఱచు.	చినుఁగు	చించు, చింపు.
చూచు	చూపు.	తెగు	త్రెంచు, త్రెంపు.
నేరుచు	నేరుపు.	తిరుగు	త్రిప్పు.
మేఁయు	మేఁపు.	చచ్చు	చంపు.
లేచు	లేపు.	నిలుచు	నిలుపరించు, నిలుపు.
కలియు	కలుపు.	ను	కొలుపు.
తడియు	తడుపు.	ఆడు	ఆడుచు, ఆడించు.
తెలియు	తెలుపు.	ఓడు	ఓడుచు, ఓడించు.
ఆగు	ఆపించు.	కూడు	కూడుచు, కూడించు.
వచ్చు	రావించు, రప్పించు.	చెడు	చెఱచు, చెఱుపు.
నొచ్చు	నొంచు, నొప్పించు.	పడు	పఱచు.
ఉండు	ఉనుచు, ఉంచు.	వెలువడు	వెలువరించు,
డిగు	దిగించు, డించు.		వెలువఱచు, వెలు.

౨. ఇందుఁ గొన్ని క్రియలకుఁ బెక్కురూపంబులు గానఁబడు చున్నవి:—(మొగుడుటకు) మొగుడుచు, మొగుచు, మోడుచు, మొగిడించు; (పోవుటకు) పుచ్చు, పనుచు, పంచు, పనుపు; అనుచు, అనుపు, అంపు.

అవ్యయములు.

౧. (లింగము, వచనము, పురుషము, విభక్తి, వీనిని బొందక యుండు పదములు అవ్యయములు.)

౨. లాక్షణికములు, ప్రతిపదోక్తములు, అని యవ్యయములు రెండువిధములు గలవి. శాస్త్రముచేత నిష్పన్నములైనవి లాక్షణికములు. పుట్టినవి పుట్టినట్లుండునవి ప్రతిపదోక్తములు.

౩. క్రియాజన్యములు, మొదలగునవి లాక్షణికములైన యవ్యయములు. తక్కినవి ప్రతిపదోక్తములు.

౪. క్త్వార్థకము, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము, చేదర్థకము, శత్రర్థకము, ఆనంతర్యార్థకము, తుమర్థకము, క్రియాజన్యములుగ గలిగిన యవ్యయములు.

౫. అగుధాతువు తుమున్నర్థకప్రత్యయముగా "కాఁ" అను విశేషణములతోఁ జేరి వానిని అవ్యయములఁ జేయును. అప్పుడు కవర్ణము గకారముగా ద్రుతముమీఁద ప్రాయికముగ వికల్పముగా నగును. చక్కఁగఁ, చక్కఁగాఁ; పెద్దగఁ, పెద్దగాఁ.

౬. పదముల రెంటినిగాని కలుపుటకు ఉపయోగింపఁబడు పదములు సముచ్చయార్థకము లనఁబడును. (సముచ్చయార్థకములు రెండు.— యు, ను. ఇవి (ద్రుతాంతములు) ఉకారాంతములమీఁద నువర్ణకముగను, మిగిలినవానిమీఁద యువర్ణకముగను వచ్చును.— రాముఁడును సీతయు నాతియు వాకకు వచ్చిరి.

ప్రతిపదోక్తములు.

అంత	అగగో	అమ్మచెల్ల	ఆకట	ఇదిగో	ఉస్వొత్తు
అంట	అద్దిర	అయ్యా	ఆహా	ఇంచుక	ఊరక
అకట	అనయము	అప్పుర	ఇంకె	ఇసీ	ఎంతయు
అక్కట	అమ్మకచెల్ల	ఆ!	ఇగో	ఉద్దవిడి	ఎట్టగా

ఎత్తిలి ఓయి కాఁబోలు తప్పయు బళా హా
ఎప్పటి ఓహో కావున తరమిడి ?లె హుటాహుటి
ఎల్ల కటకట కొలె తర్వాత బాపు హోరాహోరి
ఏని కట్టా కోలె తలా బాపురె అయ్యో
ఏల కడు క్రమ్మఱ దనుక మజ్ఝా ఎట్టకేలకు
ఒండె కద గ్రక్కున దాఁక మఱి ఎట్టకేని
ఒకో కదా గ్రమ్మన నెఱిన్ మిక్కిలి హైసరె
ఒత్తిలి కనుక చీ పదఁపడి మిన్నక పొరిపొరి
ఓహో కరము చెఱి పిదప వెండియు బోరన
ఓచెల్ల కా? చెల్లంబో పిమ్మట వెండి మొదలగునవి.
ఓటు కాఁబట్టి చేసి బళి సవి

౧. ద్రుతప్రకృతికములు, కళలు అని పదము లన్నియు రెండు విధములు. ద్రుత మంతమందుఁగలవి ద్రుతప్రకృతికములు. ద్రుత మంతమందు రానివి కళలు.

౨. ద్రుతప్రకృతికములు—౧. ప్రథమ, కయి, యొక్క, కాక మిగిలినవిభక్తులు:—గిరినిన్, దొరనున్, వనములన్; నాచేతన్, నీచేన్, వానితోడన్, దానితోన్; మాకొఱకున్; మీవలనన్, తనకంటెన్; హరికిన్, మనకున్, శూరులలోపలన్, నదులలోన్; గృహమునందున్, స్వర్గమునన్. ౨. భూతతద్ధర్మార్థక ప్రథమపురుషైకవచనములు:—వచ్చెన్, వండున్, కొట్టెడున్, తినియెడిన్. 3. ఉత్తమపురుషైకవచనములు:—వినుచున్నాను, కంటిన్, చేయఁగలన్, నిలుతున్, అరిగెదన్, కనన్. ౪. ఆశీరాద్యర్థకములగు డు, తవర్ణకములు:—దగ్గుఁడయ్యెడున్, మేలుకలుగుతన్, శుభంబగు

గావుతఁ. ౫. శత్రర్థకము.—చనుచుఁ. ౬. తుమునాద్యర్థకము.—ఏగఁ. ౭. ఆనంతర్యార్థకము.—తొలఁగుచుఁ. ౮. చేదాద్యర్థకము—వర్షించినఁ. ౯. సముచ్చయములు—హరియుఁ, నేనునున్. ౧౦. తాను, నేను, మొదలగునవి.—తాఁజదివె, నేఁ జెప్పితి, వలెఁ, పోలెఁ, అయ్యన్. మొ.

౩. ద్రుతప్రకృతికములు కానివన్నియుఁ గళలు—రాముఁడు, వనము, వస్తువు, హరులు, బల్లిదునికయి, వారియొక్క, (విభక్తులు); చెప్పితివి, వచ్చుచున్నావు (మధ్యమపురుషక్రియలు); లేచిరి, వచ్చిరి, (రేఫాంతక్రియలు); కంటిమి, చేయుచున్నాము, (మాంత క్రియలు); చేసి, వినక, (క్త్వార్థకములు); చేయుచున్నాఁడు, చేయుచున్నది, కొట్టినవి, చేయఁగలదు, చేయఁగలఁడు, చేయఁగలరు, కొట్టఁడు, కొట్టదు, కొట్టవు, (వర్తమాన, భవిష్యత్, వ్యతిరేక, ప్రథమపురుషములు); ఇంచుక, బాపురె, ఔర, కటకట, అపుడు, ఇపుడు, ఎపుడు, ఏమి, ఎ, ఏ, ఆ, కదా, ఊరక. మొ (అవ్యయములు).

౪. వాక్యములతుదనుండు ద్రుతము వైకల్పికముగా లోపించును.—న్యాయమార్గంబున నడువవలయుఁ, నడువవలయు.

సమాసపదములు.

పెక్కుపదములుకూడి యొక్కపదమగునది సమాసం బనఁబడును.—నలుగడలు, పాలకడలిపట్టి, రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు.

౧. సాంస్కృతికము, మిశ్రము, ఆచ్ఛికము, అని సమాసములు మూడువిధములు. సాంస్కృతికము, కేవలసంస్కృతపదములచేఁ గలిగినచో సిద్ధమనఁబడును.—తటాకోదకము; తత్సమపదములచేఁ గలిగినచో సాధ్యమనఁబడును—తటాకంబునుదకము. తత్సమముల

కును, అచ్చ తెనుంగుపదములకును కలుగునది మిశ్రము.—తటాకంబు నీరు, చెఱువునుదకము. కేవలము తెలుఁగుపదములకుఁ గలుగునది యాచ్ఛికము.—చెఱువునీరు.

౩. అవ్యయీభావము, తత్పురుషము, ద్వంద్వము, బహువ్రీహి, అని సమాసములు నాలుగువిధములు.

౪. మొదటిపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది యవ్యయీభావము.—మధ్యేసముద్రము, మీఁగాలు, పెడతల.

౫. ఉత్తరపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది తత్పురుషము.—చోరభయము, దొంగయలజడి.

౬. సమానాధికరణము, వ్యధికరణము, అని తత్పురుషము ద్వివిధము. విశేష్య విశేషణముల సమాసము సమానాధికరణము; తక్కినది వ్యధికరణము.

౭. సమానాధికరణము.—సంఖ్యావాచకము పూర్వపదముగాఁ గలది ద్విగుసమాసము.—త్రిలోకి, ముల్లోకములు. ముజ్జగములు.

౮. సంఖ్యావాచకము కాని విశేషణమునకు విశేష్యముతోడ సమాసము కర్మధారయము.-సరసవచనము, సరసపుమాట, దంటమాట.

౯. ఇందు, ౧. ఉపమానము పూర్వపదముగాఁ గలది యుపమాన పూర్వపదసమాసము.—చంద్రసుందరము, చిగురుమోవి; ౨. ఉపమాన ముత్తరపదముగాఁ గలది యుపమానోత్తర పద సమాసము.—హస్తపద్మము, కేలుదమ్మి; ౩. అవధారణవాచకము పూర్వమందుఁ గలది యవధారణ పూర్వపదసమాసము.—నిశాకాంత, రేవెలఁది; ఇదియె రూపకసమాస మనఁబడును. ౪(నడిమి పదము లోపించినది మధ్యమపదలోపి సమాసము - ఛాయాద్రుమము, జవ్వాజిసెట్టి.)

౧౦. వ్యధికరణము. — ౧. ద్వితీయాతత్పురుషము.—కృష్ణ శ్రితుఁడు, పడగదారి; ౨. తృతీయాతత్పురుషము.—మాసపూర్వుఁడు, నెలతక్కువవాఁడు; ౩. చతుర్థీతత్పురుషము.—యూపదారువు, దేవర మేలు; ౪. పంచమీతత్పురుషము.—చోరభయము, దొంగయలుకు; ౫. షష్ఠీతత్పురుషము.—లక్ష్మీవల్లభుఁడు, లచ్చిమగఁడు; ౬. సప్తమీ తత్పురుషము.—ఈశ్వరాధీనము, మాటనేర్పరి; ౭. ఞ్తత్పురుషము.— అజ్ఞానము.

౧౧. రెండుపదముల యర్థములును ప్రధానముగాఁ గలది ద్వంద్వసమాసము.—జననీజనకులు, తల్లిదండ్రులు.

౧౨. ఇతరపదార్థము ప్రధానముగాఁ గలది బహువ్రీహి సమాసము.—శీతకిరణుఁడు, చలివెలుఁగు.

౧౩. లుక్సమాసములు, అలుక్సమాసములు, అని సమాసము లెల్ల ద్వివిధములు. విభక్తిలోపించునది లుక్సమాసము.—వృక్ష మూలము, చెట్టుమొదలు.

౧౪. సమాసమునందు విభక్తిలోపించును. లకారము లోపింప దు.—గుణములప్రోక.

౧౫. విభక్తి లోపింపని దలుక్సమాసము. — వనేచరుఁడు, నీతోడి చెలిమి.

౧౬. సమాసమందు, చేత, తోడ, వలన, నీనియంత్య అకా రమునకు ఇకారమును, అందునకు తుదను అలి యనునాగమంబును నగును.—నాచేతిపోరు, నీతోడినెయ్యము. వానివలనితప్పు, నాయందలి దయ.

౧౭. సమాసములందంతట ద్రుతమునకు లోపము గలుగును. ఎల్లయంశములు; ఎల్లకాలము. తలఁబ్రాలు మొదలగువానియం దీలోపము లేదు.—తలఁబ్రాలు, సేసఁబ్రాలు, ఊరఁబిచ్చుక.

పదసంధులు.

౧. పదము లొకటితో నొకటి చేరునపుడు కలుగు రూప భేదము సంధి యనఁబడును. అచ్సంధి, హల్సంధి, అని సంధి రెండు విధములు గలవు.

అచ్సంధి.

౨. మొదటిపదము తుదియచ్చు లోపించి యచట రెండవ పదము మొదటియచ్చు నిలుచుట అచ్సంధి యనఁబడును.—రాముఁడు+అతఁడు=రాముఁడతఁడు.

౩. దీర్ఘాచ్చులంతమునందుఁ గలపదములకును, ఇఁక మొదలగువానికిఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకును, తఱుచుగా సంధిరాదు. సంధి వచ్చునపుడు ద్రుతము లోపించును. కళాశబ్దములకు సంధి రాని యెడల మొదటి యచ్చునకుఁ బరమందు యకారమాగమముగా వచ్చును.—మా+ఇల్లు=మాయిల్లు, చూడన్ +అయితి = చూడ నయితి, నాకొఱకున్ +ఇచ్చె=నాకొఱకిచ్చె.

అకారము.

౪. అకారమునకు సంధి బహుళముగా వచ్చును.—మేన+అత్త=మేనత్త, మేనయత్త. బహుళ మనుటవలన స్త్రీవాచకములు, సంబోధనాంతములు, తత్సమములు, మొదలయిన వానికి సంధి రాదు.—నెలఁత +ఇచ్చెను=నెలఁతయిచ్చెను, రాముఁడ + ఇదిగో= రాముఁడ ఇదిగో, హంసయిది.

౫. కర్మధారయమునందు, కొన్నిశబ్దములకు ఆలుశబ్దము పరమగునపుడు తుదను రేఫాగమమువచ్చును.—పేద+ఆలు=పేదరాలు, గొడ్డు+ఆలు=గొడ్డురాలు. తత్సమంబుల తుది యత్వంబున కుత్వంబగును.—ధీర+ఆలు=ధీరురాలు.

ఇ కా ర ము.

౬. మధ్యమపురుషక్రియలయందు ఇకారమునకు సంధి నిత్యము.—ఏలితివి+అతని=ఏలితివతని, కొట్టితిరి+అప్పుడు = కొట్టితిరప్పుడు.

౭. ఏమి మొదలగు శబ్దముల ఇకారమునకును, ప్రథమోత్తమ పురుషములయందలి ఇకారమునకును, సంధివికల్పకము*గావచ్చును.—ఏమి+అనెను=ఏమియనెను, ఏమనెను; వచ్చిరి+ఇప్పుడు=వచ్చిరియిప్పుడు, వచ్చిరిప్పుడు; వచ్చితిమి+అప్పుడు=వచ్చితిమి యప్పుడు, వచ్చితిమప్పుడు. ఏమి, మఱి, కిమ్మీ, అది, అవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి, ఇవి, యేమి మొదలగునవి.

౮. తక్కినచోట్ల ఇకారమునకుసంధి రాదు.—వచ్చి+ఇచ్చెను=వచ్చియిచ్చెను; హరి+అతఁడు=హరియతఁడు.

ఉ కా ర ము.

౯. ఉకారమునకు సంధి నిత్యముగావచ్చును.—రాముఁడు+ఎక్కడ=రాముఁడెక్కడ.

౧౦. ద్రుత ప్రకృతికము లగు ప్రథమేతరవిభక్తులయందును, శత్రర్థక చువర్ణకమునందును గల ఉకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా వచ్చును.—నన్నున్+అడిగెన్ = నన్నడిగెన్, నన్నునడిగెన్; మొ. చూచుచున్+ఉండెను=చూచుచుండెను, చూచుచునుండెను. నన్ను

* ఒకప్పుడు వచ్చి యొకప్పుడు రాకపోవుట వికల్పము.

(నిన్ను, తన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, తమ్ము లకు ద్విత్వలోపమున సంధి లేదు.—నను నేలె, నిము నడిగె.)

౧౧. కర్మధారయమునందు ఉకారమునకు అచ్చు పరంబగు నపుడు పరమందు టకారమాగమముగా వచ్చును.—కఱుకు+అమ్ము= కఱుకుటమ్ము. కొన్నిచోట్ల నీయాగమము వైకల్పికము.—పేద+ ఉరము=పేదురము, పేదటురము.

౧౨. ఉకారాంతతద్ధర్మార్థక విశేషణములకును, షష్ఠీసమాసమునందు ఉకారాంత ఋకారాంతపదములకును, అచ్చు పరమగు నప్పుడు నకారమంతాగమముగా వచ్చును. — చేయు+అతఁడు= చేయునతఁడు, వచ్చెడు+ఆతఁడు=వచ్చెడునాతఁడు; మోము+అందము=మోమునందము, విధాతృ+ఆజ్ఞ=విధాతృనాజ్ఞ.

౧౩. వాక్యములు తుదనుండు ఉకారమునకు సంధిలేకుండుట యొకదోషముగాదు.—సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద సముధిగమను సత్యంబుతో సమముగావు ఎఱుఁగు మెల్లధర్మములకున్.

౧౪. అమ్రేడితమందును* ఏడు మొదలగుశబ్దములు పరము లగునప్పుడును అన్నియచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును.— ఆహా+ఆహా=ఆహాహా; పీను+ఏడు = పీనేడు; తాటి+ఆకు = తాటాకు.

హల్సంధి.

౧౫. ప్రథమమీఁది క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, స, ౙ, డ, ద, బ, లు, వికల్పముగా నగును.—వాఁడు+ కొట్టె=వాఁడుగొట్టె, వాఁడుకొట్టె; అతఁడు+చేరె=అతఁడు సేరె, అతఁడు చేరె; ఇతఁడు+ౘనియె=ఇతఁడు ౙనియె, ఇతఁడు ౘనియె;

* ఆమ్రేడితమనఁగా రెండుసారు లుచ్చరింపఁబడునది యట.

వీఁడు+టక్కరి=వీఁడు డక్కరి, వీఁడు టక్కరి; ఆమె+తగవరి=ఆమె దగవరి, ఆమె తగవరి; అది+పలికె=అదివలికె, అదిపలికె.

౧౬. ద్వంద్వసమాసమునందు పదముమీఁది క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, స, స, డ, ద, వ, లు నిత్యముగా నగును.—కూరగాయలు, కాలుసేతులు, టక్కుసొక్కులు, వంపుసొంపులు, అన్నదమ్ములు, ఊరువల్లెలు.

౧౭. తెలుఁగుశబ్దములమీఁది సాంస్కృతిక పదములకు గ, స, డ, ద, వ, లు రావు—అతఁడుచక్రి, వాఁడుకంసుఁడు. మొ.

౧౮. ద్రుతప్రకృతికములమీఁది, క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా గ, జ, ౙ, డ, ద, బ, లు నిత్యముగానగును. అప్పుడా ద్రుతమునకు బిందువుగాని సంశ్లేషము*గాని స్వత్వము♦ గాని వచ్చును.—చూచెన్+కమలము=చూచెఁగమలము. చూచెంగమలము, చూచెగ్గమలము, చూచెనుగమలము; వచ్చెన్+చక్రి=వచ్చెఁజక్రి, వచ్చెంజక్రి, వచ్చెజ్జక్రి, వచ్చెనుజక్రి; ఏగెన్+ౘాన=ఏగెఁౙాన, ఏగెంౙాన, ఏగెౙ్ౙాన, ఏగెనుౙాన; పూనెన్+టక్కు=పూనెఁడక్కు, పూనెండక్కు, పూనెడ్డక్కు, పూనెనుడక్కు; విచ్చెన్+తమ్మి=విచ్చెఁదమ్మి, విచ్చెందమ్మి, విచ్చెద్దమ్మి, విచ్చెనుదమ్మి; పూచెన్+పద్మము=పూచెఁబద్మము, పూచెంబద్మము, పూచెబ్బద్మము, పూచెనుబద్మము.

౧౯. ద్రుతమునకు సరళవర్ణముగాని స్థిరవర్ణముగాని పరమగునప్పుడు లోపముగాని, సంశ్లేషముగాని, స్వత్వముగాని వచ్చును.—

*సంశ్లేషమనగా మీఁదిహల్లుతోఁ గూడుకొనుట.

♦ద్రుతముయొక్క మొదలిరూపము స్వత్వమనఁబడును. అది నువర్ణకము.

వచ్చెఁ+గజము=వచ్చెఁగజము, వచ్చెగ్గజము, వచ్చెనుగజము; తెచ్చెఁ+ఖడ్గము=తెచ్చెఁఖడ్గము, తెచ్చెఖ్ఖడ్గము, తెచ్చెనుఖడ్గము.

౨౦. సమాసమందు ఉకారాంతములగు స్త్రీసమశబ్దముల కును, (మువర్ణకమున కాదేశముగావచ్చు) ఫు, ంపు, వర్ణకములకును, పరుషసరళములు పరములగునప్పుడు ద్రుతమంతాగమముగావచ్చును. అప్పుడు ద్రుతప్రకృతికముల కెట్లట్లు స్వత్వముదక్క తక్కినరూపములు వచ్చును.—చిగురు+కయిదువు = చిగురుఁగయిదువు, చిగురుంగయి దువు, చిగురుగ్గయిదువు; నరసపు+గుణము=నరసపుగ్గుణము. ఇచట ద్రుతమునకు లోపంబురాదు, ఈయాగమము తనపర్ణకము పరమగు నప్పుడు అకారాంతవిశేషణములకును వచ్చును.—తెల్ల+తనము= తెల్లఁదనము, తెల్లందనము, తెల్లద్దనము.

౨౧. పడు మొదలైనవి పర మగునప్పుడు మువర్ణకమునకు లోపముగాని పూర్ణబిందువుగాని వికల్పముగావచ్చును. భయము+ పడు=భయపడు, భయంపడు. భయముపడు. పడు, పెట్టు, పట్టు, పఱచు, ఇవి పడు మొదలైనవి.

౨౨. ప్రార్థనార్థక మధ్యమపురుష మువర్ణకమునకు హల్లు పరం బగునపుడు వైకల్పికముగా లోపము కలుగును.—చూడుము+ రాముని=చూడురాముని, చూడుమురాముని. చూడకుము+నన్ను= చూడకునన్ను, చూడకుమునన్ను.

౨౩. అను పరమగునపుడు విసర్గమునకు లోపము గలుగును.- త్వమేవగతిః+అనియె=త్వమేవగతియనియె.

౨౪. అనుకరణంబునఁ గడహల్లునకు ద్విత్వ మగును.— పాయాత్+అని=పాయాత్తని. అహమాదిశబ్దముల మకారమునకు ద్విత్వము వైకల్పికము.—దాసోహమ్+అనియె=దాసోహమ్మనియె. దాసోహమనియె.

౨౫. అనుకరణమందు ఉకారాంతనామములకు వుకారం బంతాగమం బగును. — ఇయంధేనుః + అనె = ఇయంధేనువనె.

పదపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౧. (ఒక క్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము వాక్యమనఁబడును.) (అనఁగా, కర్తృ కర్మ క్రియలకూడికచే సంపూర్ణమైనయర్థము గలుగు పదసమూహము వాక్యము అని యర్థము.) — రాముఁడు రావణుని సంహరించెను. వాక్యములనుగూర్చి చెప్పునది వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౨. సకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, కర్మము, క్రియ,) మూఁడును, అకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, క్రియ,) రెండును, వాక్యమునకు అవయవము లుండును.

ప్రయోగము.	కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
సకర్మకము. అకర్మకము.	వాఁడు. వాఁడు.	సత్యమును.	పలుకుచున్నాఁడు. నవ్వెను.

3. (క్రియ లేనివాక్యమును ఉండును. — వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁడు. (అయిన నిట్టిచోట్లఁ గ్రియ యధ్యాహారమై యుండును.))

౪. ప్రతి అన్వయమునందును భాగము లనేకము లుండ వచ్చును.—

కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
యోగ్యుఁడగు	పాపములకైన	ఎన్నఁడును
పురుషుఁడు,	కల్లను	పలుకఁడు.

[తఱచుగా విశేషణములును, వానితో నన్వయించు నవ్యయములును, కర్తృకర్మలకును, అవ్యయాదులు క్రియలకును, అంగములై యుండును.]

౫. ఒక వాక్యమునందు విశేషణము, విశేష్యము, మొదలగు వానితోఁ దుల్యముగ నుండు వాక్యమునకు ఉపవాక్యమని పేరు:— ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండునో వాఁడు గౌరవమును బడయును.

[పై వాక్యమునందు "ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండును" "వాఁడు గౌరవమును బడయును" అను రెండువాక్యములు గలవు. వానిలో మొదటిది మంచి యనువిశేషణముతోఁ దుల్యము కావున నుపవాక్యము; రెండవది ప్రధానవాక్యము.]

౬. సమాపక క్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము సంపూర్ణవాక్య మనియు, అసమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము అసంపూర్ణవాక్యమనియు, చెప్పఁబడును.

౭. సామాన్యవాక్యములు, సంశ్లిష్టవాక్యములు, ద్వంద్వవాక్యములు, అని వాక్యములు మూఁడువిధములు.

౮. ఒక్క క్రియనుమాత్రము గలిగియుండు సంపూర్ణవాక్యము సామాన్యవాక్య మనఁబడును.— సూర్యుఁడుదయించెను.

౯. అసంపూర్ణవాక్యముతోఁ గాని, ఉపవాక్యముతోఁ గాని గూడియుండు సంపూర్ణవాక్యము సంశ్లిష్టవాక్య మనఁబడును.—సూర్యుఁ

డుదయించి పద్మములు వికసించెను; ప్రపంచము నెవఁడు సృజియించెనో మూఢుఁ డెఱుఁగఁడు.

౧౦. సముచ్చయాదికముచేఁ గలుపఁబడిన రెండుమూఁడు సంపూర్ణవాక్యములు గలవాక్యము మిశ్రవాక్య మనఁబడును.— వాఁడు సత్యమునే పలికెనుగాని జను లాతనిమాటలను విశ్వసించినవారు కారు. దీనినే మహావాక్య మందురు.

౧౧. వాక్యమునందలి పదములకుఁ గలుపరస్పరసంబంధము అన్వయ మనఁబడును. సమానాధికరణాన్వయము, వ్యధికరణాన్వయము, అని యన్వయము ద్వివిధము.

౧౨. పదములకు లింగ, వచన, విభక్తి, పురుషములయం దైకమత్యము గల యన్వయము సమానాధికరణాన్వయము; అట్టి యైకమత్యము లేనిచో వ్యధికరణాన్వయము.

సూత్రములు.

విశేష్యము.

౧. ("యొక్క" తప్ప విభక్తులన్నియుఁ గ్రియలతో నన్వయించును.— రాముఁడు సీతతోఁ గొలువుండెను.)

౨. సంబోధన ప్రథమ తక్క ప్రతిప్రథమయు నొకక్రియను జెందియుండును.— రాముఁడు వచ్చెను. (ఇచట "రాముఁడు" అనునది "వచ్చెను" అను క్రియను జెందును.) ఈప్రథమ నామము కర్త యనఁబడును. ఒకానొకప్పుడు క్రియాపదము లోపించియు నుండవచ్చును— వాఁడు యోగ్యుఁడు (గానున్నాఁడు).

౩. ప్రతి క్రియయొక్క కర్మము ద్వితీయావిభక్తియం దుండవలయును.— రాముఁడు రావణునిఁ జంపెను. [ఇచట "చంపెను"

అను క్రియకుఁ గర్మము కావున "రావణుని" అనునది ద్వితీయా విభక్తిగా నున్నది.]

౪. (అచేతన వాచకము కర్మమైనప్పు డది వైకల్పికముగాఁ బ్రథమ యగును. రాముఁడు రథ మెక్కెను; రాముఁడు రథము నెక్కెను.)

౫. కర్మార్థక ప్రయోగమునఁ గర్తకు చేత వర్ణకము వచ్చును.—రామునిచేత రావణుఁడు చంపఁబడియెను. కరణార్థమందును, హేత్వర్థ మందును, చేత, చేవర్ణకములును, సహాయార్థకమందును, తుల్యార్థకమందును, తోడ, తో వర్ణకములును వచ్చును.—గొడ్డలిచేతఁ జెట్టునరకెను. (కరణార్థము); విద్యచేఁ గీర్తికలుగును (హేత్వర్థకము); రాజు సేనలతోడవచ్చె (సహాయార్థకము); పిరికివాఁడు స్త్రీతో సమానుఁడు (తుల్యార్థకము).

౬. సంప్రదానమున కొఱకు వర్ణకము వచ్చును.—జనకుఁడు రామునికొఱకు సీతనిచ్చెను. ఇచట షష్ఠియు నగు.—జనకుఁడు రామునికి సీతనిచ్చె.

౭. అపాదానార్థమున వలన వర్ణకమును, నిర్ధారణార్థకమున కంటె వర్ణకమును, వచ్చును.—చెట్టువలన ఫలము పడెను; అపకీర్తి కంటె చావుమంచిది.

౮. సంబంధార్థకమున యొక్క వర్ణకంబును, నిర్ధారణార్థకమున లోపల, లో, వర్ణకములును వచ్చును.—విప్రునియొక్క గృహము; బాలురలో సోమరి చెడిపోవును.

౯. అధికరణార్థమున అందు, న, వర్ణకములు వచ్చును.—బీదలయందు దయయుండవలయును, పాత్రమున నీరున్నది.

వి శే ష ణ ము.

౧౦. విశేషణములు విశేష్యములతోడను, సర్వనామముల తోడను, అన్వయించును. — మంచిరాముఁడు.

౧౧. విశేషణములు వానివిశేష్యములతోడ సమానములగు లింగ విభక్తి వచనములఁ గలిగి యుండవలయును. — రాముఁడు యోగ్యుఁడు; సీత యోగ్యురాలు; పాటుపడుట యోగ్యము; వారు యోగ్యులు; యోగ్యుల బాలుర మెచ్చుకొందురు)

౧౨. షష్ఠ్యంత విశేషణములకు వికల్పముగాఁ బ్రథమ వచ్చును. — గుణాభిరాముఁడు రామునకు వందనము చేసెద; గుణాభి రామునకు రామునకు వందనము చేసెద.

౧౩. స్త్రీసమము లగుగాని, ముప్వర్ణాంతములగుగాని విశేషణ ముల బహువచనమునకు వైకల్పికముగా నేకవచనం బగును. — పెక్కులు మాటలేల? పెక్కుమాటలేల? వానిచర్యలు చిత్రముగాఁ నున్నవి; వానిచర్యలు చిత్రములుగా నున్నవి.

౧౪. అగుధాతువువలనఁ బుట్టిన విశేషణములచే వ్యవధానము చేయఁబడినట్టి కాని, సముచ్చయములచేఁ గలుపఁ బడినట్టికాని విశే షణములకుఁ బ్రథమ వచ్చును.— శూరుఁ డగురామునిచే రావణుఁడు చంపబడెను; యోగ్యుఁడును ధీరుఁడునగు రామునికొఱకు జనకుఁడు కన్యనిచ్చెను.

౧౫. ఏకవచనమునందుండు రెండుమూడు విశేష్యముల విశే షణమునకు బహువచనంబగును. — పూజ్యులగు రాముఁడును గృష్ణు డును వచ్చేసిరి.

౧౬. (ఒకానొకచోఁ బుంలింగ విశేషణములు కొన్ని నపుంసక సమములై యుండును.- అందమైన మనుష్యుఁడు, సుందరమైన పురుషుఁడు.)

సర్వనామము.

౧౭. సర్వనామములు తామునెందు విశేష్యములతోఁడఁగాని సంబంధించు నితరసర్వనామములతోఁడఁగాని సమానములగు లింగవచనములను గలిగి యుండవలయును—ఆబాలుఁడు మంచివాఁడు; వాఁడు కల్లలాడఁడు. సీత మిగుల సుకుమారి; ఆయన నామె వనవాసము చేసెను. మునులు కోపముగలవారు; కారణము లేక వారితరులను శపింతురు. ఎవఁడుధనుఁడో వానిని బహుమానించెద. ఎవరుయోగ్యులో వారికి మేలుకలుగును. ఎవతె కష్టపడునో యామె సౌఖ్యమనుభవించును.

౧౮. వాక్యమునకు సహితము మారుగా సర్వనామము వాడఁబడును.—సత్రాజిత్తు కూఁతు శతధన్వున కీయకపోయెను. దానం జేసి వాఁడు సత్రాజిత్తు నంతంబు నొందించె.

క్రియ.

ప్రతిక్రియయు కర్తతో నన్వయించును.— వాఁడు నడచెను. సకర్మకక్రియలు కర్మలతోఁడఁగూడ నన్వయించును.—వాఁడు గుఱ్ఱము నెక్కెను.

౨౦. కొన్నిక్రియలకుఁ గర్మములు రెండుండును. అట్టివానికి ద్వికర్మకములని పేరు.—నిన్నొక్కటి వేఁడెదను; వారు రిపుల నాపదఁ బెట్టిరి.

౨౧. జనులు కర్తలగునప్పుడు కర్తవైకల్పికముగా లోపించును:—వానకురియు నని చెప్పుదురు.

౨౨. ప్రతిక్రియయు, దనకర్తతోడ సమానమైన లింగపురుష వచనములను గలిగియుండవలయును:—నేను కొట్టుచున్నాను; మేము కొట్టుచున్నాము; నీవు కొట్టుచున్నావు; మీరు కొట్టితిరి; వారు కొట్టిరి; వాఁడు కొట్టెడు; ఆమె కొట్టదు.

౨౬. సముచ్చయములచే నొకటిగాఁ జేర్పబడిన కర్తల క్రియ బహువచనముగ నుండవలయును:— రాముఁడును హరియు వచ్చిరి.

౨౭. ఏని, ఒండె, కాని మొదలగు వికల్పార్థములతోడఁ గూడిన కర్తల క్రియ యేకవచనం బగును. — తండ్రియేని కొడుకేని వచ్చును. మధ్యమోత్తమ పురుషములతోఁ గూడినచో బహువచనమే వచ్చును:— రాముఁడొండె నీవొండె పడియుదురు: నేనుగాని వాలిగాని జయింతుము.

౨౮. (అనేక మహదమహత్తులు కర్తలగునపుడు క్రియ కడ కర్తనుం దగియుండును:—గుఱ్ఱమును రాజును వచ్చిరి. రాజును గుఱ్ఱమును వచ్చెను.)

౨౯. తానుశబ్దముతోఁ గూడినపుడు కర్తలు పెక్కులయ్యును క్రియ యేకవచనముగనే యుండును:—రాముఁడు తానును లక్ష్మణుఁడును సీతయు రథమెక్కెను.

౩౦. ప్రథమ మధ్యమ పురుషములు కర్తలగునపుడు మధ్యమ పురుషముతోడను, మధ్యమోత్తమ పురుషములు కాని ప్రథమ మధ్యమోత్తమ పురుషములు మూఁడును గాని కర్తలగునపు డుత్తమపురుషముతోడను, క్రియ సంబంధించి యుండవలయును—వాఁడును నీవును వచ్చితిరి; నీవును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నీవును నేనును వచ్చితిమి.

౩౧. వాక్యము కర్తయగునపుడు క్రియ యేకవచనమున నుండును.— ఈసృష్టి యెట్లుద్భవించెనో తెలియదు.

౩౨. (పూజార్థమునఁ గర్తలకట్ల క్రియలకును ఏకవచనము బహువచన మగును.— మదీయగురు లిప్పుడ చనుదెంతురు.) (మదీయ గురు విప్పుడ చనుదెంచునని యర్థము.)

(వాక్యములలోని రెండవ వ్యతిరేక క్రియ యొక భావక్రియ తోడ సమాసములగును.—వాఁడు కొట్టకపోలేదు. (=వాఁడుకొట్టెను))

౩౧. అనేక క్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునప్పుడు కడ క్రియ తప్ప మిగిలినవి క్త్వార్థకములుగా నుండును.—రాముఁడు కపిసేనలను గూడి, సారధిఁ దాటి, లంకఁజొచ్చి, రావణుని సంహరించెను.

౩౨. ఏకకాలమందలి వ్యాపారములను దెలుపు క్రియలనేకమును భిన్నములైనకర్తలతో నన్వయించినఁ గడదానికిఁ దక్క మిగిలిన వానికి తుమున్నర్థక రూపము వచ్చును.—చిలుకలుకూయఁ, దుమ్మెదలు మ్రోయఁ, గోయిలలు రొదసేయఁ, మరుఁడు వెడలెను.

అవ్యయము.

౩౩. అవ్యయములు క్రియలతోడను, విశేషణములతోడను, ఇతరావ్యయములతోడను, అన్వయించును:—వాఁడు మిక్కిలి నడచును; వాడు మిక్కిలి మంచివాఁడు; వాడుఁ మిక్కిలి చక్కఁగాఁ జదువును.

౩౪. (సముచ్చయములచేత నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన విశేష్యములును సర్వనామములును ఒక్కవిభక్తి కలవిగా నుండవలయును:—హరియును రాముఁడును వచ్చిరి; శివునియొక్కయుఁ గేశవునియొక్కయు గుణములను శేషుఁడును వర్ణింపఁజాలఁడు.)

౩౫. కొన్నిపదములఁ దక్క వాక్యమునం దన్నిపదములను మనస్సు వచ్చినచోటం బ్రయోగింపవచ్చును.—ఉపాధ్యాయుఁడు బాలురను గఠినముగాఁ గొట్టెను; బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు కఠినముగాఁ గొట్టెను. కఠినముగా బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు గొట్టెను; కఠినముగా నుపాధ్యాయుఁడు బాలురను గొట్టెను. మొదలగునవి.

వాక్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

శ బ్దా తి దే శ ము.

ఒకవాక్యమునందలి పదములు సంబంధ నిరూపణము చేయు విధము శబ్దాతిదేశ మనఁబడును.

(వాక్యము.)

"ఒక మంచి బాలుఁడు బడికిఁజని పాఠములను మిక్కిలి క్రమముగాఁ జదివెను; కాఁబట్టి వానికి బహుమతి దొరకెను."

ఒక—సంఖ్యార్థక విశేషణము, బాలుఁ డనువిశేష్యముతో నన్వయించును.

మంచి—గుణవిశేషణము, బాలుఁడు అను విశేష్యముతో నన్వయించును.

బాలుఁడు—విశేష్యము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమావిభక్తి, చదివె నను క్రియకుఁగర్త.

బడికిన్—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, చని యను క్రియతో వ్యధికరణాన్వయముఁ బొందును.

చని—క్రియ, చనుధాతువు, అకర్మకము, అసమాపకము, క్త్వార్థకమైనయవ్యయము, బాలుఁ డనుకర్తతో నన్వయించును.

పాఠములను—విశేష్యము, అమహదర్థకము, బహువచనము, ద్వితీయావిభక్తి, చదివెనను క్రియకుఁ గర్మము.

మిక్కిలి—అవ్యయము, క్రమముగాన్ అను మఱియొక యవ్యయముతో నన్వయించును.

క్రమముగాన్—అవ్యయము, చదివెను అను క్రియతో నన్వయించును.

చదివెను—క్రియ, చదువుధాతువు, సకర్మకము, కర్త్రర్థక ప్రయోగము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమ పురుషము, పుంలింగము, ఏకవచనము, బాలుఁడను కర్తతోడను పాఠముల నను కర్మముతోడను నన్వయించును.

వానికి — పురుషబోధక సర్వనామము, ప్రథమపురుషము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, బాలుఁ డను విశేష్యమునకు మాఱుగా నుపయోగింపఁబడినది.

బహుమతి — విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమా విభక్తి, దొరకెనను క్రియకుఁ గర్త.

దొరకెను — క్రియ, దొరకుధాతువు, అకర్మకము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, నపుంసక లింగము, ఏకవచనము, బహుమతి యనుకర్తతో నన్వయించును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౧. దోషరహితములును, అలంకార సహితములును, అగు వాక్యసమూహము కావ్య మనఁబడును. కావ్యములను గూర్చి చెప్పునది కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౨. కావ్యదోషములు మూడువిధములు. ౧.-పదదోషములు,- అపశబ్దము, నిరర్థకము, అప్రజనము, శ్రుతికటువు, ఛందోభంగము, మొదలగునవి. ౨.— వాక్యదోషములు,- ప్రక్రమభంగము అధిక పదికము, పునరుక్తి, విసంధి, హీనోపమము, మొదలగునవి. ౩. — అర్థదోషములు,— వ్యర్థము, సంశయము, విరుద్ధము, నేయార్థము, క్లిష్ట గూఢార్థము, మొదలగునవి.

౩. అలంకారములు రెండు విధములు. — శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు.

శ బ్దా లం కా ర ము లు.

౧. అనుప్రాసము.— మున్నుగొన్న వర్ణమునే పలుమాఱు నుడివిన, అనుప్రాస మగును:— అక్కటిపక్కి నిక్కంబ మన దిక్కునకు వచ్చునే నొక్కముక్కుపోటునం జక్కడంచెద.

౨. యమకము.— పలుమాఱొక్కవిధమయినమాటల నర్థభేదముగల వానిని బ్రయోగించిన, యమకమగును.—మన సైన మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు కానివాఁడు లేఁడయ్యె.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ.—ఉపమానోపమేయములకుఁ జక్కని పోలిక గలిగినచో నుపమాలంకారము. ఉపమానము (అధిక గుణము కల చంద్రాదికము), ఉపమేయము (పోల్పఁ బడఁదగిన ముఖాదికము), సాధారణధర్మము (ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమైన కాంత్యాదికము), ఉపమావాచకము (పోలికను సూచించు 'వలె' మొదలగునవి), ఈనాలిగింటికి గ్రహణముగలిగినఁ బూర్ణోపమ.—ఎక్కడఁ జూచిన నప్సరస్సమన్వితంబును సుమనోవిరాజితంబును నయి కప్పురపుదీవి స్వర్గంబుంబోలెఁ జూడ్కికి వేడ్క గొలుపుచున్నది.

౨. ఉత్ప్రేక్ష.—ఉపమేయమునకుఁ గలిగిన యుపమానధర్మముంబట్టి, ఉపమేయము నుపమానముగా సంభావించుటయుత్ప్రేక్ష. ఇందు, వస్తువుకానిది వస్తువుగాను, హేతువుకానిది హేతువుగాను, ఫలముకానిది ఫలముగాను, తలఁపఁబడును.—అప్పు డప్పతంగకులదారుణరణమరణంబుఁ దానును బతంగుండె కానఁ జూడనోపక యాచోటువాసి చనియెనో యనఁ బ్రభాకరుండు ప్రభయెడలి పడమటికడలికడకు నడచి మఱుంగువడియె.

3. రూపకము. — ఉపమేయముయొక్క ధర్మము ఉపమానమునం దారోపింపఁబడి హృదయరంజక మగునది రూపకము:—పుణ్యవశంబున నిప్పటి కా శశాదనాప మృత్యుదేవతవాతఁ బడక బ్రతికితిమి.

౪. స్వభావోక్తి.— సహృదయ హృదయంగమముగా నున్నది యున్నట్టుగా జెప్పుట స్వభావోక్తి:— యాతాయాతగజవ్రాత పద

తలాఘాతంబులం జదిసి సమసిన శశకవినరంబుల నాలోకించి, శశకేం ద్రునిమంత్రి బెగ్గలం బగ్గలింప రోఁజుచుంబోఁటు తెంచి నిజాధీశ్వరునిం గాంచి వినయవినమితోత్తమాంగుండై నమస్కరించి తమవారికిం బొటిల్లిన ముప్పు చెప్పఁబోయి డగ్గుత్తికవడి కొంతవడి నోరురాక యూరకుండి యెట్టకేలకు నెలుంగు తెచ్చుకొని యిట్లనియె.

౫. అతిశయోక్తి — ఉన్నదానికంటె నెక్కువగాఁ జెప్పుట యతిశయోక్తి. — మరాళికులాధ్యక్షుండు నిజవళక్ష పక్ష విక్షేపణ జాత వాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతరిక్షం బలక్షితంబుగాఁ జేయఁ జనుదెంచె.

౬. అర్థాంతరన్యాసము. —ఒకవిషయమునుజెప్పి, దానిని సమర్థించుటకు విశేషముగాఁగానిసామాన్యముగాఁగాని వేఱొకవిషయమును జెప్పుట యర్థాంతరన్యాసము. – ఇనుమునుగూడిన వేడివేల్పునకు సమ్మెట పెట్లబ్బెను; హీనునిఁగూడిన మాననీయునకు లాఘవంబు గలుగునుగదా.

౭. శ్లేషము.—అనేకార్థములుగల పదములఁగూర్చి చెప్పుట శ్లేషము.—ఆ పరమ హంసావతంసుం డాశల జయించి నైజతేజం బెల్ల కడల వెలుంగ నొక్కనాఁడు నిజాప్తద్విజనికరపరివేష్టితుండై రాజ యోగంబు మెఱయఁ బుండరీకాసనంబున సుఖాసీనుండై నిండు కొలువుండె.

౮. పద్యకావ్యము, గద్యకావ్యము, అని కావ్యము ద్వివిధము.

పద్యకావ్యము.

౧. ప్రతి పద్యమునకు నాలుగుపాదము లుండును. అనేక గణములుచేరి పాదమగును. గురులఘువుల చేరికచే గణము లేర్పడును.

౨. గురువులు:— దీర్ఘాక్షరములును, పూర్ణబిందువు, విసర్గము, పొల్లుహల్లు, వీనిని గూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షరమునకు ముం దూఁదిపలుకు వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకుసంజ్ఞ.

లఘువులు:—తక్కినవి లఘువులు. ల, ఇది లఘువునకు సంజ్ఞ.

∪ ఇట్లు బాలచంద్రునివిధమున వ్రాసిన గురువనియు, |, ఇట్లు నిలువుగీఁత లాగున వ్రాసిన లఘువనియు, గ్రహింపవలెను.

∪ | | ∪ ∪ | | ∪ | ∪ | | ∪ ∪ |
[రా ముఁ డు సిం హా స న మె క్కి న్యా య ము గఁ భూ మి

∪ ∪ | | | | ∪ | | | ∪ ∪ | |
పా లిం చి ప్ర జ ల దుః ఖ ము లఁ బోఁ గొ ట్టె ను.]

౮. నిసర్గగణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు విధములు.

౯. నిసర్గగణములు—ఇవి మూఁడేసి యక్షరములవలనఁ గలుగును. అందు, మూఁడుగురువులు మగణము, ఆదిగురువు భగణము, మధ్యగురువు జగణము, అంత్యగురువు సగణము, మూఁడులఘువులు నగణము, ఆదిలఘువు యగణము, మధ్యలఘువు రగణము, అంత్యలఘువు తగణము:—

∪ ∪ ∪
శ్రీ రా మా, మగణము.

∪ | |
నీ క డ, భగణము.

| ∪ |
ద రం బు, జగణము.

| | ∪
గ దు రన్, సగణము.

|
మె లఁ గు, నగణము.

| ∪ ∪
మ హా త్ముల్, యగణము.

∪ | ∪
సౌ ఖ్య మున్, రగణము.

∪ ∪ |
శై లేం ద్రు, తగణము

౬. ఉపగణములు:—సూర్యగణములు, ఇంద్రగణములు, ఉపగణములలో ముఖ్యములు. సూర్యగణములు రెండు; ఇంద్రగణము లాఱు:-

౧. సూర్యగణములు.

∪ |
సు ఖ ము, నగణము.
∪ |
పొం దు. గలము.

ఇందు గలమును హగణ మనియు వాడుదురు. ఈలాగుననే లగము నకు వగణమని పేరు.

౨. ఇంద్రగణములు.

| | | |
న ర స ఖు, నలము.
| | | ∪
గు ణ ము లకు. నగము.
| | ∪ |
ప లు మా రు, సలము.
∪ | |
మా ను లు, భగణము.
∪ | ∪
ప్రే మ తో, రగణము.
∪ ∪ |
ప ణ్గిం త్రు, తగణము.

౭. యతిప్రాసములు:—పద్యపాదము మొదటివర్ణము యతి; రెండవవర్ణము ప్రాసము. యతి ప్రతిపాదమునకు వేఱు వేఱుగానుండును; ప్రాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును. ఆయాపాదములందుండు మొదటివర్ణముతో మైత్రిగలవర్ణ ముండుచోటు యతిస్థానమనఁబడును.

౮. యతి:—యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులలో, అ, ఆ, ఐ, ఔ లును; ఇ, ఈ, ఋ, ౠ, ఎ, ఏ, లును; ఉ, ఊ, ఒ, ఓ లును,

తమలోఁదాము మిత్రములు. హల్లులలో, క, ఖ, గ, ఘ, లును; చ, చ, ఛ, జ, జ, ఝ, శ, ష, స, లును; ట, ఠ, డ, ఢ, లును; త, థ, ద, ధ, లును; ప, ఫ, బ, భ, వ, లును; య, హ, లును; తమలో దాము మిత్రములు. ఈవ్యంజనములును స్వరమైత్రిఁ జెందియే యొండొంటికిం బనికివచ్చును.

౯. ప్రాసము:— ప్రాసమునకు వ్యంజనమైత్రి ముఖ్యము. కాఁబట్టి యేయచ్చుతోఁగూడినను బనికివచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తాక్షరమున్న నన్నిపాదముల నాసంయుక్తాక్షరమే యుండవల యును. ప్రాసాక్షరములకు ముందువర్ణములు సర్వత్ర గురువులుగా నైనను, లఘువులుగానైనను, ఉండవలయును.

౧౦. పద్యములు:—వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులు, అని పద్యములు మూఁడువిధములు.

౧. వృత్తములు.

౧. ఉత్పలమాల:—భ, ర, న, భ, భ, ర, వ, గణములును, పదియవయక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములుగలది యుత్పల మాల:-

"కొండని వేడ్కతోఁ బసిఁడి ♦ కొండ ధనార్థులకెల్లఁ బంచి యా
కుండుట దానధారకుఁ బ ♦ యోనిధులెల్ల వ్యయింపలేమి యా
రెం డపకీర్తులం దలఁ ధ ♦ రించినవాఁడు ప్రధానశీలుఁ డా
ఱెం డిరువాగుగా ముడికిఁ ♦ దార్చినవెంద్రుకల న్మిషంబునన్."

౨. చంపకమాల:— న, జ, భ, జ, జ, ర, గణములును, పదునొకండవయక్షరము యతియును గల నాలుగు పాదములఁ గలది చంపకమాల:—

"చెలువమునెల్లఁ గ్రోవుగను ♦ జేసి ప్రవీణత నంబుజంబులన్
నలువ సృజింప కేలవిక ♦ నద్యుతిహీనము తోటఁ గ్రమ్మఱం
గలువలఁ జేనిఁ జేసినఁ బ ♦ గ ల్రుచిహీనుఁ డతండు నాఁటఁగా
కలికి మొగంబు చేవగలు ♦ కాంతిఁ దనర్పఁగఁ జేసె నిమ్మహిన్."

౫. మత్తేభవిక్రీడితము:—స, భ, ర, స, మ, య, వ, గణములును, పదునాలవయక్షరము యతియును గల నాల్గుపాదములఁ గలది మత్తేభవిక్రీడితము:—

"సతియూరుద్యుతిఁ జెందఁ బూని నిజదు ♦ శ్చర్మాపనోదక్రియా
రతిఁ బాధోలవపూరితోదరములై ♦ రంభేభహస్తంబు లు
న్నతతిన్ వీడె మరుద్విభూతిఁ గదళిం ♦ ద్వద్దోష మాచంచలో
ద్ధతశుండాతతిఁ బాయదయ్యె నదెపో ♦ తద్వైరమూలం బిలన్."

౬. శార్దూలవిక్రీడితము:—మ, స, జ, స, త, త, గ, గణములును, పదమూడవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములఁ గలది శార్దూలము.—

"పున్నాగంబుల గెల్చు బాఁగమనం ♦ బు న్నాభికావర్తముం
బున్నాగంబుల గెల్చు నీలరుచులం ♦ బోల్పారు రోమాళియుం
బున్నాగంబుల గెల్చు నవ్వికసితాం ♦ భోజాక్షి ప్రాపైనచోఁ
బున్నాగంబుల గెల్చు మేమియరుదా ♦ పుష్పాస్త్రుఁ డూహింపఁగన్."

౭. మత్తకోకిల:— ర, స, జ, జ, భ, ర, గణములును, పదునొకండవయక్షరము యతియును గలది మత్తకోకిల:—

"పుత్రి యట్లగునమ్మ శోకము ♦ బొంది కుందుచునున్న నీ
గాత్ర మొండొకకీడు పాటిలఁ ♦ గందుఁ బాండుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము చన్నచో నెద ♦ భూరిశోకముఁ బొందరే
పౌత్రహీనతఁ బడ్డ కుంతికిఁ ♦ బాయ నేర్చునె నెవ్వగల్."

౬. మాలిని:—న, న, మ, య, య, గణములును తొమ్మి
దవ యక్షరము యతియును గలది మాలిని:—

"కధితశుభచరిత్రా ♦ గ్రావకన్యాకళత్రా
మధితవిమతగోత్రా ♦ మానిసంస్తోత్రపాత్రా
ప్రధనదితిజజైత్రా ♦ భక్తచిత్తాబ్జమిత్రా
పృథులధవళగాత్రా ♦ భీకరోగ్రాగ్ని నేత్రా.

౨. జాతులు.

౧. కందము:—కందమునకుఁ బ్రథమ తృతీయ పాదముల
మూఁడేసిగణములును, ద్వితీయచతుర్థపాదముల నయిదేసిగణములును,
ఉండును. గగము, సలము, భ, జ, స, గణములువచ్చును. వీనిలో
బేసిని జగణమురాదు. ద్వితీయచతుర్థపాదముల మూఁడవ గణము
నల జగణములలో నొకటిగాను, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము
యతిగాను, కడపటియక్షరము గురువుగాను, ఉండవలయును:—

"అకలుష నీలిమ నాక
స్యకచమునకు నోడి పాఱి ♦ నవినై తేఁటుల్
మకరందార్థము తఱచుగ
వికచము లగుపుష్పములకె ♦ వెదకుచు నేగున్."

౨. ఉత్సాహ:—ఏడుసూర్యగణములు, ఒకగురువు, ఐదవ
గణము మొదటి యక్షరము యతియు, కలది యుత్సాహ:—

"తనయుఁగాచుపనికిఁ బూని ♦ ధర్మపుత్రవాయుసం
దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు ♦ దండిమగలు సేనలం
గొని వడిం గడంగ నరకు ♦ గొనక నిలిచి యొక్కఁడుం
బెనఁగి యాఁగె సైంధవుండు ♦ బిరుదు దక్షుడుం గదే."

౩. ఉపజాతులు.

౧. తేటగీతము.—సూర్యగణ మొకటి, ఇంద్రగణములు రెండు, సూర్యగణములు రెండు, నాలుగవగణము మొదటియక్షరమునకు యతియు, కలది తేటగీతము.—

"నీవు చదివింతు వనుచు న ♦ న్నియును విడిచి
బిడ్డ మొత్తుంగరాదని ♦ చేలతపసి
గడవ నాడకు చాలు నీ ♦ గొడవ యేల
నెఱ్ఱనేక మేలు యని పొది ♦ యజ్జ వాడని."

౨. ఆటవెలది.—మొదటిపాదమునకు మూడవపాదమునకు మూడుసూర్యగణములు, రెండింద్రగణములును, రెండవపాదమునకు నాలవపాదమునకు అయిదుసూర్యగణములును, ప్రతిపాదమున నాలవ గణము మొదటియక్షరము యతియును, కలిగి యాటవెలది యను గీతము.—

"ఆరసుం బ్రమథముఖ్యు ♦ లందఱుం గ్రొన్ననం
దండి సిత నాయనుంగు ♦ తెలుపపింపఁ
గూర్చుకొని వారో ♦ కోలాహలమ్ము సేసి
యలర నోలి నోల ♦ లాడు చుండ."

3. సీసము.—సీసమునకుఁ బ్రతిపాదమున రెండుభాగము లుండును. అందు మొదటిభాగమున నాలుగు ఇంద్రగణములును, రెండవభాగమున రెండింద్రగణములు రెండుసూర్యగణములును, ప్రతిభాగపు మూడవగణము మొదటియక్షరము యతియును, అయి యుండవలయును. నాలుగుపాదములతుద నొకగీతముఁ జేర్పవలయును.

"నాతెలుఁ గొంటికై ♦ వడిమాటలాడదు,
కోటిలన్నిత్రి నహింపదే ♦ గుంతలంబు

లక్షులు సిరులురా ♦ సరచూడ్కిఁ గనుఁగొనె,
నాడించె బొమగొని ♦ యాననంబు
చనుగొమల్నెగయ వ ♦ క్షము పేక్షఁగడకొత్తె,
బాణిపాదములెత్తి ♦ వాలఁ దోడఁగె
సారెకు మధ్యంబు ♦ దారిద్ర్యములె చెప్పె,
రోచొచ్చొర్వకిటు లోఁగెఁ ♦ జొచ్చెమేను
వట్టిగాంభీర్య మొక్కఁడు ♦ పెట్టుకొనియె
నాభి నానాఁటికీగతి ♦ నాఁటిపొందు
చనుక యనుసట్టి యిచ్చటఁ ♦ జనదు నిలువ
ననుచు జాతినకరణి బా ♦ ల్యంబు జాఱె"
(వీనికి ప్రాసమక్కఱలేదు. యతికిమాఱుగాఁ ప్రాసముంచవచ్చును.)

గద్యకావ్యములు.

౧. పద్యకావ్యముకానిది గద్యకావ్యము. దీనినే వచనకావ్యమందురు:—

ఆశ్రయించినను ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగుమహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపక పోయినను, ననివార్యం బగు దానినీడ నేఁడు మాపనోపును? సింహ ప్రసాదంబున నజంబును వనంబున సర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమే? అట్లు ప్రబలులం జేరిన లాఘువాస్పదులకును గౌరవంబబ్బును; ద్వేష్యులును సర్వజనమాన్యు లగుదురు. ఇట్టి నాస్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేర రాదు. చేరినన్ మును గలగౌరవము నయితము పోవును. శౌండిని కరంబుననున్న పాలముంతనేని కల్లుముంతయే యందురు.

వి ర తు లు.

౧. చక్కఁగానర్థమగుటకు భాషించునపుడు కాని పఠించునపుడు గాని వాక్యాదులయంతమందు యుక్తకాలము వఱకును నూరకుంట విరతి యనఁబడును. సులభముగా నన్వయించుకొనుకొఱకు గ్రంథమును వాక్యములఁగాను వాక్యాంశములఁగాను విభజించుటకయి యట్టి వివిధ విరతులను దెలుపుసంజ్ఞలు (గుఱుతులు) వాడఁబడును.

స ం జ్ఞ లు.

, వాక్యాంశబిందువు. అన్వయమునందు సమీపసంబంధమును గలిగియు నించుక విరతి నపేక్షించువాక్యాంశములతుద నీగుఱుతు వాడఁబడును.— సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, ఆకాశము నలంకరించును. ఇది యేకమాత్రకాలపు విరతిని దెలుపును.

; అర్థబిందువు. మహావాక్యములోని ముఖ్యవాక్యములయంతమం దీగుఱుతు వచ్చును.—నీటియందు బెండ్లు తేలును; గాని గుండ్లు తేలవు. ఇది ద్విమాత్రకాలపువిరతిని దెలుపును.

: న్యూనబిందువు. దూరసంబంధముగల రెండు ప్రత్యేకవాక్యములనడుమ నీగుఱుతు వచ్చును.—లోకములో నాకంటెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు లేఁడనుకోకు: ఒకరినిమించినవా రొక రుండనే యుందురు. ఇది మూఁడుమాత్రలకాలపువిరతిని దెలుపును.

. బిందువు. భిన్నవాక్యముల యంతమునం దీగుఱుతు వచ్చును.—పాపమునకు భయపడుము. మనుష్యుల కోపమునకు భయపడకుము. ఇది నాలుగుమాత్రలకాలపువిరతిని దెలుపును.

౨. ఈవిరతులను దెలుపుగుఱుతులు గాక, అర్థానురాగములైన ధ్వన్యాదులను సూచించుగుఱుతులును, మఱికొన్ని పెఱగుఱుతులును, కలవు.

? ప్రశ్నార్థకచిహ్నము. ప్రశ్నార్థకవాక్యములతుద నీగుఱుతు వచ్చును.—ఎవరక్కడ? సంస్కృతముం జదివితివా?

! రాగచిహ్నము. ఆశ్చర్యము, సంతాపము, మొదలగువానిని దెలుపుపదములయు వాక్యములయు తుద నీగుఱుతు వచ్చును. - ఆ! ఇవి యేటిమాటలు! అయ్యో! ఎంతమంచివాఁడు పోయెను!

" " అనువాదచిహ్నము. గ్రంథాంతరమునుండి గ్రహింపఁబడిన వాక్యాదుల కిరుప్రక్కల నీగురుతు లుండును.—"దుర్బలస్య బలం రాజా" అన వినమే.

( ) వృత్త్యర్థము, [ ] వలయితేము. అముఖ్యము లగునట్టి కాని పర్యాయము లగునట్టికాని పదములయొక్కయు వాక్యముల యొక్కయు రెండుప్రక్కల నీగుఱుతులు వేయఁబడును.—దాశరథికి (రామునకు) నమస్కారము. నిష్కారణముగ నీచుఁడు [పాపమునకు వెఱవండు కాఁబట్టి] సత్పురుషుల కెగ్గుచేయును.

∧ హంసపాదము. ఈగురుతు లుప్తవర్ణాదులు మీఁద వ్రాయబడి యున్నవని తెలుపును.

*తారకము. } ఈగుఱుతులు రెండును గ్రంథమునందలి
†శూలము. } విషయములనుగూర్చి యడుగున వ్రాయఁబడిన కాఁకిలు మొదలగువానిని జూడుమని చదువువానికిం దెలుపుట కుపయోగింపఁబడును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

A Glossary of Grammatical Terms.

భాష=Language
వ్యాకరణము=Grammar
వర్ణపరిచ్ఛేదము=Orthography
పదపరిచ్ఛేదము=Etymology
వాక్యపరిచ్ఛేదము=Syntax
కావ్యపరిచ్ఛేదము=Prosody
వర్ణములు=Letters
వర్ణసమామ్నాయము=Alphabet
అచ్చులు=Vowels
హ్రస్వాచ్చులు=Short Vowels
దీర్ఘాచ్చులు=Long Vowels
హల్లులు=Consonants
పరుషములు=Hard Consonants
సరళములు=Soft Consonants
స్థిరములు=Fixed Consonants
కంఠ్యములు=Gutterals
తాలవ్యములు=Palatals
మూర్ధన్యములు=Cerebrals
దంత్యములు=Dentals
ఓష్ఠ్యములు=Labials
అనునాసికములు=Nasals
అంతస్థములు=Semi Vowels
ఊష్మములు=Sibilants
లఘువులు=Light Semi vowels
అలఘువులు=Harsh Semi-vowels
పదము=Word
వ్యస్తపదము=Simple Word
సమాసపదము=Compound Word
విశేష్యము=Noun
సంజ్ఞావాచకము=Proper Noun
జాతివాచకము=Concrete Noun
గుణవాచకము=Abstract Noun
క్రియావాచకము=Verbal Noun
లింగము=Gender
పుంలింగము=Masculine Gender
స్త్రీలింగము=Feminine Gender
నపుంసకలింగము=Neuter gender
వచనము=Number
ఏకవచనము=Singular Number
బహువచనము=Plural Number
విభక్తి=Case
ప్రథమావిభక్తి Nominative Case
ద్వితీయావిభక్తి=Objective Case
తృతీయావిభక్తి=Implementive
చతుర్థీవిభక్తి=Dative Case
పంచమీవిభక్తి=Ablative Case
షష్ఠీవిభక్తి=Possessive Case
సప్తమీవిభక్తి=Locative Case

సంబోధనప్రథమ-Vocative Case
విశేషణము=Adjective
గుణవిశేషణము=Adjective of
quality [Adjective
సంఖ్యావాచకము=Numeral
సంఖ్యార్థకము=Cardinal
పూరణార్థకము=Ordinal
క్రియావాచకము=Participial
Adjective
సర్వనామము=Pronoun
పురుషబోధకములు=Personal
Pronouns
సంబంధార్థకములు=Relative
Pronouns
ప్రశ్నవాచకములు=Interroga-
tive Pronouns
విశేషణసర్వనామములు=Adjec-
tive Pronouns
నిర్దిష్టసర్వనామములు=Demon-
strative Pronouns
అనిర్దిష్టసర్వనామములు=Indefi-
nite Pronouns
సంఖ్యావాచకసర్వనామములు=
Numeral Pronouns
క్రియ=Verb
సకర్మకము=Transitive
అకర్మకము=Intransitive
సమాపకక్రియ=Finite Verb
అసమాపకక్రియ=Infinite Verb
కర్త=Agent, Subject

కర్మము=Object
కర్త్రర్థకము=Active Voice
కర్మార్థకము=Passive Voice
ప్రేరణార్థకము=Causal Voice
సామాన్యార్థకము=Indicative Mood
ప్రార్థనార్థకము=Imperative
Mood
ఆశీరర్థకము=Precative Mood
కాలము=Tense
వర్తమానము=Present Tense
భూతము=Past Tense
భవిష్యత్=Future Tense
తద్ధర్మము=Aorist
పురుషము=Person
ప్రథమపురుషము=Third Person
మధ్యమపురుషము=Second Per-
son
ఉత్తమపురుషము=First Person
భావము=Affirmative
వ్యతిరేకము=Negative
స్వతంత్రక్రియ=Principal Verb
ఉపక్రియ=Auxiliary Verb
న్యూనక్రియ=Defective Verb
సాధారణక్రియ=Regular Verb
ప్రాసక్రియ=Irregular Verb
అవ్యయము=Indeclinable word
సముచ్చయములు=Conjunctions
సంధి=Combination of letters

ఆగమము=Additional
ఆదేశము=Substitutional
నిత్యము=Fixed
వికల్పము=Optional
స్వత్వము=Natural State
లోపము=Elision
సంశ్లేషము=Coalition
ఆమ్రేడితము=Repetition of Word
ప్రత్యయము=Particle
సమానాధికరణాన్వయము=Concord
వ్యతికరణాన్వయము=Government
వాక్యము=Sentence
సామాన్యవాక్యము=Simple Sentence
సంశ్లిష్టవాక్యము=Complex Sentence
మహావాక్యము=Compound Sentence
ప్రధానవాక్యము Principal Sentence
ఉపవాక్యము=Subordinate Sentence
సూత్రము=Rule
హంసపాదము=Caret
పద్యము=Stanza
ప్రాసము=Rhyme
అలంకారములు=Figures of speech
ఉపమాలంకారము=Simile
ఉత్ప్రేక్ష=Exaggeration
రూపకము=Metaphor
అతిశయోక్తి=Hyperbole
పద్యకావ్యము=Poetry
వచనకావ్యము=Prose
సిద్ధము=Indigenous
సాధ్యము=Applied
అతిదేశము=Parsing
అధ్యాహారము=Understood Word
విరతులు=Pauses
వాక్యాంశబిందువు=Comma
అర్ధబిందువు=Semicolon
న్యాసబిందువు=Colon
బిందువు=Full-stop
ప్రశ్నార్థకచిహ్నము=Mark of Interrogation
రాగచిహ్నము=Mark of Exclamation
అనువాదచిహ్నము=Sign of Quotation
వృత్తార్ధము=Parenthesis
వలయితము=Brackets
తారకము=Star
శూలము=Oblisk

సరస్వతీపవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.—1948.

కావ్యసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

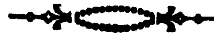
1951

 [వెల రు 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

కావ్యసంగ్రహము

కావ్యసంగ్రహము

౧. దోషరహితములును, గుణసహితములును, భావాదియుక్తములును, అలంకారసంయుతములును, అగు వాక్యార్థసముదాయము కావ్య మనఁబడును. ఈకావ్యలక్ష్మికి శబ్దార్థములు శరీర మనియు, అలంకారములు సొమ్ములనియు, మాధుర్యాదులు గుణములనియు, వృత్తులు వ్యాపారములనియు, పూర్వకవులు వర్ణించియున్నారు. ఉత్తమకావ్యములు, మధ్యమకావ్యములు, అధమకావ్యములు, అని కావ్యములు మూఁడువిధములు. ధ్వని ప్రధానమయినది యుత్తమ కావ్యము; ధ్వని అప్రధానమయినది మధ్యమకావ్యము. దీనిని గుణీకృత వ్యంగ్య మనియుఁ జెప్పుదురు; ధ్వని యస్ఫుటమైనది అధమకావ్యము. దీనిని చిత్ర మనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. మహాకావ్యములనియు, ఉపకావ్యములనియు, కావ్యములు మరల రెండువిధములు. పట్టణము, నది, పర్వతము, ఋతువులు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, సరస్సు, వనము, మధువు, సంభోగము, విరహము, వివాహము, పుత్రజన్మము, నీతి, యాత్ర, యుద్ధము, జూదము, రాజు, అను అష్టాదశవర్ణనలుగలది మహాకావ్యము. వీనిలోఁ గొన్నివర్ణనలు లేనిది ఉపకావ్యము.

౩. ఇతిహాసములు, పురాణములు, ప్రబంధములు మొదలయినవి కావ్యములలో భేదములు. పారంపర్యముగా వచ్చు పూర్వచరిత్రములమూలమున జనులకు నీతిని తెలివిని బోధించు గ్రంథము లితిహాసములు; వేదములకు వ్యాఖ్యానప్రాయము లయి సర్గము ప్రతిసర్గము, వంశము, మన్వంతరములు, వంశానుచరితము, అను

పంచలక్షణములు గల వ్యాసప్రోక్తము లైన కథలు పురాణములు; కొంచెము సత్యముతోఁగూడిన కల్పనాకథలు ప్రబంధములు.

శ బ్దా ర్థ ము లు.

౧. శబ్దములు వాచకములు, లక్షకములు, వ్యంజకములు, అని మూఁడువిధములు. వానియర్థములు వరుసగా, వాచ్యము, లక్ష్యము, వ్యంగ్యము, అనఁబడును. శబ్దవృత్తు లనఁగా శబ్దార్థ సంబంధములు క్రమముగా, అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన, అనఁబడును.

(౧) అభిధ — సంకేతిక ము లయిన పదార్థముల సంబంధ మభిధ యనఁబడును. ఇది యోగమనియు, రూఢి యనియు, రెండు విధములు. అవయవార్థ సంబంధముగలది యోగము. — జలజము. అవయవార్థ సంబంధము లేనిది రూఢి:—కులము.

(౨) లక్షణ—వాచ్యార్థము పొసఁగనియెడల దానిసంబంధము గల యర్థమును దెచ్చుకొనుట లక్షణ యనఁబడును. ఇది జహల్లక్షణ యనియు, అజహల్లక్షణ యనియు ద్వివిధము. వాచ్యార్థమునువిడుచు నది జహల్లక్షణ.—జగములు నంతసిల్లె. వాచ్యార్థమును విడువనిది యజహల్లక్షణ:— కోదండవంక్తులు ముందు నడిచెను.

(౩) వ్యంజన—పదము లన్వయించి ధ్వనిచే విలక్షణ మైన యర్థాంతరము కలుగుచుండుట వ్యంజన. ఇది శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన యనియు, అర్థశక్తిమూలవ్యంజన యనియు ద్వివిధము. కేవల శబ్ద శక్తిచేత నర్థాంతరము కలిగినయెడల శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన.— నీచేతి కత్తిని దారసించిన శత్రువుల కనిమిషభావంబు చేకూఱును. అర్థశక్తిచేతనే యర్థాంతరము కలిగినయెడల నర్థశక్తిమూలవ్యంజన.— నీదానగుణమును జూచి మేఘము వెలవెలఁబోవును.

దోషములు.

౧. పదదోషములు, వాక్యదోషములు, అర్థదోషములు, అని దోషములు మూడువిధములు.

౨. పదదోషములు.—అపుష్టార్థము, నిరర్థకము, గ్రామ్యము, క్లిష్టము, పరుషము, మొదలైనవి.

(౧) ప్రకృతోపయోగము లేనిపదము అపుష్టార్థము.—రాముఁడు వింశత్యర్థ కంఠుని జంపెను.

(౨) పాదపూరణము నిమిత్తమే వేసినపదము నిరర్థకము—రాముఁ డోగిఁజంపె రావణు రహిఁ జెలంగ.

(౩) పామరులు మాటాడునది గ్రామ్యము.— అదు వస్తాఁడు.

(౪) దూరార్థము క్లిష్టము.—పద్మారి జనకపుత్రీ రమణకుమార తాపము.

(౫) శ్రుతికటువైనది పరుషము. — కుద్ధేజ్ఞాధవమూర్ధధృతార్థోద్వ్యధిపతిని గొల్తు.

౩. వాక్యదోషములు—అక్రమము, పునరుక్తి, వ్యాకీర్ణము, ఛందోభంగము, భిన్నలింగము, మొదలైనవి.

(౧) పదములవరుస తప్పియుండుట యక్రమము.— నీకీర్తిని ప్రతాపమును దినకరుఁడును హిమకరుఁడును పోలుదురు.

(౨) పదమునుగాని యర్థమునుగాని మరలఁ జెప్పుట పునరుక్తి.— వెన్నుఁడు విష్ణుఁడు వచ్చె నరుదెంచె.

(౩) భ్రాంతికరమైన యన్వయముకలుగుట వ్యాకీర్ణము. — ఓకాంతా! పెట్టు తిలకమును గొప్పున ముడువు పూవులను.

(౪) గణాదులుతప్పిన ఛందోభంగము.— క॥ కుందరదన కను భూషలు । విండ్లవలె మనోహరంబు లయ్యెను జూడన్.

(౫) స్త్రీని పురుషునితోఁ గాని పురుషుని స్త్రీతోఁ గాని పోల్చుట భిన్నలింగము.— ఆసుందరి చంద్రునివలె నున్నది.

౪. అర్థదోషములు.—హీనోపమ, అధికోపమ, పరుషము, నిరలంకృతి, విరుద్ధము, మొదలైనవి.

(౧) ఘనుని హీనునితోఁ బోల్చిన హీనోపమ. — ఇతఁడు కుక్కవలె మంచివిశ్వాసము కలవాఁడు.

(౨) అల్పుని నధికునితోఁ బోల్చిన నధికోపమ. — ఆపేను శివునివలెనే పుత్తెను బట్టెను.

(౩) అర్థము చెవి కసహ్యముగానుండినయెడల పరుషము — నీరూపమునకు మంటలోఁబడ్డమన్మథుఁడు సమానుఁడు.

(౪) ఉన్నసంగతితప్ప మఱియొకయందము లేనిచో నిరలంకృతి.— ఆరాజు బాహువుయుగళయుతుఁడు.

(౫) దేశకాలాదివిరోధముగా నుండుట విరుద్ధము.—తుమ్మెద సంపెంగపువ్వులోని తేనె యానుచున్నది.

గుణములు.

౧. శ్లేషము, ప్రసాదము, మాధుర్యము, సౌకుమార్యము, సమత, అర్థవ్యక్తి, ఔదార్యము, కాంతి, ఓజము, సమాధి, అను పదియు గుణములు.

(౧) సంధి గలిసినపదము లేకపదము రీతిగా మనోహరముగా నుండుట శ్లేషము. — అలావణ్యం బగణ్య మావీర్యం బనిర్వాచ్యము.

(౨) ప్రసిద్ధపదములతో నింపుగాఁ జెప్పుట ప్రసాదము. — ఆరాజు యాచకజనులకు ముంగొంగుబంగారము.

(3) సరసము లగు వాక్యములు వేరువేరుగా వరుసగా నున్నచో మాధుర్యము.—అర్జునుఁడు యంత్రమత్స్యమును వేయఁగా ద్వారకారానులును వెనుకకుఁబాఱి, గడ్డికఱచి, వేషమునుమార్చి, కలుగుదూరి, అడవులచేరి, సిగ్గుపడి, భారమువహించి, విషమునుగ్రహించి, వంగి, వదులీఁది, సీటమునిఁగి, నిలువుగ్రుడ్లువడి, తిరిగెను.

(౪) పూర్ణబిందుపూర్వకము లైన యక్షరములతో నిండుగా నుండుట సౌకుమార్యము. — చందొవవింపుగ్రందుగ విషబిందువులు చింద సుందరి డెందమునఁ గుందు చెందెను.

(౫) అర్థరీతిచేత నాలుగుపాదములు నొక్కరీతిగా నుండుట సమత —

సీ. శరవేగములు లేవె చలయంత్రపాఠీన
పాటనక్రియకు నేర్పడవుగాక
చాతుర్యములు లేవె శారదాభాండార
చోరకారశ్రీకిఁ జోరవుగాక
వితరణంబులు లేవె వివిధయాచకనృపా
లకకంఠదఘ్నము ల్గావుగాక
సామర్థ్యములు లేవె పరిదన్యపథయాన
శాసనప్రౌఢికిఁ జనవుగాక.

(౬) అర్థము చిక్కులేక స్పష్టముగానుండుట యర్థవ్యక్తి.—సీకీర్తి లోకములోని యేనుఁగులనన్నిటిని నింద్రునియేనుఁగుతో సమానము లగునట్లుగా చేసినది.

(౭) కొన్ని సంయుక్తాక్షరములతోఁ గూడుకొనుచువచ్చినచో నౌదార్యము.—అతని కీర్తికాంత బ్రహ్మాండనాట్యరంగమున వర్తించి నిత్యనర్తనము చేయును.

(౮) కొన్నివర్ణముల సముదాయ మింపుగా మరల మరల వచ్చుట కాంతి.—వలజేని నిండుకల్వలజేని నాతఁడు సోయగంబున మించును.

(౯) ఇంపైనసమాసములతో నిండియుండుట ఓజము.—ఆరాజమార్తాండుని శుభ్రయశము హీరహార నీహార డిండీరమందార కర్పూరమనోహరం బయి యున్నది.

(౧౦) ఒకదానిగుణమును వేఱొకదానికి రమ్యముగాఁ గూర్చుట సమాధి.—ఓరాజా! దానకన్య బలిచక్రవర్తిచేత నడుగు లిడనేర్చి, కర్ణునిచేఁ గంచుకము ధరింపనేర్చి, కామధేనువు చన్నుఁబాల పెరిగి, నీకరగ్రహణము చేసినది.

భా వ ము లు.

౧. స్థాయిభావములు, విభావములు, అనుభావములు, సాత్త్విక భావములు, సంచారిభావములు, అని భావములు అయిదువిధములు కలవి.

(౧) స్థాయిభావములు:— శృంగారాదినవరసములకును కారణములయి నడుమ సంచారిభావము లెన్నివచ్చినను తాముమాత్రము విడువకుండునవి తొమ్మిదియు స్థాయిభావము లనఁబడును. అందు రతి శృంగారరసమునకును, హాసము హాస్యరసమునకును, శోకము కరుణారసమునకును, ఉత్సాహము వీరరసమునకును, భయము భయానకరసమునకును, జుగుప్స బీభత్సరసమునకును, రోషము రౌద్రరసమునకును, విస్మయ మద్భుతరసమునకును, శమము శాంతిరసమునకును, కారణములు. పురుషులకును స్త్రీలకును సంభోగవిషయ మయిన

యభిలాష రతి; క్రూరములుకాని యాకారవికారచేష్టలు చూచి నప్పుడు పుట్టుమనోవికాసము హాసము; ప్రియజనవిరహముచే మన స్సులోఁబుట్టుదుఃఖము శోకము; లోకోత్తరకార్యములను జేయఁగోరి చేసెడు ప్రయత్నముత్సాహము; క్రూరాకారాదులను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టుభీతి భయము; నెత్తురు, మాంసము మొదలయిన వానిని జూచుటవలనఁ గలిగెడి యసహ్యత జుగుప్స; క్రూరులు దుష్ట కార్యములను జేసినప్పుడు పుట్టుక్రోధము రోషము; అపూర్వవస్తువు లను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టు ప్రమోదము విస్మయము; వైరాగ్యాదులచేత మనస్సు నిశ్చలత వహించుట శమము.

(౨) విభావములు:— స్థాయిభావములకుఁ గారణములయినవి విభావము లనఁబడును. ఆలంబనవిభావము, ఉద్దీపనవిభావము, అని విభావము ద్వివిధము. స్థాయిభావమునకు సమవాయికారణ మయిన దనఁగా పుట్టుట కాశ్రయ మయిన దాలంబనవిభావము. రతికి నాయికా నాయకు లాలంబనవిభావము; ఉత్సాహమున కాలంబనము వీరుఁడు; శోకమున కిష్టవస్తువును బోఁగొట్టుకొన్నవాఁడు. &c. స్థాయిభావమున కుద్దీపనకారణ ముద్దీపనవిభావము. అది యాలంబన విభావముయొక్క గుణము, చేష్ట, అలంకారము, తటస్థము, అని చతుర్విధములు గలది. శృంగారమున కాలంబనగుణము రూపయౌవనాదులు; ఆలంబనచేష్ట హావభావాదులు; ఆలంబనాలంకారము హారనూపురాదులు; తటస్థ ములు మలయమారుతకోకిలాలాపాదులు.

(౩) అనుభావము:—స్థాయిభావముచేఁ గలిగి దానిని దెలియఁ బఱచునది యనుభావ మనఁబడును. రతికి కటాక్షభ్రూవిక్షేపాదు లనుభావములు. ఇవి నాయికకు నాయకవిషయమున రతిచేతఁ గలిగి నాయికామనోగత మగునట్టి యారతిని దెలియఁబఱచుచున్నవి.

(౪) సాత్వికభావములు:— పరుల సుఖదుఃఖాదులను విచారింపఁగా సత్వగుణముచేతఁ గలిగెడుసునోభావములు సాత్వికభావములు. స్తంభము, ప్రళయము, అశ్రువు, స్వేదము, వైస్వర్యము, రోమాంచము, కంపము, వైవర్ణ్యము, అనునెనిమిదియు సాత్వికభావములు. రాగభయాదులచే దేహము చలింపకుండుట స్తంభము; సుఖదుఃఖాదులచేఁ బరవశత్వము పొందుట ప్రళయము; హర్షరోషాదులచేఁ గన్నుల నీరు వచ్చుట యశ్రువు; రతిశ్రమాదులచేఁ బుట్టు చెమట స్వేదము; ఈర్ష్యారోషాదులచే గద్గదస్వరము కలుగుట వైస్వర్యము; సుఖాధిక్యాదులచే శరీరము గగుర్పొడుచుట రోమాంచము; రోషభయాదులచేఁ బుట్టు వడఁకు కంపము; రోషవిషాదాదులచే మొగము వెలవెలపోవుట వైవర్ణ్యము.

(౫) సంచారిభావములు:— స్థాయిభావమునకు నలుప్రక్కలను సంచరించి దానిని వృద్ధి పొందించుచు రసోత్పత్తికి సహాయము లైన నిర్వేదాదులు సంచారిభావములు. నిర్వేదము, శ్రమము, దైన్యము, జాడ్యము, గ్లాని, త్రాసము, శంక, ఆర్తి, రోషము, గర్వము, ఆవేగము, ధృతి, స్మృతి, చాపలము, ఉగ్రత, అవహిత్థ, త్రప, విషాదము, మదము, ఔత్సుక్యము, మతి, నిద్ర, మోహము, బోధము, వ్యాధి, ముదము, ఆలస్యము, వితర్కము, సుప్తి, అసూయ, చింత, ఉన్మాదము, అపస్మృతి, అను ముప్పదిమూడును సంచారిభావములు. వీనికి వ్యభిచారిభావములనియు పేరు గలదు. ఈర్ష్య, తత్త్వజ్ఞానము మొదలయినవానిచేఁ గలుగు హేయత్వబుద్ధి నిర్వేదము; సురతము, మార్గగమనము మొదలయినవానిచేఁ గలుగుఖేదము శ్రమము; విరహము దారిద్ర్యము మొదలగువానిచేఁ గలుగుదురవస్థ దైన్యము; ఇష్టానిష్టదర్శనాదులవలన కర్తవ్యమును తెలిసికొనలేకుండుట జాడ్యము

(జడత); సురతాయాసాదులచేఁ గలిగెడుబలహీనత గ్లాని; మనస్తాపాదులచేఁ గలుగు హృదయసంక్షోభము త్రాసము; దుర్ణయాదులచేత కీడు మూడు నేమో యనువిచారము శంక; హృదయతాపము వలనఁ గలిగిన శరీరపీడ ఆర్తి (వ్యాధి); అవమానతాధక్షేపాదులవలనఁ గలుగు రోషము అమర్షము; ఐశ్వర్యము బలము కులీనత మొదలైనవాని వలన తనయందుఁ గలుగు సర్వోత్కృష్టబుద్ధి గర్వము; ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తిచేఁ గలుగు తొట్రుపాటు ఆవేగము; జ్ఞానశక్త్యాదుల వలనఁ గలుగు నిస్పృహత్వము ధృతి; పూర్వ మనుభూతమైన విషయము జ్ఞప్తికి వచ్చుట స్మృతి; రాగద్వేషాదుల వలన పనులు తాఱుమాఱుగాఁ జేయుట చాపలము; అపరాధము రోషము దార్ఢ్యము లోనగువానిచేఁ గలుగునిర్దయత్వ ముగ్రత; గారవము కౌటిల్యము మొదలయిన వానిచే హర్షాద్యాకార గోపనము చేయుట యవహిత్థ; స్తుతిరత్యాదులచే గలుగు మనస్సంకోచము త్రప (వ్రీడ); అపరాధము, ధనహాని మొదలయిన వానిచేత నేమియు తోఁచక మనస్సులో పుట్టెడు వ్యసనము విషాదము; సురాపానము మొదలయినవానిచేతఁ గలిగిన హర్షమోహముల యతిశయము మదము; ప్రియస్మరణాదులచేత కాలవిలంబము సహింపలేకుండుట ఔత్సుక్యము; శాస్త్రచింతనాదులచేతఁ గలిగెడి యర్థనిర్ణయజ్ఞానము మతి; చింత బడలిక మొదలయిన వానిచేత మనోవ్యాపారముడుగుట నిద్ర; భయ దుఃఖాదులచేఁ గలుగు మూర్ఛ మోహము; నిద్ర లేకపోవుట వలనఁ గలిగెడి యింద్రియ ప్రకాశము బోధము; మరణ ప్రయత్నము మృతి; ఉత్సాహాదులచేఁ గలుగుమనఃప్రసాదముముదము (హర్షము); గర్భాదుల వలనఁ గలుగు మంద ప్రయత్నము ఆలస్యము; సాధక బాధక విచారము వితర్కము; నిద్రాతిశయము సుప్తి; దార్ఢ్యాదుల

చేత పరోత్కర్షము సహింపలేమి అసూయ; ఇష్టవస్తువు లభింపక పోవుట మొదలయినవానిచేతఁ గలుగు నగపు చింత; ప్రియవియోగము, ధననాశనము మొదలయిన వానిచేత చేతనాచేతనముల యందు సమానముగా ప్రవర్తించుట యున్మాదము; మోహ దుఃఖాదులచేతఁ గలిగెడి యావేశము అపస్మృతి (అపస్మారము).

వృత్తులు.

౧. కైశికి, ఆరభటి, భారతి, సాత్వతి, అని యర్థసంబంధములగు కావ్యవృత్తులు నాలుగు.

(౧) కైశికి—మృదువయి తేలికైన యర్థరచన కైశికి. దీనిని శృంగార కరుణారసములయం దుపయోగించవలెను.

(౨) ఆరభటి—కఠినమై తీక్ష్ణమయిన యర్థరచన యారభటి. దీనిని రౌద్ర బీభత్సరసములయం దుపయోగించవలెను.

(౩) భారతి—ఈషత్ప్రౌఢ మయిన యర్థరచన భారతి. దీనిని హాస్యశాంతాద్భుత రసములయం దుపయోగించవలెను.

(౪) సాత్వతి—ఈషత్కోమల మైన యర్థరచన సాత్వతి. దీనిని వీర భయానక రసములయం దుపయోగించవలెను.

రీతులు.

౧. మాధుర్యాదిగుణములతో గూడిన పదములకూర్పు రీతి యనఁబడును. వైదర్భి, గౌడి, పాంచాలి, అని రీతులు మూడు.

(౧) వైదర్భి—బంధపారుష్యమును, పదకాఠిన్యమును, దీర్ఘ సమాసములును, లేనిది వైదర్భి.

(౨) గౌడి—బంధపారుష్యమును, దీర్ఘసమాసములును, గలది గౌడి.

(3) పాంచాలి—కొంతవఱకు నయిరెండురీతుల నుండునది పాంచాలి.

పాకములు.

౧. అర్థగాంభీర్యము పాక మనంబడును. ద్రాక్షాపాకము, నారికేళపాకము, అని పాకములు రెండువిధములు.

(౧) ద్రాక్షాపాకము—పయిని లోపలను స్పష్టముగా తెలియుచున్నరసము గలది ద్రాక్షాపాకము.

(౨) నారికేళపాకము—స్పష్టముగా బోధపడని గూఢమైన రసము లోపలఁ గలది నారికేళపాకము.

శయ్య.

౧ పదము లొకదానితో నొకటి మనోహరముగా చేయుట శయ్య యనఁబడును.—రతిపతివో చెలువున భారతిపతివో మతి.

అలంకారములు.

౧. కావ్యమునకు శోభను దెచ్చెడిధర్మము లలంకారములు. అవి శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు, అని రెండువిధములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. శబ్దరూపము లయిన అనుప్రాసము, యమకము, ముక్తపదగ్రస్తము, మొదలయినవి శబ్దాలంకారములు.

౨. వృత్త్యనుప్రాసము, ఛేకానుప్రాసము, లాటానుప్రాసము, అని యనుప్రాసములు మూడువిధములు.

(౧) వృత్త్యనుప్రాసము—సంఖ్యానియమము లేక యొకటి రెండు మూడక్షరములు మరల మరలఁ జెప్పఁబడినచో వృత్త్యనుప్రాస మగును—విపక్షశిక్షణవిచక్షణుఁ డగు నాధరాధ్యక్షుఁడు దక్షుఁడయి విపక్షులను శిక్షించెను.

(౨) ఛేకానుప్రాసము—ఎడ తెగక రెండేసి యక్షరములు మరల మరల వచ్చినచో ఛేకానుప్రాస మగును—త్రిపురసంహారు హారు మనమనసులలోఁ దలంతము.

(3) లాటానుప్రాసము—ఒక్కయర్థము గలపదములను తాత్పర్యభేదము కలుగునట్లు మరల మరలఁ జెప్పినచో లాటానుప్రాస మగును.—పరోపకారము చేసెడి వానిహస్తములు హస్తములు, అట్టి వానిజన్మము జన్మము.

3. వచ్చినపదములనే యర్థభేదము కలుగునట్లుగా మరలఁ బ్రయోగించినచో యమక మగును. — ఆసైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబుకానివాఁడు లేఁడు.

౪. వెనుకవిడిచినపదమునే యవ్యవధానముగా మరల మరల గ్రహించుచు వచ్చినచో ముక్తపదగ్రస్త మగును. — ఆమెముఖము చంద్రునియందము చూపు; చూపుతూపులను మించును; మించును శరీరకాంతి తిరస్కరించును.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ—ఉపమానమునకును, ఉపమేయమునకును, మనోహర మయిన సాదృశ్యము గలిగియున్నవర్ణనము, ఉపమాలం

కార మగును. ఇది పూర్ణోపమయనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండు విధములు. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమా వాచకము, ఈనాలుగును ప్రయోగింపఁబడినచో పూర్ణోపమ.— ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలుగింటిలోఁ గొన్ని లోపించినయెడల లుప్తోపమ.—ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుట కయి గ్రహింపఁబడి గుణాధిక్యముగల చంద్రాదిక ముపమానము, వర్ణనీయ మయిన ముఖాదిక ముపమేయము, ఉపమా నోపమేయములకు సామాన్య మయిన అందము మొదలయినది సాధారణధర్మము, పోలికను తెలుపు చంద్రునివలె మొదలగునది యుపమా వాచకము.

౨. అనన్వయము—ఒకవస్తువునే యుపమానము గాను, ఉపమేయముగాను కూడఁ జెప్పుట యనన్వయము.—ఆమెముఖమున కామెముఖమే సమానము.

3. ఉపమేయోపమ—ఉపమానము నుపమేయముగాను, ఉపమేయము నుపమానముగాను మార్చివర్ణించుట యుపమేయోపమ.—ఆమెముఖమునకుఁ జంద్రుఁడు సాటి; చంద్రున కామెముఖము సాటి.

౪. ప్రతీపము — ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట ప్రతీపము—ఆమెముఖముతోఁ జంద్రుఁడు సమానుఁడు.

౫. రూపకము—ఒకవస్తువునందు మఱియొకవస్తుత్వ మారోపించుట రూపకము.—ఆమెముఖచంద్రబింబము కళంకములేక యొప్పుచున్నది.

౬. ఉల్లేఖము—ఒకవస్తు వాయాగుణములనుబట్టి యొకనిచే ననేకవస్తువులుగాఁ జెప్పఁబడినను, అనేకులచే ననేకవస్తువులుగాఁ

చెప్పఁబడినను ఉల్లేఖము.—నేనారాజును దానమున కర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, సత్యమున హరిశ్చంద్రునిగాను, తలఁచెదను. అతనిని స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముఁగాను, శత్రువులు యమునిగాను, భావింతురు.

౭. స్మృతిమంతము—ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు మఱియొకటి స్మరణకువచ్చుట స్మృతిమంతము.—పూర్ణిమాచంద్రబింబమును జూచినప్పుడెల్ల నా కామెముఖము స్మరణకు వచ్చుచుండును.

౮. భ్రాంతిమంతము—ఒకవస్తువునం దన్యవస్తుభ్రమ కలిగినయెడల భ్రాంతిమంతము.—తుమ్మెద యామెముఖము పద్మమని త్రాల వచ్చుచున్నది.

౯. అపహ్నవము—వర్ణ్యమైన వస్తువును మఱుఁగుపఱిచి దానిని మఱియొకవస్తువునుగా నిర్ణయించుట యపహ్నవము.—ఆ కనఁబడునది యామె మోముకాదు; కేవలపూర్ణిమాచంద్రబింబము.

౧౦. ఉత్ప్రేక్ష—అన్యవస్తువులతోడి గుణాదిసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యమును కల్పించుట యుత్ప్రేక్ష.—పద్మము నీచరహిత్యమును పొందుటకో యన నీటితో తపస్సుచేయుచున్నది.

౧౧. అతిశయోక్తి—సంబంధము లేనిదే యున్నట్టుగాని, సంబంధమున్నను లేనట్టుకాని వర్ణించుట యతిశయోక్తి.—అపట్టణమునందలి మేడలు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి; నీవు దాతవయి యుండఁగా కల్పవృక్షముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నారు.

౧౨. తుల్యయోగిత—ప్రకృతములకుఁ గాని, అప్రకృతములకుఁ గాని యేకధర్మములు చెప్పుట తుల్యయోగిత.— చంద్రోదయము కాఁగానే పద్మములును జారిణులముఖపద్మములును కూడ ముడుచుకొనిపోవుచున్నవి; నీశరీరసౌకుమార్యము చూడఁగా మాలతీపుష్పమునందును పల్లవములందునుగూడ కాఠిన్యము తోఁచుచున్నది.

౧౩. దీపకము— ఉపమానోపమేయముల కేకధర్మమును జెప్పుట దీపకము.—మదముచే నేనుఁగును, ప్రతాపముచే రాజును ప్రకాశింతురు.

౧౪. ప్రతివస్తూపమ—ఒక్క సామాన్యధర్మమును రెండు వాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పుట ప్రతివస్తూపమ.—సూర్యుఁడు తాపముచేఁ రాజిల్లును; శూరుఁడు చాపముచే శోభిల్లును.

౧౫. దృష్టాంతము—రెండువాక్యములయందు భిన్నధర్మములను భిన్నపదములతోఁ జెప్పుట దృష్టాంతము—ఓ రాజా! లోకములో నీవేకీర్తిమంతుఁడవు. చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు.

౧౬. నిదర్శన—సమానము అయిన వాక్యార్థముల కైక్యమారోపించుట నిదర్శన.—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే.

౧౭. సందేహము—సాధారణధర్మముచే రెండువస్తువులలో నిదియో యదియో యని సంశయము దోఁచినయెడల సందేహము.—ఇతఁ డింద్రుఁడో చంద్రుఁడో.

౧౮. వ్యతిరేకము—ఉపమానోపమేయములకు విరుద్ధధర్మములను జెప్పినయెడల వ్యతిరేకము.—సత్పురుషులు పర్వతములవలె మహోన్నతులు; అయినను వారు ప్రకృతికోమలులు.

౧౯. సహోక్తి—సహార్థము (తోడ) ను జనరంజకముగా నుప

యోగించినయెడల సహోక్తి. — అతనికీర్తి శత్రువులతోఁ గూడ దిగంతములకుఁ బోవుచున్నది.

౨౦. వినోక్తి—ఒకవస్తువు లేకపోవుటవలన వర్ణ్యము రమ్య మగునని కాని, నింద్య మగునని కాని, చెప్పినయెడల వినోక్తి— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులు లేకపోవుటచేఁ బ్రకాశించుచున్నది; విద్య హృద్యమైనను వినయము లేకపోవుటచేఁ సావద్య యగుచున్నది.

౨౧. పరికరము—సాభిప్రాయవిశేషణ మున్నయెడల పరికరము.—హిమాంశుని శిరస్సున ధరించిన శివుఁడు నాతాపమును పోఁగొట్టునుగాక!

౨౨. పరికరాంకురము—సాభిప్రాయవిశేష్య మున్నయెడల పరికరాంకురము.—దేవుఁడైన చతుర్భుజుఁడు నాకుఁ బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చునుగాక!

౨౩. శ్లేషము—ఒకవాక్యమున ననేకార్థములు కలుగునట్లు చెప్పుట శ్లేషము.—పద్మాకర మూర్మికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది.

౨౪. అప్రస్తుతప్రశంస — ప్రస్తుతవిషయమున కనుకూలించునట్లుగా అప్రస్తుతవిషయమును ప్రశంసించుట యప్రస్తుతప్రశంస — ఇంద్రునిఁదక్క మఱియొక్కనిని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలోనెల్ల సుకృతి.

౨౫. ప్రస్తుతాంకురము—ఒక ప్రస్తుతవిషయమే ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించుట ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యాపదేశ మందురు.—ఓభృంగమా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁగూడిన మొగలిపూవు కేలఁదీసిఁ బోయెద వేమి!

౨౬. వ్యాజస్తుతి.— చేసెడునింద వ్యాజముచేత స్తుతిరూపమైనపక్షమున వ్యాజస్తుతి— ఓగంగా! నీవు మహాపాపులను స్వర్గమునకుఁ బంపుచున్నావు. నీకు వివేక మెక్కడిది?

౨౭. వ్యాజనింద.— చేసెడిస్తుతి వ్యాజముచేత నిందరూపమైనచో వ్యాజనింద — ఓసుందరీ! నీవు మంచిదానవు. నాకొఱకై నానిమిత్తమయి యాతని నఖక్షత దంతక్షతములకులోనయి శ్రమనొంది వచ్చితివికదా?

౨౮. ఆక్షేపము—తన యభిమతమును స్పష్టముగాఁ జెప్పక, ఆక్షేపణపూర్వకముగా తనకిష్టము లేనివానినే విధించుచు మఱియొక విధముగా తనయభిమతమును గమ్యముగాఁ జెప్పుట యాక్షేపము.— ఓనాథా! నాకు చింతలేదు. నన్ను విడిచిపెట్టి నీమనసు వచ్చిన చోటికే పొమ్ము. నేనక్కడనే మరలపుట్టి నీపాదసేవ చేసెదను.

౨౯. విరోధాభాసము— రెండువాక్యము లన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడుచున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము లేకుండఁ జెప్పుట విరోధాభాసము.— ఆరాజు నీతిమంతుఁడయ్యు ననీతిని ప్రజాపాలనము చేసెను.

౩౦. విభావన— కారణములేక కార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విరుద్ధకారణము వలనఁ గార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుకపెట్టక పోయినను నెఱ్ఱ నగుచున్నవి. పతి నెడబాసిననన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాపపెట్టుచున్నవి.

౩౧. విశేషోక్తి—సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్ట లేదని చెప్పుట విశేషోక్తి.— ఆమె హృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుఁగుచున్నను స్నేహ మావంతయు తగ్గలేదు.

౩౨. అసంగతి.— కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము

మతిరెండుకోట్లఁ గలిగినదని చెప్పుట యసంగతి.—విషపానము మేఘములు చేయఁగా విరహిణీస్త్రీలు మూర్ఛ నొందుచున్నారు.

33. విషమము—ఒకదాని కొకటి తగనిది సంప్రాప్త మయిన దని చెప్పినను, కోరినదానికంటె విరుద్ధఫలము సంభవించినదని చెప్పినను, విషమము — అపువ్వుకోమలి యెక్కడ ? ఇటువంటి దుర్వార మదనజ్వర మెక్కడ ? ఎలుక బుట్టకొతికి యాహారమును పొందఁగోరి పాముచే భక్షింపఁబడియె.

34. చిత్రము—తాను కోరెడుఫలమునకు విపరీత మయినపని చేయుచున్నట్టు వర్ణించినచో చిత్రము.—అతఁడు మహోన్నతి పొంద గోరి నమ్రత నభ్యసించుచున్నాఁడు.

35. అన్యోన్యము— రెండువస్తువుల కన్యోన్యోపకారమును వర్ణించిన యెడల నన్యోన్యము.— కవిచే రాజును రాజుచే కవియుఁ బ్రకాశింతురు. కంకణముచే హస్తమును హస్తముచేఁ గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి.

36. విశేషము—ఒకవస్తువునే యనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించుట విశేషము.— నాకు లోపలను వెలుపలను ముందును వెనుకను సర్వత్ర ప్రియుఁడే తోఁచుచున్నాఁడు.

37. కారణమాల— వరుసగా నొకదానికొకటి కారణములుగా కొన్ని సంగతులను వర్ణించుట కారణమాల.— నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేత కీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును కలుగును. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యము వలనను, దారిద్ర్యము దానహీనతవలనను సంభవించును గనుక దానపరుఁడవు కమ్ము.

38. సారము— పూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృ

ష్టముగా వర్ణించినచో సారాలంకారము. — తేనె తియ్యనిది; అమృత ము దానికంటెను తియ్యనిది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధుర మయినది.

౩౯. యథాసంఖ్యము—క్రమసంఖ్య గలవానిని వరుసగాఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించుట యథాసంఖ్యా లంకారము. దీనినే క్రమాలంకార మందురు.—పుత్రులను మిత్రు లను శత్రులను పోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము.

౪౦. పరివృత్తి—ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానిని పుచ్చు కొనుట పరివృత్తి.—రాజు తా నొక్కబాణమును విడిచి శత్రువుల లక్ష్మీకటాక్షమును గ్రహించెను.

౪౧. పరిసంఖ్య—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱి యొకచోట విధించినచో పరిసంఖ్య.—దీపములయందు స్నేహక్ష యము కలిగినను కలుగునుగాక స్త్రీలహృదయములయందు కలుగదు.

౪౨. వికల్పము—తుల్యబలము గల రెండువిరోధము లైన కార్యములలో నేదైననొకటి చేయవలెననుటవికల్పము.—నీవు తల నైనను ధనువు నైనను వంచుకొని నీశత్రువువద్దకు పోవలెను.

౪౩. సముచ్చయము— ఒక్కకార్యమున కొక్కకారణము చాలియుండఁగా ననేకకారణములను జెప్పుట సముచ్చయము.—అతని మదమునకు కులమును రూపమును వయస్సును విద్యయు ధనమును హేతువు లయినవి.

౪౪. సమాధి— ఆరంభించిన కార్యమునకు మఱియొక కార ణముచే సౌలభ్యము కలిగినయెడల సమాధి—అపలే జారస్త్రీ బయలు వెడలఁ దలఁచి యుండెను, ఇంతలో సూర్యుఁడును గ్రుంకెను.

౪౫. కావ్యార్థాపత్తి—ఒకయుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు సామాన్యవస్తువును సాధించుట యెంతని చెప్పినచో కావ్యార్థాపత్తి.—నిముఖమునుచేత చంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నిఁక పద్మములు జయింపఁబడు టెంత?

౪౬. కావ్యలింగము—సమర్థనీయ మయిన కార్యమును కారణ వాక్యముచే సాధించుట కావ్యలింగము. — నామనస్సులో ఫాలలో చనుఁ డున్నాఁడంగనుక నేను మన్మథుని జయించితిని.

౪౭. అర్థాంతరన్యాసము — విశేషముఁజెప్పి దానిని సాధించుట కయి సామాన్యమును తెచ్చుకొన్నను, సామాన్యమును జెప్పి దానిని సాధించుట కయి విశేషము దెచ్చుకొన్నను అర్థాంతర న్యాసము — రామకార్యమునకై హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేది? మహాత్ములఁ జేరి యల్పులును గౌరవమొందుదురు? పుష్పమునుగూడి దారము తలకెక్కదా?

౪౮. ప్రౌఢోక్తి—క్రియాధిక్యమున కయి హేతువునందు హేతువు కల్పించినచో ప్రౌఢోక్తి — ఆమెశిరోజములు యమునా తీరతమాలవల్లికలవలె నీలముగా నున్నవి.

౪౯. సంభావన—ఈలాగున నయినపక్షమునఁ బ్రకృతకార్య సిద్ధి యగునని యూహించినచో సంభావన.—వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁగలుగును.

౫౦. మిథ్యాధ్యవసితి — ఒకదానికి మిథ్యాత్వమును సూచించుట కయి మఱియొక మిథ్యాభూత మయినదానిని కల్పించుట మిథ్యాధ్యవసితి. — ఆకాశపుష్పమాలను ధరింపఁ గలిగిన వాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికోఁగలుగును.

౫౧. ప్రహర్షణము — యత్నములేకుండ కోరిన కార్యము సిద్ధించినచోఁ బ్రహర్షణము — తాను వెదుకవలెనన్న తీఁగె కాళ్ళనే చుట్టుకొనెను.

౫౨. విషాదనము — ఈప్సితార్థసిద్ధికయి ప్రయత్నించుచుండఁగా తద్విరుద్ధఫలము గలిగినచో విషాదనము — దీప మెగసన్రో యుట కయి చేయి పెట్టఁగానే దీప మారిపోయెను.

౫౩. అవజ్ఞ — అధికాశ్రయమును పొందినను, అధికఫలము లభింపలేదని చెప్పుట యవజ్ఞ — బొక్కెన సముద్రమున మునిఁగినను కుండెడునీటినే తెచ్చుచున్నది.

౫౪. లేశము — ఆనుకూల్యమునుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రాతికూల్యమునుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశాలంకారము. — ఓచిలుకా! స్వచ్ఛందవిహారముగల తక్కిన పక్షులకులేని వాఙ్మాధుర్యము కలుగఁబట్టికదా నీకు పంజర బంధనము కలిగినది?

౫౫. తద్గుణము — తనగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందుట తద్గుణము — అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్యము పద్మరాగ మణి యగుచున్నది.

౫౬. అతద్గుణము — అన్య వస్తుగుణమును పొందుటకుఁ దగినకారణ ముండియుఁ బొందకపోవుట యతద్గుణము — ఓరాజా! నీకీర్తిధావళ్యముచేత శివునికంఠ మయినను తెలుపగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపుగాదు.

౫౭. అనుగుణము — పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణమునకు మఱియొక వస్తువుచే గుణాధిక్యమును జెప్పుట యనుగుణము —

చెవులయందలి నీలోత్పలములు త్వత్కటాక్షలబ్ధిచేత మఱింత నైల్య మును బొందుచున్నవి.

౫౮. మీలితము — గుణసామాన్యముచే భేదము లేనట్లు వర్ణించుట మీలితము—సహజారుణము లయిన చరణముల యందు లత్తుకపూఁత కనఁబడనే కనఁబడదు.

౫౯. సామాన్యము — సాదృశ్యముచేత నుపమానోపమేయ ములకు భేదము కనఁబడలేదని చెప్పినచో సామాన్యము—తామర కొలఁకులోఁ జొచ్చిన యామె ముఖమే కనఁబడుచుండలేదు.

౬౦. లోకోక్తి—సామెతను చక్కఁగా నమర్చినచో లోకో క్తి—పాముకాళ్లు పామునకే తెలియును.

౬౧. వక్రోక్తి—శ్లేష కాకుస్వరాదులచే నన్యార్థము కల్పిం చుట వక్రోక్తి — ఓయింతీ! కాకులు కూయుచున్నవి యిప్పుడు పగలగునుజుమా. ఓనాథా! కొఱనోము నోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహము లెట్లుకలుగును?

౬౨. స్వభావోక్తి — చక్కనిపదములచే వస్తువుల నున్నవి యున్నట్లు వర్ణించుట స్వభావోక్తి—ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరి బెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోకుకొనుచున్నది.

౬౩. భావికము—భూతకాలము నందలికాని భవిష్యత్కాల మునందలికాని కథ లిప్పుడు చూచినట్టుగా జెప్పుట భావికము— రామ రావణ యుద్ధ కథలఁ జెప్పుచో నాకుం బ్రత్యక్షముగఁ గనఁబడు చున్నది.

౬౪. నిరుక్తి—యౌగికార్థము గలశబ్దములు కపయువార్థము వలన నర్థాంతరకల్పన చేయుట నిరుక్తి—ఓచంద్రా! మమ్ము బాధిం చుటవలననే నీదోషాకరత్వము తేటపడుచున్నది.

౬౫. ప్రతిషేధము—ప్రసిద్ధ మయినసనిషేధము ననువదించి వర్ణించుట ప్రతిషేధము.—ఓశకునీ! ఇది నాటి పాచికలతో నాడిన జూదము కాదు. ఇప్పుడు వాడిబాణములతోఁ నాడెడుజూదము సుమీ॥

నా య కా ది ల క్ష ణ ము.

౧. కావ్యనాటకాదులయందు వర్ణింపఁబడు ప్రధానపురుషుఁడు నాయకుఁడనియు, ప్రధానస్త్రీ నాయిక యనియు, చెప్పఁబడుదురు. ధీరోదాత్తుఁడు, ధీరోద్ధతుఁడు, ధీరశాంతుఁడు, ధీరలలితుఁడు, అని కథానాయకులు నాలుగుతెగలవారు.

(౧) ధీరోదాత్తుఁడు—స్థైర్యవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతి లేనివాఁడును, కరుణాళుఁడును, సాత్వికుఁడును, గాంభీర్యశాలియు, గర్వరహితుఁడును, సత్యసంధుఁడును, క్షమాసంపన్నుఁడును, అయినవాఁడు ధీరోదాత్తుఁడు.

(౨) ధీరోద్ధతుఁడు—శౌర్యశాలియు, కోపశీలుఁడును, దర్పవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతిపరాయణుఁడును, మాయావియు, చపలుఁడును, అగువాఁడు ధీరోద్ధతుఁడు.

(3) ధీరశాంతుఁడు—ధీమంతుఁడును, శుచియు, అభిమానియు, శమసమన్వితుఁడును, అగు బ్రాహ్మణుఁడు ధీరశాంతుఁడు.

(౪) ధీరలలితుఁడు—భోగలోలుఁడును, రూపవంతుఁడును, కామభీరుఁడును, కామినీపరవశుఁడును, అగువాఁడు ధీరలలితుఁడు.

౨. శృంగారమునందీనాయకులు నలుగురును దక్షిణుఁడు, అనుకూలుఁడు, ధృష్టుఁడు, శఠుఁడు, అని మరల నాలుగుభేదములు కలవారుగా నున్నారు.—

(౧) బహుకాంతలకు సమానప్రియుఁ డయినవాఁడు దక్షిణుఁడు; (౨) ఏకభార్యానురక్తుఁడైనవాఁ డనుకూలుఁడు; (3) తన జారత్వము బయలఁబడినను భయపడనివాఁడు ధృష్టుఁడు; (౪) ఒక కాంతయందు మనస్సు గలవాఁ డయి మఱియొకకాంతయందు పయి కనురాగమును చూపుచు సప్రియము చేయువాఁడు శఠుఁడు.

3. ఈనాయకులకు స్త్రీలను కూర్చుటలో సహాయులుగా నుండువారు విటుఁడు, పీఠమర్దుఁడు, చేటుఁడు, విదూషకుఁడు అని నలుగురు.—నాయకానంఘటన కనుకూలమైన యేకవిద్య గలవాఁడు విటుఁడు; (౨) నాయకుని కంటె కొంచెము హీనమైన గుణములు కలవాఁడయి కార్యమునకు సహాయుఁడుగా నుండువాఁడు పీఠమర్దుఁడు; (3) నాయికానంధానమునం దసమానచాతుర్యము గలవాఁడు చేటుఁడు; (౪) వికృతములైన యంగములచేతను మాటలచేతను వేషాదులచేతను నవ్వుపుట్టించి యుత్సాహముకలుగఁ జేయువాఁడు విదూషకుఁడు.

౪. స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య, అని నాయికలు ముగ్గురు.—

(౧) ఉచితలజ్జయు, ఆర్జవమును, శీలమును, సౌందర్యమును, గలస్వభార్య స్వీయ; (౨) పరునిభార్యయు వివాహము కాని కన్యయు పరకీయ; (3) వేశ్య సామాన్య.

౫. ఈనాయికలు ముగ్ధ, మధ్య ప్రౌఢ, అని మూడుభేదములు కలిగి యుందురు.—(౧) నూతనముగా యౌవనమును పొందినదియు, అల్పరతమును గోరునదియు, ముగ్ధ; (౨) యౌవనమధ్యస్థయై రతాంతమునందు పరవశ యగునది మధ్య; (3) యౌవనము ముదిరి యల్పలజ్జ గలదై సురతమునందు పురుషుని చొక్కించునది ప్రౌఢ.

౬. ౫, అధీర, ధీరాధీర, అని మరల మధ్యయు ప్రౌఢయు

ము త్తెలింగుల నందురు.— (౧) సాపరాధుం డయిన భర్తను పరిహాసముగా నెత్తిపొడుచునది మధ్యధీర; (౨) కన్నుల నీరు పెట్టుకొని పరుషము లాడునది మధ్యాధీర; (3) కన్నీటితో వక్రోక్తులను పలుకునది మధ్యధీరాధీర; (౪) భర్త యపరాధి యైనప్పు డాకారాదులచేత కోపము కనంబడనీయక రతివేళయం దలయించునది ప్రౌఢధీర; (౫) భర్తను రోషముచేత కొట్టునది ప్రౌఢాధీర; (౬) కోపముతో కుటిలవాక్యము లాడునది ప్రౌఢధీరాధీర.

౭. ఈశృంగారనాయికలు స్వాధీనభర్తృక, వాసకసజ్జిక, విరహోత్కంఠిత, విప్రలబ్ధ, ఖండిత, కలహాంతరిత, ప్రోషితభర్తృక, అభిసారిక, అని యెనిమిది విధములఁ జెప్పఁబడుచున్నవి.— (౧) తనకు భర్త వశుఁడై యున్నది స్వాధీనభర్తృక, (౨) ప్రియుని రాక వేచి శరీరమును గృహమును అలంకరించుకొనునది వాసకసజ్జిక; (3) పతివచ్చుట కాలస్యము చేయఁగా తాళలేక తహతహపడునది విరహోత్కంఠిత; (౪) సంకేతస్థలమునకుఁ బోయి నాథుఁడు లేకపోవుటచే ఖేదము నొందునది విప్రలబ్ధ; (౫) విభుఁడు పరస్త్రీని బొంది వేకువనురాఁగా కోపించునది ఖండిత; (౬) భర్తను దూషించి పశ్చాత్తాపపడునది కలహాంతరిత; (౭) భర్తవిదేశమునకుఁ బోఁగా వ్యథ చెందునది ప్రోషితభర్తృక; (౮) కాంతు ననుసరించి పోఁగోరునది యభిసారిక.

దృశ్యకావ్యములు.

ఇంతవఱకు శ్రవ్య (వినఁదగిన) కావ్యములనుగూర్చి చెప్పఁబడెనుగదా! దృశ్య (చూడఁదగిన) కావ్యము లను యింకొకతెగవి కలవు. దృశ్యకావ్యములకే రూపకము లని పేరు. నటులు రామకృష్ణాది

రూపములను తమయం దారోపించుకొని నటించుటచేత వీనికి రూపకము లని పేరుకలిగినది.

నాటకము, ప్రకరణము, భాణము, ప్రహసనము, డిమము, వ్యాయోగము, సమవకారము, వీథి, అంకము, ఈహామృగము, అని రూపకములు పది. వీనిలో నాటకము, ప్రకరణము, వ్యాయోగము, వీథి, అనునవిమాత్ర మిప్పుడు తెనుఁగునం దున్నవి.

౧. నాటకమునందు కథ ప్రఖ్యాత మైనదిగా నుండవలెను; నాయకుఁడు ధీరోదాత్తుఁడు; శృంగారవీరరసములలో నేదైన నొకటి ప్రధానము; అంకము లయిదు మొదలుకొని పదివఱకు నుండవలెను.

౨. రంగస్థలమునందుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూపఁబడెడి యొక్క నాఁటికి మించనినాయకు చరిత్ర మంకము. అంకములో దూరప్రయాణము, వధ, యుద్ధము, ముట్టడి, రాజ్యదేశాదులయుపద్రవము, భోజనము, స్నానము, మైపూఁత, సురతము, చుంబనము, దంతక్షతనఖక్షతములు, నిద్ర, మొదలయినవి చూపఁబడఁగూడదు; విదూషకాది పాత్రములు నాలుగయి దుండవలెను; అంకాంతమున పాత్రము లన్నియు నిష్క్రమింప వలెను.

౩. అంకమునందుఁ జెప్పరాని కడచినకథనుగాని రాఁబోవు కథనుగాని సంగ్రహముగా మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పించునది విష్కంభము. కథ మధ్యపాత్రలచేఁ జెప్పఁబడినచో శుద్ధవిష్కంభ మనియు, మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పఁబడినచో మిశ్రవిష్కంభ మనియు, చెప్పఁబడును.

౪. రెండంకముల మధ్యను నీచపాత్రములచేఁ బ్రయోగింపఁబడునది ప్రవేశక మనఁబడును.

౫. ప్రకరణమునందు కథ కవికల్పిత మయి, లోకానువర్తన మున కాశ్రయమై యుండవలెను. నాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడయి, విప్రుఁడుఁగాగాని వణిజుఁడుఁగాగాని యుండవలెను. నాయిక కుల కాంతగాని, వేశ్యగాని, ఉభయులుగాని యుండవలెను. నాయకుఁడు ధర్మకామములయం దానక్తుఁడయి, అపాయములను గడచి కార్యసిద్ధిని బొందవలెను. పదియంకము లుండవలెను.

౬. వ్యాయోగమునందు కథ ప్రఖ్యాతమై యొక్కనాఁడు జరగిన స్త్రీనిమిత్తము గానట్టి యుద్ధవిషయ మయినదిగా నుండవలెను ; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; ఏకాంకము.

౭. వీథియందు కథ శృంగారరసప్రధానమై కల్పిత మైనది; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; నాయిక యనురాగముగలదైన పరస్త్రీ ; ఒకటిగాని రెండుగాని పాత్రములు గలయేకాంకము.

౮. ఇవిగాక పదునెనిమిదియురూపకము లున్నను, వానిలో నాటిక యొక్కటిమాత్రమే తెనుఁగునం దున్నది. నాటికయం దంక ములు నాలుగు; నాయకుఁడు ధీరలలితుఁడు; రసము శృంగారము; స్త్రీపాత్రము లధికము; ప్రగల్భురాలైన జ్యేష్ఠభార్య యుండఁగా, తదధీనురాలై నాయకసంగమము కష్టముమీఁదఁ బొందెడు కన్యక నాయికగా నుండవలెను.

౯. రూపకములకు నాట్యము ప్రధానము. రూపకమునందు వచ్చు స్త్రీపురుషులయొక్క యవస్థల నభినయించుట నాట్యము. ఆంగికము, వాచికము, సాత్త్వికము, ఆహార్యము, అని యభినయము చతుర్విధము. కర చరణాద్యంగములతోఁ జేయునది యాంగికము; మాటలతోఁ జూపునది వాచికము; మనోభావములను కనబఱుచు నది సాత్త్వికము; వస్త్రాలంకారాదులచే సూచించునది యాహార్యము.

కవిసమయములు

ఉన్నవానిని లేనట్లుగాని, లేనివాని నున్నట్లుగాని, అనేక స్థలములయం దుండువాని నొక్కచోటనే యున్నట్లుగాని, వర్ణించుటకై ప్రాచీనకవు లేర్పఱుచుకొన్న నియమములు కవిసమయము లనఁబడును.

(౧) ఉన్నవానిని లేనట్లు వర్ణించుట — వసంత కాలమునందు జాజి పుష్పించదనుట, చందనవృక్షములయందు పుష్పఫలము లుండవనుట, అశోకవృక్షములకు కాయలుండవనుట, పద్మములు రాత్రియు కలువలు పగలును వికసించవనుట, కృష్ణపక్షమున వెన్నెలయు శుక్లపక్షమున చీఁకటియు లేవనుట, మొదలయినవి.

(౨) లేనివాని నున్నట్లు వర్ణించుట — సమస్త పర్వతములయందును స్వర్ణరత్నాదులను వర్ణించుట, సర్వజలాశయములయందును హంసాదిక పక్షిసంచారమును జెప్పుట, నదీసముద్రముల యందు తామరపువ్వులును కలువలును ఉండు ననుట, రసాలచందనాది వృక్షములను తీఁగెలనుగాఁ జెప్పుట, నవ్వును కీర్తియు తెల్లఁగాను, కోపమును ప్రేమయు పరాక్రమమును ఎఱ్ఱగాను, అపకీర్తియు ఆకాశమును పాపమును నల్లఁగను, ఉన్నట్లు చెప్పుట, రాత్రి చక్రవాకము లెడఁబాసి ప్రాతఃకాలమున కలిసికొను ననుట, చకోరములు వెన్నెలలు త్రాగు ననుట, లక్ష్మి పద్మములయందును రాజ నేత్రములయందును వసించు ననుట, వానకాలమున హంసలు మానస సరస్సునకు పోవుననుట, స్త్రీ తన్నుటవలన నశోకవృక్షమును— కల్లుమియుట వలన పొగడచెట్టును పూచుననుట, మన్మథతాపముచేత హృదయములును హారములును పగులుననుట, యువతీకటాక్షముల చేతను మదన

బాణములచేతను యువజన హృదయములు భేదిల్లు ననుట, మేఘము గర్జించునప్పుడు నెమళ్లు నృత్యముచేయుననుట, మొదలయినవి.

(3) అనేక స్థలములయం దుండు వాని నొక్కచోటనే వర్ణించుట—మలయ పర్వతమునందే మంచిగంధపు చెట్లుండు ననుట. వస్త్రములకును ఛత్రములకును పుష్పములకును తెలుపే చెప్పుట, మేఘసముద్రములకు నలుపే చెప్పుట, వసంతమునందే కోయిలలును వర్షాకాలమునందే నెమళ్లును కూయుననుట, ఆకాశమూర్ధ్వము నందే యున్నదనుట, మొద లయినవి.

అలంకారసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 0-8-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

అలంకారసంగ్రహము

పీఠిక

ఈపుస్తకము 1887వ సంవత్సరమునందు రాజమహేంద్రవరమునందలి రాజకీయశాస్త్రపాఠశాలలోని పట్టపరీక్షతరగతి విద్యార్థులకొఱకు రచియింపఁబడినది. అప్పటికి తెలుఁగుభాషలో వచనరూపమున రచియింపఁబడిన యలంకారగ్రంథములు లేవు. దీనిని వృద్ధిపఱిచి పూర్వకవివిరచితము లైనప్రౌఢకావ్యములనుండి లక్ష్యములను జేర్చి ప్రచురింపవలెనని యింతకాలము ముద్రింపింపక నిలిపియుంచితినిగాని నావ్రాఁతప్రతి శిథిలము కా నారంభించినందున నిప్పుడు మార్పులు చేయక యున్నదియున్నట్టుగా సచ్చొత్తింపవలసినవాఁడ నయితిని. ఉపకారవేతనము నొందినతరువాత నొక గొప్పలక్షణగ్రంథమును వ్రాయఁ దలఁచి యున్నాఁడను గాన నప్పు డందు దీనిని జేర్చి పెంపు చెందించెదను.

1—6—03.

శ్రీ

అలంకారసంగ్రహము.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమాలంకారము — ఉపమానమునకును*, ఉపమేయమునకును*, రసికజనహృదయాహ్లాదకర మయి మనోహరమైనసాదృశ్యము వ్యంగ్యరీతినిగాక స్పష్టముగాఁ జెప్పినపక్షమున, ఉపమాలంకార మగును. అది పూర్ణోపమ యనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండువిధములు గలది. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమావాచకము, ఈనాలిగింటిని గలిగియున్నచో పూర్ణోపమ:— ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలిగింటిలో నొకటి రెండుమూడు లోపించిన లుప్తోపమ:— ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుటకు గ్రహించెడు గుణాధిక్యము గల చంద్రాదిక ముపమానము, వర్ణింపఁదగినదై న్యూనగుణము గల ముఖాదిక ముపమేయము; ఉపమానోపమేయములకు రెంటికిని సామాన్యమయిన అందము మొదలగునది సాధారణధర్మము; పోలికను దెలుపు వలె మొదలగునది యుపమావాచకము. పయివాక్యములలో, మొదటి దానియందు చంద్రుఁ డనునుపమానమును ముఖ మనునుపమేయమును, అంద మనుసాధారణధర్మమును, వలె ననునుపమావాచక

* ఉపమేయము వర్ణ్యము, ప్రస్తుతము, ప్రకృతము, విషయము, అనునామములతోను; ఉపమానము అవర్ణ్యము, అప్రస్తుతము, అప్రకృతము, విషయి, అనునామములతోను; వ్యవహరింపఁ బడుటయుఁ గలదు.

మును, ఉండుటచేత అది పూర్ణోపమ యనియు, రెండవదానియందు అందమను సాధారణధర్మము లేకుండుటచేత అది లుప్తోపమ యనియు, గ్రహింపవలెను. వాచకలుప్త, ధర్మలుప్త, ధర్మవాచకలుప్త, వాచకోపమేయలుప్త, ఉపమానలుప్త, వాచకోపమానలుప్త, ధర్మోపమానలుప్త, ధర్మోపమానవాచకలుప్త, అని లుప్తోపమ యెనిమిదివిధములు గల దని పెద్దలు చెప్పుదురు.

౨. అనన్వయాలంకారము — ఒకవస్తువునే యుపమానముగాను, ఉపమేయముగాను కూడ చెప్పినచో అనన్వయము:— శోభయందామెముఖమున కామెముఖమే సమానము. ఇక్కడ వర్ణ్యమైన ముఖమే యుపమానముగాను ఉపమేయముగాను చెప్పఁబడుటచేత అనన్వయ మయినది. ఆమెముఖము సాటి లేని దని తాత్పర్యము.

3. ఉపమేయోపమాలంకారము — రెండువస్తువులలో నొకదాని నుపమేయముగాను మఱియొకదాని నుపమానముగాను జెప్పి, మరల వానినే మార్చి యుపమానము నుపమేయముగాను ఉపమేయము నుపమానముగాను చెప్పినచో ఉపమేయోపమ; ఆమె ముఖమునకు చంద్రుఁడు సాటి, చంద్రునకు నామెముఖము సాటి. ఇక్కడ ముఖము నుపమేయముగాను చంద్రుని నుపమానముగాను మొదట చెప్పి, వానినే మరల మార్చి యుపమేయముగాఁ జెప్పిన ముఖము నుపమానముగాను ఉపమానముగాఁ జెప్పిన చంద్రుని నుపమేయముగాను రెండవసారి చెప్పుటచే నుపమేయోపమ యయినది.

౪. ప్రతీపాలంకారము – (క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించినను, (చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించినను, (ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమునుబట్టి యుపమానమును తిరస్కరించినను, (త) ఉపమానముపలని ప్రయోజన

ముపమేయము వలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పనిలేదని చెప్పి నను, (ప) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదన్నను, ప్రతీపము.

(క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట:- ఆమె ముఖముతో చంద్రుఁడు సమానుఁడు. ఇచట ముఖము చంద్రునితో సమాన మనుటకు మాఱుగా ప్రసిద్ధోపమాన మయిన చంద్రునే యుపమేయము చేసి చంద్రుఁడే ముఖముతో సమానముగా నున్నాఁ డని చెప్పుటచే మొదటి ప్రతీప మయినది.

(చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించుట:— ఓముఖమా! గర్వపడకుము. నీతో సమానుఁడు చంద్రుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుఁడు లభించుటచేత నుపమేయ మగుముఖము తిరస్కరింపఁ బడినది గనుక రెండవ ప్రతీప మయినది.

(ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమును బట్టి యుపమానమును తిరస్కరించుట:— ఓచంద్రుడా! నేనె కాంతిమంతుఁడ నని యేల గర్వ పడెదవు? నిన్ను మించిన దామె ముఖ మున్నది. ఇక్కడ నుపమేయ మయినముఖముయొక్క యుత్కృష్టతను బట్టి యుపమాన మయిన చంద్రుఁడు తిరస్కరింపఁబడినందున మూఁడవప్రతీప మయినది.

(త) ఉపమానమువలన ప్రయోజన ముపమేయమువలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పని లేదని చెప్పుట:- ఓరమణీ! నీ ముఖదర్శన మగుచుండగా చంద్రుఁ డేల యుదయింపఁ వలెను? ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుని యుదయము వలని ఫల ముప మేయ మయినముఖముయొక్క దర్శనముచేతనే కలుగుచుండుటచేత నుపమాన మయిన చంద్రుని తో పని లే దని చెప్పఁబడినందున నాలవ ప్రతీప మయినది.

(వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదనుట :— ఓ కాంతా! తెలియనివారు నీ ముఖముతో చంద్రుఁడు సాటి వచ్చు నని చెప్పుట యసత్యమే సుమా. ఇక్కడ నుపమేయమైనముఖముతో నుపమాన మగుచంద్రుఁడు సాటి కాఁడని చెప్పఁబడినందున నయి దవప్రతీప మయినది.

౫. రూపకాలంకారము—ఉపమేయమునందు హృదయరంజక ముగా నుపమానముయొక్క రూపము నారోపించినయెడల రూపకము :— ముఖచంద్రుఁడు మందహాసచంద్రికలను గాయుచున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమేయము లగుముఖమందహాసములయందు వరుసగా ఉపమానము లగుచంద్రచంద్రికారూపము లారోపింపఁబడినవి గనుక రూపక మయినది. అభేదరూపకము, తాద్రూప్యరూపకము, అని రూపకము రెండువిధములు కలది. ఉపమానోపమేయములకు భేదము లేనట్లు చెప్పినచో నభేదరూపకము ; ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగు నీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమేయమైనరాజే యుపమాన మయిన యీశ్వరుఁడైనట్లు చెప్పఁబడుటచే నభేదరూపకము. ఉపమానోప మేయములకు భేద మగుపడుచున్నను, ఉపమానరూపముచేత నుపమే యమునకు రంజనము కలిగించినచో తాద్రూప్యరూపకము. ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగురెండవయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమేయ మగు రాజునకును నుపమాన మగునీశ్వరునకును భేదము చెప్పినను, ఈశ్వర రూపముచే రాజునకు రంజనము కలుగఁజేసినందున తాద్రూప్య రూపకము. న్యూన, అధిక, అనుభయభేదములచే వరుసగా అభేద తాద్రూప్యరూపకములు మరల మూడేసివిధములుగా భాగింపఁ బడినవి.

(య) న్యూనాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనత చెప్పినచో న్యూనాభేదరూపకము:— ఈరాజు మూడవకన్ను లేనియీశ్వరుడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరున కున్నమూడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత్వము చెప్పఁబడుటచే న్యూనాభేదరూపకము.

(ర) అధికాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికత చెప్పినచో నధికాభేదరూపకము:— ఈరాజు నిండు పౌరుషము గలయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగు నీశ్వరునికి లేని నిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పబడుటచేత నధికాభేదరూపకము. (వామార్ధము పార్వతి గనుక నర్ధనారీత్వముచే శివునకు నిండుపౌరుషము లేదని తాత్పర్యము).

(ల) అనుభయాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక యుపమానముతోడ సమత్వమును జెప్పినచో ననుభయాభేదరూపకము:— ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగునీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పుటచే ననుభయాభేదరూపకము.

(శ) న్యూనతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనతను జెప్పినచో న్యూనతాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజుపరమేశ్వరుఁడు మూడవకన్ను లేక ప్రకాశించు చున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరున కున్న మూడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత చెప్పుటచే న్యూనతాద్రూప్యరూపకము.

(వ) అధిక తాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికతను జెప్పినచో నధిక తాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజపరమేశ్వరుఁడు నిండు పౌరుషము కలిగి వెలయుచున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరునికి లేనినిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజు నందధికత్వము చెప్పఁబడుటచే నధిక తాద్రూప్యరూపకము.

(ప) అనుభయ తాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానోపమేయములకు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక సమత్వమును జెప్పినచో ననుభయ తాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగురెండవయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పుటచేత ననుభయ తాద్రూప్యరూపకము.

౬. పరిణామాలంకారము — ఉపమేయైక్యముచేత నుపమానమే ప్రకృతకార్యోపయుక్తమైనదని చెప్పినచో పరిణామ మగును:— ఆమె వికాసము నొందిన నేత్రపద్మములతో వల్లభుని జూచెను. ఇక్కడ పద్మ మనెడియుపమానము నేత్ర మనెడియుపమేయముతోఁ జేరి కన్నులు చేయవలసిన ప్రకృతమైన వీక్షణకార్యమును పద్మములే చేసినట్టు చెప్పబడినందున పరిణామమయినది.

౭. ఉల్లేఖాలంకారము—వివిధధర్మములు కలుగుటనుబట్టి యొకపదార్థమును పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచినను, ఒకఁడే యనేకవిధములుగాఁ దలఁచినను, ఉల్లేఖము:—ఆరాజును స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముగాను, శత్రువులు యమునిగాను, తలఁచుచున్నారు; దానమునఁ గర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, నేను భావించెదను. ఇందు మొదటి

వాక్యమున సౌందర్యము, త్యాగము, వీరత్వము, అనుగుణములను బట్టి రాజనెడి యొక్క పదార్థమును స్త్రీలు, యాచకులు, శత్రువులు, అను పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, రెండవవాక్యమున నొక్కఁడనే యారాజును దాన, కీర్తి, బుద్ధులనుబట్టి పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, ఉల్లేఖ మయినది.

౮. స్మృతిమదలంకారము :— ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు సాదృశ్యముచేత మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చినయెడల స్మృతిమంతము:—చంద్రబింబమును జూచినప్పు డెల్ల నాకాంతముఖము స్మరణకు వచ్చుచున్నది. ఇక్కడ నుపమాన మగు చంద్రబింబమును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యుపమేయ మగుముఖము తలఁపునకు వచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున స్మృతిమంత మయినది.

౯. భ్రాంతిమదలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యది మఱియొకవస్తువుగా భ్రమ కలిగెనేని భ్రాంతిమంతము:—తుమ్మెద లాకాంతముఖము పద్మ మనుకొని వ్రాలఁ బోవుచున్నవి. ఇక్కడ నుపమేయ మైన ముఖమును జూచి తత్సదృశ మైన పద్మ మని భ్రాంతి పడినట్లు చెప్పఁబడినందున భ్రాంతిమంత మయినది.

౧౦. సందేహాలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సామాన్యధర్మమును బట్టి యది రెండుమూఁడు వస్తువులలో నదియో నిదియో యని సంశయము కలిగెనచో సందేహము:— అతఁడు వసంతుఁడో కంతుఁడో! ఇక్కడ నొక పురుషుని జూచినప్పు డుభయ సామాన్య మయిన సౌందర్యమును బట్టి వసంతుఁడో కంతుఁడో యని సంశయము కలిగినందున సందేహ మయినది.

౧౧. అపహ్నుత్యలంకారము:— శుద్ధాపహ్నుతి, హేత్వపహ్నుతి, పర్యస్తాపహ్నుతి, భ్రాంతాపహ్నుతి, ఛేకాపహ్నుతి, కైతవాపహ్నుతి, అని యపహ్నుతి యాఱు విధములు గలది.

(౧). శుద్ధాపహ్నుతి:—వర్ణ్యమునం దితరవస్తుధర్మము నారోపించుటకయి యుపమేయముయొక్క ధర్మమును మఱుఁగుపఱచినచో శుద్ధాపహ్నుతి:—ప్రకాశించునది చంద్రబింబము గాదు; ఆకాశగంగలోని సువర్ణకమలము. ఇక్కడ నుపమేయ మయిన చంద్రబింబమునం దుపమాన మయిన యాకాశగంగాకమలత్వము నారోపించుటకయి చంద్రబింబము కాదని వర్ణ్యము మఱుఁగుపఱుపఁబడినందున శుద్ధాపహ్నుతి.

(౨) హేత్వపహ్నుతి:—అన్యముయొక్క ధర్మము నారోపించుటకయి వర్ణ్యముయొక్క ధర్మమును హేతుపూర్వకముగా మాటు పఱచినచో హేత్వపహ్నుతి:—వేఁడి చూపుచున్నది గాన నిది చంద్రబింబము కాదు; రాత్రి ప్రకాశించుచున్నది గాన సూర్యబింబమును గాదు; విరహిణులను బాధించుటకయి సముద్రమునందు పుట్టిన బడబానలము. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన చంద్రబింబమునందు బడబానల ధర్మము నారోపించుటకయి వేఁడి చూపుట రాత్రి ప్రకాశించుట యను హేతువులు చూపఁబడి చంద్రత్వము మఱుఁగుపఱుపఁబడినందున హేత్వపహ్నుతి.

(3) పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఉపమానమునం దుపమేయవస్తు ధర్మము నారోపించుటకయి యుపమానముయొక్క ధర్మమును మఱుఁగు పఱచినచో పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఆకనఁబడునది చంద్ర బింబము గాదు కామినీముఖచంద్రబింబము. ఇక్కడ నవర్ణ్య మయిన చంద్రబింబమునం దుపమేయ మయిన కామినీముఖ ధర్మము నారో

పించుటకయి చంద్రబింబము కాదని యుపమానము మఱుఁగు పఱుపఁబడినందున పర్యస్తాపహ్నుతి.

(४) భ్రాంతాపహ్నుతి :— అన్యునకు శంక కలిగినప్పుడు సత్యము చెప్పి భ్రాంతి నివారణముచేసినయెడల భ్రాంతాపహ్నుతి:— సఖీ! శరీరమునకు కంపమును తాపమును పుట్టించెదును. ఓ చెలీ! జ్వరమా యేమి? సఖీ! కాదుకాదు మన్మథుఁడు. ఇక్కడ నొక విరహిణి తనదేహమునకుఁ గంపమును దాపమును పుట్టించెను నని చెప్పినప్పుడు చెలికత్తెకు శంక తోఁచి యట్లు కంపతాపములను పుట్టించెడు నది జ్వరమా యని యడుగఁగా మన్మథుఁ డని చెప్పి యాచెలి సందేహము నివారణము చేసినందున భ్రాంతాపహ్నుతి.

(౫) ఛేకాపహ్నుతి:— అన్యునకు శంక తోఁచినప్పుడు, నిజమును మఱుఁగు వెట్టి బొంకినచో ఛేకాపహ్నుతి:— ఓకాంతా! అంతట మొఱవెట్టుచు నాపాదముసఁ బడెను. ఓచెలీ! యెవరెవరు? నీకాంతుఁడా యేమి? ఓసఖీ! కాంతుఁడు కాఁడు. అందియ. ఇక్కడ నొక కాంత తనకాంతుని విషయమయి నర్మసఖితో మాటాడుచు మొఱపెట్టుచు పాదమునఁ బడె నని రహస్యముగా చెప్పుచుండఁగా మఱియొక చెలికత్తె విని కాంతుఁడా యని యడిగినప్పుడు సత్యమును దాఁచి యందియ యని బొంకినందున ఛేకాపహ్నుతి.

(౬) కైతవాపహ్నుతి:— కైతవము, ఛలము, వ్యాజము, మిష, నెపము మొదలగున పదములచే సత్యము ను మాటుపెట్టిన యెడల కైతవాపహ్నుతి:— ఆకాంతయొక్క దృక్పాతము లనుమిషచేత మన్మథబాణములు వెడలుచున్నవి. ఇక్కడ మిషయను పదముచేత దృక్పాతము లను సత్యమును మఱుఁగు పఱిచినందున కైతవాపహ్నుతి.

✓౧౩. ఉత్ప్రేక్షాలంకారము :— అన్యధర్మసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క - ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యము కల్పించుట యుత్ప్రేక్ష. అది వస్తూత్ప్రేక్షయనియు, హేతూత్ప్రేక్షయనియు, ఫలోత్ప్రేక్షయనియు మూడువిధములు గలది. ఉక్తవిషయ, అనుక్తవిషయ, అని వస్తూత్ప్రేక్ష రెండువిధములుగాను; సిద్ధవిషయ, అసిద్ధవిషయ, అని హేతుఫలోత్ప్రేక్షలు రెండేసివిధములుగాను; భాగింపఁబడి యున్నవి. వస్తూత్ప్రేక్షకుస్వరూపోత్ప్రేక్షయనియు నామముకలదు.

(౧) ఉక్తవిషయావస్తూత్ప్రేక్ష :— ఉపమానధర్మసంబంధము కలుగుటనుబట్టి యుపమేయమున కుపమాన తాదాత్మ్యము నూహించినచో వస్తూత్ప్రేక్ష. అందు విషయము చెప్పఁబడినచో నుక్తవిషయ :— ఈచీఁకటి చక్రవాకీవిరహాగ్ని జనితధూమ మని నేనెంచెదను. ఇక్కడ నుపమేయ మగుచీఁకటికి నలుపు మొదలయినధర్మసంబంధము కలుగుటను బట్టి యుపమానమగు పొగయొక్క తాదాత్మ్య మూహింపఁబడినందున వస్తూత్ప్రేక్షయు, విషయ మగుచీఁకటి చెప్పఁబడినందున నుక్తవిషయయు, అయినది. తాదాత్మ్యమనఁగా నదే యిది యనుట.

(౨.) అనుక్తవిషయ వస్తూత్ప్రేక్ష :— వస్తూత్ప్రేక్షయందు విషయము చెప్పఁబడని పక్షమున, అనుక్తవిషయవస్తూత్ప్రేక్ష:— ఇప్పు డాకాశము నీలిమైపూఁత పూసికొన్నదేమో యని యూహించెదను. ఇక్కడ విషయమగుచీఁకటి చెప్పఁబడనందున, అనుక్తవిషయ.

(౩.) సిద్ధవిషయహేతూత్ప్రేక్ష:— హేతువుకానిదానిని హేతువునుగా నూహించినచో హేతూత్ప్రేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయముకలిగెనేని సిద్ధవిషయ యనఁబడును:— ఓయింతీ! నీమృదుపాదములు కఠినమయిన భూమిమీఁద మోపుటవలన నెఱ్ఱపడినవని నేను దలఁచెదను. ఇక్కడ స్త్రీపాదములయందలి సహజారుణకాంతికి భూమి

మీఁద మోపుట హేతువు కానిదే హేతువునుగా సంభావించుటచేత హేతూత్ప్రేక్షయు కఠినమయినభూమిమీఁద మోపినప్పుడు పాదము లెఱ్ఱపడుట ప్రసిద్ధము గనుక సిద్ధవిషయయు, అయినది.

(౪.) అసిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష — హేతూత్ప్రేక్ష యందు విషయ మప్రసిద్ధమగు నేని, అసిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష—ఓ కాంతా! నీముఖశోభను బొందఁ గోరి చంద్రుఁడు పద్మములతో వైరము పూనెనని నేనూహించెదను. చంద్రునకుఁ బద్మములతోడి వైరమునకు ముఖశోభను బొందఁ గోరుట హేతువుకాకపోవుటచేత హేతూత్ప్రేక్షయు, చంద్రుఁడు ముఖశోభను బొందఁ గోరుట యప్రసిద్ధ మగుటచేత నసిద్ధవిషయయు, అయినది.

(౫.) సిద్ధవిషయ ఫలోత్ప్రేక్ష — ఫలము గానిదానిని ఫలమునుగా నూహించినచో ఫలోత్ప్రేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధవిషయము కలిగెనేని, సిద్ధవిషయ యనంబడును — స్తనభారమును భరించుటకో యన నామె నడుము బంగరు మొలనూలిచేఁ గట్టబడినది. నడుముయొక్క కుచభారణమునకు బంగరు మొలనూలు కట్టుట ఫలము కానిదే ఫలమని యుత్ప్రేక్షించుటచే ఫలోత్ప్రేక్షయు, నడుము స్తనభారమును వహించుట ప్రసిద్ధ మగుటచేత సిద్ధవిషయము, అయినది.

(౬.) అసిద్ధవిషయఫలోత్ప్రేక్ష—ఫలోత్ప్రేక్షయందు విషయ మప్రసిద్ధ మగునేని, అసిద్ధ విషయ ఫలోత్ప్రేక్ష — పద్మము నీ చరణైక్యము పొందుటకో యన నీటిలో తపస్సు చేయుచున్నది. పద్మములు నీటియందుండుటకు చరణైక్యము పొందుట ఫలముకానిదే ఫలముగాఁ జెప్పఁబడినందున ఫలోత్ప్రేక్షయు, పద్మములు చరణైక్యము పొందుట యప్రసిద్ధ మయినందున అసిద్ధవిషయయు, అయినది.

౧౩. అతిశయోక్త్యలంకారము — రూపకాతిశయోక్తి, భేద

కాతిశయోక్తి, సంబంధాతిశయోక్తి, అసంబంధాతిశయోక్తి, అక్ర మాతిశయోక్తి, చపలాతిశయోక్తి, అత్యంతాతిశయోక్తి, అని యతి శయోక్తి యేడువిధములు గలది. అందు రూపకాతిశయోక్తి, శుద్ధ, సాపహ్నవ, అని మరల ద్వివిధము.

(౧.) శుద్ధరూపకాతిశయోక్తి — ఉపమేయమును తద్వాచక శబ్దముచేఁ జెప్పక యుపమాన రూపముచేత నిశ్చయించినచో శుద్ధ రూపకాతిశయోక్తి — నీలోత్పలద్వంద్వమునుండి తీక్ష్ణబాణము లెట్లు వెడలు చున్నవో చూడుము. ఇక్కడ నుపమేయము లగు నేత్రములను కటాక్షవీక్షణములను తద్వాచక పదములచేతఁ జెప్పక యుపమానము లగునీలోత్పలద్వంద్వతీక్ష్ణ బాణములచే నిశ్చయించుటచేత శుద్ధాతి శయోక్తి.

(౨.) సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — రూపకాతిశయోక్తి యే యపహ్నవ సహితమైనచో సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — ఓరాజా! నీమృదూక్తి యందలి సుధను మూర్ఖులు భ్రాంతు లయి చంద్రునియందు వర్ణింతురు. ఇక్కడ మృదూక్తి మాధుర్యమే యమృత మని యతిశయోక్తిని జెప్పి చంద్రునియందలి దమృతము కాదని దానిని మఱుఁగు పఱచుటచే సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి యైనది.

(౩) భేదకాతిశయోక్తి — లోకసాధారణమయిన దానిని భేద మయినదానినిగాఁ జెప్పినచో, భేదకాతిశయోక్తి — ఓరామా! నీధైర్యము వేఱు; ఇతర రాజులధైర్యము వేఱు. రామునిధైర్యమితర రాజులధైర్యమువంటిదే యయినను దానిని భిన్నమయినదానినిగాఁ జెప్పుటచేత భేదకాతిశయోక్తి యయినది.

(౪) సంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధము లేనిదానికి సంబంధ

మున్నట్టు చెప్పినచో సంబంధాతిశయోక్తి:—అపురిసౌధములు చంద్ర బింబమును స్పృశించుచున్నవి. సౌధములకును చంద్రబింబమునకును సంబంధ మేమియు లేకపోయినను మేడలు చంద్రబింబము నంటు చున్నవని సంబంధము కల్పించినందున సంబంధాతిశయోక్తి యయినది.

(౫) అసంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధ మున్నదానికి సంబంధము లేనట్లు చెప్పినచో నసంబంధాతిశయోక్తి:—నీవు దాతవయి యుండగా మేఘముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నారు. అందఱును మేఘ ముల నాదరించుసంబంధ మున్నను లేదని చెప్పినందున నసంబంధాతి శయోక్తి యయినది.

(౬.) అక్రమాతిశయోక్తి — కారణకార్యము లొక్కమాత్రే సంభవించినట్లు చెప్పినచో నక్రమాతిశయోక్తి:— నీశరమ్ములు వింటిని జేరుటయు శత్రుశిరమ్ములు మంటిని జేరుటయు నొక్కమాత్రే కలుగు చున్నవి. ఇక్కడ ముందుగాఁ బుట్టిన కార్య మయిన బాణప్రయోగ మును వెనుకఁ బుట్టిన కార్య మయిన శిరఃపాతమును ఒక్కసారియే కలిగినట్లు చెప్పినందున నక్రమాతిశయోక్తి యయినది.

(౭.) చపలాతిశయోక్తి — కారణమును బ్రసంగించినంతమాత్రముననే కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో చపలాతిశయోక్తి:—భర్త గ్రామాంతరము పోయెదనని చెప్పగానే భార్య కుంగరములు కంక ణము లయ్యెను. భర్త గ్రామాంతరము పోవుటయే కారణ మయిన ప్రయాణముయొక్క నామోచ్చారణము చేయుటచేతనే భార్యయందుఁ గార్శ్య మయిన కృశత్వ మనఁగా వ్రేళ్ళకు పెట్టుకోఁదగిన యుంగరములే చేతులకుఁ బట్టినంత చిక్కుట చెప్పఁబడినందున చపలాతిశయోక్తి యయినది.

(౪.) అత్యంతాతిశయోక్తి:— కారణము కంటె కార్యమే ముందుగా జరిగినట్లు చెప్పినచో నత్యంతాతిశయోక్తి. ఆయింతికి మొదటనే ప్రణయకోపము పోయెను; తరువాత భర్తవచ్చి బతిమాలెను. భర్తప్రార్థించుటయే తడవుగా కోపము పోయెనని చెప్పుటకు కార్యమయిన కోపశాంతియే ముందుగాఁ గలిగి కోపశాంతికిఁ గారణ మయిన బతిమాలుటయే తరువాత జరిగినట్లు చెప్పఁబడినందున నత్యంతాతిశయోక్తి యయినది.

౧౪. తుల్యయోగితాలంకారము— (౧) ప్రకృతములకుఁగాని, అప్రకృతములకుఁగాని, ఏకధర్మమును జెప్పినచో నొకటి తుల్యయోగిత. ప్రకృతతుల్యయోగిత:—చంద్రుఁ డుదయింపఁగానే పద్మములును జారిణుల ముఖపద్మములును ముడుచుకొని పోవుచున్నవి. చంద్రోదయసమయమునందు వర్ణింపఁ దగిన ప్రకృతము లగు పద్మములకును జారిణుల ముఖములకును ముడుచుకొని పోవుట యను నేకధర్మము చెప్పఁబడినందున ప్రకృతతుల్యయోగిత యయినది. అప్రకృతతుల్యయోగిత:— ఆమె శరీరమార్దవమును జూడఁగా మాలతీకుసుమములందును రసాలపల్లవములందును కాఠిన్యముతోఁచుచున్నది. ప్రకృతమైనకామినీశరీరవర్ణనమునం దప్రకృతము లయినమాలతీపుష్పములకును మామిడిచిగుళ్ళకును కఠినత్వ మను నేకధర్మము చెప్పఁబడినందున నప్రకృతతుల్యయోగిత మైనది.

(౨). హితాహితవస్తువులయం దేకక్రియను వర్ణించినచో రెండవతుల్యయోగిత:— ఆరాజు శత్రుగృహములయందును మిత్రగృహములయందును కాంచనవృద్ధియే కలిగించెను. ఇక్కడ నహితుల యిండ్లలోను హితులయిండ్లలోను కాంచనవృద్ధి యనెడి యేకక్రియయే

వర్ణింపఁబడినందున రెండవతుల్యయోగిత యైనది. కాంచన మనఁగా బంగారమును, ఉన్మత్తయును.

(3) ఉత్కృష్టగుణము గలపదార్థములతో వర్ణ్యమును సమ పఱిచి యేకధర్మము చెప్పినచో మూడవతుల్యయోగిత :— ఓరాజా! ఇంద్రుఁడును కుబేరుడును నీవును లోకపాలురు. ఇక్కడ నుత్కృష్ట గుణము గల యింద్రకుబేరులకును వర్ణ్యుఁడైన రాజునకును జేర్చి లోక పాలత్వ మనెడి యేకధర్మము చెప్పఁబడినందున మూడవతుల్యయోగిత యైనది.

౧౫. దీపకాలంకారము — ప్రకృతములకును అప్రకృతము లకును నేకధర్మమును జెప్పినచో దీపకము:—ఓరాజా! తాపముచే సూర్యుఁడును ప్రతాపముచే నీవును దుర్నిరీక్ష్యు లగుచున్నారు. ఇక్కడ వర్ణ్యమైన రాజునకును అవర్ణ్యమైన సూర్యునకును దుర్నిరీ క్ష్యత యను నేకధర్మము చెప్పఁబడినందున దీపకమయినది.

౧౬. అవృత్తిదీపకాలంకారము — దీపమున కావృత్తి కలిగి నచో నావృత్తిదీపకము. ఇది పదావృత్తి, అర్థావృత్తి, పదార్థావృత్తి, అని త్రివిధము.

(౧) పదావృత్తిదీపకము — వచ్చినపదమే మరల వచ్చినచో పదావృత్తిదీపకము కామినియు వలపు గొలుపు చున్నది; పూవులును వలపు గొలుపు చున్నవి. ఇక్కడ నర్థము వేఱైనను వలపుగొలు పను పదమే మరలఁ బ్రయోగింపఁబడినందున పదావృత్తి యయినది.

(౨) అర్థావృత్తిదీపకము —వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినచో నర్థావృత్తిదీపకము :— మల్లికలును పూచుచున్నవి; కదంబములును పుష్పించుచున్నవి. ఇక్కడ పూచు పుష్పించు పదములు భిన్నము

లయినను వానియర్థ మొక్కటియే యయి వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినందున నర్థావృత్తిదీపక మయినది.

(3) ఉభయావృత్తి (పదార్థావృత్తి) దీపకము — పదార్థముల రెంటిని గూడ నావృత్తిగలిగినచో పదార్థావృత్తి దీపకము :— వర్ష యోగము వలన నెమళ్ళును మోదించినవి; చాతకములును మోదించినవి. ఇక్కడ మోదించె ననుపదము రెండుమార్లు వచ్చుటయే కాక యర్థముకూడ వేఱు గాక రెండుచోట్లను సంతోషించె నని యొక్కటియే యయినందున నుభయావృత్తిదీపక మయినది.

౧౭. ప్రతివస్తూప మాలంకారము — ఒక సామాన్యధర్మమును రెండువాక్యములయందు భిన్నపదములచే జెప్పినచో బ్రతివస్తూపమ :— సూరుఁడు తాపముచేత రాజిల్లును; శూరుఁడు చాపముచేత భ్రాజిల్లును. ఇక్కడ రెండు వాక్యములయందు సూరునకును శూరునకును బ్రకాశించుట యను సామాన్యధర్మము వరుసగా రాజిల్లు భ్రాజిల్లు ననుభిన్నపదములచేఁ జెప్పబడినందునఁ బ్రతివస్తూపమ యయినది.

౧౮. దృష్టాంతాలంకారము — రెండు వాక్యములయందు భిన్నధర్మములను బింబప్రతిబింబభావముచేతఁ జెప్పినచో, దృష్టాంతము:— లోకములో నీవే కీర్తిమంతుఁడవు; చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు. ఇక్కడ రెండువాక్యములయందు రాజునకును చంద్రునకును భిన్నధర్మము లయినకీర్తిమత్త్వమును కాంతిమత్త్వమును బింబప్రతిబింబభావముచేఁ జెప్పఁబడినందున దృష్టాంత మయినది. బింబప్రతిబింబభావ మనఁగా నుపమానోపమేయములయొక్క ధర్మములను వేఱువాక్యములయందు వేఱుగాఁ జెప్పినను వాని రెంటికిని పరస్పర సామ్యము గమ్యమయి యుండుట.

౧౯. నిదర్శనాలంకారము — వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన, పదార్థవృత్తినిదర్శన, సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన, అని నిదర్శన త్రివిధము.

(౧) వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన—సదృశములయిన వాక్యార్థముల కైక్యము నారోపించినచో, వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన:—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే. ఇక్కడ నుపమానోపమేయ ప్రాయము లయినసదృశవాక్యములయందు దాతయొక్క పారుష్యాభావము చంద్రునికళంకరాహిత్యమే యని యర్థైక్యము నారోపించుటచేత వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన మైనది.

(౨) పదార్థవృత్తినిదర్శన — ఒకపదార్థమున కన్యధర్మము నారోపించి వర్ణించినచో పదార్థవృత్తినిదర్శన:— ఓకాంతా! నీనేత్రయుగళము నీలాంబుజద్వయవిలాసమును ధరించినది. ఇక్కడ నేత్రయుగళ మనుపదార్థమునకు నీలాబ్జములయందే యుండెడు నీలాబ్జవిలాస మనెడియన్యధర్మ మారోపింపఁబడినందున పదార్థవృత్తినిదర్శన యయినది.

(3) సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన — (క) ఒక రొక కార్యమును జేసి దృష్టాంతభూత మయినయాకార్యముచే నితరుల కసదర్థమును బోధించినచో, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— రాజవిరోధి నశించు నని తెలుపుచుఁ జంద్రోదయమునఁ జీఁకటి నశించుచున్నది. ఇచ్చట రాజవిరోధముచేత నశించుచున్న చీఁకటి స్వనాశన మను కార్యముచే రాజవిరోధి తనవలెనే నశించు నని పరున కసదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శనయయినది. (చ) పయియట్లే సదర్థమును బోధించినచో సదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— సంపదలకు సుహృదనుగ్రహము ఫల మనిబోధించుచు సూర్యుఁ డుదయించుచునే పద్మములకు శ్రీ నిచ్చుచున్నాఁడు. ఇచ్చట కమలములకు

శోభ నిచ్చుచున్న సూర్యుఁడు స్వకార్యముచేఁ బద్మములకు సిరుల నిచ్చుచున్న తనవలెనే యభ్యుదయకాలమున సుహృదులకు సిరులు కలిగింపవలె నని యితరులకు సదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడి నందున, సదర్థబోధనరూపనిదర్శన యయినది.

౨౦. వ్యతిరేకాలంకారము — ఉపమానోప మేయములకు సామాన్యమయిన ధర్మమును జెప్పక వ్యతిరేకముగా నుండు ధర్మమును జెప్పినచో వ్యతిరేకము :— సత్పురుషులు శైలములవలె మహోన్నతు లయినను ప్రకృతికోమలులు గదా. ఇక్కడ నుపమేయ మగుసత్పురుషులకు నుపమాన మగుపర్వతములందుఁ గలసామాన్యకాఠిన్యము, చెప్పఁబడక వ్యతిరేక మయిన కోమలత్వము చెప్పఁబడినందున వ్యతిరేక మయినది.

౨౧. సహోక్త్యలంకారము — హృదయరంజకముగా సహార్థకమును (తోడను) గూర్చి చెప్పినచో, సహోక్తి :— నీకీర్తి నీశత్రువులతోడఁగూడ దిగంతముల కేగినది. ఇక్కడ పాఱిపోయి దిగంతములను జేరెడు శత్రువులతోఁ గూడఁ జేర్చి దిగంతములవఱకును వ్యాపించిన కీర్తిని చెప్పుటచేత సహోక్తి యయినది.

౨౨. వినోక్త్యలంకారము—వినోక్తి రమ్యస్వరూపయనియు హేయస్వరూపయనియు, ద్వివిధము. (౧) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము రమ్య మగు నని వర్ణించినచో రమ్యస్వరూప :— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులులేక ప్రకాశించుచున్నది. ఇక్కడ దుష్టులను పదార్థము లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగుసభ రమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే రమ్యస్వరూప యయినది. (౨) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము శమ్య మగు నని వర్ణించినచో హేయస్వరూప :— విద్యహృద్యయయిన ను వినయములేక ప్రకాశింపకున్నది. ఇక్కడ వినయ మనుపదార్థము

లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగు విద్య యరమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే హేయస్వరూప మయినది. వీనికి వరుసగా చారుతావినోక్తి, అచారుతావినోక్తి అని పేళ్ళు.

౨౩. సమాసోక్త్యలంకారము—ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వర్ణించుచుండఁగా, అప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించినయెడల సమాసోక్తి:— చంద్రుఁడు రక్తుఁడయి ప్రాచీముఖము నానుచున్నాఁడు. ఇక్కడ చంద్రుఁ డెఱ్ఱనయి తూరుపుదిక్కు యొక్క యగ్రమునందుఁ గానఁబడుచున్నాఁడని ప్రస్తుతవృత్తాంతము వర్ణింపఁబడుచుండఁగా, చంద్రుఁడని పుంలింగపద ముండుటచేతను ప్రాచీ యని స్త్రీలింగపద ముండుటచేతను రక్తుఁడు ముఖము ననువదముల కనురాగము గలవాఁడు మోము నని యర్థము లుండుటచేతను కాముకుఁడు కామినీముఖమును చుంబించుచున్నాఁ డని యప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించుటచేత సమాసోక్తి యయినది. సమాస మనఁగా సంక్షేపము. ప్రకృతాప్రకృతవృత్తాంతములు సంక్షేపముగా నిందు చెప్పఁబడును గాన దీనికి సమాసోక్తి యని పేరువచ్చినది.

౨౪. పరికరాలంకారము:—సాభిప్రాయవిశేషము లున్నచో పరికరము:—శీతాంశుధరుఁ డైనహరుఁడునా తాపమును బోఁగొట్టును గాక! ఇక్కడ శీతాంశుధరుఁ డనువిశేషణము తాపనివారణసామర్థ్యాభిప్రాయగర్భితముగనుక పరికరాలంకార మయినది. ప్రకృతార్థమునకు విశేషతాత్పర్యమును గలిగించు విశేషణములు సాభిప్రాయవిశేషణములు.

౨౫. పరికరాంకురాలంకారము—సాభిప్రాయ విశేష్యమున్నచో పరికరాంకురము:—చతుర్భుజుఁడు మీకు బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చుఁగాక! ఇక్కడఁ జతుర్భుజుఁ డను విశేష్యము చేత నాలుగు

చేతులు గల విష్ణువే నాలుగుపురుషార్థముల నీయ సమర్థుఁడని బోధించు చుండుటచేతఁ బరికరాంకురమయినది.

౨౬. శ్లేషాలంకారము.—అనేకార్థములు గలుగునట్లు చెప్పినచో శ్లేషము:—అది ప్రకృతశ్లేషమనియు, అప్రకృతశ్లేష మనియు, ప్రకృతాప్రకృతశ్లేష మనియు, త్రివిధము.

(౧) ప్రకృతశ్లేషము—అనేకార్థములు కేవలవర్ణ్యములయందే యిచ్చినచోఁ బ్రకృతశ్లేషము:— శంకరుఁడు మాధవుండు మాకు విజయ మిచ్చుఁగాక! ఇక్కడ సుఖము నిచ్చువాఁడైన లక్ష్మీవల్లభుఁడైన శంకరుం డనియు, శంకరుఁడు మాధవుం డను పదముల కర్థమయి కేవల ప్రకృతభూతు లయిన హరిహరులకు శ్లేషచే నర్థమగుటవలన ప్రకృతశ్లేష మయినది. శివపరమున ఉమాధవుఁ డని పదవిభాగము.

(౨) అప్రకృతశ్లేషము—అనేకార్థములు కేవలావర్ణ్యముల యందే యిచ్చినచో నప్రకృతశ్లేషము:—ఓకాంతా! నీముఖము శంబర సంగతాబ్జతుల్య మయి యున్నది. ఇక్కడ శంబర సంగతాబ్జ మయిన ప్రకృతమునకే హరిణయుక్తుఁ డయిన చంద్రుఁ డనియు నీటిని పొందిన పద్మ మనియు రెండర్థములు కలిగియున్నందున నప్రకృతశ్లేష మయినది.

(౩) ప్రకృతా ప్రకృతశ్లేషము—ఒక యర్థము ప్రకృతపరము గాను మఱియొక్క యర్థ మప్రకృతపరముగాను నున్నచో ప్రకృతా ప్రకృతశ్లేషము—పద్మాకర మూర్మికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది. ఇక్కడ పద్మాకర మూర్మికాకాంకణాదు లనుదానికి కొలఁకు తరంగములచేతను జలబిందువులచేతను నని యైనప్పుడు ప్రకృతవర్ణ్యపరము గాను లక్ష్మియొక్క హస్త ముంగరములచేతను కడియములచేతను

వని రైనప్పు డప్రకృత మైన బక్షిస్త్రమహాస్త్రపరముగాను అర్థద్వయము కలిగినందున ప్రకృతాప్రకృత మైనది.

౨౭. అప్రస్తుతప్రశంసాలంకారము — ప్రస్తుతాంశము తోఁచునట్లుగా నప్రస్తుతాంశమును ప్రశంసించినచో నప్రస్తుతప్రశంస:— ఇంద్రునిఁదప్ప వేఱొకని యాచింపని యాచాతకపక్షియే వక్షులలో నెల్ల సుకృతి. ఇక్కడ నింద్రుని దక్క వేఱొక్కని చాతకపక్షి యాచింప దని యప్రస్తుతవిషయమును జెప్పుటవలన క్షుద్రులను యాచింపఁబోవక గుణాఢ్యు నాశ్రయించినవాఁడే సుకృతి యను ప్రస్తుతాంశము తోఁచుచున్నది గనుక, అప్రస్తుతప్రశంస యయినది.

౨౮. ప్రస్తుతాంకురాలంకారము — ఒక ప్రస్తుతవిషయము ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించినచో ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యాదేశ మందురు. ఓభృంగరాజా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁ గూడిన మొగలి పూవు మీఁదికిఁ బోయెద వేమి? ఇక్కడ నొక కులకాంత యొక తోఁటలో బరాంగనాసంగమార్థియై వల్లభుఁడు పోవుచుండఁగాఁ బ్రస్తుత మగపడుచు మాలతీపుష్పము నుండి మొగలిపూవు మీఁదికిఁ బోవుచున్న తుమ్మెదను గూర్చి యన్న పయివాక్యము వలన సుఖప్రద మయిన కులాంగనా సంగమును విడిచి యపాయబహుళ మయిన పరాంగనాసంగము న కేలపోయెద వని భర్త నుద్దేశించి పలుకుట యను మఱియొక ప్రస్తుతాంశము బోధపడుచున్నది గనుక ప్రస్తుతాంకుర మయినది.

౨౯. పర్యాయోక్త్యలంకారము—(1) ఏవస్తువు నేప్రకారముగా వర్ణించిన సుబోధ మగునో యాప్రకారముగా వర్ణింపక భంగ్యంతరముచేఁ జెప్పినచో మొదటిపర్యాయోక్తి రావణువధూయాపన

మును వ్యర్థపఱిచిన దేవుని గొలిచెదను. ఇక్కడ విష్ణువును లక్ష్మీనవల్ల భాదిప్రసిద్ధవిశేషణములచే సుబోధ మగునట్లు చెప్పక రాహువుని శిరో మాత్రావశిష్టునిగాఁ జేసి యాలింగనాది క్రియాశక్తి లేకపోవుటచే నాతనిభార్యయొక్క యౌవనమును వ్యర్థపఱిచినవాఁ డను విశేషణ మును వాడుటచే మొదటిపర్యాయోక్తి యయినది. (2) తన యభీష్టకార్యమును కార్యాంతరమిషచేత సాధించుకొనినట్లు వర్ణించి నచో రెండవపర్యాయోక్తి — ఓదంపతులారా! మీరీపొదరింట నుండుఁడు. నే నాచూతలతను చూచి వచ్చెదను. మామిడిచెట్టును చూచివచ్చెద ననుమిషచేతఁ దొలఁగి తనయభీష్ట మయిన వధూవరుల యభీష్టావిహారమును కూర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యా యోక్తి యయినది.

౩౦. వ్యాజస్తుత్యలంకారము — (1) నిందావ్యాజమున స్తుతి చేసినచో మొదటివ్యాజస్తుతి—ఓగంగా! మహాపాపులను స్వర్గము నకుఁ బంపుచున్న నీకు వివేక మెక్కడిది? ఇక్కడ బయికి నిందవలెఁ గనఁబఱిచినను నీవు పాపులను సహితము పావనులను జేసి స్వర్గసుఖ మున కర్హులను జేయుచున్నా వను స్తుతియే యుద్దేశింపఁ బడినందున మొదటివ్యాజస్తుతి యయినది. (2) స్తుతివ్యాజమున నింద చేసినచో రెండవవ్యాజస్తుతి—ఓదూతీ! నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్త మయి యాతని దంతక్షతనఖక్షతములకు లోనయి శ్రమ నొందితివి గదా? నీ వెంత మంచిదానవు? ఇక్కడ బయికి స్తుతివలెఁ గనఁబఱిచి నను నామిత్త మయి పోయి దుష్టురాల వయి నాపతితోనే సంభో గించి వచ్చితి వను దూషణమే యుద్దేశింపఁబడినందున నిందాగర్భిత మయిన రెండవవ్యాజస్తుతి యయినది.

౩౧. వ్యాజనిందాలంకారము — ఒక వస్తువును నిందించుటచే మఱియొకవస్తువు యొక్కనింద తోఁచినయెడల వ్యాజనింద—నన్నిట్లు దుఃఖము లనుభవింపు మని లిఖించిన బ్రహ్మ నింద్యుఁడు కాఁడు; ఆతని శిర మొక్కటి మాత్రమే ఖండించిన శివుఁడు నింద్యుఁడు. బ్రహ్మదేవుని నైదుతలలును దునుమక యొక్కతలను మాత్రమే తుని మిన శివుఁడు దూష్యుఁ డను శివనిందవలన బ్రహ్మవధార్హుఁడని బ్రహ్మ నింద తోఁచుటచేత వ్యాజనింద యైనది.

౩౨. ఆక్షేపాలంకారము—ఉక్తప్రతిషేధ రూపము, నిషేధాభాస రూపము, తిరోహితనిషేధవిధివ్యక్త రూపము, అని యిది త్రివిధము.

(౧) ఉక్తప్రతిషేధ రూపము: — ఒకవస్తువును ముందుగాఁ గోరి, తరువాత, వస్త్వంతరము కలుగుటచుబట్టి విచారణమీఁద దానిని నిషేధించినచో నుక్తప్రతిషేధ రూపాక్షేపము – ఓచంద్రా! నీ వొక్క సారి దర్శన మిమ్ము. అక్కఱ లేదు. నాప్రియురాలి ముఖ చంద్రబింబ మున్నది. ఇక్కడ మొదటఁ జంద్రబింబమును గోరి, తరువాత నాహ్లాద ... మైన కాంతా ముఖ చంద్రబింబమును దలఁచుకొని చంద్రుని నిషేధించుటచేత నుక్తప్రతిషేధరూప మయినది.

(౨) నిషేధాభాసరూపము—నిషేధము బాధింపఁబడినదయి యర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నొకవిశేషార్థమును దెచ్చినచో నిషేధాభాస రూపాక్షేపము — ఓరాజా ! నేను దూతిని గాను. నీప్రియురాలిని దహించుచున్న యగ్నిసము మగు విరహతాపమునుజూడ లేక వచ్చినదానను. ఇక్కడ దూతియే తాను దూతిని కానని చెప్పుటచే నిషేధ మాభాసమయి నేను సామాన్యముగాఁ గార్యార్థమయి సమయోచితముగా మృషావాక్యములు పలుకు దూతిని కానను

నర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నీవు వచ్చి యిప్పుడే ప్రియురాలి ప్రాణములు కాపాడుకోవలె నను విశేషార్థమును దెచ్చినందున నిషేధాభాసరూప మయినది.

(౩) తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపము — తన కిష్ట మయిన నిషేధమును జెప్పక తన కిష్టములేని విధిని జెప్పుచు స్వాభిమతనిషేధము గర్భీకృత మగునట్లు చేసినచో తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపాక్షేపము—ఓప్రియవల్లభా! నన్నిందు విడిచి దేశాంతరము పొమ్ము. నీవేగిన యుత్తరక్షణముననే నే నాదేశమునఁ బుట్టి మరల నీపాదసేవ చేసెదను. ఇక్కడఁ దన కిష్ట మయినప్రియ దేశాంతర గమన నిషేధమును జెప్పక, తన కిష్టము లేని దేశాంతరగమనవిధినే చెప్పుచు తన మరణమును సూచించు వాక్యములతోఁ దన బ్రతుకు గోరినయెడలఁ బోవలదను నిషేధము గమ్య మగునట్లు చేయఁబడినందున తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూప మయినది.

౩౩. విరోధాభాసాలంకారము — రెండు వాక్యములు పైకి నన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడు చున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము పరిహార మయినచో విరోధాభాసము—ఆరాజు నీతిమంతుఁడయ్యును ననీతిని ప్రజా పాలనము చేసెను. ఇక్కడ నీతిమంతుఁడయ్యు నీతిమాలి ప్రజాపాలనము చేసె నన్నయర్థము పైకి స్ఫురించు చున్నను, ఆనీతి యనుదాని కీతిబాధలు లేకుండ నని యర్థాంతర మయి పయివిరోధము పరిహార మయినందున విరోధాభాస మయినది.

౩౪. విభావనాలంకారము — విభావనాలంకార మాఱువిధములు గలది.

(౧) కారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినచో మొదటివిభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుక పెట్టక పోయినను

నెట్టి నగు చున్నవి. ఇక్కడ లత్తుకపూఁత యనుకారణము లేకయే రక్తిమ యనుకార్యోత్పత్తి కలిగినట్లు సహజదారుణము లైనచరణములు వర్ణింపఁబడినందున మొదటివిభావన యైనది.

(౨) సంపూర్ణకారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో రెండవవిభావన — మన్మథుఁడతిమృదులాస్త్రములచేతనే ముల్లోకములను జయించెను. లోకముల గెలుచుటకు సంపూర్ణకారణము లైనకఠినబాణములు లేకయే కోమలపుష్పబాణము లనెడి యసంపూర్ణకారణముచేతనే లోకవిజయకార్యము నిర్వహించినట్లు చెప్పఁబడినందున రెండవవిభావన యైనది.

(3) ప్రతిబంధక మున్నను కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో మూడవవిభావన — ఓరాజా! నీఖడ్గాహి పరనరేంద్రప్రాణానిలములనే పానము చేయుచున్నది. నరేంద్రు లనఁగా రాజులును విషవైద్యులును గనుక, ఖడ్గ మనెడిసర్పము విషవైద్యప్రతిబంధ మున్నను నరేంద్రప్రాణములు గొనుట యనుకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున మూడవవిభావన యైనది.

(౪) కారణము కానిదానివలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నాలవవిభావన — అహా! ఇక్కడ శంఖమునందు వీణానినాదము కలుగు చున్నది! వీణానినాదము పట్టుటకు శంఖము కారణము కాకపోయినను, కామినీకంఠమును శంఖముగాను గళస్వరమును వీణానినాదముగాను నుద్దేశించి కారణము గానిశంఖమువలన వీణానినాద కార్యము కలిగినట్టు చెప్పఁబడినందున నాలవవిభావన యైనది.

(౫) విరుద్ధకారణమువలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నైదవవిభావన — ప్రియురాలి నెడఁబాసిన నన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాప పెట్టుచున్నవి. ఇక్కడ కలువ గొలుపవలసినశీతాంశుకిరణము

లనువిరుద్ధకారణమువలన సంతాప మనుకార్యము పుట్టినట్లు చెప్పఁబడి నందున నైదవవిభావన యైనది.

(౬). కార్యమువలననే కారణము పుట్టినట్లు చెప్పినచో నాఱవవిభావన — ఓరాజా! నీకరకల్పవృక్షమువలననే కీర్తిపయస్సముద్రము పుట్టుచున్నది. కల్పవృక్షములు పుట్టుటకు పాలసముద్రము కారణ మైనట్లు జగత్ప్రసిద్ధమయి యుండఁగా నిక్కడ కరకల్పక మనెడికార్యమువలననే యశఃపయోనిధి యనుకారణము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున నాఱవవిభావన యైనది.

3౫. విశేషోక్త్యలంకారము:-సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్టలే దని చెప్పినచో విశేషోక్తి:— ఆమెహృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుఁగు చున్నను స్నేహమావంతయుతగ్గ లేదు. లోకములో దీపము వెలుఁగుటచేత చమురు తగ్గుట ధర్మమయి యుండఁగా నిక్కడ స్మరదీపము వెలుఁగుట యనుసంపూర్ణ కారణమున్నను స్నేహ మనుచమురు తగ్గుట యనుకార్యము పుట్ట నట్టు చెప్పఁబడినందున విశేషోక్తి యైనది. స్నేహమనఁగా చమురును ప్రేమమును.

3౬. అసంభవాలంకారము:— జరిగినకార్యము విషయమయి యట్లు జరుగు నని యెవ్వరికి నూహించుటకే శక్యము కాదని వర్ణించినచో నసంభవము:— ఒకగొల్ల శిశువు కొండ నెత్తు నని యెవ్వఁ డనుకొనును! ఇక్కడ గోపాలబాలుఁ డైనకృష్ణుఁడు గోవర్ధన పర్వత మెత్తు నని యెవ్వరు ననుకో లే దని వర్ణింపఁబడినందున నసంభవ మైనది.

౪౭. అసంగత్యలంకారము;—అది మూఁడువిధములు గలది.

(౧.) కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము మఱియొక చోటఁ గలిగె నని చెప్పినచో మొదటి యసంగతి:— దుష్టులు రాజు చెవి కొఱుకఁగా భృత్యజనులు చచ్చు చున్నారు. చెవి కొఱుకుట యనుకారణము రాజునందుఁ గలుగఁగా కార్య మయిన మరణ మచ్చటం గలుగక భృత్యులయందుఁ గలుగుచున్న దని చెప్పఁబడి నందున నసంగతి యైనది. చెవిగొఱుకుట యనఁగాఁ గొండెములు చెప్పుట గాని దుష్టులకొండెముల మూలమున ప్రకృతివర్గమునకు ప్రాణాపాయము వచ్చుచున్న దని తాత్పర్యము.

(౨.) ఒకచోటఁ జేయఁదగినపని మఱియొకచోట చేసినట్లు చెప్పినచో రెండవ యసంగతి:—ఓకాంతా! నీవు కంకణములు హస్తములందు ధరింపవలెనుగాని యిట్లు కన్నులందుఁ గంకణములు ధరింప వచ్చునా? ఇక్కడఁ జేతులయందు ధరింపవలసిన కంకణములు కన్నులయందుఁ ధరింపఁబడినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతి యైనది. కంకణము లనఁగా హస్తాంగదము లనియు జలబిందువు లనియు నెఱుంగునది.

(౩.) ఒక కార్యమును జేయఁ దలఁచి తద్విరుద్ధమైన కార్యమును జేసినట్లు వర్ణించినచో మూడవయసంగతి:— దానవారిని మనస్సునందు నిలుప బూని యతఁడు దానవారిని విడిచెను. ఇక్కడ దానవారిని మనస్సునం దుంచుకొనఁ దలఁచి దానవారిని విడుచుట యను విరుద్ధకార్యము చెప్పినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతియైనది. దానవారియనఁగా విష్ణుమూర్తియనియు దానజల మనియుఁ దెలియునది.

౩౪. విషమాలంకారము—అననురూపఘటనారూప మనియు, విరూపకార్యోత్పత్తిరూప మనియు, అనిష్టావాప్తిరూపమనియు, విషమాలంకారము మూడువిధములు గలది.

(౧.) అననురూపఘటనారూపవిషమాలంకారము :— ఒకదాని కొకటి తగనిపదార్థముల సంఘటనమును వర్ణించినచో నననురూప ఘటనారూపము:— ఈ శిరీషకుసుమ సుకుమారశరీర మెక్కడ? దుర్భర స్మరజ్వరపరితాప మెక్కడ ? ఇక్కడ మెత్తనిమేని కననురూపమగు దుర్భరమన్మథతాపము ఘటిల్లుట వర్ణింపఁబడినందున నననురూపఘట నారూప విషమాలంకార మయినది.

(౨.) విరూపకార్యోత్పత్తి రూపవిషమాలంకారము:—కారణ విరుద్ధమైన కార్యముత్పత్తియైనట్లు వర్ణించినచో విరూపకార్యోత్పత్తి రూపము:—ఓరాజా! నీఖడ్గము నల్లని దయ్యును దెల్లనికీర్తిని ఘటించు చున్నది. కారణ మెట్టిగుణము కలది యగునో కార్య మట్టిగుణము కలదియే కావలసినది ధర్మ మగుచుండఁగా నల్లనికత్తి యనుకారణము వలనఁ దెల్లనికీర్తి యనువిరూపకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున విరూపకార్యోత్పత్తిరూపమయినది.

(౩.) అనిష్టావాప్తిరూపవిషమాలంకారము:— ఒకయిష్టకార్య ప్రాప్తికయి యత్నింపఁగా నిష్టలాభము కలుగక యనిష్టము కలిగినట్లు చెప్పినచో ననిష్టావాప్తిరూపము:—మూషక మహారాజు చేతఁ బెట్టను గొట్టెకియందున్న పాముచే భక్షింపఁబడియె. ఇక్కడ నాహారమునిమిత్త మయి పెట్టను గొట్టెకినయెలుక కాహారము లభింపక పోవుటయే కాక యనిష్టమైనప్రాణహాని కూడ సంభవించినందున ననిష్టావాప్తిరూప మయినది.

౩౯. సమాలంకారము — అనురూపవర్ణనరూపము, కారణ సారూప్యవర్ణనరూపము, అశ్లేశ కార్యసిద్ధివర్ణనరూపము, అని సమా లంకారము త్రివిధము.

(౧.) అనురూపవర్ణనరూపము — అనురూపము లగు రెండు వస్తువులకు సంఘటనము వర్ణించినచో మొదటినమాలంకారము:— తనకుఁ దగినస్థల మని ముత్యాలహార మామె కంఠము నాశ్రయించెను. ఇక్క ముక్తాహారమునకు గళప్రదేశ మనురూపస్థల మని వర్ణింపఁబడినందున ననురూపవర్ణనరూపసమాలంకార మయినది.

(౨.) కారణసారూప్యవర్ణనరూపము — కార్యమునకుఁ గారణముతోడ సమాన రూపత్వమును వర్ణించినచో రెండవసమాలంకారము:— ఓలక్ష్మీ! నీటఁ బుట్టిన నీకు నీచోపసర్పణము సహజమే కదా? కారణ మైన నీటికి నీచోపసర్పణము సహజ మైనట్లే కార్య మైన క్షీరసముద్రసంభూత యగు లక్ష్మికిని నీచోపసర్పణ మనుసరూపత్వము వర్ణింపఁబడినందున కారణసారూప్యవర్ణనిరూపసమాలంకార మైనది. నీచోపసర్పణ మనఁగా జలపక్షమునఁ బల్లములకుఁ బోవుట యనియు, లక్ష్మిపక్షమున నీచులను జేరుట యనియుఁ దెలియునది.

(3.) అక్లేశకార్యసిద్ధివర్ణనరూపము — ఒకఁడు చేయఁదలఁచిన కార్యముకష్టము లేకుండ సిద్ధించి నట్లు వర్ణించినచో మూఁడవసమాలంకార మగును:—ఓబావా! వారణమును కోరిన నీకు రాజద్వారమున వారణమే లభించినది గదా? ఇక్కడ వారణమును గోరినవాని కనాయాసముగా వారణమే లభించి నట్లు చెప్పఁబడినందున నక్లేశకార్యసిద్ధి వర్ణనరూపసమాలంకార మయినది. వారణ మనఁగా నేనుఁగును ద్వారనిరోధమును గనుక, ఏనుఁగును బహుమానము పొందఁగోరి పోయినవానికి రాజభటుల వలన నిరోధము కలుగఁగా బావమఱఁది పరిహాసముగాఁ బలికిన వాక్యము.

౪౦. చిత్రాలంకారము — ఒకఁడు చేయఁబూనినవనికి విపరీత మయిన ఫలమును బొందుట కయిప్రయత్నించినట్లు వర్ణించినచోఁ

చిత్రము — సుజనుఁ డౌన్నత్యమును పొందఁగోరి నమ్రతను వహించును. ఇక్కడ సుజనుఁడు వంగియుండుట యనెడుపని చేసి దానికి విపరీతఫల మయినయున్నతి పొందగోరినందున చిత్రాలంకార మయినది.

౪౧. అధికాలంకారము — అధికాలంకారము రెండువిధములు గలది.

(౧.) విస్తార మయిన యాధారమునకంటె నాధేయమున కాధిక్యమును వర్ణించినచో మొదటి యధికాలంకారము:— ఓరాజా! బ్రహ్మాండములను బుద్బుదములవలె ధరించిన యామహాజలము నీగుణములు నిలుచుటకుఁ జాలకున్నది. ఇక్కడ రాజునకు గుణములు మహాజలమును దాఁటిపోయె నని మహాధారమగు మహాజలము కంటెను నాధేయ మగు సుగుణజాల మధిక మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున మొదటియధికాలంకార మయినది.

(౨.) విస్తార మయిన యాధేయమున కంటె నాధారమునందాధిక్యవర్ణనము చేసినచో రెండవ యధికాలంకారము:— ఓరాజా! నీయనంతగుణములు విశ్రమించి యుండుటచేత వాగ్బ్రహ్మ మంత గొప్పదే యనవచ్చును. ఇక్కడ రాజుయొక్క గుణము లన్నియుఁ దదాశ్రితకవికృతానంతకావ్యములం దిమిడె నని యాధేయ మయిన గుణజాలము కంటె నాధారమయిన కవివాగ్బ్రహ్మమునం దాధిక్యము వర్ణింపబడినందున రెండవయధికాలంకార మయినది.

౪౨. అల్పాలంకారము — అల్ప మయిన యాధేయవస్తువున కంటె నాధార మతిసూక్ష్మ మగునట్లు వర్ణించినచో నల్పాలంకారము:— ఇప్పు డీకాంతకు మణియుంగరము జపమాల యగుచున్నది. వ్రేలికిముడ వలసినది గనుక సూక్ష్మ మయిన యుంగర మను

నాధేయము మణిబంధమునకే వదులయి మణిమాలవలె నుండి విర హావస్థవలన మణిబంధ మనునాధార నుతిసూక్ష్మతను పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నల్పాలంకార మయినది.

౮౩. అన్యోన్యాలంకారము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోప కారమును వర్ణించినచో నన్యోన్యము:— కంకణముచే హస్తమును హస్తముచేఁ గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి. ఇక్కడ హస్తకంకణము లొకదానివలన నొకటి శోభిల్లుచున్న వని రెంటికిని పరస్పరోప కారము వర్ణింపఁబడినందున నన్యోన్య మయినది.

౮౪. విశేషాలంకారము — ఆధారరహితాధేయవర్ణనరూపము, ఏకానేక గోచరత్వవర్ణనరూపము, అశక్యకార్యాంతరనిష్కృతివర్ణన రూపము, అని విశేషాలంకారము త్రివిధము.

(౧). ఆధారరహితాధేయ వర్ణనరూపము— ప్రసిద్ధ మయిన యాధారము లేకున్నను నాధేయవస్తువు లుండి కార్యకరములగుచున్న వని వర్ణించినచో మొదటివిశేషము:— సూర్యుఁ డస్తమించినను నాతని కిరణములు దీపముల నాశ్రయించి రాత్రియందును జీకట్లను భేదించుచున్నవి. ఇక్కడఁ బ్రసిద్ధాధార మగుసూర్యుఁడు లేకపోయినను తదాధేయము లగు కిరణము లుండి తమపని చేయుచున్నట్లు చెప్పఁ బడినందున విశేష మయినది.

(౨) ఏకానేకగోచరత్వ వర్ణనరూపము—ఒకవస్తువే యేక కాలమునం దనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవవిశే షము:— ఓచెలీ! నాకిప్పుడు లోపలను వెలుపలను ముందును వెను కను సర్వత్ర ప్రియుఁడే తోఁచుచున్నాఁడు. విరహిణికిఁ బ్రియుఁడను నొక్కవస్తువే బహుస్థలములయందుఁ గానఁబడుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడి నందున విశేష మయినది.

(3) అశక్యకార్యాంతరనిష్కృతివర్ణనరూపము — ఒక కొంచెపుఁ గార్యసిద్ధి కయి ప్రయత్నింపఁగా నసాధ్యవస్త్వంతరకరణము లభించి నట్లు వర్ణించినచో మూఁడవవిశేషము:— ఓరాజా! నిన్నుఁ జూచుట చేత మా కిప్పుడు కల్పవృక్షదర్శనము లభించినది. ఇక్కడ రాజదర్శనమున కయి యత్నింపఁగా దానిచేతనే యసాధ్య మయిన కల్పవృక్ష దర్శనకార్యకరణము తటస్థించినట్లు చెప్పఁబడినందున విశేష మయినది. రాజు వితరణగరిమచేతఁ గల్పవృక్షమువంటివాఁ డని భావము.

౮౫. వ్యాఘాతాలంకారము — తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ, సౌకర్యనిబద్ధకార్య విరోధిక్రియ, అని వ్యాఘాతము ద్వివిధము.

(౧). తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ— ఒక కార్యమునకు సాధన మయినదానిని తద్విరుద్ధ మైన మఱియొక కార్యమునకు సాధన మయిన దానినిగా వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— లోకమునకు సంతోషకరము లయినపుష్పములతో మన్మథుఁడు లోకములకు బాధను జేయు చున్నాఁడు. జగత్ప్రీతికి సాధన మయిన పుష్పములను తద్విరుద్ధ మైన జగద్బాధకు సాధనముగాఁ జేసినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

ఒకఁ డొకపనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నదానిని తత్ప్రతిభటుఁడు తద్విరుద్ధ మయిన పనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నట్లు వర్ణించినను వ్యాఘాతమే యగును:— తన వాడిచూపునఁ జూచి మరుని రూపు మాపిన యాశివునిఁ దనవాఁడిచూపునఁ జూచి పార్వతి మరల మరుని బ్రతికించుచున్నది. మన్మథదహనమునకు చూపే సాధన మయినను శివునిజయించి మన్మథునిపాలు చేసిన పార్వతిచూపే మన్మథుని బ్రదికించుట యను తద్విరుద్ధకార్యమునకు సాధన మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

(౨) సౌకర్యనిబద్ధకార్యవిరోధిక్రియః—ఏసాధనము చేత నొక కార్యము నిశ్చయింపఁబడునో యాసాధనముచేత నే తద్విరుద్ధకార్యము సుకరముగా సమర్థింపఁబడినట్లు వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— ఓ కుమారా! బాలుఁడవు గనుక నిన్ను రాజ్యమందు నిలిపెదను. ఓజనకా! బాలుఁడ నగుటచేతనే నన్ను రాజ్యమునందు నిలుప వల దని ప్రార్థించెదను. ఇక్కడ తండ్రి కుమారుని పడుచువాఁ డను హేతువుచేత రాజ్యమునందు నిలుప నిశ్చయింపఁగా ననుభవము లేని పడుచువాఁ డనెడి యా హేతువుచేతనే తద్విరుద్ధ మగు నిలుపఁగూడక పోవుటను సుకరముగా సాధించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

౭౬. కారణమాలాలంకారము:—వరుసగా నుత్తరోత్తరములకు పూర్వపూర్వములు కారణము లయినట్లు గాని, పూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు కారణము లయినట్లు గాని, కొన్ని సంగతులను జెప్పినచోఁ గారణమాల:—నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేతఁ గీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును గలుగును. ఇక్కడ నుత్తరోత్తరములకుఁ బూర్వపూర్వములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున మొదటి కారణమాల మయినది. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దాన హీనతవలనను గలుగునుగాన దానపరుఁడవు కమ్ము. ఇక్కడఁ బూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున రెండవకారణమాల యైనది.

౭౭. ఏకావళ్యలంకారము:— ఉత్తరోత్తరపదమునకుఁ బూర్వపూర్వపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁ గాని, పూర్వపూర్వపదమున

కు త్తరోత్తరపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁగాని, వర్ణించినచో, ఏకావళి:—అతనినేత్రములు కర్ణాంతరవిస్తారములు; కర్ణములు దోస్తంభ లంబమానములు; దోస్తంభములు జానుపర్యంతములు. ఇక్కడ పూర్వము లైననేత్రములను గుఱించి యుత్తరము లయినకర్ణములకును, కర్ణములనుగూర్చి దోస్తంభములకును, దోస్తంభములనుగూర్చి జాను వులకును విశేషణత్వము చెప్పఁబడినందున నేకావళి యైనది. ఈప్రకా రముగా నే రెండవది యూహించుకొనునది.

౪౫. మాలాదీపకాలంకారము:— దీపకాలంకార లక్షణ మును, ఏకావళీలక్షణమును, రెండునుగూడఁ గలిగినచో మాలాదీప కము:— లక్ష్మి కిరణచే నీకటాక్షములయందును, నీకటాక్షములచేత విబుధులయందును జేరెను. ఇక్కడ వర్ణ్య మైనరాజకటాక్షముల యందును అవర్ణ్య మైనవిబుధులయందును లక్ష్మీనివాసత్వ మను నేక ధర్మము చెప్పఁబడినందున దీపకలక్షణమును, విబుధు లనునుత్తర లరములకుఁ గటాక్షము లనుపూర్వపదము విశేషణమగు ట్లుగాఁ చెప్పఁబడినందున నేకావళీలక్షణమును పట్టినవి.

౪౬. సారాలంకారము:— పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్త రోత్తర ముత్కృష్ట మయినదిగా వర్ణించినచో సారము:— లోక ములోఁ దేనె మధుర మయినది; అమృత మంతకంటెను మధుర మయినది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధుర మైనది. ఇక్కడ తేనెకంటె నమృతమునకును, అమృతమునకంటెఁ గవివాక్యమునకును పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తరమునకు గుణోత్కర్షము వర్ణిం చుటవలన సారాలంకార మయినది.

౪౭. యథాసంఖ్యాలంకారము :— క్రమసంఖ్య గలవానిని తరువాతఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించినచో

యథాసంఖ్యము:— ఓయీ! నీవు పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను, బోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము, ఇక్కడ "పుత్రులను బోషింపుము మిత్రులను భూషింపుము శత్రువులను దూషింపుము" అని యథాసంఖ్యముగా నననగా మొదటిది మొదటిదానితోను, రెండవది రెండవదానితోను మూడవది మూడవదానితోను అన్వయించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున యథాసంఖ్య మయినది. క్రమాన్వయమును బట్టి దీనిని కొందఱు క్రమాలంకార మందురు.

౫౧. పర్యాయాలంకారము :— ఏకానేకాశ్రయరూపము, అనేకైకాశ్రయరూపము, అని పర్యాయాలంకారము ద్వివిధము.

(౧). ఒకవస్తువునకుఁ గ్రమముగా ననేకాధారములను వర్ణించినచో మొదటిపర్యాయాలంకారము:— ఆమెముఖకాంతి పద్మమును విడిచి యిప్పుడు చంద్రుని జేరుచున్నది. ఇక్కడ ముఖకాంతికి మొదట బగలు పద్మాశ్రయమును తరువాత రాత్రి చంద్రాశ్రయమునుగా, ననేకాశ్రయములు చెప్పుటవలనఁ బర్యాయాలంకార మైనది.

(౨). ఒకవస్తువునందుఁ గ్రమముగా ననేకాధేయములను వర్ణించిన రెండవపర్యాయాలంకారము :— పూర్వము ప్రవాహమున్నచోట నిప్పు డిసుకతిన్నె కానఁబడుచున్నది. ఇక్కడ నాధారమగునొక్కస్థలమునందే ప్రవాహమును పులినము ననెడియనేకాధేయవస్తువు లున్నట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయాలంకారమయినది.

౫౨. పరివృత్త్యలంకారము:— ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానినిఁ బుచ్చుకొన్నట్లు వర్ణించినచోఁ బరివృత్తి. అల్పము నిచ్చి యధికమును స్వీకరించినట్టుగాని, అధికము నిచ్చి యల్పమును స్వీకరించినట్లుగాని, సమవ్యయముచే సమస్వీకరణము చేసినట్టుగాని,

మూఁడువిధములుగాఁ జెప్పవచ్చును:— రాజు తానొక్క-బాణమును విడిచి శత్రువుల యపారరాజ్యలక్ష్ములను గ్రహించుచున్నాఁడు. ఇక్కడ రాజు బాణ మను నొక్క-వస్తువు నిచ్చి యనేకము లయిన రాజ్యలక్ష్ములను స్వీకరించినట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటి పరివృత్తి యయినది.

౫౩. పరిసంఖ్యాలంకారము:—ఒకవస్తువు నొక-చోట నిషేధించి మఱియొక-చోట విధించినయెడలఁ బరిసంఖ్య:— స్నేహక్షయము దీపములఁ గలుగవలెను గాని కామినుల మనస్సులందుఁ గలుగ రాదు. ఇక్కడ స్నేహక్షయము స్త్రీలమనస్సులయం దుండఁగూడ దని నిషేధింపఁబడి దీపములయం దుండవలెనని విధింపఁబడినందునఁ బరిసంఖ్యాలంకారమయినది. స్నేహక్షయ మనఁగా ప్రేమ తగ్గుటయు, చమురు తగ్గుటయు, నని తెలియవలెను.

౫౪. వికల్పాలంకారము:— సమబలము గలరెండువిరోధకార్యములలో నేదైన నొకటి చేయవలె ననివర్ణించినచో వికల్పము:— ఇప్పుడు నీవు శిరస్సునైనను ధనుస్సునైనను వంచుకొని శత్రున కభిముఖముగాఁ బోవలెను. ఇక్కడ యుద్ధమును సంధియునను సమానబలము గలరెండువిరోధకార్యములలోఁ దలవంచుకొని సంధి కయినను విల్లు వంచుకొని యుద్ధమున కయినను నేదో యొకదానికిఁ బోవుట చేయవలె నని వర్ణించుట వలన వికల్ప మయినది.

౫౫. సముచ్చయాలంకారము:— అది ద్వివిధము.

(౧) విరుద్ధములు కానిబహుకార్యము లేక కాలమునందుఁ బ్రాప్తించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిసముచ్చయము:— యుద్ధభూమియందు నీశత్రువులు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జచ్చియుఁ బలుతెఱగులవా

రయిరి. ఇక్కడఁ బరస్పరవిరుద్ధములు కాని నొచ్చుట విచ్చుట చచ్చుట యనుకార్యము లేకకాలమునందు సంప్రాప్త మయినట్లు చెప్పఁబడినందున సముచ్చయాలంకార మయినది.

(౨). ఒక కార్యమున కొక్కకారణమే చాలి యున్నను ననేక కారణములను జెప్పినచో రెండవసముచ్చయము — అతని మదము నకు ధనమును యౌవనమును కులమును రూపును విద్యయు హేతువు లయినవి. ఇక్కడ మదమును జేయుటకు ధనయౌవనాదులలో నొక్క కారణమే చాలియున్నను ధనాదికారణములను బెక్కింటిని జెప్పుట చేత సముచ్చయ మయినది.

౫౬. కారకదీపకాలంకారము:—క్రమముగా ననేకక్రియల కేక కర్తృకారకాన్వయము కలుగునట్లు వర్ణించినచోఁ గారకదీపకము:— అతఁడు తన యింటిని విడువ లేక నాలుగడుగులు నడుచును దిరిగి చూచును మరల వచ్చును నిట్టూర్పులను విడుచును. ఇక్కడ నడుచు చూచు వచ్చు విడుచు ననుబహుక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునట్లు చెప్పఁబడినందున కారకదీపక మయినది.

౫౭. సమాధ్యలంకారము:—ఒకకారణముచేతనే కార్యారంభ మగుచున్నను మఱియొక్క కారణముచే నారబ్ధకార్యమునకు సౌలభ్య మగుచున్నట్లు వర్ణించినచో సమాధి:— చోరుఁడును వేగిరపడుచుండ నింతలో సూర్యుఁడు నస్తమించెను. ఇక్కడ చౌర్యకార్యా రంభము నకు దొంగయొక్క వేగిరపాటే చాలి యున్నను సూర్యాస్తమాన మను కారణాంతర మాకార్యమునకు సౌకర్యము కలిగించినట్లు వర్ణిం చినందున సమాధి యయినది.

౫౮. ప్రత్యనీకాలంకారము:— బలవంతుఁడగు శత్రువును జయింప లేక తత్పక్షమువానిని దిరస్కరించెనని వర్ణించినచోఁ బ్రత్య

సీసము:—ఇందీవరము తన్ను మించిన కన్నుల గెలువ లేక కన్నుల చెంత నున్న చెవులఁ గ్రిందు పఱుచుచున్నది. కలువ తన్ను జయించు నేత్రమును జయింప శక్తి లేక నేత్రముల దాపుచేరిన కర్ణములను లాఘవపఱచినట్లు చెప్ప బడినందున ప్రత్యనీక మయినది. నల్లగలువ కర్ణభూషణ మయి చెవిపయి నున్నందునఁ జెవిని క్రిందుపఱచి నట్లు చెప్పఁబడినది.

౫౯. కావ్యార్థాపత్త్యలంకారము:— ఒక యుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు తక్కువవస్తువును సాధించుట యెంత యని వర్ణించినచోఁ గావ్యార్థాపత్తి:—ఓ కాంతా! నీముఖముచేతఁ జంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నింకఁ బద్మ మెంత? ఇక్కడ దుర్జయుఁ డగు చంద్రుఁడే ముఖముచే జయింపఁ బడుచుండఁగా కైముతికన్యాయమున సుకర మైనపద్మవిజయ మెంతటికార్య మని చెప్పఁబడినందున కావ్యార్థాపత్తి యైనది.

౬౦. కావ్యలింగాలంకారము:— మొదట నొకదుష్కరమయిన యర్థము నుపపాదించి, అది సంభవింపఁ దగని దయి సమర్థింప వలసి యుండఁగా, వాక్యార్థమును గాని పదార్థమునుగాని హేతువునుగాఁ జేసి దానిని సమర్థించినచో గావ్యలింగము. దుష్కరార్థమును వాక్యార్థముచే సమర్థించినయెడల వాక్యార్థహేతుకము:— ఓకాముఁడా! నేను నిన్ను జయింపఁగలను; నామనస్సులో ఫాలాక్షుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ దుష్కరమయిన కామజయ ముపపాదింపఁబడి, (మన్మథదేహ దాహము చేసిన) ఫాలాక్షుఁడు మనస్సులో నున్నాఁడను వాక్యార్థముచే నది సమర్థింపఁబడినందున వాక్యార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది. దుష్కరార్థమును బదార్థముచే సమర్థించినయెడల, పదార్థహేతుకము:— పశూన్వితుండ నయిక్రోధనిగ్రహము చేసెదను. ఇక్కడ దుష్కర

మయిన క్రోధనిగ్రహ ముపపాదింపఁబడి, అది శమాన్వితుఁ డను పదార్థముచే సమర్థింపఁబడినందువఁ బదార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది.

౬౧. అర్థాంతరన్యాసాలంకారము — ప్రస్తుత మయినవిశేష మును సమర్థించుట కయి యప్రస్తుత మయినసామాన్యమును జెప్పి నను, ప్రస్తుత మయినసామాన్యమును సమర్థించుటకయి యప్రస్తుత మయినవిశేషమును జెప్పినను, అర్థాంతరన్యాసము. విశేషమును సామాన్యముచే సమర్థించుట :- రామకార్యమునకయి హనుమంతుఁడు సముద్రమును లంఘించెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్నది? హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటె నను ప్రస్తుత విశేషాంశమును జెప్పి దానిని సాధించుటకయి మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్న దనుసామాన్యాంశమును జెప్పినందున మొదటి యర్థాంతరన్యాస మయినది. సామాన్యమును విశేషముచే సమర్థించుట — మహాత్ములను జేరిన యల్పులును గౌరవము నొందుదురు. పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా? ఇక్కడ మహాత్ములను జేరినయల్పులు గౌరవము నొందుదు రనుసామన్యాంశము చెప్పఁబడి, దానిని సాధించుట కయి పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా యను విశేషాంశము చెప్పబడినందున రెండవ యర్థాంతరన్యాస మయినది.

౬౨. వికస్వరాలంకారము—ఒకవిశేషార్థమును సమర్థించుట కయి సామాన్యము గ్రహింపఁబడి మరల నాసామాన్యమును సమర్థించు టకు మఱియొకవిశేషము చెప్పఁబడినచో వికస్వరము :— ఆ రాజు నెవ్వరును జయింప లేరు. మహాత్ములు సముద్రమువలె నసాధ్యులు సుమా. ఇక్కడ రాజు నెవ్వరును జయింపలే రనువిశేషము గ్రహింపఁ బడి దానిని సమర్థించుట కయి మహాత్ము లసాధ్యులను సామాన్యము

చెప్పఁబడి సామాన్యమును మగల సాధించుటకయి సముద్రము వలె నను నుపమానరూపమైన విశేషము చెప్పఁబడినందున వికస్వర మయినది.

౬౩. ప్రౌఢోక్త్యలంకారము — క్రియాధిక్యమునిమిత్తమయి హేతువు కాని దానియందు హేతుత్వమును గల్పించినచో ప్రౌఢోక్తి :— ఆ మెశిరోజములు యమునాతీరతమాలవల్లికలవలె నీలములుగా నున్నవి. తమాలవల్లికలనీలత్వమునకు యమునాతీరమునం దుండుట కారణము కాకపోయినను తమాలవల్లికలయందు నీలకాంతిశయమును జెప్పుటకయి నల్లనినీరు గలయమునాతీరమునం దుండుట హేతువుగాఁ జెప్పబడినందున ప్రౌఢోక్తి యయినది.

౬౪. సంభావనాలంకారము— ఈలాగున నయిన పక్షమున నిట్లగునని ప్రకృతకార్యసిద్ధికొఱ కూహించినచో సంభావన :— ఓ రాజా! వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁ గలుగును. ప్రకృతకార్యమైన గుణవర్ణనముకొఱకు వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెడుపక్షమునఁ గార్యసిద్ధి యగు నని యూహింపఁబడినందున సంభావన యైనది.

౬౫. మిథ్యాధ్యవసిత్యలంకారము — ప్రకృతమునకు మిథ్యాత్వమును సూచించుటకయి మిథ్యాభూతమైన దానిని కల్పించినచో మిథ్యాధ్యవసితి :— ఆకాశపుష్పమును ధరించినవాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికొనును. ఇక్కడ వేశ్యను వశ్యురాలినిగాఁ జేసికోఁ గలుగుట మిథ్యయని సూచుటకయి మిథ్య యైనయాకాశ పుష్పధారణము కల్పింపఁబడినందున మిథ్యాధ్యవసితి యైనది.

౬౬. లలితాలంకారము— ప్రకృతమైన నాయకాదిధర్మియం దున్న ప్రస్తుతవృత్తాంతమును జెప్పక తత్ప్రతిబింబాప్రస్తుతవృత్తాంత

మును వర్ణించినచో లలితము:—ఆసుందరి జలము పోయినతరువాత సేతువు గట్టఁ దలఁచు చున్నది. తన్ను బతిమాలి వచ్చిననాయకునిఁ గసరి పోనాడుకొని యతఁడు పోయినతరువాత ప్రార్థించి తెచ్చుట కయి ప్రయత్నించు చున్నదన్నప్రకృతవృత్తాంతమును వర్ణింపక తత్సదృశ మైనగతజలసేతుబంధనవృత్తాంతమును వర్ణించినందున లలిత మయినది.

౬౭. ప్రహర్షణాలంకారము — సర్వేంద్రియసుఖానుభవము కలిగించెడు భావము పహర్షము అట్టి హర్షప్రద మయిన యర్థము యొక్కసిద్ధి ప్రయత్నము లేకయే సంభవించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిప్రహర్షణము: — ఆతఁ డాసుందరిని గోరి పిలిపింపఁ దలఁచి యుండెనో యాసుందరియే దూతికగా వచ్చెను. ఒకపురుషుఁడు కోరిన సుందరి ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే దూతికగా వచ్చి లభించునట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటిప్రహర్షణ మైనది. కోరినయర్థమునకంటె నధి కార్థము సిద్ధించెనని వర్ణించినచో రెండవప్రహర్షణము:—వెలుతురు నిమిత్తము దీప మెగఁద్రోయఁగానే సూర్యోదయ మాయెను. ఇక్కడ పదార్థప్రకాశనముకొఱకు దీప మెగఁద్రోయఁగా దీపముకంటె నధిక ప్రకాశము గల సూర్యుఁడు దైవవశమున నుదయించెనని చెప్పుటచేత రెండవప్రహర్షణ మయినది. అర్థసిద్ధికొఱ కుపాయాన్వేషణము చేయు చుండఁగానే తదర్థసిద్ధి యయ్యెనని వర్ణించినచో మూడవప్రహర్షణము:—అతఁడు పెన్నిధిని గోరి సిద్ధాంజనౌషధీమూలమును ద్రవ్వు చుండఁగాఁ బెన్నిధియే కానఁబడెను. ఇక్కడ నొకపురుషుఁడు ధన నిక్షేపమును గోరి దానిని పొందుటకు సాధన మయినద్రవ్యాంజనౌషధి యొక్క వేరును త్రవ్వుచుండఁగా నక్కడ ధననిక్షేపమే లభించెనని చెప్పబడినందున మూడవప్రహర్షణ మయినది.

౭౫. విషాదనాలంకారము—ఈప్సితార్థసిద్ధికొఱకు యత్నము చేయుచుండఁగా దైవవశముచేతఁ దద్విరుద్ధ మయిన యనిష్టార్థప్రాప్తి యైనట్లు వర్ణించినచో విషాదనము:—దీప మొగసనఁద్రోయ యత్నించుచుండఁగా దీప మాఱిపోయెను. ఇక్కడ దీప మొగసనఁద్రోచి యెక్కువ వెలుతురును కలిగింప యత్నించు చుండఁగా దీప మాఱిపోయి మును పున్న వెలుతురుకూడఁ బోయి యనిష్టప్రాప్తి యయినట్లు వర్ణింపబడి నందున విషాదన మయినది.

౭౬. ఉల్లాసాలంకారము—ఒకరిగుణదోషములచే నితరులకు గుణదోషములు కలిగినట్లుచెప్పినచో నుల్లాసము. అది నాలుగు భేదములుగలది.

(౧). ఒకరిగుణముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో మొదటి యుల్లాసము:— ఆపతివ్రత తననీట స్నానముచేసి తన్నుఁ బవిత్రురాలినిగాఁ జేయు నని గంగానది తలఁచుచున్నది. ఇక్కడ పతివ్రతగుణముచేత గంగకు గుణోత్పత్తి యైనట్లు చెప్పఁబడి నందున మొదటియుల్లాస మయినది.

(౨) ఒకరిదోషము చేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో రెండవయుల్లాసము:—ఓరాజా! అరణ్యమార్గముల నడిచెడు నీశత్రుకాంతలు తమ కుచములయం దుంచిన కాఠిన్యమును పాదములయం దుంచ లే దని బ్రహ్మను నిందింతురు. ఇక్కడ స్త్రీలచరణములయందలి యకాఠిన్యదోషముచేత బ్రహ్మకు నిందాదోషము చెప్పఁబడినందున రెండవయుల్లాస మయినది.

(3) ఒకరి గుణముచేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో మూడవయుల్లాసము:—త్యాగశీలుఁ డయినసజ్జనుని బొందకుండుట ధనమురొక్క యభాగ్యము గాని సజ్జనునిదోషము గాదు.

ఇక్కడ సజ్జనునిగుణముచేత ధనమునకు దోషము చెప్పఁబడినందున మూడవయుల్లాస మయినది.

(४) ఒకరిదోషముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో నాలవ యుల్లాసము:— అదుష్టరాజు సేవకులను జంపకుండుటయే వారికిఁ బరమలాభము. ఇక్కడ రాజుయొక్క దుష్టత్వదోషముచేత పరిజనులకు చావు లేకుండుటయే గుణముగాఁ జెప్పఁబడినందున నాలవయుల్లాసమయినది.

౭౦. అవజ్ఞాలంకారము:—అవజ్ఞాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకరియొక్క గుణముచే మఱియొకరికి గుణము కలుగనట్లు వర్ణించినచో మొదటియవజ్ఞ:— బొక్కెన సముద్రమున మునిఁగినను కుండెడు నీటినే గ్రహించుచున్నది. బొక్కెనకు బహుజలసమృద్ధమయిన సముద్రమును జేరినను దానిగుణము కలుగక యల్పజలమే వచ్చిన దని చెప్పుటచేత మొదటియవజ్ఞ యయినది.

(౨) ఒకరియొక్కదోషముచేత మఱియొకరికి దోషము కలుగనట్లు వర్ణించినచో రెండవయవజ్ఞ:— కమలము ముడుచుకొన్నమాత్రముచేతఁ బూర్ణిమాచంద్రునకు లోపమేమి? ఇక్కడ పద్మముయొక్క దోషముచేతఁ జంద్రునకు దోషము కలుగనట్లు చెప్పఁబడినందున రెండవయవజ్ఞ యయినది.

౭౧. అనుజ్ఞాలంకారము — దోషమునం దేదో గుణ మున్నదను హేతువుచేత నాదోషమునే కోరినట్లు వర్ణించినచో ననుజ్ఞ:— ఈశ్వరభక్తిని కలిగించు గుణమందుండుటచేత నేనాపదలనే కోరెదను. ఇక్కడ నాపద లనుదోషమునం దీశ్వరుని మఱువకుండఁ జేయుగుణ ముండుటనుబట్టి యాయాపదలనే కోరినట్లు వర్ణింపఁబడినందున ననుజ్ఞయైనది.

౭౨. లేశాలంకారము — అనుకూల మగుటనుబట్టి దోషమును గుణముగాఁ జెప్పినను, ప్రతికూల మగుటనుబట్టి గుణమును దోషముగాఁ జెప్పినను, లేశము:— మధురవాక్యములు లేని సకలపక్షులకును స్వచ్ఛందవిహారము కలుగుచుండఁగా, ఓచిలుకా! నీ కీపంజరబంధముకలుగుట నీవాఙ్మాధుర్యముయొక్క ఫలమే కదా? ఇక్కడ మొదటివాక్యమునందు స్వచ్ఛందవిహారానుకూల్యమునుబట్టి దోషమయిన వాఙ్మాధుర్య రాహిత్యమును గుణముగాఁ జెప్పుటచేతను, రెండవవాక్యమునందు స్వేచ్ఛావిహారాభావ ప్రాతికూల్యమును బట్టి గుణ మయిన వాఙ్మధురిమమును దోషముగాఁ జెప్పుటచేతను రెండువాక్యములును వరుసగా ద్వివిధ మయిన లేశాలంకారమునకు నుదాహరణము లయినవి.

౭౩. ముద్రాలంకారము — ప్రకృతార్థబోధకము లయిన పదములచేతనే ప్రకృత మయిన సూచ్యార్థసూచనమును వర్ణించినచో ముద్ర:— ఆటవెలఁది గీత మందంబుగాఁ జేసె, మృదుపదాళితోడ మెచ్చువుట్ట. ఆటవెలఁది యనఁగా వేశ్యయు నాటవెలఁది యను గీతపద్యమును గనుక, ఆటవెలఁది (వేశ్య) మృదుపదములతో గీతము (పాట) ను మెచ్చువుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నను ప్రకృతార్థ ప్రతిపాదకము లయిన పదములచేతనే ప్రకృతమందు సూచ్యమయినయాటవెలఁది యను గీతపదమును మృదుపదములతో మెచ్చువుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నన్న యర్థముయొక్క సూచనగూడ వర్ణింపఁబడినందున ముద్రాలంకార మయినది.

౭౪. రత్నావళ్యలంకారము — ప్రకృతార్థమున కప్రకృతార్థతాదాత్మ్యము తోఁచుటకయి ప్రకృతార్థబోధకపదముల చేతనే ప్రసిద్ధక్రమమును వదలకుండ నప్రకృతార్థమును నిర్దేశించినచో

రత్నావళి:—నీవు చతురాస్యుఁడవును పురుషోత్తముఁడవును సర్వజ్ఞుఁడవును నయి వెలయుచున్నావు. ఇక్కడ వర్ణ్య మయిన రాజున కప్రకృతము లయిన బ్రహ్మాదులతాదాత్మ్యము తోఁచుటకు నేర్పు గలమాటలు గలవాఁడవును పురుషశ్రేష్ఠుఁడవును సమస్తమును దెలిసినవాఁడవు నను ప్రకృతార్థములను బోధించెడు చతురాస్య పురుషోత్తమసర్వజ్ఞపదములచేతనే క్రమముగా బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లను నప్రకృతార్థము నిర్దేశింపఁబడినందున రత్నావళి యయినది.

౭౫. తద్గుణాలంకారము — ఒకవస్తువు స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందినట్లు వర్ణించినచో తద్గుణము — ఓకాంతా! అధరకాంతిచే నీముక్కుముత్యము పద్మరాగమణి యగుచున్నది. ఇక్కడ నాసాముక్తికము తనధవళ కాంతిని విడిచి యధరోష్ఠము యొక్క రక్తకాంతిని పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున తద్గుణ మయినది.

౭౬. పూర్వరూపాలంకారము—ఇది ద్వివిధము.

(౧) స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును స్వీకరించినవస్తువు నకుఁ గారణాంతరముచే మరల స్వగుణము వచ్చినట్లు వర్ణించినచో నొకపూర్వరూపము:—ఓరాజా! శివుని గళకాంతిచే నల్లపడిన శేషుఁడు మరల నీశుద్ధకీర్తిచేఁ దెల్లపడుచున్నాఁడు. ఇక్కడ శేషుఁడు స్వకీయమైన ధావళ్యమును విడిచి శివునికంఠ నీలిమను పొందినవాఁడై మరల రాజుయొక్క యశఃకాంతిచే ధవళిమ నొందినట్లు చెప్పఁబడి నందున పూర్వరూపమైనది.

౨. వస్తువునకు నాశనము కలిగించిన తరువాతను పూర్వస్థితియే యున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవపూర్వరూపము: — ఆకాంత రతివేళ సిగ్గుచే దీపము నార్పినను కాంచికారత్నములచేత వెలుతురట్టె యుండెను. ఇక్కడ కాంతికారణ మయిన దీప మార్పఁబడినను

గాంతి పోల రొుడ్డాణమునందలి రత్నములచేత దీప్తి పూర్వ రూపము వనే వెలుఁగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున పూర్వరూప మయినది.

౭౭. అతద్గుణాలంకారము — అన్యవస్తువుయొక్క గుణమును పొందఁ దగిన కారణ ముండియుఁ బొందనట్లు వర్ణించినచో నతద్గుణము:—ఓరాజా! నీకీర్తిధావళ్యముచేత శివునికంఠ మైనను దెల్లనగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపు గాదు. ఇక్కడ శత్రుల దుష్కీర్తి రాజుయొక్క యశోధావళ్యమును జేసి తెల్లఁబడఁ దగియుండియు తద్గుణమును పొందనట్లు వర్ణించినందున నతద్గుణ మైనది.

౭౮. అనుగుణాలంకారము — పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణమునకు మఱియొకవస్తువు యొక్కసంయోగము వలన గుణాధిక్యము కలిగినట్లు వర్ణించినచో ననుగుణము:— చెవులఁ జేర్చిన నీలోత్పలములు తత్కటాక్షలబ్ధిచే మఱింత నైల్యమును పొందుచున్నవి. ఇక్కడ నల్లగలువలయొక్క స్వతస్సిద్ధనీలగుణమునకు కడకంటి చూపులచే మఱింత నలుపు కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున ననుగుణ మైనది.

౭౯. మీలితాలంకారము—గుణాదిసామాన్యముచేత భేదము కనఁబడనట్లు వర్ణించినచో మీలితము: — నీసహజారుణము లైన చరణములందు లత్తుకపూఁత కానరాకున్నది. ఇక్కడ నరుణగుణసామాన్యముచేత పాదములయందు లాక్షారసాలంకారము భేదముగాఁ గానఁబడునట్లు వర్ణింపఁబడినందున మీలిత మైనది.

౮౦. సామాన్యాలంకారము — సమానధర్మము గలరెండు వస్తువులలో నేది యేవస్తువో తెలిసికొను భేదము లేనట్లు వర్ణించినచో సామాన్యము:— తామరకొలఁకులోఁ జొచ్చిన యాకాంతల ముఖములే తెలియరాకున్నవి. ఇక్కడ సమానధర్మమునుబట్టి యుపమానోప

మేయము లయిన పద్మముఖములకు భేదమే కానరానట్టు చెప్పఁబడి నందున సామాన్య మయినది.

౮౧. ఉన్మీలితాలంకారము — రెండు వస్తువులకు సాదృశ్యము వలన భేద మగపడనప్పుడు కారణాంతరమువలనే భేదము తెలియ వచ్చి నట్లు వర్ణించినచో నున్మీలితము — ఓ రాజా! నీకీర్తిమగ్న మైన హిమవద్గిరిని దేవతలు శైత్యముచేతఁ దెలియుచున్నారు. ఇక్కడ యశోధావళ్యముచేత నభిన్న మయినహిమవత్పర్వతము వే అయిన శైత్యధర్మముచేఁ దెలిసికోఁబడ్డట్టు వర్ణింపఁబడినందున నున్మీలిత మయినది.

౮౨. విశేషాలంకారము — సమానధర్మము గల రెండువస్తు వులలో నొకదాని కొకానొకకారణముచేత విశేషము కలిగినట్లు చెప్పినచో విశేషము:— తమ్మికొలఁకులలో నోలలాడు స్త్రీలముఖము లును పద్మములును జంద్రోదయము కాఁగానే తెలియ నయ్యెను. ఇక్కడ భేదము కానరాకుండు పద్మముఖములలో నొకటియైన పద్మ ములకుఁ జంద్రోదయకారణమున ముకుళన మను విశేషము కలిగినట్లు వర్ణింపబడినందున విశేషాలంకారమయినది.

౮౩. గూఢోత్తరాలంకారము — ఒక రడిగిన ప్రశ్నకు మఱి యొకరు స్వాభిప్రాయగర్భితముగా నుత్తరము చెప్పినట్టు వర్ణించినచో గూఢోత్తరము — ఓకాంతా! ఈనది నిక్కడ దాఁటవచ్చునా? ఓపథి కుఁడా! ఇక్కడ గాదు. ఆవేతసీనికుంజ మున్నచోటికిఁ బొమ్ము. నేను జూఁపెదను. ఇక్కడ నది యెక్కడ దాటవచ్చు నని పథికుఁ డడిగిన ప్రశ్న కొక యువతి మన కచ్చట సంగమానుకూలస్థల మనుస్వాభి ప్రాయము గర్భమం దుండునట్టుగా ప్రబ్బపొదకడ దాఁటవచ్చు నని యుత్తర మిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోత్తర మయినది.

౮౫. చిత్రోత్తరాలంకారము — ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపమనియు, ఉత్తరాంతరాభిన్నోత్తరరూప మనియు, చిత్రాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకఁ డడిగినప్రశ్న కాప్రశ్న చేసిన వాక్యముచేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో ప్రశ్నాభిన్నోత్తరరూపము:— నాతి! దూరమే యిల్లు? అడుగు లాతె. నాతి దూరమేయిల్లు; అడుగులాతె. ఇక్కడ "ఓనాతీ యిల్లుదూరమా కాళ్ళు కాలుచున్న" వని యర్థ మిచ్చెడుప్రశ్న కావాక్యముచేతనే "యిల్లు నాతిదూరమే (నమీపమే) ఆ అడుగులే" యని యుత్తర మిచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

(౨) భిన్నవిషయకము లయిన రెండు ప్రశ్నల కొక్కవాక్యము చేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో నుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపము:— సోమయాజులు స్వర్గమున నెవ్వతెను గలయఁ గోరుదురు? శుభకార్యములయందు స్తంభముల కేమి గట్టుదురు? రంభను. ఇక్కడ భిన్నవిషయకము లగు నయి రెండు ప్రశ్నలకును వరుసగా దేవవేశ్యయు కదళీస్తంభము నను నర్థ మిచ్చెడు రంభ నను నొక్కయుత్తరమే చెప్పఁబడినందున నుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

౮౬. సూక్ష్మాలంకారము—ఒకరు నేత్రాది చేష్టచేత స్వాభీష్టమును దెలుపఁగా మఱియొక రది తెలిసికొని తదనుగుణస్వాభిప్రాయసూచకచేష్టా విశేషమును జూపినట్లు వర్ణించినచో సూక్ష్మము:— నాయకుఁ డొకసుందరిని ప్రేమతోడిచూడ్కిని జూడఁగా నాకాంత సీమంతమణిని దనకరములచేఁ గప్పెను. ఇక్కడ నాయకుఁడు తా నాకాంత నభిలషించిన యభిప్రాయమును కన్నులతోఁ దెలుపఁగా

నాకాంత పాపటయం దున్నరత్నములు తనశిరోజములతోఁ గప్పి సూర్యుఁ డస్తమించి చీఁకటి పడినతరువాత రమ్మను నిజాభిప్రాయము చేష్టచేత సూచించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున సూక్ష్మాలంకార మయినది.

౮౬. పిహితాలంకారము — పరునివ్యాపారమును తదీయలక్షణములచేఁ దెలిసికొని తెలిసినట్లు చెప్పక సాభిప్రాయచేష్ట చేసినట్లు వర్ణించినచో పిహితము:— పతి ప్రాతఃకాలమున నింటికి రాఁగా భార్య పరుండుటకయి పాన్పు వేసెను. ఇక్కడ రాత్రియంతయు భర్త పరసతిని గలసి మేలుకొని యుండె నన్నవృత్తాంతమును తచ్ఛరీరమందలి కుంకుమాదిచిహ్నములచేఁ దెలిసికొని దానిని బయలఁ బుచ్చక రతిశ్రమచే నలసి రాత్రినిద్ర లేకుంటివి గాన సుఖనిద్ర చేయు మనెడి యభిప్రాయము స్పష్ట మగునట్టుగా శయ్య యమర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందునఁ బిహిత మయినది.

౮౭. వ్యాజోక్త్యలంకారము—ఆకారచిహ్నములయొక్క కారణము చెప్పఁదగి యుండనిచో గారణాంతరమును గల్పించి చెప్పి నిజమయినకారణమును దాఁచినచో వ్యాజోక్తి— ఓచెలీ! గృహారామము నందుఁ దిరుగుటచేత నామేనఁ బరాగ మెట్లు నిండెనో చూచితివా! ఇక్కడ నొకయువతికిఁ జోరరతివలన దేహమున దుమ్మంటుకొనఁగా నిజ మయినయాకారణము చెప్పఁదగినది కావందున తోఁటలోఁ దిరుగుటచే నొడలధూళి గ్రమ్మె నని కారణాంతరమును గల్పించి నిజ మయిన హేతువును మఱుఁగుపఱిచినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాజోక్తి యయినది.

౮౮. గూఢోక్త్యలంకారము — ఒకరినిగూర్చి పలుకఁదగిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి మఱియొకరినిగూర్చి పల్కి

నట్లు వర్ణించినచో గూఢోక్తి — ఓవృషభమా! క్షేత్రస్వామి వచ్చు చున్నాఁడు. ఈపరక్షేత్రమును విడిచి వేగముగాఁ బొమ్ము. క్షేత్ర మనఁగా భార్యయు పొలమును గనుక పొలములో నన్యసతితో సంభోగించుచున్న పురుషునిఁగూర్చి భర్తవచ్చుచున్నప్పుడు కావలి యున్న దూతిక పలుకవలసిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుట కయి పొలములో మేయుచున్న యెద్దునుగూర్చి క్షేత్రస్వామి వచ్చు చున్నాఁడు గాన శీఘ్రముగా క్షేత్రమును విడిచి పొమ్మని చెప్పినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోక్తి యయినది.

౮౯. వివృతోక్త్యలంకారము — శ్లేషచే గోపనము చేయఁ బడిన గూఢార్థము కవిచేఁ గంఠోక్తిగా వివరణము చేయఁబడినచో వివృతోక్తి:— ఓవృషభమా! పరక్షేత్రమును వేగవిడిచి పొమ్మని సఖున కొక చెలికాఁడు సూచనగాఁ జెప్పెను. ఇక్కడ పరక్షేత్రమును విడువు మనుచోటఁ గల శ్లేషగుప్తమయిన గూఢార్థము సూచనఁగాఁ గవిచే వివరింపఁబడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వివృతోక్తి యయినది.

౯౦ యుక్త్యలంకారము — ఒక రహస్యమయిన పనిని జేయుచు నాప్తులు కాని వారువచ్చినప్పుడా రహస్యము వారికిఁ దెలియకుండుట కయి యొకానొకక్రియచే వారికి భ్రాంతికలుగఁజేసి వంచించినట్లు వర్ణించినచో యుక్తి:— ఒక యువతి చిత్రపటమునఁ బ్రియుని వ్రాయుచు ననాప్తురాలొకతె రాఁగా నాతనిహస్తమునఁ జెఱకువిల్లు వ్రాసెను. ఇక్కడ నొకానొక యువతి రహస్యముగాఁ దన ప్రియునిరూపము వ్రాయుచు నింతలో నాప్తురాలు కానిదొకతె యచ్చటికి రాఁగాఁ దన రహస్యమా యనాప్తురాలికిఁ దెలియకుండ వంచించుటకయి చేతి యందు ధనుస్సు వ్రాసి చిత్రలిఖితుఁడు మన్మథుఁడను భ్రాంతి కలి గించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున యుక్తి యయినది.

౯౧. లోకోక్త్యలంకారము — లోకప్రవాదము ననుసరించిన మాటలను గూర్చి వర్ణించినచో లోకోక్తి:— ఓచెలీ! నాలుగయిదు దినములు కన్నులుమూసికొని గడపుము; నీభర్త సుఖముగావచ్చును. భర్త గ్రామాంతరము పోయినసఖిని గూర్చి యొక చెలికత్తె నాలుగయిదుదినములు కన్నులుమూసికొని గడపుమన్న లోకోక్తి నమర్చి చెప్పినందున లోకోక్తి యయినది.

౯౨. ఛేకోక్త్యలంకారము — లోకోక్తి యర్థాంతరగర్భిత మగునట్లుగాఁ గూర్చి వర్ణించినచో ఛేకోక్తి:— పాముకాళ్ళు పాముకే తెలియును. ఇక్కడ పాముకాళ్ళు పామునకే తెలియు నన్న లోకోక్తి ప్రియునిగూర్చి నాయికచే నీమాయలు నీకే తెలియునుగాని యన్యులకుఁ దెలియ వనుసభిప్రాయము గర్భిత మగునట్లుగాఁ జెప్పఁబడినందున ఛేకోక్తి యయినది.

౯౩. వక్రోక్త్యలంకారము — ఒకఁ డొకవాక్యమును ఋజుబుద్ధిచేతనే పలుకఁగా మఱియొకఁ డావాక్యమునకుఁ గోపాదికారణములనుబట్టి శ్లేషచేతఁగాని కాకుస్వరము చేతఁగాని యర్థాంతరమును గల్పించి వంకరమాట యాడినట్లు వర్ణించినచో వక్రోక్తి:— ఓకాంతా! కాకులు కూయుచున్నవి. యిప్పుడు పగలగును జుమా. ఓనాథా! కోటి నోములునోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహ మెట్లగును? ఇక్కడ పగలనుమాట ఋజుబుద్ధితో దివాభాగ మను నర్థమునందే నాయకునిచే నుపయోగింపఁబడినను కోపముచేత నాయిక దానికి విరోధము లను నర్థాంతరమును కల్పించి వక్రభాషణ మాడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వక్రోక్తి యయినది.

౯౪. స్వభావోక్త్యలంకారము — జాత్యాదులయం దున్న యథార్థధర్మములను రసికజనహృదయరంజకముగా నున్నవి యున్నట్లు

వర్ణించినచో స్వభావోక్తి:— ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరిబెదరి
చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోఁకుకొనుచున్నది. ఇక్కడ లేడియొక్క
స్వభావచేష్ట లున్నవి యున్నట్లు వర్ణింపఁబడినవి గనుక స్వభావోక్తి
యయినది.

౯౫. భావికాలంకారము — వెనుక జరిగినవృత్తాంతమునుగాని
ముందు జరగఁబోవువృత్తాంతమునుగాని మహాశ్చర్యకరము లగుటచేఁ
బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడు జరుగుచున్నట్టు వర్ణించినచో భావికము:—
దేవాసురు లిప్పుడు నాకన్నులయెదుర యుద్ధము చేయుచున్నారు.
ఇక్కడ భూతకాలమునం దెప్పుడో జరిగినదేవదానవయుద్ధము తన
కిప్పుడు కన్నులఁ గట్టిన ట్లున్న దనునర్థమునఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడే
జరుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున భావిక మయినది.

౯౬. ఉదాత్తాలంకారము — శ్లాఘ్య మైనట్టిగాని శౌర్యాది
సంపత్సమృద్ధిమంత మయినట్టిగాని చరిత్ర మన్యమున కుపలక్షణము
గాఁ జెప్పినచో నుదాత్తము:—ఆకిరాతార్జునులు పోరాడిన కొండచఱి
యను జూచినాఁడను. ఇక్కడ నుపలక్షణ మనఁగా నానవాలు.
ఈయుదాహరణమునందు శ్లాఘ్యమై శౌర్యాదిసమృద్ధిమంత మయిన
శివార్జునయుద్ధచరితము కొండచఱియ కుపలక్షణముగా ననఁగా నాన
వాలుగాఁ జెప్పఁబడినందున నుదాత్త మయినది.

౯౭. అత్యుక్త్యలంకారము — అత్యద్భుతమును నసత్యమును
నగుశౌర్యౌదార్యాదులను వర్ణించినచో నత్యుక్తి:— ఓరాజా! నీవు
దాతవై యుండఁగా యాచకులు కల్పవృక్షము లయినారు. ఇక్కడరా
జిచ్చిన యపరిమితధనముచేత యాచకులు ధనాఢ్యులయి యడిగిన
వారికెల్లఁ గల్పవృక్షములవలె నిచ్చువారైనారని యత్యద్భుతము

గా మిథ్యాభూత మయినయౌదార్యము వర్ణింపఁబడినందున సత్యోక్తి యయినది.

౯౮. నిరుక్త్యలంకారము — యోగికార్థము గలశబ్దముల కవయవార్థమువలన నర్థాంతరకల్పనము చేసి వర్ణించినచో నిరుక్తి:— ఓచంద్రా! మమ్మిట్లు బాధించు చుండుటచేత నీవు దోషాకరుఁడ వగుట నిశ్చయమే. ఇక్కడ విరహబాధచే వెన్నెలకాఁకకుఁ దాళలేని యొకసతి రాత్రిని జేయువాఁ డనుయోగికార్థము గలదోషాకరశబ్దమున కవయవార్థమునుబట్టి దోషములకు స్థానభూతుఁడ వనునర్థాంతరమును గల్పించినట్లు వర్ణింపబడినందున నిరుక్తి యయినది.

౯౯. ప్రతిషేధాలంకారము — చెప్పఁబడిననిషేధము ప్రసిద్ధమైన దయియుండి యర్థాంతరగర్భితముగా ననువదింపఁబడినచోఁ బ్రతిషేధము:— ఓశకునీ! ఇది నీవు నాఁడు పాచికలతో నాడినజూదము కాదు; ఇప్పుడు వాఁడిబాణములతో నాడెడుజూదము సుమీ. ఇక్కడ యుద్ధము జూదము కాదన్ననిషేధము ప్రసిద్ధముగాఁ దెలిసినదే యైనను శకునికి జూదమునందే కాని యుద్ధమునందు నేర్పు లేదను నర్థాంతరమును సూచించుటకు నకులునిచేఁ జమత్కారముగా ననువదింపఁబడి నిషేధింపఁబడినందునఁ బ్రతిషేధ మయినది.

౧౦౦. విధ్యలంకారము — అర్థాంతరగర్భిత మయి చమత్కారహేతు వగునట్లుగా సిద్ధమైన వస్తువును దిరిగి విధించినచో విధి:— ఈవసంతకాలమునఁ బంచమస్వరముతో నొప్పుచుండుటచేతఁ గోకిల కోకిల యయినది. ఇక్కడ కోకిలకు కోకిలత్వము సిద్ధమయియుండఁగా బంచమస్వరశాలిత్వముచే సర్వజనమనోహర మగుచున్న దన్న యర్థము గర్భీకృతమయి చమత్కారజనక మగునట్లుగా మరల కోకిల కోకిల యగునని విధించుటవలన విధియైనది.

౧౦౧. హేత్వలంకారము — (౧) కార్యముతోడఁ గారణము నకు సంబంధముగ వర్ణించినచో హేతువు:— ఆచంద్రుఁడు విరహిణీ జనులను భయభ్రాంతలనుగాఁ జేయుటకే యుదయించెను. ఇక్కడ చంద్రోదయ మనుకారణమునకును విరహిణీభయ మనుకార్యమున కును సంబంధము వర్ణింపఁబడినందున హేతు వైనది.

(౨) కార్యశీఘ్రత్వాదిసూచనకై కార్యకారణముల కభే దము వర్ణించినచో (రెండవ) హేతువు:—ఓరాజేంద్రా! నీకటాక్షములే కవీంద్రులకు లక్ష్మీవిలాసములు. ఇక్కడ రాజుయొక్క కటాక్ష మాత్రముచేతనే కవులకు సంపత్సమృద్ధు లగుచున్న వని చెప్పఁ దగి యుండఁగాఁ గార్యశీఘ్రతా సూచనమునకై కటాక్షములే సంపద్విలా సము లని కార్యకారణముల కభేదవర్ణనము చేయఁబడినందున హేతు వైనది.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

పరబ్రహ్మణే నమః

క. శ్రీకళ్యాణగుణుఁ డఖిల
లోకారాధ్యుఁడు సాధు | లోకావనదీ
క్షాకలితుఁడు నిత్యుఁడు జగ
దేకగురుఁడు దేవదేవుఁ | డిచ్చుత శుభముల్.

గీ. మొదల వాగనుశాసను | మదిఁ దలంచి
సోమయాజిని భాస్కరు | సోము నెంచి
భీముఁ గొనియాడి శ్రీనాథు | వినుతి చేసి
తక్కుఁగలయట్టివిబుధులఁ | దవిలి కొలుతు.

ఉ. చిన్నయసూరి ధీరు లెదఁ | జేరిచి సారెకు గారవింపఁగా
మున్ను రచించి మించె సగ | ము న్వచనంబుగ నీతిచంద్రికన్;
సన్నుతి కెక్క దాని కిదె | సాటి యటంచు బుధుల్మనంబులం
దెన్నఁగ నిప్పుడేను రచి | యించెదఁ దక్కినయుత్తరార్థముల్.

ఉ. పేరిచి సావకాశముగ | విగ్రహ మాయది వ్రాయఁ బూని నే
నారసి పెక్కులాంధ్రకృతు | లంతటఁ బోక హితోపదేశమున్
భారతపంచతంత్రములుఁ | బల్మఱుసుం బరికించి వానిలోఁ
గోరికయొక్కకథల్గొనియుఁ | గూర్చితిఁ గొన్నిటి నూతనంబుగన్.

గీ. దీన సామాన్యముగఁ దొంటి | తెలుఁగుకవులు
వాడియున్నట్టి పదవాక్య | పద్ధతులనె
యేర్చి కూర్చినవాఁడఁ గ | వీంద్రులకును
మించుగా డెందముల రుచి | యించుకొఱకు.

క. ఎందైన నిందుఁ దొల్లిటి
చందంబుల రచన లున్న ఽ సైరించి మొదం
బొందింప కుండ నీనుల
వందన మొనరింతు నార్య ఽ వర్యుల కెల్లన్.

శ్రీ ర స్తు

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

ప్రథమభాగము

అనంతర మానరేంద్రనందను లమందానందకందళితహృదయారవిందు లయి, విష్ణుశర్మం గని, యిట్లనిరి. "దేవా! తావకం బగు సేవావిశేషంబున, నిరవశేషంబుగ మిత్రభేదంబును వినంగని, మనంబున ఘనంబగు మోదంబు నొందితిమి. ఇంక విగ్రహంబుం గూడ ననుగ్రహించి, మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయ వేఁడెదము. వేగిర మీనవకథాసుధారసంబు వెల్లిగొలిపి, యాఁకొన్న మావీనులకు విందు సేయుఁడు." అనిన నాయవనీసురసత్తముం డాదర్శాయత్తచిత్తుం డయి, యిట్లు వినిపింపందొడంగె.—

తొల్లి, తుల్యబలవిక్రమంబు లగు మయూరమరాళంబులకు సమీకంబు చేకుఱినతఱి, నొక యరిష్టమును నమ్మి, యాహంసమ్ము పరాజయమ్ము నొందెను. మీకక్కథ వక్కాణించెద; చక్కఁగా వినుండి.

కర్పూరద్వీపమునందుఁ బద్మకేళి యనుకొలను గలదు. అందు హిరణ్యగర్భుం డను మానసౌకస్స్వామి వాసము చేయుచుండును. అందలి జలవిహంగమంబు లాయంచలరాయనిం దమ కందరకు దొరఁగాఁ జేసికొని, వాసిగని యుండును. అపరమహంసావతంసుఁ డాశలజయించి, నైజతేజం బెల్లకడల వెలుంగ, నొక్కనాఁడు

మార్తాండుడు పూర్వపర్వతశృంగం బలంకరించిన యనంతరంబ నిజాప్త ద్విజనికర పరివేష్టితుండయి, రాజయోగంబు మెఱయఁ బుండరీకాసనంబున సుఖాసీనుం డయ్యె, ' నిందుఁగొలువుండఁ గతిపయమాసంబులకు మున్ను దేశాంతరం బరిగి మరలి యరుదెంచిన దీర్ఘముఖుండను బకముఖ్యుఁడు, వాకిట నిలిచి, ప్రతీహారులవలనఁ దనరాక యెఱిఁగించి పుచ్చి, సముచితప్రకారంబునఁ గొలువు సొచ్చి, వినయవినమిత గాత్రుండయి, దండప్రణామంబుఁ గావించిన, రాజును సాదరాహ్లాద మేదుర నిరీక్షణంబుల నాతని నీక్షించి, "రమ్ము కూర్చుండు" మని, చేయి చూపి, దాపునఁగూర్చున్న యతని కిట్లనియె. "ఓయీ! దీర్ఘముఖా! సేమమా నీకు? బహుకాలంబునకు నేఁడు నీజాడఁ జూడఁ గంటిమి! విదేశవాసాయాసక్లేశంబున, భృశంబును జెన్నుఁదఱిగి యున్నవాఁడవు. ఇంతతడవు నేయేదేశమ్ములఁ గ్రుమ్మరుచుంటివి? ఏయేసీమల నేయేవిచిత్రంబులు నేత్రంబుల కపూర్వపర్వంబు లొనరించె? ఎక్కడను మిక్కిలి యక్కజంబులు లేవుగా? నీమోము పోలఁకువ దిలకింప, నెప్పట్టుననో యొక గొప్పవిశేషం బున్నట్టు పొడకట్టుచున్నది. నీవేగినచోట విశేషంబు లేలవుట్టకపోవును? వరగ నెఱిఁగింపుమా; విందము." అనిన, ఱేనిమొగంబున దృష్టి వఱపి, యాతం డిట్లనియె.

"ఏలిక పాలనంబు సేయునేల సేమాలం గుశలం బణుమాత్రంబును గుంటుపడ దన, సార్వకాలము దేవరపాదము లాశ్రయించి సన్నిధానంబు నన మెలంగు నస్మదాదులను, 'సేమమా' యని వేఱ యడుగనేల? ఇఁక దేశాంతరమం దున్ననాఁటి నాకుశలమా, శశవిషాణప్రరోహంబు. అది యంతయు దేవర కీర్తిసద్ద్యుతియే తెలుపుడు సేయుచున్నది. అది యుండనిండు. నాఁ డట్లు స్వామిపాదంబుల

యాదేశంబు గొని, చనిన నాదిగ్గా నీమూదేశం బననేల? అశేషాశావ కాశమ్ములుఁ గ్రుమ్మరి, శ్రమ్మరి, భాగ్యవిశమ్మున సమ్ముఖమ్ముఁ జేరఁగంటిని. అంతరాంతరంబుల, నే నెడ నెడఁ గాంచినవింత లసంఖ్యాకంబులు గలవు. అవియన్నియు నెన్న, నేండ్లును బూండ్లునుం బట్టు. నిలకడమీఁద విన్నపంబు చేసికొనియెద. శ్రోతను సేవకుం డొక్క యపరాధంబుఁ గావించుకొని వచ్చినవాఁడు మహార్తమాత్రంబు మార్గఖేదం బవనయించి, యామూలాగ్రంబుగఁ గార్యనివేదనం బొనరించెదు. దేవరదివ్యచిత్తంబున లెస్సగా నవధరింపవలయును. అని యరమోడ్పుఁగన్నులతో వేడినిట్టూర్పు నిగిడించి, క్షణ మూరకుండి, యల్లన నిట్లనియె.

జంబూద్వీపంబున వింధ్యం బను ధరాధరంబు గలదు. ఆగిరివర శిఖరంబున గహనవిహంగంబులకెల్ల వల్లభుండయి, చిత్రవర్ణుం డను శిఖావలతల్లజుండు కాపురముండును. తదంతిక కాంతకాంతారంబున, నతనియనుజీవు లగుఖగంబులు కొన్ని, నన్ను బహుయోజనాధ్వగామిం గాంచి, యాతిథేయసత్కారంబు లాచరించి, యమృతకల్పంబు లగు పరిపక్వఫలంబులొసంగి, మెసంగి విశ్రమించియున్న నన్నుం జూచి, కుశల ప్రశ్నపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. "ఓబకోత్తమా! యేదేశంబు భవజ్జననంబునకుఁ దావలంబై, పుణ్యంబువహించినది? ఏయేదేశములను నీవిహారగవ్యధపాలు చేయుచు వచ్చి, యిప్పు డీదేశము నలరించుచున్నాఁడవు? ఇంకను నీపాదము లేదేశమును బవిత్రము గావింప నున్నవి? ధర్మపరిపాలనంబు గ్రాల మీనేల నేలుచు, నిను బోటిశుచిమూర్తుల సేవకులనుగాఁ బడయునంతటిభాగ్యము వహించి, సత్పురుషశిరోమణి యనిపించుకొనుచు, మీరాజ్యము నలంకరించుచున్న రాజరత్న మెవఁడు? మాయందఱకర్ణంబులు, భవదీయ

వృత్తాంత శ్రవణకుతూహలాధీనంబులయి వేచియున్నయవి. ప్రయాణ త్వర నొక్కింత కుదియుండ వలనుపడదేని, నిమిషమాత్రం బిందు నిలిచి, నీయుదంతంబు సాంతంబుగా వానికిం బ్రసాదింపుము. నావుడు నే నిట్లు వాక్రుచ్చితిని.

“కర్పూరద్వీపమున, మును విని యుండుదేకదా? నే నాదీవికి దేవర యగుహిరణ్యగర్భుం డను చక్రాంగపుంగవుని యనుంగుభృత్యుం డను. మారాజు బలపరాక్రమాదులు లాబాలప్రసిద్ధంబులు; కాన, నాతం డొకవేళ మీకు శ్రుతపూర్వుండై యుండనోవు. అందఱు నన్ను దీర్ఘముఖుం డందురు. ఆజాలపాదనాయకుండు నన్ను బ్రాణంబు ప్రాణంబుగా మన్నించు, సన్నిధానవర్తినై, మెలఁగుచుందును. అట్లు సుఖైకభాజనంబనై యుండి, యొక్కనాఁ డశేషవిషయంబులం గల విశేషవిషయంబుల నీక్షింప నపేక్ష వొడమి, మాయొడయనివీడుకోలు వడసి, యాపుడకు వెడలి, యెండ నాక, వాన నాక, దేశమ్ములు గాని దేశమ్ము లెల్ల సంచరించి, తత్తద్విశేషంబులకు డెందంబున నానందించుచు, వచ్చి వచ్చి, యదే పనిగ నేఁ డీదీవి కేఁజొచ్చితి. ఇచ్చటివిశేషంబు లెల్లఁ జూడ నాయుల్లంబు కడువేడుకపడుచున్నది. పక్షివరులారా! యీదినశేషంబు, మీసమక్షంబున, నీదీవివినోద వీక్షావిహారంబునఁ గాలక్షేపంబు చేసి, రాత్రియు మీతోడఁగూడఁ; నిష్టకథాగోష్ఠి నడపి, యెల్లిప్రొద్దున మాసీమ కేగెద.” అనవుడు నావిహంగంబులు ప్రహృష్టాంతరంగంబు లయి, “యట్ల యగుంగాక” యని, గమనపరిశ్రాంతి కొంత శాంతి పొందినపిమ్మట, నన్ను మున్నిడుకొనిపోయి, యాధాత్రింగల విలోకనపాత్రంబు లగు చిత్రంబు లెల్ల నాకుం గ్రమంబునఁ జూపి, యాపిదప నన్ను మగుడఁ దమ మనికిపట్టునకుం దోకొని, వచ్చి, యచ్చేరువ నివ్వాల దవ్వుల నిలిపి,

లోనితమ తేనిం గానిపించి, యిట్లనియె. "ఓయండజకులమండనా! మీభువనంబును మాభువనంబును లెస్సగాఁ జూచితివి గదా. ఏది, యీదీవులరెంటిలో, నీకంటికి కింపుగ సొంపును మిగుల నింపుచున్నది? ఏవాఁడు మనయేఁడు లిద్దఱిలోఁ దద్దయుఁ శ్రేష్ఠత్రికంబు వహియించి మించును? అభిజనాభిమానంబును, ననుమానంబును మాని, నీమానసంబునఁ గలయది తప్పక చెప్పుము." అనినఁ, బ్రహ్మసభాసురముఖుండనయి నేనిట్లు పలికితిని:—

"నెచ్చెలులారా! మీరు, కూపకూర్మంబులవలె, సదా యింటనుండి, దేశాంతర వృత్తాంబులఁ గలనైనఁ గని విని యెఱుంగమిం జేసి, యీలాగున చేలతనంబునఁ బలుకుచున్నారు. మాడెందంబులఁ గ్రందుకొన్న సందేహంబు వాపికొన, మిక్కిలి యక్కఱపడి యడిగితిరి. కాన, మైత్రిం బురస్కరించి, యున్నది యున్నట్లు వాక్రుచ్చెద, ఆలింపుఁడు. నిజముగా మాదీవికి మీదీవికి హస్తిమశకాంతరము గలదు. మాయావాసంబు జనశరణ్యభువనంబు; మీనివాసము మహారణ్యము. ఇఁక రాజుల సదుగును రేని—మాతేనికిని, మీతేనికిని, పర్వతంబునకుం బరమాణువునకుం గలవాసి. మాయధీశ్వరునికి నిలయము కేవలము పద్మాకరము; ఆహార మమృతము; అనుచరులు నిరంతరము సరసులసంగతి నుండుకవికులంబులు: మావిభునివైభవము సమగ్రముగా నెన్న వేనోళ్ళవాఁడును నేరఁ డన మనమా యిఁక వాకొనఁ గలవారము? పట్టిచూడ, మీదొరయుం దివియున్నియు విపరీతంబు లయి యున్నవి, నిలయంబు నట్టడవి; అశనమో, కాయలు గడ్డలు; భృత్యు లందుమా, యనవతరము కుజనులసంగతిం దిరుగు పలుగాకిమూఁకలు. ముంజేతికంకణమున కద్దమేల? ఇట్టిమీప్రభువు వైభవము మీయుల్లంబులకే తెల్లంబు. అది యటుండ నిండు. మీరీ

శిఖచెంతఁ జేరి, చెట్ల గట్ల నీరీతిఁ బరితపింపనేల? కాయగసురు లేఱు
కొని తిని మననేల? మిమ్ముఁ గన్నప్పటినుండియు, నాహృదయంబున
కిదియ విచార మగుచున్నది. ఏమి సేయవచ్చు? ఇది యంతయు
మిమ్మిట్లుపుట్టించిన దైవంబుదోషంబు గాని మీదోషంబు గాదు.
లోకములో సజ్జనులతోడి సఖిత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధంబు; కావున,
మీరు నాకిపుడు పరమాప్తు లయితిరి. సత్పురుషులైనవారు పరుల
కష్టంబులైనఁ జూచి సహింపఁజాల రన, నాప్తుల యాపద లెట్లు
చూచి సైఁపఁగలరు? ఈదేహమును ధరించుటయుఁ బరోపకారార్థమె
యగుటను, మీకొక్క హితోపదేశంబు చేసెద. నాపలుకులు కుఱుచ
సేయక, చెవులం జొనుపుఁడు. బుద్ధిమంతులగు మీకు విస్తరించి
చెప్పఁ బనిలేదు. బాగుపడఁ గోరెదరేనిఁ, గీడు మేలాడక, వైశంబ
పయనంబయి, రేవకడ నాతోడఁగూడ మానేలకు రండు. ఆకడ
మీకనన్యాపేక్షంబుగ వలయునట్లు జీవనము నడుచును. మాయొడ
యండును, సర్వజనసంస్తవనీయుండు; పరమకృపానిరతుండు; ఆశ్రితసుల
భుండు; మిమ్ముందఱఁ దనపరివారంబులోనివారిఁగా మన్నించును. అతని
పాలంబడి, మీకుబోలినలీల మేలుగం గాలం బుచ్చుటఁ బుచ్చవచ్చును.
దీనికిం దగినయుత్తరం బంగీకారంబ. ఒండుతలఁపుఁదక్కి, ప్రయాణంబై
రండు. ఆడుచుం బాడుచుం బోవుదము." అనిన, రోగార్తులకుఁ బథ్య
పదార్థంబులుం బోలె, నాహితవచనంబులు, రుషారోగపీడితంబు లగు
నావత్తుల శ్రవణంబుల కసూయాజనకంబు లయిన, ముఖంబులఁ
గోపంబులు ముడివడ, శుష్కహాసితంబు తెచ్చుకొని, కన్నుల మిడుఁ
గుఱులు రాల నన్నుఁ దూష్ణీంభావంబున వీక్షించుచు నావత్తులెల్ల,
నోరికి వచ్చినట్లు నన్నును దేవరను గొన్ని నికృష్టవాక్యంబు లాడెను.
అవియెల్ల నిండినకొలఁగంబుగ నుగ్గడింపఁ బోలవు. ఆకుక్క లటు

మొఱిగినమాత్రంబున, నేలినవారిగౌరవంబున నొక్కటకొక్కవయుఁ గలుగదు. అవి తమనైజగుణంబులే వెడల నాడుకొన్నవి. పాములకుఁ బాలు వోయ విషవృద్ధి యగునట్లు, వివేకశూన్యులకు హితవాక్యంబులు గఱప దుర్మదం బెక్కును. సర్పంబు నొక్కనోరనెగాని, ఖలులకు నిలు వెల్లను విషంబే యుని, మనీషులు నుడువుదురు. కావున క్షుల్లకజనంబులకుఁ బాడిఁ గఱపఁబోవుట నోరిచాపలంబు గాని వేఱు కాదు; అట్టి హితోపదేశంబువలనఁ జలంబు బలియుం గాని, లవంబును గుణం బలవడదు. కాఁబట్టి, బుద్ధిమంతుఁ డెల్లవిధంబుల వివేకలోకంబునకే బోధింప యత్నపడవలయును. కానినాఁ డసితాననంబులకుఁ దెలుపఁ బోయిన చెవులపోతురీతిని, దప్పక నుప్పఁడెందును. ఆకథ యాకర్ణింపుఁగు.

మాల్యవంతంబుపొంత సంతతపరిణత ఫలకలిత తరుషండ మండితం బగువనం బొండు గలదు. అచ్చటిగోలాంగూలజాలంబు, మండువేసవి నొక్కవాసరమధ్యంబున, మెండుగఁ దృషార్దితంబయి, బయలు వెడలి, కడుదవ్వునఁ బొడఁగను నగు మృగతృష్ణాప్రవాహం బాలోకించి, నదీప్రవాహం బని భ్రమించి, మించినయొండ వేఁడిమి నడుగు లొక్కమొగిఁ బొక్క మిక్కిలిదూరము నడచి, యొక్కడను నిక్కంపు వారి పూరంబు గాన నేరక, యూరక డస్సి, యున్ను రనుచు నడుగామడగా నాచాయ నున్న యొక్కన్యగ్రోధపాదపచ్ఛాయాశీతలంబగుసికతాతలంబున కల్లన నొడల్లు సేర్చి, జటాఝూటంబులూఁతగా గూరుచుండియుండఁ, గొండ్రుచ్చొక్కటి తక్కటివానితో నిట్లనియె.

"చూచితిరా! మలినముఖులారా! మన మిపు డెంతదూర మరుదెంచినారమో! మనయావాసంబున కీవసుమతీజరాజంబు యోజనంబుండునని వినుచుందుము. ఎండతాఁకునం గడుబడలియు, జలంబులోన

నానను తలంపున, నదెయది కాసారంబు డాసెద మని, యాసాసలఁ
దఱిమి నడిచితిమి. నడచినకొలందిని జలంబు లంతకంతకు దవ్వాగు
చున్నట్టు నామదికిం గన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటిచొప్పు పరికింప, నడుగు
తీసి యడుగిడుజాడ పొడగానరాదు. మధ్యందిన దినకరాతపతైక్ష్ణ్యం
బునఁ గాళులు కాలి చాల బొబ్బ లెక్కినవి; నాలుక తడియాఱి
పిడచవాఱుచున్నది. నేఁడీదప్పి కెట్లు దప్పువారము? ఏమి సేయుదము?”
అని మిగుల వగలం బొగులుచుండ, నావటకుటకోటరాభ్యంతరంబున
వసియించుశశకం బొకం డాదీనాలాపంబు లాలించి, స్వాంతరంగంబు
కరుణాతరంగితం బగుడు, మనసు పట్టలేక, విధిప్రేరణంబునఁ దొఱ్ఱ
వెడలి వచ్చి, యఱుత నిలిచి, కర్ణంబులు నిక్కించి యిట్లనియె.
“ఓబుద్ధిహీనులారా! మీరారామొండమావులం గని కాఁబోలు, నీటి
తావులని యాసపడుచున్నవారు. అవి మరీచికలుకాని వీచికలుగావు.
ఇదిగో—నాచెయిచాయం దిన్నఁగఁ జూడుఁడు. అల్లదె—యావల్లం
బున, ననతి దూరంబున వారిజాకరం బొకండు గలదు. అందరిగి,
మీపెందగఁ దీర్చికొండు; పొండు.” అన, నొక యసితాననంబు
ప్రహసితాననంబై, కాలానల జ్వాలలీల మండిపడి. పటపటఁ
బండ్లు గీటుచుఁ, గుటిలభ్రుకుటి యయి, చదలున నదరులు సెదరఁ
జూచుచు లేచి, కప్పరపాటున నాకుందేటిమీఁదికిఁ గుప్పించి యుఱికి,
దానికడకాళ్లు తనకేలఁ గీలించి, పైకెత్తి చూపి,—“వింటిరే?
యీకాశశాధముండు నోరెఱుఁగ మనల నెన్నికాఱు లఱచెనో. మన
మెల్లరము బుద్ధిహీనులమఁట! తా నేమో మనకు బుద్ధులు దిద్దెడి
పాటి మహాబుద్ధిమంతుండఁట! మనకుఁ దన కున్నపాటి వివేక మున్నదే?
మనకుఁ జిక్కట్లుదిద్దఁ దాఁగాక మఱియొవ్వ రున్నారు! ఏమి దీని
త్రుళ్లు!” అని, నిందాగర్భంబుగాఁ దోడిమసిమ్రోఁతులతోడ నాడుచు,

గేలిగొనుచు, నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున నాచెవులపిల్లని బిట్టుగ నేలఁగొట్టి కాలం జమరి, కృతాంతనికాంతంబున కతిథిం జేసి, యవియన్నియుఁ గదలి జలాశయంబునకుం బోయి, తోయంబు లాపోవఁ ద్రావి, యథేష్టంబుగం జనియె కావున, నెంతమాత్రము మూర్ఖుల కుపదేశింపఁ బూనరాదు. అట్లు పూనువానికి మానక కీడుమూఁడును.

అట్లు దూఱి యప్పక్షు లెల్ల నన్ను రూక్షవీక్షణంబుల నీక్షించుచు, సరోషపరుషాక్షరంబుల మఱియు నిట్లనియె, “ ఓరీ ! దుర్మతీ! నీవు మతిభ్రమ గప్పి, మాకడ గోరంకలు కొండంకలుగాఁ జదువఁ జొచ్చితివి. అంతతోనైన నిలువక, నిర్భయంబుగ మాదేశమ్మును మమ్మును నూరక మీఱ నాడితివి. నీవు పాపవర్తనుండవు, నీబుద్ధి పోనిచ్చుకొందువే? ఏవారలంగాని వారినింబట్టుకొన్న నైసర్గిక దోషంబులు విడువవు. నీవును పక్షపాతలోలబుద్ధివై నీమనంబువెలితి యందఱకుం దేటపఱిచితివి. సర్వజనసమాదరణీయంబు చిత్రవర్ణంబు నీకాదరణమాత్రంబు గాకపోయెఁగా ! విపరీతచేతస్కులకుఁ బూజ్యులే యత్నిగతులగుదురు. నీవు నితరం బెఱుంగక, యెక్కుడువారల ధిక్కరించెదవు. నీకింతదురాగతంబు గొఱగాదుసుమీ. మింటఁబాఱు మొయిలుం జూచి పాఱుసహజభీరువునా నాన లేక, మాకడ నేమో గొప్పపౌరుషశాలి యని, యింతతడవును వర్ణించితివి! అట్టి మీరాజహంసంబున కెవరు రాజ్యాధికారం బొసంగిరి ? అతఁడు రాజ్యభారంబు భరియింప నెట్లు సమర్థుం డగును? ఏవారు దేనిఁ బూన నర్హులో, వారు దానిఁ బూనఁ బొసంగి యుందురు. అట్లు గానిచో, హాస్యాస్పదు లగుదురు. మీహిరణ్యగర్భుఁడా మమ్మాపదలవలనం గాచి, యేలఁజాలువాఁడు? మొగిలినీరునమ్మి, చెఱువునీరు పాఱఁ జల్లించునంతటి బుద్ధిమంతుఁడిం దెవ్వాఁడును లేఁడు. మీరాజువంటి

వారు వేవురైన, మా రాజున కెత్తు వత్తురే? చాలుఁ జాలు. ఈపాటి నీమాట లుడుగుము. మాకుఁ గాదు—నీ కే మే మొక్క హితోపదేశంబు చేసెదము. తగవరివై తేని, మా పలుకు సేయుము. మారాజు మీరాజుబోఁటివారి నూఱువుర రక్షింప దక్షుండు. మామాటఁబట్టి నీవును మీయెకిమీఁడును గూడ మాఱేని నాశ్రయించి బ్రదుకుఁడు" అని యీపలుగుపలుగులు దేవరం దూఱునప్పు డేమిచెప్పుదు! నాకు నాకసంబును భూమియు నొక్కగ్రుక్కను మ్రింగవలె నన్నంత కోపంబు వచ్చినది. ఐన నే నప్పటి వెనుకముందరలేమి విచారించి, చేయునది లేక, యాకన లెల్ల నుల్లంబుననె దిగఁద్రావి, పొరలి పొరలి వచ్చు పరుషోక్తుల నాలుకతుదకు రాకుండఁ గ్రుక్కి, కొంత శాంతం బవలంబించి, మది కలంగియు గాంభీర్యంబు తెచ్చుకొని, యిట్లంటిని. "ఆ! ఏటిమాటలివి! మీ రందఱుం జేరి యుపచార పూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించి యడిగిన, లోకంబుతోడిపాడిగా నాకుం దోఁచినది పలికితిని. మీ కది మనస్సువచ్చి చేయుదురేని మేలు; చేయకుండినం గడుమే లయ్యె. అంతియకాని, యింతమాత్రంబునకె కోపమెత్తి, యిట్టి తెఱంగుమాలిన పలుకులు నోర వెడల నిచ్చుట మీయట్టియుచితజ్ఞులకు ధర్మ మగునె? మారాజుగౌరవంబు పేర్కొన మీ రేపాటివారు? ఏల నిర్నిమిత్తంబుగ నసాధారణ గౌరవోదారుం డగు మాఱేని నోరికొలఁదు లాడి, వలవనిపాపంబు కట్టుకొనియెదరు? లోకంబున సాధునిందకంటె మిక్కిలిపాతకం బెద్ది? వృథాప్రయాసంబు; ఇట్టినోరిచే టేల? నాబుద్ధి విని, యిఁకనైన మృదుమార్గంబు వట్టుఁడు. లోకంబున నెట్టిదిట్టలకును నాతివాఁడితనంబు చేటులఁ బుట్టింపక పోదు. ఎవ్వరును ఱాల రువ్వినవానిఁ బూలరువ్వరు! కాన, నేనును మి మ్మొక్కటి నడుగవలసివచ్చెడును. మారాజుమాట పిమ్మటఁ జూచు

కొందము. ఏదిట్ట మీనట్టువపిట్టను బక్షిరాజ్యంబునకుఁ బట్టము గట్టెనో మొట్టమొదట దాని నుడువుండు," అను నానోటిమాటలు నోట నుండఁగనె, కట్టలుక నొకపలుగాకికాకి కనుఁగీట, వేగ నాసైగఁ గైకొనిన గాకము లెల్లఁ బెల్లురేఁగి, చివ్యకుం జేఁ జాఁచుడు, లాతిచో శాంతంబునట్ల యవమానంబగుచోటఁ బరాక్రమంబ పురుషులకు భూషణం బగుటం దలపోసి, నేను వెనుకదీయక కలని కాయితం బయి, ప్రతిఘటించి నిలిచితిని. అనవుడు సస్మితాస్యుండై, శక్రాంగ పుంగవుండు కొంగ కిట్లనియె. "ఎవ్వఁడుఁ గ్రొవ్వునఁ బరనిజశక్తులకొలంది గణింపక, యెక్కుడువారల డీకొన నుంకించునో, యాకట్టేఁడిమత్తుఁ డిక్కట్టులకెల్లఁ బుట్టినిల్లగును. తొల్లి యొకకపోతంబు పోతరంబున నంతరం బెఱుంగక, సాహసంబుతో నెదిరి మద మఱెను. ఆకథ చెప్పెద వినుము.

పాండ్యమండలంబున మధుర యను పురవరంబు గలదు. అవీటికోవెల నాశ్రయించి, యొకపారావత మిథునము వాసము చేయుచుండును. ఆఖగయుగ్మం బొక్కనాఁడు ముఖమండప సమీపంబున దేవాలయములో నేల వ్రాలి చెఱ లాడుచుండ, నొక్క శ్యేనంబు వాని దవ్వుదవ్వుల నీక్షించి, చేరవచ్చి దుర్గసమాశ్రయ బలంబునఁ బట్టసలవికాక, యప్పటికి నోడువుదప్పి 'వంటయింటి కుందేళ్ళవి యెందేగఁగల' వనియెంచి, నాఁటి కెందేనియుం జనియె. అదియంతయుఁ దెప్పలిడక చూచి, వెఱచి, పారావతి పతికిట్లనియె. "చూడరుగదా? ఇప్పుడొక్కజాలి, జాలిమాలి, మనలం బట్ట నీపట్టున కేతెంచి దుర్గబలంబుల మనలం జెనకరామికిఁ దలయూఁచి, మహాకోపంబున మనపైపునకై చూడ్కి నిగిడించుచుం జనియెడు. పుణ్యావశంబున నిప్పటి కాకకాద నాప మృత్యుదేవతవాతం బడక

బ్రదికితిమి. అది ముందెప్పుడును మనమీఁదనే కన్ను వేసి యుండును. ఇఁక నీచోటు వాయకుండిన, నెన్నఁడో మన మాహారణంబు బారి కగ్గ మగుదుము. ఏవారిఁగాని బలవద్విరోధంబు లగ్గుగాదు. ఈతావు తరలి, వేగ నీడేఁగనేగి తలంగుదము. తాత త్రవ్వించిన తటాకంబని పొంగి బ్రుంగం దగదుగదా? అందుల కొప్పుకొన్నను, ఇది పెద్దలార్జించిన కాణాచియుఁగాదు. నిలయంబు వదలలేక, యిందుండి మిన్నక లయం బంద నేల? ఇంక నీనేగికి వేగిర ముఱవగు వెరవు పరికింపక మసలరాదు. మసలితిమే ననుఱులు తొఱఁగవలసి వచ్చును. కావున, మునుముట్ట మేలుఁకువ పడవలయును. ఏమిబుద్ధి?" అని, కన్నుల నీరుపెట్టుకొని, గద్గదవచనయై యుమ్మలించు తనబోటిమాటలు గీటు వంబుచ్చి, మగవులుంగు మొగంబున కలంతినగవు చెలువు గొలువఁ దన చెలువ కిట్లనియె. "ఏల యీలాగున వలవనివెఱవు గట్టుకొని, నాలా వెఱుఁగక, రిత్తయుత్తలపాటు చిత్తంబునకు హత్తించెదు? ఉన్నయూరును గన్నతల్లియు నొక్కరూపన వినవె? సాటివానిపోటున కోపాటించి, గృహంబు పాడఱఁజేసి పాఱినఁ దోడివారు మనలంగని నగరే? దానిచే నగుపాటు దక్క నొక్కకార్యంబు లేదు. దైవంబు తప్పఁజూచిన, మనయత్నంబు లన్నియు నీటివ్రా లగును. వెరవులు వేయును నొసలివ్రాలు తుడువనేరవు. దేహికి సుఖదుఃఖంబు లీశ్వరేచ్ఛాయత్తంబులు. సుఖమ్ములు రమ్మని తెచ్చుకొన్న వచ్చి, దుఃఖమ్ములు పొమ్మని త్రోచివైచినఁ బోవునే? మఱియొక్కటి వినుము ఎట్టి విక్రమ ధురంధరులును నాకట్టెదుటఁ దలచూప నోడుదురు. ఈతుచ్ఛంబగు డేగ యెంత? ఆసాళువంబును నొక్క ఖగంబకాని దయ్యంబుగాదు. నీమది నాయధమశకాననంబున కింత భీతిల నేల? అదియు శకుంతంబ; నేనును శకుంతంబను. ఎక్కడ నేనియు వజ్రంబు

నకు వజ్రంబు తక్కు నగునె? ఏల యూరక కొఱమాలిన పిరికి తనంబుఁ గఱపెదవు? అక్కఱటివక్కి నిక్కంబ మనదిక్కునకు వచ్చె నేని, నేనొక్క ముక్కు పోటునం గీటడంచెద నొండె; కులిశసఖంబు లగు నిశాతనఖంబులఁ జించి చెండాడనొండె. ఆర్యులు కార్యమ్ముల దమశౌర్యమ్ములఁ బ్రకటింతురుగాని, మాటలఁ బ్రకటింప నొల్లరు. నాకిప్పు డూరక నీతోడ వాగ్వాదమేల? నీవుచూచి మెచ్చుతఱియును వచ్చును. నావచనమ్ములు విశ్వసించి, యావంత యానంతయు లేక, నిశ్చింతమ్ముగ నుండుము. మన కిప్పుడు వచ్చిన భయమేమియు లేదు; అని, యూఱడించిన నావులుఁగుచెలువ చెలువునిమాటకు మాఱాడ వెఱచి, లోనియూరటంబున కూరటఁగానక, డెందంబున డోలాందోళ నంబు నొంద, మొగము వెలవెలపా టెలనగవున నడంచి, యూర కుండెను. అంత నాఁడేగయుఁ బగచాటె, మఱునాఁడు రేపాడి వెడలి వచ్చి, యాలయప్రాసాదంబుమీఁద నిర్గమద్వారంబువలనికిం దృష్టి సారించి, పొంచి చూచుచుండెను. అప్పు డక్కలరవంబు లరుణోద యంబున, నెప్పటియట్ల సంచారార్థంబు మందమందగమనంబుల దిక్కుల కరుగ వెడలుడు, నాఁటితోఁ బావురపుసతికిం బతితోడి ఋణానుబంధంబు తీఱుటం జేసి, యయ్యేఱుఁజు, పోతుబకదారి నుక్కన ముక్కునం గఱచికొనిపోయి, నాఁటిభోజనంబునకుం దానిఁ దొలి ముద్దఁగాఁ జేసికొని, యాప్యాయనంబుగ సావడియె. అకలరవాంగనయుఁ బులినోరికండ జాఱిపడ్డట్లు చావునకుఁ దప్పి, దేవళంబుం దూఱె. ఎంతవారికిఁగాని, యాత్మకృతదోషఫలం బవశ్యభోక్తవ్యంబ కదా. కావున, బలవంతునితో నొంటమిఁగొంట దుర్మరణంబునకే కారణం బగును,

మఱియు నెంతటిబల్లిదులకును వాక్పారుష్యంబు మేలుగాదు.

దానివలన సర్వకార్యంబులును విఫలంబులై చనును. గొడ్డంట నఱికిన తరువైన మరలఁ జిగిరించుంగాని, మాటల విఱిగిన మనసు తిన్నఁబడ నేరదు. మున్ను వాగ్దోషంబునం గాదె యొకగర్దభంబు మర్దింపఁబడియె. నీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుము.

కరిపురంబున విలాసుం డను రజకుం డొకండు గలఁడు. ఆమడివేలు చేరువగ్రామమునుండి క్రొత్తగా నొకగాడిదను విలిచి తెచ్చి, దాని బలిపింపవలె నను తలంపునఁ జక్కనియుపాయం బొక్కండు వెదకి, పొడగాంచి, యాగాలిగానిమేన నొక్కపులితోలు ప్రేలం గప్పి యవ్వడప్పు డరణ్యప్రాంతసస్యక్షేత్రంబుల రాత్రులు త్రోలుచుండును. క్షేత్రరక్షకులును విభావరిం బులికళాసంబులోనిదాని దూరమునుండి విలోకించి, చిత్తమున వ్యాఘ్ర మను భ్రమ గప్పి, యప్పుడ భయోత్కంపంబున డాయ నోడి, యూడనిఁబాడుదురు. కాఁబట్టి నిరంతరాయముగా నిచ్చలుఁ బచ్చగందని పయిరు కడుపార దొరకుచుంటం బట్టి, కఱవాఱి మేసి పోసరించి, యారాసభంబు యథేచ్ఛముగాఁ గ్రుమ్మరుచుండును. ఇట్టు కొంతకాలము కడచినపిమ్మట నొక్కనాఁడు, క్షేత్రస్వామి యొక్కఁడు బాగుండియవాఁడు తన పయిరు నిచ్చలుఁ బొలివోవుచుంటకు మనంబున దుఃఖించి, దూరము విచారించి, యెట్టకేలకు మనంబు గట్టిపఱచుకొని, నెట్టన సాహసించి, దుర్గమం బగు ప్రయత్నంబునఁ బొలంబు సొచ్చి, ధూసరకంబళంబు మెయినిండం గప్పుకొని, యప్పొలంబునవలతటి నొకవృక్షంబు క్రీనీడ నధిజ్యశరాసనుండయి కనుమోసములేక పొంచి కూర్చుండి యుండెను. అప్పు డెప్పటియలవాటుచొప్పున ఖరంబు చేను చొచ్చి, యచ్చేరువ బూదివన్నియగొంగళిలో నున్న పొలముకాఁపును వే ఱొక్కగర్దభంబుగా వగచి, కాలవరిపాకం బగుటను వాని కళియుఖంబుగాఁ

గూయుచు డాయవచ్చెను. అకూఁత విని పొలముకాఁపు కలరూపు తెలిసి, దరహాసచంద్రికా సుందరవదనేందుండయి, "యాకిగ్గాడి గాడిదా యిన్నాళ్లును మాయందఱకన్నులను గప్పినది!" అని నిర్భయుంబుగ డాయఁబోయి, యాబాలేయము నవలీల నొక్కకోలం గూలనేసి, కృతాంత దర్శనంబునకుం బుచ్చి, కృతకార్యుండయి చని నాటఁబట్టి కరము సుఖంపడియుండె.

కావునఁ బలుకు బ్రల్లద మెప్పుడుం దప్పక గొప్పయొప్పమిఁ బుట్టించును. శ్రేయస్కాముం డది యుడిగి, యడఁగి మడఁగి యుంట వలెను. అది యట్లుండె; తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింపు మనిన, హంసంబునకు బకోటం బిట్లనియె.

అట్లు వాని పరుషభాషణంబులకు రోషించి యుద్ధసన్నద్ధుంత నయి నిలిచిన నన్ను వీక్షించి, యాపక్షు లిట్లనియె. "ఓరీ! స్వామి ద్రోహీ! యింటఁగుడిచి యింటివాసము లెన్నిక యిడిన వదువున, మాదేశమునఁ గ్రుమ్మరుచు మాస్వామినే యాక్షేపింపఁ జొచ్చితివి. కావున, నీవు సద్యోవధార్హుండవు; పాపకర్ముండవు; నీయెడ నించు కయిన దయఁ జూడఁదగునె? కుడిచి కూర్చుండి యుబుసుపోక, నోరి త్రొవ్వన నింత తెచ్చుకొంటివి. చేసికొన్న దనుభవింపకతీఱదు. మ మ్మెవరిఁగా జూచితివి? శౌర్యాలంకారుం డగు చిత్రవర్ణుని బంట్లను మ మ్మెఱుంగవే? ఇప్పు డెట్లును నీప్రాణంబులు పుచ్చుకొనక విడువము. నిమిష మడిచిపడకుండ నిలువుము. నీవడుబోములు చూపెదవు." అనుచుం గవిసి, దురాగ్రహాగ్రస్తంబులై యాఖగంబులు నఖరముఖ విదారణంబుల బక్షతాడనమ్ముల నన్ను నొంచి, మఱియు నిట్లనియె. మీరాజు మరాళంబు మిగుల మెత్తనివాఁడు. అట్టివానికి రాజ్యాధి కారవృూజ్యత యొక్కడిది? సంతతభీరుండైనవానిం గని, భృత్యులు

వెఱవక యుల్లిదంబుగఁ జూతురు. క్షమాతేజంబు లాయాయి యెడలఁ బ్రయోగించుట రాజధర్మంబు. అట్టిరాజే ప్రజానురంజకుం డగును. సంతతతేజుం డగుటయు శ్రేయంబు గాదు. తేజంబు కడుఁజూపిన వాని నతిక్రూరుగా భావించి, వానిపొత్తు నహిపొత్తుగా నెంతురు. కావున, నిలాపాలనంబుఁ బూనువాఁ డవసరోచితంబుగ క్షమా తేజంబులు రెండును వెలయించుచు, వీరశాంతాదిగుణంబుల, సరఘాసమాశ్రిత మధుకోశంబు చందంబున నధృష్యుండును నభిగమ్యుండును నయి చూపట్టవలెను. ఏకాంతమృదువగు వాఁడు కరస్థమగు నర్థము నేని రక్షించుకొన సమర్థుండు గాఁడట, ప్రజాపాలనదక్షుండయి రాజ్యభారంబు భరియింప నెట్లు శక్తుం డగును? అప్పులఁ బడియుండు తెలిపిట్టయా రాజనామంబుఁ దాల్ప నర్హుండు? దానిఁ బూనువాఁ డెంతటివాఁడు కావలెను? అట్టి దుర్బలుని పాదసేవకుండవయి నీ వేమిభాగ్యమనుభవించితి వని, నిక్కంపు హితుండవుంబోలె మా కీ వెడబుద్ధులు గఱపవచ్చితివి? లోకమున నెవ్వారైనఁ బ్రబలునిం జేపట్టుదురు! గాని దుర్బలునిపొంతలం బోనైన నొల్లరు. ఆశ్రయించినను, ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపకపోయినను, ననివార్యంబగు దానినీడ నేఁడు మాపనోవును? సింహప్రసాదంబున గజంబును వనంబున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమె? అట్లు, ప్రబలులం జేరినలాఘువాన్వదునకును గౌరవం బబ్బును? ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్యు లగుదురు; ఇఁక నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎవ్వఁడును హీనుని మాత్రము, చేరరాదు. చేరినచో, మునుగల గౌరవము సైతము పోవును. శౌండికకరంబున నున్న పాలముంత నేని కల్లుముంతయే యందురు. నీచసేవ కేవలము శ్వవృత్తి

పడిన యాయాసం బెల్ల నిష్ఫలం బగుటయకాక, దాన మనోభీప్సితం
బెప్పుడును సఫలంబు కాదు. హీనమానసదాశ్రయులకుఁ గొన్ని యవ
సరంబుల దోసంగులును బొసంగును; అట్టివారి జన్మంబు లెప్పుడును
దుఃఖభాజనంబు లగును. ఎప్పుడైనఁ దప్పిదారి, యించుక యభీష్టఫల
సిద్ధి యయిన నది తుదముట్టనేరదు. అల్పజలాశయంబుఁ జేరిన విసా
రంబునట్టుల, యల్పు నాశ్రయించువాఁడును వానితోడన తీఱును;
అట్లు తీరకమున్నను, నాగండకమున కెట్లు వానికి నట్లు గండములు
మెండుగా నుండును. అల్పులతో క్షణమాత్రంబును నిలువను, సం
భాషింపను, బోలదు. సజ్జనసాంగత్యంబున సర్వార్థసిద్ధులంబోలె,
దుర్జనసంగమంబున సకలానర్థములును బ్రాప్తము లగును. ఆధారా
ధేయభావంబునంజేసి యాదర్శంబున ద్విరదం బన్నువయియు కనుపట్టు
నటుల, యలంతులఁ జేరినవలంతులును నలంతులయి కానఁబడుదురు.
కాన, హీనసేవ యావంతయుఁ గర్తవ్యంబుగాదు. పొట్టకయి యట్టి
హీనుని కాళ్ళుపట్టుకొని, కష్టపుజీవనము జీవించుటకంటె, మానవంతు
నకు నిశ్చంచలం బగు నిశ్చయంబున నడవిలో నుండి, వన్యాహారం
బుల సుఖముగాఁ గాలము గడపుట సర్వలోక సమ్మత మైన పక్షము;
లేదా, కీర్తిధను నొక్కనిపాదభక్తుఁడ నని పేరుపెట్టుకొని, తక్కువ
పాటులేక బ్రతుకుట యంతకంటె నుత్తమపక్షము. మఱియు లోక
ములో రాజునాశ్రయించుట, కష్టకాలంబులఁ దమ్మాత్మం డపాయం
బులవలనం బాపి కాపాడునని కదా? అట్టిరక్షణ మా రాజువలనం
గలుగకపోయెనా, వానితోడి ప్రయోజన మేమి? అట్టి పరివృఢుండు
లేకపోయినను, వ్యవదేశంబున నైన బ్రతుకవచ్చును. తొల్లి శశ
మ్ములు వ్యవదేశంబునంగాదే, యభిమతార్థసిద్ధిఁ బడసి నితాంత
సౌఖ్యం బనుభవించె? ఆకథ ససాకల్యముగా వినిపించెదము వినుము.

పూర్వ మొకప్పు డవగ్రహనిగ్రహంబు సంభవించి, జలాశయంబు లెల్ల జలశూన్యంబు లైన, దైన్యంబున గహనంబునం గల మాతంగజనివహంబులు యూథనాథు పాలికిం బోయి, సకరుణంబుగా నిట్లనియె. "స్వామీ! యేమని చెప్పుదుము? ఈనికటంబున మే ముజ్రంబును స్నానపానంబులు సేయుతటిని, యీయేటివఱపుచే నిదాఘంబగుడుఁ ప్రబలాతపతాపంబున జంబాలమాత్రావశిష్టం బయ్యె. అల్ప కాసారంబులగతి తడవ నేల? తావకచరణసేవకుల ముగాఁ గాఁజాలియు, ననతిక్రమణీయం బగుమాయభాగ్యంబుకతం బునఁ దృష్ణాతిరేకంబున మాకిట్లాకులపాటు పాటిలవలసిన కాలంబు సంప్రాప్తమయ్యెను. ఇట్టిదుష్కాలంబు ప్రాప్తమగునని కల నేనిం దలఁచి యెఱుంగము. ఏకాలమున నేమివచ్చునో యెవ్వఁ డెఱుఁగును? అహా! కాలంబుఁ బోలుదానిఁ, గాలంబుఁ దక్క నింకొక్క దానిం గానము గదా? ఇత్తఱి మమ్ము భవదీయప్రసాదోపజీవుల నీపిపాసనం గాసిలకుండ నేది, యీబారిఁ గడవఁబెట్ట దేవరచరణంబులుదక్క నన్యంబు శరణంబుఁ గానము. మేమందఱము మామనఃపరితాపంబు నివేదించి, దేవరకృప నాశ్రయింప వచ్చితిమి. వేగంబ దీనికిం దగిన నదుపాయంబు చింతింప వలయు. అనన్యగతికులమగు మమ్మింత ముంచినం దేల్చినను దేవరదే భారము." అని యూరకున్న, యూథనాయకుండును సంక్షుభితం బగుహృదయంబునఁ, గార్యభారమగ్నుండై కొండొకవడిచింతించి, యొక్కజంఘాలునిం బిలిచి, నీవిప్పుడతిత్వరితగతిం బోయి, "యీకుఱంగల నెందైన మధురశంబరపూరితం బగుసరోవరం బారసి, మాకడనున్నట్ల చనుదెమ్ము. అట్లు సేయఁ బ్రాలుమాలి యూరక రాక, నీయనువర్గంబులపోక సుమీ." అని పంచిన, వాఁడును వినయనయ భయంబులు హృదయంబునం గదుర, తేనియానతిని శిరసా

వహించి తత్క్షణంబునఁ గదలి మనోవేగముతో నేగి, విపినం బెల్ల వెదకి, తుద కచ్చేరువ నొక్కమడుపు పొడగని, హర్షోత్కర్షంబునఁ బఱతెంచి, యూథపతి కిట్లనియె. "దేవా! నేవకుం డీవనమధ్యంబున నిర్మలజలపూర్ణహ్రదం బొక్కటిచూచి, యిదిగో సఫలప్రయత్నుండయి వచ్చె; ఇంక భృత్యులతోడఁ గూడి దేవర విచ్చేయ నవసరంబు. మనవారెల్ల నాప్యాయనంబుగఁ బానీయంబులు గ్రోలఁ గాంచిరి." అన; సామజస్వామియు, గడుఁబ్రమోదించి, యతని నభినందించి, గజవ్రజంబుల వెంటఁబెట్టుకొని మడువుకడకు నడచి, జలమ్ముల డిగి, తోయమ్ము లాకంఠమ్ముగఁ గ్రోలి, కంఠదఘ్నమ్ము లగునంబువులం దేలి, యోలలాడం దొడంగెను. అప్పుడు, యాతాయాతగజవ్రాత పదతలాఘాతమ్ములం జదిసి నమసినశశకవివరమ్ముల నాలోకించి, శోకానలసంతప్తస్వాంతుండయి, శశకేంద్రునిమంత్రి రోమకర్ణుఁడు బెగ్గలంబగ్గలింపరోజుచుఁ బారుతెంచి, నిజాధీశ్వరునిశిలీముఖునిఁ గాంచి, వినయవినమితోత్తమాంగుండయి నమస్కరించి, తమవారికిఁ బాటిల్లిన ముప్పుచెప్పఁబోయి, డగ్గుత్తికపడి, కొంతవడియూరకుండి, యెట్టకేలకు నెలుంగుతెచ్చుకొనియిట్లనియె "దేవరవారుకంటిరో కానరోకాని, గజ వివరములచే మనశశములకుం బ్రళయము ప్రాప్త మయ్యెను.—— అనుడు, నాదారుణ భాషణము శ్రవణములం దూఱి హృదయ దారణము గావింపఁ, గరగుప్తకర్ణుండై 'హరిహరీ' యని కన్నులు మూసికొని, కొంతసేపు చిత్రాయమానగాత్రుండయి తెచ్చవడి యుండి, మంత్రిప్రయత్నంబునం దెలిసి, దీర్ఘనిశ్వాసపురస్సరముగా నలుదెసలుం జూచి, యల్లన లేచివచ్చి, కార్యచింతాపరత్వమున నమాత్యులంగని శిలీముఖుండిట్లనియె. "మంత్రులారా! యీ యేఁడు వేసవివేడిమిఁ బోఁడిమిచెడి, యెల్లవంకలవంక లింకంబాటిన, నీటిన

దగ వెల్లిదమున నల్లములు పల్లటిల్ల, వదనములు వఱువట్లువట్ట, వేదండతండములు నడగొండపిండువడువున వెడలి, పుడమి యీనిన చందమున నెల్లెడలఁ దామ యయి, మెండుకొని యున్నవి. ఇప్పుడు వానియడుగుల యడుగుఁబడి మడిసిన మనచెవులపిల్లులసుద్ది వినిన యప్పటినుండి నాయుల్లము పెల్లు తల్లడిల్లుచున్నది. పిపాసాపరాయత్త చిత్తము లగు నీమత్తదంతావళసంతానముల నశ్రాంతము నంబుపానా ర్థము వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండ నిచ్చితిమేని, యచిరకాలమున మన కులంబెల్లఁ బ్రాణములు గోలు వోయి, నామమాత్రావశేషం బయి యుండవలసి వచ్చును. ఇప్పటికే కించిదూనముగాఁ బొలిసి, పారా వారమ్ముఁ బుడుడించుబలంగమ్ము గోష్పదాకృతి యయ్యె. ఇంకఁ దడసినఁ, గార్యంబు తప్పును. బలహీనులము కావున, మనకు వాని మాఱుకొనుపాటిబలిమి లేదు. ఏమి సేయువారము? ఎట్లయిన నీవారణం బులబారికిం దగు ప్రతీకారంబు సత్వరంబుగ నారయుం డను." అన, శోకవిస్మయపరీతస్వాంతులయి యొద్దియుం దోఁచక, మంత్రులన్యోన్య ముఖావలోకనంబులు సేయుచు, మన కియ్యెడ దైవంబకాని వేఱొండు శరణంబు లేదని వగగూరి, మొగంబులు తెలివితప్పి యుండ, నాదర వినయసంభ్రమంబులు ముప్పిరిగొన నాతఱి విజయుం డను ముసలి కుందేలు శిలీముఖున కిట్లనియె. "ఓమహాప్రభూ! దేవరదివ్యచిత్తం బున నిది యొకపనిగా నెంచి చింతింపవలదు. దేవరదయ గలుగ, నా కీయమిత్రుల నోర్చు టెంతపని? లోకంబునఁ బ్రజ్ఞాసాధ్యంబులు కాని కార్యంబు లేవియు లేవు. దేహబలంబు లేనివాఁడయ్యు, శేముషీ మంతుం డెంతఘనకార్యంబు నైనఁ దృణప్రాయంబుగ నిర్వహింప సమర్థుండై యుండును. దేశకాలజ్ఞులమై యనారతము దేవరయోల గంబునం గొలువు సేయుమముబోఁటివారి కీనాగమ్ములఁ దోలఁగఁ

ద్రోలుట యొకదుష్కరము గాదు. స్వామి కనుగిలిపినం జాలు వలినవారిని యోగబలంబున, నశ్రమంబున నెంతటికార్యంబు నైన ననివార్యంబుగా సాధించుకొని, నీలెంకలలెంక రాఁగలండు." అని యనిపించుకొని చనువాఁ డయి యాజ్ఞయే యనఁ గుండేశ్వరాయుం డును నాతనిఁ బ్రీతిశీతలంబగు నాలోకనంబునం జూచుచు, నంగీకార పిశునమందహాసకందళసుందరం బగు మొగంబు పంకించి, "వరగ నరిగి కర్జంబు సఫలంబు చేసికొని రమ్ము. నీతలంపునకు దైవం బను కూలం బయ్యెడు" మని దీవించిన, 'మహాప్రసాదం' బని వనివిని, మార్గంబున నిట్లు చింతించెను.—ఆదంతిరాజు మహాజంతువు; నేను గడు నల్పజంతువను. ఆగౌరుం డారసించి నా కెట్లు మాటలాడఁ దలకూడును : తలకూడెఁబో, కార్యసంఘటనం బెట్లు సాధ్యమగును? నే నందనిమ్రానిపండ్లు కోయం దలపెట్టితి. నాకోరిక యీడేఱునో యీడేఱదో గదా? — అని చింతాడోలాయమానమానసుండయి, కడకుఁ బరమోపాయం బొక్కటి బుద్ధికిం దవిలినఁ జక్కఁగాఁ బరికించి, యది మనసునకు సరిపడ్డ తరువాతఁ గదలిపోయి, 'స్పృశించుచునె ద్విపంబును, నాఘ్రాణించుచునె యురగంబును, పాలించుచునె నృపాలుండును, నవ్వుచునె దుర్జనుండును, హింసింతు' రని విచక్షణులు వలుకుదురు.—కాన, నేనీనగాగ్ర మెక్కి కరిరాజుతో ముచ్చటించెద నని నిశ్చయించి, వేగ నాగిరిశృంగం బధిరోహించి, రాగమనంబు ప్రతీక్షించుచుండె. ఆపిదిం గొంతతడ వాతనిరాక కెదురుసూచుచుండి, దంతినాయకునితో మడువున కేతెంచి పానీయంబులు గ్రోలి మరల యిరవున కరుగుచున్నవానితోఁ గొండ కొమ్మున నుండి యిట్లనియె. 'ఓ మాతంగపుంగవా! నీకు సమస్తంబును శస్తంబగుఁగాక! ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి, నావచనంబులు విని పొమ్ము"

నావిని యూపలుగొమ్మల మెగమ్ములతోఁడు మొగమ్మొత్తి చూచి, "నీవెవ్వఁడవు? మాతోడ నేమికార్యము గలిగి మాటలాడ వచ్చితివి? కాలవిలంబనంబు సేయక నీయుదంతం బంతయు నొకటి రెండు మాటల నుడువుము" అనిన, విజయుం డిట్లనియె. "ఎవ్వనిపేరు విన్న నహిత చక్రంబులు నిచ్చలుఁ దల్లడిల్లుచుండు, నాకు వలయైకాధినాథుండగు రాజదూతను నేను; దూత యయినవాఁడు విరోధి యనిరోధ క్రోధంబునఁ గృపాణపాణి యయి ప్రాణంబులుగొన గమకించుచున్న నైనఁ, ద్రాసంబు వాసివారోడక యథార్థంబె వచియింప వలయుం గాన, నానిశానాథుండు తానుగ నీతోడ నాడుమని నాకుం గఱపి పుత్తెంచిన వార్తలు కొన్నిగలవు: వచించెద. వాని సావధానముతో నవధరింపుము.—మదీయాజ్ఞాపరిపాలితం బగుటంజేసి, యీసరోవరం బెట్టి భీమబలులును నాయనుమతంబు వడయక కదియ శంకింతురు. మీరు నన్నుఁ బారికింగొనక, నేటితే పోట లేక యీకొలను సొచ్చి, కలగుండు వఱచితిరి. అంతియకాక, పథంబున నస్మదీయ పాదభక్తుల శశంబులనేకంబులరూపుమాపి నాయెడ మహాపరాధంబుగావించితిరి. బుద్ధిగలిగి బ్రదుకఁదలంతురేని, యీక్షణంబ యుడుంగువిడిచియొండుకడకు నడచునది. ఇది మొదలెన్నండును నాముదలఁగొనక కొలఁకుఁ జొరకుండు నది. ఎఱిఁగి యెఱుఁగములంజేసి, మీరింతదనుక జేసిన నేరంబు సైరించితి. ముందు నాపనుపుచేసి, మొక్కలంబు మాని ప్రాణంబులు గాచి కొండు. అట్లుగాక యింకను మదాంధకారంబునఁ గన్నుగానక మదీ యాజ్ఞోల్లంఘనంబుఁ గావింపఁ బాలుపడుదురేని, మిమ్మందఱ నస్మ దీయప్రతాపానలంబునఁ గొక్కుటఁ బూర్ణాహుతిఁ జేసెద. మీఁద మీకుం బోలినగతిఁ జూచుకొండు.—అని రోషాతిభీషణుండయి, సంవర్త సమయభీషణ హుతాశనకీలపోలిక మండిపడుచున్నవాఁడు. కాలాతి

పాతంబుగాకుండఁ, బరమకృపానిరతుం డగు హిమకరుని శరణుసొచ్చి, తదనుగ్రహంబునకు భాజనంబ వగుము. ఆతనియానతి మన కందఱకు నవిలంఘనీయము. మీకుఁ బ్రాణములు చేఁ దగునేని, యాతనియాజ్ఞ నన్యథాకరించునది." అనుడు, దంభోళిపాతతుల్యంబు లగు నావాక్యముల హృదయంబు వగిలి, బెగడు గదిరి, కంపంబు సర్వాంగీణంబై తొలయు, వివశం బగు డెందంబు నట్టకేలకు నూలుకొల్పి, గద్గదిక నెలుంగు దగులువడఁ గుంజరపతి చెవులపోతుం గని యిట్లనియె. "క్షుద్రులము మే మామహామహుని కోపంబున కెంతవారము! తనయు లెం దయిన బుద్ధిదోషమున నెదురుపడి యాజ్ఞ మిగిలినఁ, దండ్రి యది మనసునఁ బెట్టునే! ఆశీతాంశునకు బుధుఁడొకఁడును మే మొకరముఁ గాము. మే మజ్ఞానకృతంబున మీ మ్మాయానపెట్టి కడునవజ్ఞఁ జేసితిమి. మాచేసినయావ్యతిక్రమమ్ము క్షమియింప నీవే మామారుగా క్షమాకరుం బ్రార్థింపుము. ముందెప్పుడు నీతటాకంబు చెంతలం జేరము. దీనిం బ్రాణభయమునం బలుకు కార్యవశంపు మాటనుగాఁ బాటింపఁబోకుము. ఏనిన్ని మాటలవాఁడంగాను. ఇంక నీపలుకుఁ ద్రోచిన, నీపాదములకుం దప్పినవార మగుదుము. మీరాజు సమ్ముఖమ్మున మామీఁద దయ పుట్టునట్టుగా నెట్టు ప్రసంగించెదవో నీదే భారము. మదీయవిజ్ఞాపనము విని వాఙ్మాత్రంబున నీవు మాకీ యుపకారము తప్పక చేయవలయును. మఱవకుమీ పోయివత్తుము." అనిన, శశకం బిట్లనియె. "ఓయూథనాథా! మానాథుం డగు సుధాంశుండు సన్మార్గవర్తి; దయాసుధానిధి; శరణాగతభరణైకబిరుదాంకుండు; భక్తు లెంతలెంతలు తప్పులు చేసినను, ననుతాప పడిరేని నేరము లెన్నక మన్నించును. తలం కొందకుము. నీవారును నీవును గావించిన యవగడంబు లెల్ల నిస్సంశయముగా లోఁగొనును. ఈ

సరోలలామం బగున పేరను చంద్రసరస్సనాఁ బరఁగు చున్నది. మమ్మాతండు దీనికిం గావలిపెట్టి, యిచ్చోట నున్నవారము. మేమందఱ మాయనభృత్యులము. ఆదయాళుండు మమ్మనవరతము నిజప్రాణంబులుగాఁ జూచుకొని, పుత్రవాత్సల్యంబునం బ్రోచుచుండును. శశంబులం గలిగి యుంటనే, యాశశధరునకు శశి యను నామము జగంబునఁ బ్రథితం బయ్యె. ఇప్పు డాతం డతిదూరం బగు గగనపథంబున వర్తించుచుండును. మన కాప్రదేశంబు బహుతర ప్రయాసగమ్యంబు. ఆతఁ డెడపదడప నీమడుగునకు వచ్చి చూచి పోవుచుండును. ఈనిశాసమయమున నీసరోవరంబునకు విజయము చేయఁ గలవాఁడు. సమ్ముఖమున రాయబార మేటికి? అప్పు డాతని పాదసందర్శనంబు చేసికొని, మీయపరాధంబు సర్వంబును నివేదించి తదీయానుగ్రహంబు వడసి, చనుటమంచిది. అంతదాఁక నిందు నిలువుము." అని, యొడఁబఱిచి, ప్రొద్దు వాలినపిమ్మట గజరాజును వెంటఁ బెట్టుకొనిపోయి, సంజవేళకు జలాశయంబు జేరి, కొలనిజలంబుల ననిలవశంబునం గదలునదియగు నిశాకరప్రతిబింబంబుఁ జూపి, యిట్లనియె. "అదె చూడుము. కుముదబాంధవుండు క్రోధరసం బుట్టిపడ నెట్లు కోపప్రకంపమానాంగుఁ డయి యున్నవాఁడో. ఇది నీవు సంభాషింప నవసరంబుగాదు. కినుక తీఱిన వెనుక సమయము చూచి, నీచందం బీచందమామకువిన్నవించి, నీదెసఁబ్రసన్నహృదయుం గావించెద. ఇక్కడ నీవు మఱేమియుఁ ద్రవ్వక, గ్రక్కున మ్రొక్కి నీయిక్కకుం జనుము. కడమపని నామీఁద విడువుము." అని సమయోచితముగాఁ బలికి యేనుఁగును మ్రొక్కించి వీడుకొలిపి, విజయుండును దనజన్మంబు సఫలంబయ్యెఁగదాయని యలరి, వికసన్ముఖుండయి చని, శిలీముఖమునకు నమస్కరింపుడుఁ, గార్యనివేదనం బొన

రించునంతకు మౌనంబు పట్టఁజాలక, విస్మయసూచకలోచనరోచులు నిట్టవొడువ నిట్లనియె. "కార్యము గోట మీటుకొనివచ్చుట నీముఖవికాసంబె చెప్పక చెప్పుచున్నది. అమోఘసంకల్పుండవు! నీతలంపెన్నఁడయినఁ [illegible]బొల్లగునే? నీయంతటిహితుండు కలుగంబట్టికదా, నేఁడు మే మందఱము మృత్యువక్త్రగతులము గాక, బ్రతుకు గంటిమి. నీఋణంబు మేము పదివేలజన్మంబు లెత్తి యయిన నీఁగఁగలమె?" అని మఱియు బహువిధంబుల నాతనివిన్నాణంబుఁ బ్రశంసించుచుండ, రాజున కభిముఖుం డయి విజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. "ఆశ్రితవత్సలముచే దేవర యిట్లానతిచ్చెదరు, గాని నిక్కంబునకు దేవరప్రశంసకుఁ దగినంత శక్తియుక్తుండను గాను. అనామకులమగుమాదృశులకును, బ్రశంసకు నెంతదూరము? ఒకవేళ మాకట్టి శక్తిగలిగిన, నదియు మీసేవవలననే కదా? దేవరయాజ్ఞ కన్యథాత్వం బెలగలుగును? కార్యంబు సంధించుకొని వచ్చితి." అని తనవృత్తాంతం బాద్యంతంబును విజ్ఞాపనం బొనరించి, పారితోషికంబు వడసి, విజయుం డపరిమిత సంతోషంబునం బొదలియుండె. అది దొరంకొని లంబకర్ణంబులెల్ల నతివేల సమ్మదమ్మునం దేలుచు, సుఖంబు వడియుండె. కావున, రాజు లేకున్నను నెపమ్ము వెట్టియయిన సుఖంపవచ్చును.

అనుడుఁ దదీయ వచనశ్రవణానంతరంబున సముద్దీపితం బగు పాటోపంబు లోలోపలన యడంచుకొనుచు, మనోవికారం బేమియుఁ దోఁపనీక, నేనిట్లంటిని. "ఆర్యజనమిత్రుండగు నా హంసకుల పవిత్రుండు వీరాధివీరుండు; నిజప్రతాపదీపాంకురనిరస్తసమస్తవైరివీర దుర్వారగర్వాంధకారుండు; విక్రమాధిక్యం బొరు నాతనిఁ జెప్పి చెప్పవలెను; పిఱికితనం బాయన యున్న యూరనైన లేదు; ఆతం డించుక కాలు గదిపెనేని, భువనంబులెల్ల నల్లలనాడుచుండును. ఈబునుపోకకు

మీ రూరక పుట్టనిబొట్టెలకుం బేళ్ళు పెట్టెదరుగాని, యాతండు నలుపో తెలుపో, యెఱుంగరు. ధనాఢ్యులు ప్రాజ్ఞులే యిట్లు భావ్యంబులు కానిపలుకులు పలుకుచుండ, నింక నజ్ఞులగతి యేమనవచ్చును? పరాక్రమగుణంబున నాతం డొక్క కర్పూరద్వీపంబునకే కాదు, త్రిలోకాధిపత్యమునకైనం దగినవాఁడు. ఇంక నాతనిం బేరుగ్రుచ్చి యేమైన నన్న, నపచారం బగును. మీప్రల్లదంబు లుడిగి యూరకుండుండు." అన, నాయండజంబులు మండిపడి, నన్నుఁ దెగటార్పఁ గృతనిశ్చయంబు లయి, తమతేని మొఱకమీఁద మఱి పరిమార్చు తలంపునఁ రెడఱెక్కలు విఱిచికట్టి, కొట్టి కంఠగతప్రాణుం గావించి, హతదంష్ట్రామహాభుజంగంబుభంగి రోజుచున్న నన్నుఁ బ్రసభాచరణంబున దుష్టభూయిష్ఠం బగుసభాస్థలికిం గొనిపోయి, తమ రాజు ముందటఁ బెట్టి, సభాస్తారు లందఱు విన నిట్లనియె. "స్వామీ! యేము భవదాజ్ఞాధీనకృత్యులముగాన, నెఱిఁగినయర్థము చెప్పక కప్పిపుచ్చి మాయం తన యొకటి చేయుట భృత్యధర్మంబు గాదని, యీమత్తునివృత్తంబు దేవరకు నివేదించి భవదుక్తమార్గంబున నడవఁ జనుదెంచితిమి. ఈమొక్కలీఁడు, సమయుటకు సమయంబై, యుచితానుచితవివేకంబు లేక, ధర్మస్వరూపుల రగుదేవరయెడఁ గొడిమలు గడియింపఁ దొడఁగినవాఁడు. "అన్యదోషకారి తనకిల్బిషంబునఁ దానకాలిపోవు; చచ్చిన వానిఁ జంపనేల? యనరాదు ఒకప్పుడు దైవంబును దోసకారులకె తోడు చూపును. ఈమూర్ఖబకంబు మనసీమం దిరుగుచుఁ దేకువ మాలి, యేలినవారిపాదంబులనె యధిక్షేపించుచుఁ, బలుకరానిపలుకులెల్లం బలికె. కావున, నీబకాధముం డవశ్యవధ్యుం డయ్యెను. కలహశీలుండగు నీతనిఁబొలియింప మేము సంజాతనిశ్చయులమై యున్న

వారము. ముక్కుపొడువఁగా లేనిముంగోప మదియొన్నటికి వీనియెడ లేశంబును దయ తలంపవలదు. అజ్ఞయైన వీనిఁ గడతేర్పదము.' అని యన్నియు నేకవాక్యతగాఁ బలికిన నాలించి, వాని వారించి, భయాధీనమానసుండనై మ్రాలుమొగము వెట్టి వడవడ వడఁకుచున్న నన్నుఁ గరుణాతరంగితాపాంగుండై కాంచుచుఁ, జిత్రవర్ణుండు 'నీ వెవఁడవు? ఏ దేశమునుండి వచ్చుచున్నవాఁడు? తెలుపుఁడు.' అన, నవియు 'హిరణ్యగర్భుండను రాజహంసంబు ననుచరుండఁట; కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు' అని విన్నవించుసమయంబునఁ, బరిసరవర్తి యగునా శిఖండిప్రకాండునిమంత్రి దూరదర్శియనుగ్రద్ద నన్ను పలక్షించి, 'మీ యధ్యక్షుని సమక్షంబున ముఖ్యామాత్యుఁ డెవ్వాఁడు?' అని యడిగిన, నేనిట్లు చెప్పితి "వివిధవిద్యావిశారదుండగు సర్వజ్ఞనామక చక్రవాకప్రశస్తుండు. అతండు సర్వధర్మములను మూలముట్టుగ నెఱుంగును; సత్య శౌచాది సద్గుణ గరిష్ఠుండు; స్వదేశసంభవుండును, ఉపధాశుచియు, అఖిలార్థసంవేదియు, అభ్యస్తసమస్త వ్యవహారుండును, సుప్రసిద్ధుండును, సర్వజనసమ్మతుండును, ధైర్య శౌర్య ధుర్యుండును, ప్రతిభావంతుండును, ధర్మాధర్మ విశారదుండును, స్వామికార్యైకతత్పరుండును, నగువాఁడు మంత్రిపదంబున కర్హుఁ డని నీతిశాస్త్రవేత్తలు చెప్పుదురు. దైవానుగ్రహంబున నీసకలసద్గుణములును నాజక్కవదొరయందుఁ బొందుపడియున్నవి.' అని చెప్పినవసరంబున, నాయాస్థానంబుననున్న యరుణముఖుం డనుకీరంబు మయూరరాజున కిట్లనియె. "దేవా! యవధరింపుము. కర్పూరద్వీప ప్రముఖాంతరీపంబులెల్ల నీజంబూద్వీపాంతర్గతలఘుద్వీపంబులె కావున, నాకర్పూరపుదీవియు దేవరవారిద యయియుండును. దాన, నామానసౌకస్వామియు నానుగాదనక స్వామియానకు లోనై మెలఁగఁదగినవాఁడు. నేఁ

డాదిగా నేఁడేఁడును దేవర కరిపెట్ట నాజ్ఞాపింప, హిరణ్యగర్భునిపాలి
కొక్క-వేగరిని వేగఁ బుచ్చుట ప్రధానానుష్ఠేయమైన కార్యము.
వీతిహోత్రుండు కాష్ఠంబులఁ దృప్తి పొందనిచందంబున, భూకాం
తుండు రాజ్యంబునఁ దనివినొనక యుండవలెను. అసంతుష్టుం డగు
భూసురునట్లు, సంతుష్టుండగు పార్థివుండును జెడును. కావున, మహీ
కాంతుండు సంతతోత్సాహవంతుండై, యార్జవంబునంగాని, యనార్జ
వంబునంగాని, దుర్జయులగువగఱ నిర్జింపవలయును. అంతియగాక,
వేఱొక్క ధర్మసూక్ష్మతగలదు; సావధానమతివై యాకర్ణింపుము.
'రాజ్యంబు వీరభోజ్యంబు' అని ధర్మశాస్త్రమర్మపారగులు వచిం
తురు. కాన, సముచితసైన్యసమన్వితులరై కదలి, దేవర చేవ మెఱ
నాడిషి నావరించుట యర్వాకృత్యము. అతండు మంచిమాటలం
జిక్కఁబడనేని మేలయ్యెడు. అట్లుగాక, కాదు కూడదని దేవర
పలుకు నేయక యుపధీరణము చేసెనేనిఁ దత్ఫలం బాతండు చేనేతం
గుడువఁగలాఁడు. మదీయ ప్రార్థనాభంగంబు సేయక, యొకదూతం
బనిచి యెదిరిహృదయం బెఱుంగుట యపరిహార్యకార్యంబు.' అనిన
విశాసహాస భాసురాననుండై, చంద్రకేంద్రుండును. "అవు; అది
కార్యంబు" అని తలయూఁచె. ఔరా; 'రాజ్యమదాంధుండును,
బాలుండును, ధనగర్వితుండును, మన్మదుండును, శక్యాశక్యవిచారంబు
సేయక యలభ్యంబుల లభ్యంబులఁగాఁ దలంతు' రనుకోవిదులవలు
కుల కేల యన్యథాత్వంబు గలుగును? రాజ్యలోభంబెకదా, యీ
దుర్విచారంబులకెల్ల మూలంబు. కోటరస్థానలంబు కుజంబుంబోలె,
హృదయస్థతృష్ణానలంబు మనుజు దగ్ధంబుచేయును. ఆశయే సర్వా
నర్థంబులకు నాకరంబు. అట్టియాశను దిగనాడి, ప్రాప్తలాభ
ముదితహృదయుండై యుండువాఁడె కృతార్థతముండు. అప్పుడు దేవర

యక్షిణ రణదక్షతావిశేషంబు దలంచి, నాకు నాయతనువు లొల్లరొకో యనుబుద్ధి జనించె. అది యుండ నిండు. ఆ విషాదమంబు లగు దుష్టాలాపంబులు మనస్తాపంబు సేయు, నన్ను నేన యుపశమించుకొని, రాజువంక మరలి "నే నొక్కటి విన్నవించెద; కోపంబు లేదుగదా' యని హెచ్చరించి. యాయనచే లేదనిపించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లంటిని. "లోకంబున నెందైన నొరుల సొమ్ములు రమ్మన్న వచ్చునె? ఏల, యఘటమానంబగు కార్యంబునందు, నిరర్థకప్రయాసంబు వడియెదరు? చెప్పెడివా రొకవేళఁ జెప్పినను, వినెడువారికైన వివేక ముండవలెనుగదా! అట్లుగాక, 'దున్న యీనినదన, దూడను గట్టుమన్న' మతివస యొక్కటే రచ్చకెక్కెంగాని, దాన నభిమతకార్యకరణంబు చేకూరనేరదు. అఖిలవిదుండవు; నీవెఱుంగనిధర్మాధర్మంబులు గలవే? దుర్దాంతరిపుస్ఫురణహరణపరిణతుం డగుహిరణ్యగర్భుండు, వారువీరుంబోలెనస దనితలంప వలదు. విక్రమంబున నాతం డతిలోకుం డని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని, పిమ్మట నొక్కత్రోవ త్రొక్కుము. కాలనియోగప్రేరితుండై, నిజజీవితనిస్పృహత్వంబునఁ గడువూఁదఁ దీఱఁ బ్రేలినయంతనె రాజ్యంబు రాఁబోదు. మదిమదినుండి, యేల నిర్నిమిత్తంబ చెట్టుగొట్టి పై వేసికొనెదరు? తదీయప్రభావం బెంతవారికి నపరిభావ్యంబు. మీమీ పంతంబు లెల్లఁ దదీయభ్రూభంగపర్యంతంబులుగాని, యామీఁదం జెల్లవు. అతనికడవారును నుగ్రరణకోవిదులు; మీమురభిమానంబు మాని, మారియొడయునిం గడవ నాడక, ప్రాణపరిత్రాణంబు చేసికొండు. లోకంబున వచనమాత్రంబునన యాధిపత్యంబు సిద్ధించునేని, మత్ప్రభుం డగుహిరణ్యగర్భునకును నీనేరడుదీవియందు స్వామ్యంబు గలదనవచ్చును. ఈ చప్పిడిమాటలతోడ నేమి ప్రయో

జనము? ఈచాలెడువారికెల్ల నోరికి మాఱు లేదుగనుక, నేలినవారి మెఱు మెచ్చునకె యోలగంబున వలసినట్లెల్ల వదరవచ్చుంగాని, తమ దుర్వ్యవసాయంబునఁ గార్యపాకంబు తప్పి, స్వామి కొక్కయొప్పమి వచ్చినప్పుడు దానికిం దగుప్రతీకారంబుఁ గానక, విస్మయపరీతచేత స్కులై మిన్నుచూచుటదక్క నొక్కటి శక్యంబుగాదు. చిత్రవర్ణునకు మాకర్పూరద్వీపమునఁ బ్రాజ్యరాజ్యాధికారంబు గలదో, హిరణ్య గర్భునకు మీతోలుదీవిని నెఱదొరతనంబు గలదో, యెట్లు నిర్ణయింప నగును?" అనినఁ జిఱునవ్వునవ్వి యవ్విషధరభుగ్వల్లభుం డిట్లనియె. "త్వరయేల? యుద్ధంబునన యెల్లయర్థంబులును నిర్ధారణంబులగును. ఇప్పుడుపోయి, నీయేలిక నాలంబున కాయితంబు చేయుము. ఇదె నీతోడ మాదూతుఁడు నేతెంచెడు. క్షణమాత్రంబు నిలుపుము." అని పలికి, మంత్రి మొగంబు చూచి యిట్లనియె. "మంత్రివరా! మన కిపు డొకదూతకార్యంబు ప్రభూతం బయినది. దక్షతయుఁ, గార్య పాదిత్వంబును, బ్రగల్భతయుఁ, బరమర్మజ్ఞతయు, సద్వచోగౌరవం బును, గలవాఁడు సందేశహారకృత్యంబున కత్యంతార్హుండు. హిరణ్య గర్భునియొద్ద కిక్కొక్కరతోడఁగూడఁ బనుప, మనవారిలో నేరుపరి నొక్కనిఁ జేరుకొమ్ము." అనిన శుకంబు మొకంబు చూపి, దూర దర్శి యిట్లనియె. "ఈయరుణముఖుండె మీ మెన్నినట్టి సర్వలక్షణ సంపన్నుండు; కాలము చెల్లినవాఁడు; గుణజ్యేష్ఠుఁడు; మనకుం బరమవిశ్వాసి. కావున, దూతభావంబున కితండె యోగ్యుండు. ఈతనిఁ బనుపఁజను." అనిన వినయంబుమీఱ నాకీరం బిట్లనియె. "దేవా! నాయెత్తువిత్తమ్ముఁ గ్రుమ్మరించినను, నీమదోన్మత్తుని తోడఁగూడి యడుగు పెట్ట నోడంబడ నేరను. సర్వవిధంబుల నన్నీ కార్పణ్యదోషాపహతస్వభావం బగు దుష్టబకంబులోఁ బంచుట యించు

కయుఁ గళ్యాణదాయకము గాదు. దేవరమాటకు మాఱుపల్కుతి నని కాఁకనేయక, నామాటలు తేటపడ విని, మీఁద దేవర యిచ్చ వచ్చినట్టు చేయవచ్చును. ఈ టక్కరికొక్కెర ముం దఱిగుటయు మిక్కిలి యుక్తము. వీనివెనుకనె నేనునుం జనియెద. సర్వధర్మ విదులు దేవరకు ధర్మములు సెప్పునంతటివాఁడఁ గాను; నానేరము సైరింపుఁడు. దుర్జనునితోడం గూడి నడచుట యెడరు తొడరుటకె కారణం బగును. మన మీతనిగుణము లెల్ల మనవారివలనఁ గథ లుగా విన్నవారము. కొంతదారి సాఁగనిచ్చి, యచ్చట నన్నుఁబొడ వడఁగించిన నెద్దిదిక్కు? అదియుఁగాక, ననఁగూడి నార తలకెక్కిన ట్లెక్కువవారిం జేరినతక్కువవారికి గౌరవమును, నినుమును గూడిన వేఁడివేల్పునకు సమ్మెట పెట్లబ్బినట్లు హీనునిఁగూడిన మాననీయునకు లాఘవంబును, గలుగుట సహజము. గౌరవలాఘవంబు లెందును సంసర్గాధీనంబులె కావే! ఖలులు సలుపు దుర్వృత్తంబుల ఫలంబు తప్పక సన్నికృష్టు లగు సత్పురుషులం బొరయును. తొల్లి యొక్క వాయసముతో సావాసము చేసి, హంస హింసింపఁబడియె. ఆ కథ యాకర్ణింపుఁడు.

ఉజ్జయినివజ్జ తెరువుప్రక్క నొక్కగొప్ప పిప్పలవృక్షము గలదు. ఆపాదపంబుమీఁద నొక వాయసంబును హంసంబును గూండ్లు కావించుకొని, వాసము చేయుచుండును. అట్లుండ భీష్మం బగునొక్క గ్రీష్మవాసరంబున, నధ్వనీనుం డొక్కరుండు మిక్కిలి యధ్వపరిశ్రాంతుం డయి, యెక్కిడినవి ల్లక్కడ నిడి, శ్రోవ్రకేవం దనరు నారావిసీడ నిద్రించుచుండఁ, గొండొకవడికి ఛాయ తొలంగి, యరుణకిరణములు తెరువరిమోమునం బడఁదొడఁగె. అయ్యది వీక్షించి, వనస్పతిస్థితచక్రాంగంబు దయాంతరంగం బయి, గఱులు

విచ్చి యచ్చెట్టుక్రింద నిదురించు పాంథుని మొగమున కెండసోఁకకుండఁ బట్టె. అప్పుడప్పథికుని సౌఖ్యంబు కన్నుఁగుట్టి, చూపోపక, యశ్వత్థంబు మీఁది పికవర్ధనంబు స్వభావదౌర్జన్యంబున వాని యాననంబునం బురీషోత్సర్గంబు చేసి, యాచోటు వాసి యాకసంబున కెగసి, మాయ మయిపోయెను. ఆచెన్నుఁటికాకి తనదౌష్ట్యం బందఱకు నెఱిఁగించెఁ గాని, దాన నేమి కట్టుకొనియె? ఏదియు లేకున్నను, దుర్జనులకుఁ బరపీడయే పరమలాభంబు గదా? అంత, నాజాలపాద శ్రేష్ఠమునకుం గాలావధియైన, నాయధ్వగుండు మేలుకాంచి, యుప్పరము విలోకించి తనయాస్యమున రెట్టవైచిన దా తెలిపిట్టయే యని యెంచి, కోపావేశమున నప్పట్టున మోపెట్టి పెట్టియున్నవిల్లు దిగిచికొని, యొక్క-భల్లంబున నేపాపము నెఱుంగని యాయంచతల డొల్లనేసిన, నది బాంధవ రాజహంసా వళిదృష్టి నీఱు సేయుచు నేలఁగూలి, ప్రాణములు విడిచె. కంటిరిగదా కాలవక్రతప్రకారము? దైవకృతమునకు మాఱు గలదె? అపరాధి యగు గాక ముండఁగా, ననపరాధియగు హంసము హింసింపఁబడియె! "పాపీచిరాయు" వనుపండితుల మాట కేనాఁటి కైన బొంకు గలుగునే? ఎట్టును, జెడుగులతోడిసంగాత మిడుములకే మూలంబగును.

తదనంతరము నేఁ జిలుకవల నవలోకించి యిట్లు పలికితిని. "వంగడీఁడా! నాకు మాస్వామి హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టివాఁడో నీవు నట్టివాఁడవె; లోకములోన మహాత్ముల కందఱు నాత్మ సమానులు గాక, పెఱవా రొకరు గలరె? ఆత్మ పరభేద బుద్ధిఁ గల్పించుకొంట మంద బుద్ధులకుం గాని, మహాబుద్ధుల కట్టి భేదభావములేదు, ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యను నీతి దలంప వలదె? నామనంబు లోఁతు గానక, వలవని కొలలు కట్టెదవు. నిమిష భంగురంబగు శరీరము

నమ్మి, నీయనుజుం బోసికొని, యెవ్వఁడు శాశ్వతనరక కూపంబునం
బడి వెతకుడువఁ గడఁగును! నాయెడ నీకుఁ బ్రత్యయ మేల పుట్టదు?
సత్పురుషుల తోడి మైత్రి సప్తపదీనం బన వినవే? ఫలభంగములు
సేయుట నీకు నైజంబ కాన, నీవెల్లర నట్లుగాఁ దలంచెదవు. నీవెడ
కటిదలుడిగి, పయనము తూఁగింపుము. అనినఁ బకపక నవ్వి, శుకం
బిట్లనియె. "నీవు దర్దురస్వర దర్వీకరంబవు; నీయెడ నెవ్వరికైన నమ్మిక
పుట్టునే? ఏది యెట్లయిన, నాత్మరక్షణోపాయం బేమటి యుండఁ
గూడదు. నీవిప్పటివగ మనంబునఁ బెట్టుకొని పైకిఁ గానరానీక, దారి
సాఁగనిచ్చి, యొక్క విజనప్రదేశంబునఁ గికురవెట్టి, నన్ను మట్టు
పెట్టుట కిన్ని యెన్ను చున్నాఁడవు. ఇంతతడవు మమ్ముఁను మాయెడ
యునిని నోరికసిదీఱ దూఱి, యింతలో, నేనోరుపెట్టుకొని మరల
నెయ్యంబు నెఱపెదవు? నీవు పరమధూర్తాగ్రగణ్యుండ వౌట నీవాల
కమే చెప్పుచున్నది. 'అతివినయము ధూర్తలక్షణ' మనియు కదా
సుధీజనులు పలుకుదురు. ప్రియంబులు నామోదజనకంబులు నయ్యుఁ,
గుణవచనంబు లకాలకుసుమంబులుంబలె, నవసానంబున ననర్థదాయ
కంబులై పరిణమించును. నీ దుర్జనత్వము వాగ్వ్యాపారముచేతనె
ప్రత్యక్షీకృతం బగుచున్నది. చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భుల మహోగ్రవిగ్ర
హంబునకు నీవచనములె కదా నిదానములు. అల్పుఁడు గిట్టనివానిఁ
గొల్చుచ్చుట కయి యెన్ని పన్నుగడ లైనం బన్నును. ధారుణిపయిం
జిరకాలము జీవింపఁగోరువా రానుడుల కెడ మీరారు. మున్నొక
మువ్వన్నె మెకం బొక బకంబును బలవంతంబునంగాదె యంతంబు
నొందించె. నీకాకథ వినిపించెద సమాహితమతివై యాలింపుము."

జంబూద్వీపంబునఁ గామ్యకం బను లోకైకరమ్యం బగు వనంబు
గలదు. అందు, నిరంతరపరిఫుల్ల వనమల్లికావల్లికా మతల్లికా వేల్లిత

నికుంజపుంజరంజితం బయి, కుసుమవిసరపరిమళ మిళితగళిత మకరంద బిందుసందోహాస్వాదనాగత మిళిందబృందసుందరంబై నికటవిటపివిటప చ్ఛటారటచ్ఛకుంతసతతానాక్రాంత తతరవాక్రాంతదిగంతరాళంబయి, పొదలు పొదరుటడవి యొక్కటి యుండును. దానినడుమ, నాయతచ్ఛా యానిరస్త సమస్త తీవ్రగభస్తిగభస్తిచయం బగునొకకుజంబుక్రింది యీరమ్మ్రలో, దీర్ఘకాలమునుండి పుండరీకం బొకండు నివసించు చుండును. ఆచెంగట, జువ్విచెట్టుమీఁద గులాయంబు నిర్మించుకొని, యొకకొంగ కాపుర ముండును. ఆశార్దూలం బొక్కనాఁ డొక్క యురణంబును మరణంబు నొందించి, దానిపిశితంబు మెసవుచుండ, దైవయోగంబున నూక్ష్మకీకసం బొక్కటి దళనమధ్యంబునఁ జిక్కు కొని మిక్కిలి వ్యథపఱుపఁజొచ్చెను. పులి, దాని వెలువరించుకొను తెరవు దొరకక, శిరంబు ధరణీతలంబున వ్రేలవైచుకొని, పొరలుచుఁ, దీవ్రవేదనానలంబున మలమల మఱుంగుచు, దిక్కులుప్రతిశబ్దంబులీన నంగలార్చు చుండెను. ఆయార్తస్వరంబున నంతరంగంబు గరంగి, ప్లక్షవృక్షంబు మీఁదిబకోటంబు వ్యాఘ్యంబుం గనుంగొని, కరుణ మీఱ నిట్లనియె. "ఓశార్దూలకులోత్తమా! నీవీయరణ్యంబునఁ జిర కాలమునుండి పొడగనుచున్నాఁడను. మున్నెన్నఁడుగాని యిట్లు వావిడిచి కస్తి పడినవాఁడవుగావు. ఇప్పటి నీచొప్పుచూడ, నాకత్య ద్భుతమగుచున్నది. నీవాపోవుటకు నిమిత్తమేమి? తెలుపుము." అనినఁ గొంతచింతాశల్యంబు వాసి, ప్రమోదమగ్నమానసం బయి, నాలుక తోట్రుపడఁ బులి యిట్లనియె. "ఓదయామయా! నాయభాగ్య మేమని చెప్పుకొందును? నిన్నరేయే నొకతగరుం దెగటార్చి, నంజుడు గుడుచుచుండ, నాపాపకర్మ మేమోకాని యొకయెముకనారదనంబుల సందునం దగులుకొనియె. దానిఁ దీయనుపాయంబు దోఁపక

యప్పటి నుండియు నిప్పగిదిం దెప్పరం బగు వెతం గుడుచుచున్నవాం
డను. ఇంక నన్నీయపాయంబువలనం దలంగి రక్షింపంజాలు కరుణాళు
రెవ్వరు గలుగుదురో యని వ్యాకులపడుచుండ, నాపాలిటి భాగ్య
దేవత యున్నటికి నీసన్నిధానం బనునాధారంబు గల్పించినది. అరసి
చూడ నీవు బక మాత్రంబవె? నన్ను బ్రతికింప మూర్తిమంతం బయి
నిలిచినబహుజన్మకృత సుకృత ఫలస్వరూపంబవు గాక, నాకింక నీవు
దక్క నన్యంబు శరణ్యంబు లేదు. నాకు దిక్కైనను గాకున్నను నీవ.
నామనోరథంబు వ్యర్థంబుసేయక, సదయహృదయుండవై ప్రాణ
దానంబుచేసి, పుణ్యంబుం గట్టుకొమ్ము. నాకింతమాత్రము నీచేత
నైనయీయుపకారంబుం జేసితివా, యావజ్జీవము నీమేలు మఱచి
పోను. జాగేల? ప్రపన్నుండ నగుసన్నవిపన్నుం జేయుము.' అని
యతికరుణంబుగా బహువిధదీనాలాపంబులు పలికినం, బట్టరానిదయ
పుట్టి, చెట్టు దిగివచ్చి, యాకొంగ తనగొంతు క్రొల్పులిన్నోరం జొనిపి,
యాయస్థిశకలంబు మెలపున నూడంబెఱికె. అది దొరంకొని, యా
ద్వీపియుం గొక్కెరయు బద్ధసఖ్యంబున నుండి, సౌహార్దసౌఖ్య మనుభ
వించుచుం, బ్రత్యేకముం గడుపుం బ్రోచుకొనుచుండెను. అట్లు కొంత
కాలముండి, యొక్కనాం డాచాఱలమెకం బెక్కడ నాహారంబు
చేకూఱమి, నంగద నలంగుచు, నంతర్గతంబున నిట్లు చింతించెను.
'నేం డెంత దుర్దినమొ! ఒట్టుపెట్టినట్టు లెంతతిరిగిన నొకకబళమాత్రం
బైన మాంసం బీవఱకు దొరకలేదు; ఇంకనుం జిక్కుజాడ గానరాదు.
ఇన్నాళ్ళయినది; మున్నెన్నండైన నెఱచి పుట్టనిదినంబు గలదే!
దైవంబు ప్రతికూలం బైనయప్పుడు పౌరుషం బేమియుం గొఱగాదు
గదా! ఏమి సేయుదు? నేం డీయెరియు జఠరాగ్ని కొఱవగునెర యర
యకున్న, మిన్నక యసువు లీవలసివచ్చును:— "మాహింస్యాత్సర్వ

ఘాతాని" యను ధర్మంబు గలదు. అయినను దనప్రాణంబులు నిలిచిన పిమ్మటఁగదా సర్వధర్మములును. "శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధన" మన మునువినమే? తానుగలిగినఁ, బదివేలు గలుగును. కావున, ధర్మపథంబుఁ దప్పఁద్రొక్కుటైనఁ, దన్నుఁ దాఁ గాపాడుకొనుట పరమ ధర్మంబు. ఒడలికొఱకుఁ బుడమినైనను విడువఁజనును "ఆత్మార్థం పృథివీంత్యజే" త్తని నీతివేత్తలు వాక్రుత్తురు. నేనిప్పు డొక్క యుపాయంబున నీకప్వాంబు కాయఁబున కపాయంబు కల్పించి, మృత్యుముఖంబునకుం దప్పి ప్రాణంబులు నిల్పికొనియెద. ప్రాణంబులు దక్కినఁ దక్కిన పాతకంబు లేపాటివంబులనైనఁ బాచికొనవచ్చును" అని నిశ్చయించి, తద్ద్రోహచింతనానుకూలంబగు నుపాయంబు చింతించి, పూర్వప్రకారమ్మునఁ గ్రమ్మఱఁ దల నేల ప్రేలవైచి, తొంటికంటె నినుమడిగా గుహలు మాఱుమ్రోయఁ గుహానావిలాపంబు సేయఁ జొచ్చెను. ఆవిలాపం బాలించి ప్రాణంబులు గలఁగఁబాఱి, యప్రతీకారం బగు శోకంబు నుమ్మరవోయి, క్రమ్మఱఁ దెలివొంది మిత్రం బగు బకంబు నిర్మలాంతఃకరణంబుతోఁ జేర వచ్చి సమాదరణపూర్వకంబుగా నిట్లనియె, 'ఛలికాఁడా? నేఁడేల యీలాగునఁ జింతాస్త్రిమితమూర్తివై మగుడఁ దల్లడకుడుచుచున్న వాఁడవు? నీమనికితంబు నాకడ దాఁపురము సేయనేల? నీకు నే నొకవింతవాఁడనే? గొబ్బున నీయుమ్మలంబునకుఁ గారణం బెఱిఁగింపుము. ఇత్తఱి, మదాయత్తం బగు కార్యం బొక్కటి గలిగిన, నీనిమిత్తమై నాప్రాణంబుల నైన నిచ్చెద.' అనిన, బెబ్బులి యంతరంగంబున నుబ్బి, యాననంబున దీనభావం బభినయించుచు, నెలుంగురాలుపడ నిట్లనియె. "నేను గృతం బెఱుఁగనివాఁడఁగాను. సందేహము లేదు; ఈదేహము నీవు పెట్టిన పెట్టు. మీఁద నేజీవించుటయు నీయాధారముననె. నీ విప్పు డిచ్చిన

వరంబు మఱచిపోక చెల్లించి, సత్యసరస్వతి వగుము. ఓప్రాణసఖా! ప్రాణప్రదాత యగు మహోపకారి కింతవఱకుం బ్రత్యుపకారము సేయ నవ నొదవక పోయెఁగదా యని, నాహృదయంబున నాకే లజ్జ వొడముచున్నది. లోకమున నెంతటివాఁడును 'నేను బలవంతుఁడ ; నా కితరులతోడి దేమి ?' యని విఱ్ఱవీఁగరాదు. బలవంతులకును బల హీనులవలని ప్రయోజనంబులు నిచ్చలు నపేక్షణీయంబులై యుండును. నీవు నాఁడట్లు ప్రాణాంతంబుఁ జెందకుండ నన్ను నిలిపితివి. బల్లిదుండ నయ్యు, వ్యర్థునికై వడి నేను దానికి బదులుసేయఁ జాలకుంటిని. కట కటా ! నాబ్రతు కింకఁ గాల్పనే ! ఏమో యీశ్వరమాయ యెఱుంగ ! అది యట్లుండ, మెండియు నేఁడు నీసాయముచె నాకు స్వప్రహాణీయం బయి యున్నది. చూచితే కాలగతి ? కాల మెంతవారికి దుస్తరంబు గదా ? అది యట్లుఁ కే. ఇప్పటి నాదురవస్థ వినుము. తొల్లింటిచంద మున నే, నాదంతంబులయంతరంబున నేఁ డొక్కయెంపముక్క చిక్కు పడి, మిక్కుటంబుగ బాధించు చున్నది. నాయట్టిసత్వసంపన్నున కుప కారం బొనరించి, యింతతడవు నీ వుదరపోషణంబునకై యిటునటుఁ గనుచుండఁ గన్నులు పెట్టుకొని చూచుచు, నిన్నాళ్లు సైఁచిననాతప్పు మన్నింపుము. నీయనుగులాన యింకఁ దొంటియట్ల నిన్నాహారార్థం బిందునందుఁ దిరుగులాడనియ్యను. నేఁటితో నీకష్టము గట్టెక్కును. నాహృదయంబున గలయది నిక్కముగా నచియించితి. నామాట విశ్వసింపుము. ఇదె మిత్రకార్యము సమకూర్పు సమయము వచ్చినది. కాలవిలంబనము సేయక, మిత్రరక్షణతత్పరుండవై నావక్త్రబిలంబు సొచ్చి, చెచ్చెర నీయంగద నార్పుము." అని వెనరుదవులఁ బలికిన నాబకోటంబు గాటం బగు సంతోషంబున, వ్యాఘ్రముంబున కిట్లనియె. 'మిత్రరత్నమా ! యిది యెంతపని ? విషాదంబు మానుము. ఇట్టి

పాటులు లోకమున నీకెలన పుట్టునే ? విధి త్రిప్పులకు లోనుగాక కడ
తేఱినవా రేరు ? నాచేతిలో నున్న యీమాత్రపుఁబనికి, నన్న్యనట్లు
నన్నును నీ వింతదూరము వేఁడికొననలయునా ? ఉత్తమచరిత్రునకు
మిత్రమనోరథపూరణంబుకన్న నవశ్యకర్తవ్యం బొక్కటి గలదే ?
నేఁడుగా నాతనువెత్తినఫలంబుఁ గాంచగంటిని ? నాపుణ్య మేమి
చెప్పను ? చూడు మే నిదె నిమిషమాత్రంబున నిన్నీయాపదవలనం
బాపి, ప్రాణసమానుం డగు మిత్రునిఋణంబుఁ దీర్చికొనియెద. ఇది
నీయట్టి శక్తిసంపన్నునకు రాఁదగినయాపద కాదు' అని పలుకుచుం
దానినోరఁ జొరబాఱుడుఁ బసిదిండి కఱుక్కున మెడం దెగఁగొఱికి
యాతుణంబ యాబకంబును భక్షించెను. దురాత్ము లాత్మంభరి
త్వంబునకై మిత్రద్రోహంబునకైనఁ బాలుపడుదురుగదా! కాఁబట్టి
దుష్టులు పలుకునిష్టాలాపంబులు చెవిఁ బెట్టరాదు. తప్పిదారి చెవిఁ
బెట్టితిమా, బెట్టిదం బగు చెట్ట పుట్టక మానదు.

అని మఱియు నాచిత్రవర్ణునికొలువుడుకాండ్రు పెక్కండ్రు
రోషదూషితులై నన్ను దిసంతులు గొట్టుచుఁ, బెక్కులు దురాలా
పంబులు పలికిరి. అవియెల్ల నుల్లంబునంబట్టి, ప్రత్యర్థి సంతకు చెంతకుఁ
బుచ్చునంతకు నెంతయు దేహదాహంబు సేయుచుండును. నే
నశక్తుండఁ గావున, లాఘవాస్పదుండనై భంగంబు మ్రింగి, యెప్పటి
యొప్పున నందరిలో నొనని తలయెత్తి తిరుగుచుంటిని. నే నొక
పౌరుషశాలినే ? ఈయవమానంబు మానవంతుం డోర్చునట్టిది కాదు.
అచేతనమయ్యును, సూర్యకాంతము తపనుపాదములు సోఁకినంతనే
ప్రజ్వరిల్లుననఁ, జేతనుం డగుసభిమానవంతుఁ డెట్లహితకృతతిరస్కా
రంబుఁ జూచి సైఁచును ? అయిన, నాభంగపాటు స్వామికి నివేదింప
వలె ననునభిలాషపాశంబు, ప్రాణంబుల వెడలనీక బొందితో బంధించి

నన్నీకడ కీడిచి తెచ్చెను. ఆహా! విధిచేయిద మేమనవచ్చును? నాకు గొండంతబలఁగంబు గలిగియు లేనివాఁడనై, కానిదేశములలో దిక్కుమాలినపక్షినై నిలిచితిని. అది యట్లుండె. నీయట్టిజనగ్రేసరునియనుగులు పట్టఁగలిగియు, విధివశంబున నొవ్వనివారి ముందఱఁ గొలువులో నన్నిరోఁతమాటలకు ఏను లొఁగ్గవలసివచ్చెను. గతవృత్తంబులకు విచారపడ నయ్యెడుకార్యము లేదు కాని, మఱచినను మఱువనకురాక, యాకష్టపాటు నాహృదయంబున నాటుకొని, మనశ్శల్యంబయి యలయించుచున్నది. నాకిన్ని త్రవ్వనేల? కానివారిచే గాసిఁ బొందుమని విధి యట్లు వ్రాసియుండ, నెవ్వఁడు తప్పింపనేర్చును? ఇది దేవరమొగంబునం దెలిపి, మనంబు నొగిలించుట కెంతయు నాస్వాంతంబు దురపిల్లెడును. అచ్చోఁ జిత్రవర్ణం డించుక యక్కటికంబు వహించి, వైదేశికుఁడ నని నన్ను మన్నిగొన మదిఁగొల్పక, విడిచి, పుచ్చె. స్వామిపాదపద్మంబులు మరలసందర్శించుభాగ్యంబు కరంబు కల్గుటఁబట్టి, యీసంగ్రామవార్తాహరత్వంబు వహించి, ఇట్లేతెంచ గాంచితిని. మార్గాయాసనిమిత్తంబునఁ జిత్తంబు స్వాయత్తంబు కాకున్నయది; అందులకుతోఁడు, విషాదవేదనాదోదూయమానమానసుండ నయి యున్నవాఁడను. ఇంక మిక్కిలి విన్నవింప నేఱను. స్వామికి వార్తావిశేషంబులు నివేదింపవలయు నను నుత్సాహమును, స్వామిసన్నిధాన నివసనాభిరతియు, నవలంబంబులుగా నింతతడవు నిలువఁ గలిగితిని. ఎఱింగినంతవఱకు మొఱంగక జరిగిన సర్వవృత్తాంతమును దేవరకువిన్నవించి, కృతకృత్యుఁడ నైతిని. ఆచంద్రకేంద్రుండు నన్ను వీడ్కొల్పునపుడు 'నీవెనుక నే కీరంబుఁ బుత్తు ముందు పొమ్మని పంపెను. అదియు నింతకుఁ జనుదెంచు చుండును. ఇఁకఁ గర్తవ్యాంశంబు దేవరచిత్తమునకే విదితంబు, పోయివచ్చెద." అనిన

హిరణ్యగర్భుండను నాతనిఁ గృపాకటాక్షవీక్షణంబులం జూచుచు నిట్లనియె. "దీర్ఘముఖా! దైవతంత్రం బైనపని కార్తిఁజెంద బని లేదు. సమస్తముఁ దెలిసినవాఁడవు; నీకు నేఁ జెప్పవలయునె? నీవు మిక్కిలి ధైర్యశాలివే, యిట్లు పేదమాట లేల యాడెదవు? ఆచిత్ర వర్ణుఁడు సమిత్రామాత్యపుత్రంబుగా జావఁదలంచి కాఁబోలు, నీయట్టిసాధువున కపకారంబు దలంచె. ఏమయిన నేమి? ఇంతటితో మునిఁగిపోయిన దేమియు లేదు. రేప చని, యాపాపఁమేపరిదొరయవ లేపంబు మాపుదము. ఊఱడుము. సర్వజనసత్కారార్హుండ వగు నీవంటివానికా, యిట్టిపాటులు పాటిలవలె?" అని శ్రవణరసాయన ముగాఁ బలుకుచు విషాదాపనోదము సేయుచున్న జేనియనుజ్ఞ వడసి దీర్ఘముఖుండు కొంత మనసునందుఁ గొఱకొఱమాని. విశ్వసించుచు నిజాగారంబునకుం జనియె.

అంత నక్కడ దీర్ఘముఖునిఁ బనిచిన వెనుకఁ బర్జ్యేంద్రుం డరుణ ముఖుఁ జేరఁజీరి, హిరణ్యగర్భుని కొలువులోఁ బలుకవలయుపలుకు లెల్లఁ దేటపడఁ గఱపి, 'నీ వివియన్నియు నీఖ్యు నమలక దిటంబున నోలగమునఁ బలుకవలయుఁ జుమీ' యని పుచ్చి యంత మంత్రి కేకాంత మిచ్చి, తద్వచనానుస్మృతిని మేఘవర్ణుం డనుకాకమును రప్పించి, బహుమానపురస్సరముగా నిట్లనియె. 'మనకిప్పు డక్కవ్పు రవుదీవి నావరింప యత్నము కలిగి యున్నది. దానికి నీతోడుపా టవ శ్యము గావలసి యున్నది. ఈకార్యంబు కడముట్ట నిర్వహింప భవ దన్యుండు సమర్థుండు లేఁడు. కావున సర్వప్రయత్నముల నీవీపనికి వేగు నడపవలయును. నీవు ప్రచ్ఛన్నవేమమునఁ జని, యేలాగుననైన హిరణ్యగర్భుని చెలిమికలిమి కుపాయుంబు గావించుకొని వేమఖామల నచ్చిక పుట్టున ట్లటమటించుచు, నందుఁ జనవరివై యుండి, యాను

కూల్యప్రాతికూల్యంబుల తెఱం గెఱింగి, మనకార్యసిద్ధి యెవ్విధంబున
నగు నవ్విధం బీవ సంఘటించి, కార్యనిర్వాహకుండ వగుము. నీవచ్చట
ఱేనిదండనుండు నేనిక నయిన దోమనయిన నెడసి పోనాడకొక, కూడఁ
గట్టుకొని, వారివారిమనసు కనిపట్టి తిరుగవలయును. వారి కించుక
వెగటు దోఁచనేని, దగునవసరంబున నీమీఁద నేమేనియు నావగింజలు
తాటికాయలుగా నేలికచెవులం బోసి, యెగపోసి, నీవలన నొక్కకొఱ
గామిఁ గల్పించి, నిన్నాతనిమది కెడఁ జేయుదురు. దానం జేసి, సకలో
ద్యమఘ్నంబు లగువిఘ్నంబులు దొట్టి, మనప్రయత్నమెల్ల నాఱడి
పోవును. కార్యము మించినవెనుక, నేమనుకొంటిమి పో యేమి
కార్యము ? రాజులచిత్తంబులును క్షణక్షణంబులు; ఎప్పు డెవ్వగిది
నుండునో తెలిసి మెలఁగుట కడుప్రేఁగు. కావున నయ్యా జియ్యాలు
పెట్టుచు, నైనదానికిఁ గానిదానికి నడ్డమువచ్చి పైఁబూసికొనక,
వాలుపఱు నడచునట్లు మెలఁకువ గలిగి మెలఁగవలయును. రాజుదయ
గలిగినన్నాళ్ళునునందఱు మిత్రులే యగుదురుగాని, యది యింత
గొఱఁత వడిన మిత్రులే యమిత్రు లగుదురు. వనంబులు దహించు
దహనునకు మిత్రుఁడగు మారుతుండ, దీపంబున నన్నువయయి
యున్నప్పుడు మారుతుండు గాఁడే ? కావున, నీవేవారికి వేఁడిదాఁకు
నట్లుగాఁ జరింపక, రాజుక న్నెఱింగినవాఁడవై, యాతనిచిత్తవృత్తి
ననువర్తింపవలయును. ఎందును నీవెఱుఁగని నయానయంబులు లేవు.
అచట నీమనసుగూడినవారికైన, హృదయ మీఁకుము; మఱచియైన
నిచ్చటమాట లచ్చట వాక్రువ్వకుము; నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. ఒరుల
చేతఁ జెప్పించుకొనునర్థంబు లేదు. పొమ్ము. మేము నిత్యము నీరాకయే
కాచి యుందుము. వెనుక మఱచెదవు సుమీ." అని పనిచి, చిత్ర
వర్ణుండు స్వకార్యంబునం బ్రవర్తించుచుండె.

అంత నిచ్చట దీర్ఘముఖుండు కొలువు దాఁటినపిమ్మటఁ, గోక మ్మింంచుక హసించి హంసప్రకాండునితో నిట్లనియె. "చిత్తగించితిరా? మనబాలిశుండు పరదేశ మరిగి యేమి కొనివచ్చెనో! 'తాఁజెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁ జెఱిచిన' దన్నట్లు, దుర్జనుండు తానుజెడుట చాలక, తన వారికింగూడ ఏడనికీఁడు దెచ్చిపెట్టును. అందున కీమ్రుక్కుడి కొక్కు రమె తాక్కాణంబయి కానఁబడుచున్నది. కారణము లేకయే కలహ మునకుఁ గాలుద్రవ్వుట క్షుద్రునిలక్షణము. పండినవృక్షంబుచందం బున, సజ్జనుండు వంగి యుండును. మూర్ఖుండు, శుష్కకాష్ఠంబుంబలె, భేద్యుం డగుంగాని, నమ్రుండు గానేరఁడు. పండితమాన్యు లెఱుక లోకపదివే లుపచరించినను, వారనిబట్టిన నైజదోషంబు లీషన్మా త్రంబును విడువవు. నూఱుమాఱులు నీరంబులం గడిగిన, నంగారం బులమలినత్వంబు వాయదు." అని మఱియుందూఱుచుండ, వారించి కలహంసనాయకుండు నిజామాత్యున కిట్లనియె. "ఇప్పు డీయుపాలం భనవచనంబులతోడఁ బ్రయోజన మేమి? ఇదియంతయుఁ గాలప్రా ప్తంబుకాని. హితకార్యధూర్వహుం డితనియెడ నీఁగ కాలంతయు నవకార్యంబులేదు. లేనిది పైఁబెట్టరాదు; కాలవిపర్యయమ్ముల నుద్య మమ్ము లెల్లఁ బ్రతికూలంబు లగును. ఈ తండు మననదయ వాక్యసంభావనకుఁ బ్రాతుండుగాని గర్హణార్హుండు గాఁడు. నీవును బహువిలోకివి; లోకంబున నీకుఁ దెలియనిది లేదు; పోయిన దాని మరలఁ ద్రవ్వుట చర్విత చర్వణంబు; దాన సారంబేమియుఁ గనుపట్టదు; అందులకయి వందురుటయు గతజలసేతు బంధనంబు. కాన, దానిమాని, ప్రస్తుత కార్యవిచారంబునకు గోచరంబగునంతయు గార్యమాత్ర మెఱిఁగింపుము." అనిన నాజక్కవలరాయం డారాయంచ తోర కిట్లనియె.

"బుద్ధిమంతు లగువారు వర్ణాకారప్రతిధ్వానంబుల వలనను, నేత్రవక్త్రాది వికారంబుల వలనను, బరులమనోగతంబు లూహింప సమర్థు లయి యుందురు కావున, మంత్రరక్షణం బత్యంతావశ్యకంబు. అభిగుప్త మంత్రులకు సర్వార్థసిద్ధులును సుకరంబులగును." అనుచు, నమ్మాటల వెంబడిని యొడయనిచూపు దీప్తైకాంత కాంతంబయి, నలుగడల నిగిడిన, నాచూడ్కితోడన యాయొడకుం గడునెడ గలుగ నడుచు నందలి మాననీయుల వెంట నంటి, తక్కటివారును దూర దూరముల కేగిరి. అంత మంత్రి మఱింత చెంతకు జరిగి, యేలిక మోమునం జూపు మోపి, యిట్లనియె. 'దేవా! యవధరింపుము. నాబుద్ధికింజూడ, నిప్పటి కప్పగవానిపాలికిం బ్రణిధి నొక్కని బనుచుట యుచితంబుగాం దోంచుచున్నది. పదింబదిగ విమర్శింపక, పదరికర్జంబు పూనుట కార్యజ్ఞలక్షణంబు గాదు. వైద్యకర్మంబున కనాలస్యంబు నట్ల కార్యనిశ్చయంబున కాలస్యంబకరంబు శ్రేయంబు. ఒకానొకచో నల్పకార్యంబు సాహసారబ్ధంబైనం గావచ్చుంగాని, మహాకార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు. సువిచారపూర్వారబ్ధ కార్యంబునకు, దైవంబును ననుకూలం బగును. అంతియుగాక. యెదిరితలంపుం బదిలంబుగా నెఱుంగక, యొక సాహసంబునకుం జొచ్చుటయుం గానిపనియె. క్షితితలాధ్యక్షుం డాత్మచ్ఛిద్రంబుల బయలంబడకుండం గాపాడుచు, విపక్షపక్షచ్ఛిద్రంబుల భద్రంబుగా మున్మున్న చారదృష్టిని వీక్షింప వలయును. దూరస్థు లయ్యును, గార్యంబు లనికంబును గొట్టికాండ్రచే గనుచుంటంబట్టియే, పృథ్వీకాంతులు చారచక్షు లనం బరంగుదురు. స్వపర రాష్ట్రమ్ముల కార్యాకార్యమ్ముల నవలోకింప రాచవారికి వేగులేకదా లోచనములు? ఎవ్వని కాలోచనంబులు పూజ్యంబులో, యామానవనాథుం డనయంబును నయనంబులుండియు, నంధ కల్పుం

డగును. ఇప్పు డరుగుచరునితోడఁ గూడ, నరయో పాయజ్ఞుండును, విశ్వాస పాత్రుండును, నగు వేఁగొక్కనిఁ గూడఁ బుచ్చ వలయును. అతండు సర్వధా యప్రమత్తుండయి, విరోధివీటఁ బుట్టు విశేషంబు లెప్పటి వప్పుడు మన చెవుల వేసి, వేసఱిక గుప్తప్రకారంబునఁ జను చుండవలయును. ఇమ్మహాకార్యంబు నిర్వహింప మన దీర్ఘముఖుండ శక్తుండు. అతండు స్థలజలసంచరణ చణుండు; ఆకార వికారాదులఁ బరులభావంబు లూహింపఁ జతురుండు; నీటిలోఁజాడలు దీయనేర్పున నీతినిఁ జెప్పి వేఁగొక్కనిఁ జెప్పవలెను; ఈతనితోడ నీడగువాని నీసభ నొం డొక్కనిం గానము. ఎల్లభంగులఁ జరకృత్యంబున కీతండ యర్హుండు. ఈతనికి బొనటుడై చన నీతని యనుజుండు ధవళాంగుండు దగినవాఁడు. అతండును బరేంగితజ్ఞానచతురుండు. పరులు తెలియ రాదు గాన, యిది యంతయు గుప్తంబుగాఁ గావించుట శ్రేయోదాయ కము. పిడుగు పడుతఱినయొఱుకపడునట్లు, రాజకృత్యంబును ఫలకాల ముననె యెఱుక పడవలయును. మఱియు, మూఁడుతుం జేరువ నునిచి కొని, యేమఱియుండు నాతండు ప్రమత్తత్వంబు దీర్ఘవృత్తంబు కొన కొమ్మను శయనించి కనుమోడ్చువానికైనయగును. కావునఁ, బరివా రంబునెల్ల రాజద్వారంబుననుండ శాసింపవలయును. ఇట్టిసమయంబుల భూపాలుండెట్టివారిని నమ్మక, వైరినివారణంబునకుపాయంబు రోయుచు నెల్లప్రొద్దు నాత్మరక్షాపరుండయి, జాగరూకత కలిగి యుండవలెను. మంత్రరహస్యంబును బయలఁబడరాదుగాన, నిజరక్షాయత్న మెట్లట్లు, మంత్రరక్షాయత్నము నేమఱకుండునది. మంత్రంబు మూఁడవ నోటంబడిన, సర్వకార్యంబులు భగ్నంబులయి పోలియును. ఇదియం తయు నెఱింగి, ధరావరుం డాత్మమంత్రిద్వితీయుండై, యెంతవారికిం గర్ణబుగోచరంబు గాకుండ మంత్రకార్యంబు నిర్వహింప వలయు.

అదియు, రాజులకు విజయమూలంబు. అట్లుగాక తక్కిన రహస్యంబు కర్ణపరంపరం బ్రకటంబగును. మంత్రవిభేదంబువలనం గలుగు నిక్కట్టులు చక్కఁబడుట మిక్కిలి యక్కజ మని నయజ్ఞులు పలుకుదురు. నాకుఁ దోఁచినంతవట్టును స్వామికి విన్నవించితిని. సర్వజ్ఞులు, దేవర యెఱుంగనిధర్మంబులు లోకంబున లేవు; ధర్మతత్వమ్ము లెల్ల స్వామికిఁ గరతలామలకమ్ములు. దేవర దివ్యచిత్తంబునకు వచ్చిన పని ననుష్ఠింతము." అనినఁ గృపావలోక మందహాససుందర వదనుం డయి, వరటాధినాథుం డిట్లనియె. "బాపురే! నీవు నామనంబునం గలయదియె, చెట్టునంబుడికినట్టు వచించితివి! నీవు దీర్ఘాయుష్మంతుండ వయి మందువు గాక! నీవలన నెంతయు సంతసిల్లితి. నీవాక్యములయందు గ్రాహ్యంబులు కానివియుఁ గలవే? మనకుఁ బ్రణిధియు నుత్తముండు దొరకెను. నిశ్చితకార్యమునకు జాగేల? శుభస్య శీఘ్రమ" మ్మనిన, సవినయముగా మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! యిట్లప్రయత్నముగ సర్వానుకూలుం డగు చారుండు లభ్య మగుట, భావిజన్యవిజయ సూచకంబయి కానఁబడుచున్నది. సంకల్పసిద్ధులగు దేవరకే యుద్ధంబున జయంబు నిశ్చయంబు." అని ప్రశంసించు నవసరంబునఁ, బ్రతీహారుం డొక్కరుండు ప్రవేశించి, ప్రణామంబు గావించి, యిట్లనియె. "దేవా! దేవర దర్శనార్థంబు జంబూద్వీపము నుండి యొండొక శుకంబు వచ్చి, తలవాకిట నిలచి యున్నది. లోనికిం గొనిరా సెలవే?" అనిన, దొర మంత్రివలనికిం జూడ్కి నిగిడించుచుఁ, దదభిప్రాయం బెఱింగి, చక్రవాక వల్లభుం డిట్లనియె. "నీవిప్పు డేగి, యచ్చిలుకం దగుచోటఁ గూరుచుండఁ బెట్టుము. తేనియాసతి నైనప్పుడు లోనికిం గొంచురమ్ము. పొమ్ము." అనిన, మనంబున భయభక్తులు పెనంగొన వెనుక వెనుకం జని, కీరంబును

గని యిట్లనియె, "మాదొరవారిప్పటికిఁ దమధీసచివులతో మంత్రా వాసంబున నేకతి ముండి, కార్యపర్యాలోచనము సేయుచున్నవారు. వారిప్పుడ వచ్చి బయలికొలు విత్తురు. అప్పుడు పోయి వారిచరణములు సందర్శింపవచ్చును. అందాఁక నిందు వసియింపుము" అని యుచితాస నంబువెట్టిన, నది యందు వసించి యుండె. అంత, సమరసముల్లా సంబు మొగంబునకు వికాసంబు నింప, మంత్రిమోముచూచి మరా ళేంద్రుం డిట్లనియె. "ఆహా! సుభటనివహముదావహంబును, భీరు భయావహంబును, నగు నాహవంబు సంప్రాప్తమైనది. దురంబునఁ బిఱిందికి నడుగువెట్టని బిరుదుమగలకుం; దమగాత్రంబుల సాఫల్య పాత్రంబులఁ గావించుకొనను, జిరంతన మగు కీర్తి గాంచను, మంచి యువసరం బొదఁగూడినది. శాణవిఘృష్టమణియును, నర్థిసాత్కృత ధను లగు దానఘనులును, రణనిహతు లగు శూరవితతులును, గృశ త్వంబునంగాదె కడుశోభింతురు. కావునఁ బిఱికికండలేని దండిమగల నెల్ల భండనమున కాయితం బయియుండ నియమింపుము. ఉత్సా హంబు వాటింపుము." అనిన, మందహాసరోచుల మొగంబునఁ దెలివి తొలంకాడ, నాజక్కవయొకిమిఁ డిట్లనియె. "దేవర వాక్రు చ్చిన దంతయు శూరజనశ్లాఘనీయంబ కాని, వేఱుగాదు. అయినను స్వామిదగ్గర నాకుం గల చనవరితనం బొక్కహితంబ విన్నవింప నుల్లంబును బెల్లుగఁ బీడించుచున్నది. దేవరమాట కడ్డమాడెనని కోడిము సేయక, లెస్సగా దివ్యచిత్తమున నవధరింప వలయును. తొలుదొల్తఁ గలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుట, యెవ్వరికి ననర్థదాయ కంబు. ఇట్టి యార్యగర్హితం బగు పనిని, మిముబోఁటి మేటిమగ లేటికిఁ బాటింతురు! ఉపాయములలో నెల్ల దండోపాయం బధమోపాయం బని, యునయమును నయవిదులు పలుకుచుందురు. ఏమి సేయఁ

బోయిన నేమగునో! జయాపజయంబులు నిర్ణయింప నెవ్వరిసామ్ము?
విద్వేషివిజిగీషు లగు మనీషు లాహవంబు శుభావహంబుగాదని, సామ
దానభేదముల నేదాన నేని దమకార్యముల సాధింపఁ బాటుపడుదురు.
అం దెందునఁ దీఱకున్నఁ దుదకుఁ గడయుపాయమునకుం గడంగు
దురు, కడపట నెటువో నెటువచ్చునో యని, యెప్పుడును సంప్రాప్త
మనోరథు లగుదనుకఁ, బాలలోఁబడ్డ బల్లివిధంబునఁ దల్లడిల్లుచుందురు.
ఇందలి మనవార లందఱు శూరాగ్రేసరు లని మఱియరాదు. బవర
మొదవక మున్నె మదిమది నిండ్లకడ నుండ నెల్లవారును శూరులే
యగుదురుగాని, దురమున మద మొదవ నెదు రెదిరినతఱి; బెదరి
చెదరక మది కుదురఁ బెట్టుట యెట్టిదిట్టలకుం గట్టిది. పరాక్రమ
క్రమాసాధ్యములగునట్టి కర్జములు పెక్కు లల్పోపాయసాధ్యములయి
యుండును. అనితరసాధనోత్థాప్యంబు లగుమహోపలముల మహో
న్నతపదముల కెక్కించుట యుపాయము చేతనకాదే? యుక్తకాలకృ
తోద్యోగమువలనఁ గృషి సఫలం బగునట్లు, ప్రయత్న మల్పమయి
నను, సముచితసమయం బొదవుదనుక వేచి యాచరించిన నయవ్యవ
సాయమును, సహస్రగుణాధికం బయిన ఫలము నిచ్చును. అట్లు కాని
నాఁడు, పడ్డపాటంతయు నిష్ఫలంబయి వృథావస్థయగును. దూరభీరు
తయు, నాసన్నశూరతయు, మహాత్ములకు సహజగుణములు. అల్పు
లయం దీగుణములు విపరీతము లయి యుండును. వేమఱుశపథములు
పలుకుటయు, నంజలులు, నభివాదనములు, సామప్రియవాక్యములు,
గాపురుషులకుస్వభావసిద్ధములు. ఇఁక మిథ్యావచనములన్న, వెన్నతోడఁ
బెట్టినవి. మహాత్ములు విపత్కాలములయందును దమధీరత్వము విడు
వరు. ఆపత్కాలముల ధైర్యమును, సంపదలయందుఁ దాలిమియు, రాజ
సభలయందు సరసవచనరచనాచాతుర్యమును, రణరంగముల విక్ర

మఱియును, మహానుభావులకుఁ బ్రకృతిసిద్ధములు కావే! మఱియుఁ జిత్రవర్ణుండు మహాబలవంతుఁడును బలవత్సహాయసంపన్నుఁడును నగుట, మన మిప్పు డాతనిఁ దొడరఁ గడంగుట గహనదహనముపయి మిడుత లురువడి నుఱుక నడరుట. ఎట్టిబెట్టిదుండుగాని తన్ను డీకొను వానివీఁకఁ బోకార్పఁ దొడంగుంగాని, యడఁగియుండువానిపయిఁ దన వడి నిగిడింపఁ దొడఁగఁడు. నదీరయంబు నిలిచిపొలుచు సిలాజంబుల నున్మూలింపఁ బూనుఁగాని, వంగి యడుగంటి యున్న పిల్లుఁ బెల్లగింపం బూనదు. ఉపమానసమానంబు లగున దోపాయంబు లొండు లేవు కావున వేగిరపాటు చేటు వాటిల్లుటకు మూలం బగును. మన మిప్పుడు దుర్గనిర్మాణోద్యమం బత్యంతావశ్యకంబు. దుర్గస్థుం డగునొక్కనికి, వెలివారి నూఱువుర కైన నోరువ సుకరంబయి యుండును. దుర్గవిషయుం డగుగోత్రావరుండు, శాత్రవాసాధ్యుండయి, పరిభవాస్పదుండు కాకుండును. ఇంక నదుర్గవిషయుం డగుధరావల్లభుండో, ధరచ్యుత మనుష్యప్రతిముండయి, పరాభవంబునకుఁ దావలంబగును. మనము నిర్మింపఁబోవుదుర్గంబును నరాతివర్గంబునకు దుర్గమం బయి, యప్రభేద్యం బయి, లోపల నిర్మలజలసమృద్ధం బగుకొలఁకు నొక్కటిఁ గలిగి యుండవలయును. వచనీయంబు సర్వంబును వచియించితి. ఇంక దేవర సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధురీణులు కావలయును. దుర్గంబు సంసిద్ధం బగువఱకు, దూత నిచ్చోటికి రప్పింప నొప్పదు. కావున, దడవు సేయక ముందఱ నీపనికిం బనుపవలయును." అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మంత్రివదనంబుఁ జూచి, "కాలయాపనంబు సేయక దుర్గనిర్మాణపరిణతుం డగువాని రావించి, యాజ్ఞాపింపు" మనవుఁడు, 'నాఁగా' కని యాకోకనాయకుండు తత్క్షణంబ యొకపరిచారకు నంపి సకలానల్పశిల్పకలాకుశలు నీరవరాభిధానసారసప్రశస్తు

నాయొద్దకుఁ బిలిపించి, సగౌరవంబుగా నిట్లనియె. "ఓయీ! సారస
వరా! ఈయవసరంబున నీవలన మాకొక యవసరంబు గలిగి, పిలి
పించితిమి. మాకు నీయంతటిహితుండు గలుగుటకు నీచేనైన యీకా
ర్యంబున కక్కఱవచ్చుటయే ఫలంబు. మన కిత్తఱి నొకదుర్గంబు
కావలసివచ్చినది. ఈపని యనితరసాధ్యం బగుటం జేసి, యీభారంబు
నీవయినె మోవవలసి వచ్చెను. ఇది నీకుఁ బరమప్రయోజనంబు.
స్వామియానతి యాదలం దాలిచి, యతిత్వరితంబుగ నొక
దుర్గంబు నిర్మింపుమా. నీనేరిమిపేరిమి చూతము." అనిన సగ్గలం
బగువినయంబు తోడఁ బ్రణామంబుఁ గావించి, యాబెగ్గురుపక్షి
యిట్లనియె. "దేవరకు నాయెడఁ గలవత్సలత్వంబున నీమానసీయ
వాక్యంబు లానతిచ్చెదరుగాని, నే నంతటిశక్తియుక్తుండను గాను. నా
కొండొకపని యనుగ్రహింపుఁడు. నేను మీపాదచ్ఛాయం బడియుండి,
మిమ్ముఁ జూపట్టుకొని, చాటునఁ బొట్టఁబోసికొన వలసినవాఁడనుగాని,
స్వతంత్రించి యొకపని వయి వ్రేసికొని సంబళింపఁ జాలినవాఁడను
గాను" అనుచో మరాళతల్లజుండు కించిదుల్లసితవదనుం డగుచు,
సారసపతి కిట్లనియె. "నీప్రజ్ఞావిశేషంబు సర్వంబును, మాసర్వజ్ఞుండు
వాక్రువ్వ విన్నవారము. నీకిప్పని త్రోచివుచ్చినం బోవదు. ఇది
యనన్యవిషయం బయిన కార్యంబు. మాకడ నున్న యీయోధుండ్రలో
నీవు సమర్థతముండ వని నిశ్చయించి, పని పంచితిమి. ఇఁక వృథాకథ
లెన్నక, క్రియాపరుండవు గమ్ము" అనిన, తేనిమాటకు మాఱాడ
నోడినట్లు మెత్తన నియ్యకొని చని, చయ్యనఁ జనుదెంచి, నమస్క
రించి వీరవరుం డేలిక కిట్లనియె. "స్వామీ! భవత్ప్రసాదంబున,
మనకు వలయు దుర్గం బొక్కటి యారసివచ్చినాఁడను. మననగరోప
కంఠంబున, నొకయహార్యగహ్వరం బున్నయది. అయ్యది విశాలాంత

కాళంబయి, ప్రత్యర్థిజనదుస్సాధ్యంబయి, యత్యంత రమణీయంబై యుండును. అందు నయనానందకరంబైన విమల కమలపూర్ణకమలాకరంబొక్కటి యిక్కుటముగఁ గ్రాలుచుండును. ఆయది దేవరచిత్తమునకు వచ్చెనేనిఁ జెచ్చెర నాయత్తం బొనరించెదను." అనిన, మెచ్చి పసదనంబు లొసంగి, యారాయంచదొర పలుమాఱు ప్రెగ్గడ విన నాపెగ్గురు సగ్గించి, యిట్లనియె. "మాకు నీవంటిబంటు గలుగుట మాభాగ్యముగాదె! నీవలనం గడుఁబ్రమోదించినారము. దుర్గపాలనాధికారంబును, నీకె యొసంగినవారము. మన్నియోగంబులందు లేశంబును బ్రమాదంబునం బొరయక, స్వకృత్యం బేమఱక కనుగలిగి కాచుకొని యుండునది. నీకు శుభ మగుఁగాత పోయిరమ్ము." అని సెలవొసంగిన, నుదీర్ణపూర్ణ హర్షుండయి 'మహాప్రసాదం' బనిచని, వీరవరుండు తన్నియోగ ప్రకారంబున నాహారనిద్రల కెడము లేక, రేయింబవలును దుర్గరక్షణంబె నిత్యకృత్యముగాఁ గనుపెట్టుకొని యుండెను.

అనిన, రాచకొమారులు తదనంతర వృత్తాంతశ్రవణకుతూహలాయత్తచిత్తులై, విష్ణుశర్మంగని, యనంతరవృత్తం బెట్లునడచెఁ జెప్పుమని యడుగుటయు,—

ప్ర థ మ భా గ ము.

సమాప్తము.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

ద్వితీయ భాగము

పరమదయాపరుండైన విష్ణుశర్మ, యాదరశీతలేక్షణంబులం గాంచుచు, పీరవరుండు కొలువు విడిచి చనిన యనంతరమునఁ జెల్లిన వృత్తాంతంబంతయు, నృపతిసుతులకు నిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను.

అంతలో ద్వారపాలకుఁ డొక్కఁడు క్రమ్మఱ నరుదెంచి, యంజలి ఘటియించి ఎలిచి యిట్లనియె. "దేవా! యేలినవారిపాద సందర్శనాభిలాషంబున, సింహళ ద్వీపమునుండి నీలవర్ణనామక వాయస నాయకుండు వచ్చి, బహిర్ద్వారంబున నిలిచి యున్నవాఁడు. ముదలయేని, సన్నిధానంబునకుందోడుకొని వచ్చెద." అనిన, మనంబున నలరి, చక్రాంగపుంగవుం డంగంబు వొంగ మంత్రి కిట్లనియె. "కాకంబు కరంబు ప్రాజ్ఞంబు, శక్తిసంపన్నంబు, రాజు మందప్రజ్ఞుల వేవురఁ జేర్చుట కంటెఁ, బ్రాజ్ఞు నొక్కని గడించు కొంట లాభంబు. సింగంబును గాదని, కాలేయకంబుల వేయింటిఁ గూర్చుకొన్న నేమి ప్రయోజనము? మనవారిలో, నీగుమికానికి సమానుండు బలవంతుం డుండిన, వ్రేలుమడఁచి యొక్కని నెంచం గింపుము. యుద్ధోద్యోగసమయంబుల శూరసంగ్రహం బవశ్య కర్తవ్యంబు. కాన, సర్వప్రయత్నంబుల మన కితనితోడుపా టభ్యర్థనీయము. మనకిట్టి యవివేకుని సహాయం బొదవిన, నెవ్వఁ డయిన మనలఁ జుట్టనవ్రేలఁ జూప నోపునే? నీవును విచారించి చెప్పుము."

అనిన, మందహాస విద్యోతవదనుండయి, సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె, "మనో వాక్కాయకర్మంబుల నేనెప్పుడు స్వామికి హితంబె కాంక్షించు చుండుదుంగాన, గొంకుమాని నాకుం దోఁచినది విన్నవించెద. దేవర చిత్తంబున వేఱుగా భావింపఁబోకుఁడు. కార్యవేగం బెలినవారిచిత్తం బున నుచితకార్యవివేకంబుఁ దోఁపనీకున్న ట్టున్నయది. శ్రోత్రవాని సాహాయ్యంబునఁ బ్రత్యయంబు నిడి కడఁదిమార్తురఁ బరిమార్తు మంట, శునకవాలంబు పట్టుకొని కడలిఁగడవఁ గడఁగుట. అదియునుం గాక, కాకంబు స్థలచరంబు; మనము జలచరంబులము. ఈతండు మనతోడం గలియువాఁడు కాఁడు. సమానుఁడు గానివానితోడిపొత్తు విపత్తునకుఁ గారణం బగును. కావున, మన మీయరిష్టమును జేకొనుట యరిష్టమును గైకొంట గాని, వేఱు గాదు. దేవర యిఁక నీతలఁపు వేసి పెట్టవలయును. తనవారి మాని లాతివారిఁ గోరుట, యమృతంబు దిరస్కరించి కాలకూటంబుఁ గ్రోలఁ దలంపుగొంట. ఈప్రత్యక్షవిపక్ష పక్షి యెట్లు సంగ్రాహ్యుఁ డగునో. దేవరయే చక్కఁగా విచారింప వలయును. ఎవ్వఁడు జాతిపక్షంబుఁ బరిత్యజించి పరపక్షంబ పేక్షించునో వాఁడు నీలవర్ణ సృగాలంబుపోలికఁ గాలధర్మంబు నొందును. ఏలిక కాకథ విన్నవించెద నవధరింపుఁడు."

ఒక్కతామసీనిశీథంబున శవకబళనలోలం బయి, సృగాలం బొక్కటి నగరోపాంతంబున విచ్చలవిడిఁ జెలలాడుచుఁ, జీకువాలు కతంబునఁ బ్రమాదంబునఁ బడి, నీలపాచనభాండంబునం బడి, వెడలనేరక నిరంతరచింతం బవిసివసిపి, కొంతవడికి డెందంబు కుందు డిందువఱిచి కొని, మాఱుచింత లేక వేగువఱకు విచారించి, వెరవొండరసి యొడఁ దకు పరివఱచుకొని, తెల్లవాఱి భాండస్వామి యేతెంచునంతకు, నూర్ధ్వచరణంబును వివృతాననంబును నిష్కాసితదంతంబును నయి,

కన్నుల తేలగిలవైచి, యూపిరి బిగఁబట్టి, గిట్టినయట్టుల పడియుండెను. అంత, నానీలికాఁపు వచ్చి చూచి, విస్మయగోచరుండై, యావంచకంబు పంచత్వంబు నొందెఁ గాఁదలంచి, వడివడిం గూడ వెడలించి, ఫేరువు నూరికి దూరంబుగఁ బాఱవైచె. అంత నా మానిసి యచ్చోటు వాసి చనినవెనుక, మూసినకన్నులల్లన విచ్చి, యుద్ధురవడి యాపాదమస్తకము తన మేనినీలిడాలు విలోకించుకొనుచు, జంబుకంబు తనలోఁ దా నిట్లు చింతించెను. 'నాయదృష్ట మెంతయు మంచిది కాఁబట్టి, నేఁడు నాకు యాదృచ్ఛికంబుగ నేతాదృశం బగు నుత్తమవర్ణంబు లభ్యమైనది; నాకొలంబులోన మాన్యుఁడ నైతిని. ఇంకను, జ్ఞానహీనుని చందంబునఁ బ్రాభవశూన్యుండనై, నిరర్థకజీవుండనై యుండనేల: ఇట్టిసర్వోత్కృష్టవర్ణంబు సమకూరినప్పుడే మేలుం బడయంజాలకుంటినే, నింక నాశ్రేయస్సులు సాధించుకొనుట యెన్నఁడు? నా యౌత్కృష్ట్యంబు లోకంబులకుం బ్రకటింప నిదియ యదను.' అని విచారించి, కార్యంబు బారసి, తోడిఫేరవంబులఁ జేరఁజీరి యిట్లనియె. "విన్నారా! నిన్నరేయి యనన్యకదివ్యపురుషుండు స్వర్గంబునకుం గొంపోయి, ప్రసాదమందస్మితవిశేషం బగుకటాక్షంబు నాపయింబొలయుంచుచును, దనయనుకంపపెంపున సర్వాంగీణానమత్కంబునఁ బూజ్యం బగు ప్రాజ్యారణ్యరాజ్యంబునకు సర్వంబునకు సన్నధ్యక్షునిఁగాఁ జేసి, యీ యుత్తమవర్ణంబు నాకుఁ బ్రసాదించె. సంశయంబు వాయ నా మెయిదలు వాడఁ గాంచితిరిగదా? ఇఁక వినవలసినది విస్పష్టముగా వినుండు. ఇది మొదలు, మీరందఱు మదీయాజ్ఞానుసారంబుగఁ గింకుర్వాణులై ప్రవర్తింపవలయును. మఱియు నేఁటనుండి, యీకాననంగల జంతుసంతానంబెల్ల నాయానకు లోనై మెలంగవలయును. మీరిప్పుడ వెడలి, యీమేటివార్త సకలాటవులం దేటపడం జాటునది." అని వీనుకో లిచ్చిన,

సృగాలజాలంబులు దానిమేనివిశిష్టవర్ణం బవలోకించి, రోమాంచకం
చుకిత గాత్రములయి, యించుకయు ననుమానింపక, యాచరిత్రము,
విస్రంభపాత్రముగా వగచి, వినయభయసంభ్రమంబు లుల్లంబుల
మల్లడిగొన సాగిలఁబడి మ్రొక్కి, చని యక్కాననంబు దశదిశలంగల
సకలజంతుజాతంబున కాతనివృత్తాంతంబు చిత్తంబుల కెక్కునట్టు
పౌనఃపున్యంబుగ వాక్రుచ్చి, వచ్చి, నిర్వ్యాజవినయంబున నహర్నిశం
బును భక్తి సేయుచుఁ, బ్రదక్షిణప్రాప్తానురాగంబు లయి, వంచనలేక
యవంచకంబు నజస్రంబును సేవించుచుండెను. అది మొదలుకొని,
యంధపరంపరా వ్యవహారంబున భ్రమియించి, వనంబున వసియించు
సింహశార్దూలాదిమృగజాలంబు లాసృగాలంబున కాజ్ఞానువర్తులై,
మహోపహారంబులు సమర్పించుచు, నాతనిమన సెక్కడ నొచ్చునో
యని యనుసరించి సంచరించుచుండెను. ఇట్లాగోమాయువు, హాస్య
త్వాద్యుత్తమసత్త్వంబులు పరిజనపదమునం గుదిరి యవిరతమును
దనమాటలో మెలఁగుచుఁ గొలుచుచుంటంబట్టి, తోట్టిన గర్వాతిరేకం
బునఁ దనజాతి మొగంబుల మొగంబైనఁ జూడనొల్లక, వానియం
దెల్ల నతిమాత్రనిరాదరంబై యుండె. అందుచే, నాశివాసముదయ
ములు విషణ్ణహృదయములయి తమ ప్రమాదమునకు నిర్వేదము
నొందుచు, వ్రేలుమొగములువడి తమలోఁ దలపోఁతలకుం జొచ్చి,
రహస్యముగ నొక్కనాఁ డొక్కచక్కిం గూడుకొనియుండ, నందొక్క
వృద్ధక్రోష్టువు తనవారినెల్లఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. "ఇది
యంతయు స్వయంకృతాపరాధము. కాలకర్మవశులమై బుద్ధిమాంద్యం
బున మనమే యీతని కీప్రభుత్వసంపదఁ గలుగఁజేసితిమి. అందుచే
నీతనికిఁ గాకియుఁ గోకిలమును నొక్కటిగా నున్నవి. ఎంత మేలుచేసి
నను, మనమీతని కేమైన హితులమైతిమే! మత్తచిత్త వృత్తులకుఁ జేసిన

మేలు నమ్మగుటయేకాక, చేసినవారికి గోరములును ప్రాప్తము
లగును.. విమర్శ దూర మైనవానికడ నిలుచుట, మనది నేరము. ఇంత
కాల మొద్దనున్న తప్పునకు, ననిశము వీనిచే నవమానవాక్యములం
బడిపడి యెమ్ములెల్లఁ జిల్లులు పడ్డవి. ఇప్పుడు కార్యము తప్పినది.
వీని నిన్నాళ్ళును ఛాడంబునట్ల తల మోచితిమి. ఇంకఁ దటివేచి,
కటికి నేలం గూలవైవకున్న, మనకుఁ బ్రాణాంతంబువచ్చు. ఆపత్పరి
హారార్థముగా నేనొక్క యుపమ సెప్పెద. అది మీమదులం బట్టు
కొలిపి, యీపుట్టిన కలంకఁ దొలంగఁబెట్టుఁడు. ఈమృగధూర్త కాధ
ముందు రాజ్య మదాంధ కారంబు కన్నులం గప్పుకొని, క్రిందును
మీఁదునుం దెలియఁ జాలకున్న వాఁడు! ఒద్ద నున్నవారి నైనఁ
గనఁడు. మనమెల్ల వీనిమృషావచనమ్ములు నిక్కమ్ములని నమ్మి,
తెలివిలేక మోసపోతిమి. నక్కయెక్కడ నాకలోకమెక్కడ? రాజ్యం
బునకుఁ బట్టంబు గట్టు టెక్కడ? ఇది యంతయు నదృష్ట శ్రుత
పూర్వము. ఏలాగుననో దీనికీనిలిరం గలవడిన, నిట్లిన్ని మాయలీటక్కరి
నక్కయే పన్నినది. దీనికి మూలం బెఱుఁగమిని, మన మిట్లు విలాకు
గదిరియుంటిమి. ఈమతకరిబూమెలు చెవి నిడి మానంబు గోలుపోయి
తిమి. ఒక్కమనమే యన నేల? పంచాస్యాదులును నీప్రముక్కడి
నక్కచేత నవమానితంబు లయ్యెను. ఇంత వఱకు మనమే వివేకుల
మనుకొంటిమి; మన మృగేంద్రాదు లంతకు ముందే వివేకులు. కడ
చినగాథల ప్రవ్వనేల? మన చిత్తమాంద్యమే మనల నింతకుఁ దెచ్చినది.
ఇఁకను మేలుకొనకున్న, దానిచేష్ట లెప్పుడు నప్రతిహతంబు లయి
సాగుచుండును. ఇప్పు డాతండు పట్టిన దెల్ల బంగార మగుచున్నదని,
మన మాతని నంత పెద్ద సేయువలదు. అగుకాలంబున నర్థంబులు
దుర్బుద్ధికైన సిద్ధించును. కాని కాలంబున సుబుద్ధులకును సిద్ధింపవు

అయినను, ఋజుమార్గులై యాపదలం బొరయక, చిరకాలజనహిత సౌఖ్య
భాగు లగుదురు. తనకుఁ గాలంబు నిండి, యీతండాత్మవినాశ హేతు
వగు దౌరాత్మ్యంబున, పార్శ్వస్థ ప్రముఖుల యెడఁ గుటిలవర్తనుం
డయ్యెను. 'చెట్టుచెడుకాలంబునఁ గుక్క మూతిపించె' యన్నట్లు
చేటుకాలంబు కడు నికటంబైన, వీని కీదుర్బుద్ధి ఘటిల్లెఁ గాఁబోలు!
'వినాశకాలే విపరీతబుద్ధి' యను నార్యులవచన మేల వృథ యౌను?
పాత్రి పురువు తెలియఁగున, నీఫేనువును దన్నుఁగట్టఁ ద్రాళ్ళు తాన
తెచ్చుకొన్నది. మఱియు పారులు గిరులు దీనిఁ గొలుచు చున్నవని
యును మనకు వెఱవఁ బనిలేదు. మర్మజ్ఞులయెడ మానావమానంబు
లెంతవారికి శుభాశుభంబుల నాపాదింపక మానవు. కావున మర్మ
జ్ఞులమైనమన కీయొప్పనివానిఁ బరాభవించుట యఱచేతిలోని పనియై
యుండును. మన మనోవేదనాపనోదార్థంబుగా దీని కొక మందు
చెప్పెద. మీరెల్లరు దత్తావధానులరై వినుండు. ఇప్పుడు మనమెల్లను
గూడి, వీని కభిముఖులమయి కూసిన, జాతిస్వభావంబునం జేసి తానును
గూసెడును. అనన్న యించుక యెఱింగనేని, యప్పు డిప్పుండరీకాదు
లలో నెద్దియైన నిద్దుష్టుని దిష్టాంతంబు నొందింపక పోవు. ఈశ్వర
సంకల్పమును ననుకూలంబై వచ్చిన, శత్రునిరాసం బనాయాసంబుగఁ
జేకూఱును. ఇంతకన్న నిరపాయంబైన పరమోపాయం బొక్కటి
లేదు." అనిన, నావాక్యములు వీనుల కమృతోపమానము లయిన
నిర్భరప్రమదంబునం బొదలి కదలి, దివసావసాన సమయంబున నాభూరి
మాయువుదిక్కు మొగంబయి, తదీయరాజ్యావసాన సామీప్య సూచ
కంబుగా వఱదులఱచెదునో నా, నానక్కలెల్ల నెమురువడి కూయఁ
జొచ్చెను. ఆకూఁత చెవిసోకుఁడు, నక్కలరాయండును దురతిక్రమం
బగు జాతిధర్మంబుఁ గడప నేరక, విధి చోదితుండయి, శ్రవణ విదారణ

దారుణారావంబుఁ గావించె. ఆరొద చెవిఁబడ్డతోడనె, తత్పార్శ్వం బున నున్న యొక్క బెబ్బులి యది నక్కయోశ్రా యని యెంచి, కోపా వేశంబున దంతపందష్టదారుణాననం బయి లేచి, మెఱుంగుమెఱసిన తెఱంగునఁ జెంగునమీఁదికుఱికి నెత్రుపఱదలు వాఱ గొంతుక్రోవి యట్టకుంబాపి, తనదారిం బోయెను. అంతకుమున్న నిలువలేక పరు వెత్తుదానిమేనిప్రాణంబులతోడనె, బంధుజనమ్ములమనమ్ముల యుమ్మ లమ్ములును బరుగువాఱె.

"కావునఁ, బరపక్షం బెందును భయావహంబు. ఈకాకమును జేరఁదీయుట నామతముగాదు. ఇంతకుం గార్యంబు భవద్భావాధీనం బయి నడుచును." అని వలుకు మంత్రివాక్యము లాకర్ణించి, హంస స్వామి యిట్లనియె. "మనకు నేఁటతేపట దారుణరణంబు నంప్రా ప్తంబు కాఁగలదు. అప్పుడు శూరజనసంగ్రహణంబు సమధికాపేక్ష్యం బయి యుండును. రోయఁబోవుతీవియ దైవయోగంబునఁ గాళ్ళంబెనఁ గొన్నతీరున, నీశూరవరుండు కోరినకోరికగా మనకు లభ్య మయ్యెను. సిరిరా, మోగా లొడ్డ నేల? మనపాలిటిపుణ్యాస్వరూపంబు సన్ని హితంబైన ట్లీతనిప్రాపు దొరకినది. అశుభము లట్ల శుభములు నప్ర యత్న సిద్ధంబులు. 'అయాచితోప పన్నంబగు మేలుఁ బరిహరింపఁ గూడదు. మనము జలచరంబుల మీఁతండు స్థలచరుం డందు వేని, వజ్రమును భేదింపఁ దలంపు గొన్నవాఁ డనన్య భేద్యంబగు నద్దాని వేఱొండు వజ్రంబుచేతనె భేదింపవలసి యుండుంగాన, స్థలచరుఁడగు చిత్రవర్ణుని దోఁకింపఁగోరు మనకోరిక స్థలచరుండగు నీనీలవర్ణు తోడ్పాటులేక చేకూఱ నేరదు. మనము వెకలులమై యీబలియుని చెలిమిం గైకొల్లక పీడనాడితిమేని, యలుక రొులసి యల్ల శిఖ తల్లఱం గలసిన నసల వలవని వానిం గలసం గెలుచుట కరంబు

భారం బగును. వాంఛితార్థంబును గడముట్ట నేరదు. పిమ్మటఁ జేయించిన కార్యంబునకు వగగొంట నిర్వాణదీపతైలదానం బయి, యత్నవైఫల్యంబె కాక మనోవేదనానర్థమును నగును. కాఁబట్టి, సర్వ విధంబుల మన కీరణంబు పరిగ్రాహ్యంబు. ఇంక లేనిపోనిశంకలు మాని, యీప్రయోజనం బంగీకరింపుము." అనిన, మంత్రియు నించుక యనుమానించి, మిక్కిలి విన్నవించిన తేనిమనను నొచ్చునో యని హృదయానురంజకంబుగా నిట్లనియె. "సర్వధర్మమర్మజ్ఞానమాన నీయులు, దేవరకుం దెలియనికృత్యాకృత్యంబులు లేవు. కార్యగతుల తెఱంగులు దేవరవారికన్న మిన్నగా నారయువారును లేరు. లెస్సగా విచారించి, కార్యంబు దేవరచిత్తవృత్తి యెత్తెఱంగున వర్తించు నత్తె రున నాచరింపవచ్చును. నాయెఱింగినంతవట్టును నేనువిన్నవించితి. ఈ వఱకే ప్రణిధి నిర్ణయింపఁబడియె; దుర్గంబును సంసిద్ధం బయినది. ఇంక జంపు సడపక, దూతను రావించి, యేతెంచినప్రయోజనంబు విమ ర్శించి పంపఁజను." అనిన ఱేఁడు 'నట్లకాని' మ్మనుడుం, జక్రవాకంబు బయలికొలువుం బ్రవేశించె. అంతకు మున్న యొకిమీఁదును జనుదెంచి, యాస్థానం బలంకరించి యుంటం జేసి, పరిజనంబు లల్లనల్లనఁ బర తెంచి, యధ్యక్షుండు యథాప్రధానంబుగా నంభావింపఁ, దమతమ నెలవులం బొలిదిరి. అప్పుడు ప్రెగ్గడ ప్రతీహారు నొకనిం జీరి, "నీవేగి వేగిర మాకీరంబును గాకంబును నేలికచెంతకుం గొనిరమ్ము.' అనుడు, 'మహాప్రసాదం' బనిచని, పణిహారి తెలుపుడుచేసినఁ, గాకకీరంబులు గొలువు సొత్తెంచి, హిరణ్యగర్భకరనిర్దిష్టాసనంబులం గూర్చుండె. అంతఁ గుశలప్రశ్నంబుఁ గావించి నిజాగమనప్రయోజనం బడిగిన రాయుడయుని కభిముఖుండై, దరవిరహితంబుగా శుకం బిట్లనియె. "దేవా! నావచ్చినకార్యం బవధరింపుము. "జంబూద్వీపాధినాథుం

డగుచిత్రవర్ణ నామబర్హీంద్రుండనువ, మీతోడ మాటలాడఁ బని గలిగివచ్చితి. ప్రయోజనాంశంబు తిరుఁడవై యాకర్ణింపుము. అవసరం బగునేని విన్నవించెద; హృదయం బేకాగ్రంబు గావించి, యాతం డాజ్ఞాపించినపలుకులకుం జెవి యొగ్గుము. 'మీకప్పురపుదీవి లోనుగాఁ గలచిఱుదీవులెల్ల నీనేరెడుదీవిక్రింది యలంతిదీవు లగుటం జేసి, యీసు మాని వానియేలిక లందఱు మాకుఁ గరం బర్పింప నర్హులు. కావున, నీవును మానప్రాణంబుల కాసింతువేని, యీను గాదను వివాదంబు మాని, మానేలకు వేళమవచ్చి, యస్మచ్చరణంబుల శరణు వేఁడి, నేఁ డాదిగా నేఁడేఁడును దప్పక కప్పం బప్పనము చేయుచుండునది. సామవచనంబుల నీమనంబు కూడియాడుట కొడంబడదేని, నేనిదె కదనంబున నీమదంబు సదమదంబు చేసి పుడమి వడయ నడతెంచు చున్నవాఁడ. వాఁడిమగండవై నిగుడునది.' అని మీకెఱిఁగించి, మీ వాక్యంబుల తెఱం గెఱింగిరమ్మని నన్నిచ్చటికిం బుచ్చె. నాకిక్కడఁ గడుందడయఁ దీఱదు. సత్వరంబుగఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగి, పెల వొసంగుము. ఆకేకిలోకాధ్యక్షుండు దుర్వారవైరివారగర్వనిర్వాప ణాఖర్వశౌర్యధుర్యుండు; నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండు. కాన, నాశిఖ వరుమఱువు సొరుము. ఆతనిబుద్ధిఁ గైకొనక నిరాకరించితేని, నీకీర్తి కల్పకాలంబునన సమాప్తియొదవును." అనినం దోఁకత్రొక్కిన త్రాఁచుచందంబున సముత్థితుండయి, వళతుపక్షీంద్రుండు, రోషా వేశంబునఁ బెదవు లదర, నద్భుతరసాక్రాంతం బగుస్వాంతంబుతో, మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. "ఎట్టెట్టూ! నేఁ డేమేమో క్రొత్తలు వింటిమి!" అని కొలువు కలయంజూచి "ఆహా! వింటిరే! నేఁ డెట్టిచిట్టలు పుట్టెనో! ఒక్కకూళనెమ్మిపిట్టకు, నవ్యాజతేజోవిరాజ మానంబయి క్రాలుజాలపాదోత్తమంబు పాదాక్రాంతంబయి. యరి

పెట్టవలయునఁట! ఔరా! ప్రతాపోక్తులు! అట్టులైన, సింగంబులు ప్లవంగంబుల యడుగులం బడి, శాశ్వతపరిచర్య చేయవలయుం గాఁబోలు! చిత్రవర్ణుఁ డలవి యెఱుఁగలేక, చుట్టుకొన్న యజ్ఞానతిమిరంబున, నశక్యవిధానంబునకుఁ బాటుపడుచున్న వాఁడు. తొల్లి వాండ్రను వీండ్రను గొందఱ జయించితినని తలక్రొవ్వి, యిక్కడ నక్కొలఁదిని పోవు నని తలంచెంగాని, హిరణ్యగర్భునిప్రతాపాగ్నికిఁ దనప్రాణములు వెచ్చపెట్టక బ్రతికిపోలేమి యింతయుఁ జింతింపఁ డయ్యె." అని, యనివార్యక్రోధభీషణుం డయి పలుకుచున్న తేనివంకఁ జూడఁజాలక, భయార్తమూర్తులై పక్షానదులెల్లఁ బరస్పరముఖావలోకనంబులు సేయుచుండ, నామరాళనేత యనుభావంబున కనుగుణముగా రిత్తకోపంబు తెచ్చుకొని, దండ నుండుబలిభుజుండు కోపంబు రూపంబు దాల్చినపోలిక లేచి, యాచిలుకకై వెలలుచు, సవినయముగా దొర కిట్లనియె. "కాలపాశబద్ధుండై, యీపాలసుం డోగంబున దేవరం దన్నును విచారింపక, మందెమేలంబున నోరికి వచ్చినట్లెల్ల గర్ణకఠోరంబుగఁ బ్రేలుచున్న వాఁడు. ఎంతగుండెగల వాఁడు గాకున్న, నిట్లు మొఱకదమ్ములు పచరింప నోపునే! వీనిం దూతయని దయఁ జూడఁగూడదు. ఈయధముం డత్యంతంబు వధార్హుండు. ఏను దేవరసేవకుండ నుండ, నేలినవారికి శ్రమయేల! మాటు పలుకకుఁడు; నేఁ గడఁగి యీచెడుగు నిప్పుడ కడముట్టించెద; మదీయవిజ్ఞాపనము వృథాకరింపక, ముదల యీవలయును." అనుచుం గదలి, ఫలాశనముకడ నిగుడుచు, నెడసొచ్చి యచ్చక్రవాకవల్లభుం డిట్లనియె. "నిలునిలుము; సాహసోద్యోగంబు వలదు: ధర్మంబుఁ బదటఁ గలపకుము. దూతప్రాణంబుల కలుగుట పాడిగాదు. పాడి విడిచిన పుడమిఱేడు యనికడ నోడమి వెడలునని, నెఱి నెఱి నెఱిఁగిన

గటువలవలన విందుము. త్రికరణశుద్ధిగా భూతజాతంబులయెడ నెగ్గు దలంపమి శీలంబు నాఁబడు; సమస్తంబునకు శీలంబు మూలంబు; శీలంబువలన ధర్మంబు నెగడును; ధర్మంబువలన సత్యంబు గలుగును; సత్యంబువలన వృత్తంబు చొప్పడును; వృత్తంబువలన బలంబొలయును; బలంబువలన సిరి యొదవును; దానివలన సర్వకార్యసిద్ధులును సంఘటిల్లును. ఆవు నావునుం గ్రుమ్ములాడి, నడిమి లేఁ బెయ్య కాళ్ళు విఱిచినట్లు, రాజును, రాజునుం బోట్లాడి దూత కెగ్గు సేయు టగ్గలము రే? ఏతటి నేతటికి సర్వానర్థంబులును సిద్ధంబు లగును. దూత యెప్పుడు నవధ్యుండు. ఆతండు తనయవధ్యభావంబుఁ దలంచి, పలుకవలసినట్లెల్ల వారోడక పలుకుంగాని యెన్నఁడైన మోమోడి స్వాపకర్షంబును బరోత్కర్షంబును బ్రకటింపఁజాలునె? ఈతనిమాటలు తప్పుగాఁ బట్టఁబోకు. దూతపలుకుల కలుకఁ బూనుటకంటె నవివేకము లేదు, కోపము మూర్ఖులకు ముక్కునను యుండు; క్రోధి, కార్యాకార్యజ్ఞతఁ గోలుపోయి, యవధ్యులనైన వధియించును; తుద కాత్మఘాతమునకైన శంకింపఁడు. కోపము పాపముల కెల్లను మూలము. కావున, క్షమాజలములం జేసి మతిమంతుఁడు క్రోధానలము నార్పవలయునని, సూక్ష్మదృక్కులైన మహాత్ములు పలుకుదురు. క్షమయే సర్వకార్యములకు సమృద్ధి కారణము. కోపము గొనియాడుట లగ్గుగాదు. క్రూరకర్మము యోధధర్మం బగునే?" అని మందలించి, నీలవర్ణునిఁ గొంత ప్రశాంతస్వాంతుం జేసి, సంరంభం బుడిపిన నుదీర్ణతరనిశ్వాసుండై, యాతండు కుంభనిక్షిప్తభుజంగంబు భంగి రోఁజుచు, నిలువంబడి యుండె. అంతఁ దద్వచనామృతాస్వాదనంబునం జేసి, ప్రశమితక్రోధుండయి యున్న రాజునకు మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! తడవయ్యె. ఈశుకోత్తముండు ప్రత్యుత్తరము

వార్చియున్నవాఁడు. ఇఁక నిలువఁగూడదు. మీ మనోనిశ్చయము చందం బానతిచ్చి, చెచ్చెరఁ బుచ్చవలయు." అనినఁ, గలహంసావతంసుండు శుకంబువంక మరలి యిట్లనియె. "ఓరీ! యరుణముఖా! వినుము వాక్యం బస్మదీయంబు. నీవేగి నీరాజును బొడగన్నతోడనె, నారోదక సభామండపమున నందఱు విన నాపలుకులుగా నిట్లనుము. 'నీవు రాజ్యమదంబు ముదిరి మాదేశం బొక్కట నాపోశనము గొనఁ దలఁపు గొన్నవాఁడవు. హిరణ్యగర్భునిముక్కున నూర్పు గలుగ, నీ నేల నేలఁగలుగుట నీకకా దల్ల నొసటఁగన్నున్నవాని కైన నెఱు మెయిం గలుగనేరదు. నీవు నాబల శౌర్యములకు మారొడ్డుట, ఖద్యోతంబు ఖద్యోతమండల ప్రభాపటలంబుఁ గడవఁగడఁగుట. ఒక్కచిత్రవర్ణుండె కాఁడు, కోటిచిత్రవర్ణు లొక్కట నెత్తివచ్చినను, సంవర్తమార్తాండమండలము నెందున విపక్షదురధిక్షేపం బయినప్రతాపంబున వెలుంగు హిరణ్యగర్భుని రణాంగణంబునఁ దేఱిచూడ శక్యంబు గాదు. నీవు నిక్కంపుఁబౌరుషశాలివేని, యాలంబుచేసి మానేల నొడిచికొనుటయే మగతనంబు. అప్పుడుగా నీమగంటిమి మెచ్చుకొందుము! ఎందును నినుబోఁటి శూరమానులమాటలె కోటలు దాఁటుంగాని, కాలు గడపదాఁటదు. పనికిరాని యీ శరజపుంబీరంబులు గట్టిపెట్టి, పోటుబంటవై పోరితంబునకు డాయుము. మృత్యువుం గృతకృత్యుఁ జేసెద. లేదా నీపదుచుమాట లవలఁబెట్టి, జితోస్మి యనుము. అనిన న్విడిచెద." అని తెగనాడి, యివి యన్నియు మీయేలికపాల నళుకుమాని వాక్రువ్వవలయుంజుమీ." అని మఱిమఱి చెప్పి, "మీరాజు నాజిం గొనిరమ్ము, పొమ్ము." అని పసదనం బొసంగి, స్వాదుఫలదానంబున సంతృప్తుఁ జేసి, వీడుకొలిచ్చిన, నచ్చిలుకయు రాజున కున్ముఖంబయి, "మీకడ నేమియుఁ

దప్పవాడనుగదా ? నావాక్యంబులం గలవచస్ఫాలిత్యంబులెల్ల మఱవ వలయు; నావల్లఁ జాల శ్రమం బయ్యెను. పోయివచ్చెద; నాతోడ నింకేమేనియుఁ జెప్పవలయునది గలదే?" అని సవినయంబుగా వీడ్కొని, వని వినియెను.

అట్లా కీరంబు బయలుదేఱి, కతిపయప్రయాణంబున నిజ దేశంబుఁజేరి, దుర్గమార్గపరిశ్రాంతికొంత శాంతించిన వెనుకఁ గొలువు కూటంబునకుఁ బోయి, పేరోలగం బున్నమయూరరాజుం గాంచి, ప్రణామంబు గావించుడు, నాతండు కరుణాతరంగితంబులగునపాం గంబు లరుణముఖునిపయిం బొలయించుచు, సాదరంబుగా నిట్లనియె. "ఓయరుణముఖా! కర్పూరద్వీపమునకుం బోయి యొకయెచ్చోంబుఁ దొరయక మరలి సేమంబున వచ్చితివా? నీవచ్చుటనే కదలనికంబంబ వైతి వదియేమెుకో యని, మనమ్ము తామరపాకునీరుక్రియఁ దల్లడిల్ల ననిశంబు నీమార్గమె చూచుచు, నిమిషంబొక్కకల్పంబుగా దినములు పుచ్చుచున్నారము. మాచేసినభాగ్యంబుకతంబున, నేడుతిన్నఁగా నిన్నుఁజూడఁగాంచి మాకన్నులు చల్లనయినవి. అచ్చటి వార్తావిశే షంబు లేవియుఁ గడమపడకుండఁ దెలుపుము" అనిశుకంబిట్లనియె. "నాఁడుస్వామియానతిమాళిఁదాలిచి, హిరణ్యగర్భుపాలి కేగి, మాట లాడి, యాతఁ డనుప నివ్వాడ వచ్చితి. ఆదీవిమానోజ్జ్వలం బేమని విన్న వింతును? ఎక్కడఁజూచిన నవ్వరన్నమన్వితంబును సుమనోవిరాజితం బును నయి, మాఱటస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడ్కఁగొలుపుచున్నది. హిరణ్యగర్భుండును నాత్మరక్షయం దప్రమాదుండయి, యభియాతుల వేయుకన్నులంజూచుచుండును. ఆలంకంగలవిహంగంబులెల్ల, సమానం బగునభిజనాభిమానంబు గలవయి, తమరాజు నవ్యాజానురాగమునం గొలుచుచుండును. అస్మదాదు లాయెుప్పలో శతాంశంబును జెప్ప,

శక్తులుగారు. నేర్చినవఱకుం జెప్పుదునన్నను, అందులకుం బెక్కుదినం
బులు పట్టును. ఆకథ దవ్వుల నుండనిండు. నే నేగినప్పుడు, హిరణ్య
గర్భుండు లోపలికొలువులో నిజామాత్యద్వితీయుండై మంతనం బుండి
యుంటం జేసి, మదాగమనాభిధానంబులు విజ్ఞాపనంబు సేయుండని
దౌవారికుల నెందఱ నెన్నివిధఁబుల నర్థించిన, 'మంచిది చెప్పెద
ముండు' మనుచుంటయె కాని, యెవ్వరుం గాలుకదల్పఁ జాలినవారు
గారు. తరువాతఁ గొంతసేపున కొకరెండువిడుతలు కొందఱు లోనికిం
బోయివచ్చి, 'యిపుడు సమయంబుగాదు. కొంచెము తాళు' మనుచుం
జాగు చేసిచేసి, యం దొక్కరుండు లోపలినుండి వచ్చి, 'యేలిక
సెలవైనది ర' మ్మని నన్నుఁ బిలుచుకొనిపోయెను. అయ్యవసరంబున
నయ్యేకిమీఁదు సంతత సేవాసమాయాతశకుంతజాతంబులపరవుడంబు
లంగీకరించుచు, నాంతరంగికులమనవికిఁ జెవి యొగ్గుచునుండి, యాలో
నన్నుఁ జూచి, సముచితాసనంబునఁ గూరుచుండ నియమించి యాగ
మనకారణం బడిగెను." అని, తాఁ గొలువు సొచ్చు టాదిగా హిరణ్య
గర్భుం డాడ నియోగించినమాటలు తుదిగా నడచినసర్వవృత్తాంతం
బును నానుపూర్వంబుగా విన్నవించి, మఱియు నిట్లనియె. "ఆతండు
నన్నిచ్చటికంపుచో, నన్నలవోకగాఁ జూచుచు, నవసానంబున
'నీరాజు నాజికిఁగొనిరమ్ము పొ' మ్మని వేగిరించె. ఆతఁ డరాతుల
కసాధ్యుండు; అనుపోష్యులును భటులును యుద్ధశౌండులు. అయినను
మనకొదవ లన్నియు దీర్చి గెలు పొసంగ, మనమేఘవర్ణుండు గలఁడు.
అవసరోచితంబు లగువర్తనంబుల తేనిమననున కెక్కఁ బ్రవర్తిం
చుచుఁ, బ్రసాదంబునకుఁ బాత్రభూతుండై, యాతం డచ్చట నీలవ
ర్ణాహ్వయంబున రాజునకు విస్రంభభాజనంబై యున్నవాఁడు. వెఱవ
కేలు! భారంబు దైవంబుమీఁదఁ బెట్టి, 'ధర్మోజయతి' యని యుద్ధం

బున కుద్యోగింపుడు." అనినఁ, గొలువు కలయుం గనుంగొని, చిత్ర వర్ణుం డిట్లనియె. "వింటిరే ? చెవులార మీ రెల్లరు. హిరణ్యగర్భుని గరువపుంబలుకులచందంబు. తా నట ! జితోస్మియనిన, నన్ను విడుచు వాఁడఁట, ఈవాక్యం బొక్కటియె నాహృదయంబునకు శల్యభూతంబై నొవ్వఁ దనికించు చున్నది. ఏనాఁడైన మదకుంభికుంభవిదళనపటిష్ఠ నిష్ఠురనఖముఖం బగు కేసరి ఘాసంబు గ్రాసంబు సేయఁ బొలువడునె ? చిత్రవర్ణుం డొరున కొక్కనికి, నీపుణ్యమని దోసిలి యొగ్గి మనుట కల నైనం గలుగనేర్చునే ? ఇత్తటి సమరంబుకంటె నుత్తమకృత్యంబు నామది కొక్కటి చూపట్టదు. పరరాజ్యజిగీషుత్వంబు కన్నను, నన్నాతం డాడిన తులువమాటలు కలనికి మిక్కిలి త్వరపెట్టు చున్నవి. నాపేరు విన్నఁ, బొఱుపామైనం గదల వెఱచు. అట్టి నన్నా తెలిపిట్టల మన్నీఁ డాగ్రహంబున వీరని వారినింబోలె వెఱపింపఁజొచ్చె. అహా ! అంత్యకాలం బాసన్నం బయి, దుష్ప్రలాపంబులు సేయుచున్న వాఁడు ! ఎవ్వఁడు వైరంబు తుదముట్ట సాధింపఁజాలఁడో వాని జన్మంబు నిరర్థకంబు. పౌరుష శాలికిఁ దనంత వాఁడు పగవాఁ డుండినఁ, బగ తెగునంతవఱకుం గంటికి నిద్దుర రాదు ; నోరిఁ కో రెం బింపుగాదు ; ఇతరసౌఖ్యంబులు మనసునం జొరమి వేర చెప్పనేల ? కావున, మనమిప్పుడ జైత్రయాత్ర వెడలి, పగవాని నిర్జించుట కర్జంబు. మీవంటి సహాయ సంపన్నత్వము గలుగ, నాకొక్క హిరణ్య గర్భుం డెంతవాఁడు ? ముల్లోకంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినను, సరకుగొనను. అతం డింటనుండిఁ దలముతప్పిన గర్వమున మనల మాటలం గెలుచుచున్న వాఁడు. మన మాయుధముఖ ప్రధనంబున నిధనంబు నొందించి, నో ర డంతము. సరివాఁడొకఁడు కొలువులో ములుకులవంటి తులువమాటలు పెక్కులు ప్రేలెనా

విని ప్రతికృతిఁ గావింపక యీలువుగలవాని కెటులు తాళ మనసు వచ్చు ?' మన మొకవేళ దయఁ దలఁచి యూరిచి యూరకుందుముపో, లోకులు మానలఁ జాలనివారనరే ? లోకాపవాదము వడశక్యమగునె ? ఆహవంబు శుభావహంబు గాదనియు జయాపజయంబులు దైవాధీనంబు లనియుఁ దలంచితిరేని, వినుండు. ఈదేహంబులు బుద్బుద ప్రతిమంబులు ; మృత్యుకృత్య మిదమిత్థ మని నిశ్చయింప రాదు ? పుట్టినవాఁ డవశ్యము గిట్టవలయును ? సదనమునఁ గదలని గదములంబడి యొడలు విడువక, పగతుండు వెగడుపడునట్టి దిట్ట తనంబు వాటించి, యాలంబునం గూలుమేలు పురాతన జనసకృత సుకృత వరిపాకమునంగాని చేకూఱ నేరదు. బహూక్తు లేల? కలనం బొలియఁగనుట స్వర్గమార్గంబుఁ గనుట. ప్రసంగ వశంబున నింతయుఁ బలుకవలసి వచ్చెంగాని, వివేకధనుల రగుమీకు ధర్మంబు లుపదేశించు పాటివాఁడంగాను. తద్దయుం బ్రొద్దుపోయెడు జాగేల? మీమీసైన్యంబుల నాయితంబు చేసికొని రండు; పొండు. అని చేసి, మనమాదాయసిరిహరింతము విత్తములుపురుషారంభాయత్తములు.” అన, మంత్రిదూరదర్శియిట్లనియె. “దేవా! యింటగెలిచిమఱిరచ్చగెలువ వలయును. మనలోనిమాట విచారింతము. ఇప్పుడు మనతురుణ ముఖుండు చెప్పినవాక్యములచొప్పు పరికింప, సంగ్రామం బుత్తమ కర్మంబుగా నాబుద్ధికిం దోఁచదు. మిత్రామాత్యసుహృద్వర్గంబులు దృఢభక్తియుక్తులయి యుండి, విపక్షునికడవారు విపరీతులై యుండి రేని, భండనం బప్పుడు కర్తవ్యంబు. మఱియు విగ్రహంబునకు ధర ణియు హిరణ్యంబును నను రెండును ముఖ్యఫలంబులు. అవి తద్దయు నిశ్చితంబు లైనపిదపఁగదా, కదనంబునకుఁ గడంగవలయును? అంతియకాక, వడివడిం దొడర ననన్యసామాన్యపరాక్రమమాన్యం

డైనహిరణ్యగర్భుండంత యశ్రమసాధ్యుండె! మనతలంచున ట్లాతఁ
డలంతులఁ బోవువాఁడు గాఁడు. అతఁడు పెద్దయుఁ బ్రజారంజకుండై
యున్నవాఁడు. సేవకులును సేవల వీరవ్రతశౌండులు. వైరిబలంబు
విచారింపక, మూఢుండు సాహసంబునకుం జొచ్చి, హరిబారిం బడు
హరిణంబుకరణి మరణంబు నొందును. కావున, నీసాహసిక్యంబు
మానవలయు" అన, మంత్రిమాట చెవిఁ దూలక, యలుకవొడమి
రౌడయుండిట్లనియె. "నీవాక్యంబులు చూడఁ జిత్రాతిచిత్రంబులుగా
నున్నవి. నీవు కేవల వయోవృద్ధుఁడవు. తల తెల్లనైనంతనె యెఱుక
కలుగు నెట్లు? ముదుసళులు దమ కనుకూలంబుగాఁ జదువుకొనుటఁ
దక్క, వేఱొక్కటిఁ గానరు. జ్ఞానవృద్ధులబుద్ధులు గదా, సభ్యుల
కొక్కును? నే నెట్లును బరరాజ్యాక్రమణంబునకుం గృతనిశ్చయుండనై
యున్నవాఁడ. ఇఁక మదీయోత్సాహభంగంబుగా మాకడ నీ నేర్చిన
వెల్లను వల్లింపకుము. ఓపితివేని, విజయానురూపంబులగుసల్లాపంబులు
నలుపుము. అట్లు నలిపినను, నీవు మాకు మహోపకారంబు చేసిన
వాఁడ వగుదువు." అనుచు సెఱఁకుదూఱఁ బలికిన, విషణ్ణుం డయ్యుఁ
బ్రసన్నుండుంబోలె, దుర్వారం బగుపరిభవవికారం బేమియు వెలిఁ
దోఁపకుండ నవ్వుమునుంగు వెట్టి, మానసంబున లేనియుత్సాహంబు
తెచ్చుకొని, దాత్యూయ్యనాయకుం డిట్లనియె. "మాకెల్లరకు దేవర
మూలకంద మగుటంజేసి, దేవర మేలు గోరి యింతవట్టును నిష్కపట
ముగా వచియించితిని. చెవికిఁ జేఁదుగా నున్నను, స్వామిహితం బెడఁ
గోరుభృత్యుండు తనకుఁ దోఁచినహితము నిశ్శంకముగ వాక్రువ్వవల
యును. అట్లుగాక, కొందఱు యథాజాతులు స్వామిచిత్తము నొప్పింప
నేల యని, యెఱిఁగినదానినైన నడచిపుచ్చి, మనసుకక్కుఱితి నిచ్చక
ముగాఁ బెదవులు గదలువ కూరకుందురు. అట్టివారు తప్పక స్వామి

ద్రోహులై, యిహపరలోకదూరు లగుదురు. సర్వధర్మజ్ఞులు, దేవర మొఱఁగరా నీతినిర్ణేతుల తెఱంగు? మే మెల్లరము స్వామితోటిసుఖ దుఃఖముల కియ్యకొని, యనన్యశరణ్యులమై స్వామియాజ్ఞయందున్న వారము. దేవరనియోగంబన్న, మాకలంఘ్యంబు. సత్యసంకల్పులు, దేవర కెన్నండును నొక్కరొఱంత రాదు. స్వామియానతించేసి, చమూసమూహంబు లాహవదోహలంబు లయి యేతెంచి యున్నవి. దండయాత్ర కిది మంచిసమయము. శత్రువు ముక్కడియని ప్రయత్న మల్పము చేయరాదు. చిన్నపామునైనఁ బెద్దకఱ్ఱతోడనె కొట్టవల యును. కాఁబట్టి, సర్వసైన్యసమేతముగా నడచి, యాకస్మికముగఁ బోయి, యేమఱించి పయింబడితిమేని, బగఱబలంబుల నేలఁ గలు పుట మసఁకఁ గరము సుకరం బగును. కాలయాపనము చేసిన, వా రందఱుం గూడుకొని, నెయ్యురతోడుపాటుఁగూడఁ బడయుదురు. అప్పుడు వారి దోరించుట కరంబు దుష్కరంబగును. కావున, వేవేగ నమిత్రసంతానమును మిత్రసముల్లాసమునుగా దండు వెడలుదము. కార్యము తత్తఱపడక చేయుట లగ్గు. 'ఆలస్యా దమృతం విష' మ్మని కదా, యుష్మాదృశు లైనపెద్దలు పలుకుదురు." అనుడుఁ బ్రెగ్గడ మాటల కలరి, దండముల నడపింప మొనగాండ్రకు నాజ్ఞయిడి, నెమ్మి సామి సేనాసమేతముగా దాడి వెడలి, నిత్యప్రయాణముల మల యంబుం జేరి, యాచేరువఁ బాళెంబు దిగి యుండె.

పదపడి హిరణ్యగర్భుండు కొలువున్నయెడ, మున్ను చిత్రవర్ణు పాలి కేగినదీర్ఘముఖుండు చనుదెంచి, పథశ్రమమునఁదూఁగాడుచు నిలువంబడి, జోహారు వొనరించి, తేనియనుమతిని దాపునకుఁ జని, వక్తవ్యాంశము విన్నవింప సంతోషించి, నలువంకలుఁ బాఱఁజూచుడుఁ, దలం పెఱింగి యచ్చటి మేఘవర్ణాదు లవలికిం జనిన, తేనియాసనమ్ము

నని చూపు నిలిపి, మఱికొంతచింత జరిగి మెల్లన నిట్లనియె. "ఓపక్షి
కులసార్వభౌమా! చిత్రవర్ణునిసభం బుట్టిన విశేషములు విన్నవించెద;
పరాకులేక యాకర్ణింపుఁడు. కడ కక్కడ నీయెడను దాడి వెడలుట
నిశ్చయింపఁబడె, చిత్రవర్ణుండు సముజ్జ్వలనైజతేజమున మలయధరా
ధరోపత్యకన్మానలతోడ వీడు విడిసి యున్నవాఁడు. ప్రతిక్షణమును
దుర్గం బేమఱకుండునది. మఱియు నొక్కయాశ్చర్యం బవధరింపుఁడు.
మున్నా రాజుచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతం బైన యొకకపోతముతోడఁ జెలి
కారంబు వాటించి, రాజమంత్రతంత్రము సమస్తము నాకళించినాఁ
డను. చెప్పిన నమ్మెదరో నమ్మరో కాని, మనపీట నెవ్వఁడో చిత్ర
వర్ణప్రేషితగూఢపురుషుం డొక్కరువుం డున్నవాఁడని విన్నవాఁడను.
ఇప్పలుకు చెప్పునంతలో నప్పారావతంబు కార్యాంతరవ్యాసంగ
మున నొండెడ కేగుటం బట్టి, దిజ్మాత్రంబె కాని, సవిస్తరముగా
నాతఁ డెవఁడో యెట్టివాఁడో యడిగి తెలిసికొనం జాలనైతి.
అతనితోడి ప్రసంగానుప్రసంగముల వేఱొకప్పుడు మఱికొంత రహ
స్యంబును నెఱిఁగినవాఁడను. తదీయమంత్రి, రాజు తనమంత్రంబు
దెస ననాదరంబు సేయుటం జేసి, యుపేక్షాపరుండయి, యున్నవాఁ
డఁట! ఇదియు మన ఫలావాప్తికిఁ గొంత యనుకూలంబుగాఁ దోఁచు
చున్నది. నా వాక్యములయం దేది యయిన, దేవరకార్యంబునకుం
బ్రయోజనకారి యగునేనిఁ, గైకొనునది. మొన్నరాత్రి చిత్ర
వర్ణుని పరిచరులు కొందఱు చీఁకటిచాటున నన్నుఁ దారసించి,
పూర్వపరిచయంబున, నా పలుకుబడియు మొగముచాయయుఁ
దలంచి, యీతం డల్లనాఁటి దీర్ఘముఖుండౌను నాఁటను సంశయంబుతో
గొంతవడి పొట్టుపొరలయి, గుజలు గుజలువోయి డాయఁ జూచిన,
నేనా! చెలంగి, తడసినఁ గార్యపాకంబు తప్పునని యెంచి, యుచితఁ

గాలునిలువక మేను నిడువెండ్రుకఁ బెట్ట లేచి యది యేమని యడుగుకలరవంబుతో నేమియు లే దిప్పుడ మరలి వచ్చెద నని పులిమిపుచ్చి, దక్కినవారిం గనుమూసి, యిచ్చటి కొక్క యంజను జనుదెంచితి, మనధనశాంగుఁ డచ్చటనే యున్నవాఁడు" అని తావిన్నదియుఁ గన్నదియు ససాకల్యముగా వినిపించి యూరకున్న, క్షణమాత్ర నిమీలిత నేత్రుండై కొంత చింతించి, కుశాగ్రబుద్ధి గావున నహీక కృతద్రోహం బూహించి, మంత్రి రాజున కిట్లనియె. "ఆలించితిరా! మన దీర్ఘముఖుని వచనంబుల, నెవ్వఁడో నెమ్మ్రితేని దూతవేషధారి యొక్కరుం డిందున్నవాఁడని, సూచాయగా నెఱుక పడుచున్నది. ఒకవిధంబున నాగూఢ పురుషుండీ నీలవర్ణుండ డైనం గావచ్చును. ఆకార పూజ్యుం డగు నీపలుగాకి కాకి నీకడ నునిచికొనుట యనుచితంబు. వీనిని నిపుణంబుగాఁ బరికించి వేగ వెలార్పవలయు. ఈతనిరాకకు మూలము చాలఁ గలిగియుండును. అదియంతయు మీకడ నాకు వాకొననేల? తుదమాట చెప్పెద వినుండు. ఈతని మనమిప్పు డొప్పరికించిన, నుపేక్షితం బయిన యామయంబువగిదిఁ బ్రాణంబుపయి వచ్చును. వేఱొకవిచారంబు మాని, నామాట చెవిఁదూర్పుఁడు. పరులఁజెఱుప వేఁడి, యపులు పలుపోకలం బోవుదురు: వారాత్మైకకార్యాయత్తులు; మాయా శీలురు. వారిమాటల కెల్లఁ జోటిచ్చినఁ, జేటు వాటిల్లును. ఈతండు పట్టి కలపనగంప. ఈతనిమాట లేమియు నిజము సేయకుఁడు. నిక్కముగా నీతండు సింహళద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు గాఁడు. చిచ్చొడి గట్టుకొన్నట్టు లీతని నొద్దఁ బెట్టుకొననేల? స్వకార్యార్థము శాత్రవుం డెంతయు నిచ్చకం బచ్చుపడ ముచ్చట లాడి, మచ్చిక చేసికొని, నచ్చికపుట్టించి, కడకుం బ్రతారించి ద్రోహించును. అట్టివానిపొత్తున

కిచ్చగించుట, దండధరుపొత్తు చిత్తంబునం గోరుట. అట్టిఁడు, గోముఖ వ్యాఘ్రుంబులాగున, సమస్తవ్యవహారంబుల సాధువర్తనుండుంబోలెఁ జూపట్టును. అజ్ఞునసఖ్యము ముఖ్యముగా సజ్జనుం డుజ్జగింపఁజను. కానినాఁడు చిరంజీవి యను కాకమ్మును నమ్మి నిహతమ్మైన ఘూకమ్ములట్లు, కడలేనిహానిఁ జెందును. దేవర కాకథ వివరించెద నవధరింపుఁడు.''

పుండరీక గండక వేదండాది నిఖిలమృగకులశరణ్యం బగు దండకారణ్యంబున, బహుళఫలదళవిలసితం బగు వటవిటపి యొక్కటి గలదు. అయ్యది పరిసరతరునికరంబుల తోడి పెచ్చుపెరిగిన మచ్చరంబున మిన్నుముట్టఁ బన్నిదంబు నఱచి, యోడిన తోడ్రుమాఁకుల నాలోకించి కిలకిల నగువగిదిని శాఖ లాకసం బొఱయఁ, బలువెఱంగుల పులుంగుల కలకలంబులు సెలంగ, గరం బభిరామం బయియుండు. ఆభూజరాజంబున, లోకభీకరంబు లగుకాకిమూఁక లనేకంబులు దన్నుఁ గొలువ, సత్వనిర్జితసుపర్ణుం డగు మేఘవర్ణాభిధానుండు బలిభుగ్వల్లభుండు కాఁపురం బుండును. వాయసావాసం బగు వటకుటంబు నకుఁ గొంతచెంత, నులూకమందిరం బగు సుందరవసుంధరాధరకందరంబుదనరును. ఆగహ్వరంబున, దుర్దమరిపుమర్దనుండగు నుపమర్దనుం డను నులూకలోకాధ్యక్షుం డొక్కరుండు, తనకొలంపుఁబులుంగుముత్తంబులుపెక్కులు దన్ను సేవింప, నివసించి యుండును. ఆపతంగపుంగవుం డొక్కనాఁటి నిశీథంబున నమాత్యాదులతోడ మంతనంబు నలిపి, యుపప్లవ సేనాని రప్పించి, యుత్సాహపోషణంబు లగు భాషణంబుల వీరావేశ మెసకొల్పి, మొన లేర్పఱించి, యనేకంబు లగునసీకంబు లతో ఘూకఘూంకృతులు పొదలఁ గదలి, విరోధులు కాకులు వసియించు మఱ్ఱిచెట్టుఁ జుట్టుముట్టి, నిద్రాముద్రితనేత్రంబులై గాత్ర

బులు మఱచి కూరికియున్న వాయసంబులం గాంచి, సంతసించి, మించిన కోపాతిరేకంబున ఘూకంబుల డీకొల్పెడు, నవియు శాఖోపశాఖలవెదకి, శాతముఖంబు లగునఖంబుల నడచియు మహోగ్రంబు లగుచండతుండాగ్రంబులం బొడిచియు నచంచలంబు లగుగరుడంచలంబులం జఱచియుం గొన్నింటి తెక్కలు మొక్కవఱచి, కొన్నింటిం బక్కలు వ్రక్కలించి, కొన్నిటి ముక్కులు చెక్కలు వాపి వివిధంబు లగువధంబులం బ్రుటికాలంబులోన, నసేకకాకలోకంబును యమలోకంబున కనిచిన, సమావృతాంతరిక్షం బగునావటవృక్షంబు విగతధ్వాంక్షంబగుట వీక్షించి, కృతార్థీకృతలోచనుండై, యుపమర్దనుండు సంతోషపులకాంకురాలంకృతసర్వావయవంబులతో, నిజపరిజనకోలాహలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబుగాం గ్రమ్మరి, పింగళేక్షణంబుల మెఱుంగులు తుఱంగలింప నిజనివాసంబునకుం జనియె. అంతం బ్రభాతం బగుడు, రేయి వాయసారాతులరాయిడిం బడక యొక్కెడ నొడ లోముకొనిన మేఘవర్ణుండు లేచివచ్చి, రాత్రి కులాయాంతరనిద్రాణకరటకులంబునకు సంభవించిన యకాలప్రళయంబు చూచి, గుండెలు పగిలి కొంతవడి చింతాసాగరంబున న్మునింగియుండి, కొంత నివ్వెఱ తొలఁగి, లోకాంతరగతు లయినతనతనయులం బేరుపేరువరుసలం దలంచి నిట్టూర్పు నిడిగించుచుం, గడుపుశోకమునం దలంబగుకొందలంబునం గుందుచుండ రాతిరి గూబలపాలు గాక చిక్కినప్రెగ్గడ లొక్కచక్కిం గూడుకొని, తమమందభాగ్యత్వంబులకుం దూర నగచుచు, రాజునుం బ్రాణంబులు తప్పించుకొంట విని యాతనిసరన కరుదెంచి, దీనంబు లగునాననంబులతోడ నడుగులం ద్రెళ్ళి, కంటికినేలకు నేకధారగా రోదనంబుసేయుచు నిట్లనిరి.
"దేవా! తెల్లవాఱిమునులె నేలినవారి చరణంబులీతీరున సందర్శింపం

బడసెకదా, మాయందఱ నయనంబులుభాగ్యంబులుచేసె. మాప్రాక్తన
పుణ్యంబుఫలించె; నేఁడుగా దైవము గలుగుట పరిజనంబులు వేవురు
గలిగియు, రాజులేనిరాష్ట్రం బరాజకంబగు కతంబునఁ జిక్కులు పెక్కుం
డియుఁ దేజంబుం గాంచనిసోమవిహీనయామిని కైవడిఁ, దమోవృతంబయి
కన్పట్టును. ప్రధానులు లేని యధినాథుండును బ్రాణంబులఁ బాసిన
బొందిచందంబునఁ, గాంతి దఱిగియుండును. దైవవశంబున స్వామియు
నేమును నీ రే యొక బన్నమునకు లోనుగాక, సప్రాణులమై మగుడఁ
బుడమిపై నడుగిడఁ గలిగితిమి. పగవారిం గూడి దైవంబును మనకుఁ
గీడుఁ దలంచె. ఇది యవశ్యభావి యైనయర్థం బెట్లు తప్పింపనగును?
నిష్కారణముగా నీయట్టిసధర్మునకుఁ జేసినయపకారం బాక్రూరకర్ము
లకుఁ దోడనే మాపకపోదు. ఇప్పుడు మనప్రాణములు దక్కినవంతియు
చాలును. ఇఁకఁ బగ నెన్నటికైన, మెల్లఁగా సాధింపవచ్చును. కాలంబు
మన కీవేళ మేలు కాకున్నయది. కాలము మీఱి నడవ నెవరి తర
మగును? ఆయుః ప్రమాణము నిండి, మనవారు పేరు గలవారు
పెక్కండ్రిట్లనామధేయంబులగు దివాధంబులచే నిద్రావశాత్ములై
మానప్రాణంబులు గోలుపోయిరి. దైవవైపరీత్యం బయినప్పుడు వగవఁ
బనిలేదు. మే మప్పుడ యలసి కన్నొకింత మూసితిమి. అంతలో నాక
స్మికముగ గణనాతీతము లగుపగఱ బారు లరుదెంచి, కనుమూయుగా
పిరిగొంతుకలు కోసిపోయెను. మేమే మేలుకనియున్న, నొక్కఁడు
మీబంట్ల నిట్లువఱచి నామ మడఁగ కుండెనె? ఇప్పుడేమో మా దుర
దృష్టంబునఁ బరాభవంబు నొందితిమికాని, దేవరకటాక్ష లవంబు
గలుగ, మున్నెన్నఁడు నిట్లయిన వారము గాము. దేవరయంత
వానికిం బరాభవము సంభవించెను. ఇది మాచేసికొన్న భాగ్యము
గాఁబోలు! పగతురు మనల మిగిలి నొగిలించుట కంతరంగంబున

నెగు లొందకుము. 'అత్యాశ్రయః పతనహేతు' వని యార్యులు వచియింతురు గావునఁ, బెరిగెడివాఁడే విఱిగెడివాఁడు. నేఁడు శత్రు నిరాసంబున 'ధన్యోస్మి' యనుకొని విఱ్ఱవీఁగు దాయ తేపేమి మూఁడ నున్నాఁడో, యెఱుఁగుదుమ? సతతము గంటికి ఱెప్పవలెఁగాచుచుఁ బ్రోచుచుండు దేవరబుద్ధి విని, స్వామియే కనువెలుఁగుగా వెంటఁ బరియించు తలంపున, మేమందఱము మీకడకుం జనుదెంచినారము. నీయట్టి ఘనుని కరుణారసవృష్టి కలిగినంగదా, మాహృదయ తాపము చల్లారును. ఇన్నినాళ్ళును నందఱొకొనన బ్రదికి, తుదకుఁ బౌరుషము చెడినప్పుడు శరీరధారణార్థం బొక్కనీచవృత్తికి లోనయి, రోఁతల కాలయము కానేల? ఊఁతకు మిక్కిలిలోఁతు లేదు. కానసాహసించి, యసహాయ శూరులమై, జనులు మనమీఁదఁ జాలమివెట్టఁ జోటు లేకుండ, నాయురవసానపర్యంతమును బోరి, యధ్రువంబులగు దేహంబులచే ధ్రువం బగుకీర్తి నార్జింతము. మనకాలము మంచి దయినప్పుడు నిగిడి మగుడ నాచెడుగులఁ గడముట్టింతము. విమతుండు బలవంతుండు గావున, నింతే మనభాగ్య మనుకొని, యాతని నాశ్రయించి బ్రదుకుదము. ఇప్పటికి విప్రకృష్టదేశం బరిగి, యందణఁగి యుండి, పదంపడి పోలినట్లు చూచుకొందము. ప్రత్యర్థుల కసాధ్యం బగుదుర్గంబు నాశ్రయింతము. బల్లిదు నొక్కనిఁ జేరి, వైరి నిరాసం బనాయాసముగఁ గావింతము." అని తమకుఁ దోఁచిన ట్లనేకు లనేక వాక్యములు పలుకుచుండ, వారికలకలంబులు వారించి, చిరంజీవియను మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! దేవరయమాత్యు లెల్లఁ బెల్లుసమర్థులు; ఒక రొకర తమధీబలమున లోకము లెల్ల నఱచేతిలోనికిం దేఁజాలిన వారు; నీతిశాస్త్రమున వారిని మీఱినవా రెరును లేరు. ఇంక స్వామి సామర్థ్యాతిశయంబో, నమష్టంబున వ్యాకువ్వవలసినది కాదు. నంతా

పంబు వేసితిని, మనమునకు సమాధానంబు లేక యిక నాహారము
నెఱుంగకుంట నిష్ఫలమే కాని, యించుకంత మది కుదురం బెట్టి
యాలోచించిన, దేవరకుం దోఁపని కార్యాంశంబులు లేవు. ఎట్టిబుద్ధి
శాలులును దేవరతో సహస్రాంశంబును బోలఁజాలుదురె? ఇది మా
కెల్లరకు ననుభవగోచరంబు. అది యట్లుండె, స్వామి నన్ను నొక
మానిసిఁగా నెంచి మిగుల మన్నింత్రుగాన, మిన్నకుండఁబట్టక చిత్త
చాపల్యంబున నాకుం దోచినయర్థంబు నేనును విన్నవింపఁ గడఁగె
దను. భవదీయ మతి నతి విశదంబుగా నొనరించి, యాలింపుము.
దురంబున నురగారి నయిన నుఱినిశూర వారంబునెల్లఁ జంపుకొని,
కోఱలు వెఱికినభుజంగంబులభంగి భంగపడి యున్నవారము. ఇత్తఱి
మన మెత్తుపడి యుంటం జేసి, యహితుం బొడిచి యెకుపఁ గడిమి
చాలదు. సమయ మొదఁగూడుదాఁక లాఁతిమీఁదఁ గన్నిడి నిశ్చం
చలముగ నుండి, తఱివేచి, బకముపోలిక నరి నొక్కట గ్రుక్కఁ
గొందము. నాబుద్ధి కిప్పటికి సమాశ్రయం బొక్కటియే యుత్తమ
కార్యముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. పగవాఁడు మిగులఁ బొగరు గవిసి
యున్నవాఁడు కాన, దీనదశనొంది డిందు పడియున్న మన కాతని
పొందెట్లు సంఘటిల్లు నని చింతిలవలదు. తాన కాజ్ఞాబలమునను,
వీరికెల్ల నాదెసం గల యనుకంపపెంపునను, దైవానుకూల్యము గూడ
గోరంత కలిగనే నెంతదుష్కరకార్యము నైన వ్రేల్మిడి సఫలంబు
గావించుకొనివచ్చెద. నన్నుఁ బనిగొనుండు. ఓపితిరేని, మీరెల్ల నా
కొక్కసాయము చేయుఁడు. ఈక్షణంబ మీరందఱు నెందయినఁ జని,
యల్లనల్లఁగొనివచ్చి, నామేను రక్తసిక్తంబు గావించి, తడయక
ఋష్యశృంగంబునకు వెడలి, యచ్చోట నప్రమత్తులరయి యుండుఁడు.
తక్కిన కార్యభారం బంతయు నాపయిం బెట్టి, మీరు నిర్విచారంబుగ

సుఖయింపుఁడు. ఎల్లవిధంబుల శుభంబాపాదించెద." అని మృదుమధుర
భాషణంబుల సాభిలాషంబు తెలంగాఱింగించిన, మొగంబులం దెలి
వొంది, వాయసంబు లప్పుడ కడలకు వెడలి, సందుల గొందుల
నెమకి, మూషిక ప్రముఖక్షుద్రజంతుసంతానముల దారుణత్రోటీ
విదారణముల మారణము గావించి, వలయునంతక్రొత్తనెత్తురు గొంచు
వచ్చి, యచ్చిరంజీవిశరీరంబునం బూసి, నీవు సిద్ధసంకల్పుండవు. నీ
కసాధ్యం బెందును లేదు పొమ్మని సాగనంపి, యాచోటు వాసి
చనియె. అంత నాచిరంజీవియు 'నేఁగబోయినఁ దలారియి ల్లగు
నోకో' యని ప్రాణంబులు పిడికిటం బట్టుకొని, మెల్లఁగానడచి ప్రొద్దు
గ్రుంకునంతకు దివాభీతంబు లుండుకొండగుహఁ జేరి, వైరికి వినంబడున
ట్లేకెలుంగు గద్గదికం దగుల, గుహాముఖంబునఁ గూసె. అకూఁత చెవి
సోకుఁడు నదరిపడి, కోటఁ డొక్కుఁ డాచక్కికిం బఱతెంచి, కాకిం బట్టి
కొనిపోయి, యుపమర్దనుముందటఁ బెట్టిన, నాతండును విస్మయవికచ
విలోచనంబులం జూచుచు 'నీ వెవ్వనివాఁడ వేల యిట్లయితి' వని యడి
గినఁ జిరంజీవియు దైన్యం బాననంబున నటించుచు, మాయ యచ్చు
పడ, డగ్గుత్తిక వెట్టి యిట్లనియె. "చెప్పనోరాద దేమని చెప్పుదు
నావార్త? నేను మేఘవర్ణుని ప్రధానమంత్రిని; చిరంజీవి యనువాఁ
డను. నేఁటివేఁకోక, మేఘవర్ణుండు నిజప్రధానులం బిలిచి కార్యాలో
చనం బడిగిన, నేనాతనిదుర్నయం బెఱింగియుఁ దోఁచినహితంబు
చెప్పి చూతముగాక యని, యిట్లంటిని. "ఉపమర్దనుండు లావు గల
వాఁడు గావున భక్త్యేకసాధ్యుండు: అతని పాదంబులు వట్టి మనుట
లగ్గు. నీవు రాజ ననుదురభిమానంబు మాని, యవశ్యంబుగఁ దద్దర్శ
నంబు చేసి, నామాట విని యక్కరుణాకరుశరణంబు సొరుము." అను
నప్పు డేమిసెప్ప? నావలుకు లాపాలసునికోపానలంబున కాజ్యధారా

ప్రవాహోపమంబు లైన, భగ్గున మండిపడి, యుక్తివిక్షేపంబున
ననాదరంబు నూపుచు, మంత్రుల నాలోకించి 'వీఁడు విపక్షపక్షపాతి
యై యొక తెఱంగున యున్మత్తప్రలాపంబులు సేయుచున్న వాఁడు;
దయఁ జూడక వీనిం బొరివి విధియింపుఁడు.' అనిన, వారును గుక్క-
లట్ల నాపయిం గవిసి, ముక్కులం బొడిచి, కాళ్ళం గ్రుమ్మి, నెత్తురులం
దొప్పఁదోఁగి సొమ్మవోయి యున్న నన్ను మృతుంగా వగచి,
దిగవిడిచి తమయిచ్చం బోయిరి. పుడమిపై నిట్టి రాజోత్తము లుండఁ
బట్టియే కదా, 'రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువ' మను పండితోక్తి యెల్లెడ
లను బెల్లుగ విలసిల్లెడును. నేనును గొండొక వడికిం దెలిసి, వలు
వలంకులుఁ గలయ పరికించి యెందు నెవ్వరిం బొడగానక, చెదరినమది
తుదకుం బదిలించుకొని, విసృష్టస్వజనబంధుజనుండ నగుటం జేసి, యీ
యవస్థ సర్వంబును దేవరకుం గానిపించి మఱి ప్రాణంబులు విడుతు
ననుతలంపు వొడమ, గళద్రక్తసిక్తాంగంబులతో నిట్లరుగు దెంచితిని.
ఇంక నాకు దేవరయే యెడుగడ. శ్రద్ధాధానునకు విద్యాదానంబును,
క్షుధార్తున కన్నదానంబును, వ్యాధిమథితున కౌషధ దానంబును,
భీతున కభయదానంబును, దానంబుల నుత్తమదానంబు లని యార్యు
లందురు. రాజుల కార్తరక్షణంబును బోలు ధర్మంబు నొండు లేదు.
'దుర్బలస్య బలం రాజా' యన వినవే! దేహ మాత్యల్పము స్థిరము
గాదు: అట్టి యస్థిరం బగు కాయంబు కొఱకుఁ, బరికృతావమాన నివిష్ట
మానమానసుండనై యుదాసీనం బుజ్జగించి, యెట్లు సరివారిలో
మరలఁ దల యెత్తుకొని మెలంగ నేర్తును? ఎవరిని రక్షింపఁ గోరి నే
నీబ్రతుకు బ్రతుక వాంఛింతును? నేను సర్వసంగవిముక్తుండ నయి
యున్నవాఁడను. స్వమాత్రశేషకుండ నగు నాకిఁక నీమేనితోడిపొత్తు
వలదు. ఇంతవఱకును మేఘవర్ణుని కొలఁగాఁడు స్వామికి నివేదింపఁ

ప్రాణంబులు పట్టుకొని యున్నవాఁడను. నాకుం బాటిల్లిన యీదురవస్థ యంతయు దేవర కెఱింగింపఁ గలుగుటం బట్టి, చరితార్థుండ నైతిని. ఇఁక నెట్లయినం గడుమేలు. నేనియొకఁ బ్రాణమాత్రావశిష్టుండనై, పగ సేయుశక్తి లేక, కాలంబున కెదురుచూచుచు, జీవచ్ఛవంబనయి యున్నవాఁడను. ఆపాపకర్ములప్పుడు నాప్రాణంబులు గొనక కొంత కొఱంత వెట్టి పోయిరి. మీరైనఁ దక్కినకొఱంతఁ దీర్చి, పుణ్యంబు గట్టుకొందు—సుకృతి నయ్యెదను. తొల్లి నేనెప్పుడును భవత్సందర్శనంబు చేయవలయు ననియే కోరుచుందును. ఎంత పొరలినను, దైవానుకూల్యంబు లేనికార్యంబులు సిద్ధిఁబొందవుగదా? నేటి కది యీనెపంబున నైన సిద్ధించినది, మహాభాగ్యవంతులకుఁ గొందఱకుఁ గాక, మీయట్టి వారిసేవ యందఱకుం దొరకొనునె! మఱియు నే ననవరతము దేవరచరిత్రమే యాతని యోలగంబున వేనోళ్ళ సంస్తవ మొనరించుచుందును. అందుల కాతండు కటకటంపడి, మిమ్ముఁ గడవనాడుచుందును. ఆకథలు త్రవ్వినకొలఁదిని, కొక్కు లూరుచుండును — పోయినవి పోనిండు. నేనాతనికి నేఁటివఱకుం జేసినసేలంతయు నొక్కపూఁటలో వఱదఁ గలసిపోయెను. అందు దేవరకుం గోటితమాంశమైన నాచరించిన, నింతకు నామనోరథంబు నిండదే! అని కర్ణికలాపంబులుగాఁ గరటం బాడు దయనీయాలాపంబుల మెత్తనైన రాజుచిత్తంబు నారసి, మంత్రు లిట్లనిరి 'సామీ! యేమో పలుకుచున్నాఁ డని యనాదరంబు సేయుక, మామనవి చేకొనుఁడు. ముందఱఁ గీడెంచి మేలెంచవలెను. వైరంబు లామరణాంతంబులు గాని, యింతలు నంతటం దెగునవి కావు. ఈతనిచరితంబు ప్రత్యక్షపరిచితం బయినది ప్రాపడిపోయెనె! రాజు తనవంక వారినే నమ్మ నమ్మక యుండవలెనన, లాఁతివానిఁ జెప్ప నేల! ఈతండు తృణ

చ్ఛన్నకూపంబువంటివాఁడు; వీనిని విశ్వసింపఁ గూడదు. మనము మఱఁ
దప్పి విశ్వసించితిమేని, వీనిం జేర్చినఫలం బవసానంబున, వంశ
ఫలంబురీతి సమూలవినాశంబు సేయక మానదు. సందియము లేదు;
వీఁడు మనలం జెఱుపవేఁడి, వైరులకుఁ దాపికాఁడయి వచ్చి
యొంకు లేనిపలుపోకలమాయలు పచరించుచున్నవాఁడు. వీని న్మన
కడ నునుచుకొనుట, దూదిం జిచ్చు దాఁచినయట్లయ్యెడు కొండంత
దూదికిం గొండంత నిప్పేల! మనల నేలపాలు సేయ వీఁ డొక్కఁడె
చాలును. విపక్షుండు క్షుద్రుం డయ్యును గాలక్రమంబునం జెరిఁగి
వృక్షమూలమునందలి వామలూరువు వృక్షంబుంబోలెఁ, జెఱుప
సమర్థుం డగును." అని మంత్రు లెందఱు త్రైతెఱంగున నాతనిపొత్త
హత్తించుకొనుట విపత్తునకే మూలం బని యుక్తి చెప్పినను, వాని
దనచిత్తంబున హత్తింపక, విధి మూఁడి, యుపమర్దనుండు తనపట్టు
చలంబు విడువక, శరణాగతపరిత్రాణంబున కెనయనుత్కృష్ట ధర్మంబు
లే దనుగుం దని వారల వారించి, యాబలిభుజరక్షణ కరణంబున
గృతనిశ్చయుం డయి, వారల కిట్లనియె. "జాతిమాత్రంబు చేత
యీతని లాతిఁగాఁ దలంపవలదు. ఈతండు సాధుజనాగ్రగణ్యుఁడు
కలనైనం బరుల కాపదఁదలఁచువాఁడుగాఁడు; సత్యంబు కానివాక్య
మీతని రసనతుదకు రాదు; జగంబున నీతనికిసమానుండు మానధనుం
లేఁడు. ఈతని వాక్యంబులే యీతనిగుణమ్ముల నెఱింగించుచున్న
మన పుణ్యపరిపాకంబున నీచిరంజీవితోడి పరమసౌహార్దలాభం
దొరకినది. మన కీతండు కడువిశ్వసనీయుండు; ఇందు నందు న
మనమందిరంబున నెందైన నడ్డంకిలేక తిరుగఁదగినవాఁడు. నే
మొదలు పూర్వవైరంబు విచారింపక, మీరెల్లరు నీతని నతిమా
గౌరవంబునం జూచుచుండునది." అని యానతిచ్చి, తనకథయుం

నం బాసంగి ప్రశంసించు చున్నరాజాన నభిముఖుం డయి, భయ భక్తులు మెఱయఁ జిరంజీవి యిట్లనియె. "సాధు! సాధు! పరదోషకథా విముఖుల రగుదేవర గుణంబులు గొనియాడ నే నెంతవాఁడ? భవత్సందర్శనమాత్రంబున, మామకవిలోచనంబులు భాగ్యంబులు వహించె; భవదీయవచనామృతాస్వాదనంబున, శ్రుతిద్వయంబును దృప్తివహించినది. స్వామిసందర్శనంబు దొరకొననివానిజన్మ మేల? సర్వజగజ్జైత్రులరు మిత్రులగుటంబట్టి, నాజన్మంబు కృతార్థత్వంబు నొందె. మీకారుణ్యంబు గలిగినం, దృణమయిన మేరు వగును. వగ వారినైన నొచ్చిననోరం బలుకనొల్లవు. అది దేవరబోఁటిగుణగ్రహైకపారీణు లగుధరాధౌరధౌరేయులకుఁ గొండఱకుం జెల్లెఁగాక యందఱకుం జెల్లునె? స్వామివంటిదయాళువు కొందఱు గలుగంబట్టి కదా, యీస్థిరతరంబై నెగడుచున్నది. అక్కడక్కడ రాజ్యపరిపాలనంబు సేయువారు లెక్కకుఁ బెక్కురుగలరు; దేవరం జూచి, మఱి వారిం దలపెట్ట సిగ్గు వొడముచున్నది. మత్స్వరూపస్వభావంబులు దెలియక, వీరందఱు నాపై నింద గడించెదరు. హితాహితనిర్ణయంబు సేయ మహాప్రబుద్ధులకుఁ గాక, సామాన్యముగ నందఱకుం బయి పయి నున్నదియే? నావల్ల కల్ల గోరంత కలిగెనే, నిప్పుడకా దెప్పుడయిన నేలిక చిత్తంబునకు వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. నిఖలహేయ భాజనం బయి క్షణభంగురం బయినయీకాయంబుఁ గల్పస్థాయిఁగా నమ్మి, యెట్టి కష్టాత్ముండయిన విశ్వాసఘాతుకత్వంబున కొడిగట్టు కొనునే? దైవంబు దయమాలి పలువురిలో నన్నిట్లు తల వంచుకొనం జేసెఁగావున, నీరీతి నిన్నికఱకుమాటలకు నీను లోనుగ్గింపవలసి వచ్చెను. ఆబాల్యము నే గాంచినగౌరవంబంతయు, నిప్పుడు స్వప్నలబ్ధపదార్థంబుచందం బయ్యె. నన్నవ్వ రెట్లనుకొన్నను, దేవర

యాజ్ఞ కడుగుదాఁట నోడుగుఁగాన, నేలికపాలఁ దల దాఁచుకొని యిచ్చట భవద్గర్భవాసగుప్తిం గనములు పుచ్చెదను." అని యిచ్చకంబు లాడుచు, నిమిషంబును తేని నెడబాయక, యాతనిచూపు లేచాయ నిగుడునో యని. నిర్నిమేషంబుగ సమ్ముఖమ్మునం గొలిచి యుండుచు, దినదినంబును వింతవింతగా నవసరోచితంబు లగువినోదంబుల బ్రమోదంబు పుట్టించి, యంతకంతకు మొదలింటికంటె శతగుణంబుగా రిత్త్రయుపచారంబుల నుపమర్దను మనమున కెక్క నడపడిం బ్రవర్తించుచుఁ, గరమ్ము నమ్మకము పుట్టించి, యెల్లెడల నడ్డు లేక క్రుమ్మరుచుఁ, జిరపరిచయంబునఁ జిరంజీవి తత్త్రరహస్యవర్తనమ్ములును దుర్గబలాబలమ్ములును నిమ్ముగా నెఱింగి, తటి యారసి, యొక్కనాఁటి పగటిపూఁట బహుస్వనమ్ము లాద మఱచి సుఖసుప్తంబు లయి యుండ గుహావాకిలి వెడలి వచ్చి, యచ్చేరువ మొదవుపదువులు గఁశాపుల కరిగి, యొరువు గొంత చరణంబుల నిఱికియుఁ గొంత ముక్కునం గఱచికొనియుఁ గొనివచ్చి, గుహాముఖంబునం దాపి, రెండవకంటి వాఁడెఱుఁగకుండ మేఘవర్ణుపాలికిం బోయి నమస్కరించి యిట్లనియె. "దేవా! మనము నేయునధ్యవసాయంబంతయు నేఁడు ఫలితంబునకు వచ్చినది. అంతకంతకుం బెరుఁగు దేవర మన్ననఋణంబు నేఁటికిం దీర్పఁ గంటిని. స్వామిమనోరథపూరణం బాపాదింపఁ బడసి, నాయొడలెత్తిన ఫలంబుఁ గాంచఁ గలిగితిని. మీ అందఱు నేకనిశ్చయు లయి, నాకుఁ జేదోడై నడవవలయును. నే నాయుపమర్దనునిచెలిమి కలిగించుకొంటకై పడరానిపాట్లెల్లం బడితి. కట్టా! దాయలపంచం బడి యేఁ బడినయిడుమ లిన్నియన్నియని యెన్నఁదీఱునె? ఉపమర్దనుండు శనపావంబు పండి, సులభంబుగ నావలం దగులువడి, నా కన్నపానాదు లిడి పరామర్శింపఁ దనవారి

నియమించె. నా కెల్లఁ దొలుత నాపొడ కనబడినప్పు డెల్ల నన్ను
గుటుకు మనకుండ మ్రింగవలయు నని యుండిరి. అప్పుడు వారిపెట్టు
వోఁతలకు లోఁబడి, వా రింద మని యిచ్చినదే భుజించుచు, నోరు
కట్టుకొని శరీరశోషణంబునకయిన నోర్చి, యసంభవం బయిననాఁడు
జలప్రాశనంబె చేయుచు రాజుతోడనైనఁ జెప్పక కాలంబు ప్రతీక్షించు
చుండి, కడకు వారియనుగ్రహంబునకు సహితము పాత్రుఁడ నయితిని.
ఎందును గార్యంబు సఫల మయిన, నేపూర్వప్రయాసంబును నేల
గణనకు వచ్చు! కాలుచేతిత్రొక్కులంబడి, యివు డుపమర్దనుండు
రాజ్యానుసంధానం జేమఱి, నాతోడిదలోకం బని యున్నవాఁడు.
నాపొందు వలదని, యమాత్యు లెందఱో నోరఁ గాయ లిడక
బోధించిరి. వారి హితవచనంబు లన్నియు, రోగికిఁ బథ్యాహారంబు
లట్లు, యాతనికి రుచింప వయ్యెను. వేయేల! కడమాట నుడివెద ;
వినుండు. వారి సంతోషకాలము నేఁడు ముగిసివచ్చినది. ఇవుడు
మీతోడ నూరక మాటలాడుచుం గూరుచుండుటకు నాకు లేశమును
నవకాశము లేదు. వారినందఱఁ గనుఁబ్రామి, నే నిటు చనుదెంచితి.
నోటినీళ్లు వెల్లువవోవు. తక్కిన నాయక్కడిగాథ లన్నియు సవిస్తర
ముగా ముందు విన్నవించెద. ప్రస్తుతకరణీయంబువినుండి. గుహ
లోపల నులూకంబు లీలోకంబు మఱచి, నిద్రావివశంబు లై యుండ
నాకుం గనుమొగుడక లేచి వచ్చి, యచ్చుట్టుపట్టుల నుండుతోట్ల
వట్టుల కేగి వసులపెంటఁ బట్టుకొని వచ్చి, గవివాతం బెట్టి, మిమ్ముం
బిలుచుకొనిపో వచ్చితిని. అందగ్నిరగిల్చి కాల్చి, నిద్దురవోవు కాశి
కంబులఁ బెద్దనిద్దుర వుచ్చ వలయు. ఇప్పుడ మనవా రందఱుం
గదలి, రవులుకొఱకట్టెలు చంచువులం గరచికొని, నాపిఱుంద నరు
దేరవలయు.” అని కాకి. [illegible] ముకుటవం

జిక్కఁబట్టి, పురోహితాయి యయి త్రోవపెట్టినఁ, జెఱపట్టులును నట్టు లాతనివెంట వెంట ననుగమించె. అంత నాశకంతంబు లనంతాధ రంబుం దఱిసి, దరివాతం దార్చినమొసవునకుం గొఱవులు దరికొల్పి మొఱకల విసరుడు, నర్చిష్మంతుండు కరటవిసరపత్రపవమానజాజ్వల్య మానకీలాజాలంబుల నాభీలంబుగఁ గవియించి, ధూమస్తోమంబు లెస కొల్పి గుహయెల్లఁ దామయై పేర్చినయర్చులవేఁడి కోడి, లేచి పేచ కంబులు నిదురమంపున నఱచుచు వెఱచఱది పఱచి, యెట్లును గుహ వెడలువెరవు దొరకక, రాజకడం జేరి, ప్రభు వని చూడక యిట్లనియె “దేవా! వైరి యగునీచిరంజీవిం జేరఁ దీయవలదు; కీడుమూఁడు” నని మే మెల్లఁ బలుదెఱంగులఁ జెవి నిల్లుకట్టుకొని పోరిన మామాటలు పాటిగాఁ గొనక, పెడ చెవులంబెట్టి, నీమదిఁ బట్టుకొన్న యున్మాదంబు మానవైతివి. అనన్యాధిష్ఠితం బగు పదమున నిష్కం టకముగా నుండి, యనపహార్యం బగు నైశ్వర్యంబుఁ గుడువ నేరక, నిర్హేతుకముగఁ గూలఁ ద్రన్నుకొంటివి. మఱియుఁ గానక కన్నసంతా నంబును, నెందునుం బడయరానిబంధుజనంబును, ప్రాణసమానం బగుమిత్రవర్గంబును, నూరక ద్రుంగుకొంటివి. మాపలుకు వినక, విరోధికిఁ దా విచ్చినఫలము చేనేత ననుభూతం బయ్యె. ఇవ్వి డయిన, నహంకారపంక మింకెఁగా!” అని యుపమర్దనుం దూఱుచు, మూల మూలలు దూఱుచు, మంట లొడ ళ్ళంటినఁ గమరి, ఘర్ఘరికంబు లెల్ల నిలువున విగతాసువు లయి, కాళ్ళు కుప్పవడ నేలఁగూలి, వేఁడి వేలుపుచే భక్షింపఁబడియె. ఇట్లహితులెల్ల నిహతు లయి, నిమేష మాత్రంబున గుహయంతయు నేనుఁగు తిన్న వెలఁగపంటివలె నైన నలరి, హృదయంబుల ముదంబు వదనంబుల వెల్లివిరియఁ, గరటంబు లెల్లఁ గూడఁబడి, చిరంజీవిని జట్టుకొని యిట్లనియె. ‘ఓయీ! చిరం

జీవీ! నీవు కలుగఁబట్టికదా, యిబ్బారిం గడవఁగాంచితిమి. అక్కడ నుండి నీవు క్రమ్మఱ వచ్చి మాకంటఁ బడుపర్యంతము, మమ్ము మే మెఱుంగము. మాయందఱప్రాణంబులును నీవ; నీవులేకిక్కడ మా కొక్కనిమిషమయిన వేగునె? నీ మేధావిశేషంబునంగదా, నిశాదగ్ని యొక్కఁడయినఁ గడమనడకుండఁ గడతేఱె. ఇపుడు మామనంబులం గలవెగు లాఱె. అనన్యాదృశసుకృతంబున మాకు నీవంటి చెలిమి కాఁడు దొరకె. ఇఁక మాకేమికొఱఁత?" అని శ్రవణానందంబుగాఁ జిరంజీవిం బ్రస్తుతించి, యాతనిచేఁ బ్రతినందింపఁబడి, కొంతసేపు వాయసంబు లెల్ల సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించుచుండె. అనంతరము వాయసేంద్రుఁడును బరమానందభరితుఁడయి వైరిపీడెల్లఁ జూఱాడి, కాకకాకారవముఖరిత హరిదంతరంబుగా నిజనివాసంబునకుం జని, సుఖం బుండె,—

కాఁకట్టి గిట్టనివాని నొద్దఁ బెట్టుకొంట బెట్టిదంపుంజెట్టఁబుట్టించును. దేవరయేకన్నులం జూచెదరో కాని, నాకీకాకమ్మును నమ్ముట సర్వవిధమ్ముల ననర్థదాయకమ్ముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. దేవర యాతని తేనెమాటలకు మోసపోయి, యాతని తోడ్పాటున కువ్విళ్ళూరుచున్నట్టు తోఁచుచున్నది. సత్యమారయ, నితఁడు చక్కెరపూఁత పూసిన విషముగాని వేఱుగాదు; శీతలప్రవాహంబు కూలసాలనిర్మూలనానుకూలంబగుట దేవరచిత్తంబున భావింపవలయును. ఏవిధమునఁ జూచిన, నీనీలవర్ణుండు గర్హణీయుండయగుంగాని సంభావనీయుఁడుగాఁ గానిపింపఁడు. ఈయన సేయుసాయంబు పేరు దైవం బెఱుంగు; అపాయంబు సేయకున్నం జాలును. విన నేర్చితి రేని, నాకుఁ దోఁచినహితం బొక్కటి చెప్పెదఁ జిత్తంబున జేర్పుఁడు. ఆవల విననీ వినకపోనీ హితంబుగోరి యాఁడుమాట కీశ్వరుం డయిన మెచ్చుఁగదా? క్రూర

కర్మం బనిచూడక వీని నీయెడ మట్టు పెట్టుఁడు; వీఁడు తెగిన మన
మనఃపీడయంతయుం దెగును. అని పలుకుమంత్రిమాటలకుఁ జిఱు
నవ్వు నవ్వి రా జిట్లనియె "నీ వాడినదంతయు సత్యము. అయినను
గ్రొత్తగావచ్చినంతమాత్రమునను విశ్వాసపాత్రంబు గాఁడని నిశ్చ
యించుట తగదు. ఈతఁ డింతవఱకును మనకుఁ గించిద్ద్రోహంబైనఁ
జేయఁడు. ఒక్కనిగుణంబు లిట్టివని గుణవ్యాపారంబుల నెఱుంగ
వలయుంగాని, జాతిమాత్రంబునను నిర్ణయింపరాదు. ఒకానొకవేళ
నాగంతుకులును హితు లగుదురు: సన్నిహితులే యహితు లగుదురు.
శరీరజం బగురుజ యహిత మగుటయుఁ గాటఁ గలిగి యౌషధంబు
హితమగుటయుఁ జూటింపవలదే! కొందఱు తొలుత హితులయట్లు
కనఁబడి, కడపట నహితులగుదురు. మఱికొందఱు మొదల నహితుల
మాడ్కిఁ గాన్పట్టియుఁ, గార్యావసరంబుల హితులగుదురు. ఈతఁడును మన
కొక్కకీడు సేయువాఁడుగా నాబుద్ధికిం బొడకట్టఁడు. మనకుపకారంబె
తలంచినవాఁడేని, నాఁడట్లుకొలువులోఁ బలుకంబలుకు నూర్పఁ దలఁపడు
నెట్లు! మనదేశం గలవాత్సల్యంబె కారణంబుగా మన కుపకారంబుచూప
వచ్చినవాఁడుగాని, వేఱొక్కపాపం బెఱిఁగినవాఁడు గాఁడు; పరమ
ధార్మికుఁడు; సత్యసంధుఁడు. పరీక్షాపూర్వకంబుగాఁ గొన్నాళ్ళితని
మనకడ నునిచికొని, యీలోపల నెద్దియైన నితనియెడ నీయెన్నిన
యవగుణం బించుక గాననైన, నేమి చేసినను లోకంబు మెచ్చుం
గాని, వేగిరపడి ధర్మంబు కట్టిపెట్టి యకారణంబుగ నితని నొకకీడు
నకు లోఁబఱిచితిమని, లోకులు మనల నీ యనరే! మఱియు మనకుఁ
బ్రత్యక్షవిపక్షమువాఁ డని కదా, యీపక్షిని నమ్మఁగూడ దనుట.
కార్యార్థియగువాఁ డొక్కొకతఱి శత్రువునైనం గలపికొని మెలంగ
వలయును. అవల లావరియగుదాయ మనమీఁద దాడి వెడలి యున్న

వాఁడు. మన మిప్పు డీతనిం బోనాడునవసరంబు గాదు. మన ప్రయోజనంబు తీఱుదనుక మన మీతని నేస్తంబున గొడంబడవలయును. విమతులకు హితులైనవారిం గని మతిమంతుండు వికసన్ముఖుండై, వల్కునవనీతకోమలంబును హృదయం బాయసనిష్ఠురంబునునై, మాట లాడవలయును. 'చెలిమి మైఁ జేదు మేపింపవచ్చుంగాని, బలిమి మెయిం బాలు ద్రావింపరాదు.' అనులోకోక్తి వినలేదా? విపక్షునియెడఁ గార్యంబుపొంటె మిత్రభావంబు నెఱపియు, మనమ్మున నమ్మక, యప్రమత్తుం డయి యుంట బుద్ధిమంతులలక్షణం బని మేధావులును వినికి గలవారు చెప్పుదురు. మనకాలసంబు తీఱు నందాఁక నీనీలవర్ణుని విశ్వసించినట్లు నటించి, లోన నమ్మక యుండము. కంటకంబునఁ గంటకోన్మూలనంబు చేసి యాముంటేఁ గూడఁ బరిహరించులాగున, నీతనిప్రాపున నావిరోధిని మర్దించి మనకార్యంబు గడపికొని, పిమ్మట నీతని విడనాడుదము. పూర్వ మొకమూషికంబు తనకర్జంబుకొఱకుఁ గేవలము విపక్షపక్షమువానితోడ మార్జాలనాథుని తోడఁ జెలిమి కలిగించుకొని, కార్యాంతంబున విసర్జించెను. నీకాకథ వినిపించెద, వినుము.

పంచవటంబుప్రాంతంబున, నొక్క మఱ్ఱివృక్షము తొఱ్ఱలో లోమశుం డనుబిడాలము వాసము చేయుచుండును. ఆచెట్టుక్రిందిలాఁగ లోఁగిలిగాఁ జేసికొని, పలితుం డను నెలుకొక్కఁడు వసించుచుండును. ఒక్కనాఁటిరాతిరి కిరాతుం డొక్కఁ డక్కడ కరుదెంచి, యాచెట్టు చుట్టు నురులొడ్డి పోయెను. ఆరయొద్దు ఎఱుంగమింబట్టి, వేగుజామునఁ గనుచీఁకటి యుండ, మార్జాలం బాహారంబునకుఁ జనబోయి యా యురిం దగులుకొనియె. అదిగాంచి సంతోషించి, మూషికంబు తొడుసు [illegible] గదా యని నిర్భరంబుగఁ గలుఁగు వెడలివచ్చి, యచ్చో

రువం జెఱలాడుచుండఁ, జంద్రకుం డనుశశకంబొక్కటి యాచక్కటి
కేతెంచి నిలిచెను. దానిపొడ నవలోకించి, కాళ్ళు గుదివడ, నొడలు
వడవడవడంక, నుల్లంబు జల్లనఁ, బుల్లవడి యొల్లంబోయి, యుల్లనఁ
గొంతవడికిం దెలివి తెచ్చుకొని, బిలేశయంబు తనలోఁ దా నిట్లనియె.
'హా! ఏమి సేయుదును? ఈదేహ మిన్నినాళ్ళును బెంచి, కడ
కిఁ గ్రించుగూబపొట్టఁ బెట్టవలసి వచ్చెను! దైవమా! నీకంటికిం జేల
గింజయుఁ బెద్ద దయ్యెన? ప్రాణంబులు గొనందలంచి, నాపాలివిధి
సన్నిటకుం దెచ్చెఁగాఁబోలు! తప్పింప నెవ్వనికి శక్యమగును?
అడవిలోపల ఫలమూలమాత్రంబున దేహయాత్ర నడపుచు, నొరుల
కెన్నఁడు సెరగు తలఁచి యెఱుఁగనినాకును, ముదిసిముప్పుకాలంబున
నపాత్రపుఁజావు చావ విధి లిఖయించెన! అహాలదైవముచేఁతలకు
మేరగలదే? నిమిషంబుక్రింద నీపిల్లిపీడ నేఁటితో విరుగడయాఁగదా
యని, హాయిగా నుండఁ జింతింప, నింతలో నా కీయకాలమృత్యు
వెక్కడనుండి యాసన్న మాయెను? దీని కేమిసేయుదు? ఎందుఁ
జొత్తు? అని విలపించి, గుండియ లవిసి బెండువడి, మగుడ ధైర్యం
బవలంబించి, యిట్లు చింతించెను. 'బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁ డప్పు డుప్ప
తిల్లిన ముప్పు తప్పించుకొనఁదగిన పెర వరయవలయుంగాని, యధీర
త్వంబున నోరు దెఱచి, యుప్పరంబు విలోకించుచుఁ గలఁత నొంద
రాదు. ఇప్పుడు నాకీమార్జాలనాయకుం డొక్కఁడేయాశ్రమణీయుం
డయి కనుపట్టుచున్నవాఁడు. ఏదో యొకమాయోపాయంబు పన్ని,
యాతనియనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండ నయ్యెద. అని కొంతసే పూర
కుండి, యించుక కార్యం బూహించి, నఖరాయుధంబున కభిముఖం
బయి నడచుచు మూషకం బిట్లనియె. ఓబిడాలకులోత్తమా! నీకిదె
నమస్కారము. తడవులనుండి మన మిద్దరము నీవృక్షము నాశ్ర

యుంచి యేకోదరులవలె నున్న వారము. అట్టిమనలో మనకు భేద భావంబు వహించి యుండుట కార్యంబు గాదు. నాకు నీవుగాని, నీకు నేనుగాని, యేనాఁడును నొకయుపకారంబుఁ దలంచి యెఱుఁగము. నీకు నాకు నితరేతరద్వేష హేతువు వే ఱేదియును లేదు. మనము కల కాలము బ్రతుకఁబోము. ఉన్నట్లుండ నెవ్వడో కాలుఁడు నోర వ్రేసి కొని పోవును. ఈయున్న రెన్నాళ్ళయిన, మన మన్యోన్య మిత్రభావం బునం బొదలుచు, నొకరికార్యంబుల కొక రవుట యుచితంబు. నీ పీయుఱిం దగులుకోలు నాలోచనగోచరం బయినంతనుండియు, సహా వాసదోషంబేమి చెప్పుదును? నిప్పుఃం బొరలించినట్లు నా యుల్లం బెరియుచున్నది. ఇచ్చకంబు గాదు. ఈమనశ్శుద్ధి యీశ్వరుం డెఱుఁ గును. వేయేల? ని న్నీమృత్యుపాశంబువలనం దలఁగువరకును, నాహృదయంబు కుదుటఁ బడియుండదు. అయినను, బుణ్యామునకుఁ బోవఁ బాప మెదు రయ్యె' నన్నట్టు, నీబ్రతుకునకై కడంగ నాబ్రతు కున కెక్కడ మోస మొదవునో యని, నాయుల్లం బొకపట్టునఁ దెగు వకుం జొరఁ బాఱఁ జాలకున్నయది. అది యట్లుండ, నదిగో నొక పాపిష్ఠఘూకము నన్ను వాత వ్రేసికొన నుంకించి, నజ్జాడుచు వ్రాలఁ గొండవలె నిన్నుఁ బొడగాంచి, కదియ శంకించి, శిరఃకంపంబు చేసి, చిత్తం బురియాడ వెచ్చనూర్చుచున్నది. నీకారుణ్యంబు గలిగిన, నా యాపద నిస్తరించి నీ కీవిపత్పయోధి కవధిఁ జూపుదును. ఎరవుగాఁ జూడక, నన్ను నీవానిఁగా మన్నింపుము." అనుడు, నుల్లంబునఁ బెల్లు సంతసిల్లి, హస్తాచ్ఛాదితశ్రోత్రుండయి పృషదంశకోత్తముం డిట్లనియె. "హా! కారుణికోత్తమా! నీబ్రతుకునకు మోస మొదవునం చెంత మాటాడితివి! ఊరక యుపకారంబు సేయవచ్చిన నీవంటినోరుమాలిన జంతువుం బొట్టకై పొలియించి, నే నేమి కట్టుకొందును? దేనికి వెఱవ

కున్నను, పాపంబునకైన వెఱవవలదె? నేనిప్పుడు నిరాశ్రయతా
దశను మ్రగ్గి, కాటికిఁ గాళ్ళు సాఁచుకొని యున్నాఁడను. ఇట్టిచో
నెట్టికట్టిఁడి యైన, ధర్మేతరుండయి నీతిబాహ్యం బైన కార్యంబున
కొడఁబడునె? ఒరు లేయవి యొనరించినఁ దనమనమున కప్రియ
మగునో, యాయవి తానొరులకుఁ జేయకునికియే, సర్వశాస్త్రసారం
బైన పరమధర్మము. నేనును బాల్యమునుండియు నినుబోఁటి యెఱుక
గలవారిశిక్షలనె పెరిఁగినవాఁడనుగాని, తెఱఁగువమాలిన నడవడిం
బ్రవర్తించినవాఁడఁ గాను. మిత్రుఁడా! నీయాలోకంబున నాతమో
నిచయంబులు పటాపంచ లయ్యెను. నే నెప్పుడు నీపొందునకే
మున్నను గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగుచుందును. నేఁటికది యీనిమిత్తంబున
సిద్ధించినది. నీచెలిమి యబ్బిన ధన్యుండు సర్వజనమూర్ధన్యుఁడు గాఁడె?
భవత్సందర్శనంబున వేవు రాప్తులువచ్చి మ్రోల నిలిచిన ట్లున్నది.
లోకంబున మంచివారికి సజ్జనదర్శనంబునకంటెఁ బరమలాభంబు
గలదె? నీపరోపకారచింతకు నాస్వాంతం బెంతయు సంతసించె.
ఎవఁడు చేసినధర్మంబు వానిఁ గాచును. కావున, మతిమంతులు
కాలుచె య్యాడుతఱినే ధర్మమునందు బుద్ధి నిలుపవలయును. ఆవల
జవసత్వంబు లుడిగి, యస్థిచర్మావశేషావయవంబులతో ముదిమి గదిరి
యున్నప్పుడేమి నేయుటకును బురుషుండు సమర్థుండు గాఁడు. అంతియ
కాక యాయువును, వాయుచలితదీపకళికయుంబోలె, క్షణభంగురంబై
యుండును. అది విచారించి, ధర్మకార్యం బెల్లి చేయవలయునది.
నేఁడును, మాపు చేయవలయు నది తేపును, జేయుచుండవలయును.
'ధర్మస్యత్వరితాగతి' యను పురాణవచనమును పాటింపవలదె? దుఃఖ
సముద్రంబున మునుంగఁబోతి, నిరాధారంబుగ నున్ననాకు నీవాశ
తెప్పగాఁ దారసించితివి. అహా! యేమి నాభాగ్యము! అడఁగోపుతీర్థ

పొందు రమ్యోను! నేను నీతోడు వేడికొన వేగిరపడుచుండ, నింతలో నయాచితంబుగ నీవే నన్నుఁదరింపఁ దలంపుఁగొంటివి. నీవంటిపుణ్యాత్ముండు లోకంబున నొండొక్కరుండు గలఁడె? నీకీఘూకమాత్రంబున కీలాగున భయపడ నేల? నాప్రాణము రక్షించితేఁ జాలును. భవదిష్టంబే నవశ్యంబుగఁ గావించెద. గుండెబెదరు దీఱ నాసరస కరుదెమ్ము. నాప్రాపు గలిగి యుండ, నిన్నీచపేచకంబు చెనకి మయిమయింబోవ నోపునె? నీకొక్కయాపద రాకుండ నాప్రాణ మడ్డము వైచెద: చెచ్చెరవచ్చి, యాయుచ్చ్రవచ్చ్వవనిఁ బూనుము. అనిన, నాయుందురువు డెందంబున నానందించి. వల్లెయని, మెల్లన నాచీలి సమీపంబునకుం జనియె. అదిచూచి, మనను నిరాశ చేసికొని, యులూకంబు తనవచ్చినత్రోవఁ బట్టి తిరిగిచూడక మరల తన యిరవున కరిగెను. అంతఁ బోయయు జాగిలమ్ములు పెక్కులు ప్రక్కలంగలసి చనుదేర, జముదూతవలె నేతెంచుచుండెను. మార్జాలం బాయెలుకను దూరమునుంచి కాంచి, గుండియ రాయివడి, యంగ మాకంపింప, నెలుక కిట్లనియె. "చెలికాఁడా! మనము మాటల సందడిని మఱచి, యేమఱి యుంటిమి. చూడు మదిగో — నావధంబున వ్యాధుండు దండహస్తుండై రెండవ దండధరునోజం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. ఆక్రూరకర్ముండు నాకంటఁ బడ్డప్పటినుండియు, నాప్రాణంబులు నా మేనలేవు; చిత్తంబు స్వాయత్తంబు గాక తత్తరించుచున్నది. ఇంక నాబ్రదుకెల్లను నీచేతిలోనిదయి యున్నయది. పుట్టి బుద్ధియెఱుఁగుట మొదలెన్నఁడును మున్నిట్టి కష్టములకు లోనైనవాఁడఁ గాను. కాలవిలంబనాసహిష్ణుత్వంబున జలదరించుచున్న నన్ను భయవిహ్వలు నానృశంసుబారిం బడకుండ వేగ విడుగర సేయుము.' అనిన, మూషకంబును నురిచేరులు కొఱుకుట నటించుచు, 'నోడ

కోడకు బిడె విడిపించెద' నని లుబ్ధకుండు సహాసన్నుండగు నంతకుం
గడపి, వాఁడును గడుపికటం బగుడు, వడివడిం బ్రాకు తెగఁ గొఱికి,
యొక్క పరుగునంబోయి, తనబొరియం జొరఁబాఱె. లబ్ధ మనోరథం
బగునోతువును ముంగలఁ జెంచుంగాంచి, దరమర్దితం బగు హృదయం
బున, నాక్షణంబ వృక్షసమారోహణం బాచరించె. శిథిలప్రయత్నుం
డయి విషాదుండు, విషాదనంబున నురి పొరిపోవుటకు నాసికా శిఖా
గ్రంబునఁ గరతర్జని మోపి యబ్బురపడుచుఁ దనయిచ్ఛం జనియె.
అంత నావృషదంశకంబు మ్రాను దిగివచ్చి, యెలుకం జేకుకొని
యిట్లనియె. మిత్రుఁడా! పరోపకార కారణంబున, నన్నిట్లన్నిటం
జాలియున్న సంగడికానిం బడసియు, సౌహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప
నొల్లక, యేల చేలతనంబున ఫలవిముఖుండ వయ్యెదవు! ఇంకొక
తడవ నీవచోమృతంబు నాచెవులకుం జవి చూపుము. నేఁడు మొద
లుగా నాసిరి యనుభవింప నీవును భాజనంబ వైతివి. నీవు వెలిగా
నొక మంచిపదార్థంబు గుడువ నామన సొగ్గకున్నయది. నా కెల్ల
చుట్టంబులును ఒక్కంబులును నీవ. నాయిల్లు నీయిల్లుగా భావించు
కొని, నేఁడును తేపును నీవవశ్యము మద్గృహంబున నన్నపా
నాదిపూజనంబులు గయికొని, నాభవనమ్ము పావనమ్ము చేయు
నది. ఇదిగో మదీయంబు లగు నర్థంబును జీవితంబును భవదధీనం
బులు. ఇంక నన్ను నీవానిఁగా నెంచుకొనుము. ప్రాణరక్షణం
బొనరించి మించిన మహోపకారిం బ్రియపూర్వకంబగు గాఢాలింగనం
బున నయిన గారవింపక, కృతజ్ఞతాలేశం బెట్టికట్టిఁడి నయిన మది
కుదిరియుండ నిచ్చునే! ఇప్పుడు నీగాఢ పరిష్వంగసౌఖ్యం బొనంగక
వేఱు సేయుట, నెయ్యునిదెస కూర్మి కలసేయుటగాని యెంతుగాదు;
వేవేగ వివరంబు వెడలివచ్చి, నన్నక్కునం గదియించి మన్నింపుము.”

అనిన బిలంబులోనుండి మూషకం బిట్లనియె. ఒకప్పుడు ప్రయోజనం బపేక్షించి విపక్షుని తోడి సఖ్యం బంగీకరించియు, బుద్ధిమంతుఁ డేమఱి యుండఁడు. ఇప్పుడు నీవొనరించు తత్తీవునకుం జిక్కి, చొక్కి, యుండుట నాకు బ్రదుకు తెరువు గాదు. నీవింతదనుకం బాశంబునఁ జిక్కికొని చిక్కులిబడలి పేరాఁకలి గొనియున్న వాఁడవు; ఉదరంబు వెన్నంటుకొని యున్నది; కన్నులు గుంటలు పడ్డవి; నీకిప్పుడు చలిదివలసి నెయ్యంబు కరంబు నెఱపుచున్నాఁడవు. నీమాయ మాటలకు లోఁబడి, ప్రాణంబులు గోలుపోదునే; నీ నెయ్యంబునకును నీకును వేయునమస్కృతులు. ఇంక నీవిక్కడ మఱేమియుఁ జదివి చంపక, యీవట్టిభ్రమలు మాని నీదారిం దలయెత్తక పొమ్ము. ఇంతకుముందఱ యాలుబ్ధకుపాశంబువలన వెలువడియు, మరల నింతలో నీమురాశాపాశంబులఁ గట్టువడఁ గోరదేల?" అని తెగనాడి, కలుఁగు వదక యెలుక సుఖం బుండె. అంత నామాటల మనసు విఱిగి, చీలియు హస్తగతం బగు ధనంబు నోనాడుకొన్న కరణి పంతాపించుచుఁ జనియె.

"కాఁబట్టి శత్రువుతోడఁ గూడి మనవలసిన యవసరంబు నుండును. అప్పు డేమఱి యుంటమాత్రము కానిపని. తత్ప్రయోజనంబునకు మఱేమియు విచారింపఁ బనిలేదు. ఇఁక నీవు మాఱాడకు, మీకని చేపక కొమ్ము" అని, మఱియుం గలకంకలన్నిటికిం బరిహారంబులు చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. "విరోధి వరూధినితోడఁ గూడి, మలయపర్వతమ్ము నెత్తమ్మున విడిసియున్న వాఁడు. ఇట్టియెడ మనలో మనము త్రొక్కులాడుట పగతుని కార్యసిద్ధికి నుపకారంబు. కావున నీచెనఁటి వివాదంబు మాని, కార్యైకతత్పరుండ వయి, ముందుగాఁ బ్రస్తుత కరణీయంబు విచారింపుము." అనినఁ బక్షాంచలంబులు

వాల్చి తనలోఁ దా నింతసేపు చింతించి, రాజునకు మంత్రి యి
ట్లనియె. "చిత్రవర్ణునిచేతఁ బ్రఖ్యాపితుం డయి, యాతనిమంత్రి
యుపేక్షాపరుం డయియున్నవాఁ డని వినియున్నాము గదా! ఇది
యొక్కటియె మనకార్యసిద్ధి కత్యంతప్రయోజనకారి. అంతియకాక,
పరవశుండును, బ్రమాదియు, యోధావమంతయుఁ జగతురకు సుఖ
భేద్యు లగుదురు. ఈచెప్పిన లక్షణంబు లన్నియు నిప్పుడు చిత్రవర్ణుని
యందుఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఆతనివాహినీనాథులును మార్గాయాసపర
వశులై, ప్రమాదు లయి యుందురు. దీర్ఘమార్గపరిశ్రాంతంబును
క్షుత్పిపాసార్దితంబును నయి, సైన్యంబు దైన్యంబు గదిరి యుండును.
అబ్బర్హిప్రకాండుం డింతవఱకు నస్మద్దుర్గావరోధంబు గావించి
ప్రమత్తుండయి, తన్నుఁదా నెఱుఁగకున్నవాఁడు. కావున, నళిఘాతులఁ
బరాభూతులఁ జేయు టిది మంచిసమయంబు. నద్యప్రదేశమార్గంబు
లవరోధించి, విరోధివరూథిని వధియింప మనసారసాముల వేగ నియ
మింప వలయు. మాకు బుద్ధి యేమి?" అనిన, నమ్మాటలకుం బ్రము
దితాంతరంగుం డయి, కార్యత్వరాసముత్సాహదోహలితహృదయుం
బున రా జిట్లనియె. "మనవారి కిత్తఱి వైరిం దాఁసించి బీరం
బులు తోరంబులుగాఁ బోరిన వచ్చు నా గౌరవముగానియుండుల
కుంగాని యీయాకారగౌరవంబు గౌరవముగాదు. దురంబున నర
వాయిగొనక, మీరందఱుఁ బ్రాణాత్యయపర్యంతంబుఁ బోరునది.
కాలవిలంబనంబు సేయక యుందఱిమన సౌఖ్యమై నమవుంపు." అని
యానతిచ్చె. అమాటలాడుటయె తడవుగా, సేనాపతియు మహో
త్సాహంబునఁ బృతనాపుంజంబులతోడ నడచి, కమనదదినబడలిక
నొడళ్ళు తూఁగాడఁ బోడిమి చెడియున్న పరబలంబులపయి నేమఱు
పాటునం బడి, వేఁటిమి చూపి, పక్షహననంబులఁ దూలించి, ఖాతనఖ

చంచుపాతనంబుల నొంచి, పౌలికలన నెత్తురు గుడుగులు గట్టించి, పలువురు వ్రేసినపుడు మూపిఁ జిత్రవర్ణంబు విపక్షపక్షపక్షిపక్షనఖతుండా ఘాతములచేతం గూలి కీలెడపిన జంత్రపుబొమ్మలుం బోలెఁ గాలు కాలం బెనఁచికొని చాఁపకట్టువడి యున్న నిజసైనిక నికరంబుల విలోకించి, నిర్విణ్ణుండయి, బహిర్లిఖితచిత్రాకారంబు పగిదిం గొంతవడి చేష్టలు దక్కియుండి, మగుడ నెట్టకేలకుఁ బరిజనప్రయత్నంబునఁ దెలిసి, దారుణరణకరణస్మరణంబు చిత్తంబు నుత్తలపెట్ట, దూరదర్శిం గాంచి, సవిషాదంబుగా నిట్లనియె. ఇప్పగిది నొప్పనివారివలన మన దళంబులకుఁ దెప్పరంపుముప్పు వాటిల్లుచుండఁ, గానివానిరీతియ్యున నొప్పరికించి చూచుచుండుట నీయట్టిదిట్ట కుచితంబే? నీయుపేక్షా నిర్ఘాతంబె పీఁపక్షక్షయంబునకు హేతుభూతం బయినది. మనసైన మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయఁబు గానివాఁడు ముందునకైనఁ గానరాఁ డయ్యెడును. మా యదృష్ట మిట్లుండ, నిన్నిట్టట్టనల నేరము. అయినను, మనమెున కొరకచెట్ట పుట్టిన, నిందుఁ బ్రసిద్ధులరు మీరకావున నది మీతలనె నిలుచుంగాని, మీ రప్పుడు తప్పించుకొందమన్నఁ బోవునది కాదు. కృతమతి వగు నీమంత్రము పెడచెవులం బెట్టి, వాక్పారుష్యంబు చూపిన నాపాప ఫలము తోడనె కట్టి కుడిపినది. భవదంతఃకరణంబునం గరుణఁ గొనిపి, యింతదనుక నానోర వెడలినప్రల్లదంబు లెల్ల మఱచి నన్నుఁ జల్లనిచూపునం జూచుము. లేదా, యీదండులం దోడుకొని వింధ్యపుఁగొండకు మార్గంబువెట్టుము. నాగతిదైవంబెట్టు కావింపఁ దలఁచె నట్లయ్యెడు — రామే మున్నది, ఈవింధ్యాటవి యున్నది. అంతేకాని, రాజసని యీబలంబులు వాలియుఁజూచి సహింపఁజాల. అకారణంబు, దడి తాఁటువడి సందడించునలబలం బిప్పు డంబలంబు

లేక, పెద్దడఁగియున్నది; నాయారంతఁబలఁగంబును స్వల్పావశిష్టం బయి, కాఁడువడియున్నది. వీరింగూడ, నెట్లు చూచిచూచి వైరుల వాతఁ ద్రోయుదును? ఇదె పుణ్యమును బాపమును నీవయిం బెట్టితిని. ఇఁక, నేఁటిచినను నేఁటకున్నను గాఁటిచికొని రావలయును. నన్నీ యపారవిపత్పారావారంబున ముంచినం దరిఁజేర్చిన నీదె భారము." అని న్యాయనిష్ఠురంబు లాడి, కరుణ పుట్టునట్లు మడిసినదండంబుల దడవి తడవి కరరివలె విలపించిన, మనము కరఁగి దూరదర్శియుఁ దొంటికోపం బెల్ల దిగఁ ద్రావి, ప్రసన్నముఖుం డయి రాజున ట్లనియె. "దేవా! దేవరయవార్యశౌర్య విజృంభణంబున దుర్గం బాక్రమించి, లబ్ధవిజయులమై సమస్తవస్తువులం జూఱగొని, యచిర కాలంబునకు భవదుక్తప్రకారంబుగా వింధ్యాటవికి జనుదము. సుఖదుఃఖంబు లెంతవారికి ననుభావ్యంబులు కావే! ప్రాగ్జన్మకృత కర్మాధీనంబులైన వీని నెవరు పొందకుండఁగలరు? ఆయువు మూఁడి యీచన్నవారికై శోకంబు మాని, కార్యపరుండవు గమ్ము. ఉపాయశేషపరిమిత బలంబులతోడ నపరిమితవృతనావృతుం డగు నహితు నెట్టు నిహతుం గావింపఁ దలకూడు నని చింతిలవలవదు. లోకంబున నుపాయశాలికి, లోఁకువగానియర్థంబు లేదు. దేవర నిజముగాఁ దలఁచినఁ గలన నీయులఁతిమూఁకల గెలువ నెంతసేపుపట్టును! నాసామర్థ్యంబు నేఁ జెప్పవచ్చిన, హాస్యాస్పదంబై చూపట్టును. మఱియు నాత్మప్రశంస యనర్థంబు; నన్ను నే నెన్ననేల? నా బాఁరిం బడ్డవారు ముందఱ నాచే నెందఱెట్లయ్యెదరో, నీవ యెఱింగెదవు. తక్కినవీరెంకల బలశౌర్యంబులును దలంప లోకసామాన్యములు గవు. ఏనుంగుంబోలె నీబలము నీవెఱుంగవు. నీ భింకుక యులిగిచూచిన, నీముందఱ హాంసలుగింపలు నిలుపఁ గలవె? మన

మండలమును గూడి తెరువు లరికట్టి, యెట్టివారికిఁ జొరవ యీక, లోనివారిం గనుపుచిచ్చున లోపలన దరికొనునట్లు సేయవలయు. మన వారిం దొలుత దుర్గద్వారం బవరోధింప విధింపుము. దీర్ఘ సూత్రత విజయసిద్ధికి హేతువుగా వివేకిలోకంబుచే గణియింపంబడు. అయ్యది యు నియ్యెడ సిద్ధం బయ్యెను. ఇంకఁ గార్యసిద్ధికిఁ సంశయం బెయ్యది? సముత్సాహంబు వాటించి, దళవాయి రణవిహరణ క్రీడకుం దీవరింపుము. జయశ్రీ వరింపుము." అని యాతని యనుభావంబునకుఁ బ్రోద్బలంబు గాఁ బలికిన, ఱేఁడును నంతరంగంబునం బొంగి నింగిముట్టె.

అంతట మున్ను పంపఁబడిన రెండవ ప్రణిధి ధవళాంగుండు రయంబునం బఱతెంచి, హిరణ్యగర్భుం గానిపించుకొని, నమస్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! యవధారు. ఆపాఁపమేఁపరిదొర మొఱకల మెఱుంగులు తుఱంగలిగొనం దనచేరువకో నీచేరువం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. భగ్నమనోరథుండయి యాతండు తనమంత్రికడకుం బోయి వేలాగుల బతిమాలి. యతిప్రయత్నంబున నాతనిం బ్రసన్నుం గావించుకొని, తనమంత్రోపష్టంభంబున విజృంభించి, యాతనివచనంబులె మహావలంబంబుగా నస్మద్దుర్గావరోధంబు సేయ నిశ్చయించె. ఇఁక నవశ్యానుష్ఠేయం బైన కృత్యంబుపయిం దలఁపు నిలుపుము." అనవుఁడు, చక్రాంగపుంగవుండు రథాంగంబు మొగంబుఁ జూచి, "సర్వజ్ఞా! మీఁదఁ జేయవలయుపని యేమి? చెప్పుము." అనిన నాఱక్కవల మేలుబంతి యిట్లనియె.

"మనవీరుల సారాసారంబులు విమర్శించి, తత్తదర్హసంభావనంబుల గారవింపవలయు. దానంజేసి, యుత్సాహసాహసంబు లినుమడించి ప్రాణము లైన ఱాఁపక పోరుదురు. దానయుకంబును సన్మా

నంతె చేయుమనుంగు లెక్కడు; సన్నాసంబె సర్వార్థసాధకము. దక్షు లగు భృత్యుల యథార్థసంభావనములందనువచుకంటె రాజులకొవ్వది వేఱు లేదు. కావున నావలుకల వడ్డచేయక, యాదరింపవలయును."

అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మనమున గడుసలరి నిజసైనిక నికరముల రావించి, బహూకరించి, యుత్సాహం బెక్కించి, దురమునకుం బురి కొల్పె. అంత దూరదృశ్యమాన వైరివాహినీసందోహముం గాంచి, మించిపోయినట్లు పఱతెంచి, నీలవర్ణుండు రాజునకు నమస్కరించి, యిట్లనియె. "దేవా! సేవకుని కృపాకింకరం బగు కటాక్షాంకురంబున వీక్షించి, యీచిన్నవిన్నపం బవధరింపవలయు. నామాట యనదుగాఁ జూడ వలదు. అల్లదె ప్రత్యర్థి యుద్ధార్థియై దుర్గద్వారమువలనికిం డాయుచున్నవాఁడు. అతండు మనదుర్గనిర్గమమార్గం బవరోధించెనేని, మనమెల్లఁ గాళ్ళు తెగినపగిది నిందుండి పేరులేక క్రుంగవలసి వచ్చును. పనుపవచ్చును రాదనుశంక మాని, నన్ను నీయిచ్చవచ్చినపనికిం బుచ్చుము. స్వామియాదేశం బయ్యెనేని, వారికిం దారసించిన యీ శారికావారమ్ములను గీరమ్ములను నే నొకచీరికిం గొనను. ఇవి గరు వమున నాడు కండకావరపుమాట లని తలంపకుము. నే బ్రథనము నకుం జొచ్చినఁ, జచ్చియు విచ్చియు నరాతు లెట్లు యథాయథ లయ్యెదరో కనుంగొనుము. స్వామి, నాకింతపట్టు మన్నన యీవలయు, దేవరఋణం బెల్ల వడ్డితోడఁగూడ నేఁడయ్యాముష్కరులచేఁ గ్రక్కించి, స్వామిఋణమువలన విముక్తుండ నయ్యెద. అంగీకారసూచక ముగా నొకమాఱు భ్రూవల్లరి నించుక యల్లార్పుము." అనిన, మొగంబునవ్వుగానినవ్వు నవ్వి, కోకలోకాధ్యక్షుండు రూక్షేక్షణంబుల నధిక్షేపించుచుఁ, గాకి కిట్లనియె. 'ఓ నాను: నీవన్ని టికిం జాలుదువు. అయాన ముడిగి, యింతటిలో మిన్నకుండుము,

కృత్యాకృత్యపరిజ్ఞానంబు లేక, యూరక త్రుళ్ళుటయె కాని, బుద్ధి యావంతయు నెఱుఁగవు. నీ వెప్పుడుం బోరు పోరని యే పలువరించుచుందువు. నేఁటి కది తలకూడినది నీవే నిష్కారణముగా నీవైరంబుఁ బెనిచితివి. దీన మాకందఱకుంగూడఁ బ్రళయంబు సంభవించుంగాని, నీయొక్కనితోడం బోవదు. అయోధులగు మానసు లిండ్లకడ నెన్నియైన బీరంబులు నఱకుదురుగాని, మాకుతుండు దూరసంబై యీరనంబునం బోరునప్పుడు వారి నక్కుఱుపడును. నాహితవచనంబు లవజ్ఞతగా నెక్కొంచుకోక, నీపోకడమూలినతనంబుఁ గట్టిపెట్టి, సాధుసమ్మతుండవగుము." అని, రాజునంత మరలి "స్వామీ! యీకజ్జలాని వృథాజల్పంబులు నిక్కంబులుగా నగిచి, మానప్రాణంబులఁ గోలుపోవుట మేలుగాదు. వీఁడు గడుఁగ్రొవ్వి, నోటికివచ్చినట్లెల్ల నెదయఱవు లఱచుచున్నవాఁడు గాని, లేశంబును గార్యంబుఁ గానఁడు. కర మారసిచూడ, వీఁడు మిత్రవ్యపదేశంబునం బగఁగు శత్రుండు. నీకుఁ గల వివేకమంతయు నిపు డేమాయెఁ బోయె? మాయికుల కెందును మాయవుభంగులే మంచు గాని, ఋజుమార్గంబులు గొఱగావు. నీవార్యవృత్తంబునకుం జొచ్చి, యీతని కుషోపచారంబులు కమతీవులుగా నభివర్ణించెదవు. ఈమరాత్మునిదౌర్మంత్ర్యంబు చెవి నిడఁగూడ దను తలం పించుకయు నీబుద్ధికిం బుట్టదయ్యెను. మనయోధులు దుర్గంబు నిర్గమింతురేని, దుర్గాశ్రయణంబెల్ల నిష్ప్రయోజనంబై చెల్లును. అందులకై మనపడ్డప్రయాసపాటును నిష్ఫలం బగును. నీళ్ళలోనుండి యేనుంగుఁ బీనుఁగు గావింపఁజాలు నక్రంబు, బయటిభటులచే భంగపడుట స్థానభ్రంశదౌర్బలంబునం గాదే! దుర్గంబు వెలువడునేనిం జివ్వలో మనగువ్వలు గవ్వకుం గొఱగావు: అనుకూలశత్రుం డగు నీలవర్ణుని చెడుఁ గొఱవులు

నీవీనుల కమృతకల్పంబులయి, మతికి హితంబులుగాఁ దోఁచుచున్నవి. మనవారికిం గాలంబు చేరు వాటం గాఁబోలు, నీయొద కిబూటకపుమాటలు వాటంబులుగా నాటుకొనియెడిని" అని మఱియు నేమో యనఁబోవుమంత్రిమాటల కడ్డంబు వచ్చి, హిరణ్యగర్భుండు తన నమ్మకపుటురిం దగులుటభావించి, వర్ధిష్యమాణరోషుం డయి కరకేంద్రుం డిట్లనియె. "ఓమహారాజా! నామాటలు బోటు సేయక, దేవర దివ్యచిత్తంబున నవధరింపవలయు. ఈసర్వజ్ఞుండు మేఁకవన్నెపులి. మన కవమానంబు వాటిల్లినను, దనప్రాణముల దాఁచికొనవేఁడి, యిప్పు డిన్నిపోకలం బోవుచున్నవాఁడు. ఈకేఁడు మనకడ, నుత్సంగంబున నాశీవిషం బున్నట్టున్నవాఁడు. స్వకార్యైక ధురంధరు లగు నేతాదృశమిత్రుల దూరంబున విసర్జించుట కర్జంబు. ఈతండు పోరికి రాకుండుటయె యొఱవు. ఈతం డొక్కఁడు లేకున్నను, మన కొక్కకొఱఁత రాఁబోదు. సన్నికలు దాఁచినంతనె పెండ్లి చిక్కునా? దేవర ముందఱ బంతంబులు పలుకరాదుగాని, యెవ్వరు నేల? నీకుం గెలుపొనంగ నే నొక్కఁడుండఁ జాలుదును. నాయుత్కర్షంబు చూడఁజాలక, మీఁదుమిక్కిలి నాపై నొక్క దోషము నారోపించి, దూఱనాడుచున్నవాఁడు. ఓహో! పీనుల కెంత రోఁత విలవలసి వచ్చెను! నిక్కంబు విచారింప, నివి యన్నియు నన్నాపుఁ డని మన్నించుదేవర నంట గాక, నన్నుటయె? ఈతని బోఁటిబంట్ల కెట్లయిన నగుంగాని, శరీరంబునఁ బిఱికికండ లేనిబిరుదు మగలకుఁ బ్రాణంబు మానంబుకంటెను పెద్దకాదు; మానమే ప్రాణాధికంబు. కావున, లోకమున మానధనులు మానహీనమయిన బ్రదుకు నొల్లరు. ప్రాణంబులనైన విడువనోపుదురుగాని, మానంబు పోఁటిబుచ్చి లోకంబున భీరు వను పడి వడంజాలను. కుండ మఱియు

మన్నని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఎంత చెప్పినఁ, దనమార్గంబు మానక,
మన తేఁడు తాను బట్టినపిట్టకు నాలుగుకాళ్ళే యనుచున్నవాఁడు.
మన కాడిక రాకుండఁ, జేతకయినంతవఱకు మనము నిలిపిచూచితిమి.
మీఁద నీశ్వరసంఘటనం బెటులుండె నటుల కాకమానదు. మనకుఁ
గాలంబును గర్మంబును బ్రతికూలంబు లయియుండ, నాతనికి మంచి
బుద్ధి యెట్టుపుట్టును? మనరాజునకుఁ గ్రొత్తవారే పెద్దయిష్టులు;
మనమే లాఁతివారము." అనుచుండి, యసతిమానవర్తి యగుచక్రాంగ
చక్రవర్తిం గాంచి, యొండొరుల నవలోకనంబుల వాఁడించుకొనుచు,
రణసంభ్రమంబునం బరిభ్రమించుచుండిరి. అంత మహాకౌశలాఢ్య
త్వుండు, నిజపలక్షపక్షవిక్షేపణజాతవాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాలంబు
భూనభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతరిక్షంబలక్షితంబుగాఁ జేయ
దురాగ్రహాగ్రహావేశంబున నొడ లెఱుంగక, సమగ్రసన్నాహంబున,
నుత్సాహం బెసంగఁ జనుదెంచి, యింగలమ్ముల లోలుతునపాంగమ్ముల
వైరివీరుల నీక్షించుచు, మొనవెనుకం బొలిచి నిలిచె. అప్పుడు
హిరణ్యగర్భవాహిని సందోహంబు లన్యోన్యాహ్వాన వాదంబులును
సింహనాదంబులును రోదసీకుహరంబులు నిండ వైరివీరులం దలపడి,
హాహారావఘోరం బోరిన, సంగ్రామం బుద్దామంబుగాఁ జెలఁగె. అందు
దీర్ఘముఖాదులు తొంటిపగకై ప్రాణంబులకుఁ దెగించి, రోషావేశ
వివశులయి రిపుసేనఁ బాయువడం జొచ్చి, దారుణంబు లగు త్రోటి
విదారణంబులను, నత్యంతకఠినపాతంబు లగు చరణనఖాఘాతంబులను,
నఖిలయాతుల నొప్పించి, యద్భుతరసావహంబుగా మహాహవం బొన
రించినఁ గించిదవశిష్టంబుగా నరాతిచమూసమూహంబు నష్టంబునొందె.
అప్పు డప్పతంగకులదారుణమరణంబుఁ (దానును బతంగుండె
కావఁ) జూడ నోపక యాతఁడు వాసి చనియెనో యనఁ బ్రభా

కరుండు ప్రభ మొదలి పడమటికడలికడకు నడచి, మఱుఁగుపడియె. ఆమునిమాపున నిరువాఁగుల పడవాళ్లును నాఁటికి బవరంబు చాలించి, తమతమబలంబులం దివిచికొని వీళ్ళు సేరిరి.

అట్లరిగి, యారాత్రి సుఖనిద్ర చేసి, మఱునాఁడు రేపకడ నుభయవాహినీపతులును నహర్ముఖోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించిన పిమ్మటఁ దమతమబలంబులఁ గలని కాయితంబు చేసి, పురికొల్పిన, నవి యనల్పక్రోధంబున నభ్యర్ణపూర్ణ చంద్రోదయ ఘూర్ణమానార్ణవంబులభంగిఁ బొంగి, యొండొంటిం దలకడచి తాఁకి, ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండె. అభీమసంగ్రామంబునఁ బ్రొద్దు పొడవకమున్న వచ్చి యున్న మేఘవర్ణుండు, హిరణ్యగర్భరాజ్యగర్వాంధకారవినాశసూచకోల్కాయమానోజ్జ్వలత్కాష్ఠంబు ముక్కునం గఱచికొని కపటపలాయనంబు నటించుచుఁ, దనవారు వేవురు వెంటనంటిరా దుర్గంబు నర్గళరయంబునం జొచ్చి, చిచ్చింటింటం దరికొల్పి, చట్టుపల విసరుడుం బ్రజ్వలితశిఖుం డగుసమీరణసఖుండు, కరాళజ్వాలికాజాలంబుల దశదిశలం బఱపి, దుర్గంబెల్ల నాక్రమించిన, బహువిహంగంబులు విహాయసంబున కెగసి, పక్షంబులు కమలిన సుడివడుచు ముడింగివడి, హుతాశనున కబళనంబు లయ్యె. కల్పాంతకల్పం బగునసలవిహారంబునకుఁ దలంకి, హతశేషము లయినపక్షు లంతరిక్షంబున కెగయ గమకింపఁ, బోనీక కాకులెల్లం బొదివి త్రోటీఘాతమ్ములఁ జరణప్రహారణమ్ములఁ దద్విహంగఝాటమ్ముల నిరాఘాటమ్ముగఁ గెడపి, పుడమికిం బలిచేసి 'దుర్గంబుపట్టువడెఁబట్టువడె' నని యార్చి పేర్చిన కోలాహలము రోదోంతరాళము నిండిన, నెండువడి విమతకృతం బగుపావకోపప్లవంబునకు వగచి; లోనిబగాకములు కాందిశీకము లయి, యాహవమున కోహటించిపాఱి, కంఠగతజీవనము లగుచు జలంబులంబడి, తమప్రాణముల

దక్కించుకొనిరి. తక్కిన కొన్ని స్వభావమునకు భయము తోడ్పడ గుండియలు జల్లుమని, కళ్లువడి, యేగఁ గాళ్లురాక, పగతురచరణ నఖాఘాతనిపాతితములై, ప్రవన్నిర్ఝరము లగుగోత్రములం బోలె, నెత్తురువఱదలు వాఱుగాత్రములు మెఱయ, నిశ్చేతనము లయ్యెను. అట్లు క్షణమాత్రమున దుర్గం బెల్ల మల్లెపట్టినపొలముచందం బగుట విని, బయటివారును వెఱవేఁకిఁగొని, కాలుచే యాడక, పిడు గడిచిన వడువునఁ గూలఁబడి బిమ్మిటి గొనియుండ, నేమఱుపాటునం జుట్టు ముట్టి, పరబలము లసంఖ్యములు నిశితముఖము లగు నఖములం గ్రుచ్చి, నిర్ఘాతపాతములంబోని తుండాఘాతముల నొప్పించిన, నిలువున విగతాసువులై రక్తసిక్తాంగంబులతో రణాంగణం బలంకరించిరి. కొందఱు రణభీరువులు రాజుం బగవారినడుమ దిగవిడచి, నిలిచినచోట నిలువక, చూచినవంకం జూడక, కెళవుల కుఱికి, యొకఁడు పోయిన త్రోవ నొకఁడు పోవక, చెట్టొకఁడుగా నొదిఁగిరి. మఱికొందఱు కాలుతక్కువవారు పాఱంజాలక వెనుకచిక్కి, విరోధియోధచరణ ప్రహారమూర్ఛాపరవశులై, త్రోటిభేదనముల సంధులు ప్రిదుల మురిసి వ్రాలిరి.

ఇట్లు నిహన్యమానము లగుసైన్యములు నిలువఁజాలక, దైన్యమునఁ జెల్లాచెదరై పఱచిన, నాయాపత్కాలమున రాజహంసము స్వభావమందగతి యగుట నబ్బారి గడవనేరక, సారసద్వితీయుండై యుండి, పొరలి పొరలి వచ్చుకన్నీటివఱదం దనధైర్యసేతువున నుడుపుచు, సేనానిదిక్కు మొగం బయి యిట్లనియె. 'వీరవరా! చూచితివిగదా, నానిమిత్తమున మనవారల కెందఱ కిట్లు ప్రాణాంతకారియైన యాపద సంప్రాప్తమయ్యెనో? వారందఱతివిక్రమము లిఁక జనము లద్భుతములుగాఁ జెప్పుకొందురు. జగతియకు సేవను

నేను నూపిరితో నున్నారము. ఉత్తరక్షణమున నెట్లయ్యెదమో తెలియదు. నాకై యంతలేసివార లట్లు కాఁగా, నింక నీపాడుకరీ రమా నన్ను రక్షించునది? ఈనీలవర్ణుని నమ్ముటఁగదా, కార్య మింత మోస మయ్యెను. ఆమాయమాటలు చూచి, యీతఁ డేమో విశ్వాసపాత్రుం డని భ్రాంతిపడి, తప్పుచేసి యీగతిఁ దెచ్చు కొంటిని. కడ కీదురాత్ముండు నమ్మించి భంగపఱచెను. అప్పు డీతనిఁ జేరదీయవలదని మీరెంద ఱెంద ఱెన్నెన్నివిధములనో నూఱి పోసితిరి. ఏమికాలకర్మదోషమో యప్పు డావచనము లేమియు నాచెవికిం జవి గావయ్యెను. అప్పటి నాడెందంబు చందంబు తలంప, నిపుడు నాకే విస్మయ మగుచున్నది. విధి మూఁడిన వానికి హితులవాక్యము లెట్లు రుచించును? మీరెల్లరు వలదువలదని యేవిధములఁ జెప్పినఁ, జెవిని బెట్టక యాకట్టిడికాఁని గోరి తెచ్చుకొన్న నాపాపఫలం బనుభవింపక తీఱునె? ఇంతకును దైవసంకల్పం బిట్లుండఁ, బౌరుషం బేమి సేయనోపును? హా! దైవకృత మేమనవచ్చును! నాఁడట్లు వేవు రెప్పుడు నొలసి కొలువ వెలయునాకుఁ, బిలిచిన నో యనువాఁడును లేకుండఁ జేసె. వారందఱు ముందుగాఁ ద్రోవ తీసిరి; క్షణ మెక్కువ తక్కువగా మనము నాదారినే వారిఁ జేర నున్నా రము. మనసర్వజ్ఞుం డాడినమాట లన్నియు నేఁడు తథ్యంబు లయినవి. అతండు తలంప నీలోకములోనివాఁడే? ఇఁక నాతనివిషయమై యెట్టి పాపపుమాట చెవిని బడునో? నీవు నాకుం గూర్తువేని, యాలోచన చని, యొక్కయుపకారము చేయుము. దైవోపహతుండ నగునన్ను రక్షింపఁ బూను నీయొత్తికో లెట్లును నఫలము గానేరదు. నేఁటితో నాయూప విడిచిపెట్టి, నాకడంక కడ్డకా ల్వేయక, మదీప్సితంబుఁ దుద ముట్టించి, కృతకృత్యుండ వగుము. నీవు వేగమ పిఁకు చొచ్చి సర్వ

జ్ఞానమతంబున మత్పుత్రుఁ జూడాకర్ణు విహంగరాజ్యంబున నభిషిక్తుం
గావించి, యాశుభవార్త దెచ్చి నాచెవిని వేయుము. అతఁడైనఁ
బ్రాణములతోడ నుండి రక్కెనా మనయాపద నెన్నటికైన నీఁగఁ
గలవాఁడు. దైవంబు మనలసిద్ధుఁ దిన్నఁగాఁ జూచినఁ, బునర్దర్శనం
బయ్యెడును. లేదా, యింతే మనయదృష్ట మనుకొని, యిదే కడసారి
చూపనుకొమ్ము; పొమ్ము" అను తేనివచనములు కర్ణశూలాయ
మానంబులయి హృదయంబుఁ గలంచినఁ, గొంతవడి దిగ్భ్రాంతి పడి,
యతిప్రయత్నంబునం దెలిసి, గ్రుడ్లనీరు గ్రుక్కుకొనుచు, నెలుంగు
గద్గదికం దగులువడ నిట్లనియె. "దేవా! యిట్టి దుస్సహవచనంబులు
దేవరనోర వెడలఁదగవు. 'చూడాకర్ణుని విహగరాజ్యంబున నభిషిక్తుం
జేయుమని యెంతమాటానతిచ్చిరి! ఆచంద్రతారార్కంబుగ
నీసర్వంసహాచక్రంబు సర్వంబును దేవరవారే యేలవలెను. నేను
సేనానినై యుండ, దేవర నెవ్వరైనఁ, జిట్టనప్రేలఁ జూపనోపుదురే?
వేయేల! మదీయ మాంసాసృగ్విలిప్తమార్గంబునంగాని, దాయ కేలిన
వారి దాయఁదలకూడదు. క్షమావంతుండును, దాతయు, గుణగ్రా
హియు నగుదొర దొరకుట, మహాభాగ్యంబునంగాని గలుగదు.
శుచియు, దక్షుండును, ననురక్తుండును నగుభృత్యుఁ డొదవుటయు
దుర్లభంబె. అట్లు భాగ్యవశంబున లభ్యంబైనప్రభురత్నంబు నట్టి
మందభాగ్యుఁడైనఁ బెడవాయఁ జూచునె? నాకు స్వామితోడిద
లోకంబు; దేవరచరణంబు లెడవాసి క్షణంబును మననేర. ఎంతటి
వాఁడును మృత్యువుఁ గనుఁబ్రామలేఁడు. ఎన్నటికైన నీదేహంబు
నేలపాలు గావలసినదే. అస్థిరం బగుశరీరంబునకై సుస్థిరం బగుకీర్తిం
గోలుపోనేల! భృత్యుఁడు స్వామికార్యహతప్రాణుఁ డయ్యెనేని,
బుణ్యలోకంబులు చూఱగొనునని యార్యు లందురు. ఎప్పుడైన

విడువవలయునీశరీరంబు, నిప్పుడు విడుచుటయేమి భారము? స్వామ్యర్థ పరిత్యక్తజీవుఁడనై సుకృతి నగుదును. సంపదలు గజకర్ణాంతవిలోలంబులు; తనువులో, శరన్మేఘతటిత్తరళంబులు; ఇంకఁ దారుణ్యమందుమా, వారితరంగచంచలంబు; నిన్నఁ జూచినవాఁడు నేఁడు గానరాఁడు. ఉన్నను జన్నను, కీర్తిమాత్రము పోక నిలుచును. దేవర వారు సర్వథా రక్షణీయులు; సప్తాంగములలోఁ బ్రధానాంగము రాజు; ప్రకృతివర్గం బెంత బలవంతం బయ్యును రాజవిహీనంబై జీవింపనేరదు. ధన్వంతరి వైద్యుఁడైన, నాయువు మూఁడినవాని నేమి సేయనోపును? అంభోజంబుం బోలె, నినునియభ్యుదయసంక్షయంబుల లోకం బంతయు వికాససంకోచంబులం బొరయుచుండును." అనునంతలోఁ జిత్రవర్ణుని సేనాపతి తామ్రచూడుఁడు తనవుంజాపౌఁజుతో రాజహంసను హింసించు తలంపునం దారసించె.

అప్పుడు కుక్కుట కురాళంబులకు దారుణప్రవిదారణం బొదవి, పొదలుమదంబులం బొదివి పరస్పరజయకాంక్షలం బోరుచుఁ, బిటీందికిం జరగి మరల నరుదెంచి యెగిరి చరణంబుల నొండొరుల సదరంటం జిఱుచుచు, నఱచుచుం బఱతెంచి చంచువు చంచువునం గొఱఁచి యితరేతరాకర్షణంబుల మించి మేనులు చించుచు, వాఁడిగోళ్ళు దళ్ళు గాఁడఁ దాఁచుచు, నెత్తురులం జొత్తిల్లి, ఱెక్కలుగల మలలమాడ్కి నింగి కెగసి వక్షంబులు ప్రక్షతంబులు చేసిన బోరనం గారుధారాళ రుధిరాసారపూరంబు ధారాధరనిపతితపయోబిందుసందోహంబు ననుకరింప, నొండొరువులకు వ్రెటపడక పెద్దతడవు పెనంగి, ధరణీతలంబునకు లంఘించి కొంతసే పీడంబోక పోరాడి యంతకంతకుఁ బరిశ్రాంతసత్త్వుండగుచు వచ్చునంచలతేనిం గని సత్త్వాధికుం డగుకృకవాకువల్లభుండు మేలు చేయుటయు, మెఱుఁగు మెరసిన తెఱఁగున హిరణ్య

గర్భమీఁది కుటికి మొఱకల శిరమ్ము మోఁదిన, నమ్మోఁదుకంబున
ముంగలి వారినగవ్వశిఖవోలె మనం బెరియింప, నటాసముత్పాటన
కుపితుం డగుకంఠీరవంబు నేవునఁ గోపంబు ముప్పిరిగొనఁ దఱివారిఁ
గొందఱిం బొరిగొని, యంతలోఁ జరణాయుధంబు క్రమ్మఱఁ దన్నినఁ
గ్రుమ్మఱిలి, దిగ్గన సంబళించుకొని లేచి, భ్రుకుటీప్రకటీకృతరోషుం
డయి, కడంకలు నుడివడఁ గడిమి పెంపు వోనాడి, దండతాడితదర్వీ
కరంబునోజ రోఁజుచు, శ్రమంబునం డీలుపడియుండ, వీక్షించి సార
సార్ధ్వజుండు వీరవరుండు రోషానూయావిలమానసుండై కడంగి,
యుగకు లుఱిమి పెనుమారుతం బాశనిపై నిడించునుం గని నిజఖరతర
నఖరప్రహారంబులఁ జరణాయుధంబు నిట్టకేలకు ధరణిఁ గూలఁజేసి, బాపట
మై నారి చేసినఁ దెఱపి గాంచి యాయుంచలరాయుండు వెఱపెల్లునం
బ్రాణార్తుండయి పాఱి, నీరంబులం దూఱె. అట్లు తమయుద్యమం
బెల్ల వీనరపోవుటయుఁ, బృతనాపతి నిహతుం డగుటయు, వీక్షించి
విపక్షపక్షులెల్లఁ గోపాటోపంబునం జుట్టుముట్టిన, సరకు సేయక
యాపారసశల్లజుండు సంవర్తవేళాప్రవర్తిత దారుణసంహారవిహారుం
డగు మాఱట సమవర్తియుం బలె నుదగ్రమహోగ్రహావ్యగుండయి,
యనేక శకుంతంబుల నంతకాంతికంబున కనిచి, చూప నగ్గింపఁ జిత్ర
వర్ణవాహిని నేటి కెను రేఁదినట్లు వీరవిహారంబు సలిపి, విపక్షనిర్మి
రీక్షుండయి, రణక్షోణి మొల్ల నిపతితసామాంసభారంబు లగు శోణిత
పూరంబులు వఱపి, మఱియు బిఱువోవక జముఁ దాడించు జంత్రపు
బొమ్మలట్లు పయివాఱం గవియు పింగళి బలంబులఁ బీమంగు పెంటలు
గావించి, మాఱులేక మలయుచుండ, హతశేషపక్షికులంబు విశలం
బయి విఱిగి నుఱిఁగి తనమఱుఁగుఁ జొచ్చుటయుఁ, గేకినాయకుం డెల్ల
దలం బెల్లుగఁ ద్రెళ్ళి మృతంబులు మృతకల్పంబులు నైయున్న స్వకీ

యానీకినీజనంబులకు విచారపడి, సేనలం బురికొల్పి, రొక్క పెట్టఁ దానును నమాత్యుండును జెగ్గురువయిం బడి బడలించినఁ, జేవదఱిఁగియుఁ బౌరుషంబు వాటించి, శాత్రవసహస్రంబులం దునిమి, విగతపత్త్రుం డయి తూఁగాడుచు నరగన్ను వెట్టి, కొలఁప్రాణంబులతో వీరవరుం డుండ, శిఖిండీంద్రుండు పురివిచ్చి వచ్చి యాత్మపక్షకోటిప్రహారణమ్ముల మొత్తిన, వికృతంబుగా నొఱలుచు విగతజీవుండయి వీరశయనంబున శయనించె. అది చూచి చిత్రవర్ణుం డమందానందమునం బొదలి, సింహనాదంబు చేసె.

ఇట్లు చిత్రవర్ణుండు విజయోల్లాసభాసురుండయి, యరిదుర్గంబుఁ బ్రవేశించి, రాచనగరుసొల్లఁ గొల్లగొని, యుల్లంబుల వెల్లివిరియు నంతవంబు మొగంబునం బ్రబ్బి యుబ్బి, జయజయశబ్దంబులు భూనభోంతరంబు నిండ, నిజామాత్యభృత్యవర్గంబులం దోడుకొని, నిత్యప్రయాణంబుల నిజరాజధానిం జేరి, యత్యంతయత్నలబ్ధం బయిన విజయంబు సార్థకంబుగా సపారసంతోషంబున వసుంధరాపాలనంబు సేయుచు సుఖముండె.

అని విష్ణుశర్మ విగ్రహము సమగ్రముగా సంగ్రహించి, ప్రజాక్షయకారణం బగు రణంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వక, నొవ్వక, మీరును నేమిమీఱఁ బ్రజాపాలనంబు సలుపుం డనిన, రాజపుత్త్రులింతంతనరాని సంతసంబునం బొదలి విష్ణుశర్మను బహుభంగులం గొనియాడిరి.

ద్వితీయభాగము ముగిసెను.

విగ్రహము సంపూర్ణము.

నీతిచంద్రిక - సంధి

రచయిత

కందుకూరి వీరేశలింగము

(6వ కూర్పు)

ప్రకాశకులు

హితకారిణీసమాజము

రాజమహేంద్రవరము.

0_12_0

పీఠిక

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోకచయావనశీలున్
శోకవిశోషణు నీశున్
బ్రాకటభక్తిని గొల్తున్.

ఆంధ్రభాషను బద్యకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోపకారంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతు.

ఇంతకు మున్ను నేను రచియించిన విగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచియింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బల్మఱున్
వింతగ నాకు లేఖలను పెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమౌగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

పలుమఱు హితోపదేశంబు భారతమును
పంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయు కథలను గొని దీని వ్రాసినాఁడఁ
గ్రొత్తగాఁ గొంత యందంబుఁ గుదురుపఱిచి.

పెద్దల వేఁడెద దీనన్
దిద్దఁగ దోషము లున్నన్
విద్దియ చాలని నన్నున్
దద్దయుఁ గూర్మి క్షమింపన్.

PRINTED AT
SREE RAMA PRESS
RAJAHMUNDRY.
1918

శ్రీరస్తు

నీతిచంద్రిక

విగ్రహతంత్రముయొక్క కథాసంగ్రహము.

కర్పూరద్వీపమునకు హిరణ్యగర్భుం డను మరాళశ్రేష్ఠుఁడు రాజుగా నుండెను. ఆతని భృత్యుఁడగు దీర్ఘముఖుం డను బకంబు సమస్త దేశములం గల విశేషవిషయములను జూడవలె నను నభిలాషతో బహు దేశములు తిరిగి కడకు జంబూద్వీపమునకు వచ్చి యచ్చటియరణ్యములో సంచరించుచున్న తద్ద్వీపాధినాథుఁ డగు చిత్రవర్ణుం డను మయూరరాజు పరిచరులం గాంచి, వారితోఁ గొంతతడవు సరససల్లాపంబులు జరపెను. అప్పుడు వారు ప్రసంగవశంబున మనదీవుల రాజు లిద్దఱిలో నెవ్వఁడు ఘనుఁ డని దీర్ఘముఖుని నడిగిరి. హిరణ్యగర్భుఁడే సర్వవిధముల నుత్తముఁ డని సంకోచింపక దీర్ఘముఖుఁడు మాఱుపలికెను. ఆ మాటలకుఁ గోపమువచ్చి యాదీవిపక్షులు దీర్ఘముఖునిం బలువిధముల దూషించుచు, మాదేశమునం గ్రుమ్మరుచు మారాజునే నిందించెదవా యని యాతనిని పొడపొక్కలు నిఱిచికట్టి తమయేలికపాలికిం గొనిపోయి నడచిన సర్వవృత్తాంతమును నివేదించెను. అప్పు డాసభలోఁ గూరుచుండి యున్న యరుణముఖుఁ డను కీరము తనరాజుఁ జూచి, కర్పూరద్వీపము మొదలుగాఁ గలవి జంబూద్వీపములోనివే కాఁబట్టి యాదీవియు దేవరపాలనంబునను లోఁబడినది యనియు, ఈ[illegible]ఁడు మొదలుకొని యేఁటేఁటఁ గప్పము కట్ట హిరణ్యగర్భునికిఁ జెప్పి పంపవలయు ననియు, విన్నపము చేసెను. అందుకు రా జౌనౌ నని తల యూఁచి, ముందుగాఁ బోయి యావార్త నీస్వామి కెఱిఁగింపు మని దీర్ఘముఖుని విడిచిపుచ్చి, తరువాత నరుణముఖునినే దూతగా హంసస్వామికడకుం బంపెను. ఈలోపలనె చిత్రవర్ణునిమంత్రి దూరదర్శి యను గృధ్రము రహస్యముగా రాజుతో నాలోచించి మేఘవర్ణుం,

దను కాకమును రావించి యాతని కెఱిఁగింపవలయు నర్థం బెఱిఁగించి, హిరణ్యగర్భుని మాయోపాయంబునఁ బరాభవించుటకయి పంపెను. ఆకాకియు మేఘవర్ణుం డని పేరుపెట్టుకొని సింహళద్వీపమునుండి వచ్చితి నని బొంకి, తేనెమాటలు పెక్కులు పలికి హిరణ్యగర్భుని యనుగ్రహంబు వడసి, యాతనికొలువునం గరముఁ జనువరి యయి యుండెను. అప్పుడు మరాళవల్లభుని మంత్రి సర్వజ్ఞుం డను చక్రవాకము జంబూద్వీపమున సర్వసంగతులును దీర్ఘముఖునివలన నదివఱకె వినియుండుటంజేసి, యాకాకమును జేరఁదీయవల దని తనరాజున కనేకవిధంబుల బోధించెను గాని, యాతనివాక్యము లన్నియు వ్యర్థము లాయెను. ఇంతలో జంబూద్వీపమునుండి యాశుకముఖుండు వచ్చి తనరాజు చెప్పిన మాటలన్నియు హిరణ్యగర్భుని సభలో వాక్రుచ్చి, యంచలరాయని యభిప్రాయం బెఱింగి నిజదేశంబున కరిగెను. తోడనే సర్వజ్ఞుండు వీరవరుం డను సారసపక్షిం బిలిపించి యాతనిచే నొకదుర్గంబు నిర్మింపించి, దుర్గపాలనాధికారంబును నాతనికె యొసంగి, శత్రువార్తలు గుప్తప్రకారంబునఁ దెలుపుటకు దీర్ఘముఖునకుఁ బనుపుచుండి ధవళాంగునిఁ దోడిచ్చి విరోధిసైనికంబున కంపెను. అంతఁ జిత్రవర్ణుఁడు వాహినులతోడ వెడలి కొన్నిదినంబులు యుద్ధము చేసి మేఘవర్ణుఁడు చేసిన మోసముచే జయముఁ గొనెను కాని తన సేనాధిపతి యగు తామ్రచూడుఁ డను కుక్కుటమును రెక్కం దుప్పికలను గోలుపోయెను. మేఘవర్ణుఁడు దుర్గంబున నగ్ని ముట్టించిన యనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు శత్రువులచే జుట్టుకోఁబడి తన సేనాని యగు సారసుని సాహాయ్యంబునఁ బ్రాణంబులు దక్కించుకొని జలంబులం బడియెను. సారసరాజును స్వామ్యర్థపరిత్యక్తదేహుం డయి లోకాంతరగతుం డయ్యెను. అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు విరోధిపక్షిం జూచుకొని హతశేషసైనికనికరంబులతో నిజదేశంబునకుం జనియెను.

శ్రీరస్తు

నీతిచంద్రిక

సంధి

తదనంతర మానరవరతనూజు లాధరణీసురప్రవరున కిట్లనిరి; “స్వామీ! మీయనుగ్రహంబు కతంబున, విగ్రహమును సమగ్రముగా నాకర్ణించితిమి. దయచేసి యింక సంధిని సహితము ప్రసాదించి మాకుం గర్ణరసాయనంబు గావింపుఁడు. అనవుడు నభ్యస్తసమస్త నీతిశాస్త్రమర్మ్ముం డగు విష్ణుశర్మ్ముం డిట్లని చెప్పం దొడంగె:—

అమ్మహాసంగ్రామంబున నిహతానేకసైనికలోకంబు లగు మయూరమానసౌకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచే క్షణమాత్రంబున సంధి చేయఁబడియె. ఆవిధంబు వివరించెద వినుండు.

ఆరాతిని దారుణం బగు ప్రవిదారణంబున వీరవారం బెల్ల మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంతస్వాంతుండై వరటాకాంతుండు మంత్రిం జూచి, “సర్వజ్ఞా! ఎవ్వఁడు మన దుర్గంబున నగ్గిపెట్టిన దుష్టాత్ముఁడు? పగఱచేఁ బరికింపఁబడి యెవ్వరైనఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లయి మనదుర్గంబు నివాసంబుగా నుండి మనల మోసపుచ్చి చిచ్చంటించి పోరు గదా?” అనిన వినయావనతుం డయి చక్రవాకప్రశస్తుం డిట్లనియె.

“దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలవర్ణుం డిప్పు డేమొకో సపరివారంబుగాఁ గానరాకున్నవాఁడు. నాకుం జూడ నిదియంతయు నావిశ్వాసఘాతుకుని విచేష్టితమ యని తోఁచుచున్నది. దేవర యమాయకత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వము లను విచారింపక యవిశ్వసనీయు లగు నభినవాగతులయెడ హృద

యంబు వినయంబు గావించి నన్నిమ్మిన పాపఫల మనుభవింప నేఁడు కాలము వచ్చినది." అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి, "ఇది యంతయు నాదురదృష్టము. నాయదృష్ట మట్లుండఁగా నెవరి ననవలసిన పని యేమున్నది? ఈవిషయంబున దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రుల దోషంబు లేశంబును లేదు. మనుష్యప్రయత్నముచేఁ గార్య మంత చక్కఁగా సంఘటింపఁబడినను, దైవయోగముచేతం జెడిపోవును. నిటలలిఖితాక్షరంబులు తుడిచి వేయ నెవ్వరిచే నగును!" అని యూరకుండెను.

అప్పుడు సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె, "లోకములోఁ బండితులు కానివారు తమ కొక్క విపత్పరిశ ప్రాప్తమైనప్పుడు, దైవమును గర్హింతురు; కాని, స్వాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁజాలరు. అపథ్యానురాగు లగు రోగులలాగున నృపాలురును హితతంత్రు లగు మంత్రుల మతి నతిక్రమించి స్వాత్మవంచకు లగు యభినవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు ముగిసిన వెనుక గర్వము సర్వముం జాలి యప్పుడు దురదృష్టముం గొనకొందురు. నువ్యాపములును హితకాములును నగు సచివుల వాక్యంబు లాదరింపనివారు సహవాసి హితోపదేశంబు వినక చెడిన దీర్ఘసూత్రుం డను విసారంబుతోడ వినాశంబు నొందుదురు. అక్కథ వక్కాణించెద నవధరింపుఁడు."

ఒక్క యేటిమడువున దీర్ఘకాలమునుండి దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు, దీర్ఘసూత్రుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూఁడు కూడి వసియించుచుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కటిమీలం జెంతకు జేరఁజీరి యిట్లనియె:—"మిత్రులారా! మీరును జూచుచున్నారు గదా! అదినమున కాదినము వేసఁగి మిగుల నాసన్న మగుచున్నది. ముందు నిక్కముగా నీ మడుగుఁ [illegible] మన కొండొకచోటికిం బోవ శక్యముకాదు, కాఁబట్టి

ముప్పాటే యీయేటం బడి వెడలి యగాధజలంబును జలచరబహుళం
బును నగు మఱియొక్కమడువుం జేరదము." అనినఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుం
డిట్లనియె: "భవిష్యదర్థంబునందుఁ బ్రమాణము గానము; కాఁబట్టి
యె బుద్ధిమంతులగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తమగునో యప్పటికి దానికిం
దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁజూతురు; కాని ముం దెప్పుడో యొప్పుమి
రాఁబోవు నని యిప్పుడే చింతింపుచుఁ జిత్తవిచారంబు పెట్టుకొని కుందరు.
ఇట్టిమడువు మహోన్నతంబు వదలిపోవ నుంకింపఁగా నిప్పుడే యింతత్వరంత
యేల? యింత పుట్టినప్పుడు పోయిన తెఱంగు చూచుకొందము." అనిన
దీర్ఘసూత్రుం డేమియు నాలోచన పాలుపోవక యూరకుండె.
అంతయు విచారించి దీర్ఘదర్శి యింక నిందు నిలుచుట కార్యంబు
కా దని మున్ముందర మెలంకువ జలసమృద్ధం బగు మఱియొక్కమడు
వుం బ్రవేశించె. అనంతరం గొన్నాళ్ళు గడచిన నెండలు మెం డగుడుఁ
బూఁటపూఁటకు జలంబు లింకఁ జొచ్చిన, జాలరులు వచ్చి యాఁతలు,
చిక్కములు, గాలపుఁగట్టెలు మొదలగువానితోడ సరంబులం జొచ్చి,
విషంబులం గల మీనంబులనెల్లఁ బట్టి తాళ్ళం గ్రుచ్చుచుండఁ బ్రాప్త
కాలజ్ఞుం డొక్కనెర వూహించి యం దొక్క త్రాట నోరం గఱచికొని
గ్రుచ్చినట్లు లంకెవెట్టుకొని గుక్కుమిక్కనక యుండెను. అప్పుడు
దీర్ఘసూత్రుం డబ్బాటం గడచు నుపాయంబుఁ గానక యేమి చేయుదు
నెందుఁ జొత్తు నని తత్తరించుచు నిందునందు మిట్టిమిట్టిపడుచు దుముకు
లాడుచుండం జూచి యాకైవర్తులు వాలుగను లగుడంబున నడిచి మడి
యించిరి. అంత నాధీవరులు మీలవేఁటఁ జాలించి నాచిచరంబుల
యొడళ్ళ నంటిన మంటిని గడుగ మీలగుముల జలంబుల జాడించు
నప్పుడు మీనంబుల సందున నీవదాడలం ద్రాడు గఱచిపట్టుకొని
గిట్టినట్టులు కదలమెదలకున్న ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు మెల్లగాఁ ద్రాడు విడిచి
గంభీరవారం బ్రవేశించి ప్రాణత్రాణంబు గావించుకొనియె. కాఁబట్టి

మిత్త్రుల హితవచనంబులు విననివాఁడు దీర్ఘసూత్రుని విధంబున నంతంబుఁ జెందును. మఱియు దీన నింకొక విశేషంబు గూడ గలదు. ముందుగా ననాగతములగు కార్యంబుల నూహించి మెలఁకువపడువాఁడు దీర్ఘదర్శివిధంబున నాపదం బొరయక సుఖించును; అప్పటికిం దోఁచినట్లు వెరవు పరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁజూచువాఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుని తెఱంగునఁ బరమసంశయాస్పదం బయిన బ్రదుకుం గాంచును. భవిష్యదర్థంబును గానక సమయోచితం బగు నుపాయంబు తోఁచక యూరకుండువాఁడు దీర్ఘసూత్రుని కైవడిఁ దప్పక యప్పుడ ముప్పుఁ జెందును.

అనునప్పు డొప్పనివారి పేటఁ బట్టు వింతలు సారసి రాఁ గ్రమ్మఱఁ బంపఁబడిన ధవళాంగుండు చనుదెంచి యచలరాయని గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె: స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును మర్గశోధనంబు కర్తవ్యం బని మున్నే విన్నవించుకొని యున్నాఁడను గదా? దేవర నా వచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యాపనిం గావింప నైతిరి. అట్లేమఱియుంటవలని ఫల మిప్పు డనుభూతం బైనది. గృధ్రాసీతం బయిన మేఘవర్ణుం డను వాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు చేయఁబడినది. అతఁడే మీపాల నీలవర్ణుం డనఁ జనువాఁడై యుండినవాఁడు. అపకారము—" అనునంతలో నాతనిమాట కడ్డమువచ్చి తలయూచి నిశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె: "ఔనౌను, ఉపకారంబువలనం గాని ప్రణయంబువలనం గాని కానివాని విశ్వసించినాతఁడు వృక్షాగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగును. సందియము లేదు. తదనంతరోదంతంబు చెప్పుము" అనుడు బకం బిట్లనియె. "అప్రకారము దుర్గదాహంబుచేసి డాయవచ్చిన మేఘవర్ణునిఁ జిత్రవర్ణుండు సగౌరవంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదురంబుగా మంత్రివంకఁ జూచి యిట్లనియె:

"కృతకృత్యుం డయిన భృత్యునికృతం బూరకపోరాదు. ఆతండు మనో
వాక్కాల సంతోషించు ప్రతిఫల మవశ్యము కలుగవలయును. కాంబట్టి
యీమేఘవర్ణునినే యాకర్పూరద్వీపరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయు
దము." అని చెప్పనప్పుడు పొరిచొప్పు తలంపునం బొటి పరధ్యాన
ముతో విచారించుచున్న రాజుం జూచి మంత్రి చక్రవాకంబు "ప్రణిధి
యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవి యొనరింపం బోవుచున్నాండు. దేవర
పరాకు లేక సాకల్యముగా నాకర్ణింపవలయును." అనుడు రేఁడు "ధవ
ళాంగా! మేము చిత్తగింపుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాయి
వృత్తాంతమును వినిపింపుము." అనవుడుం బ్రణిధి యిట్లు విన్నవించు
చున్నాండు.

అంత నామాటలకుం బ్రధానమంత్రి యైన దూరదర్శి యిట్లనియె. "దేవా! ఇప్పు డేలినవారు సెలవిచ్చిన దంత యుచితం బని నేం దలంపను. ఈతనికి మేలొనరింపం దలంపుగొంటి రేని, ప్రసాదాంతరము చేయుటయె యెంతయు నర్హకార్యము. చూడామణిస్థానమునం బాదుకల నిడం గూడదు, మహాత్ము లుండందగిన పదంబునందు నీచుల నెప్పుడును నిలుపరాదు. నీచునయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలిపిన భూమిపాలుండు, కాళ్లం దొడుగందగిన పాదుకలం దల ధరించినవాని వలెం బరిహాసపాత్రుండగును. లోకములో దేవర యెఱుంగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుంగుదురు? పూజించినను సన్మానించినను గూడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజగుణము. శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బుసలుపెడం గఱచును గదా? నీచులు శ్లాఘ్యపదంబుం బొందుదురేని, ఏకాలకప్పుడు మేలు చేసినవారికే ద్రోహంబు చేయం జింతింతురు. మున్నొకకాలసర్పము వణిజునిచే బ్రతికింపంబడియు, నాతనికే యపకారంబు చేయం జూచెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెద నవధరింపుండు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబునఁ గాలితెరువున నొకజేహారి చరుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావకుండు గడు నడరి నలుఁగడలుఁ జుట్టి కొక్కపట్టున నొక్కపెట్టునఁ బెక్కుచెట్లం గాల్చుచుండెను. అగ్గి వెంటనె మంటలు మింట నంటఁగా, నా సమీపమున నొక్క కాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యెక్కడకుం బోవఁ ద్రోవ గానక యాకాశం జరుచున్న నరుని గని పేరెలుంగున నిట్లనియెః "ఓ మానవజనశిరోమణీ! ఈయరణ్యంబు నలుదెసలుం గ్రమ్మి మున్నుమున్నుగఁ జుట్టుకొన్న యీదావాగ్నిం బడి ప్రాణంబులు గోలుపోవలసి వచ్చెంగా యని రక్షణోపాయంబు తోఁపక దైవంబుం బ్రార్థింపుచుండఁగా, నాభాగ్యవశంబున నీ సమయమున సన్నిహితుండవు నాఁడవు. [illegible] నిచక్రవర్తిని నలంపింపం దగు నీ యంతటి లోకో[illegible] [illegible]. ఇఁక నా కేమికొదవ? జాగుసేయక వేగ వచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యముసం[illegible]. నే విన్నవింపఁగల దంతయు విన్నవించితిని. [illegible] నాభాగ్యము." అని మఱియు [illegible] బ్రార్థింప, నాతఁడు సృష్టజంతువు [illegible] మూడఁ[illegible] యగణ్యకారుణ్యా[illegible] డాయఁ [illegible] మొరలిడుచు [illegible] చేయుచున్న [illegible] గాంచి, [illegible] [illegible] [illegible] యుపాయముగా [illegible]. [illegible] నా పన్నగంబు [illegible] చుట్టుచుట్టుకొని యుండెను. అంత నా [illegible] బుట్ట [illegible] వోట విడిచిపెట్టెను. [illegible] తోడనే [illegible] బుసకొట్టుచు లేచి, 'మనుష్యులు పాములం గంటంబడిన [illegible] చంపుదురు. కావున [illegible] మాకులం [illegible] మృత్యు

ప్రాయు లైనవారిం దొరకినపుడు దొరింపక విడువరా దని పలుకుచు, నాలుకలార్చుచుం గవిసి యాతనిపైఁ బడి కఱువఁ బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొన వడఁకుచుఁ బరిసర ధరాధర దరీద్వారంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొక మూలం బాఱవైచి దవ్వొక రము వెనుకయుఁ దాను ముందునుగాఁ బఱవఁ జొచ్చెను. ఆ చేరువ పొదలో నిదురించుచున్న గోమాయు వాయలుకుడు విని యులికిపడి లేచి వచ్చి, ఫణికిని వణిక్ఛిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె: “ఓ యురగరాజమా! ఏల యూరక క్రోఁజుచు నీపాఱుఁబోతు నెంటం బడి పగ గెత్తుచున్నాఁడవు? ఇంచుక సేపు నిలిచి నీవార్త నాతోడఁ జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను. అనినం గృష్ణాహి తన యావద్వృత్తాంతంబును బూసగ్రుచ్చిన రీతిని వినిపించెను. అది విని యక్కజంపడిన ట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: “ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పిన చరిత్రము విస్రంభపాత్రముగా నేఁ జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ? నీదేహ మెక్కడ? దీనిలో నీవు పోఱుట యెక్కడ? నీవు చూడఁబోయినఁ బెద్దబామై యున్నావు: సంచియో పట్టు మన్న జేనెడు లేదు. నీ విందు మరలఁ జొచ్చి చూపుదువేని నీమాట సత్యమని విశ్వసింపఁగలను. అనుడు నానాగుఁ డప్పుడె సంచిం బ్రవేశించి, తోఁకంటిచుట్టలు చుట్టఁ జుట్టుకొని లోపల నిముడియుండెను. వెంటనే యాసృగాలము మోమున వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజునకుం జేసైగ చేసి యాసంచిమూతిని గట్టిగా దారముతో బిగింపు మని చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారము చేయ, తనచేతి బడితెతో సంచిపైనొక నాలుగు మోఁదులు మోది నాగకమును స్వర్గలోకమునకుం బుచ్చి, జంబుకంబుం గొనియాడి తనదారిం బోయెను.

కాఁబట్టి క్రూరులు తమ కుపకారంబు చూపినవారికే యపకారంబుఁ దలంతురు. అంతియ కాక, ప్రమాదవశంబునఁ జేసిన యుప

కారంబును నిసుకయందు రచించిన ముద్రయుంబోలెఁ జాలకాలంబు నిలువదు. మార్జాలంబును ధర్మకర్తఁగా భావించి సేవింపఁబోయిన శశకకపింజలములకుం బోలెఁ దమ కెప్పుడు కీడు మూడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్వురిం గొలిచియుండ నోడఁబడుదురు. మా కాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొక వృక్షకోటరంబునఁ జిరకాలమునుండి కపింజలం బను పక్షి యొకటి కాపురం బుండును. ఒకనాటి సూర్యాస్తమయ సమయంబున మొయిలుమొత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాఱుక్రమ్ముకొని కడవలం ద్రిమ్మరించిన ట్లొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షంబునం దడిసి తడిసి యాఁకలుంగొని వేళకు వచ్చి చేరలేకపోయెను. అప్పుడు దీర్ఘకర్ణం బను పేరం [illegible]క్కుండు భృశంబును వానను నాని యాఁకటం గుంతం బుండు తరుకోటరంబు చేరి, నెమ్మదిగా నందు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తన నివాసస్థలి న్వెదకుకొనుచుఁ జిమ్మచీఁకటిలో వచ్చి లోన నిదురించు కుందేలుం గని యాలించి కోపంబు గదుర ని ట్లనియెను. "ఓరీ! [illegible]ధవా! నే నింట లేనియెడ వచ్చి నా పురాతనంబగు నాగృహం బాక్రమించుకొని, నిశ్శంకముగా శయనించుచున్నాఁడవు. ఇఁక నైన నాలస్యంబు చేయక నా యిల్లు నాకు విడిచి యవలికి పొమ్ము. చూడు పోకుంటివా నీప్రాణములు నీవి కావు." అనిన గర్వంబున శశకం బిట్లనియెను. "చాలుఁజాలు. నీ బెదరింపుమాట లింతటితోఁ గట్టిపెట్టుము. దీర్ఘకర్ణుని ముందరనా నీ గర్వంబులు వెలుగ వచ్చితివి? వాసగృహంబులును తటాకంబులును గుహవివరంబులును నెవ్వరు ముందుగా నాక్రమించుకొందురో వారికి వారివి గాని యెల్లకాలము ప్రత్యేకముగా నొకరి స్వత్వములు గావు. మాటాడక పోపో, పోకుంటివేని నెయ్యెడ నైనం [illegible] రా. పోదము" అనిన "వ్యవహారమునకు ధర్మస్థుల చెంతకు రా సనవచ్చునా? అని పృచ్ఛి వేగనం బోదము. అందాఁకఁ

గొంచె మోసపెట్టుము." అని యాకొదవరాత్రి నట్లో వేగించి తూరుపు తెల్లవారుటకు శకటంబును లేపి, దానితోఁ దగవునకుం బోదము నదువు మని నాలుగడుగులు వెట్టి, యాపిట్ట మనవివాదంబు దీర్పఁగల వాఁ డెవ్వఁ డనిన పర్ణకర్ణుం డిట్లనియె. "నర్మదాన తీరంబున దధికర్ణుం డను మార్జాలవల్లభుం డొకఁడు గలఁడు. అతఁడు బహుకాలవృద్ధుఁడు; బహువ్యవహారవేత్త; శాంతమూర్తి, సధర్ముఁడు. అతఁడే మనచిక్కు వదలింపఁ దగినవాఁడు" అనినఁ గాఁబోలు ననియొప్పి యాకపింజలము కుందేటితోఁడఁ గూడఁ గాల్దెసువునం జని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నా ప్రాంతము వుండు తావుం జేరెను. ఆహా! కాలంబు చేరువయినఁ దల లుత్త రించుకొనిపోవునోటికే పాపంబు పెంత వారు నుయను నీరధారుల నిడ్చుకొనిపోవును గదా! అట్లా శశకపింజలములు గమ్యస్థానంబుఁ జేరి, పురోభాగంబున వృద్ధమార్జాలునిం గాంచి, కపటధార్మికుఁడును గేవల జఠరపూరకుండును నని యెఱుంగక యిట్లనియె. "ఓమార్జాలనాయకా! మాలో మాకు నొకవివాదం బొక్కటి పుట్టి దానిని ధర్మస్వరూ పుల రగు స్వామిసమ్ముఖమ్మునం దీర్చుకోవలె నని దూరమునుండి యాశపడి వచ్చినవారము. మమ్ముఁ దప్పు కూర్చుండఁబెట్టక నిష్పక్ష పాతముగా వేగిరము మావ్యవహారంబు తీర్చి మమ్ము మా నెలవులకుఁ బంపివేయుము." అనిన నాముసలిపిల్లి యిట్లనియె:—'అయ్యా లారా! మీ రేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభరంబు నకుఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు తోడుపడఁ గృశించి యింద్రియ పటుత్వము తగ్గియున్నవాఁడఁ గాన నాశ్రవణంబులు దూరమునుండి మీ వాక్యంబులఁ దిన్నగా గ్రహింపనేరకున్నవి. మీరిరువురుం జేటి యొక్క చెవిచెంత జేరి మీమీ వివాదాంశంబులఁ దేటపడ నుచ్చైస్స్వ నంబునం దెలుపునది. మా కనుష్ఠానసమయంబు సమీపించుచున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి దానధర్మములు చేసికోవలెను. అయి

నను నిగవ్వు చెప్పఁగలవా కొందఱు కొందఱలో యుండఁ మీరు వారి నేరం
గా వని, నే నేమో సమ్మృతిపాత్రముగాఁ దీర్చువాఁడ నని విని కడువవ్వుల
నుండి వచ్చియున్నవాఁడు. అట్టి మి యమ్మారక పంపుట మముఁబోటి తప
స్వులకు ధర్మంబు గాదు. ఈలోకములో నే యెల్లకాలము నుట్టికట్టుకొని
యూఁగులాడఁబోము. కాలధర్మము వెంబడిపడు ధర్మ మొక్కటి యెక్క-
డిలోకములోని దేవియుఁ గూడ రావు. కాఁబట్టి యట్టి ధర్మమును మా
త్రము వేయువిఘ్నములు వచ్చినను జెడనీయక కాపాడుకొనుచు
రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము; సత్య మొక్కఁడును దప్పరాదు.
సత్యమే సర్వధర్మములకు మూలము. సత్యముకంటెను వేఱు భూతద
యయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్తధర్మములకు సారా
రము. తన దేహముఁ దక్కఁ బెంచుకొను జోకినంతనె యొంతి ప్రకలు
గునో యెల్లదేహధారుల కేసి చేసినయు నట్టిదే కదా యని యెఱింగి
తత్త్వజ్ఞుఁడు హింసకుఁ బనికి దప్పఁ బరిమించుచుండును. క్రూర
కర్తయై యుండి యెఱుంగక దయయు ధర్మంబును విడిచి దేహమాత్రా
మాత్రమునకై పోషణంబు చేయఁ బాలుపడుదురు. "న్యాశితా
నన నమో నహి ధర్మ" యని వేదములు ఘోషించును గదా? కాఁబట్టి
మా కితరకర్మములకు సమాన మగు ధర్మము మఱియొకటి లేదు.
వివాదం బగు లోభంబును మొట్టమొదట మొదలంట నున్మూలింప
వలయును. ఎంత సంపాదించినను ప్రాణావసానసమయంబున లోక
ములోని దేదైనఁ దలఁగట్టుకొనిపోదుమే? ఓమనుజా! పాపభూయి
ష్ఠం బగు నీ కలికాలంబున నీవెందఱి వశవర్తులం గావించుకొని
యొందఱిచే నెన్నిదుష్కార్యములఁ జేయించుచున్నావు? ఓహో!
నీచేఁ దలఁప్రనఁ జాలనంతనె నాగుండెలు పగులుచున్నవి!" అని
యవ్వృద్ధవ్యాఘ్రము చల్లనిమాటలతో నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు సేయు
చుండఁ, ఆ శకశకపంజరములు విశ్వాసముతో నెడాలమును డాయంబోయి

రెండును రెండుచెవులలోను దనతన వ్యవహారమ్మును జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టలగవు పిల్లి పీకుచున్నట్లా జరఠమార్జాలంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కఁబట్టి యొక్కట మెడలు కొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణ ప్రయాణవేళ నృళశకపింజలములు: "అయ్యో! ఒక్కరాత్రి కెవ్వరు పరున్న నేమి యని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగ వునకుఁ బోవుద మను దుర్బుద్ధి యొకటి పుట్ట సుఖముగా బ్రతుకలేక వేకువజాముసఁ బడిపోవునట్లు లేచి యింతదూరము నడచివచ్చి, యీ ఖలుని నాశ్రయించి వీని మిథ్యావాదములు విని వృథా భ్రమ పడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. 'పోరు నష్టము పొందు లాభము' నన్న లోకోక్తి యెన్నఁటికైన వ్యర్థ మగునా? వినాశకాలము సమీ పించినప్పు డెవ్వరి యాలోచనలు నేల పనికివచ్చును? తా నొకటి తలఁ చిన దైవ మొకటి తలఁచును. 'లలాటలేఖా నపునః ప్రయాతి' యన విన మే?" అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యథేష్టంబుగ రెండుమూడుదినము లాహారంబు వెదకుకో నక్కఱ లేక వానిని భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు దూరదర్శిం జూచి, "మంత్రివరా! నీవు చెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కుపకారాంతము నే చేయుదము. కాని మున్ముం దు చేయవలసిన పని నొకదానిం జెప్పెద వినుము. మనచే స్వశ్రమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘవర్ణునినే పంపుదము. ఈతఁడు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమపదార్థములనెల్ల నిరాయా సంబున నిచ్చటకుం గొనిరాఁగలఁడు. అప్పు డా తెచ్చినవానిలోఁ గొన్ని యపూర్వవస్తువుల మనయాప్తులకుం బుత్తము, కొన్ని మేలి వస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొసంగుదము; మిగిలినవానిని యథే చ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. ఆపయిని నిష్కంటకముగా మన మే యెల్లకాలముఁ జలనంబు లేకుండ నాదీవి దొరతనంబుఁ జెల్లింపఁ

గలము." అను రాజువచనంబులు విని నవ్వి పూరదర్శి వినయ విధే
యత్వంబులు కాన్పింప మెల్లగా నిట్లనియె. "దేవా! అనాగతకార్యం
బుల దలఁచి సంతోషింపరా దని నయవిదులు పలుకుదురు. మనోరథ
రాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు కడపటఁ బేలపిండికుండం బగులఁ
గొట్టుకొన్న మేదినీవిబుధునివలెనే విషాదంబు నొందును. ఆకథ విని
పించెదను. వినుండి.

అయోధ్యానగరంబున దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు
గలఁడు. ఆయహీనసుఁడు మహావిషువత్సంక్రాంతినాఁడు మఱియొక
విప్రునియింట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుఁడై, యొకసక్తుపూర్ణశరా
వమును దానముగాఁ బరిగ్రహించెను. అందున కాతఁడు డెందంబున
నమందానందము నొంది, యాసక్తుఘటముం గొనియవ్వున కరుదెంచుచుఁ
గడుపార శ్రాద్ధభోజనంబు చేసియుంటఁజేసి నడవఁ జాలక యాయాస
పడుచు బొజ్జ నిమురుకొనుచు మెల్లన మార్గంబున నొక కుంభకారుని
గృహంబు చేరి యపఁగుమీఁద దొంతరలుగా నిడిన కడవలకడఁ దన
నీరుకావిదోవతిం బఱచి, తలకుఁ జుట్టిన యంగవస్త్రము తీసి చుట్టకుదు
రుగాఁ జేసి దానిపయిని సక్తుభాండంబు నిడి, సక్తురక్షణార్థంబు దక్షిణ
హస్తంబున దండంబు నొకదానిని ధరించి, యెడమచేయి తలగడగా
నిడుకొని యాపంచెమీఁద శయనించి, కన్నులరమోడ్చి మితిమీ
ఱిన కోరికలు కోరుచు నిట్లు చింతించెను. "ఈసక్తువును మంచివెల
వచ్చినప్పుడమ్మి యొకపాఁడిమేఁకను గొనియెదను. అది యేఁటేట
రెండేసిపిల్లలఁ బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవ
త్సరక్రమమునఁ బెఱిగి కొన్నిహాయనములలో బహుసహస్రము
లగును. అప్పుడు వానినన్నిటిని విక్రయించి నూఱుపాఁడిమొదవులఁ
గొందును. ఆధేనుశతమును గతిపయాబ్దములలోఁ బెక్కుదూడల నీనును.
అవి యన్నియుఁ గ్రమమున మందలు మందలుగా వర్ధిల్లి,

దొడ్లు నిండిపోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నింటితో విరివిగా వ్యవసా
యము సాగించి, పొలములలోఁ బండినపంటలలోఁ గొంత విక్రయించి
లక్షసంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడెల నమ్మి సొమ్ము
కూడఁబెట్టెదను. ఆవిత్తముతో నత్తఱి నేను గోటీశ్వరుఁడ నగుదును.
ఆపిమ్మట మాయింట నేమూలఁ జూచినను రొక్కము వెక్కసముగా
మూలుగుచుండుట నెఱిఁగి యెల్లవారును నాకు 'మేము కన్య నిచ్చె
దము మేము కన్య నిచ్చెద'మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవుచుందురు, అం
దులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొకతన్వి బెండ్లియాడెదను.
ఆ లలనవలన నాకు మారునింబోలు కుమారుఁ డొకఁడు కలుగును.
వానికి మాసోమశర్మ పేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్యనిర్వహణా
యత్తచిత్తంబున నాసుందరి నందను నెత్తుకొనక నాముందఱ విడిచి
పోవఁ గోపంబు పట్టలేక వెనుకపాటునఁ బోయి యామగువ నీ లగు
డంబున నే నాలుగడపు లడఁచెదను.' అను సమయమునఁ గొంచెము
నిద్ర వచ్చి తొప్పలు వాల్చి నిజముగా. భార్య వచ్చి మ్రోల నిలు
చున్నట్లు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత నున్న దండ
ముతో నాపిండికుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను. కట్టె విసురు
నప్పు డాపట్టెలలోఁ గొన్ని యాచేరువ నున్న భాండసంస్థలకుం దగిలి
గొన్నికుండలు పగిలిపోయెను.. ఆచప్పుడు విని యదరిపడి లోపలినుండి
కుమ్మరివాఁడు పరువెత్తుకొని వచ్చి యీ వెడఁగుబాపనయ్యకు నాలు
గు బహుమానంబు లర్పించి, వడివడి నాపుడమివేల్పును జావడి
వెడల నడఁచెను. కాఁబట్టి యెందును రాఁబోవు కార్యంబులం దడవి
కొని సంతోషించువాఁడు మున్నున్నదానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొను
టయె కాక, సరివారిలో హాఱు పడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రిం జూచి యిట్లనియె.
“సారదర్శీ! నీ వీవఱకును వచియించిన దంతయు నాచరణీయం బయి

యున్నది. నీమాటచొప్పున మేఘవర్ణుని రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు కట్టఁ గూడమికి మేమును నొప్పుకొన్నారము. ఇంక కర్పూరద్వీప పరిపాలనంబునకు మనవారిలో నెవరి నియోగింపవలెనో వాక్రువ్వుము." అనిన మందహాసము గావించి, సగౌరవంబుగా దూరదర్శి యిట్లనియె.

"దేవా! మన మిప్పుడా హిరణ్యగర్భునిఁ బరాజయంబు నొందింపఁగలుగుట మాయోపాయముచేతఁ గాని, నిక్కంపుఁ బౌరుషంబుచేతం గాదు. ఆతఁడు మహాసత్త్వసంపన్నుఁడు: ప్రజారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయవమానంబున కోర్చి యాతం డూరకుండువాఁడు కాఁడు. ఉన్నట్లుండి యెప్పుడో యేమఱుపాటున మనపయిం బడి పగఁ దీర్చుకొన సమయంబుకొఱకుఁ బ్రతీక్షింపుచుండును. అతని మంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీమంతుఁడు; సర్వంకషప్రజ్ఞ గలవాఁడు! సౌజన్యధన్యుఁడు; ప్రతాపదీప్తిమంతుఁడు. కాలచోదితుండై యతఁడు వెనుక నాఁడాతని మంత్రంబునందు ననాదరంబు సేయుటం జేసి యీ మేఘవర్ణున కంతఁ జేరంగలిగెను గాని, హిరణ్యగర్భుండిప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని యింతకుముంద మన మెక్కడ నుండవలసినవారమో దేవరయే యూహింపఁదగియుండును. వెనుక నొకనాఁటి సమి[illegible] గాంచియున్నవాఁ డవుటంజేసి యొంటి యప్పుడే యుండక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుఁ గాన, ముందు మనయాట లేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియు కాక రాఁబోవునది వర్షాకాలము. జలపక్షులగుటం జేసి వారికి సైనికనికాయంబున కది యాలంబున కనుకూలకాలంబై యుండును. స్థలపక్షు లగు మనపక్షమువారికో వర్షాకాలసమయంబులు ప్రతికూలంబులయి యుండును. కావున హిరణ్యగర్భునితోడ సంధి గావించుకొని మనాతని రాజ్యం బాతని కొసంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్యగర్భుని సంగరంబున జయించితి మన్న ప్రతిష్ఠ [illegible] యిదివఱకే

వచ్చియున్నది. దానంజేసి యిఁక దేవరకీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెలకొనఁగలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భుండు దేశకాలానుకూల్యంబు తెఱిం గెఱింగి మరల సంగరంబునకు రాఁ దక్కఁడు. పరమర్మభేదనోపాయధౌరేయుం డగు సర్వజ్ఞుని బుద్ధిసంపదకుఁ దోడు సహాయసంపదం గూడఁ బడసి దడంబులతోడ దాడివెడలి మనం దొడరు మరాళరాజున కాజియిచ్చి నొచ్చి యోడి దిగ్దేశముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట యుక్తము. నేఁ జెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇఁక దేవరయిష్టము." అనినఁ బకపతి నవ్వి బలదర్పంబున నాతనిమాటలు పాటింపక శిఖాషీంద్రుం డిట్లనియె.

"నీ వేమో లోకములో లేని యూహల నెల్ల నల్లి నేర్పుమెయి న్నిరాధారముగా నాకాశహర్మ్యమును నిర్మింపఁ జూచుచున్నాఁడవు, కాని యది యుక్తిమారుతంబు తాఁకునకుం గదలక నిలువనేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రావశిష్టుండై యోడి పాఱిన హిరణ్యగర్భుం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వోన్నతి న్మఱలు లేక మలయుచున్న చిత్రవర్ణుని నాతండు భండనంబునందాఁకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరు వినిన విన్న నవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించుకొన్న నేల నాచికోలేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబు గాదు. రణవిజితుం డగు హిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతిలోనివాఁడు. ఆతని నాతనిరాజ్యంబున నాయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాఁడను. నీ విఁక వేయిచెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాఁడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్పవలదు." అని వీరగర్వంబునఁ గొలువు విడిచి లోపలి మందిరంబునకుం జనియెను. అంత మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు నరిగిరి. నేనును దేవరకు వా

విశేషంబులు విన్నవింపఁ గన్నఁ జనుదెంచితిని," అని ధవళాంగుం
డు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుం డాతని కిట్ల
నియె "ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలియున్న
వాఁడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యలసట వాపికొని, పిమ్మట
నెమ్మదిగా మఱియొకసారి నావారిని సందర్శించుకొమ్ము. నీకు
మేము మిక్కిలి శ్రమ మిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని కార్యని
ర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున నెంతయు
సంతసించినారము. నీ వింకఁ బొమ్ము." అని వీడుకో లిచ్చిన,
నాఁటికంబును మఱంబునఁ [illegible] భయంబును గనుక
జేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తన యిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబునకు జనిన యనంతరంబున హిర
ణ్యగర్భుండు మంత్రితోడ నేకతమ్మునఁ, గార్యాలోచనం బొనర్పఁ [illegible]
డ యిట్లనియె మన మిదివఱకే [illegible] వాసి చెడియున్న
వార మగుటంజేసి, [illegible] ధవళహంసారాజంబు నెక్కటిం
దాఁకి [illegible] చెడక నిలువ జాలము. [illegible] యుగ [illegible] సాధింపఁ
[illegible] అంతకంటె [illegible]
వాటించి [illegible] విద్యాకలలు [illegible]. గంధగజం [illegible] గుణులుకొన్న
[illegible] గంధగజం [illegible] గాని మూఁకని [illegible]
డిమృగంబుచేతఁ గా [illegible]. సింహాళ [illegible] డగు [illegible]
లా [illegible] నాయకులకు [illegible] మనకుఁ [illegible] గలదు.
ఆతనివాలి [illegible] జంబూద్వీపంబున [illegible] నడ
మనకుఁ [illegible] వేఁడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుం జూడ
సవశ్యకర్తవ్యంబుగాఁ దోఁచుచున్నది." అనిన [illegible] గడు [illegible]
మం [illegible] తన [illegible] కారంబున [illegible] సుగుప్తంబుగా

నొక లేఖ లిఖియించి, పదిలంబుగా ముద్ర వైచి, విచిత్రుండను బకం
బును రహస్యంబుగఁ బిలిపించి యాలేఖ నతనిచేత నిచ్చి, సింహళ
ద్వీపంబునకుం బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రవర్ణుండు మఱియొకనాఁడు నిండుకొలు
వుండి నానావిషయంబులు ముచ్చటించుచు, ప్రసంగవశంబునఁ గర్పూ
రద్వీపముమాట వచ్చి మేఘవర్ణునితో నిట్లనియె: "ఓయీ! మేఘ
వర్ణ! నీవు బహువారములు కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చితివి గదా?
హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టిగుణములు గలవాఁడో యాతనిమంత్రి చరిత్ర
మెట్టిదో నీవు చక్కఁగా గ్రహించియుందువు. కాఁబట్టి వానినెల్ల
మాకడ వినిపింపుమా మాతోను," అనినఁ గాకం బిట్లనియె: "హిరణ్య
గర్భమహారాజు మహాశయుఁడు. సత్యసంధుఁడు. జాగరూకుఁడు.
మంత్రి సర్వజ్ఞుండును సర్వవిధంబుల సమర్థుండు. పెద్దతనంబున
నాతనితోడ నీడగు ప్రయోజకుని నొండొక్కనిం గానము." అనినఁ
జిత్రవర్ణుండు తల యూఁచి మందహాసపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.
"అంతటి మహాశయుం డగుటచేతనా హిరణ్యగర్భుండు నీచేత నంత
సులభముగా వంచితుం డయ్యెను? ఏమనీ? ఇంకఁ గొంత చెప్పుమా?"
అనిన వాయసముఖ్యుం డిట్లనియె: "విశ్వాసయుక్తంబున నేమఱి
యున్నవానిని వంచించుట యొక ఘనకార్యము కాదు. నమ్మకము
చేతఁ దొడపైఁ దల నిడుకొని సుఖముగా నిదురించుచున్నవానిని
గొంతుకోయుట యొక పౌరుష మగునా? నల్లని నెల్లనీళ్లును దెల్లని వెల్లఁ
బాలును ననుకొను నమాయకులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవా
రును సత్యవాదులును సన్మార్గవర్తులును నిష్కపటులును ననుకొం
దురు. లోపల నుండు మాయలును మర్మములును నెఱుంగరాకుండ
నెనరుపుమోముం దుర్జనులు చెప్పు తేనెమాటలకు మోసపోయి ప్రథ
మమున వారివలలం దగులుకొందురు. ఒకటి రెండుమాఱు లనుభవ

ముఖసమీపమునఁ బరువాతి విషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగి యుందురు. ఎవ్వఁడైనఁ గ్రొత్తగా వచ్చినవానిగుణంబు లిట్టి వని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చయించుకోవలెను గాని మనసులో నే మున్నదో లోపలఁ జొచ్చి చూడ లేము గదా? పూర్వ మొక యుపాధ్యాయుఁడు కొందఱు ధూర్తులచేత మోసపుచ్చఁబడలేదా? దేవర కాకథ విని పించెదను వినుండు.

బ్రాహ్మణుఁడు పరమభాగవతుఁ డొకఁడు తన యధ్వరార్థంబు సల్లమేఁక నొకదానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ మగ్గలముగా బిగించి మించు వేడుకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవుచుండెను. త్రోవలో నొక చెఱువు గట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్ణయంబునఁ గొందఱు దుర్మార్గు లాయజంబును గాఁజేయవలె నని తలంచి తమలోఁ దా మిట్లు చింతించిరి. "ఈధరామరుం డదె బలిసిన మేఁకపోతుం గొనిపోవుచున్నవాఁడు. ఒక్క నిమ్మ మిచ్చి కొండ మన్నను మన కిట్టి క్రొవ్వినది సాధారణముగా దొరకదు. ఈవైదికశిఖామణి నేలాగున నైన వంచించి యాఛాగంబు నిప్పు డపహరించితిమేని, వారముదినములవఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనన్యాపేక్షంబుగ మాంసభక్షణంబు సేయవచ్చును." అనునెడ నొక ధూర్తుఁడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యిట్లనియె. "ఈబ్రాహ్మణుఁడు పిశాచమువలెఁ బట్టుకొని యేమఱక యీమేఁకం గొంతున కురి పోసి ధరాపరాగంబు రేఁగ లాగుకొనిపోవుచుండఁ, బట్టపగలు నట్టనడువీధిలో మన మెట్లు దీని నెత్తుకొనిపోయి ప్రజలకన్నులు గప్ప గలము? రాజభటులును భయంకరు లయి యమకింకరులవలె దండ హస్తులై యూర నెల్లెడఁ దిరుగులాడుచున్నారు. మనల నొకవేళ దొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండశాసనుఁ డగు రాజునెదురం బెట్టినఁ గ్రూరశిక్షలకుం గుఱి కావలసివచ్చును. దైవ మిచ్చిన మాత్రము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తలక్రొవ్వి యకార్యకరణంబు

నకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరు వగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కపమానం బగుట దక్క నభిమత కార్యసిద్ధి యొదవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యింక నీప్రయత్నంబు మానుఁడు." అనినం బకపక నవ్వి, బాల్యమునుండియు మోసపుఁబనుల నాఱితేఱిన యొకవృద్ధవంచకుం డిట్లనియె:— నీకు లోకానుభవంబు చాల మింజేసి బేలతనంబున బాల్యవాక్యంబులు పలుకు చున్నాఁడవు. నిజముగా నావంటి ప్రౌఢుఁడు దలఁచుకొన్న నీయల్పకార్యంబు సాధించుట యెంతపని? ప్రాలాగైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టించెదను. చూడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేకపోతును గుక్కను జేసి తీసికొనివచ్చి మీ కందఱకు గాంతులు దీఱ దీనిమాంసంబున విందుచేసి మీచేత నిప్పుడె మెప్పించుకొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్కటంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడుకొనెను. మీ కక్కథ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండు నడవియందు బలవర్ధనుఁ డను ప్లవంగపుంగవుం డొకఁడు వసియించుచుండును. అతండు వార్ధక్యంబున హీనసత్త్వుం డగుట చూచి యాతని జ్ఞాతులు సర్వముం దోఁచుకొని యిల్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపా లయి పోయి పోయి, తపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్న యొక్కమేడిచెట్టు నాశ్రయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొనుచుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము చేసికొనుచు నాయుదుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి యొక్కనాఁడు పండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్న పండు ప్రమాదవశంబునం జాఱి నీరంబులం బడి బుడబుడ శబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కానినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దన మర్కటచేష్టలు

బయల్వెడలి యంచిష్టమం డవారికి వారిలోఁ పల ఫలములం గడవేయుఁజొ
చ్చెను. ప్రదోషంబున నావేళను ధాయకుఁడు వచ్చి చెట్టుక్రింది నీడం
బండుకొనియున్న గ్రకచం బను మకరం బోకఫలంబు గొని చప్పరించి
జిహ్వాకింపుగా భక్షించి యంచిమఱిఁ మఱియు నోరూర వానిమము
రాల్పు ఫలముల నెల్ల మెల్లమెల్లఁగా నాలుక సాచుచు నాగగింపసాగె
ను. ఇట్లు ఫలాస్వాదనంజేసి యామొసలి ముసలికోతితో మైత్రి చేసి
కొని, ప్రతిదినము వాకలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలల
కొలంది నిచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహంబున
నాతని గృహిణి మన్సరాంతరు పతివిరహంబునకుం దాళఁజాలక పెని
మిటిం దలఁచుకొని యహోరాత్రములు నేత్రములనీరు సంతతధార
గాఁ గార నేడ్చుచు, నొక్కనాఁడు పిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబన
కారణం బారసి యాతని సుఖవార్తను దెల్పుమని సఖి ప్రాణంబుల
నిలుపుమని సఖీముఖంబునఁ బ్రార్థించెను. ఆనాతికయు సత్వరయం
బునం గదలి వెదకుచు వచ్చి యామొసలిచెట్టుక్రిందను గోతితోఁ గూడ నుండి
వేడుక మాటలాడుచున్న గ్రకచునిం జూచి పోయి, దీనాననంబుతో
నామానినియడుగులం బడి, "మగువా! నిమగఁ డొకకోతిముగుదం
దగులుకొని మగుడ నెవ్వరకు రాఁజాలకున్నాఁ" డని, ఉన్నవి కొన్ని
యు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించి గుట్టనిరు గ్రుక్కుకొనుచు వినిపిం
చెను. పతి యొండొకసతిం దవిలియున్నాఁ డన్నపలుకులు ములుకుల
వలెఁ జెవిని బడినమాత్రమున నుల్లము ఝల్లన నొల్లఁబోయి యల్లనఁ
జెలిఁ బొందియా మొసలిచెలువ చెలువుపవడలెం దడవి మన మెరియ
నెవ్వనాశ్చుచుండెను. ఇచటఁ గ్రకచుండును సూతిక యేతెంచి దవ్వుల
సగుచుఁ బోవుట సూరిమునుండి పాడగని గుండెలు తటతటం గొట్టుకొన,
అది సడసంబుసకుం జని తనపనాఁడుఁ గామినితో నేమి నేరములు చెప్పె
నో యని యచట నిమిషమునుసుఁ గాలు నిలువక, వడివడి స్వంగడికాని

పీడుకొని. ఇంటి కేగునప్పుడు శూన్యహస్తములతోఁ బోఁగూడ దని
చేడియకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతర పరిపక్వఫలంబులం గొని
పాలుపోవుటకుం జనియెను. ఈలో నాయకరాంగన తన చెలులవలనం బతి
రాక మున్నుగా నెఱింగి, చెలికత్తియలు నూఱెలం జేరి విలపించు
చుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడియుండి మూలుగుచుండెను.
క్రకచుండును ద్వారం దారసించి కాంచి హృదయంబు పగిలి, నోరు గద్గ
దికం బగులునట్లు బడఁతిం బిలిచి యేబ్రత్తివచనుం డయ్యె, తత్తరంబున
నిది యేమని చెలికత్తియల నడిగిన నత్తెఱఁగు లిట్లనిరి. "నీవు వెనుక
మఱచి, పోయినపోకగాఁ బోయి యింటిమొగ్గఁ జెంగ్లమే మయినను నరే
యనుకొని పెక్కుదినములనుండి యాత్తిగా నిల్లు తొక్కక చూడకుంటివి.
నీ వరిగిన మఱుపటిదినము మొదలుకొని నీభార్యను నీఱనివ్యాధి పట్టు
కొని దినదినక్రమముగ రోగము ప్రబలి నేఁటియుదయమునుండి మాట
పడిపోయినది. తెల్లవారు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక పగ
లనక తిరిగి కన్నకన్నవారి కాళ్లుం బట్టుకొని సమ్మనకు వెనుక
ముందులు చూడక మేము మాచేతనయిన పని లోకములో లేని సిద్ధౌ
షధముల నెల్ల నొకటి కాదని యొకటిఁ బోయించితిమి. అఁడువారమిం
తకంటె నేమి చేయఁగలము? నేఁడు మందులెల్ల నేమూలఁ బడుచున్న
వి? కాని నీ మందుకును గుణ మగపడ లేదు. మందులు పోసిపోసి విసిగి
వైద్యులు కడచికట్ల కొక్కఁడు చెప్పిరి. కోఁతిగుండెకాయ నేయుత్నము
చేత నైన సంపాదించి దానిని పాలతో నాలుగుదినములు సాయం
సమయమున సేవించుచు వచ్చిన రోగము నిశ్శేషముగ నీముదిత
బ్రదుకఁగల దనియు, లేకున్న జీవితాశ వదులుకోవలసిన దనియుఁ దెలి
యఁ జెప్పిరి. చెడఁగాఁ బడఁగాఁ గాపురములు గావు. మేము చెప్పవలసి
నది చెప్పితిమి. ఇంక 'పాట్లు పడి వానరహృదయము తెచ్చి భార్యం
బ్రతికించుకొనెదవో మానెదవో నీయిష్టము." అనినం గొంతసేపు నిశ్చే

ష్ఠితుఁ డ[illegible] విశాఖ గడిచియుండి, యేమియుం జాలుపోక యాకసంబు
వంకఁ జిలకించి [illegible]బులఁ జింతించి తల పంకించి, మెల్లన బోక
తీఱ దని నిశ్చయించి, నాలికఁ నోరు మెదల్పలేక కదలి చనుచు మార్గం
బున నిట్లు చింతించెను. "ఇంట భార్య చూడఁబోయిన వచ్చెను ప్రాణ
ముతోను [illegible]మెను ప్రాణముతోను నున్నది. [illegible]లో యసాధ్య
మగు [illegible]మును [illegible]. సాధ్య మయ్యెం [illegible] నియ్యనిం బోవి
[illegible]ంచునంబెట్టి వని పట్టును. బలవత్తరుండు నక్క [illegible]కు మఱియొక్క
కోతి యొక్క తఁ జిక్కును? వానిహృదయ మెట్టులంగునఁ [illegible]?
[illegible]క [illegible]యవస్థలో నున్న [illegible]తాంగి [illegible] నందు నేయకి [illegible]బవంత
ముగాఁ జంపుకో [illegible] [illegible] మిత్రద్రోహము చేయుట
తగ నగునా? కా దని [illegible]కించిన నిష్కారణముగాఁ [illegible]ండువంటి
కార్యము [illegible]పోవుచున్నది. మిత్రవర్గంబు [illegible]లో నెల్ల
[illegible]; [illegible]య తన కా[illegible]లో [illegible] [illegible]గుటం జేసి యాలిం గోలు
పోవుట [illegible]కంటెను [illegible]. లోకములోఁ [illegible] మా
లి[illegible]ము [illegible] గదా? సూక్ష్మ[illegible] [illegible] ప్రాణ
బులు [illegible] [illegible] ప్రాణత్రాణంబు గావించి [illegible] నిలువఁ
[illegible]కొనుట [illegible]యుచితము." అని కృతనిశ్చయుం డై [illegible]దియును
గులు [illegible] యంతటి [illegible] [illegible] మన [illegible]
[illegible] [illegible]గ్రిమ్మ[illegible] [illegible] విచారించుచు నిలువం
బడి కడకుఁ [illegible]నిశ్చయుం [illegible] [illegible]వర్తన[illegible]గంబున నేగు
[illegible]ంచిన [illegible] గని [illegible]భుం డిట్లనియె: "మిత్రమా!
చిత్ర మయ్యెడును. [illegible]తయుం [illegible] [illegible]కపడి గడియ కిందటనె చని
[illegible]ంతలోన [illegible] వచ్చినాఁడవు? నిరాకకుం గ[illegible] కారణము తెలు
పుము." అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]నియె: "[illegible]చేత
[illegible] [illegible] [illegible] జని [illegible] గని యమందా

వందంబున నీ విచ్చిన స్వాదుఫలంబులు నోసంగిన నంతరంగంబునఁ బొంగి యాయంగన కొన్ని మెసంగి, వానిరుచి కచ్చెరువడి "యీఫలం బెక్కడివి? వీని నీ కిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడు ? నీ విన్నినాళ్ళదాఁక నెక్కడ మసలితివి? చెప్పు" మనిన, నే నిట్లు చెప్పితిని:'తపతీసరిదుత్సంగమున నుండు మేడిచెట్టుమీఁద బలవర్ధనుం డను కపిచరసత్తముం డొకఁడు కలఁడు. అతఁ డనింద్యచరిత్రుఁడు; స్నేహపాత్రుఁడు. నాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆవనచరుని యాదరణంబునం సమస్తము మఱచి యాతనికడ నపూర్వసుఖం బనుభవించుచు నింతదాఁక నచటి నుంటిని. ఆమహామహుఁడు నన్ను సాంత్వనవచనంబుల వీడుకొలిపి యమృతోపమానంబు లగు నీఫలంబుల నిచ్చి నీకొఱకుఁ బుచ్చెను.' అని యయ్యుపకారకృత్యంబులు స్తుతిపాత్రకుం గతిం బొగడి నీసుగుణసంపదను సహస్రముఖంబులఁ గొనియాడితిని. నీచెలియ యామాటలు విని నన్నుఁ గనుఁగొని 'ఓయీ! కృతఘ్నుఁడా! సుహృత్తముఁ డైన యావనచరోత్తముని నీతోడ గూడ మనభవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటి వేల్పుగాం బూజించి జన్మసాఫల్యంబు గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగవిడిచి వచ్చితివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపికులగ్రామణికి నామనుక్కని ప్రమొక్కి యిక్కడకుం దోడితెచ్చి మఱి నాతోడ మాటాడుము.' అని పట్టి న న్నిచ్చటకుం బంపిన నిన్ను వెంటఁబెట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రార్థనం బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుము. పోదము.'' అని యామకరపుంగవుండు మిథ్యావినయంబునం బలికిన నావానరవరుండు నెయ్యపుమాటలకు మాఱాడలేక యయ్యెడ నిట్లనియె: "క్రకచా! నాకు నీయిల్లు పొంతియిల్లు కాదు; నీయగారంబున కరుదెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నా కేమియు సంశంక లేదు కాని యొక్కప్రతిబంధము మాత్రము కనఁ బడుచున్నది. నేను వనచరుండ నయ్యును నీవనంబులను చరియింపఁగలను గాని ఘోరంబగు వనంబులఁ జరింపఁజాలను,

మీగృహంబున కెట్లు రాఁ గలుగుదునో చెప్పుము." అనిన మకరంబు కరంబును మిన్నువంకఁ జూచి యాలోచించి యిట్లనియె; "నే నంత విచారింపక నిన్నుఁ బిలుచుకొనిపోఁ దలంచినవాఁడను గాను. నాయిల్లు నీకు రారానిచోటు గాదు. మే మున్నయది యీయేటిలంకలోని యొక సుందరమందిరము; దానిచుట్టుపట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు. ఆదీవి మానోజ్ఞకం బే మని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడ్కఁ గొలుపుచుండును. రేపును మాపును మామందిరంబున సపర్యఁ గొనుచు నిచ్చవచ్చినప్పు డెల్ల నందు విహారంబు సలుపుచుండ వచ్చును. మార్గంబున నీ కొక్కయపాయంబు గలుగకుండ నిన్ను నావీపుమీఁద నెక్కించుకొని యుపాయముగాఁ గొనిపోయి మా యావాసంబుం జేర్చి నీచెలియు నత్యంతతాత్పర్యంబున నావహించిన శాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబులు నుపాయనంబు చేసెద. నీసోదరి మనరాక కెదురుచూచుచుండును. రమ్మా పోయివత్తము." అనిన మాటలు మాఱాడక యాకీశలోకేశుండు వృక్షావతీర్ణుం డయి కరికచుని వీపునం బ్రాఁకెను. ప్రాఁకుటయె తడవుగా మకరంబు సుకరంబుగా వానరంబును వెన్నున నిడుకొని చనుచుఁ గొన్నంత దనలోఁ దా నిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. "అయ్యయ్యో! ఎంత దారుణకర్మంబు గావింపఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్క కాఁతుదాని నిమిత్తము మిత్రముం ద్రోహించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసివచ్చెఁ గా? ఇఁక నే నేదుర్గతికిఁ బోదునో యెఱుంగను. నను వంటి దురాత్ము లెం దైన నుందురే? దైవమా! నే నేమి నిందలపాలు గావలయునో?" అని యూరెలుంగున ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై చనుచుండఁగఁ గపివరుం డించుక గ్రహించి "మిత్రుఁడా! ఇప్పుడు నీమోము జూడఁ జూడ నొండొక విధంబుగాఁ దోఁచుచున్నది. నీయందు మును పున్న యుత్సాహంబు గానరాదు. చిత్తంబు విచారాయత్తం బయి తత్తరించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది.

దేహము లాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహంబున నాసహోదరి సేమమున నున్నది గదా?" యనెను. క్రికచుండు పలుకులఁ దడపా టుపడుచు 'నీచెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యయి యున్న' దనెను. 'అంతటి యల్పరోగమునకా నీమొగ మింత చిన్నపోయినది? చీటికిమాటికిఁ దాలిమి దిగనాడుట మగపాడి గాదు గదా' యని బలవ ర్ధనుండు పలికెను. 'ప్రబలవ్యాధిపీడిత యయియే యున్న దని క్రికచుండు సందేహించుచుఁ బలికెను. అంత నసమ్రిమిశ్రితా కుం డయి వానరాధ్యక్షుండు; 'వైద్యులం బిలిపించి వేసిన దివ్యౌ షధ ప్రయోగము చేయించినావు కావా?" యని యడిగెను. 'ఏమిమాయయో యెఱుఁగను; వైద్యు లెంతమంది యెన్నిమం దులను వేసినను గుణ మియ్యలేదు— నిన్నట్లు వీడ్కొనిపోయి చూచునప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీరోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోఁచుచున్నది' అని క్రికచుండు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుఁడు; 'ఇది యేమి? మిత్రుఁడా! ఇంత వెఱ్ఱిపని చేసితివి? ఇంట భార్య యిట్టియవస్థయం దుండఁగా మందు మాకును విచారింపక యొంటి న్విడిచి మిత్రునియొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొ ప్పెను? విందునకుఁ బిలువ నో రెట్లాడెను?' అని మందలించెను. 'ఘన వైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో మందీయవలె నని చెప్పు చున్నారు అందునిమిత్తము వచ్చితి' నని మాక్రికచుండు శోకవ్యా కులితహృదయుం డగుకతంబున మఱిపోయి తనగుట్టు బయలఁబెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనె ప్రాణములు గలఁగఁబాఱ మేను చెమర్పఁ గొంత వడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతి నొందియుండి యంతలో డెందంబు కుందు డిందుపఱిచికొని 'అయ్యో! ఖద్యోతుఁడు సూర్యాతపమునకు సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుం బోవఁ దాఁటిపండు పడి తల పగిలి నట్టు, దైవోపహతుం డగువాఁ డెందుఁ బోయినను నాపదలు వెంట

వచ్చును గదా! అడవిని విడిచి మృగసంచారము సహితము లేని సము
ద్రతీరముం జేరియు, మృత్యుముఖప్రవిష్టుండ నైతిం గదా' యని వగచు
చుం దెచ్చికోలుధైర్యంబున నిట్లనియె. "క్రకచా! యెంత పిచ్చిపని చేసితివి?
వానరహృదయంబు కొఱకు వచ్చినవాఁడ వామాట నించుక మిత్రుని
చెవిని వేయవలదా? ముందె చెప్పిన మునిమి గదిరియుంట నోర్మియ లేక
మేడిచెట్టునం దవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నచ్చటనె కూడఁ గొని
వత్తు గదా? నీమనోగతంబు నెఱుంగక పెమ్మఱుఁగుపఱచి పని చెఱచితివి.
ఇట్టి నీవు శత్రుత్వమునకు నేర్తువు గాక మిత్రుండవే? మన కింతవఱకు
నడచిన దంతయు వృథా ప్రసంగ మయ్యెను. అయిన నేమి? శీఘ్రంబ
మరలి మేడిపొంతకుఁ దెమ్ము. గుండెకాయం గొనివత్తము." అను
మాయమాటలు నమ్మి మకరి మూఢాత్ముఁడై వానిని గ్రమ్మఱ మేడికడకుం
గొని తెచ్చి విడిచెను. ఇఁకఁ బ్రాణములు దక్కె నని యామర్కట
మొక్కవడి భూరుహంబు నెక్కి నెక్కిరించుచు, 'హృదయమును లేదు
గిదయమును లేదు పోపొమ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అది చూచి
మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేమనను మోఁ దెట్టినో యెఱుఁ
గని నన్ను నీముసలికోఁతి పుట్టె మోసపుచ్చెఁగా యని వగచుచుండఁ
బ్లవంగ మిట్లనియె. "నీవు ప్రసాదపురస్సరముగా నెన్నియో యుప
చారవాక్యంబులు పలికి నిటలతటఘటితాంజలివై నీయింటికి రమ్మని
దేవురించుటం జేసి, పాపపు మోమోటమి నోరు నొక్కరా ననలేక
మోసపోయితిని గాక నన్నుఁ బరితారింప నీతర మగునే? ఓరిమూఢాత్మా!
మాట దాఁటక వచ్చి చేపట్టినవాఁడె తప్పించుకొనిపోయెను గదా యని
సంతాపంబు నొందక యీనాటి నీదారిం బొమ్ము. ఒక కూర్మముచేత
నక్క యంతటిది మోసపోయినది. ఇఁక నీ వనఁగా నెంతవాఁడవు? విన
వలతువే నాకథఁ జెప్పెద వినుము."

కర్ణాటకదేశమునందుఁ గావేరి యను నది యొక్కటి ప్రవహించు చుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దక్షిణంబున నొక్క వట మహీరుహము గలదు. ఒకనాఁటి మధ్యాహ్నసమయంబున నొక కమఠంబు జలంబులు వెడలివచ్చి యచ్చెట్టునీడను సుఖముగా నిద్రించుచుండెను. అప్పుడు తత్ప్రాంతకాంతారంబున నుండు ఘోరవం బొక్కటి యాసేల నీరువట్టు మాన్పుకొనం జనుదెంచి తీయనిపానీయంబు లాప్యాయనంబుగఁ బానంబు చేసి యా సమీపపాదపచ్ఛాయం బవళించి యున్న తాబేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్లమెల్లగాఁ దారుచుం బఱతెంచి యేమఱుపాటున దానివీపుమీఁదఁ దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కెను. అంత నాతాబేలు మేలుకని కీలెఱింగి కాలునుం గేలునుం డాలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో నిముడుచుకొని కదల మెదలకుండెను. క్షుధార్తం బగు మృగధూర్తంబును బదంబున దాని నదిమిపట్టి యిట్టటు పొరలించుచుఁ గోఱలు మొఱకలు వాఁడిఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబుమర్మంబులు ఛేదింపఁ జాలక చాలసేపు విడిచిపోవను మనసురాక క్రిందను మీఁదను బడుచుండెను. అక్కఱణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నక్కూర్మం బెక్కరణి నైన నీ ముక్కడినక్కను డక్కువెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనెదఁ గా కని తలంచి యించుక యాలోచించి మాయ యచ్చుపడ ని ట్లనియె. "ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున వృథాప్రయాసంబు పడి యెదవు? నీ వీకైవడి వేయేఁడులు కొఱికినను నాయొడలు నీకుఁ గొఱుకుడుపడఁ గలదే? నీ వేవిధంబునను నను వధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యుండలేవని తలపోసి యీమనుగడపయు నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చయించుకొన్నాఁడను. విషములోని బ్రతుకు; మా కెప్పుడును మృత్యువు శిరసుపై నాడుచుండును. కాఁబట్టి యూఁకొన్న మహానుభావునకు నీ కొక్క చక్కని యుపాయం బుపదే

శించెదను వినుము. నన్ను గ్రన్ననం గొనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడ వందు నానవిచ్చిన, నామేను వెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చిన ట్లగును. అప్పుడు కడుపార నామాంసంబుతో సుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిం బోవచ్చును. అట్లు చేయుము." అనిన గోమాయువును మాయావాగురం జిక్కుకొని యక్కపటవచనంబులు వేదవచనంబు లని నమ్మి యదియ కార్య మ్మనుకొని తాబేలును బెట్టుపోయి జలంబులం జడ్డైచియుం, గొంత మెలకువ గలిగి పట్టు విడువక గట్టిగాఁ దనముంగాళ్ళ వానివీపున నొక్కి పండ్లయూటలు దాల్పుచు దానిమీఁదనె కన్నడి ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలం గొంటికి చూచి దానిబొందయు పండ్లకు సాధ్యముగా కున్నం గమఠంబున కిట్లనియె. "తడ వాయెను; నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినం గడుపడిం గుడిచి నడవవలె నని కాచుకొనియున్నాఁడను. ఏవేళకును నీమేను నాను జూడ గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు?" అనినం గచ్ఛపం బిట్లనియె. "మిత్రుఁడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱియుంచక వెన్నుమీఁద రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁడవు. నీ రంట వలనుపడకుండ వెన్నున కెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబులు నిలిపియుండ నామే నెట్లు నానఁగలదు? నీకోరిక యెట్లీడేరంగలదు? ఇందు నాదోసంబు పిసంబును లేదు. నోటికవిచేత నీవే యింతతడవు నడనమ్మికపడి చెడితివి. అయిన నిప్పుడే మాయెను? ఇఁక నైన నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁది పాదంబు లెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడె పులఖండంబులబోలు నాపలఖండంబులతోఁ విం దారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును." అనిన నాసృగాలంబు కూర్మంబు వాక్చయంబులు నిశ్చయంబులుగా వగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్నుపై నిడియున్న యడుగుదోయిని

మెల్లఁగాఁ దీసెను. తీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని యక్కమ
ఠంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు ని ట్లనియె. "ఓరీ! మక
రాధమా! మోసముల కెల్ల నిధి యగు వంచకమే యిటు వంచింపఁబడఁ
గా, నీవంటి పుట్టుగుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా? చాలుఁ
జాలు. నీతోడ మైత్రి చేసినందునకు ఫలము తోడనే కలిగినది. ఇఁక
నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్వుండ నయ్యు
దైవవంచనచేత రాజ్యంబుఁ గోలుపోయి ప్రాణ చెడి రిపులతోఁ బడ
లేక కళత్రపుత్రమిత్రసుఖవిముఖుండనై లేచి వచ్చి నిలువ నీడయుఁ ద్రాఁగ
నీరును గానక యేకాకినై యడవులు పట్టి తిరిగి తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేరి
స్వచ్ఛందాహారంబున నుదరపూరణంబు గావించుకొనుచుఁ గుల గోత్ర
నామంబులు దాఁచుకొని మొన్నటిదాఁక కాలము గడుపుచుండి, నీపెద్ద
తనంబు చూచి బుద్ధి భ్రమసి మిత్రవంచకుఁడ వని తెలియంజాలక నీతోడి
సఖ్యం బంగీకరించితిని. నీవును బాపాత్ముఁడవై నీభార్య దుర్బోధ
చేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిలోపాయంబున నన్ను మట్టుపెట్టఁ దలఁచి,
మాయింటికిం దారగింపవు గాని ర మ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాడిన నే నా
మ్మి మోసం బెఱుంగక నీమందిరమ్మునకుఁ జిరమ్ముగాఁ దలదాఁచుకొన నిశ్చ
యుండనై నితాంతసంతోషంబున బయలుదేఱి మధ్యమార్గంబున
నాకారవికారాదులచే భవదీయం బగు మనోవ్యవసాయం బూహించి
పూర్వపుణ్యవశమున నీయుపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నోటి
విడిచినవానిఁగా భావించుకొనుచున్నాఁడను. ఆఁడువారు మంచి యె
ఱుంగరు; చెడ్డ యెఱుంగరు; పట్టి కుచ్చితములు పన్ని తమ పట్టినపట్టు
సాధించుకొనఁ జూతురు. నీవు నాతోడిచెలిమిం జేసి యిల్లు పట్టకున్న,
న న్నీలాగున నైనఁ జంపింపఁ దలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన

పన్నుగడ యయి యుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరు
వము ఫేనసదృశంబు; సంపదలు తటిచ్చంచలంబులు; అలంకారంబులు
భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుత్రాదు లాశ్మశానగమనులు గాని యాపయిని
వచ్చువారు కారు; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది.
అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక సద్యఃపాతి యగు
తనువును నమ్ముకొని కీర్తిశరీరము విడిచి నిత్యం బగు నపఖ్యాతి గడి
యించుకొంటివి ప్రాణాధికుఁ డయిన మిత్రునినే యిట్లు చేసిన పరమ
సాహసికునకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు. మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవు
వాఁడవో! నీయట్టి మిత్రద్రోహిం జూచుచున్న నఘం బొదవును.
ఇఁక నీవు నాయెదుట నిలిచి నన్నుఁ గలిగింపక, వేవేగ నీ యింటి త్రోవఁ
బట్టి పొమ్ము." అని ముక్కును మొగమును జూడక మాఱనాడి,
నిస్త్రపుం జేసి మామొలిఁకని నక్కడనుండి సాగనంపెను. క్రక
చుండును విస్మయాక్రాంతుఁడై దిక్కులు చూచుచు గోఁడిచేతుల నొగ్గిగి
నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టిపని నైన సాధింపవచ్చును. నాయం
డనుగ్రహించి మీరందఱును నా కొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము
చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను
మార్గమునందు నొకరొకరముగా నిలిచి, అతఁడు మీ సమీపమున
నుండి పోవునప్పుడు 'విప్రోత్తమా! కుక్కను నేల కొనిపోవుచున్నావు' అని
ప్రశ్న చేయుఁడు. ఇంతమాత్రమును మీరు తోడుపడితిరా, మిగిలిన
కార్యమును నేను జక్కఁబెట్టెదను." అని మాయావంచకుఁడు పలికెను.
మంచి దని మాపనికి సమ్మతించి, తక్కినవా రందఱును బ్రాహ్మణుని
కగపడకుండ జని మాతఁడు వచ్చుదారిలో సందందుఁ గూరుచుండి,
మాతని రాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ్మణుఁడును మేఁక
పోతు నెత్తుకొని, మొఱటపంచకుఁ డున్న తావునుండి పోవుచుండెను.

అప్పుడు వాఁడు "అయ్యో! మీరు చూడఁబోయిన బ్రాహ్మణోత్తము
లుగా నున్నారు. ఈకటికుక్క నేల ముట్టుకొని తీసికొనిపోవుచున్నారు?"
అని యడిగెను. అంతట నా బ్రాహ్మణుఁడు నేత్రాంతంబులఁ
గెంపు గదుర. "ఛీఛీ! త్రాగుఁబోతా! దురాగతభాషలు ప్రేలకుము.
నే నధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీపవిత్ర మైన ఛాగమును అపవిత్ర
మైన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నో రెట్లు వచ్చినది? పో పొ" మ్మని
యామాటలను లక్ష్యము చేయక తనత్రోవం బోవుచుండెను.
మఱి నాలుగడుగులు సాగినతరువాత రెండవ ధూర్తుఁ డెదురు వచ్చి.
మస్తకన్యస్తహస్తుఁ డయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి,
'స్వామీ! మీరు సర్వముం దెలిసినవారు గదా? ఈనల్లకుక్క నెగ్గు లేక
ముట్టుకొనుచున్నారే" యని పలికి పోయెను. అంతట నావిప్రుఁడు డెంద
ములో నించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాఱు చెప్పక మేఁకం
గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూఁడవవాఁ డెదురుపడి, "ఇది యేమి?
బాపఁడా! ఇంత యక్రమమునకు లోఁబడినావు. నీ వెత్తినది బ్రాహ్మణ
జన్మము గదా? అస్పృశ్యమును గుక్కలముల నేటఁ గలిపి లోకు లెల్ల
నవ్వఁబట్టఁగలు రాజవీధిం బడి యీయపవిత్ర మైన వేసి నెచట కీడ్చు
కొనిపోయెదవు? ఈరాజ్య మేమిపాపము చేసెనో కాని కులాచారధర్మ
ములు నిర్మూలములు గాఁబోవుచున్నవి." అని పలికెను. అంత నాయనం
తాపసుఁడు మఱి శంకాక్రాంతంబు నొంది శంకామగ్నుం డయి, "ఒకరు కా
దిద్దఱు గాదు, కన్నవా రెల్లను దీనిని నే యనుచున్నారు. నా కొక వేళ
మతిభ్రమ జనియింపఁ బోలు" నని చింతించుచు, ఉల్ల ముయ్యెలలాగున
నూఁగ నిటునటుం జూడఁ దోఁచక యనుమానించుచు నిలుచుండెను.
మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁబాయక వెంబడించి వచ్చుచున్న
మాయాప్రపంచకుఁడు తనప్రయత్నము ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చెఁ గదా
యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లుగాఁ జేరువ నున్న

తోడుదొంగతో నిట్లనియె: "పాప మీ ముగ్ధబ్రాహ్మణుని నెత్తివానిం
జేసి యెవ్వరో యిట్లు కుక్క నొకదానిం గట్టిపెట్టిరి. చూచితివా యీ
తని దురవస్థ?" అని విప్రుని యకార్యకరణమునకు వ్యసనపడునట్లు
పలికి పకపక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుం డామాటలు విని, యిందఱేకవాక్య
ముగాఁ జెప్పిన నబద్ధము కానేర దని నిశ్చయించి తన బ్రమాదమునకు
లోపల నొచ్చుకొనుచు యజ్ఞచ్ఛాగము నచటనే విడిచిపెట్టి, మరల
వెనుకకుం బోయి ఘూర్ణిలంకలుం గొలంకునకుం జేరి [illegible] తటా
కములో స్నానము చేసి శుచియై తడిబట్టలతో నింటికిం బోయి, పాప
పరిహారార్థము గాయత్రి జపించుకొనుచుండెను ధూర్తులా మేకపోతుం
గొనిపోయి, చంపుకొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుండు చెప్పిన విని, చిత్రవర్ణుండు మంత్రియు ని
ట్లనియె. "నిమిషకాలము శత్రువులతోఁ గలిసియుండుట యెంతో ప్రా
ణాంతముగా నుండును. అట్టిచో నీ వంతకాలము హిరణ్యగర్భుని
వీట నిర్భయముగా నుండఁగలుగుట చూడ నాశ్చర్యకరముగా నున్నది.
శత్రుమధ్యమునఁ [illegible] కాలము [illegible] గడపెరు [illegible] యున్నవాఁడవో
తెలుపుము." అనిన, మేఘవర్ణుండు వినయముగా నిట్లనియె.
"స్వామీ! కార్యార్థి యై యున్నవాఁడు ప్రయోజనము ముఖ్య
ముగాఁ జూచుకొనక యెన్నఁ [illegible] దలకొని తన పను
[illegible] వహించి మోచి [illegible] కార్యము సాధించుకొనును.
పూర్వ మొక వృద్ధసర్పము తన కార్యము [illegible] కప్పల
[illegible]కొని మోసి, కడపటం దన మనోరథ మీడేర్చుకొనలేదా?
దేవర కాకథఁ జెప్పెదను ఆకర్ణింపుఁడు.

కాంచీపుర సమీపంబున నుండు [illegible]ద్యానంబునఁ దడవుల
నుండి మందవిషుఁ డను వృద్ధసర్ప మొకటి వాసము చేయుచుండె
ను. అది యొక్క నాఁ డహారసంపాదనమునకు [illegible]

రంబు వెడలి, ఒక్కచోట ఘకఘకలంబులు మిన్నుముట్ట గంభీరజలం
బుల సలరారు సరోవరంబు పొడగాంచి, యందుఁ బ్రవేశించి యామం
డూకంబుల నెల్ల భక్షించు మార్గంబు దొరకక, కొండొకవడి చింతించి
యొక్కయుపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపై ఫణంబు వాల్చి
వ్యాధిగ్రస్తుని విధంబున మూల్గుచుఁ బడియుండెను. అది చూచి జల
పాదం డను మండూకస్వామి చేరవచ్చి యిట్లనియె. "ఓనాగకులావతం
సమా! నీవు తొంటిచుక్కొన్న మహాబలుఁ డంతవాని వలెనె నొక్కగుక్కను
వాత నీసికొనఁగలవు అట్టి నీ వీనాఁడిట్లు కప్పలు కుప్పతిప్పలుగా
బ్రోవులు దుముకులాడుచున్నను భక్షింపఁ జాలక, ప్రాణములు కన్ను
గొలుకులలోఁ దెచ్చుకొని పడియుండుట యెంతయు వింతగా
నున్నది. ఇందు కేమి కారణం బెఱిఁగింపు" మనినఁ గాలాహి యిట్లనియె.
'నాకుఁ గారణంబిది యని యే మని చెప్పుకొందును? నే నిది
వఱ కెన్నఁడును బొట్టకొఱకుఁ బరులను దేహీ యని యాచించినవాఁ
డను గాను. నేఁటికాలమునకు నాకు మీవంటివారి ననుసరించి పొట్ట
పోసికొనవలసిన దినములు వచ్చినవి. వేయేల? ఇకముందు మీ రనుగ్ర
హించి భోజన మిడిన గుడిచెదను. లేకున్నఁ బస్తుండవల
సినవాఁడ నగుదును. నిన్నటిదినమున మధ్యాహ్నకాలంబున నే నాహారేచ్ఛం
బ్రిమ్మరుచుండ, నొకభూసురకుమారుఁ డాత్రోవను జనుచు దుర
దృష్టవశమున నాతలమీఁద సముగు నైచెను. ఆయవమానమును సహిం
పలేక నేనతఁడు బుస్సు మని విషాగ్ను లుమియుచుఁ దత్క్షణంబ యావిప్ర
నందనుని కాలొత్తిపట్టి కఱచితిని. ఆకాటు తిని విప్రార్భకుండు భయాతి
రేకంబున గృహంబునకుఁ బోయి తండ్రికంతయుం దెలిపి పులుకుపులు
కున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురుగులు గ్రక్కుచు నేలఁ బడి
కన్నులు తేలవైచెను. బ్రాహ్మణుఁడును గొడుకుం దొడలమీఁద నిడు
కొని యపారశోకమగ్నుం డై పరిపరివిధముల విలపింపఁ జొచ్చెను.

అప్పు డాతని బాంధవులు పలుతెఱంగుల మృదుభాషణంబు లగు భాషణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్ప మరలింప, ఆయర్ధరాత్రివేళఁ జిమ్మచీఁకటిలో నారిమీఁద నెక్కడనుండియో పాపముతోఁ బోలు విషవైద్యుని బిలుచుకొని వచ్చి యాచిన్నవానిని వీఁడు మావాఁడు గాని మావాఁడు కాఁడని వానిపాదములమీఁదఁ బడవైచి, తనయనుగ్రహంబున విషముక్తుఁడయి లేచి కూర్చున్న కొడుకును జూచి యంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబు గాఁగ, 'వీఁడు మాకు పెట్టిన చెట్టని జీవనము లిచ్చిన యా ఘనుని వేనోళ్లఁ బొగడి పెక్కుకొలిపి నాపైనాఁటి యాగ్రహం బుడుగక యాబ్రాహ్మణుఁడు నన్ను దేశించి యిట్లనియె. 'ఓపన్నగమా! పున్నమచందమామను బోలు నీయర్భకుని మోము చూచి, దయ పుట్టక నిర్హేతుకముగాఁ గాటువేయ నీకు నోరెట్లాడెను? సదా రంధ్రాన్వేషణమే పనిగాఁ గుటిలగతి సంచరించు పాపజాతికి నీ కెట్లు దయ పుట్టును? నిష్కారణముగా విప్రబాలకుం గఱచిన యీపాతకంబు నీ దేహ మెల్లం జుట్టుకొని, నీయహంకారపంక మింకను గ్రింతనణకును నీ కాహారముగా నున్న భేకముల నీతల మోపించి దయారుతి నవి యొసఁగిన యాహారముచే నీచేతం గుఱిపించుఁ గావుత' మని రోషావేశంబున ఘోరశాపం బిచ్చెను. పాముల బాముల నెమందును? ఆశాపాతకంబు లశనిపాతంబు వోలె నాకర్ణంబులఁ జూడి హృదయభేదనంబు గావింప, నాయొడలు నావశము గాక కాళ్లు లేనివానివలెఁ గదలలేక మెల్లమెల్లఁగా బ్రాఁకుచు మీకృప నాశ్రయింప వచ్చితిని. దైవోపహతుండ నయి మీపాలఁ బడిన నన్నుఁ జేపట్టుఁడిక, మీవాహనముగాఁ జేకొని యాహారదానంబు చేయుచు రక్షింపుచుండిన, ఎప్పుడును మీపాదములు కొలువు చేయుచుండెదను.'' అనుడు జలపాదుం డుప్పొంగ యాహారకౌతూహలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టోరగంబు మాయావాగురం దగులుకొని దాని మూఁపునకు నెక్కొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జలపా

దుని నిజభోగమున స్వాహించి, కొండొకవడి చిత్రపరిచారంబున నిందు
నందుం ద్రిప్పి లేని బడలిక తెచ్చుకొని రోజుచుఁ దల వ్రేలవైచి
యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుం జూచి, నీ వేల యిట్లు నడవఁ
జాలకున్నా వని యడిగెను. మందవిషుండు: స్వామీ! నిన్నటినుండి
కబళమాత్రం బయిన నాహారంబు లభింపమింజేసి, మహోపవాసం
బున నొక్కుచు జవసత్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్నవాఁడను.
కటికియాఁకట నకనకంబడు నా కిప్పు డాహారంబు దయచేసితం గాక, నా
వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండినమీఁదట
మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింపవలయు." అనిన, నావా
క్యంబులు నిజమ్ము లని నమ్మి, యంతరంగంబు గరఁగినవాఁ డయి జల
పాదుం డిట్లనియె. "ఓభుజంగపుంగవా! నే నొక్కమాట చెప్పె
దను వినుము. మత్స్యమత్స్య నీవు నన్నడుగవలసిన పని లేదు. కడుపు
చిచ్చు దరికొనునప్పు డెల్ల వలసినన్ని మండూకంబుల భక్షింప నొక్క
సారిగా నీ కిదె యాజ్ఞ యొసంగినాఁడను. ప్రతిదినంబును నీ విచ్చవచ్చి
నన్నిటిఁ గొనవచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేప్సితంబుగ నాహారంబు
గైకొని వచ్చి, మరల నాహానకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము." అనిన
మహాప్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి కఱవుదీఱ, జిఱుకప్పలఁ
గొన్నిటిఁ గిచుకు రన మ్రింగి జఠరానలం బార్చుకొని మండూకరాజు
నెదుర నిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛను ప్రతిదినమును వలసినన్ని
టిని దిగమ్రింగుచు, తొలుత సన్నగాండ్రను పిదప బలవంతులను దద
నంతరము మంత్రులను దినక్రమమున జలపాదావశేషంబుగా హ్రదంబు
నిర్మండూకంబు గావించి, కట్టకడపట నాకప్పలతేనిని సహితము
కూఁడదం బట్టుకొని మేనిమాంసం బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యి
ప్పటికి నావ్రతసమాప్తం బయ్యెఁ గా యని సంతోషించుచు, ఆకొలను
వెడలి నొండొకచోటికిం జనియెను.

నేనును మంత్రివిష్ణుని చందంబుననే యవమానంబున కోర్చి కొని, ప్రతిపక్షికార్యనిర్మూలనం బొనరించి స్వకార్య ముద్ధరించితిని. భగ్గున మండు దవానలంబు వృక్షాగ్రంబులం గాల్చి విడుచుం గాని, వాని నిర్మూలముగా నాశింపం జాలదు. శైత్యశీల మయ్యును నదీజలంబు తటస్థిత వసుమతీజంబుల మూలంబులతోడం బెల్లగించును. కాబట్టి మంచి మాటలతో సాధింపవచ్చు ననిని, పరాక్రమశతంబుచేనైన సాధింపరాదు. అందు వలన హిరణ్యగర్భుండు సంధికిం దగినవాం డనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘవర్ణుండు మిన్నకుండెను.

అంత మంత్రి సారపక్షి చిత్రవర్ణునకు వెండి యి ట్లనియె. "దేవా! సర్వజ్ఞుండగు హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొని యాతని రాజ్యం బతనికే యథాపూర్వకముగా నిలుపుట శ్రేయస్కరము. మున్ను మనము కర్పూరద్వీపమునుండి [illegible] సింహళద్వీపాధిపతియగు మహాబలుండు [illegible] యని చారుల వలన నేటియుదయమునకే విన్నాడను. విచారించి చూడ హిరణ్యగర్భుం డచ్చటకు మాత్రమే సంప్రతి, మనతో యుద్ధము చేయ సారసరాజును సహాయముగ వేచుటకే యుండును. మనయూహయె నిజమయ్యెనేని, మహాబలుండును పూర్వ మెక్కినాడ మనచే నవమానితుం డై యున్నవాడే కావున మహాసంతోషముతో హిరణ్యగర్భునకుం దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారిద్దరుం గలిసికొని మన విరోధ దండు వెడలుట సంగతి చేసిన ప్రస్తుతస్థితిం బట్టి విచారింప మనము వారిని గెలువం గలుగుట దుర్ఘటము. కాబట్టి హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొనుటయె యుక్తమనుపక్ష మని నాకుం దోచుచున్నది.

అనిన మంత్రిహితవచనంబు నాకర్ణించి రాజహంసుం డగు చిత్రవర్ణుం డి ట్లనియె. "హిరణ్యగర్భుండు సెలవు దాలమిచ్చి మనచేం బరాజితుం డయ్యెనో యప్పు డే రాజ్యాధికారపూజ్యతం గోలుపోయి మనకు సేవకప్రాయుం

డమ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి, సకల రాజ్యాధీశులకుం బ్రతి ష్ఠింపవలసినంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది ? అంత కలిగినప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. 'ఈఁగ గాచి, పాలమును నక్కలకుఁ బెట్టి నట్లు' బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని కష్టపడి రణంబునం గెలుచు కొన్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరులపాలు సేయ నేల? ఈవిష యమున సక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీఁద ధ్వజ మెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నా ప్రతాపానలంబు వేఁడిమి నాతఁ డింకొక సారి బాగుగఁ జవిచూచెడుం గాక!" అనుచుండ నొక శుకంబు రోఁజుచు, గొలువుకూటంబు దిక్కునకుం బఱతెంచుచు [illegible]ముననుండి "దేవా! సింహళద్వీపరాజ సైన్యానీకంబులతోడ న్వెడలివచ్చి మనపట్టణ మాక్రమింప వారాంగనల నిర్జీయుచున్నాఁడు." అని కేకవేసెను. నా వాక్యము విని యులికిపడి 'యేమి యేమిటి' యని యాతురతతో నడిగెను. కొలువువారును సంభ్రమము [illegible]. అంతఁ జిలుకయు సమీ పమునకు వచ్చి రాజునకు మొగము వేసి నమస్కరించి, "దేవా! సింహళద్వీపరాజగు మహాబలుం డాకస్మికముగాఁ గోటకావల మేమియు [illegible] [illegible] వచ్చి, తనసేనల నగరంబు పరిగడ [illegible] [illegible] మన్నాఁడు. అతండు మన రాజనాని స్నమీపించుచున్నాఁడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. వారిం జూచి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బరిభ్రమించుచున్న [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]లంబులు గోయుచు, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ముననుండి [illegible] మిమ్మును మన్నను [illegible] చేయుచు లేచి [illegible] [illegible]గాంచితిని. [illegible]తమాన [illegible] [illegible] దానికారణంబు యోచించుచుండ నింతలోఁ [illegible]వేటు [illegible] [illegible] [illegible]కంబులు వినవచ్చెను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]వారంబు నాలోకించితిని;

తదనంతరము పురోహితుఁ డయి వచ్చిన యొకబకంబువలన మన వీ డాక్రమింప వచ్చిన సారసాధిపుని సైన్య మగుటం దెలిసికొని, దేవర కా సమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం బఱతెంచితిని" అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమ్మయూరరాజు క్రోధావిష్టమూర్తియై లేచి, కొలువు కలయం జూచి యిట్లనియె: "సారసప్రభు! నిన్ననో మొన్ననో కదా మహాబలుండు మనమీఁద దాడిసేసి వచ్చి యవరంబునం బరాభవంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబులతో నడవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు! వాని సంతతి యింతలోనే మఱచి తాను లోకమానసి యనుకొని ప్రబలత్వ మస్బలత్వంబులు తలంపక తెగించి వచ్చి కొండకు వాకిట్ల [illegible] మనమీఁద నేమొ గంబున వచ్చి యిందు [illegible]! [illegible] కండకావరము! మన [illegible] సైన్యంబుగా యమ [illegible] గావించెదను. [illegible] నగు నామునకుఁ దృణకల్పుఁ డగు [illegible]! వాని సైన్య మెంత? ము న్మంద [illegible] వచ్చిన [illegible] కాహోటంబు కావిం చి [illegible] గూడ [illegible] తప్పక [illegible] గావింతును." అని [illegible]యంబుగా [illegible].

"[illegible] గాదు. [illegible] చేసి గలవాఁడు [illegible] [illegible] సైన్య [illegible] యున్నది. తామ్రచూడుండు [illegible] నాఁగి నడచె [illegible] ధైర్యంబును [illegible]యంబును బాహుబలంబును మెఱ [illegible] [illegible]చక్షు [illegible] నాకంటికి [illegible]. అందుచే మన సైనిక

నికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగియున్నవి; ఎల్లకాలంబును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకఁడుండు [illegible] బడినవాఁడె కదా యని తలంపం బని లేదు, శిఖిశిఖాతప్తం బగు జలంబై పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మంబు [illegible] గాలగతులం గ్రిందు మీఁదును మీఁదు క్రిందును నగుచుండును. కరనిహత కందుకం [illegible] కరుపటుకును [illegible] చుండుటయు [illegible] చుండుటయు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చేయుదురు. [illegible] వివాదము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చేసి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

యోగు లని వేషములు వేసికొనువారి నెల్లఁ గాళ్ళు కడుపులు బట్టుకొని యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంకులు గట్టించుకొనును, ఱాయి గన్న ఱాతికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వ రేతీర్థము పేరు చెప్పిన నప్పటికిఁ బోయి మునిఁగి వచ్చుచు, లోకములో లేని నోములు వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినపిమ్మట, నాయింతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన గర్భవతియై యొక్కపుత్త్రకుం గనియెను. లేకలేక కలిగిన సంతాన మగుటంజేసి, తల్లిదండ్రు లాచిన్నవానిని తామ్రబిరాఁదికాలు నేలఁ బెట్టనీక ప్రాణములకంటె నెక్కువగా గారాబమునఁ బెంచుకొనుచుండిరి. ఒక్కనాఁ డాబిడ్డను బాలిచ్చి నిదురపుచ్చి, యుయ్యాలలోఁ బరుండఁబెట్టి, ముంగిసిని గావలి యుంచి యాజ్ఞసేని పొరుగువీధి నున్న తన పుట్టినింటికిఁ జూడఁ బోయెను. నాఁడు పర్వదిన మగుటంజేసి రాజునగ్గఱనుండి పార్వణశ్రాద్ధదాన మిచ్చుటకొఱకయి, యాబ్రాహ్మణున కాహ్వానము వచ్చెను. సహజదరిద్రుఁ డయిన యాశుద్ధశ్రోత్రియుఁ డప్పు డిట్లు చింతించెను. "రాకరాక నేఁటికాలమునకు భూపతికి నాయం దనుగ్రహము వచ్చి, సాహిత్యపరు లనేకు లుండ వారిం గాదని నాకే దాన మియ్యఁ దలఁచి వర్తమాన మంపెను. నన్ను భాగ్యవంతునిఁ జేయవలెనను తలంపుతో నేలిక పిలువ నంపినను, నాపాలిటి యభాగ్యదేవత సమయమున కీయసందర్భము దెచ్చిపెట్టినది. ఇంటఁ బుట్టినింటనుండి నాభార్య వచ్చు నెప్పుడు? నేఁ బోయి దానము పట్టు టెప్పుడు? రాకున్న నేమి పోవును నన్ను, నిందాఁకఁ గంటికి ఱెప్పవలె నుండి కాపాడుకొనుచున్న పిల్లవానికడఁ గాపుండువారు లేరు; పోక మానెద నన్న, భూపాలుఁ డాదానము నన్యుల కిచ్చివేయును. నా కొక్కయుపాయము కనుపట్టుచున్నది. బహుదినములనుండి కన్నబిడ్డవలెఁ బెంచుచున్న నకుల మున్నది గదా! ఈ పెంపుడుముంగిని నా ముద్దుపట్టికి రక్షక ముంచి, కదలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట

నున్నట్లు పరుగెత్తుకొని వచ్చెదను." అని నిశ్చయించి, ముంగిసను ససం
కేతముగాఁ జెప్పి యాయర్భకునకుఁ గావలి పెట్టి, రాజమందిరమునకుం
బోయెను. దానమునిమిత్త మేగిన పేదగడియయును బ్రాహ్మణునికి
శరీర మొక్కటియె రాజమందిరమున నుండెను, గాని చిత్తమంతయు
నింటిమీఁదను గొమారునిమీఁదనె యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణ
సర్పము మిద్దెమీఁదినుండి యుయ్యాలచేరలగుండ బాలుఁడు నిద్ర
పోవుచున్న పాన్పుమీఁదికిఁ బ్రాకి వచ్చుచుండెను. దానిని ముంగిస
చూచి యొక్కయెగు రెగిరి మెడ పట్టుకొని కొఱికి ముక్కముక్కలు
చేసి క్రిందఁ బడవైచెను. అంత నబ్రాహ్మణుఁడును రాచనగరం గాను
వీఁపములు గ్రహించి, కొమరునిమీఁది ప్రేమ తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేల
మీఁద నడుగులు మోపక డోలాయమానమానసుం డయి మహావేగ
ముతో వచ్చుచుండెను. బభ్రువునుం దనస్వామి యడుగులచప్పుడు విని
పామునెత్తు రంటికొన్న నోటితో మార్గముపొడుగున రక్తబిందువులు
జాఱ వీథిగుమ్మముదగ్గఱ కేఁగి, సంతోషముతో నాబాపని కాళ్ళ
వ్రేళ్ళం బడి పెనఁగఁ జొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖం బగు నకులంబును
జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన, భయపరీతచేతస్కుం డయి యా
పాఱుఁడు తనకొమారునినె యీనకులంబు చంపి వచ్చె నని యెంచు
కొని, పెంచిన విశ్వాస మయిన లేక నాముద్దుపట్టి నెత్తురుఁగందు నెట్లు
గఱచితి వని దురహంకారంబునఁ జేతనున్న దుడ్డుకఱ్ఱను హస్తమున
నంకించి నకులమును మోఁదెను. ఆమోఁదు శిరంబునఁ దగుల గ్రుడ్లు
వెడలఁబెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్కపెద్దయఱ పఱచి
నకులము ప్రాణము విడిచెను. అట్లు ముంగిసయుసుఱుఁ గొని యాభూసు
రుఁడు నందనునికయి ప్రలాపించుచు లోనికిం జని తలిమంబునఁ జెక్కు
చెమర్పకుండ నిదురించుచున్న బాలకుని గని, ప్రమోదమానమానసుం
డయి, పదఁపడి డోలాసమీపంబున ఖండఖండము లయి పడి

యున్న నక్షత్రాదులను జూచి చోద్యపడి, కలదూష్య తెలిసికొని శోకో
ద్రేకమ్ములను [illegible] శిరఃకంపములను హస్తతలమ్ముల మోదుకొనుచు
నెందు [illegible] కలుగని కలుషము [illegible] గా యని పెద్దగా దవ్వు
[illegible] కాన్యములు సావకాశముగా
విమర్శించక [illegible] చేయరాదు."

అని [illegible] యనుమానించి, [illegible]
పరికించి [illegible]
[illegible]
[illegible]
దీర్ఘాలోచన [illegible] కార్యములు [illegible] జాగుచేయు
చుండుట [illegible]
పురము [illegible] తెలిసెం
[illegible] ముఖ్యకర్తవ్యము. [illegible]
యొకరిని [illegible] మాచు
కొందము. నాకుం [illegible] సైన్యం
దారసించి [illegible] సైన్యవారణాయుధము సగిర
యుపాయము [illegible] కనుపడుచు. [illegible]
గోచరము [illegible] కలిగిన [illegible]. ఆలోచించి సర్వసమ్మత
మయిన పక్షము నవలంబింతము." అని దావనాయకుం డిట్లనియె.

"మనము హిరణ్యగర్భునితోడం [illegible] గెలుపు కొన్నవార
మయ్యు, మనవారలు పోకవారలు పలు [illegible] పలు యయిన, మన
వారిం గల మోషవారి [illegible] గలవారు పెక్కండ్రాలము చేసి
స్వర్గప్రాప్తు లయిరి. [illegible] తాయంబుసిండ
గాయంబులు గలవారయి. పోరి [illegible] కిరానివారయిరి. ఇట్టి యశక్తు
[illegible] మేము శూరుల మని సాహసంబున వైరిం

దలపడుదుమేని మనవారు శరీరంబులు కాసపడక యోపినంతనట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈమహాబలుం డిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణముచేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు; తన తొంటివిరోధంబు సాధించుకొనవలయు నను నుద్దేశంబును దానికిం గొంత తోడుపడి యుండవచ్చును. అయినను నవమిత్రమనోరథం బెడేలునేని, ఈతండు సంతుష్టుం డగు. తనపురికి మరలఁగలవాఁ డగుటకు సందియంబు లేదు. మన మిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధానపఱచుకొను యత్నంబు చేయుటయె ప్రధానానుష్ఠేయ మైన కార్యము. కావున మునుముందర యీహంసస్వామిపాలికి మనమాత యరుగవలయు: అట్లరుగు మాత కార్యసంఘటనం గానప్పుకొని మొల మరలం జేయుటకు లోపలనె యీమహాబలుని శిబిరమువలన నొకటి పుట్టకుండ, ఈక్షణంబ సారస రాజునొద్ద కొకరాయబారి నంపుదము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలంబుగా నడుచును.'' అనిన రాజును సౌ నని యొకొనియెను. అప్పుడె రాజానుమతంబున మంత్రి యపుణముఖుని రప్పించి, మహాబలునితోడం బలుకవలయు పలుకుల నెల్లం దేటపడఁ గఱపి, కార్యంబు పొత్తుగఁ జుచు కొని రమ్మని పంచిన, నాతండును వినయవేషంబుననం జని నగరంబు వెలగడ నొక్కవనంబున నున్న స్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షకులకుం దన వచ్చిన కార్యంబు చెప్పి, యెల్లసైనికులు మూఁకలు గట్టి తన్నుఁ జూచుచుండఁ దన్మధ్యంబున నొకచోఁ జంపకతరుసమీపంబున లతాగృహంబున వసియించియున్న మహాబలునికి ద్వారపాలకుల వెంబడిం బోయి సందర్శించి నమస్కరించి, యాతని యాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబునఁ గూర్చుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

''దేవా! జంబూద్వీపాధినాథు లగు చిత్రవర్ణమహారాజులవారు తాముగ దేవరవారితోడ నాడు మన్న మాటల విన్నవించెద; అవధాన

ముతోఁ జిత్తగింపుఁడు. 'ఇరుగుపొరుగుల దేశముల కేలికల మైయున మునము మనలో నిట్లు దుర్మత్సరంబు వాటించి మానుషధర్మమును మఱచి లోకులు మనలం దలయెత్తి చూచ జగడము లాడుచుండుట యుచితము గాదు. మన మైకమత్యంబు ప్రేమ్మిని సోదరభావంబు గూరి యుందుమేని, ముల్లోకము లొక్కట నెత్తివచ్చినను గలన మ్రనలం దేఱి చూడఁగలవే? పూర్వ మేవేళావిశేషముననో మన మనసులలోఁ గ్రోధాగ్ని పొడచూపి, మెల్లమెల్లఁగా రాఁజి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూపమునం బయల్వెడలి యుభయపక్షములవారిం గొందఱ దహించి యప్పటి కాఱినది; ఆఱిపోయినదాని స్మరల మండఁజేయుచు మన మానసములం గోపంబును గాపురం బుండనిచ్చుట యుభయులకును క్షేమకరము గాదు. ఇఁకముందు మన మన్యోన్యస్నేహము నవలంబించి మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడి మనుట మాయభిమతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుఁడు మన కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడుగా నుండఁ దగినవాఁడు. ఆతనిరాజ్యం బాతని కిచ్చితిమని తెలిపి, మాతోడ సఖ్యంబు నెఱప నాతని నడుగ నేఁడె దూతను బంపుచున్నారము."

అని చెప్పి యూరకున్న, మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తన బలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలియుండుటం జేసియుఁ దన వచ్చినకార్యం బనుకూలముగా ముగియు చిహ్నములు కానఁబడుచుండుటం జేసియు సంధి చేసికొనుటయే యప్పటి కుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వవైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియె. అప్పుడు మహాబల చిత్రవర్ణులకుఁ గపాలసంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచించి, యుచితగతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకలేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొనిపోయి హంసస్వామితో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందుపఱుచు

కొని రా వరుణముఖుండె తగినవాఁ డని యెంచి, ఆతనిని పయనంబు చేసి క్రమ్మఱఁ గర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగమనం బున కెదురుచూచుచు దినము లెన్నుచుండెను. ఆతండును గతిపయ ప్రయాణంబులఁ గర్పూరపురీవిం జేరి రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్ను వెంటఁబెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్యావాసంబుం జొచ్చి యచ్చట నాప్తవర్గముతో నిష్టకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయు చున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కారపూర్వకంబుగాఁ ద న్నెఱిఁ గించుకొని, మితహితోక్తుల ని ట్లనియె. "జంబూద్వీపాధినాధుండు చిత్రవర్ణుండు దేవరసుగుణసంపదను బలువురు ప్రశంసింపఁ బూర్ణమ నంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడి మైత్రి నపేక్షించి న న్నిటకుం బుత్తెం చెను. నేఁడు మొదలుకొని యథాపూర్వకముగా దేవరవారు కర్పూర ద్వీప రాజ్యాధికారంబు మరల వహియించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజా పాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామితోడి సౌహార్దసౌఖ్యం బను భవింప నర్హులు." అని లేఖం జేతి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని చదువు కొని, హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, 'నీ వీ యరుణముఖునితోడం జంబూ ద్వీపంబున కరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హసంభాషణంబుల నాతని నలరించి యాజ్ఞ బచ్చి ర' వ ్ని యానతి యొసఁగి, యరుణముఖుని నర్హ సత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు పలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలి పెను.

అంత ధవళాంగుండును నరుణముఖుండును బయలువెడలి, సరస సంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గానరాకుండ నడచి, కతిపయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేర చిత్రవర్ణుండు నిండుకొలు వుండియుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సందేశంబు సమస్తంబు

నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబలుండును మిత్రకార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి పరమానందభరితు డయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జనియెను. నాఁడు మొదలుకొని మహాబల చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైత్రిం బొదలుచు, పరస్పర క్షేమలాభంబులఁ బత్రికాముఖంబులం దెలిపి తెలిసికొనుచు, చిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమును ససాకల్యముగా వచియించి, మీగను సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, యైకమత్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుఁ డనిన, రాజపుత్రు లెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి వెలువడి జ్ఞానభాను స్సందర్శింపఁ గంటి' మని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత సనయు లయిన నృపతనయులఁ దనవెంటఁ దోడ్కొనిపోయి, సుదర్శనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసమ్మానంబులం బొంది, యొకయగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.

శ్రీరామముద్రాక్షరశాల—రాజమహేంద్రవరము.

తర్క సంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

తర్క సంగ్రహము

తర్కసంగ్రహము

క. శ్రీ గణాని
శా సర్వసజ్ఞ ॰ నార్తిహరుండున్,
శ్రీ ఏ నగు దేవునిఁ
బ్ర ప్రర్థ్యయుక్తి ॰ భజియింతు మదిన్.

౧. — ద్రవ్యము, గుణము, కర్మము, సామాన్యము, విశేషము, సమవాయము, అభావము, అని పదార్థము లేడు.

౨. — పృథివి, అప్పు (నీరు,) తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము, కాలము, దిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు, అని ద్రవ్యములు తొమ్మిది.

౩. — రూపము, రసము, గంధము, స్పర్శము, సంఖ్య, పరిమాణము, ప్రథక్త్వము (వేఱుపాటు,) సంయోగము, విభాగము, పరత్వము (దూరత్వము,) అపరత్వము, (సామీప్యము,) గురుత్వము, ద్రవత్వము, స్నేహము, శబ్దము, బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము, సంస్కారము. అని గుణము లిరువది నాలుగు.

౪. — ఉత్క్షేపణము (ఎగజిమ్ముట,) అవక్షేపణము (దిగద్రోయుట,) కుంచనము (ముడుచుట,) ప్రసారము (చాచుట,) గమనము (నడక,) అని కర్మము లయిదు.

౫. — పరము, అపరము, అని సామాన్యము ద్వివిధము.

౬. — నిత్యద్రవ్యములయం దుండు విశేషము లనంతములు.

౭. — సమవాయ మేకవిధము.

౮. — ప్రాగభావము (పూర్వమున లేకుండుట,) ప్రధ్వంసాభావము (నశించుటచే లేకుండుట,) అత్యంతాభావము (అసలే లేకుండుట,) అన్యోన్యాభావము, అని యభావము చతుర్విధము.

౯. — ద్రవ్యములలో గంధముకలది పృథివి. అది నిత్య, అనిత్య, అని ద్వివిధము. పరమాణురూపమయినదినిత్య; కార్యరూపమయినది యనిత్య. శరీర, ఇంద్రియ, విషయ, భేదములవలన ననిత్య మరలఁ ద్రివిధము. మనుష్యులు మొదలగువారిది శరీరము; నాసాగ్రవర్తియయి, గంధగ్రాహక మయిన ఘ్రాణ మింద్రియము; మృత్పాషాణాదికము విషయము.

౧౦. — శీతస్పర్శముగలది యప్పు (జలము.) అది నిత్య, అనిత్య, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్య; కార్యరూప మయినది యనిత్య. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్య మరలఁ ద్రివిధము. శరీరము వరుణలోకమునం దుండును; జిహ్వాగ్రవర్తియయి, రసగ్రాహక మయిన రసన యింద్రియము; నదీసముద్రాదికము విషయము.

౧౧. — ఉష్ణస్పర్శముగలది తేజస్సు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. నిత్యము పరమాణురూప మయినది; అనిత్యము కార్యరూప మయినది. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అను భేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీర మాదిత్యలోకమునం దుండును; కృష్ణతారాగ్రవర్తియయి, రూపగ్రాహక మయిన చక్షు రింద్రియము; భౌమము, దివ్యము, ఔదర్యము, ఆకరజము, అను భేదములవలన విషయము చతుర్విధము. వహ్న్యాదికము భౌమము, విద్యు(మెఱుపు) దాదికము దివ్యము, తిన్న దానిని జీర్ణముచేయుటకు హేతు

వయి యుదరమునం దుండునది యాదర్శము; సువర్ణాదిక మాకరజము.

౧౨. — రూపరహిత మయి స్పర్శముకలది వాయువు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్యము; కార్యరూప మయిన దనిత్యము. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీరము వాయులోకమునం దుండును; సర్వశరీరవర్తి యయి, స్పర్శగ్రాహకమైనత్వక్కు ఇంద్రియము; వృక్షాదికంపనహేతువు విషయము.

౧౩. — శరీరములోపల సంచరించువాయువు ప్రాణము; అది యొక్కటియే యయినను, ఉపాధిభేదములవలనఁ బ్రాణాపానాది సంజ్ఞలను బొందుచున్నది. [ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము. అను పంచవాయువులును పంచప్రాణము లనఁబడును.]

౧౪. — శబ్దగుణము కలది యాకాశము, అదియొక్కటి యయి, అంతటను వ్యాపించి నిత్య మయి యుండును.

౧౫. — అతీతము (భూతము) మొదలయిన వ్యవహారమునకు హేతు వయినది కాలము. అది యేక మయి సర్వవ్యాప్త మయి, నిత్య మయి యుండును (భూతము, భవిష్యత్తు, వర్తమానము, ఇవి యతీతము మొదలయినవి.)

౧౬. — తూర్పు మొదలయినవ్యవహారమునకు యోగ్య మయినది దిక్కు. అది యేకమయి, సర్వవ్యాప్తమయి, నిత్యమయి యుండును, (తూర్పు, పడమర, ఉత్తరము, దక్షిణము, ఇవి తూర్పు మొదలయినవి.)

౧౭. — జ్ఞానాధికరణ (ఆధార) మయిన దాత్మ, అది పరమాత్మ, జీవాత్మ, అని ద్వివిధము. అం దీశ్వరుఁడును సర్వజ్ఞుఁడు నయినపర

మాత్మ యొక్కటియే; జీవాత్మ ప్రతిశరీరమునందును భిన్నమయి యుండును; అది సర్వత్ర వ్యాపించి నిత్యమయి యుండును.

౧౮. — సుఖదుఃఖాదులను బొందుటకు సాధన మైనయింద్రియము మనస్సు. అది ప్రత్యాత్మయందు నుండుటచేత ననంత మయి పరమాణురూపమై నిత్యమై యుండును.

౧౯. — చక్షు (కన్ను) ర్మాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము రూపము. అది శుక్లము, నీలము, పీతము, రక్తము, హరితము (ఆకుపచ్చ), కపిశము (కోతివన్నె), చిత్రము, అనుభేదములవలన సప్తవిధము. అది పృథివియందును, జలమునందును, తేజస్సునందును, ఉండును. వానిలోఁ బృథివి యందు సప్తవిధముల నుండును; జలమునం దభాస్వరశుక్ల మయి యుండును; తేజస్సునందు భాస్వరశుక్లమయి యుండును.

౨౦. — రసన (నాలుక) చే గ్రహింపఁ దగినగుణము రసము. అది మధురము, ఆమ్లము (పులుసు), లవణము, కటువు (కారము), కషాయము (ఒగరు), తిక్తము (చేదు), అనుభేదములవలన షడ్విధము. అది భూమియందును, జలమునందును, ఉండును. అందు భూమియందు షడ్విధము; జలమునందు మధురముమాత్రము.

౨౧. — ఘ్రాణము (ముక్కు) చే గ్రహింప, దగినగుణము గంధము. అది సురభి (పరిమళము), అసురభి (కంపు), అని ద్వివిధము. అది పృథివియందుమాత్ర ముండును.

౨౨. — త్వగింద్రియమాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము స్పర్శము. అది శీతము, ఉష్ణము, అనుష్ణాశీతము, అనుభేదములవలనఁ త్రివిధము. అది పృథివియందును, అప్పునందును, తేజస్సునందును,

వాయువునందును, అందు శీతము జలమునందును, ఉష్ణము తేజస్సునందును, అనుష్ణాశీతము పృథివీవాయువుల యందును నుండును.

౨౩. — పృథివియందు పాకజనిత మైన రూపాదిచతుష్టయము (రూప, రస, గంధ, స్పర్శములు) అనిత్యము. ఇతరస్థలములయం దపాకజనిత మయినది నిత్యానిత్యభేదమును గలిగి యుండును. నిత్యగత మైనది నిత్యము; అనిత్యగత మైన దనిత్యము.

౨౪. — ఏకాదివ్యవహారహేతువయినది సంఖ్య. అది తొమ్మిది ద్రవ్యములయందుండి, యేకత్వము మొదలు పరార్థమువఱకు నుండును. ఏకత్వము నిత్యమును, అనిత్యమును అయి యుండును. నిత్యగత మయినది నిత్యము; అనిత్యగత మయినది యనిత్యము. ద్విత్వాదిక మంతట నిత్యము.

౨౫. — మానవ్యవహార కారణ మయినది పరిమాణము. అది తొమ్మిదిద్రవ్యములయందు నుండును. అది, అణువు, మహత్తు, దీర్ఘము, హ్రస్వము, అని చతుర్విధము.

౨౬. — పృథగ్వ్యవహారకారణము పృథక్త్వము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౭. — సంయుక్తవ్యవహారమునకు హేతు వయినది సంయోగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౮. — సంయోగనాశకగుణము విభాగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౯. — పరాపరవ్యవహారాసాధారణకారణము పరాపరత్వము. అది పృథివ్యాదిచతుష్టయమునందును, మనస్సునందును, ఉండును. అది దిక్కృతము, కాలకృతము, అని ద్వివిధము. దిక్కృత మయిన పరత్వము దూరస్థ మయిన వస్తువునం దుండును; దిక్కృత మయిన

యపరత్వము సమీపస్థవస్తువునం దుండును. కాలకృత మయిన పరత్వము జ్యేష్ఠవస్తువునం దుండును; కాలకృత మయిన యపరత్వము కనిష్ఠవస్తువునం దుండును.

౩౦.—ఆద్యపతనమున కసమవాయికారణ మయినది గురుత్వము. అది పృథివీజలములయం దుండును.

౩౧.—ఆద్యస్యందనము (కారుట) న కసమవాయికారణ మయినది ద్రవత్వము. అది పృథివీజలతేజస్సులయం దుండును. అది సాంసిద్ధికము, నైమిత్తికము, అని ద్వివిధము. సాంసిద్ధికము జలమునం దుండును. నైమిత్తికము పృథివీతేజస్సులయం దుండును. పృథివీసంబంధు లయిన ఘృతాదులయందు ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము; తేజస్సంబంధు లైన బంగారము మొదలైనవాని యందును ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము.

౩౨.—చూర్ణాదులు ముద్ద యగుటకు హేతు వయిన గుణము స్నేహము. అది జలమునందుమాత్ర మ్ముండును.

౩౩.—శ్రోత్రము (చెవి) చేత గ్రహింపఁ దగిన గుణము శబ్దము. అది యాకాశమునందు మాత్ర ముండును. అది ధ్వన్యాత్మకము, వర్ణాత్మకము, అని ద్వివిధము. ధ్వన్యాత్మకము భేర్యాదులయం దుండును; వర్ణాత్మకము సంస్కృతభాషాదిరూప మయినది.

౩౪.—సర్వవ్యవహార హేతు వైన జ్ఞానము బుద్ధి. అది స్మృతి, అనుభవము, అని ద్వివిధము. సంస్కారమాత్రజన్య మయిన జ్ఞానము స్మృతి; తద్భిన్న మయిన జ్ఞాన మనుభవము. యథార్థము, అయథార్థము అని యనుభవజ్ఞానము ద్వివిధము. ఆయాగుణములు కలదానియం దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) యనుభవము యథార్థము—రజతమునందు రజతజ్ఞానము యథార్థము; ఇదియే

ప్రమ యనఁబడును. ఆ యాగుణములు లేనిదానియందాప్రకార మయిన (ఆ యాగుణములు కలవనెడి) జ్ఞానము అయథార్థము—శుక్తి యందు రజతజ్ఞాన మయథార్థము; ఇదియే భ్రమ యనఁబడును.

౩౫.—ప్రత్యక్షము, అనుమితి, ఉపమితి, శాబ్దము, అను భేదములవలన యథార్థానుభవము చతుర్విధము. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము, అను భేదములవలనఁ దత్కారణము సహితము చతుర్విధము.

౩౬.—వ్యాపారవంత మైన యసాధారణకారణము కరణము. అనన్యథాసిద్ధకార్య నియతపూర్వవృత్తి కారణము; ప్రాగభావప్రతియోగి కార్యము.

౩౭.—సమవాయి, అసమవాయి, నిమిత్తము, అనుభేదముల వలన కారణము త్రివిధము. పటమునకు తంతువులవలెను, స్వగత రూపాదులకు పటము (బట్ట) వలెను, దేనినుండి సమవేత (విడువని సంబంధముగల) కార్యము పుట్టునో యది సమవాయి కారణము. పటమునకు తంతు (దారముల) సంయోగమువలెను, పటగతరూపమునకు తంతురూపమువలెను, కార్యముతోఁగాని కారణముతోఁగాని యేకార్థమునందు సమవేతమైనకారణ మసమవాయికారణము; పటమునకు కుంచెవలెను, మగ్గమువలెను, తదుభయభిన్న మైన కారణము నిమిత్తకారణము. ఈ త్రివిధకారణములలో నసాధారణమైన కారణ మేదో యదియే కరణము.

౩౮.—అందుఁ బ్రత్యక్షజ్ఞానకరణము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థ సన్నికర్షజన్యమైన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. అది నిర్వికల్పము, సవికల్పము, అని ద్వివిధము. ఇది యేదో యొకటి యనునట్లు నిష్ప్రకారక మైన

జ్ఞానము నిర్వికల్పము; ఇతఁడు డిత్థుఁడు, ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు, ఇది నలుపు, అనునట్లు సప్రకారక మైన జ్ఞానము సవికల్పము.

౩౯.—సంయోగము, సంయుక్తసమవాయము, సంయుక్తసమవేత సమవాయము, సమవాయము, సమవేతసమవాయము, విశేషణ విశేష్యభావము, అని ప్రత్యక్షజ్ఞానహేతు వయిన యింద్రియార్థసన్నికర్షము షడ్విధము. కంటికి ఘటము ప్రత్యక్ష మయినప్పుడు సంయోగ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్తమైన ఘటమునందు రూపముయొక్క సమవాయమువలన ఘటరూప ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవాయ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్తమైన ఘటమునందు సమవేత మయిన రూపము రూపత్వమునకు సమవాయ మగుటవలన రూపత్వ సామాన్య ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవేత సమవాయ సన్నికర్షము; కర్ణరంధ్రమునం దుండెడియాకాశముయొక్క శ్రోత్రత్వము వలనను, శబ్దముయొక్క యాకాశగుణత్వమువలనను, గుణిగుణముల యొక్క సమవాయమువలనను శ్రోత్రమునకు శబ్దసాక్షాత్కార మయినప్పుడు సమవాయసన్నికర్షము; శ్రోత్రసమవేత మైన శబ్దము నందు శబ్దత్వముయొక్క సమవాయమువలన, శబ్దత్వసాక్షాత్కారము నందు సమవేత సమవాయసన్నికర్షము; భూతలము ఘటాభావమును గల దనుచో చక్షుస్సంయుక్త మైన భూతలమునందు ఘటాభావము యొక్క విశేషణత్వమువలన, అభావప్రత్యక్షమునందు విశేషణవిశేష్య భావసన్నికర్షము. ఈసన్నికర్షములవలనఁ గలిగినజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. దీని కింద్రియము కరణము కాఁబట్టి యింద్రియము ప్రత్యక్షప్రమాణ మనుట సిద్ధము.

౪౦.—అనుమితియొక్క కరణ మనుమానము. పరామర్శజన్య మైన జ్ఞాన మనుమితి. వ్యాప్తివిశిష్ట పక్షధర్మతాజ్ఞానము పరా

మర్శము—ఎట్లనఁగా, ఆపర్వతము వహ్నివ్యాప్యమైన ధూమమును కలది యనుజ్ఞానము పరామర్శము; దానివలనఁ గలిగిన పర్వతము వహ్నిమంత మనుజ్ఞాన మనుమితి: ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ వహ్ని యుండు నను సాహచర్య నియమము వ్యాప్తి వ్యాప్యముయొక్క పర్వతాదివృత్తిత్వము పక్షధర్మత.

౪౧—స్వార్థము, పరార్థము, అని యనుమానము ద్వివిధము. స్వానుమితి హేతువు స్వార్థము-ఎట్లనఁగా, తానే పలుమాఱు చూచుట చేత వంటయిల్లు మొదలైనచోట్ల యందెక్కడధూమ ముండునో యక్కడ నగ్ని యుండు నని వ్యాప్తిని గ్రహించి, పర్వతసమీపము నకుఁ బోయినవాఁ డయి పర్వతమునందలి పొగను జూచి దానియం దగ్ని యుండునా యనిసందేహపడి, ఎచ్చటధూమముండునో యచ్చట నగ్నియుండు నన్నవాప్తిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొనుచున్నాఁడు; తదనంతరము పర్వతము వహ్నివ్యాప్యధూమవంత మని జ్ఞానము కలుగుచున్నది; దీనినే లింగపరామర్శ మందురు; అందువలనఁ బర్వతము వహ్నిమంత మనెడు యనుమితి పుట్టుచున్నది; అది స్వార్థానుమానము ధూమమువలన నగ్నిని దానే యనుమానించి, పరులకు బోధించుట కొఱకుఁ బంచావయవ మైనవాక్యమును బ్రయోగించినప్పు డది పరార్థానుమాన మగును—ఎట్లనఁగా,

(౧) పర్వతము వహ్నిమంతము;

(౨) ధూమవత్త్వమువలన;

(3) మహానసము (వంటయిల్లు) వలెనే యేది ధూమవంతమో యది యగ్ని మంతము;

(౪) ఇదియు నాలాగుననే;

(౫) కాఁబట్టి యిది (పర్వతము) యటువంటిదే (వహ్నిమంతము).

ఈవాక్యముచేఁ బ్రతిపాదిత మయినలింగమువలన రెండవదియు నగ్నిని బ్రతిపాదించుచున్నది.

౪౨. — ప్రతిజ్ఞ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయము, నిగమనము, అనునయిదును నవయవములు. (౧) "పర్వతము వహ్నిమంత" మనునది ప్రతిజ్ఞ: (౨) "ధూమవత్త్వము వలన" ననునది హేతువు; (౩) "మహానసమువలెనే యేది ధూమవంతమో యది యగ్నిమంత" మనునది యుదాహరణము; (౪) "ఇదియు నాలాగు నసే" యనునది యుపనయము; (౫) "కాఁబట్టి యిది యటువంటిదే" యనునది నిగమనము.

౪౩. — స్వార్థానుమితి యందును పరార్థానుమితియందును లింగపరామర్శమే కరణము; కాఁబట్టి లింగపరామర్శ మనుమానము.

౪౪. — అన్వయవ్యతిరేకి, కేవలాన్వయి, కేవలవ్యతిరేకి, అని లింగము త్రివిధము. వహ్ని (నిప్పు) ని సాధింపఁ దగినప్పుడు ధూమవత్త్వము (పొగ గలిగి యుండుట) వలెనే, అన్వయముచేతను వ్యతిరేకముచేతను వ్యాప్తికలది యన్వయవ్యతిరేకి—మహానసము వలెనే యెచ్చట ధూము ముండునో యచ్చట నగ్ని యుండు ననుచోటనన్వయవ్యాప్తి; మహాహ్రదమువలెనే యెచ్చట నగ్ని లేదో యచ్చట ధూమము లేదనుచోట వ్యతిరేకవ్యాప్తి, అన్వయమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవలాన్వయి; ఎట్లనఁగా, పటమువలెనే ప్రమేయత్వము (తెలిసికోఁ దగుట) వలన ఘటము పేరు పెట్టఁ దగిన దనుచోట, సర్వమునకును ప్రమేయత్వమును నభిధేయత్వమును (పేరు పెట్టఁ దగుట) నుండుట

వలన ప్రమేయత్వాభిధేయత్వములకు వ్యతిరేక వ్యాప్తి లేదు. వ్యతిరేకమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవల వ్యతిరేకి; ఎట్లనగా,

(౧) పృథివి యితరములకంటె భిన్న మనది ;

(౨) గంధవత్త్వము (వాసనను గలిగి యుండుట) వలన;

(౩) ఏది యితరములకంటె భిన్నము కాదో యది జలము వలెనే గంధవత్తు (గంధము గలది) కాదు ;

(౪) ఇది (పృథివి) యీలాగున (గంధము లేనిదిగా) లేదు ;

(౫) కాబట్టి యిది వాని (ఇతరములు) వంటిది కాదు.

గంధవత్త్వము పృథివీమాత్రపక్ష మగుటవలన, ఏది గంధవత్తో యది తదితరములకంటె భిన్న మయిన దనుచో సన్వయదృష్టాంతము లేదు.

౪౫. — (అగ్ని నూహించుటకు) ధూమవత్త్వము హేతు వయినప్పుడు పర్వతమువలె సందిగ్ధసాధ్యవంతము పక్షము, అందు (అదృష్టాంతమునందు) మహానసమువలె నిశ్చితసాధ్యవంతము సపక్షము ; అందు మహాహ్రదమువలె నిశ్చితసాధ్యాభావవంతము విపక్షము.

౪౬. — సవ్యభిచారము, విరుద్ధము, సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితము, అని హేత్వాభాసము లయిదు. ఏకాంతికము (ఒకేయూహ గలది) కానిది సవ్యభిచారము. అది సాధారణము, అసాధారణము, అనుపసంహారి, అనుభేదమువలన త్రివిధము. అందు, సాధ్యాభావ పద్వృత్తి (సాధింపదగినది లేకుండుట) సాధారణము; ఎట్లనగా, 'ప్రమేయత్వమువలన పర్వతమువహ్నిమంతము' అనుచో ప్రమేయ త్వమువహ్న్యభావమును గలదియైనహ్రదమునందును గలదు (గాన సాధారణము). సర్వసపక్షవిపక్షవ్యావృత్తము (సపక్షమునకును విపక్షమునకును చెందనిది) అసాధారణము ; ఎట్లనగా, 'శబ్దత్వమువలన

శబ్దము నిత్యము' అనుచో సమస్తనిత్యములయందును, అనిత్యముల యందును వ్యావృత్త మయిన (ఉండని) శబ్దత్వము శబ్దమునందు మాత్రమే యుండునది (గాన నసాధారణము). అన్వయవ్యతిరేక దృష్టాంతరహితము (అన్వయదృష్టాంతముగాని వ్యతిరేకదృష్టాంత మునుగాని లేనిది) అనుపసంహారి; ఎట్లనఁగా, 'ప్రమేయత్వము వలన సర్వమును ననిత్యము' అనుచో సర్వమునకును పక్షత్వము కలుగుటవలన దృష్టాంతమే లేదు (గాన ననుపసంహారి). సాధ్యాభావ (సాధింపఁ దగినదానిలేమి) వ్యాప్య మయిన హేతువు విరుద్ధము; ఎట్లనఁగా, 'కృతకత్వమువలన శబ్దమునిత్యము' అనుచోఁ గృతకత్వమే (చేయఁబడుటయే) నిత్యత్వాభావ మగుటచేత ననిత్యత్వమునందు వ్యాప్త మగును. సాధ్యాభావసాధక మయిన హేత్వంతర మెచ్చటఁ గలదో యది సత్ప్రతిపక్షము; ఎట్లనఁగా, 'శ్రవణసంబంధిత్వమువలన శబ్దము నిత్యము' అనుచో 'కార్యత్వమువలన ఘటమువలె శబ్ద మనిత్యము' (అనవచ్చును). ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్యత్వాసిద్ధము, అని యసిద్ధము త్రివిధము. 'అరవిందత్వమువలన సరోజారవిందమువలెనే గగనారవిందము పరిమళము గలది' అనుచో నాశ్రయాసిద్ధము. ఇచట గగనారవింద మాశ్రయము; అది లేనేలేదు. 'చాక్షుషత్వమువలన శబ్దము గుణము' అనుచో స్వరూపాసిద్ధము. ఇచట శబ్దమునకు శ్రావణత్వము (కర్ణగోచరత్వము) కలుగుటవలన శబ్దమునందు చాక్షుషత్వము (నేత్రగోచరత్వము) లేదు. సోపాధిక (ఉపాధిని గలది) మైన హేతువు వ్యాప్యత్వాసిద్ధము; సాధ్యవ్యాపకత్వ ముండఁగా సాధనవ్యాపకత్వము లేకుండుట యుపాధి. సాధ్యసమానాధికరణాత్యంతాభావాప్రతియోగిత్వము (సాధింపఁ దగినదానితో సమాన మయిన యాశ్రయము గల యత్యంతాభావమునకు విరోధి

కాకుండుట) సాధ్యవ్యాపకత్వము, సాధనవన్నిష్ఠాత్యంతాభావప్రతియోగిత్వము (సాధనవత్తునం దున్న యత్యంతాభావమునకు విరోధి యగుట) సాధనవ్యాపకత్వము. వహ్నిమత్త్వమువలన పర్వతము ధూమవంతమనుచోట పచ్చికట్టెల సంయోగ ముపాధి; ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ నార్ద్రేంధన (పచ్చికట్టెల) సంయోగ మనుట సాధ్యవ్యాపకత్వము; అయోగోళము (ఇనుపగుండు) నం దార్ద్రేంధన సంయోగము లేమింజేసి యెక్కడ వహ్నియుండునో యక్కడ నార్ద్రేంధనసంయోగ ముపాధి; సోపాధికత్వమువలన వహ్నిమత్త్వము వ్యాప్యత్వాసిద్ధము. దేనికి సాధ్యాభావము ప్రమాణాంతరముచేత నిశ్చిత మగునో యది బాధితము; ద్రవ్యత్వమువలన వహ్ని యనుష్ణమనుచో అనుష్ణత్వము (చల్లదనము) సాధ్యము (సాధింపఁదగినది); తదభావ మయిన యుష్ణత్వము (త్వక్) స్పర్శనప్రత్యక్షముచేత గ్రహింపఁబడును గనుక బాధిత మయినది.

౪౭. — ఉపమితికరణ ముపమానము. సంజ్ఞా (పేరు) సంజ్ఞి (పేరుగలది) సంబంధజ్ఞాన ముపమితి; సాదృశ్యజ్ఞానము దానికరణము. అతిదేశ* వాక్యార్థముయొక్క స్మరణ మవాంతరవ్యాపారము. ఎట్లనఁగా, ఒకఁడు గవయశబ్దార్థ మెఱుఁగనివాఁడయి, ఒకానొక యారణ్యక పురుషునివలన గవయమృగము గోవువలె నుండుననివిని, వనమునకుఁబోయి వాక్యార్థమును స్మరించుకొని, గోసదృశ మయిన రూపమును జూచుచున్నాఁడు; అటుతరువాత నిది గవయశబ్దవాచ్యమయినదని యుపమితి పుట్టుచున్నది.

---

* ఒకచోటఁ జెప్పఁబడినదానిని సామ్యమునుబట్టి మఱియొకచోట నుపయోగపఱచుట యతిదేశము.

౪౮. — ఆప్తవాక్యము శబ్దము. యథార్థవక్త యాప్తుఁడు. పదసమూహము వాక్యము :— "గోవును తెమ్ము" శక్తికలది పదము; ఈ పదమువలన నీయర్థము బోధింపఁదగిన దనియీశ్వరసంకేతము శక్తి.

౪౯. — ఆకాంక్ష, యోగ్యత, సన్నిధి, ఇవి వాక్యార్థజ్ఞానహేతువులు. పదమునకు పదాంతరవ్యతిరేక ప్రయుక్తాన్వయాననుభావకత్వము (పదాంతరము లేక యుద్దేశింపఁబడిన యర్థము నిచ్చుశక్తి లేకుండుట) ఆకాంక్ష; అర్థాబాధము యోగ్యత; పదముల నవిలంబనముగా (జాగులేకుండ) నుచ్చరించుట సన్నిధి.

౫౦. — ఆకాంక్షాదిరహిత మయిన వాక్యము ప్రమాణము కాదు. ఆకాంక్ష లేకపోవుటవలన, "గోవు, అశ్వము, పురుషుఁడు, హస్తి." అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; యోగ్యత లేకపోవుటవలన, "అగ్నిచేత తడుపుచున్నాఁడు" అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; సాన్నిధ్యాభావమువలన, జామున కొకసారి "గోవును—తెమ్ము" అను సహోచ్చరితములు కానిపదములు ప్రమాణము కాదు.

౫౧. — వైదికము, లౌకికము, అని వాక్యము ద్వివిధము. ఈశ్వరోక్తమువలన వైదికము సర్వమును ప్రమాణము; లౌకిక మైన యాప్తవాక్యము ప్రమాణము; ఇతర మప్రమాణము.

౫౨. — వాక్యార్థజ్ఞానము శాబ్దజ్ఞానము: తత్కరణము శబ్దము.

౫౩. — సంశయము, విపర్యయము, తర్కము, అను భేదమువలన, అయథార్థానుభవము త్రివిధము. ఒకధర్మియందు విరుద్ధనానాధర్మవైశిష్ట్యజ్ఞానము సంశయము :— (ఒకవస్తువును జూచి) స్థాణువుకాని పురుషుఁడుకాని (అనుకొనుట). మిథ్యాజ్ఞానము విపర్యయము :— శుక్తిని (ముత్యపుచిప్పను) జూచి రజతము (వెండి) అను

కొనుట. వ్యాప్యారోపముచేత వ్యాపకారోపము తర్కము:— వహ్ని లేకపోయెనేని, అప్పుడు ధూమమును లేకపోవును (అనుకొనుట).

౧౮. — యథార్థము, అయథార్థము, అని స్మృతియు ద్వివిధము. ప్రమాజన్యమయినది యథార్థము; అప్రమాజన్య మయథార్థము.

౧౯. — అందఱిచేత ననుకూలముగాఁ దెలిసికోఁ దగినదిసుఖము.

౧౬. — ప్రతికూలముగాఁ దెలిసికోఁదగినది దుఃఖము.

౧౭. — కామ మిచ్ఛ.

౧౮. — ద్వేషము క్రోధము.

౧౯. — కృతి ప్రయత్నము.

౬౦. — విహితకర్మజన్యము ధర్మము.

౬౧. — నిషిద్ధకర్మజన్య మధర్మము.

౬౨. — బుద్ధ్యాదు లెనిమిదియు (బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, క్రోధము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము) ఆత్మమాత్ర విశేషగుణములు.

౬౩. — బుద్ధీచ్ఛాప్రయత్నములు నిత్యములు, అనిత్యములు, అని ద్వివిధములు. ఈశ్వరునివి నిత్యములు; జీవునివి యనిత్యములు.

౬౪: — వేగము, భావన, స్థితిస్థాపకము, అని సంస్కారము త్రివిధము. వేగము పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును (పృథివి, జలము, తేజము, వాయువు,) మనస్సునందును, ఉండును. అనుభవ జన్యయు స్మృతిహేతువు నయినభావన యాత్మయందు మాత్ర ముండును. మఱియొకవిధముగాఁ జేయఁబడినవానికి మరల తదవస్థాపాదకము స్థితిస్థాపకము — ఇది చాపలు మొదలయిన పృథివిమాత్ర మునం దుండును.

౬౫. — చలనాత్మక మయినదికర్మము. ఊర్ధ్వదేశసంయోగ హేతు వుత్క్షేపణము; అధోదేశసంయోగ హేతు వపక్షేపణము; శరీర సన్నికృష్టసంయోగ హేతు వాకుంచనము; విప్రకృష్టసంయోగ హేతువు ప్రసారణము; అన్యయిుసర్వముగమనము. ఇది (చలనము) పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును మనస్సునందునుమాత్ర ముండును.

౬౬. — నిత్య మయి యేక మయి యనేకములయం దుండు నది సామాన్యము. అది, ద్రవ్య, గుణ, కర్మలయం దుండును. అది పరము, అపరము, అను భేదమువలన ద్వివిధము. పరము సత్త; అపరము జాతిద్రవ్యత్వాది.

౬౭. — నిత్య ద్రవ్యములయం దుండు వ్యావర్తకములు విశేష ములు.

౬౮. — నిత్యసంబంధము సమవాయము. అది యయుతసిద్ధ ములయం దుండును; ఏ రెంటిలో నొకటి రెండవదాని నాశ్రయిం చియే యుండునో యవి యయుతసిద్ధములు; ఎట్లనఁగా — అవయవావ యవులు, గుణగుణులు, క్రియాక్రియావంతులు, జాతివ్యక్తులు, విశేష నిత్యద్రవ్యములు, మొదలయినవి.

౬౯. — అనాదియు సాంతము నైనది ప్రాగభావము — ఉత్పత్తికంటెఁ బూర్వము కార్యమున కిది యుండును. సాదియు ననం తము నైనది ప్రధ్వంసాభావము — ఉత్పత్తికంటె ననంతరము కార్య మున కిది యుండును. త్రైకాలికసంసర్గాభావ మత్యంతాభావము — ఎట్లనఁగా భూతలమునందు ఘటము లేదు. తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛి న్నప్రతియోగికము (తాదాత్మ్యసంబంధముచే వేఱుపఱుపఁబడిన ప్రతి

ధముకలది) అన్యోన్యాభావము:— ఎట్లనఁగా, ఘటము పటము కాదు.

౭౦. — సమస్త పదార్థములును వయిని చెప్పఁబడినవానిలోనే చేరియుండుటవలన పదార్థము లేడే యని సిద్ధ మయినది.

క. అన్నంభట్ట కృతంబయి
సన్నుతి గన్నట్టితర్కసంగ్రహమును దీ
ని న్నతి బాలురకొఱకున్
గ్రన్నన వీరేశలింగకవి తెనిఁగించెన్.

సత్యవాదిని

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

సత్యవాదిని

సత్యవాదిని

THE FATHERHOOD OF GOD, AND THE BROTHERHOOD OF MAN.

ఈశ్వరుని పితృభావము, మనుష్యుని భ్రాతృభావము.*

ఓ భ్రాతృవరులారా!

సమస్త సంస్కారములలోను మతసంస్కారము ప్రధానమైన దనియు, మతము పరిశుద్ధమయినచో సమస్తసంస్కారములును దాని వెంబడినే యనాయాసముగా జరుగు ననియు, గతిభానువారమునాఁడు చెప్పి యుంటినిగదా. తనకంటె నధికశక్తిసంపన్నతి గల దేవుఁడుగాని దేవతలుగాని యున్నా రనియు, తదుపాసనము చేయుచు తత్ప్రీతికరముగాఁ దాను వర్తింప వలయుననియు, తలఁచెడి మనుష్యుని యభిప్రాయము మత మనఁబడును. అనాగరికదశలో సృష్టిలోని స్వాభావిక పదార్థములనే పూజించుటయు, అల్పనాగరికదశలో తమ దేవతలపేర ప్రతిమలనుగూడఁ గల్పించి వాని నర్చించుటయు, అధిక నాగరికదశలో నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని యెఱిఁగి యాతని మానసికముగా నుపాసించుటయు, సాధారణముగా తటస్థించు చున్నది. ఏకేశ్వరోపాసకు లైన పరిశుద్ధాస్తికమతస్థులు దేవుఁడు సృష్టికర్త యనియు లోకరక్షకుఁ డనియు, నిరాకారుఁ డనియు, సత్యస్వరూపుఁ డనియు, పరిశుద్ధుఁ డనియు, దయాస్వరూపుఁ డనియు, విశ్వసించి సర్వ విషయముల

* ఇది 190౦ వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మొదటి తేదిని రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనాసమాజమునఁ జదువఁబడినది.

యందును నీదాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుట పరమకర్తవ్య మని భావింతురు. దయాస్వరూపుఁ డయిన సర్వకర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యగుచున్నాఁడు; ఈశ్వరసృష్టిలోనివారై తద్దయాపాత్రులైన సమస్త మానవులును నీశ్వరకుటుంబమయి పరస్పరభ్రాత లగుచున్నారు. కాఁబట్టి సత్యమైన పరిశుద్ధాస్తిక మతమునందు దేవుని పితృభావమును మానవుల పరస్పరభ్రాతృభావమును ముఖ్యసిద్ధాంతములు. ఈరెండుసిద్ధాంతములను గూర్చియే నే నీ సాయంకాలమునఁ గొన్ని మాటలఁ జెప్పఁబోవుచున్నాను.

పూర్వాచారము నొక్కపట్టున విడువలేకుండుట మానవస్వభావ మయియున్నది. అందుచేతనే జను లనేకవిషయములలో నాగరికాగ్రగణ్యులయి యేకేశ్వరారాధనమే పరమకర్తవ్య మని యెఱిఁగియున్నను అనాగరికదశలో వచ్చిన స్వాభావిక వస్తుపూజనమును నల్పనాగరికదశలో వచ్చిన ప్రతిమార్చనమును పలువురు పూర్వాచారబలముచేత పూర్ణముగా విడువఁజాలకున్నారు. కాఁబట్టి మతమును పరిశుద్ధము చేయవలె నన్నచో నేతద్విషయమున సంస్కార మవశ్యముగాఁ జేసికొనవలయును. మతసంస్కారము జరగనియెడల నీతివిషయములోను సంఘవిషయములోను తక్కిన సమస్తవిషయములలోను మితిమీఱినదురాచారము లుద్భవిల్లి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశాభివృద్ధికిని భంగము కలిగించును. సమస్తమానవధర్మ శాఖోపశాఖలకును సంతోషరసమును బ్రవహింపఁ జేయుటకు మూలమైన మతజలాశయమే కలుషమయి యనర్థదాయక మయినపక్షమున సంసారవృక్షమునర దేశాభ యారోగ్యస్థితిలో వర్ధిల్లి సుఖప్రదము కాఁ గలుగును? మనుష్యసమాయమునకు మతమే ప్రాణము; మతము నిర్దుష్టస్థితిలో నుండకున్నచో సంఘము జీవచిహ్నము లేనిబొందివంటిదిగా నుండును. సంఘ

శరీరమునకుఁ బ్రాణ మయిన మతము పరిశుద్ధ మయి యుత్సాహ వంతము కాదేని, సాంఘిక సంస్కారాదు లేవియు సఫలము లయి దేశ క్షేమకరములు కానేరవు. కాఁబట్టి దేశాభిమాన మాననీయు లగు మాన్యులారా! మీరు నిజముగా దేశక్షేమమును గోరెడువా రయిన పక్షమున, ఈశ్వరునిపితృభావమును వాక్కుచేతను మనస్సు చేతను క్రియల చేతను పూర్ణముగా నంగీకరించి యాతని నొక్కనినే ప్రీతి పూర్వకముగా భజించుచు తదితరారాధనమును పడిచి పెట్టుఁడు. ఈశ్వరైకారాధనమునకును, ఈశ్వర పితృత్వ భావనకును, మన దేశములో గర్భశత్రువుగా నున్నది విగ్రహారాధనము. సర్వానర్థమూల మయిన విగ్రహారాధనమును మూలముట్టుగ నశింపఁజేసినఁగాని మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యలవడ నేరదు. కాఁబట్టి యేరూపమున నున్నను విగ్రహారాధనమును మనము విషసర్పమును జూచినట్టు చూచి ద్వేషించుచు సర్వవిధముల చేతను దాని నంతము నొందింప మన శక్తియుక్తులను వినియోగించ పాటు పడవలయును. మనుజుఁ డేదిన మున విగ్రహారాధనపిశాచపీడనుండి విడిపడునో యాదినమే యాతని జీవితకాలములో నెల్ల మహాసుదినము; ఆదినమే యతఁడు పాపబంధ ములనుండి విముక్తుఁ డగుటకు కృత ప్రారంభుఁ డయిన పుణ్య దినము; ఆదినమే యతఁడు పరమేశ్వరసాంగత్యభాగ్యము నపహరించుచుండిన పీడను వీడను వదల్చుకొని తాను సుఖయయి యొక మహారిష్టమును రూపుమాపి దేశమును సుఖంపఁజేయ దీక్షవహించిన పర్వదినము. సత్యైకాదర పరాయణులారా! మీరీదినమునుండి ఈశ్వరరాజ్యా క్రమణ ద్రోహమున కొడిగట్టిన విగ్రహ రూపరిపులవయి ధ్వజమెత్తి నీచాతనీచమయిన తద్దాస్యమునుండి మీయాత్మలను రక్షించుకొని ఈశ్వరసేవాపరాయత్త చిత్తులరయి మీసహోదరు లయిన యుష్మ

ద్దేశీయుల యాత్మల నుత్తమోత్తమ మయిన యీశ్వరసేవకుం బురి
కొల్పుటకు సర్వవిధముల ప్రయత్నింపుఁడు. ఈవిగ్రహ పిశాచములు
మిమ్మీశ్వర ద్రోహులనుగా మాత్రమే కాక నీతిద్రోహులను గాను
శాస్త్ర ద్రోహులనుగాను మానుషస్వభావ ద్రోహులనుగాను జేయు
చున్నవి. వల్లభవైష్ణవధర్మము పేర జరుగు వ్యభిచారములును, అగ
మోక్తధర్మముపేర జరుగుసురాపానాదులును, గంగాస్నానముపేర
జరుగుశిశుహత్యలును, కాళికాపూజపేర జరుగుజంతుహింసలును, విగ్రహ
పిశాచముల దుర్బోధనవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంత
కంటెను నీతిమాలినపను లేమి యుండును? శైవవైష్ణవ ధర్మముల పేర
నొండొరుల ద్వేషించి దూషించుకొనుటయు ద్వైతాద్వైతధర్మముల
పేర నొండొరులను పొడిచిన్న పాపమునకై చాంద్రాయణ భూప్రదక్షి
ణాది ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికొనవలె ననుటయు విగ్రహ పిశాచముల
దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంతకంటెను
శాస్త్రరాహిత్యము మఱి యేముండును? వరాహ భైరవ నామ
ములచే మనుష్యులను పందులకును కుక్కలకును మ్రొక్కునట్లు
చేయుట విగ్రహపిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ
గలిగినది? ఇంతకంటెను మానుషస్వభావమునకు విరుద్ధములైన పనులు
మఱి యేముండును? మాటాడుటకు నోరు లేకయే యిటువంటి దుర్బో
ధనలం జేసి లోకమును వంచించుచున్నవిగ్రహపిశాచములు నోరు
తెఱచి మాటాడఁ గలిగినచో నెంత యెక్కువహాని చేయఁగలుగును!
ఓసువివేకులారా! అపవిత్రమును ననర్థదాయకమును నయినవిగ్రహ
పిశాచసేవను విడనాడి పవిత్రమును శ్రేయోదాయకమును నయిన
యేకేశ్వరసేవ నంగీకరింపుఁడు. ఉత్తరక్షణముననే మీరు నీతియుతు
లును శాస్త్రసహితులును మానుషస్వభావ భూషితులును నగు

దురు. అప్పుడు లోకమం దంతట నీశ్వరరాజ్య మేర్పడును; లోకము లోనివారెల్లరును భ్రాతలయి పరస్పరానురాగము కలవా రగుదురు; ఎల్లమానవులును జాతిమతద్వైషమ్యవిరహితులయి దేవతుల్యు లగుదురు. "కాష్ఠలోష్టేషు మూఢానాం యుక్తస్యాత్మని దేవతా" యనున్యాయమునుబట్టి దేవుఁడు మూఢులకు కట్టెలలోను మట్టిగడ్డల లోను జ్ఞానుల కాత్మలోను నుండునని చెప్పి, మూఢజనబాహుళ్య మయినలోకముకొఱకు విగ్రహారాధన ముండవలయునని కొందఱు మిమ్ము భ్రమపెట్టఁ జూతురు. ఆమాట లణుమాత్రమును విశ్వసింపఁ బోకుఁడు. మనదేశమున కజ్ఞజనబాహుళ్య మన్నయపఖ్యాతిని బోఁగొట్టి ప్రాజ్ఞజనబాహుళ్యమన్న ఖ్యాతిని తెచ్చుటకయి నిరంతరకృషి చేయుఁడు. విగ్రహారాధనము నవలంబించి యజ్ఞులతోడ నధోగతికి మీరు దిగక విగ్రహారాధనపాశములనుండి విడిపించి యజ్ఞులను విజ్ఞులను జేసి మీతోడ నూర్ధ్వగతికి వారి నెక్కింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. సామాన్యముగా విగ్రహారాధనము నుపదేశించెడు శైవవైష్ణవపురాణములు సహిత మీవిషయమున విశేషముగా నేమి బోధించు చున్నవో వినుఁడు—

శ్లో॥ "ఆత్మసంస్థం శివం త్యక్త్వా బహిస్థం యజతే శివం
హస్తస్థం పిండ ముత్సృజ్య లిహేత్కూర్పరమాత్మనః".

తనలోపల నున్న శివుని విడిచి వెలుపల (గుళ్ళలో) నున్న శివుని పూజించువాఁడు చేతిలోనున్న ముద్దను పాఱవేసి మోచేతిని నాకువాఁడగునని శైవపురాణ మైనస్కాందము ఘోషించు చున్నది.

శ్లో॥ "యో మాం స్వరేషు భూతేషు సంత మాత్మాన మీశ్వరం
హిత్వార్చాం భజతే మౌఢ్యాత్ భస్మ న్యేవ జుహోతి సః".

సకలభూతములయందు నాత్మస్వరూపుఁడనయి యున్న యీశ్వరుని నన్ను విడిచి మూఢత్వమువలన విగ్రహార్చన చేయువాఁడు బూడిదలో హోమము చేసినవాఁడగు నని వైష్ణవపురాణ మైనశ్రీమద్భాగవతము ఘోషించు చున్నది.

ఈశ్వరుని కళ్యాణగుణములలో నొక్కొక్కదానిని దెలుపుటకయి యొక్కొక్కవిగ్రహము ప్రతిష్ఠింపంబడె నని విగ్రహారాధనపక్షమవలంబించి పలుక సాహసించెదు ధీమంతులమాట వట్టిబూటకముల మాట. ఏనుఁగుమోమును బానకడుపును గలగణనాథవిగ్రహముగాని కరచరణాదులు లేని జగన్నాథవిగ్రహముగాని యీశ్వరుని నేకళ్యాణగుణమును దెలుపును?

ఆస్తికమతముఖ్యసిద్ధాంతములలో మొదటి దయినయీశ్వరపితృభావమునకు విగ్రహారాధనవిషవృక్షము గర్భశత్రు వనియు దానిని మూలచ్ఛేదము చేయుట పరమకర్తవ్య మనియు నింతసఱకుఁ గొంత చెప్పి యున్నానుగదా! ఇఁక రెండవ దయినమనుష్యభ్రాతృభావమునకును గర్భశత్రు వయినది మనదేశములో వర్ణపిశాచము మఱియొకటి యున్నది. విగ్రహారాధనపిశాచమును రూపుమాపుటకు మాన మెంత పట్టుదలతో పాటుపడవలయునో యంతపట్టుదలతోనే వర్ణపిశాచమును రూపుమాపుటకును మనము పాటుపడవలెను. ఈవర్ణపిశాచ మిప్పు డీదేశమున సంఘముయొక్క ప్రాణవాయువులను పీల్చివేయుచున్న భయంకరకాలసర్పమై యున్నది. ఈపెనుభూతము భరతఖండవాసులలో నైకమత్యమును స్నేహభావమును పూర్ణముగా చెడఁగొట్టి బహుశతసంవత్సరములనుండి దేశాభివృద్ధికి భంగము కలిగించుచున్నది. ఇది యన్యోన్యసోదరభావము గలిగి యుండవలసిన హిందూమహాజనులలో వైషమ్యమును పుట్టించి దేశక్షేమాభివృద్ధులకు భంగ

కరము లయిన వసుస్థానత్రయములందు మూల [illegible] యున్నవి. పూర్వ
కాలమునందువలె వర్ణాధర్మము వర్ణవర్తనమునుబట్టి [illegible] గాక
యిప్పుడు జాతిమాత్రముచేతనే కలుగుచున్నది [illegible]. జ్ఞాన
గుణసంపన్నుఁడయి లోకోపకారపరాయణుఁడయి భగవద్భక్తుఁ
డయినను శూద్రునికంటె జ్ఞానహీనుఁడయి [illegible] పూర్ణుఁ
డయి యాచారభ్రష్టుఁడయి [illegible] గౌరవ
నీయుఁడుగా [illegible] గాల
మహిమ! ఏమి యీ వర్ణప్రభావము! ఏమి [illegible]!
బ్రాహ్మణుఁడు శూద్రుని [illegible] పిఱ్ఱలు
కోసివేయవలె నఁట! ఇది స్మృతులు [illegible] లఁట!
ధర్మశాస్త్రములలో నెల్ల ముఖ్యమైనదయి [illegible] యున్న
మనుస్మృతి యీవిషయమున విధించిన [illegible] శాసనము
తెలియుటకొరకు [illegible]—

శ్లో॥ సహాసన మభిప్రేప్సు రుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః ।
కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్ఫిచం [illegible] వకర్తయేత్ ॥

బ్రాహ్మణునితో సహాసనము [illegible] శూద్రుని మొలమీఁద
వాఁత వేసిగాని పిఱ్ఱ కోసిగాని దేశమునుండి వెడలఁగొట్టవలయునని ధర్మశాస్త్రము
విధించుచున్నది. బ్రాహ్మణపక్షపాత [illegible]
ము మహాధర్మమని ఘోషించుట కీధర్మశాస్త్రము [illegible] యున్నది.
ఇటువంటి ధర్మశాస్త్రవచనములు [illegible] భావింపఁ
బడుచున్న యీదేశ [illegible] పూరిత
మగుటచేతను వింత యేమున్నది? [illegible] పూర్వ
కాలమునందు [illegible] దేశమునకుఁ గొన్ని యభ్యుదయములు గలిగి

నను, ఇప్పు డట్టిలాభము లేవియు లేక యనంతము లైనయనర్థములు
మాత్రమే కలుగుచున్నవి. ఇప్పటివర్ణభేదమువలన దేశమునకు కలుగు
చున్నయనర్థములలో నొకటి యొకేకుటుంబములోనివా రగుటచే
సన్నిహితసౌభ్రాత్రము కలిగి యుండవలసిన సోదరునకును సోదరునకును
వేఱుపాటు కలిగి పంక్తిభోజనములును సంబంధబాంధవ్యములును లేక
పరస్పరద్వేషము ప్రబలి నానావిధపరాభవము చేయుట. రెండవది
జాతిపట్టుదలచే పరమధర్మము లయిన నీతిశాసనము చెఱచి మను
ష్యులు దయాదాక్షిణ్యశూన్యులయి రాక్షసతుల్యులగుట! జన్మమును
బట్టివచ్చిన దురభిమానగర్వితుఁడగు బ్రాహ్మణజాతుఁడు తనసోదరుఁ
డవఁడగిన యధమవర్ణము వానిపై గోడవిఱిగి కూలినను సాయము
చేయఁజూడక తాను మైలపడుదు నని యూరకుండుటకు సిగ్గు
పడుటకు మాఱుగా గర్వపడుచుండుట రాక్షసకృత్యము గాక మఱి
యేమగును? రాజసభలో సంప్రభాషణములుచేయుటకును కూటసాక్ష్య
ములు పలుకుటకును శంకింపనివాఁ డయినను తాను బ్రాహ్మణుఁడ
నని తోఁచి నేనే దేవుఁడనని తోఁచి గర్వమును భోజనసమయము
నందు పాపభీతి యించుకయు లేక పశుప్రాయుఁ డయిన యస్పృశ్యుఁడు
తనకంట బడినంతమాత్రముచేత నాతని శపించుచు నూరకరియున్న
మును విడిచి లేచిపోవుటకంటె రాక్షసకృత్యము మఱి యే ముండును!
అతిబాల్యవివాహములు, స్త్రీవిద్యాభావము, వితంతువివాహనిరోధము,
దేశాంతరగమననిషేధము, మొదలయిన సమస్తసాంఘిక దురాచార
ములకును వర్ణభేదమే ప్రధానకారణ మైయున్నది. శాఖోపశాఖలుగాఁ
బెరిగి యీనాఁడింత విస్తరించిన వృక్షమును త్రెళ్ళతో పెల్లగించి వేసినం
గాని దాని ఛాయ వ్యాపించినంతమేరను మన దేశమునం దేసంస్కార
బీజమును నాటుకొని మొలకయొత్తి వృద్ధినొంద నేరదు.

మనదేశమునందు వర్ణభేదము పూర్వకాలమునం దిప్పటివలె నుండినది కాదు. అప్పుడు, మనపూర్వులు పుట్టుకచేతఁగాక నీతిచేతనే గౌరవపాత్రు లగుచుండిరి. శ్రీ మహాభారతములో

శ్లో॥ నయోని ర్నాపి సంస్కారో నశ్రుతం నచసంతతిః
కారణాని ద్విజత్వస్య వృత్తమేవతు కారణమ్.

"పుట్టుక, ఉపనయనాదిసంస్కారము, వేదాధ్యయనము, సంతతి, ద్విజత్వమునకు కారణములు కావు; మంచినడత యొక్కటియే కారణము" అని యనుశాసనిక పర్వమునందును,—

శ్లో॥ నకులేన నజాత్యావా క్రియాభి ర్బ్రాహ్మణోభవేత్
చండాలోపిహి వృత్తస్థో బ్రాహ్మణస్స యుధిష్ఠిర॥
శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాన్ బ్రాహ్మణోభవేత్
బ్రాహ్మణోపి క్రియాహీనః శూద్రాత్ప్రత్యవరోభవేత్॥

"కులము చేతను జాతిచేతనుగాక కార్యములచేతనే బ్రాహ్మణుఁ డగుచున్నాఁడు. ఓయుధిష్ఠిరా! మంచినడవడి గలవాఁడు చండాలుఁ డయినను వాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు. శూద్రుఁ డైనను సదాచార సంపన్నుఁ డయి గుణవంతుఁ డయినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగును; బ్రాహ్మణుఁ డయినను, క్రియాహీనుఁడు శూద్రునికంటె తక్కువవాఁ డగును" అని యారణ్యపర్వమునందును, శ్రీమద్భాగవతములో

శ్లో॥ శమోదమ స్తపశ్శౌచం సంతోషః క్షాంతి రార్జవమ్
జ్ఞానం దయా చ్యుతాత్మత్వం సత్యంచ బ్రహ్మలక్షణమ్॥

"శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, క్షాంతి, ఆర్జవము, జ్ఞానము, దయ, స్వార్థపరిత్యాగము, సత్యము బ్రాహ్మణ లక్షణములు" అని సప్తమస్కంధమునందును, చెప్పఁబడి యున్నవి. ఓబ్రాహ్మణనామధారకులారా! ఈలక్షణములు మీయందుఁ గలిగిన

బ్రాహ్మణు[illegible] గర్వపడరాదు. ఈలక్షణములేవియు లేక పుట్టుబ్రాహ్మ[illegible] మాత్రము వృథా గర్వపడఁ బోకుఁడు. పూర్వో[illegible] అధమవర్ణ[illegible] జాతులయినను బ్రాహ్మణులనగా[illegible] గౌరవి[illegible]. నిజమైన బ్రాహ్మణత్వము [illegible] పుట్టుకలోను లేదు. పుట్టుకనుబట్టి [illegible] నెజ్జులారా! మీపూర్వ[illegible].

శ్లో॥ [illegible] వసిష్ఠశ్చ మహామునిః॥

బ్రహ్మ[illegible] శ్రీరామప్రముఖ సూర్యవంశ రాజులకు[illegible] వసిష్ఠుఁడు వేశ్యకు పుట్టినవాఁడు.

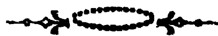
శ్లో॥ [illegible] శ్వపాకాన్తు పరాశరః॥

అని [illegible] చెప్పబడియున్నది. వేదవిభాగముచేసి వేదవ్యాస[illegible] ప్రస్థానత్రయములో నొక్కటియయిన బ్రహ్మసూ[illegible] వాఁడు బెస్తదానికొడుకు; వ్యాసుని[illegible] బహుప్రమాణ మయిన స్మృతి[illegible] పరాశరుఁడు మాలదానికొడుకు. ఈమహా[illegible] పుట్టుకచేతఁగాక గుణముచేతనే మహర్షులయి [illegible]. [illegible] మీరును గుణసంపదను గడించుటకయి [illegible] సద్వర్తనములో నున్నది కాని భో[illegible]లోను లేదు. జాతికంటె గుణము శ్లాఘ్యతరమని [illegible] దృఢనిశ్చయము గలుగునో యప్పటినుండి దేశాభివృద్ధి [illegible] మగును.

ఓభాగ్య[illegible]! మీరు తోడివారి హీనస్థితికి దిగక వారి [illegible] పూర్వోక్తములయిన

బ్రాహ్మణలక్షణములను విస్మరుగదా! మీరు బ్రాహ్మణలక్షణము లను వినువక బ్రాహ్మణేతరులయిన శూద్రాదులను బ్రాహ్మణపద మెక్కించుటకు కృషిచేయుచు శుష్కోపదేశములచేతఁగాక కార్య ములచేత "మేము నమ్మునట్లు నడువు" డని లోకమునకుఁ బోధిం పుఁడు. అప్పుడు మాత్రమే మీయభిజాత్యము లోకమునకుఁ దెలిసి మీమాటలయందువిశ్వాసము కుదురును. మన యీశ్వరునకును మన యాత్మలకును గర్భశత్రువు లయినవిగ్రహారాధనమును వర్ణవైషమ్య మును నశింపుచుటకును పోరాటమును మానక యీశ్వరభటులై నిలు వుఁడు. ఈశ్వరుఁడు మీకు తగినయుత్సాహమును బలమును ప్రసా దించుగాక!

ప రి శు ద్ధా స్తి క మ త ము. *

భ్రాతృవరులారా!

నేఁ డీపట్టణమున జరుగుచున్న యీయాంధ్రదేశాస్తికమహా సభకు నన్నధ్యక్షునిగా నియమించినందున కయి మీకుఁ గృతజ్ఞతా పూర్వకములైన వందనముల సమర్పించుచున్నాఁడను. మీరు నన్నుంచిన యీఘనపదమునకు నేనర్హుఁడనుగానని మొటిఁగిన వాడన య్యును, నామీఁదియాదరముచేత నన్నీసభాధ్యక్షత వహింపవలసినదని యాహ్వానసభాకార్యదర్శిగారు పునరుక్తముగాఁ గోరినప్పుడు నే నాయనమాటనతిక్రమింపఁజాలక యంగీకరింప వలసినవాఁడ నయితిని.

---

* ఇది 1906వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 15వ తేదీని గుంటూరులో జరి గిన యాంధ్రదేశాస్తిక సభలోఁ జదువఁబడినది.

సభారంజకముగాఁ బ్రసంగింపవలసిన యిట్టి సమయమునందుఁ గొప్ప పరీక్షలయందుఁ గృతార్థుఁడయి నాకంటె సమర్థతరుఁడైన మంచి వక్తను సభాధ్యక్షునిగా నేర్పఱుచుకొని యుండినయెడల సభోద్దేశము లధికజయప్రదముగా నెఱవేఱుట కవకాశము కలిగియుండును. నేటి సభ కట్టిభాగ్యము పట్టినదికాదు. కార్యము మించినతరువాత వగచిన ప్రయోజనము లేదు. మీరు పొందిన ప్రమాదముయొక్క ఫలము నేర్పుతోను తృప్తితోను మీరనుభవించితీఱవలెను. కాఁబట్టి నేనేమో హృదయాహ్లాదకర మైనగొప్పఉపన్యాసము నొసంగుదు నని భ్రమ పెట్టుకొనక యీ కాలావధి మీయందఱు సంసిద్ధులయి యుండ వలెను. సభాధ్యక్షుఁడు పఠించినవారేదో కొంతసంభాషించుట యాచారమయి యుండుటచేత నేనిప్పు డాస్తికసమాజ ధర్మములను గూర్చి నాయప్రౌఢవాక్యములతోనే యించుక సంభాషించి మీకు శ్రమకలిగించుచున్నాను. నాయుపదేశకాశలమునుబట్టి కాకపోయి నను నావృద్ధత్వమును దయనీయమైన శరీరదౌర్బల్యమును విచారించి యైనను సహించి నేఁ జెప్పఁబోవుదానిని దయతో నాలకింపుఁడు.

పరిశుద్ధాస్తికమతము నాంధ్రదేశములో నెట్లు వ్యాపింపఁ జేయ వలయునో యాలోచించుటకును తిన్మతసిద్ధాంతములనుగూర్చి సంభాషించుటకును తెలుఁగు దేశముయొక్క బహు భాగములనుండి పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులును తదభిమానులు నైన సోదరు లిప్పు డింతమంది వచ్చి యిచ్చట సమావేశమగుట దేశముయొక్క పురో వృద్ధికి శుభసూచకముగా నున్నది. పరిశుద్ధాస్తికమతము మన భరత ఖండమునందుఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మసమాజ మనియుఁ గొన్నిచోట్లఁ బ్రార్థనసమాజ మనియు నామద్వయముతో వ్యవహరింపఁ బడు చున్నది. దేవుఁ డున్నాఁడని యంగీకరించు నవి యెల్లను ఆస్తికమత

ములే యయినను, జనుల యజ్ఞానము మొదలయిన కారణములచేత బహుమతములయందు దేవునిగూర్చియు, దేవునకును మనుష్యునకును గల సంబంధమును గూర్చియు దేవుని విషయమున మనుష్యుఁడు నడుచుకోవలసిన ధర్మములను గూర్చియు నపరిశుద్ధములైన యభిప్రాయములును దురాచారములును వ్యాపించియున్నవి. ఇహపర సుఖ భంజకము లైన యట్టియపరిశుద్ధతల నెల్లఁ దొలఁగించుకొని మతమును నిర్మల మైనదానినిగాఁ జేయుటచే దీనికి పరిశుద్ధాస్తిక మతమని పేరు వచ్చినది. ఆర్యులపవిత్రగ్రంథము లయినయుపనిషత్తులయం దీశ్వరుఁడు బ్రహ్మ మనునామముతో వ్యవహరింపఁబడుటచేత శుద్ధపరబ్రహ్మము నుపాసించువారి యామతము నకు బ్రహ్మమత మనియు, వారి సంఘమునకు బ్రహ్మసమాజ మనియు, ఈసమాజమునకు మానసికప్రార్థనము ప్రధాన మయినందున ప్రార్థనసమాజ మనియు, పేరులు కలిగినవి. బ్రహ్మసమాజ మను పేరుచేతనే యిది యార్యమత వృక్షమునుండి పుట్టిన పరిశుద్ధశాఖ యనిస్పష్టపడుచున్నది. పరబ్రహ్మమునుగూర్చి,—

"యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యైష మహిమాభువి దివ్యే
తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరాఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి."

ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞుఁడో సర్వవిదుఁడో భువియందును దివియందును గలవి యెవ్వని మహిమలో యెవ్వఁ డానందరూపుఁడును నిత్యుఁడు నయి ప్రకాశించుచున్నాఁడో యతనిని పండితులు జ్ఞానముచేత నంతటఁ జూచుచున్నారని ముండకోపనిషత్తును,—

"స పర్యగాచ్ఛుక్ర మకాయ మవ్రణ
మస్నావిరగ్ శుద్ధమపాపవిద్ధమ్."

అతఁడు సర్వవ్యాపి, తేజోమయుఁడు, నిరాకారుఁడు, నిరామయుఁడు, అస్నావిరుఁడు, శుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని యీశావాస్యోపనిషత్తును చెప్పుచున్నది. ఇటువంటి వాక్యములే యితరవిశేషములతోడ పెక్కులితరోపనిషత్తు లందును గానఁబడుచున్నవి. ఇట్టి యుపనిషద్వాక్యములను బట్టి దేవుఁడు నిత్యుఁడు, నిరాకారుఁడు, సర్వవ్యాప్తి, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తుఁడు, సర్వాధారుఁడు, ఆనందస్వరూపుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని విస్పష్టమగుచున్నది; పరిశుద్ధాస్తికులయినమనవా రుపాసించు దేవుఁడీ పరమాత్మునియే.—

"యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే యేనజాతాని జీవంతి
యత్ప్రయంత్యభిసంవిశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్వ తద్బ్రహ్మ"

దేనివలన నీచరాచరభూతములు పుట్టుచున్నవో, దేనివలనఁ బుట్టినవి జీవించుచున్నవో, ఆత్మలు దేనినిగూర్చి పొలుపొందుచున్నవో, అది బ్రహ్మమని తెలిసికొమ్మని తైత్తిరీయోపనిషత్తులోని భృగువల్లియందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇత్యాది వాక్యములను బట్టి చరాచరములయినసమస్త పదార్థములును దేవునివలననే కలుగుచున్నవనియు, సమస్తజీవకోటులును దేవునివలననే జీవించుచున్నవనియు, సమస్తాత్మలును మరణానంతరమున దేవునియొద్దకే పోయి చేరుచున్నవనియు విశదమగుచున్నది. పై వాక్యములవలన నీశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితిలయములకు కారణుఁడనుటయే గాక మనయాత్మలు నయితము నిత్యములయి మరణానంతరమున నుండు ననుటయుఁ దేలుచున్నది. ఈయుపనిషదర్థములే పరిశుద్ధాస్తికమతముయొక్క సిద్ధాంతములు. ఈసిద్ధాంతములను బట్టి సృష్టికర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యనియు ఆయనచేఁ బుట్టింపఁబడిన మానవులమయిన మనమందఱమును తత్పుత్రసదృశుల మనియు అందుచేత పరస్పరభ్రాతల మనియు, పితృభక్తి

కలవార మయి యీశ్వరుని సేవించుచు సర్వవిషయములలోను, తదాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుటయు తోడిమానవులయెడల సోదర భావము కలవారమయి వారిని ప్రేమించుచు వారిమేలుకొఱకు పాటు పడుటయు మనకు ధర్మము లనియు, నేర్పడుచున్నది. ఇందువలన నీశ్వరపితృత్వమును, మనుష్యభ్రాతృత్వమును పరిశుద్ధాస్తిక మతము నకు మూలతత్వములుగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లు తెలిసికోవచ్చును. లోక ములో మనకు ప్రియతమము లయినపదార్థము లన్నిటికంటెను బ్రియ తరునిగా భావించి తదాజ్ఞ ననుమాత్రమును మీఱక యేపని చేసి నను పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థముగానే చేయుచు భక్తిచూపునప్పుడే మన కీశ్వరపితృత్వము లభించిన ట్లగును.

"తదేతత్ ప్రేయఃపుత్రాత్ ప్రేయోవిత్తాత్ ప్రేయోన్యస్మాత్
సర్వస్మాత్ అంతరతరం యదయమాత్మా"

ఏది యన్నిటికంటె నంతరతరమో యట్టిపరమాత్మ పుత్రునికంటెను ప్రియతరమయినది, విత్తముకంటెను ప్రియతరమైనది, యితరములైన యన్నిటికంటెను ప్రియతర మైనది, అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు బోధించుచున్నది. ఈశ్వరునియందు పితృభావము కుదురుటకు భక్తి పూర్వకమయిన మానసికారాధన మావశ్యకము. కుమారుఁడు తండ్రిని సమీపించునట్లు నిర్మలాంతఃకరణముతో పరమాత్మను సమీపించి తన లోపములను వాంఛలను నిష్కపటముగా నివేదించి, తన యపచార ములకు పశ్చాత్తాపపడి క్షమింప వేఁడుచు, తనకు ధర్మచింతను ధర్మా చరణస్థైర్యమును బ్రసాదింపఁ బ్రార్థించుటయే యీశ్వరారాధనము. ఇట్టి మానసికారాధనమే పరిశుద్ధాస్తికుల కీశ్వరసాంగత్య సంధాయక మగు సత్యవ్రతము. విగ్రహారాధన మీశ్వరపితృభావసిద్ధికి విఘ్న భూతము. ఈశ్వరసాంగత్య సౌఖ్యామృతము ననుభవింప నపేక్షించు

ప్రతిపురుషుడును నోరుచేటిపి హృదయమును కలుమపటిచి భక్తిబీజ మును చంపివేసెను ప్రతిమూర్చనాత్మకవిషఫలమును రూపుమాప దీక్ష వహింపవలెను. ప్రతిమారాధనము నుపేక్షించినయెడల మన మసత్య సముద్రములోను, అజ్ఞానాంధకారములోను, మునిఁగి నిత్యపదవిని బోఁగొట్టుకొందుము.

"అసతోమా సద్గమయ తమసోమా జోతిర్గమయ మృత్యో ర్మామృతంగమయ."

అసత్యమునుండి నన్ను సత్యమును పొందింపుము, అంధకారమునుండి నన్ను తేజస్సును పొందింపుము. మృత్యువునుండి నన్ను నిత్యపదవిని పొందింపుము' అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తునఁ జున్నట్లు మనల నసత్య మునకును తమస్సునకును మృత్యువునకును నీడ్చెడువిగ్రహపూజా పిశాచహస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుటకయి సత్యస్వరూపుఁడును, స్వప్రకాశుఁడును, నిత్యుఁడును నయిన యీశ్వరుని ప్రార్థింతము.

మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యెప్పు డగునో యప్పుడే మానవ సామాన్యభ్రాతృభావమును కలుగును. ఈశ్వరునిబిడ్డల మగుటచేత మన కెల్లపురుషులు నన్నదమ్ములును, ఎల్లస్త్రీలును అక్కచెల్లెండ్రును అగుదురు. అప్పుడు లోక మంతయు నేకకుటుంబమయి, యందలివా రందఱును స్వప్రయోజనపరత్వమును మాని, పరార్థపరత్వమును బూని యన్యోన్యశ్రేయోభివృద్ధికయి పాటుపడువా రగుదురు. ఇట్టి స్థితిని గలిగించుటకై పాటుపడుట పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మము. పరస్పరసోదరభావమునకు మన దేశములో నిప్పుడు గర్భశత్రువయి యున్నది వైషమ్యము. ఈయస్వాభావికవైషమ్యము మనలో విశేష భాగము మానుషస్వభావమునే మార్చివేసి, మనుష్యులను మృగ తుల్యులనుగాను మృగములకంటెను హీనులనుగాను జేసినది. అధమ

వర్ణములవారివిషయమున నగ్రవర్ణములవారు చేసెడి యన్యాయ
మటుండనిచ్చి యేకవర్ణమువారిలోనే నడచెడు పశుప్రాయమైన దుర్ణ
యమును జూడుడు. ఏకవేదమునే నమ్ముచు నేకధర్మశాస్త్రమునే
యంగీకరించుచు నేకదేశముననే వసించుచు బ్రాహ్మణోత్తముల మని
గొప్ప చెప్పుకొనువారిలోనే వైశ్వదేవపరుడయి శుద్ధశ్రోత్రియుం
డయినస్మార్తుఁడు కాకి చూచుచున్నను కుక్క మూచుచున్నను
భుజించునుగాని వైష్ణవ బ్రాహ్మణుఁడు చూచినంతమాత్రముచేత తన
యన్నము మైలపడెనని దాని భుజింపనొల్లక విస్తరి విడిచి లేచిపోవును
గదా? మేమందఱము హిందూమతావలంబులమే యని ప్రజ్ఞలు
పలుకుచు దురభిమానదూషితులగుచున్న మహానుభావులీద్విజులు
మ్లేచ్ఛునియెడఁ జేసెడిదానికంటె స్వకులజునియెడఁ జేసెడు ఘోరకార్య
మేమో చెప్పుడు. యాత్రాపరులైన బ్రాహ్మణులే మార్గమధ్యమున
వ్యాధిబాధలచేత గ్రామము వీధులప్రక్కలను బడియుండి కులగోత్ర
ములు తెలియమిచే నెవ్వరు నంటిముట్టి తోడ్పడకుండుటచేత కృశించి
నక్కలచే జీవములతోనే యీడ్చుకొనిపోఁబడుచుండుటయుఁ గలదని
చూచిన యన్యదేశీయులు వ్రాసియున్నారు. హిందూమతమున కింత
కంటెనవమానకరమైన హీనకృత్యము మఱేమున్నది? పశుకృత్యము
సహిత మింతకంటె నీచమైన దుండునా? పరస్పరభ్రాతృత్వ కల్పతరు
వును మూలచ్ఛేదము చేసెడు వేరుపురుగైన వర్ణవైషమ్యమును
తాము విడుచుటయేకాక సకలవిధముల దాని స్వరూపనాశనమును
జేయుటకయి పరిశుద్ధాస్తికు లందఱును బద్ధకంకణులు కావలెను.
ఓ భ్రాతృవరులారా! దయాదాక్షిణ్యములు మాని మీరీశ్వరకుటుంబ
నాశనకారకుఁ డయినవర్ణవైషమ్యరాక్షసుని హతము చేయుటకయి
కృతప్రతిజ్ఞులరు కండు. ఈశ్వరశక్తు సత్యాభిలాషచేత వక్తవ్యధర్మ

మార్గ మించుక తొలఁగి వర్తించితిని. మన్నింపుఁడు. ఇఁక వక్తవ్యాంశ మునకు వత్తము.

ఈశ్వరసద్భావమును గూర్చియు, నాతని కళ్యాణగుణములను గూర్చియు మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును గూర్చియు మను ష్యాత్మల నిత్యత్వమును గూర్చియు నుపనిషద్వాక్యముల నుదాహ రించుచుఁ బరిశుద్ధాస్తిక మతసిద్ధాంతములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పి యున్నాను. ఇఁక స్వధర్మములను గూర్చియు ధర్మనియమమునకుఁ గల ప్రమాణములను గూర్చియు పుణ్యపాపములను గూర్చియు స్వర్గ నరక ములను గూర్చియుకూడ నించుక వచించి విరమించెదను.

శ్లో॥ మాతృవ త్పరదారాంచ పరద్రవ్యాణి లోష్టవత్
ఆత్మవ త్సర్వభూతాని యఃపశ్యతి సపశ్యతి.

పరదారను తల్లివలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను, సర్వ భూతములను తనవలెను, ఎవఁడు చూచునో వాఁడే నిజముగాఁ జూచు వాఁడని మనపూర్వులు చెప్పి యున్నారు. ఈయవి మనుష్యధర్మములు. ఈవిషయమున నిట్లు చేయవలసిన దని విధించిన యీశ్వరాజ్ఞ లన్నియు మనకు ధర్మములు.

"సత్యంవద" "ధర్మంచర" అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షా వల్లిలో గురువు శిష్యునకు 'సత్యము పలుకుము' 'ధర్మము నాచ రింపుము' అని యుపదేశించు చున్నాఁడు. ఈరెండును పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మములు. లోకములో సత్యమును మించిన ధర్మము వేఱొకటి లేదు.

శ్లో॥ నాస్తి సత్యసమోధర్మః నాసత్యాద్విద్యతేవరం
నహితీవ్రతరం కించి దనృతాదిహ విద్యతే.

సత్యముతో సమాన మయినధర్మము లేదు; సత్యమునకంటె శ్రేష్ఠ మయినది లేదు; అసత్యమునకంటె తీవ్రతర మయినది యీ లోకమున వేఱొకటి లేదు — అని పంచమవేద మనఁబరఁగిన శ్రీమహాభారతము సత్యోత్కృష్టతను ఘోషించుచున్నది. ఈశ్వరుఁడే సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే సత్యము ననుసరించుట యీశ్వరు ననుస రించుటయే. మన కెన్నికష్టములు వచ్చినను సత్యమును విడువరాదు. "నానృతా త్పాతకంపర" మన్నయార్యోక్తి యసత్యమునకంటె నెక్కుడపాతకము లే దని చాటుచున్నది. సత్యాదరము లేకున్న లోకములో నభివృద్ధియే కలుగదు. సత్య మెందున్నను గ్రహింప వలెను.

'మాది మాపూర్వులు చేసినది యన్నదురభిమానమును విడిచి యసత్యము మన దయినను తెలియఁగానే త్యజించుచు సత్యము పరుల దయినను భజించుచుండవలెను. మనవన్న హేతువుచేత దురాచారము లను మూఢవిశ్వాసములను హేత్వాభాసములను కల్పించి పొగడు చుండుటయు పరుల దన్న హేతువుచేత సదాచారములను సదుపదేశ ములను యుక్త్యాభాసములు కల్పించి తెగడు చుండుటయు దేశమును పాడుచేసెడు దురభిమాన మగునుగాని దేశమును బాగుచేసెడు స్వదేశాభిమానము కాదు.' తనవారి యభివృద్ధి గాంక్షించెడు ప్రతి దేశాభిమానియు తనవారిలోఁ గలలోపముల నెత్తి చూపి వానిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుచు నితరులలోఁ గలగుణాంశముల నెత్తిచూపి వానిని గ్రహించునట్లు చేయుచు దేశాభివృద్ధ్యర్థము నిరంతరకృషి చేయుచుండవలెను. గుణాగుణవిచారము లేక తమలోఁ గలదురాచార దురుపదేశములను సహితము పామరజనరంజనముకొఱకు తమ విద్యా బుద్ధుల వినియోగించి భూషించుచు నభివృద్ధికి భంగమును సంస్కార

మునకు విఘాతమును గలిగించెదు తెలిసినమూఢులే మనదేశమునకు గర్భశత్రువులు. పామరదూషణములు పాటిచేయక చెవికి చేఁదుగా నుండినను హితమును జూపి దురాచారదుర్నీతులను రూపుమాపి సంస్కారము వ్యాపింపఁ జేయుట కయి తమకాలమును శక్తిని ధన మును వినియోగించువారుమాత్రమే దేశమునకు నిజమైనప్రాణ మిత్రులు. సత్యసమాదరమే సర్వదా పరిశుద్ధాస్తికుల నిత్యకృత్య మయి యుండవలెను. తొలుత నెన్నియంతరాయములు వచ్చినను కడపట సత్యమే జయించును. "సత్యమేవజయతే" యని ముండకోప నిషత్తు మొఱ యిడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏకఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనే ప్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యద్ధి గచ్ఛతి॥

తక్కినవి సమస్తమును శరీరనాశముతోనే పోవుచుండఁగా మరణా నంతరమున సహితము వెంటవచ్చెడుధర్మ మొకటియే నిజమైన మిత్రుడనియు,—

శ్లో॥ ధర్మఏవ హతో హన్తిధర్మో రక్షతి రక్షితః
తస్మాద్ధర్మో నహంతవ్యో మానోధర్మో హతోవధీత్ ॥

ధర్మము తన్ను హతము చేయువానిని హతముచేయుచు, తన్నురక్షించు వానిని రక్షించుచుండును, గనుక ధర్మమును జెఱిచి తాను చెడకుండఁ వలెననియు పంచమవేదమైన భారతము ధర్మమును శ్లాఘించుచున్నది. ఈశ్వరాజ్ఞయే ధర్మమని యింతకుముందు చెప్పి యున్నానుగదా? ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెట్లు చేయనగును, ఇది యీశ్వరాజ్ఞయనిమన కెట్లు తెలియవచ్చును, కృత్యాకృత్య నిర్ధారణ మునకు ప్రమాణమేమి, యని సందేహము తోఁచవచ్చును. కార్యా కార్య నిర్ణయమునకు మన యంతరాత్మయే పరమ ప్రమాణము.

ఈశ్వరుఁడు మనహృదయఫలకమునందే మనధర్మశాస్త్రమును దివ్యాక్షరములతో లిఖించి యున్నాఁడు. మనయంతరాత్మ మంచిదని బోధించుదానిని జేయుచుండుటయే మనకు పరమధర్మము. అది యొక్కటి యే పరమ కర్తవ్యము,—

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతోస్య స్యాత్ పరితోషోంతరాత్మనః
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతంతు వర్జయేత్ ॥

ఏపని చేయుటవలన నంతరాత్మకు సంతోషమగునో యాపనిని ప్రయత్నముతోఁ జేసి దానికి విరోధమైనదానిని వర్జింపవలసినదని మనుధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. అంతరాత్మ బోధించునట్లు సర్వదా చరించువాఁడే యీశ్వరాజ్ఞను జెల్లించువాఁడును స్వధర్మానుష్ఠానపరుఁడును సుకృతియు నగును. మనకోరికలెట్లున్నను మన యంతరాత్మయిగినుండి యిది తెడ్డ యిది చేయఁదగినది యిది చేయఁదగనిది యని నిరూపించి సదా కర్తవ్యము నుపదేశించుచుండును. తదాచరణమువలన లాభముగలుగునా నష్టము కలుగునా యన్నవిచారమునుమాని యీశ్వరాజ్ఞయు ధర్మమగుటచేత నంతరాత్మ విధించుదానిని ఫలనిరపేక్షముగా ననుష్ఠింపవలెను. అట్టియనుష్ఠానపరుఁడే పయినుండి యనంతము లైన యాపదలు బాధించుచున్నను మన శ్శాంతిగలవాఁడయి యాత్మానందము ననుభవింపఁగలుగును. లోకములోని తక్కిన సమస్త విషయములలో నెట్లో యట్లే మతవిషయము నందును వృద్ధి స్వాభావికము. జ్ఞానాభివృద్ధియయి నూతనసత్యములు బయలఁబడుచుండు కొలదిని వానిని స్వీకరించుచుండవలయును. సత్యగ్రహణైక పరాయణుని కపజయ మెప్పుడును గలుగదు. క్రమముగా నుపయోగింపక యుపేక్షచేసినచో కరచరణాద్యవయవము లే ప్రకారముగా దుర్బలములగుచువచ్చునో యాప్రకారముగానే మన యంత

రాత్మయుఁ దన యుపదేశములను నిరాకరించుచు నుపేక్షచేయుచు వచ్చినకొలఁదిని దుర్బల మయి నిరుప యుక్తమగును. కాఁబట్టి మన యంతరాత్మ బోధనల ననాదరింపక యాచరణమునకుఁ దెచ్చుచు దానిని బలపఱుచు చుండవలెను. అప్పుడది తానుబలపడి సత్కార్యాచరణమున కయి మనకు బలమునిచ్చి మనల నీశ్వరపుత్రులనుట కర్హు లయినవారినిగాఁ జేయును. నేను శ్రుతిస్మృతులనుండి పలుమాఱు ప్రమాణవచనము లుదాహరించుచు వచ్చుటచేత నాయా గ్రంథములం దున్నవన్నియు నాచరణీయములగు నాయని కొంద ఱడుగవచ్చును,—

"యాన్యస్మాక్ సుచరితాని తానిత్వ యోపాస్యాని నో ఇతరాణి"

ఏవి మాసుచరితలో యవియే నీచేత ననుష్ఠింపఁదగినవి కాని యితరములు కావనియు, తైత్తిరీయోపనిషత్తు నందు గురువు శిష్యున కుపదేశించి యున్నాఁడు. గ్రంథములలోని యుపదేశములు గాని గొప్పవారియొక్క వాక్యములును పనులును గాని యెంతవఱకు మంచివిగానుండి యంతరాత్మ బోధలకు వ్యతిరేకము కాకుండునో యంతవఱకే గ్రాహ్యములును ననుష్ఠేయములు నగునుగాని యాపయిని గావు. అంతరాత్మబోధన యొక్కటియే మనకుఁ బరమప్రమాణము. దానిముందు తక్కిన వన్నియు నధమ ప్రమాణములు.

ఈశ్వరాజ్ఞ ననఁగా ధర్మము నుల్లంఘించుట పాపము; ధర్మానుసరణము పుణ్యము. శారీరధర్మములను మీఱినప్పుడు దేహమునకు రోగాదిక మగుబాధ కలుగునట్లే, ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱినప్పుడు మనసునకు దుఃఖాదిక మగు వ్యధకలుగును. ఏధర్మము నతిక్రమించినను, ఆపాపమున కర్హదండన మవశ్యముగా కలుగును.

ఈదండన మెప్పుడును మనలను పాపములనుండి మరలించి మనమేలు
నకుతోడు పడునదిగా నుండును. శారీరధర్మముల ననుసరించినప్పుడు
దేహమున కారోగ్యాదిక మగుసౌఖ్యము కలుగునట్లే ఆధ్యాత్మికధర్మ
ముల ననుసరించి నప్పుడు మనస్సునకు సంతోషాదిక మగుసుఖము
కలుగును. ఏధర్మము ననుసరించినను, ఆపుణ్యమున కర్హబహుమాన
మవశ్యముగా కలుగును. ఈబహుమానమెప్పుడును మనలను పుణ్య
మునకు పురికొల్పి మన మేలునకు తోడుపడునదిగానుండును. పుణ్యము
స్వాభావికము; పాప మస్వాభావికము. ఈశ్వరునకు పుణ్యము ప్రీతికర
మయినది; పాప మప్రీతికరమయినది. మనకు పాపము పరమ శత్రువు;
పుణ్యము పరమమిత్రము. మన మెప్పుడును పాపమను రోగాది
దానిని నాశముచేసి, హృదయ రాజ్యమున స్థిరముగా పుణ్యమును
స్థాపింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. మరణానంతరమున నాత్మసుఖస్థితియం
దుండుట స్వర్గము; దుఃఖస్థితియం దుండుట నరకము. ఆత్మ పాపముల
నుండి విడిపింపఁబడుటముక్తి. మనుష్యుఁడు తాను చేసిన పాపములకు పరి
తాపపడి, యికముం దట్టి పాపము నెప్పుడును జేయనని కృతనిశ్చయుఁ
డగుటచేత పాపవిముక్తి నొంది పవిత్రుఁ డగును.

శ్లో॥ కృత్వాపాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే
నైదం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యాపూయ తేతు సః॥

"పాపముచేసి సంతాపపడి యాపాపమునుండి విడిపింపఁ బడు
చున్నాఁడు; దానిని మరల చేయనని మళ్ళుకొని వాఁడు పూతుఁ డగు
చున్నాఁడు" అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. పరిశుద్ధాస్తిక మత
సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినవానిని కొన్నింటిని గాన నిఁక మన
సామాజికుల కొకచిన్న విన్నపముచేసి ముగించెదను.

సామాజికు లగు సహోదరులారా! మీమూలమున సంస్కా-
రమునొందఁ గాఁగుపడవలెనని మన దేశ మాశపడుచున్నది. మీరాశా-
భంగమును గలిగింపక దేశాభివృద్ధిని గలిగించుటకయి శక్తివంచన
చేయక సర్వవిధముల పాటుపడుఁడు. సమాజప్రతిజ్ఞా పత్రమునందు
చేవ్రాలుచేయుటచేతను, వారమున కొకసారి సమాజమునకు వచ్చి
ప్రార్థనచేసిపోవుటచేతను, అప్పుడప్పుడు ధర్మోపన్యాసములుచేయుచు
నుండుటచేతను, కృతార్థుల మయితి మని తలఁచుకొనకుఁడు. ఈపను
లన్నియు నారంభములే యైనను, మీరు చేయవలసినవి యింతకంటెను
ముఖ్యము లయినవనేకము లున్నవి. ఇతరులను సంస్కరింపఁ బ్రయ
త్నించుటకు ముందు మీరు మిమ్ము సంస్కరించుకొనవలెను.
సంస్కార మెప్పుడును తనతో నారంభము కావలెను. తన్నుఁదాను
సంస్కరించుకోలేనివాఁడు లోకము నెట్లు సంస్కరింపఁ గలుగును?
తన్ను సంస్కరించుకొనుట స్వాధీనమయినపని; ఇతరులను సంస్కరిం
చుట పరాధీనమైనపని. పరాధీనమైనపని సాధ్యము కాక పోవచ్చును
గాని స్వాధీనమైనపని యెవ్వరికిని సాధ్యము కాక పోదు. సత్యమిట్ల
య్యును మన దేశములో నిప్పుడు తమయుపదేశము తమ కక్కఱకు
రాని సంస్కర్తల సంఖ్య యంతకంత కధిక మగుచున్నది. ఎక్కడఁ
జూచినను ప్రసంగములే; ఎక్కడఁజూచినను ధర్మోపన్యాసములే. ఉప
దేశములలోఁ గొఱంతలేదు; కొఱంత యంతయు నొక్క యనుష్ఠా
నమునందు మాత్రమే కనఁబడుచున్నది. అందుచేతనే వీరు శుష్క
వాచాలురేకాని క్రియాశూన్యులని యిప్పటికి విద్యాధికుల మాటల
యందు జనులకు విశ్వాసము తగ్గిపోవుచున్నది. మాటలుతక్కువచేసి
కార్యము లెక్కువ చేసి చూపినప్పుడే ప్రజలకు మన మాటలయందు
విశ్వాసము పుట్టును. జనులు సాధారణముగా మనము చెప్పినట్లు

చేయక చేసినట్టు చేయఁజాలుదు. కాఁబట్టి లోకమును ధర్మమువంక నాకర్షించి మనమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁ దలఁచిన పక్షమున మనము వాక్చాతుర్యతతోడ కార్యశూరతను గూడఁ గనఁబఱుపవలెను. మిత్రులారా! మీకు మీమాటలయందును సత్యమునందును నిజమైన విశ్వాస మున్నయెడల మీరుపదేశించు సత్యములను మొదట స్వాచరణమునందుఁ జూపుఁడు; తరువాత పరుల కుపదేశింపుఁడు. "సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేనచ" సత్యమును తాను ననుష్ఠించి యితరులకు ప్రవచనము చేయవలసినదని వేదము విధించుచున్నది. అట్లు చేసినచో లోకము మనయాచరణమును జూచి మనయట్లె తా నాచరించును. జనులకు సదుపదేశమును జేసి చేసిన యుపదేశము ను స్వాచరణము నందుఁ బెట్టి తనూన్మాలనమున వారి నందు నడపింపుఁడు. మీయుద్యమము సఫలము చేయవలసినదని నిర్మలహృదయముతో వినయపూర్వకముగా నీశ్వరుని వేఁడుఁడు. ఈశ్వరబలముచేత ప్రతిపక్షులనడుమ సత్యధ్వజ మెత్తుఁడు. ఈశ్వరభటులయి యజ్ఞానముతోను మూఢభక్తితోను పోరాడి యంధకార బంధురములై యున్న హృదయ గుహాలలో నీశ్వరతేజస్సును ప్రవేశపెట్టుఁడు. ఈజ్ఞానాజ్ఞాన యుద్ధమునందు వెను కంజవేయక సదా ముందుకు నడుచుచు గాయములకు భయపడక మేనిలోఁ బ్రాణమున్నంతవఱకు జ్ఞానమునను సత్యపక్షమునను నిలిచి వీరభటులవలె విక్రమమును జూపుఁడు. శక్తి యున్నంతవఱకును పోరాడి యలసి సొమ్మసిల్లినప్పుడు మీకుతోడయి యున్న యీశ్వరుఁడు మిమ్ము లేవనెత్తి మీకు నూతన బలమును ప్రసాదించి గెలుపొసఁగును. సమస్తమునకును సర్వరక్షకుఁడైన సర్వేశ్వరునినే నమ్మి కృతార్థుల రగుఁడు.

ఓదీనశరణ్యా! దీనులయిన మాపయి దయచూపి ధర్మాచర

ణమునకు మాకు స్థైర్యమును ప్రసాదింపుము. నీవుతక్క మాకు వేఱుదిక్కు లేదు. దురాచార పంకములోఁ దగుల్కొని దానినుండి వెలువడుటకు శక్తిచాలక దుర్బలులమయి యున్నమాకు బలము నొసఁగి మమ్ము గట్టెక్కింపుము. నీప్రేమజలముతో మాహృదయములను పరిశుద్ధపఱుపుము. మాహృదయము లెప్పుడును సత్యమునే యభిలషించునట్లు చేసి సత్యమార్గానువర్తనమునందు మాకు నిరంతరోత్సాహమును గలిగింపుము.

మతధర్మము.*

సకలచరాచరసృష్టికిని కర్తయైనపరమేశ్వరునకును సృష్టివర్గములోనివారైనమనకును గలసంబంధములు గూర్చిన యభిప్రాయము మతమనఁబడును. అట్టి యనివార్యసంబంధమునుబట్టి యీశ్వరుని యెడలను మానవకోటియెడలను మన మాచరింపవలసిన కర్తవ్యములు ధర్మములనఁబడును. మనలనుసృజించి రక్షించి శాసించువాఁడగుటచేత నీశ్వరుఁడు మనకు పరమపిత; అద్వితీయుఁడయిన యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడి సంరక్షింపఁబడు వారగుటచే సమస్త మానవులును పరస్పరభ్రాతలు. కాఁబట్టి యీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల భ్రాతృభావమును మతమునకు ప్రధానాంగములు. ఈరెండంగములనుబట్టియే సమస్తధర్మములు నేర్పడుచున్నవి. లోకములో వేఱువేఱునామములతో వ్యవహరింపఁబడుచున్నను మనుష్యున కను

* ఇది 19[illegible]వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 18-వ తేదిని బందరుపురమున జరిగిన యాంధ్రపరిశుద్ధాస్తిక మహాసభలోఁ జదువఁబడినది.

ష్ఠేయములయిన సమస్త ధర్మములును మతధర్మము లనియే చెప్ప వలసి యున్నవి. మన మేపనిని చేసినను పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగానే చేయుచుండవలెను. అట్లు చేయువాఁ డొక్కఁడే యీశ్వరపుత్రుఁడును భక్తుఁడు ననదగినవాఁడు; ఈశ్వర ప్రీత్యర్థముగా చేయక యన్యచింతతోఁ జేయువాఁ డీశ్వరశత్రుఁడును వంచకుఁడు నగును. తోడి మానవులయెడల భ్రాతృభావమును వహించి యన్యోన్య క్షేమాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు నెవ్వరిని ద్వేషింపక యెవ్వరిని వంచింపక యెవ్వరికి నన్యాయము చేయక వర్తించుటయే యీశ్వరునకు ప్రీతికరము. ఈప్రకారముగా స్వార్థపరత్వము మాని పరోపకారపరాయణత్వమును పూని యీశ్వర ప్రీతికరముగా వర్తించుట కయి సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి మన కీశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపవిత్రపరమ సాధనములు. ఈదివ్యసాధనముల నాదరింపక యసత్యములాడుచు నన్యాయములుచేయుచు ద్వేషమును జూపుచు వర్తించువాఁ డీశ్వరప్రార్థన లెన్నిసారులు చేయువాఁడయినను ధర్మోపదేశము లెంత యెక్కువగా నొనరించువాఁ డయినను ఉపాసనమందిరముల కెంత తఱచుగా నరుగువాఁ డయినను భక్తుఁడు గాక యీశ్వరద్రోహి యగును. కాఁబట్టి నిజముగా నీశ్వర భక్తుఁడు కావలె నన్నవాఁడు మొట్టమొదట సత్యమునం దాదరము గలవాఁడును న్యాయమార్గము ననువర్తించువాఁడును భూతదయాపరుఁడును కావలెను. అట్లయినవాఁడే యీశ్వరాజ్ఞానువర్తియు ధర్మరతుఁడు నయినభక్తుఁడు. లోకములో ధర్మబలమును మించిన బలము వేఱొకటి లేదు. "యతోధర్మస్తతోజయః" యని మనపెద్దలు పలికియున్నారు. జనులుసత్యసంధులయి దయాపరులయిన్యాయావలంబులయి ధర్మబలము గలవారయినంగాని యేదేశమును ముందుకురాదు.

దేశమును వృద్ధికిఁ దీసికొనిరావలె నన్నచో జనులను నీతిపరులనుగాఁ జేయవలెను. నీతిపరులు గానివా రీశ్వరభక్తులు కాఁజాలరు. నీతి యీశ్వరునకు పరమప్రీతికరము; నీతి మతధర్మములలో నుత్తమ ధర్మము. మనుష్యులను సత్కార్యనిష్ఠులను జేసి నీతిపరత్వమునందును సాంఘిక సదాచారవర్తనమునందును ధైర్యవంతులుగాఁ జేసెడిశక్తి ధర్మమునందే యున్నది; ఈశ్వరభక్తి లేనివానిని విభాగజ్ఞానముగాని కీర్తి కామత్వముగాని దేశోపకారకృత్యములలో కష్టకాలమునందు ధైర్యోత్సాహములతో నడుచునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు; ఈశ్వరభక్తిలేక యంతరాత్మ దుర్బల మగును; ఈశ్వరబలవిశ్వాసము లేక సాంఘికదురాచారనివర్తన ప్రయత్నము తలయెత్తదు. జనులలో మతధర్మము దుర్బల మయినపక్షమున పాపభీతి యడుగంటి సమస్తా నర్థములును సంభవించును. మతధర్మము పరిశుద్ధము కానియెడల సమస్త స్వాతంత్ర్యములును చెడును. ఎవరిస్వాతంత్ర్యములు వారికుండు నట్లుచేసి యందఱిని సౌఖ్యసంతోషములను పొందునట్లుచేయుటయే మత ధర్మముయొక్క ముఖ్యకార్యము. పరోపకారము, న్యాయము మొదలైన వన్నియు స్వాతంత్ర్యసంరక్షణముయొక్క ఫలములే. మన స్వాతంత్ర్య ములనిమిత్తము మనముపోరాడి యితరుల స్వాతంత్ర్యములను మన్నింప కుండుట నిజమైన స్వాతంత్ర్యసంపాదనముకాదు. నిజమైన స్వాతంత్ర్యా భిలాషమనుష్యప్రకృతియందు గౌరవము కలిగించి యెంతయల్పునికి నన్యాయము సంభవించినను దానిని మాన్పుటకపేక్షించును. అన్యాయ నివారణమునకు మతధర్మ మమోఘసాధనము. అట్టి ధర్మబలము లేక పోయినపక్షమున స్వప్రయోజనపరత్వము ప్రబలి పరార్థపరత్వము క్షీణించి జనులను మృగతుల్యులనుగా మార్చును. మతధర్మబలము చేతనేగా నీశ్వరభక్తివిశ్వాసముచేతనే దేశాభిమాన బీజమంకురించి

యెల్లెడల నల్లుకొనును. ఈభక్తివిశ్వాసముచేతనే వివేకియైనవాఁడెల్ల తాను తనయొక్కయు తనకుటుంబముయొక్కయు మేలుకొఱకే సృజింపఁ బడ లేదనియు లోకముకొఱకుఁగూడ సృజియింపఁ బడితి ననియుఁ దెలిసికొని పరోపకారార్థముగా పాటుపడఁ గడఁగును. అట్టివాఁడు లోకమంతయు నేకకుటుంబ మని భావించి యీలోకకుటుంబములో నెక్కడ నెవ్వరి కాపద వచ్చినను తనదానిగాఁ భావించుకొని నిజమైనదేశాభిమాని యగుచు దానిని వారించుటకయి తన సుఖమును సహితము త్యజించును. పరోపకారరూపమైన యీదేశాభిమానమును మనము బాల్యమునుండియు నభ్యాసము చేయవలెను. దేశాభివృద్ధిని గోరెడు నిజమైన దేశాభిమాని తనదేశమునం దేమి చెడుగున్నను దానిని రూపుమాపి దేశమును పరిశుద్ధపఱుచుటకయి ప్రయత్నింపవలెను. అట్లుచేసినఁగాని దేశముసుఖవంతమయి స్వాతంత్ర్యలాభము ననుభవించుటకు శక్యముకాదు. నిజమైన దేశాభిమానమునకు మాఱుగా ననేకులలో మన దేశమునం దిప్పు డొక విధమైన దురభిమానము వ్యాపించుచున్నది. ఈదురభిమానబలముచేత మన దేశమునందలి దురాచారములు సహితము సదాచారములుగా పొగడఁబడుచుండుటయు నితరదేశములవారి సదాచారములుకూడ దురాచారములుగా తెగడఁబడుచుండుటయుసంభవించి నిజమైన దేశాభివృద్ధికిభంగము గలుగుచున్నది. ఈదురభిమానముపరదూషణమునకును ద్వేషమునకును గారణమయి మతధర్మమునకు శత్రువయి దేశాభివృద్ధికి భంగకరమయి యనర్థదాయక మగుచున్నది. ఈయపూర్వదేశాభిమానులు మూఢజనుల మెప్పునకయి స్వదేశీయ మైనదానినెల్ల బట్టువలె భూషించుచు విదేశీయ మైన దానినెల్ల ద్వేషించుచు, దేశాభివృద్ధికయి యాత్మశ్లాఘనలు గాక సత్యమును న్యాయమును ప్రేమమును

గావలెనని పలుకువారిని దేశద్రోహులనియు సత్కార్యభీరువులనియు దూషించుచున్నారు. ఇట్టివారు సత్యమతధర్మమునకు విరోధులు. ఇట్టి దురభిమానులవాగాడంబరమువలన మనదేశ మభివృద్ధి పొంది స్వాతంత్ర్యలాభముల నొందఁజాలదు. దేశాభివృద్ధికి నిజమైన యీశ్వరభక్తులు కావలెను. పరిశుద్ధమైన యీశ్వరభక్తి గలవారు మాత్రమే స్వార్థపరిత్యాగులయి కార్యశూరులయి సత్యన్యాయకారుణ్యాదులైన యమోఘసాధనములను గొని యీశ్వరధర్మధ్వజమును దాల్చి పోరాడఁగలుగుదురు. ఈశ్వరభటుల మన్న నమ్మకము లేక దురభిమానపూరితులైన వాక్శూరులు స్వార్థత్యాగము కావలసినప్పుడు మూలమూలల నొదుగుచు తమ పరదూషణ పాండిత్యము కష్టసమయములయందు తమకు తోడుపడకపోఁగా భీరువులయి యదృశ్యులగుదురు. ఇట్టివారి కార్యసాధకత్వ మంతయు పరదూషణములతోను దంభోక్తులతోను స్వశ్లాఘనలతోను ద్వేషప్రధానములైన పాటలతోను ధ్వజపటములతోడి యూరేగింపులతోను నిండి యుఱుములతోను మెఱుములతోను పూర్ణమయి చినుకు లేనట్టి మేఘాడంబరమువలె క్రియాశూన్యమయి పర్యవసించును. నిజమైన దేశాభిమానమును భక్తియుఁ గలవాఁడు జనులు తన్ను మెత్తురా యనుసరింతురా యన్నచింతను మనస్సునందుఁ జొరనీక యిది దేశోపకారకమా యీశ్వరసమ్మతమా న్యాయానుకూలమా యని మాత్రము విచారించి యీశ్వరప్రీతికరమును, ధర్మానుకూలమును, దేశక్షేమకరమునని దృఢపడినతోడనే జనులు దూషించినను భూషించినను త్యజించినను భజించినను గణన చేయక న్యాయమార్గమున నడుచుచు దేశోపకారముకొఱకు తనధనమును దేహమును కావలసినచో ప్రాణమును సహిత మర్పింప వెనుకతీయకుండును. స్వార్థపరిత్యాగము లేని

వాక్శూరతను జూపువాఁడు నిజమైన దేశాభిమాని కానేరఁడు. తనకు సోదరతుల్యమైన జనసామాన్యముయొక్క మేలుఁ గోరెడు దేశాభిమాన మాననీయుఁడు సమయము వచ్చినప్పుడు జనసామాన్యక్షేమము కొఱకు సంశయింపక తనదేహము నైనను సంతోషపూర్వకముగా ధార పోయుటకు సంసిద్ధుఁడయి యుండవలెను. ఇట్టి నిర్వ్యాజదేశాభిమాన మునకు దృష్టాంతముగా నొకచారిత్రాంశము నుదహరింప సమజ్ఞ వేఁడెదను.

ఇంగ్లండుదేశమునకు రాజైన మూఁడవయెడ్వర్డు పూర్వము ఫ్రాన్సుదేశముమీఁద దండెత్తి యనేకయుద్ధములు చేసి కడపట కేలే నగరమును ముట్టడించెను. అఘోరవాసులు సాధ్యమయినంతవరకు స్వపురరక్షణార్థము బహుదినములు ధైర్యోత్సాహములతో పోరాడి తుద నాహారపదార్థాభావమువలనఁ జేయునది లేక తమపట్టణమును శత్రురాజునకుఁ లోఁబఱుపవలసినంత యవస్థకు వచ్చినవారయి కొన్ని షరతుల కంగీకరించినయెడల పురమును స్వాధీనము చేసెదమని రాజునకు సందేశము నంపిరి. పురజనులు చూపినయసాధారణపౌరుష మునుఁబట్టి తనసేనలకుఁ గలిగిన వినాశమువలనను తనకుఁ గలిగిన యత్యంత వ్యయప్రయాసములవలనను రాజు దురాగ్రహావేశపరవశుఁ డయి పురజనులయెడల దయ దలఁపక వెల్లవారిని తుదముట్టింప నిశ్చయించుకొని యుండెను. అట్లు సర్వజనసంహారము చేయఁజూచుటకు క్రూరకృత్యమని మంత్రులు మొదలైనవారు ప్రార్థించి వారించినపిమ్మట పురజనులలో ప్రముఖులుగా నున్నవా రాఱుగురు తమప్రాణముల నిచ్చుట కొప్పుకొనివచ్చి కోటతాళములు తనకు తెచ్చియిచ్చినపక్ష మున తక్కినవారిప్రాణములను గాపాడెద నని రాజు పౌరులకు వర్త మాన మంపెను. పిడుగువంటి యీ యశుభవార్త రాఁగానే కోటలో

మనము తెలిసికొని సంస్కరించుకొనుచున్నంగాని మన కభివృద్ధి కలుగదు. దేశాభివృద్ధికి గర్వమును మించిన గర్భశత్రువు వేఱొకటి లేదు. దేశాభివృద్ధి కలుగవలె నన్నచో మనదోషముల నెఱిగి సంస్క రించుకొనుచు సతిరులగుణముల నెఱిగి గ్రహించుచు నుండవలెను. పరిశుద్ధాస్తిక మతా వలంబుల మని చెప్పుకొనెడు మన మెప్పుడును దేశాభిమానము పేరు చెప్పికాని మఱి యేనత్రిక్రియ పేరు చెప్పికాని యన్యులను ద్వేషింపఁగూడదు. మనము ద్వేషింపవలసిన దొక్క పాపము మాత్రమే. పరిశుద్ధాస్తిక మతానుసారముగా స్వదేశీయుని నైనను పరదేశీయు నైనను సోదరతుల్యునిగా భావించి యెల్ల వారిని సమబుద్ధితో ప్రేమించి మన మాదరము చూపవలెను. తనవా రనియు పరులనియు భేదభావమును వహించి సౌభ్రాత్రమును చూప కుండుట మనస్వభావమునకును మనసిద్ధాంతములకును భగవదాజ్ఞకును విరోధము. కాఁబట్టి సౌభ్రాత్రమునకు భంగముకలిగించెడు ప్రతి ప్రతిబంధమును రూపుమాపుటకయి ప్రయత్నించుట సర్వవిధముల చేతను మనకు పరమకర్తవ్యము. ఐకమత్యమును చెఱిచి, వైమనస్యమును వృద్ధిఁజేసి, ద్వేషమును కలిగించి, సౌభ్రాత్ర మును తొలఁగించెడు మహానర్థము మనదేశములోఁగల వర్ణభేదపిశా చము. ఈక్రూరపిశాచము మనదేశములో నిరంకుశముగా రాజ్యము చేయుచున్నంతకాలము స్వరాజ్యముగాని, ఈశ్వరరాజ్యముగాని, మఱి యేరాజ్యముగాని తలయెత్తదు. ఈపిశాచావేశబలముచేత మనదేశ ములో నైకమత్యము వచ్చినది; పరస్పరద్వేషము హెచ్చినది; దుర్గుణసంపద వచ్చినది; అనర్థపరంపర వచ్చినది. ఇట్టివన్ని యవ గుణములు ప్రబలియుండఁగా మన దేశములో నీశ్వరరాజ్య మెట్లు వ్యాపించును? అమృతతుల్యము లైన పరిశుద్ధాస్తిక మత

దివ్యఫలము లెట్లు ప్రాపించును? ఈ పిశాచబలముచేత మత
విష్ణువు హృదయమును విడిచి పొట్టకు దిగినది. అందుచేత
మతధర్మము లైన కారుణ్యము మొదలైనవి హృదయమునుండి
తొలగిపోయినవి; మతధర్మము లని పేరు పెట్టుకొని వచ్చి యొండొ
రులతో భుజింపఁగూడ దనెడు సోదరభావ భంజకము లైన విషకీటక
ములు పొట్టకడ్డముగాఁ జొచ్చి కలఁగించుచున్నవి. కడుపే కైలాస
మనెడుమహానుభావులు మత మంతయు భోజనములోనే యున్నదని
చెప్పి మానవకోటిలోని పరస్పరభ్రాతృభావమును నామమాత్రావ
శేషము చేయఁ జూచుచున్నారు. సన్మతమహావృక్షమును మూలచ్ఛే
దము చేయఁజాలిన యీయపసిద్ధాంతవిషబీజము తమలో మొలక
యెత్తకుండ జ్ఞానజ్యోతిచేత మాడ్చివేయుట పరిశుద్ధాస్తిక మతావ
లంబులకు ప్రథమ ధర్మము. వర్ణభేద పిశాచము మన దేశమాత
కాచరించని చెఱుపులేదు. భారతపుత్రుల సమస్తవిషయములలోను
దాసులనుగాఁ జేసి సమస్తస్వాతంత్ర్యములను గోలుపోఁగొట్టినది
యీ మొండిపిశాచమే. అన్యదేశప్రభుజాతివారు మనలను తిన్నగాఁ
జూచుచుండలేదని మనవారు మొఱ్ఱపెట్టుచున్నారు. రాజ్యాధికార
గర్వితు లయి వారిలో ననేకులు మనయెడల సర్వాగౌరవము చూప
కుంపట సత్యమే. అయినను వర్ణపిశాచప్రేరణముచేత నగ్రవర్ణముల
వార మనుకొని విఱ్ఱవీఁగెడుమనవా రధమవర్ణములవా రనఁబడెడి
స్వమతమువారివిషయమునఁ జూపెడి యగౌరవమునుబట్టి చూడఁగా
నన్యమతస్థులుచూపెడిది పర్వతములో పరమాణువంత యైన నుండునా
యని సంశయింపవలసియున్నది. మనవారు స్వమతస్థులైన మాలమాది
గలయెడలఁ జూపెడి యన్యాయము మానవనామధారకులకెల్ల నవ
మానకరముగా నున్నది. వారు మనవీథులలో నడవఁగూడదు;

వాండ్రబిడ్డలు మనబడులలో చదువఁగూడదు. గాడిద యైనను పంది యైనను మనదాపుననుండి పోవచ్చునుగాని మాలవాఁడుమాత్రము బాఱెడుదూరమునుండియైనను పోఁగూడదు. మనమతములో నున్నంత కాలము వానికెప్పుడును ముక్తికలుగదు; గౌరవముకలుగదు. హిందు వైనమాలవాఁడు స్వమతమునువిడిచి బైలఁబడినఁగాని గౌరవపాత్రుఁడు కాఁడు. హిందువుగా నున్నమాలవాఁడు మాత్రమే యస్పృశ్యుఁడును అవాచ్యుడుననగునుగాని యా చెప్పరానివాఁడే క్రైస్తవమతమునో మహమ్మదీయమతమునో యవలంబించి జానో ఖానో కాఁగానే తాఁకఁదగినవాఁడును మాటలాడఁదగినవాఁడును నగుచున్నాఁడు. మతములలో నెల్లఁ దమదే సర్వోత్కృష్ట మయిన దనిపొగడుకొనెడు హిందూమతస్థులకు స్వమతస్థు లయినమాలమాదిగల యెడలఁ దాము చూపెడియనాదరమును దలఁచుకొన్నప్పటికంటె నెక్కువ సిగ్గుపడవలసిన యవసరము మఱియెప్పుడు తటస్థించును? కోట్లకొలఁదిగా మన దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న యీమాలమాదిగలే మన పూర్వు లయినయార్యులచే జయింపఁబడి దాసులుగాఁ జేయఁబడిన మనదేశపు మొదటికాపు లని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. అదియే నిజ మయినచో నిజమైనహిందూ దేశస్వాములు వారే యనియు ఆర్యసంతతివార మయిన మనము వారిదేశము నపహరించి చిర కాలమునుండి యనుభవించుచున్న యపహర్తల మనియు స్పష్ట మగుచున్నది. పంచముల నిట్లు పలుతెఱఁగుల బాధించు మన మేన్యాయమును జెప్పి జేత లగు పరదేశీయుల నధికస్వాతంత్ర్యముల నిండని వేఁడఁగలము? జితులయినవారియెడల న్యాయముగా వర్తించికదా విజితుల మయిన మనము మాయెడ న్యాయముగాఁ బ్రవర్తింపుడని యడుగఁగలము? ఇట్లు చెప్పుటచేత మనకర్హమైన స్వాతంత్ర్యములను మనము

పొందఁ బ్రయత్నింపరా దని నాయభిప్రాయ మెంతమాత్రమును గాదు. మనస్వాతంత్ర్యముల నిమిత్తమై పోరాడెడు మన మితరుల స్వాతంత్ర్యములను గూడ మన్నించి యితరులయెడ నన్యాయము చేయకుండుట ధర్మమని చూపుటకొఱకే యింతనొక్కి చెప్పితినిగాని వేఱొకందునకుఁ గాదు. మన కర్హము లయినస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందఁగోరినను మనకు యోగ్యమగు గౌరవమును మనము పొంద నపేక్షించినను పురుషులకుఁ గాని స్త్రీలకుఁ గాని యన్యులకుఁ గాని యగ్రజాతులవారికి గాని యధమజాతులవారికి గాని మన మియ్యవలసిన స్వాతంత్ర్యములను మనము చూపవలసిన గౌరవములను మనము చేయవలసిన న్యాయములను మనమిచ్చి చూపి చేయవలెను. అందఱిని సోదరభావముతోఁ జూచుచు నెవ్వరియెడల నన్యాయము చేయక సర్వసమభావముతో వర్తించుట పరిశుద్ధాస్తికమతావలంబుల మైన మన కీశ్వరాజ్ఞారూప మైన పరమధర్మము; జ్ఞానవిషయమునఁ గాని సాంఘికవిషయమునఁ గాని నీతివిషయమునఁగాని కళలవిషయమునఁ గాని కర్మలవిషయమునఁ గాని రాజ్యాంగవిషయములఁ గాని మానవకోటియొక్క సౌఖ్యాభివృద్ధులకు సహకారు లయిన సమస్తకృత్యములును మన కీశ్వరప్రీతికరము లయిన మతధర్మములే. మన మిది యది యనక మానవకోటి కేదేది యిహపరసుఖసాధక మో దానినెల్ల నభివృద్ధి చేయుటకయి యీశ్వరప్రీత్యర్థము పాటుపడవలెను. కార్యములచేతనే కాని క్రియ లేనిశుష్కవాక్యములచేత దేశ మెప్పుడును బాగుపడదు. ఉపన్యాసము లావశ్యకములే యయినను మన దేశాభివృద్ధి కయి యిప్పుడుపన్యాసములకంటె కార్యపరు లధికముగా కావలెను. సభాభవనములలో ప్రసంగములను ప్రతిజ్ఞలనుచేసి శపథములు పలుకువారు మాత్రమే కాదు — కొందఱు సమస్తవిషయ

ములలోను సామాన్యజనులలో జ్ఞానాధిక్యము కలిగించుటకు బద్ధకంకణులు కావలెను; కొందఱు సాంఘికదురాచారములను వెల్లడించి సంఘసంస్కరణదీక్ష వహించినవారు కావలెను; కొందఱు సత్యసంధత్వాదులు బోధించుచు పరుల సద్ధర్మనీతిపరులనుగాఁ జేయ కృతప్రతిజ్ఞులు కావలెను; కొందఱు అన్యదేశవిద్యాశిల్పయంత్రనిర్మాణాదులను నేర్చుకొని దేశములో నెలకొల్పపాటుపడువారు కావలెను; కొందఱు మతధర్మోపదేశములు చేయుచు జనులలో పరిశుద్ధమతధర్మవ్యాపనము చేయ కృషిచేయువారు కావలెను. ఈవిధముగా నానాముఖములఁ బనిచేసిన గాని యొక్క విషయమును మాత్రమే కృషిచేసి తక్కిన విషయములయం దశ్రద్ధ జూపిన నిజమగు క్షేమలాభములు కలుగఁజాలవు. మొట్టమొదట సమస్తధర్మములకును నస్తిభారమైన మతమును పరిశుద్ధమైనదానినిగాఁ జేయవలెను. మతము పరిశుద్ధమైనచో జనులు నీతిపరులును సాంఘికదురాచారదూరులును నగుదురు. ఈవిషయములయం దభివృద్ధిపొందినఁగాని ప్రజలు రాజ్యాంగస్వాతంత్ర్యఫలములను పూర్ణముగా ననుభవింప శక్తులుకారు. సంఘసంస్కరణాదులు మనచేతిలో నున్నవి; రాజ్యాంగసంస్కరణాదులు పరులచేతిలో నున్నవి; కృషిచేసినచో స్వాధీనము లయిన మొదటివానిలో జయ మొందఁగలుగుట నిశ్చయము; పరాధీనమైన కడపటివానిలో జయ మొందఁగలుగుట సంశయము. కాఁబట్టి మనసంఘసంస్కరణాదులయందుఁ గూడ శ్రద్ధవహించి పనిచేయ మన విద్యాధికుల నత్యంతవినయముతో వేఁడుచున్నాను. స్వభావముచేత మన భరతఖండము సమస్తవస్తుసంపూర్ణ మయినది. ఆవస్తువులయుపయోగ మెఱిఁగి వానిని వృద్ధిపఱిచి లాభకరములుగాఁ జేయుటకు మన వారిలో నేర్పు కావలెను; కష్టము కావలెను; ధైర్యసాహసములు కావలెను; నీతి

పరతన్త్రము కావలెను; సకలవస్తుసమృద్ధి గల మనదేశములో వయి
సాధనములు వృద్ధియయి జనులు కార్యనిర్వాహణాకౌశలులు కాఁగానే
స్వదేశవస్తుసమాదరమును విదేశవస్తునిరాదరమును తమంతనే కలు
గును. ఇట్టి కృషి జరుగక స్వదేశి విదేశి యని ఘోష మిడుచున్నంత
మాత్రముచేత దేశమునకు నిజమయిన లాభము కలుగ నేరదు.
జాతి మత ద్వేషములను మాని దురభిమానమును త్యజించి పరదేశ
యాత్రలు చేసి పశ్చిమఖండవాసులలోఁ గలగుణాంశములను గ్రహించి
యంత్రనిర్మాణాది కౌశలమును సంగ్రహించి స్వదేశమున నెలకొల్పఁ
గలిగినప్పుడే దేశమున కమూల్యప్రయోజనము కలుగఁగలదు. పరమ
దయాపరుఁడయిన యీశ్వరుఁడు మనవారిని కార్యశూరులనుగాఁ
జేయును గాక! ఓభక్తవత్సలా! భక్తుల మయిన మాప్రార్థనలాలించి
మాకు దేశోద్ధారణవిషయమున కృషిచేయ ధైర్యోత్సాహములను
గలిగింపుము మే మెప్పుడు నీభక్తిని విడువకుండు నట్లును నీకు ప్రీతి
కరము లయిన సత్క్రియలయందే సదా మాకాలమును ధనమును
దేహములను వినియోగించు చుండునట్లును సద్బుద్ధిని శక్తిని మాకు
ప్రసాదింపుము.

రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనసమాజము.

ఈసమాజ మిక్కడ దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరముల నుండి
యుండియున్నది. అంతకాలమునుండి యుండఁగా నేఁటికాలమున
కాసామాజికులలోఁ గొంద ఱనుష్ఠానపరు లగుట తటస్థించినది. అను
ష్ఠానపరు లగుట యనఁగా తాము పరమప్రమాణము లని నమ్మిన

సిద్ధాంతముల ననుసరించి ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠాన పరులలో నేకొకఁడను. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాళీఘట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరత ఖండము నంతటి మఱి యేయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మసమాజము లనువానియందుగాని ప్రార్థనసమాజము లనువానియందును బరఁగుచున్న పరిశుద్ధసమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అం దొకటి సర్వలోకాధిపతి యైన యీశ్వరుఁడు లోకైకపిత యను విశ్వాసము; రెండవది జాతివర్ణ మతభేదములులేక యీశ్వర సృష్టిలోని వారయిన సర్వమానవులును సోదరతుల్యు లన్న విశ్వాసము. ఈ రెంటను దా ననుష్ఠానపరుఁడు కాఁగలిగినను కాఁజాలకపోయినను పూర్వోక్త మయిన సమాజములలోఁ జేరి ప్రతి సామాజికుఁ డొక్కొకఁడు గౌరవభాజనుఁడు. కేవలశుష్కోప దేశమున కంటెఁ గార్యాచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్వివాదాంశము గదా! తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియొకనికిఁ బనికివచ్చును? అట్టి వంచకుని మాటయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? పరోపదేశసమయమునం దెల్లవారును పండితులేయయి యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెడి యీకాలములో చెప్పినట్టు నడుచుకొనెడు సాహసికుఁ డొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజికు లందఱైన నాతని గౌరవించి యాదరింప వలయునుగదా! అట్లుచేయక వాక్యశూరులైన కొందఱు బుద్ధిమంతు లాకార్యశూరులపై వేగిరపాటు గలవారనియు దూరాలోచన లేనివారనియు దోషారోపణలు చేయుచు సౌభ్రాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయముగదా! ఒకవేళ వృద్ధత్వ దోషమున మతితప్పి యన్నిటికి సాహసించి పరలోకమునకుఁ బ్రయా

ణముకట్టుకొని యున్న ట్టూహింపఁదగిన నానాటివాని విషయమున
నట్టి దోషారోపణము లొకవేళ సంతతా నింద్యములు కానిపోయినను
బుద్ధిపటుత్వము గలపిఁడుపమున్నాఁ [illegible] నుండి [illegible] దూరా
లోచన గలవారనఁదగి [illegible] పద్ధిల నపే
క్షించియున్న క్రియాపకుల విషయమున [illegible] ములు గర్హ్యా
ములు కాకపోవునా? ఓసోదరులారా! మీలో నన్నట్టి యారో
పణములు చేసెడివా రున్నపక్షమున, ఈశ్వరుని ననుసార హృదయ
పూర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వాపరాధములను స్మరణకుఁ దెచ్చు
కొని మీసోదరులయెడఁ బూర్ణస్నేహమును గనఁబఱచుఁడు. వ్యాధి
బాధచేతఁ గదలలేక [illegible] నేను కూరుచుండి వ్రాయుటకు సహితము
శక్తుఁడను గాక [illegible] యీపంక్తులను వ్రాసి మిమ్ము వేఁడు
చున్నాను. మమ్ము నపవేళ లగు వేగిరపాటుగలవారనఁగా భావింపక
సదయదృష్టితోఁ జూడుఁడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను
సత్యము ననుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నెట్టిది? కాలము కొఱకు
వేచుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తెలపనునో దానికిఁ
బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో
దాని ననుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్త కాలము. తగుతప్పను కాలముపైఁ
ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దమకుఁగలభక్తి
హీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమైన భక్తిపరుఁ
డెప్పుడు నిట్టిమాటలనఁడు. కొందఱు మహానుభావులు సమయమువచ్చు
వఱకును తామేమో లోకోపకార ధురీణు లయినట్లును భక్తాగ్ర
గణ్యులయినట్లును నటించుచు లోకమును భ్రమింపఁజేయుచు శోధన
వచ్చినప్పుడు తెర వెడలివచ్చి ప్రాపంచిక నాట్యరంగమున తమ వ్యాఖ్యా
నిక వికృతవేషములతోఁ గనుపట్టుదురు. ఈయుమాటలు కార్యభీరు

సిద్ధాంతముల ననుసరించి ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠాన
పరులలో నేనొకఁడను. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి
రాజధానియందుఁ గాని కాలీఘట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరత
ఖండము నందలి మఱి యేయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మసమా
జము లనునామములను ప్రార్థనసమాజము లను నామములను బరఁగు
చున్న సమస్తసమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని
చెప్పవచ్చును. అందొకటి సర్వ లోకాధిపతి యైన యీశ్వరుఁడు
లోకైకపిత యనువిశ్వాసము; రెండవది జాతివర్ణ వంశభేదములులేక
యీశ్వర సృష్టిలోని వారయిన సర్వమానవులును సోదరతుల్యు లన్న
విశ్వాసము. ఈ రెంటను దాననుష్ఠానపరుఁడు కాఁగలిగినను కాఁజా
లకపోయినను పూర్వోక్తము లయిన సమాజములలోఁ జేరి ప్రతి
సామాజికునియొక్కయు పరమభావనలు. కేవలమనుష్యుఁడు దేశమున
కంటెఁ గార్యాచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్వివాదాంశము గదా!
తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్ష
మున మఱియెవ్వరికిఁ బనికివచ్చును? అట్టి వంచకుని మాటయం దెవ్వ
రికి విశ్వాసము కలుగును? పరోపదేశసమయమునం దెల్లవారును
పండితులేయగుదురు యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును
మూలఁబెట్టెడి యీకాలములో చెప్పినట్టు నడుచుకొనెడు సాహసికుఁ
డొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజికు
లందఱైన నాతని గౌరవించి యాదరింప వలయునుగదా! అట్లుచేయక
వాక్శూరులైన కొందఱు బుద్ధిమంతులు కార్యశూరులపై వేగిరపాటు
గలవారనియు దూరాలోచన లేనివారనియు దోషారోపణలు చేయుచు
సౌభ్రాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయముగదా! ఒకవేళ వృద్ధశ్వ
దోషమున నుతికప్పి యన్నిటికి సాహసించి పరలోకమునకుఁ బ్రయా

ణముకట్టుకొని యున్నట్టూహింపఁదగిన నానంటివాని విషయమున
నట్టి దోషారోపణము లొనర్చెడి నంతగా నింద్యములు కాకపోయినను
బుద్ధిపటుత్వము గలిగియుండియుఁ బ్రాయ మొంది పరార్థాధీనబుద్ధిచే దూరా
లోచన గలవారనఁదగిన యువకులలో కొందరు వృద్ధుల నపే
క్షించియున్న క్రియాపరుల విషయమున నట్టి యారోపణములు గర్హ్యా
ములు కాకపోవునా? ఓసోదరులారా! మీలో నెవ్వరైన నట్టి యారో
పణములు చేసెడివారున్న పక్షమున, ఈశ్వరుని నొక్కసారి హృదయ
పూర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వకర్మాంతములను స్మరణకుఁ దెచ్చు
కొని మీసోదరులయెడఁ బూర్ణస్నేహము గనఁబఱుపుఁడు. వ్యాధి
బాధచేతఁ గదలలేక యిట నిటు కూరుచుండి వ్రాయుటకు సహితము
శక్తుఁడనుగాక పరుండియే యీపంక్తులను వ్రాసి మిమ్ము వేఁడు
చున్నాను. మిమ్ము వివేకు లగు వేగిరపాటుగలవారినిగా భావింపక
సదయదృష్టితోఁ జూడుఁడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను
సత్యము ననుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నెట్టిది? కాలముకొఱకు
వేచుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తేటపడునో దానికిఁ
బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో
దాని ననుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్తకాలము. [illegible] కాలముపైఁ
ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దమకుఁగలభక్తి
హీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమయిన భక్తిపరుఁ
డెవ్వఁడు నిట్టిమాటలనఁడు. కొందఱు మహానుభావులు సమయమువచ్చు
వఱకును తామేమో లోకోపకార ధురీణు లయినట్టును భక్తాగ్ర
గణ్యులయినట్టును నటించుచు లోకమును భ్రమింపఁజేయుచు శోధన
వచ్చినప్పుడు తెర వెడలివచ్చి ప్రాపంచిక నాట్యరంగమున తమ వ్యావహా
రిక వికృతవేషములతోఁ గనుపట్టుదురు. పయిమాటలు కార్యభీరు

లయిన యట్టి వేషధారులనోట వెడలవలసినవిగాని భక్తిలేశభూషితు లైన నిష్కపట హృదయులనోట వెడలవలసినవి కావు. భక్తలోకాభీష్టప్రదాత యైనయీశ్వరుఁడు పరిశుద్ధాస్తికులయినభక్తుల హృదయములయం దట్టితలఁపులు పొడమకుండఁజేసి, మానవదౌర్బల్యముచేత తాము ధర్మచరులు కాలేకపోయినను ధర్మచరుల నాదరించునట్టి సద్బుద్ధి వారి కందఱికిని పుట్టించునుగాక!

నేను వర్ణభేదమును పాటింపక సర్వవర్ణసమభావమును పూనుటచే సామాన్యముగా సంఘసంస్కారమునకును ముఖ్యముగా వితంతువివాహ సంస్కారమునకును నష్టము కలిగె నని కొందఱు భావించుచున్నారు అది యెంతమాత్రమును సరికాదు. ఎప్పుడును లోకములో నేసంస్కారమును తనయొక్క న్యాయబలమునుబట్టి నిలచియుండును గాని యొక్క మానవమాత్రుని జీవితమునుబట్టి ప్రబలదు. ఈశ్వరేచ్ఛచేత నావంటి దుర్బలుఁడు సహిత మొకానొకప్పుడు సంస్కార ప్రాబల్యమున కొకపనిముట్టుగా నుండవచ్చునుగాని యాతని తోడనే యా సంస్కారము నశింపదు. ఎప్పుడును ప్రతీక్షింపని స్థలములనుండి ప్రబలులైన సంస్కారపక్షావలంబు లనేకులు బైలుదేఱి సహస్రగుణము లధికముగా దానిని కొనసాగింపవచ్చును. ఈశ్వరఘటనలు దురూహ్యములుగదా! ఇంతకును వర్ణవైషమ్యమును విడుచుటచేత నేను సంస్కారపరాయణత్వము నెంతమాత్రమును విడిచినవాఁడను గాను; ఈశ్వరపుత్రిక లయిన హిందూసుందరు లందరును నూతన సంబంధమునుబట్టి నాకు మఱింతదగ్గరవా రయిన తోఁబుట్టువు లగుటచేత వారిస్థితిని బాగుచేయుటకయి మఱింత యెక్కువ ప్రాసికతో పాటుపడుట నాకుఁ బరమకర్తవ్యముగా నేర్పడియున్నది. సామాన్యముగా స్త్రీలస్థితిని ముఖ్యముగా వితంతువులస్థితిని బాగు

పఱచు ప్రయత్నములో నీకముందును నాశక్తిని యుక్తిని నాకాయ మును ధనాదాయమును వలసినచో నాజీవితమును ధారపోయుట కయి నేను సంసిద్ధుఁడనయియున్నాను. వివాహమాడ నపేక్షించు వారుగాని విద్యాలాభము పొందఁ గోరువారుగాని యథాపూర్వక ముగా నేను గట్టించిన గృహమునందు వసించి స్వాభీష్టమును బడయు చుండవచ్చును. అట్టివారు నాతోఁగలసి భోజనము చేయక వంతుల వరుసను స్వయంపాకమును గావించుకొని సుఖించుచు నాయాతిథ్య సత్కారమును యథేచ్ఛముగా ననుభవింపవచ్చును. ఏకేశ్వరారాధ నము నంగీకరించి విగ్రహారాధనమును త్యజించి జాతివైషమ్యాభావ మును భజించుటచే సంస్కారపక్షమునఁ బనిచేయుటకే నాకర్హతలే దని యాస్తికశిఖామణు లయిన యపూర్వసంఘసంస్కార ప్రియులు కొందఱు ఘోషించుచున్నారఁట! వారు ఘోషించునట్లు వారియాద రణము క్రిందఁ బని చేయుటకును వారిసాంగత్య భాగ్యము ననుభ వించుటకును నేనర్హుఁడను కాకపోవచ్చును. ఇటువంటి పరార్థపరులు లక్షమంది నన్ను త్యజించినను నాసేవ యంగీకరించుట తమ గౌరవ మున కర్హముకా దని భావించినను, ప్రభువులకెల్లను ప్రభు వయిన సర్వేశ్వరుఁడు నన్ను త్యజింపక నాకభయహస్త మిచ్చి స్వదేశక్షేమా ర్థముగా నాసేవ నర్పించుటకుఁ బురికొల్పుచు నాకుఁ బ్రాపయి చెంత నిలిచియుండఁగా నాధర్మమును నిర్వహించుటకు నే నెట్లనర్హుఁ డను గాకపోదును; ఈశ్వరబలము లేక లోకములో నేసత్కార్య మును సంపూర్ణసాఫల్యము నొందనేరదు. సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వ రుఁడే నాకు ముఖ్యబలమయి యుండఁగా నశక్త మానవులతోడ్పాటు కొందఱిది లేకపోవుటవలన నాపని కేలభంగము వచ్చును? ఇప్పుడు ప్రతాపోక్తులు పలికెడి యీ యసహాయవాక్శూరులవంటి వారియొక్క

యౌదార్యమును ధైర్యమును నేను ముప్పదిసంవత్సరములనుండి చూచు చున్నాను. బూటకపుమాటలబుంగ లైన మహావాక్యశూరులు పలువురు ప్రసంగములు కావలసివచ్చినప్పుడు సభాభవనములు మారు మ్రోయునట్లు మేఘగంభీరభాషణములతో మహాఘోషము చేసినను కార్యములు కావలసివచ్చినప్పు డేమూలను గానఁబడకున్నారు. ఇట్టి వాక్శూరులు కార్యశూరులయి సంస్కారదీక్ష వహించి దేశమును శతాబ్దములనాటి దురాచారపంకమునుండి యుద్ధరించుచుండ దమవిరక్తమును గనఁబఱచునప్పుడు పైనుండి చూచుచు నాకంటె నెక్కువయానందమును బొందువా రెవ్వరు నుండరు. ఈమహానీయుల కొకవేళ నాచేసినయల్ప సేవకూడ నంగీకార్య మయినయెడల వద్దుఁ డను దుర్బలుఁడను నైన నన్ను నాకీశ్వరుఁడు ప్రసాదించిన యల్పబల మును శక్తివంచనలేక వినియోగింప సంసిద్ధుఁడనయి యున్నాఁడను. మాటలకేమి! మూఢులముందఱను దురభిమానదూషితుల ముందఱను పోటుమాట లెన్నయినను బలుకవచ్చును. ఈశూరాలాపముల సత్య మును కార్యమువచ్చినప్పుడు కనఁబఱచి నప్పుడుగదా యీవాగేక శూరులమగతనము తేట తెల్ల మగును! మూఢజనసమ్మతముగాని యొకసంస్కారమునకుఁ బూనినచోఁ ఘూషించుమిత్రులు దూషించు నప్పుడును, సేవించుసేవకులు బాధలు గావించునప్పుడును, ఆహ్వానపత్రి కలు పంపు మతాచార్యులు బహిష్కారపత్రికలు పంపునప్పుడును, ఈశ్వరభక్తివలనఁ గలిగెడి యసమానబల మొక్కటియే తోడు పడును గాని యదిలేనినాస్తికత్వాదు లేవియు తోడుపడవు. సంఘసంస్కారుల మయితిమని సంతోషపడెడి యోమిత్రులారా! వృథాగర్వాలాపములు పలుకక కార్యపరుల యెడల నించుక సహానము వహింపుఁడు. తమ సంస్కారములేక సంఘ సంస్కారముగాని మఱియే యితరసంస్కా

రముగాని జయప్రదముగా సాగదని యిన్నికాలానుభవము వలన నేను
దృఢముగా దలఁచుచున్నాను. మీరు పడుచున్న భ్రమలలోనే నేనును
దగులుకొని యుండి మతవిశ్వాసము లయిన నావిశ్వాసములను గొన్ని
టిని గార్యములలోఁ జూపక యాత్మవంచకుఁడ నయి వితంతువివాహ
సంస్కారము చెడు నని కడచిన యిరువదియైదు సంవత్సరముల
నుండి యీశ్వరవంచకుఁడ నయి ప్రవర్తించినాఁడను. ఇట్లు చేసినను
వితంతువివాహ సంస్కార మిప్పు డింకను మించుగా నారంభదశలో
నున్నట్లే యున్నదిగాని యెక్కువయభివృద్ధిని బొందఁగలిగినది గాదు.
ఇప్పుడును పట్టపరీక్షలం గృతార్థు లయిన విద్యావివేక సంపన్నులు
వితంతువివాహములను సంస్కార కార్యపట్టికలో నుండి తీసివేయ
వలయు ననుచున్నారు; వితంతువివాహము లాడినవారిలో భోజనము
చేసినవారికి ప్రాయము లిప్పుడును బహిష్కారపత్రికల నంపుచున్నారు.
శూరాలాపము లాడు సంస్కారప్రియు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే
భయపడుచున్నారు. ఇంతకాలము నా యౌవనమును బలమును ధన
మును విద్యను బుద్ధిని వితంతువివాహపక్షమునఁ గొంత యుపయో
గించియున్నాను. ఇఁకముందును నా దేహములో నూపిరియున్నంతకాల
మీపనిని విడువను; నాకంత్యదినములు సమీపించుచున్నవి. దక్షిణ
హిందూస్థాన బ్రహ్మసమాజమునకుఁ బ్రధానాధ్యక్షుఁడగా నుండి
యీశ్వరునియొక్క పరస్పరభ్రాతృభావమును ఘోషించుచు నాత్మ
వంచకుఁడను లోకవంచకుఁడను భగవద్వంచకుఁడను నయి దేహము
త్యజించుట కిష్టములేనివాఁడ నయి యీ లోకసామాన్య[illegible]
మున కీవృద్ధదశలో సాహసించినాఁడను! ఇహలోకయాత్ర నాకు నేటి
తోనే ముగియవలసియున్నను పరవంచకత్వము విడిచి సత్యము నను
ష్ఠించి యీశ్వరసామీప్యమును గొంతయెక్కువగాఁ బొందఁగలిగితిని

గదా యన్నంత సంతోషముతోను తృప్తితోను దేహమును చాలించె
దను. ఈశ్వరుఁడు నాకు సంపూర్ణ మనశ్శాంతిని గలిగించునుగాక!
నావంటివారి నిదర్శనమువలన లోకమునకు మేలుకలుగునట్లు చేయును
గాక! నామిత్రులు నన్ను మన్నించి నాయందు తొంటిసుహృద్భావ
మునే చూపుదురుగాక!

కం— వీరేశలింగము.

సన్మతము. 1-4-08.

.....O.....

ఎల్లవారును తామవలంబించిన మతమే యుత్తమ మయిన
దనియు దానివలననే ముక్తిగలుగు ననియు చెప్పుచున్నారు. ఎల్ల
వారును తామనుసరించెడు మతము గాక యితరమతము లన్నియు
హేయము లనియు నరక హేతువు లనియు ఘోషించుచున్నారు.
గ్రామదేవతలయెదుట కోళ్ళయొక్కయు మేఁకలయొక్కయు గొంతు
కలు కోసి యానందించు జీవహింసాపరుఁడును తనమూఢమతమే
సన్మత మనుచున్నాఁడు. తులసిపూసలతావళములు ధరించి లలాటము
నిండ తిరుమణినామములు తీర్చి శంఖచక్రముద్రలతో బుజములు
కాల్చుకొను వీరవైష్ణవుఁడును తనదే యుత్తమమత మనుచున్నాఁడు;
రుద్రాక్షమాలలు దాల్చి మొగమునిండ విభూతి పూసికొని నాలుక
కును బుజములకును శూలములు గుచ్చుకొని నిప్పులుత్రొక్కు వీర
శైవుఁడును తనదే సర్వోత్కృష్టమత మనుచున్నాఁడు; సూర్యోద
యము మొదలుకొని సూర్యాస్తమానమువఱకును కర్మలలో మునిఁగి
తేలుచు నుపవాసాదులచే బాధపడు పరమఛాందసుఁడును తనదే

శ్రేష్ఠమత మనుచున్నారు. ఇంత తీవ్రముగ నెవరికి వారే సన్మత
మని సంస్తుతించుకొనుచున్నప్పుడు సత్యమైన సన్మత మేదో తెలిసి
కొనుసాధన మేమున్నది? ఒకవృక్షము మంచిదో చెడ్డదో దానిఫల
ములవలననే తెలిసికొనవలసినట్లు మతమహావృక్షముగనయినను దాని
ఫలములవలననే సంశోధించి నిశ్చయింపవలసి యుండును. వృక్షము
యొక్క శ్రేష్ఠతను నిర్ణయించుట ఫలములయొక్క రంగును రుచియు
గొప్పతనమును బట్టియు మాత్రమేకాక దానివలన దేహమునకు కలి
గెడి యారోగ్యసౌఖ్యములనుబట్టి నిర్ధారణ చేయవలసి యుండును.
పండు మంచిరంగును స్థౌల్యమును గలదయినను దేహమునకు అనా
రోగ్యకర మయి బాధను కలిగించునది యగునేని, అట్టిపండ్లముల
నిచ్చువృక్షమును వివేకి యయినవాడు సద్వృక్షమని చెప్పజాలడు
గదా? ఆప్రకారముగానే మత మహావృక్షము యొక్క ఫలము లింద్రి
యాకర్షకములును బహుజనాదృతములు నయినంత మాత్రముచేత
నాత్మ కానందదాయకములును పుష్టికరములును గానియెడల తన్మత
మును సన్మత మని వివేకిలోకము పరిగణింప నేర్చునా? సన్మతకల్ప
తరు వెప్పుడును సర్వజనసంతతానందదాయకము లైన సత్ఫలముల
నిచ్చునది యయి యుండును. సర్వజనానందకరము లయిన సత్ఫలములు
సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి ఇట్టి యమూల్యసత్ఫల
ములను లోకమునకు వెదచల్లు మతమహాకల్పమహీరుహమునకు
మూలము సత్యన్యాయదయాస్వరూపు డైనపరమేశ్వరుడు. మధుర
ఫలభరిత మయినమహావృక్షము నాశ్రయించి సుఖించుపక్షులవలె
సమస్తకల్యాణగుణపరిపూర్ణు డైన పరమేశ్వరుని కారుణ్యాతిశయము
చేత ననంతదివ్యఫలముల నొసగు సన్మతకల్పభూరుహము నాశ్ర
యించి నిత్యానందామృతరసపానసౌఖ్యము ననుభవించుచు కృతార్థులు

కావలసినవా రీశ్వరసంతతి యనఁదగిన మానవకోటి. సకలజనులను ప్రేమించుచు రక్షించుచు సమభావమున సౌఖ్యానందములఁ బ్రసాదించు పరమేశ్వరుఁడు మన పరమపిత. తదీయసంతతియైన మానవకోటి పరస్పరభ్రాతృభావముతో నన్యోన్యసుఖాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు సమస్తవిషయములలోను లోకపితయొక్క యాజ్ఞ ననువర్తించుచు తదనుగ్రహమునఁ గలననే యానందము నొందవలసిన సోదరీసోదరబృందము. పరమపితయైన యీశ్వరునితోడ తత్సంతతియైన మానవసంఘమును దృఢముగా బంధించెడు ధర్మానుబంధమే మతము. కాఁబట్టి సత్యమతావలంబకులైనవారికి లోకమంతయు నేకకుటుంబము. పురుషు లందఱును సోదరరత్నములు; స్త్రీ లందఱును సోదరీమణులు. జాతివర్ణ ద్వేషములను బూనక యెల్లవారియెడలను సౌభ్రాత్రము వహించి పరులను తనవలె భావించి ప్రేమించి స్వప్రయోజనపరత్వమును విడిచి పరార్థపరుఁడయి వర్తించుట మానవధర్మము. అదియే యీశ్వరప్రీతికరము; అదియే పుణ్యము; అదియే శాశ్వతసుఖదాయకము. దేశభేద మతభేదములనుబట్టి జాతివర్ణద్వేషములను వహించి జనులను పగవారివలె భావించి గర్హించుచు పరోపకారచింతను విడిచి స్వార్థపరుఁడయి వర్తించుట మనుష్యప్రకృతి కసహ్యమైన యధర్మము; అదియే యీశ్వరద్రోహము; అదియే పాపము; అదియే శాశ్వతదుఃఖదాయకము. ఈశ్వరేచ్ఛనే తనయిచ్ఛనుగాఁ గైకొని భగవత్ప్రీతికర మగునట్లుగానే సమస్తకార్యముల నాచరించుచు సర్వప్రయత్నములచేతను పాపమార్గమును పరిహరించుచు పుణ్యమార్గముననే సంచరించుచు తాను సుఖించుచు లోకమును సుఖింపఁజేయునట్లు మనుష్యుని నడుపుటయే మతమువలనఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము. తాను సుఖించుటకును పరులను సుఖింపఁజేయుటకును సత్యము

న్యాయము కారుణ్యము మొదలయిన సుగుణరాజములే పరమసాధనములు. ఈసాధనకలాపమును సనవరతము ధరించి తదనుగుణముగా వర్తించు మహానుభావులే సత్యసద్వ్రతులును న్యాయైకావలంబులును భూతదయాపరులును నగు నీతిమంతు లనఁబడుదురు. నీతిని ప్రోత్సాహపఱుపని మతము సత్యమతము కాదు; నీతిబాహ్యమయిన మతము సర్వానర్థదాయక మయిన దుర్మతము. నీతిబలముచేతనే దేశమభివృద్ధి చెందవలెను; ఎప్పుడే దేశ మున్నతస్థితికి వచ్చినను దేశవాసులనీతిసంపద చేతనేకాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. నీతిమంతుఁడొక్కఁడే నిక్కమైన యీశ్వరభక్తుఁడు, ఆనందబాష్పములు విడుచుచు దినమునకు వేయిప్రార్థనలు చేయువాఁ డయినను నీతిమాలిన వర్తనము గలవాఁ డగునేని, ఆ యీశ్వరవంచకుఁడు భక్తుఁడు గాక భ్రష్టుఁ డగును. నీతియే యీశ్వరగుణభూషణము; ఈగుణభూషణములలో కారుణ్యము శిరోభూషణము. పైని జెప్పినదానివలన సన్మతమునకు ప్రధానాంగములు రెండని యేర్పడుచున్నవి. అందు మొదటిది యీశ్వరపితృభావనయు తద్భక్తియు నయి యున్నది; రెండవది సర్వజనభ్రాతృభావనయు తదుపకారము నయి యున్నది.

సర్వాభివృద్ధులకును మతమే మూలాధారము. ఈశ్వరభక్తి లేక సత్కార్యాచరణబుద్ధి పుట్టదు; సర్వజనసౌభ్రాత్రము లేక సత్కార్యాచరణము కలుగదు. నిక్కమైన జనసౌఖ్యమునకు మొట్టమొదట మతము పరిశుద్ధమయి శుభదాయకము కావలెను. అది నీతిబాహ్యమయి కలుష మయినయెడల సమస్తాభివృద్ధి భంజక మయి యశుభదాయకమగును. కాఁబట్టి స్వాభివృద్ధిని దేశాభివృద్ధిని గాంక్షించెడు పుణ్యపురుషులు మతమునందుఁ బ్రవేశించిన యపరిశుద్ధతలను దొలఁగించి దానిని నిష్కళంకముగాఁ జేయ పాటుపడవలెను. జనులంద

ఱును సత్యాదరము కలవారు కావలెను; ధర్మపరులు కావలెను; దయాళువులు కావలెను; సత్కార్యశూరులు కావలెను. మనము చేసెడి ప్రతిసత్క్రియను ఫలనిరపేక్షముగా ననఁగా, ధర్మ మనియు నీశ్వర ప్రీతికర మనియుఁ జేయవలెనే కాని దానివలనఁ గలుగఁ బోయెడు లాభనష్టముల నాలోచించి కాదు. మనకు ధర్మమును కర్తవ్యమును నగుపనిని బాధలెన్ని వచ్చినను గణింపక పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా చేసి తీఱవలెను. అట్లు చేసెడిమనుష్యుఁడే నిజ మయిన యాత్మగౌరవమును భగవద్భక్తియుఁ గలవాఁడుగాని తదితరులు గారు.

సత్యమునం దాదర మెట్లో యట్లే భగవద్భక్తి గలవారెల్ల న్యాయమునందు సహితమాదరముగలవారయియుండవలెను. మనదేశమునందగ్రవర్ణములవారధమవర్ణములవారియెడలను, పురుషులు స్త్రీలయెడలను, ఎన్నెన్నియో యన్యాయములను జేయుచున్నారు. మాల మాదిగ లయినపంచముల విషయ మటుండఁగా శూద్రులవిషయమున నడచు చున్నయన్యాయములను దలఁచుకొన్నను న్యాయదృష్టిగలభగవద్భక్తులకు తలవఁపులుగా నుండును. సోదరులుగా నుండవలసిన మానవజాతిలో కొందఱు మఱికొందఱిని మృగములకంటెను హీనముగాఁ జూచుచు నవమానించుచుండుట మతమునకంతకు నవమానకరము. మానవజాతికంతకు నపకీర్తికర మయిన వర్ణవైషమ్య మహాకళంకము మతమునుండి తొలఁగింపఁబడువఱకును మనదేశము బాగుపడనేరదు; మనదేశస్థులు స్వాతంత్ర్యలాభముల ననుభవింపఁ జాలరు. మనదేశమందు స్త్రీవిషయ మయి నడచెడి యన్యాయము లింతకంటెను ఘోరతరము లయి యున్నవి. పురుషుల కర్థాంగులనఁ బడెడియబలలను విద్యావిహీనులనుగా జేసి, ఆడుకొనెడి దినములలోనే వివాహ మనెడి ఘోర దాస్యముపాలువఱచి బాలవితంతువుల నామరణమును దీఱనివ్యథ

కప్పగించి, పెట్టెకు కడగండ్లను దలచుకొన్న న్యాయబుద్ధియు నీశ్వర
భక్తియుంగల వివేకుల హృదయములు కంపమొందవా? వారికంట
వెడలెడి యశ్రుజలము లొక్కచోటం జేర్పంగలిగితిమా యెన్నియో
మహాసముద్రము లేర్పడక పోవు. స్త్రీలను తమస్థితికిం దీసికొనిరాక
యజ్ఞానాంధకారమున ముంచి దుస్థితిపాలు చేసెడి యపయశమును
దొలగించుకొనంగాని మనవారిప్పటికిని నాగరికు లనందగినవా రను
భవించుచున్న శుభస్థితిని బొంద శక్తులుకారు. అబలలయిన, యాడు
వారి నేడిపించి సుఖింపం గోరువీరులు తాము బాగుపడ నేర్తురా!
ఈశ్వరభక్తిలేశముగల పురుషనామధారు లందఱును శోచనీయమైన
యీపాపపంక మింకువఱకును నిదురపోకుందురుగాక !

ఇటువంటి యనంతములైన యన్యాయములను రూపుమాపు
టకును ప్రజలయభివృద్ధిని పెంపుచెందించి వారిని సుఖులనుగాం
జేయుటకును కారుణ్య మమోఘసాధనము. ఈకారుణ్యమును వృద్ధి
పొందించుకొనుచు పరోపకారకృత్యములయం దెంతయెక్కువగా
వర్తించుచుందురో భక్తుం డంతయెక్కువగా నీశ్వరసామీప్యమును
బొందుచు దేశమును పాపపంకమునుండి యుద్ధరించి విముక్తిమార్గ
మున నడపింప శక్తుండగును. దేశాభివృద్ధికరములైన యిట్టి కళంకముల
వారింపంగలిగినంగాని మతము పరిశుద్ధమగు సన్మతమని పేరువడయ
నర్హముకాదు. పరమదయాళుండైనపరమేశ్వరుండు నిర్దుష్టమయిన
సన్మతమును దేశమునం దంతటను వ్యాపింపంజేయునుగాక!

గృహము — భూతలస్వర్గము. 1 - 4 - 08

ఆదికాలమునందు మనుష్యులు మృగప్రాయులయి, మృగముల
తోడిపాటుగా నరణ్యములందు వసించుచు, కందమూల పర్ణఫలభక్ష
ణము చేయుచు, చెట్లనీడనో గుహలలోనో విశ్రమించుచు, భార్యాది
బంధము లేక యిచ్చవచ్చిన వారితోఁ గలియుచు, అనాగరికు లయి
యుండెడివారు. కాలక్రమమున మృగప్రాయత తొలఁగి, సభ్యతకొంత
గలిగి, వివాహానుబంధసంసారభారము మీఁద పడినతోడనే సుఖా
వాసమునకు గృహము కావలసిన యావశ్యకత సంభవించెను. గృహ
మేర్పడి గృహస్వామ్యము కలిగి నప్పుడు గృహము గలపురుషుఁడు
గృహియు స్త్రీ గృహిణియు నయిరి; అప్పుడాపురుషుఁడు భరింపవలసినవాఁ
డగుటచేత భర్తయు స్త్రీ భరింపఁబడఁదగిన దగుటచేత భార్యయు
నయిరి. అట్లు గృహయాజమాన్యము భార్యాభర్తలయందు సంక్ర
మించినందున పురుషుఁడు గృహపతియు స్త్రీ గృహపత్నియునయి
సంసారచక్రమున కుటుంబపాలనమునందు గృహమునకు వారిరువురును
రాజును రాణియునయి సంసారసుఖము ననుభవించుచు నానందింపఁ
గలవారయిరి. స్త్రీపురుషులలో నన్యోన్యమైత్రియు పరస్పరానుకూల్య
మును గలిగి గృహపాలన మైకమత్యముతో నిర్వహింపఁబడునప్పుడు
సంసార మమృతతుల్యమయి సమస్తసుఖావహ మయి సకలసద్గుణో
త్తేజకమయి యత్యంతస్పృహణీయ మగును; అప్పుడు గృహము
భూతలస్వర్గ మగు ననుటకు సందేహములేదు. అనిర్వాచ్యానందము
గృహమునందే యుదయించును; శుద్ధవర్తనము గృహమునందే
యారంభ మగును; స్వప్రయోజనత్యాగము గృహమునందే పుట్టును;
ఈశ్వరభక్తి గృహమునందే యంకురించును; పరోపకారబుద్ధి గృహ

మునందే జనన మొందును. ఇది యది యననేల? మానవానంద సౌఖ్యఫలములకు మూలము లయిన సమస్తసద్గుణలతలును గృహాలవాలములనే మొలకలెత్తి పెంపొంది బయలఁబ్రాఁకి కాలక్రమమున లోకమెల్ల నల్లుకొనును. ఇట్టిగృహమునందు పురుషునిపాలిటి భాగ్యదేవతయు, అర్ధాంగి యగుటచే సహసుఖదుఃఖభాగినియు, ఆరోగ్యభాగ్యకారిణియు, దుఃఖనివారిణియు, నయిన యిల్లాలే నిరంకుశాధికారముతోఁ గాక యనురాగపూరితము లైన కటాక్షవీక్షణములతోను ప్రేమాస్పదము లైన మృదుమధురవాక్యములతోను రాజ్యము చేయును. సహధర్మచారిణి ప్రేమానుపూర్వకముగాఁ జేసెడి యుపచారములును సరససల్లాపములును సమస్తశ్రమలను మఱచునట్లు చేసి యనిర్వాచ్య మైన స్వర్గసౌఖ్యమును గలిగించును; తప్పటడుగు లిడుచు వచ్చిరాని తొక్కుపలుకులు పలుకుచు వచ్చి పయిని బ్రక్కను బడి మురిపములుగా శోభిల్లు ముద్దుమోములును వారి మందహాసములును నేత్రానందము చేయును; పగలెల్లను బయట పనిచేసి యలసిసొలసి సాయంకాల మిల్లు చేరవచ్చునప్పటి కెదురుగావచ్చి నవ్వుమొగముతో నిగుడైపూల చేతులుపట్టుకొని లోపలికిఁ గొనిపోయి కిలకిలలాడు బిడ్డల గారాపుమాటలను, ఉల్లము చల్లచేసి మనఃక్లేశమును బాపి సంతోష మొసఁగెడి ప్రియకాంతయొక్క సవినయోపచార వాక్యములును, సంగీతముకంటెను మధురతరముల శ్రావ్యములయి శ్రవణరసాయనము లగును.

నిరంకుశబుద్ధిప్రచారులగు కవికుమారులు వర్ణించిన స్వర్గమును పయినుండి క్రిందికిదింపి మనభూలోకగృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు పయివ్రాఁతవలనఁ గనఁబడినను, పరీక్షించి చూడఁగా కవిశిఖామణులు కావ్యములయందు వర్ణించిన నరకమును క్రిందినుండి

పయికత్తి యీభూలోక గృహములను స్వర్గసీమగా నునట్లు బహు గృహములు కానఁబడుచున్నవి. కొందఱు నరకభవనములు వలుకవచ్చును. భూలోకనరకము లనఁదగిన గృహములు స్వతఃసిద్ధములుగావు గాని యవి యట్లుండుట స్వాభావిక గుణముచేఁ గాక యస్వాభావిక దోషముచేత తటస్థించినదని చెప్పవలసియున్నది. గృహము స్వర్గమువలె నుండక నరకమువలె నుండుటకుఁ గల యస్వాభావిక దోషమేమి? నిజముగా గృహము భూలోకస్వర్గమువలె నుండుటకు గృహియు గృహిణియు నెట్టివారుగా నుండవలెను? అన్న యంశము విమర్శింపఁదగియున్నది. లోకములో సుఖపడఁ దలఁచుకొన్న వారందఱు విద్యావివేకములు గలవారుగాను సత్యసంధులుగాను, ధర్మరతులుగాను, నీతిమంతులుగాను, భూతదయాపరులుగాను, ఈశ్వరభక్తి గలవారుగాను, సద్వర్తనులుగాను, ఉండుటచేత గృహస్థుఁ డట్టి సుగుణసంపద గలవాఁడుగా నుండవలెను. గృహి యట్టివాఁడు కావలసినచో నిఁక గృహిణి యెట్టిదిగా నుండవలెను!

భర్తతోడిపాటుగా మొట్టమొదట భార్యయు విద్యావతి యయి యుండవలెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులు తాము విద్యావంతులయ్యును భార్యలను మూఢురాండ్రనుగానుంచి వారు గుణవంతురాండ్రు కావలెనని కోరుదురు. సదసద్వివేకము కలిగించెడు విద్యలేనియెడల సుగుణము లెక్కడినుండి వచ్చును? ఆవునకు మేఁత వేయక పాలీయవలె నన్న నెట్లు పొసఁగును? కొందఱుమహానుభావులు చదువుకొన్న భార్య పరపురుషుల కుత్తరములు వ్రాయఁగలుగునని పలుకుచు మూఢవనిత గుణములను మెచ్చుకొందురు. కంటివాడు నృత్యముఁ జేయుచుండఁగా గ్రుడ్డివాఁడు సంతోషించినట్లు మూఢకాంతల కౌశలమును మూఢకాంతులు మెచ్చుకొని సంతోషపడవలెను. చదువుకొన్నవాఁడు

మాత్రము తన యర్ధాంగిని చదువుకొనిదానినిగా నుంచకుండుట
గాక! భార్యాభర్తల దిద్దఱి యేకదేహ మనిచెప్పుటచేత నందర్ధభాగ
మయిన స్త్రీశరీరము విద్యాభావముచేత పశుశరీరముగాను, అర్ధభాగ
మయిన పురుషశరీరము విద్యాప్రభావము చేత మనుష్య శరీరము
గాను, ఉన్నయెడల నట్టిశరీరము పక్షవాతబాధితదేహమువలె బాధ
పడక యెట్లు సుఖపడఁగలుగును? "విద్యావిహీనః పశుః" అన్న
యార్యోక్తిని విననివా రెవ్వరు? పశువాసమైనగృహము మహా
రణ్యముగాక మనుష్యశరణ్య మెట్లగును? మూఢాంగనలతో నిండి
యున్న గృహములు భూలోకనరకము లగుట యొకవింత కాదు.
చదువుకొన్నభర్తకు చదువుకోనిభార్యబాధ గలయుంటచేత నుండునంత
యసౌఖ్యము మఱియొకటుండదు. అట్టిభర్త కీ[illegible] బయట
ప్రసంగములలో సింహమువలె సనహాయు శూరుఁడుగా నుండు
విద్యాధికుఁడు మూఢభార్యాపిశాచావాస మైనస్వనివాసమునకు
రాఁగానే తనప్రసంగములను తన్నును మఱచి యిట్టి స్వసమాన
భీరువయి భయముచే వడఁకుచు పిల్లిపిల్లవలె మూలమూలల నొదిగి
యుండవలసినవాఁ డగును. సభాభవనములో నెత్తినోరు స్వభవన
ములో నెత్తినపక్షమున మఱువాఁటినుండి బ్రతుకులేదు. చదువు
గల భర్తకును చదువులేని భార్యకును సద్విషయములయందు సంభా
షణ ముండదు; సత్కార్యములయం దైకమత్య ముండదు.

సత్యమైనసౌఖ్య ముండదు; సంతోష ముండదు. ఏసౌఖ్యము
లేకపోయినను తగవులాట యైనను లేకుండ బయలఁబడవలెనని
కోరినా, యతఁ డింట నున్ననాలుగుగడియలును తన విద్యాధికవేష
మును మార్చి మూఢవేషమును వేయవలెను. ఇట్టిగృహములు
భూలోకనరకములుగాక స్వర్గము లెట్లు కాఁగలుగును!

విద్యావివేకకోవిదు లయినసుహృదులారా! మీగృహములు భూతలస్వర్గములు కావలెనన్నకోరిక మీకున్నపక్షమున మీతోసమానముగా మీవామాంగులను విద్యావతులనుగాఁ జేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. వారిని మూఢత్వములో మంచియుంచి మీరెప్పుడును పైకి తేలఁజాలరు. అజ్ఞానసముద్రమునుండి విద్యాప్లవముచేత వారిని తేల్చిన మీరును తేలి దరిచేరఁగలుగుదురు; అట్లుచేయని యెడల మీరును వారితో మునిఁగి యడుగంటుదురు. మీరు బాగుపడఁ గోరితిరా వారిని బాగుచేయుఁడు. స్త్రీలబాగే పురుషుల బాగు; స్త్రీలయోగే పురుషులయోగు. వారి నజ్ఞానాంధకారమునుండి వెడలించి కన్నులు తెఱపించి వెలుతురులో పెట్టితిరా వారు మీతోడ నడచి యిహలోకయాత్రయందు సహాయురాండ్రయి మిమ్ము నిత్యానంద పదమునకుఁ జేర్తురు. ఒక్క విద్యాదానమును మీరు వారికి పూర్ణముగాఁ జేసితిరా, విద్యాప్రభావముచేత వారు సమస్తయోగ్యతలను బడసి గృహములను నిజమైన భూతలస్వర్గములనుగాఁ జేయ సమర్థురాండ్రగుదురు.

పాపము — ఈశ్వరకారుణ్యము.

ఈ లోకము దుఃఖబహుళమైన దనియు దుఃఖముల కన్నిటికిని జన్మము కారణ మగుటచేత జన్మము లేకుండఁ జేసికొనుటయే పరమార్థమనియు, అదియే ముక్తి యనియు, మనవారు చెప్పుచున్నారు. జరామరణరోగాదులవలనఁ గలుగు దుఃఖములు మనదేహముల నాశ్రయించి యుండుననుటకు లేశమాత్రమును సందేహము లేదు. సర్వకారుణ్యుఁడయిన యీశ్వరుఁడే లోకమును పాలించుచున్న

యెడల సృష్టిలో నిట్టిదుఃఖము లుండుట యెట్లు పొసఁగునని భావించి సంశయించి నాస్తికు లయిన వారును పలువురు గలరు. సర్వకారుణ్యుఁడైన యీశ్వరుని రాజ్యములో నిట్టి దుఃఖము లుండుట పొసఁగునా యన్న యంశము విచారణీయ మైనదే. మనకు శరీరములు మాత్రమే యుండి శరీర సౌఖ్యములే పరమార్థము లయినపక్షమున మన సంసార దుఃఖములు నిజముగా నీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడగునా యన్న సందేహమును గలిగింపవచ్చును. మనకు క్షణభంగురము లైన శరీరములుమాత్రమే గాక నిత్యము లైనయాత్మలుకూడ నున్నవి. అందుచేత శారీరసౌఖ్యము లనఁగా నింద్రియసుఖములు తుచ్ఛము లయి యనిత్యము లైనవిగాను, ఆధ్యాత్మిక సౌఖ్యములు శ్రేష్ఠము లయి నిత్యము లైనవిగాను, ఉన్నవి. ఈద్వివిధ సౌఖ్యములలోను దేహసౌఖ్యముకంటె నాత్మానంద మధికాదరణీయ మని పరమార్థముగా నేర్పడుచున్నది. కాబట్టి వివేకు లైన వారు నశ్వరము లైన దేహసౌఖ్యములను త్యజించియైనను, అనశ్వరము లైన యాత్మానందము నొందుటకయి సదా ప్రయత్నించుచుందురు. లోకములో సాధారణముగా దేహసంబంధ మయినట్టి గాని యాత్మసంబంధ మయినట్టి గాని సౌఖ్యము లీశ్వరాజ్ఞ ననుసరించుటవలనను దుఃఖ మీశ్వరాజ్ఞ నతిక్రమించుట వలనను గలుగుచున్నవి. దేహారోగ్యధర్మముల మీఱుటవలన వ్యాధులు సంభవించును; ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుటవలన మనోవ్యాధులు సంభవించును. కాబట్టి వ్యాధులును వ్యధలును అస్వాభావికములును నాగంతుకములు నయి యున్నవి. సౌఖ్యానందములు స్వాభావికములును సుస్థిరములు నయి యున్నవి. మనము స్వభావముచేత సౌఖ్యము ననుభవించునట్లు చేయుటచే నీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁ డగుటను సహస్రముఖముల ఘోషించు

చున్నవి. అయినను లోకములో మనకు కష్టములు పెక్కులు గలవు. ఈకష్టములు నొప్పులు, తెవుళ్లు, చావులు మొదలైనవానివలనఁ గలుగుచున్నవి. ఇట్టిబాధలు మనదేహములకు సంభవించెడు వ్యాధులు మొదలైనవానివలన మాత్రమే కాక మనకు ప్రేమాస్పదులైన భార్యాపుత్రాదులు బంధువులు మిత్రులు మొదలైనవారికి సంభవించెడు రోగములు నొప్పులు మొదలైన దుఃఖములవలనను కలుగుచున్నవి. ఈదుఃఖములు మనము బాధపడుటకు మాత్రమే యుద్దేశింపఁబడినవిగాక కడపట వానివలన మనకు మేలు కలుగుకొఱకే యుద్దేశింపఁబడిన వగుటచేత నీదుఃఖములవలన పరిశుత మీశ్వరుని సదుద్దేశమును కరుణాళుత్వమును వెల్లడి యగుచున్నవి. నిప్పు త్రొక్కినప్పుడు గాని ముల్లుగ్రుచ్చుకొన్నప్పుడుగాని కలుగు నొప్పి ముందు జాగరూకులమయి చూచి నడుచుటకు తోడుపడుచున్నది; వ్యాధు లారోగ్యనిబంధనములను మీఱకుండునట్లు చేయుటకయి తోడుపడుచున్నవి; ఇతరుల యాపదలు జాలి కలిగించి పరోపకారమునకు పురికొల్పుటకయి తోడుపడుచున్నవి.

శరీరసుఖములకంటె నాధ్యాత్మికసుఖము లధికాభ్యర్థనీయములనియు, స్థిరతరము లనియు, శరీరక్లేశములకంటె నాధ్యాత్మిక దుఃఖములధిక హేయములనియు నధిక వేదనాకరము లనియు, తెలిసియున్నాము. ఈశ్వరాజ్ఞారూపములైన యాధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుట పాపమనియు, అనుసరించుట పుణ్యమనియు, వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఇహపర సుఖముల నపేక్షించు ప్రతిపురుషుఁడును ప్రతిస్త్రీయును పాపమునకు భయపడుచు సర్వప్రయత్నముల చేతను దాని పొంతకుఁ బోకుండునట్లు పాటు పడుచుండ వలయును. ఈపాపముల మనోవాక్కాయ కర్మలచేత స్వవిషయమునను భగవ

తుసివిషయమునను జేసెడి యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనములయి యున్నవి. శారీరక దుఃఖములకంటె పాపరూపము లయిన యాధ్యాత్మికదుఃఖములు ఘోరతరము లని సామాన్యజ్ఞానము గల యెల్లవారును నెఱిఁగి యున్నారు. అందుచేతనే యనేకు లెన్నిదేహబాధలకయినను సహింతురుగాని వానిని తప్పించుకొనుటకయి పాపకార్యమున కడుగిడఁజాలరు. అనేకులు తమవారు దుష్కార్యములు చేసి యపకీర్తిపాలగుటకంటె మృతినొందుట మే లని తలంతురు.

ఇది మంచిది, ఇది చెడ్డది, ఇది చేయఁదగినది, ఇది చేయఁగూడనిది, అనుజ్ఞానము మనలోనుండుటచేత పుణ్యపాపభేద మేర్పడినది. ఈజ్ఞానమే లేకయుండినయెడల పుణ్యపాపభేదమేయుండదు. మనుష్యుఁడొకబాలుని జంపినయెడల నెల్లవారును వానిని పాపాత్ముఁడని భావింతురుగాని, యాబాలునినే యొకతోడేలు మ్రింగిన నెవ్వారును అది పాపము చేసె నని తలంపరు. సర్వజంతువులలో మనుష్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁడని భావింపఁబడుట కతనికిఁ గల పుణ్యపాపజ్ఞానమేముఖ్యకారణము. ఇటువంటి సదసద్వివేకమును ప్రసాదించుటయే యీశ్వరుఁడు మనకు చేసినమహోపకారములలోనెల్ల నగ్రగణ్య మయినది. దీని మహిమచేతనే మనము సమస్తజీవరాసులకంటెను మహోన్నతుల మయి తల యెత్తుకొని నిత్యానందము ననుభవింపగలుగుచున్నాము. ఈవిభాగజ్ఞానమే మనము పాపుల మనుచింతను మొట్టమొదట మనహృదయములలో నుదయింపఁజేయున దయినను, పాపచింతయే మనలను నీతిపరులను జేసి శాశ్వతానందప్రద మయిన ముక్తిసౌధము నెక్కించుటకు ప్రధానసోపాన మగుచున్నది. అందుచేత పాపచింత మన కెంతమాత్రము నపకారి గాక మనయుత్తమగమ్యస్థాన మైన పరమపదమును జేర్చుటకు సాయమయి మహోపకారి యగుచున్నది. మనము

పాపులమును పతితులమును కానియెడల పుణ్యులమును పావనులమును కాఁగలుగుట సాధ్యము కాదు. పాప మనునది యొకటి యుండఁబట్టియే మనము పుణ్యపాపభేదములను దెలిసికొని, మనప్రయత్నముచేత పాపమును పరిత్యజించి పుణ్యపథము నుభజించి యానందింపఁగలుగుచున్నాము. ఒకఁడు పాపకార్యమును జేయుటకు శక్తుఁడు కాకుండుటలో ఘనత యేమియు లేదు. ఘనతయంతయు పాపమును జేయుటకు శక్తుఁడయి యుండియు తనకుఁగల స్వాతంత్ర్యముచే పాపమార్గమును బట్టక చరించుటలో నున్నది. పాపపుణ్యవిభేదమును దెలిసినవారయి ఇచ్చవచ్చిన దారి ననుసరించు స్వాతంత్ర్యము గలవార మగుటచేతనే యీశ్వరభటుల మనఁదగిన మనము మోహాంధకారబంధురరిపువర్గకంటకదుశ్చింతావిషసర్పసమాన్వితమైన పాపమహారణ్యమును ఛేదించి దారి చేసికొనుచు మహాపౌరుషముతో ముందునకు నడిచి యీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరి యనిర్వాచ్యనిరుపమానంద లాభము నొంది సుఖింపఁగలుగుచున్నాము. ఇటువంటి యసమానమోక్షసాధనమును మన కనుగ్రహించి నిత్యానందపదవికి దారి యేర్పఱిచిన సదయహృదయుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడు గాక మఱియెట్టివాఁడగును? పాపమును దానినొకటిని గలిగించిన పరమేశ్వరుని కరుణాళుత్వమువలననే మనము పాపభయమును బట్టి యభయము వేఁడి యీశ్వరునియొండఁజేరి తిద్దాసులమయి యీశ్వరప్రీతికొఱకు తత్ప్రియములైన నీతియందును సత్యమునందును దినాదినాభివృద్ధి నొందుచుఁ గడపట పరిపూర్ణపరిశుద్ధతను గాంచి యీశ్వరసామీప్యము నొంది మోక్షసామ్రాజ్యమును చూఱగొనఁగలుగుచున్నాము. పాపచింతలనుండియు పాపవాక్కులనుండియు పాపకర్మలనుండియు విముక్తులమయి ముక్తిపదము నొందుటయే మనము కోరఁదగిన పరమార్థము. దానిని బొందుటకు పాపపరిజ్ఞాన

మును యథేచ్ఛానువర్తన స్వాతంత్ర్యమును పరమసాధనములు. మనయెడలఁగల నిర్హేతుకజాయమానకరుణాపక్షేమముచేతనే యీశ్వరుఁడు మనకట్టి యమూల్యమోక్షసాధనముల దయచేసియున్నాఁడు. ఆయమోక్షసాధనములను యుక్తరీతిని మన ముపయోగించుకొనుచుందుమేని కాలక్రమమున ఘనోన్నతినొందుచు తుదను పరమార్థమును సాధించి యానందింతుము. అటువంటి 'నిత్యానందపదవిని బొందుటకు విశేషకాలము కావలసియుండును. ప్రతిపదార్థమును సూక్ష్మస్థితి నుండి యంతకంతకు వృద్ధినొంది కడపట పూర్ణదశను గాంచవలె ననుట యీశ్వరసంకల్పము. అత్యల్పబీజమునుండి యంకురించి కాలక్రమమున పెరిగి మహావృక్షమయి మిక్కిలి వేలకొలఁది పక్షులకు పండ్లను, నూఱులకొలఁది మనుష్యులకు ఛాయను నియ్య సమర్థమగుచున్నది. మొట్టమొదట నొక చిన్నయూటనుండి యుదయించి యల్పజలముతో కాలువవలె యుండు కాలక్రమమున వృద్ధినొంది దేశదేశములవెంటఁ బ్రవహించి మహానదియై సస్యములపంటకును జంతువుల స్నానపానములకును మిక్కిలి యుపయుక్తమగుచున్నది. ఈప్రకారముగానే మోక్షసామ్రాజ్యము నొందుటకును చిరకాలము పట్టును. ఒక్క కాలదీర్ఘతమాత్రమే కాక దానిని సాధించుటకు బహుకష్టములును పడవలసియుండును. ఏవిషయములోను కష్టములేక ఫలము కలుగదు. ఎక్కువఫలము నపేక్షించువా రెక్కువకష్టములను పడవలెను. కష్టములేక కలుగుఫలము సుఖదాయకము కాదు. నిత్యానందపదవి మనుష్యునకు పరమార్థమయినందున దానిని సాధించి సుఖించుటకయి మనుష్యుఁ డెన్నిశ్రమల నయినను పడవలెను. ఎన్ని శ్రమలకైనను సహించి పరమార్థము సాధించు బుద్ధిని శక్తిని సాధనములను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుఁడు పరమకృపాళుఁడు. లోకములో

పాపముండుటవలన నీశ్వరుని కరుణాభుశ్వమున కొంతమాత్రమును కొఱతగలుగదు. ఈశ్వరానుగ్రహామువలన నెల్లవారును సిద్ధానంద పదవిని పొందుటకయి నిరంతరకృషిని చేయుదురుగాక!

స్త్రీ విద్య.

ప్రహసనము.

[సుందరి, దమయంతి, సరస్వతి, అను బాలికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దమ—సుందరీ! నీ విప్పుడు అలా విచారంగా వున్నావేమి? కళ్ళన్నీ వాచిపోయినవి. యేడిచినావా యేమిటి?

సుంద—సఖీ! దమయంతీ! యేమనిచెప్పను? రేపటినుంచి బడికి పోవద్దని మాఅమ్మ నన్ను నిర్బంధపెడుతూ వున్నది. అందుచేత యేడ్చినాను.

దమ—చదువు మాన్పించవద్దని పెద్దాయన మీ తాతగారయినా కూతురిని కాస్త కూకలువేసినారు కారటే?

సుంద—తాతగా రెవరే? నాకు తాతగారు లేనేలేరు.

దమ—మొన్న నేను మీకోసం మీయింటికి వచ్చినప్పుడు మంచం మీద కూర్చున్నాయన మీతాతగారు కారటే? ఆయన మీ అమ్మతాతగారా యేమి?

సుంద—కారే.

దమ—యెవరూ కాకపోతే నీకాయన యేమవుతారే?

సుంద—(చిరాకుతో) యేమవుతారో నన్నడుగకు.

దమ—నిష్కారణంగా నామీద చిరాకుపడుతావేమే! — సరస్వతీ! నే నేమి తప్పుమాట అన్నాను? మీయింట్లో వున్న ముసలాయన యెవరంటే, సుందరి అలా చిరాకుపడుతుందేమే?

సర—ఆహాహాహా! నెల్లాళ్ళబట్టి సుందరితో స్నేహం చేస్తూ వున్నావు నీ కాసంగతి తెలియదా? ఆయన సుందరికి భర్తగా రవుతారే. ఆయనపోరు మూలంగానే తల్లిసుందరిని చదువు చాలించుకోమంటూవున్నది.

దమ—ఆహాహా! సుందరీ! యేమి నీపుణ్యం! ఇంత చిన్నతనంలోనే నీకు పెద్దలసేవచేసి తరించేభాగ్యం లభించింది! నీ యీడుకూ జోడుకూ తగినభర్తను వరించినావు. నీప్రాణవల్లభుఁడే చదువువద్దని నిన్ను ప్రాణాలు తీస్తూవున్నాఁడా?

సర—పాపం! దాన్ని ఆక్షేపించబోకే అది యేమి చేస్తుంది? నీతండ్రిగారివలె దానితండ్రి దాన్ని అడిగి మరీ పెళ్ళిచేసినా డనుకొన్నావా యేమిటి? ఋణాలు తీర్చుకోవడానికి వెయ్యిరూపాయిలు పుచ్చుకొని దానితండ్రి సుందరిని సహస్రమాసజీవి కిచ్చి కన్యాదానం చేసినాఁడు. సుందరి బహుమంచిది. చదువుకున్నది కావడంచేత వినయమూ విధేయతా కలదయి యింకా పెద్దమనిషి కాకపోయినా పెద్దదానివలెనే యింటికాడ పెనిమిటికి సమస్తోపచారాలూ చేసి మరీ బడికి వస్తుంది.

దమ—అవును. సుందరి అందరివంటిదీ కాదు. బహు బుద్ధిమంతురాలు. తనవుపచారానికి లోపం లేకుండావున్నప్పుడు పిల్లది చదువుకుంటూ వుంటే ముసలాయనసొమ్మేమి పోయింది?

సర—సుందరిచదువు మాన్పించవద్దని మొన్న మాఅమ్మ పెళ్ళి దానితల్లితో చాలాదూరం చెప్పింది. తల్లి వట్టిమూర్ఖురాలు;

యెంతచెప్పినా వినకుండా వున్నది. "ఆడది చదివి చెడె మగవాఁడు చదవక చెడె" నని సామెతలు తెచ్చి, ఆడదానికి చదు వెందు కంటుంది? మాచిన్నతనంలో మేము యేమిచదువు చదివి మగడితో కాపురంచేసి బిడ్డలను కన్నామంటుంది. మరీమరీ చెప్పితే అల్లుడుగారికి యిష్టం లేనప్పుడు పిల్లను నేనెట్లాబడికి పంపుతా నంటుంది?

దమ—ముసలాయనతో కూడా చెప్పి చూడలేకపోయిందా?

సర— అదీ జరిగింది. ఆడది చదువుకుంటే మగవాడిమాట వినదట! చదువు నేర్చిన ఆడుదానితోనూ వంటనేర్చిన మగవాడితోనూ యెన్నడూ నోపలేరట! నో రెరుగని చిన్నతనంలో పెళ్ళిచెయ్యబట్టి కాని యిప్పు డయినట్లయితే చదువుకొన్నందుకు తండ్రిమాట వినక పొయ్యేదే నట! ఆయనవ్యూహాలు యేమని చెప్పను?

దమ—భర్తకూ తల్లికీకూడా యిష్టంలేకపోతే మన సుందరి యింత కాలంనుంచి యేలా చదువుకుంటూ యున్నది?

సర—పెనిమిటి పుస్తెముడివేసి పునాసతారా వెళ్ళి నెల్లాళ్ళ క్రిందటనే తిరిగివచ్చినాఁడు. కాలేజిలో చదువుకుంటూవున్న అన్న గారి ప్రోద్బలంచేత సుందరియింతవఱకు చదువుకున్నది. చెల్లెలు చదువుమానడం అతనికి యిప్పుడూ యిష్టంలేదు. బావమరిదితో చెప్పించడానికి నిన్న మాతండ్రిగారినికూడా మనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు వారి యిద్దరికీ పెద్దసంవాదం జరిగింది. పళ్ళూడి పోవడంచేతగాని లేకపోతే నమిలి మింగివేయునవలె నన్నంతకోపము మాతండ్రిగారిమీద ముసలాయన కప్పుడు వచ్చింది. మాతండ్రి - రితో కూడా వెళ్ళడంచేత నేనాసంవాదమంతా విన్నాను.

దమ—ఆయన స్త్రీలకు విద్యకూడ దనడానికి యేమియుక్తులు చెప్పినారు?

సర—ఏమి క్రొత్తయుక్తు లున్నవి? అన్నీ మాతాతగారి నాటి పెడయుక్తులే, చదువుకుంటే పూర్తిగా స్త్రీస్వభావము మారుతుం దట!

దమ—దానికి మీతండ్రిగారేమి బదులు చెప్పినారు?

సర—మాతండ్రిగారు పకపక నవ్వి "నాభార్య బాగా చదువు కున్నది, దానికి ముప్పయియేండ్లు వున్నవి. యిన్నేళ్ళువచ్చినప్పటికి దానికి మీరన్న స్త్రీస్వభావం చెడి మొగంమీద వెక్కిమీసమైనా మొలవలేదు. యిక ముందయినా గడ్డాలూ మీసాలూ వచ్చేజాడలు యేమీ కనపడడం లేదు. దానివద్ద వున్నసత్రమతో పరోపకారబుద్ధీ గర్వరాహిత్యమూ మొదలైనసుగుణాలు చదు వరుగిన మగవాళ్ళ వద్ద నాకెక్కడనూ కనపడడం లేదు. అది యెప్పుడూ నామాటకు వ్యతిరిక్తంగా నడవదు; పిల్లలను చక్క బెట్టుకుంటూ వాళ్ళవిద్యా బుద్ధులు తానే చూస్తుంది; గృహకృత్యములన్ని తీరుస్తుంది; జిహ్వా కింపుగా పాకంచేసి వేళ తప్పకుండా భోజనము లమరుస్తుంది; దాసదాసీ జనుల జీతబత్తెములూ యింటివెచ్చాలూ తానే విచారించి నాకు భారం లేకుండా చేస్తుంది; అందుచేత మాయిల్లు భూతల స్వర్గంలాగు సర్వసుఖప్రదంగా ఉంటుంది. నాభార్య చదువుకోవడంచేత బాగుపడ్డ దేకాని యెంతమాత్రమూ చెడిపోలేదే" అని చెప్పినారు.

దమ—నిజం చెప్పినారు. అంతటితో ముసలాయన బుద్ధి తెచ్చుకొని వూరుకున్నాడా? యింకా యేమైనా సోది మొదలు పెట్టినాడా?

సర—ఎందుకు వూరుకుంటాడు? వూరుకుంటే యిక మూర్ఖత్వం యేమిటి? లోకంలో యేరోగానికైనా మందున్నది కాని మూర్ఖత్వరోగానికి మందు లేదు. చదువుకుంటే స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం

వస్తుందనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం కూడదని శాస్త్రాలు చెపుతూవున్న వనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం యిస్తే వారు పురుషులనుకూడా చెడ గొడతారనీ, చదువుకున్న దన్న మాటేగాని మాతల్లివద్ద ఆచారవ్యవ హారాలే లేవనీ, మడీమయిలా లేదని, తనకు వచ్చిన వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిచదు వంతా యేమేమో చదివినాడు.

దమ — ఆయనసగా రారునెలల నుంచి తడవకుండా చేతులు తుడుచుకొన్న నేతిబిడ్డుతో కుళ్ళుకంపు కొడుతూవుండే ధావళీగుడ్డ మాత్రమే మడి దనీ, తెల్లగా పువ్వులాగు చాకలిది వుతికి తెచ్చిన జోవతీ మయిల దనీ, అనుకున్నాడు శాబోలును! ఆయన చెప్పిన ఆచారవ్యవహారాలు యిది తగిలిం దనీ అది తగిలిం దనీ రోజుకు ముప్ఫయిసార్లు మురికినీళ్ళలో మునిగి తడిబట్టలతో వుండి రోగాలు తెచ్చుకోవడమూ, అపూపంచితాలు తాగడమూ, పేడముద్దలు మింగ డమూ, శాబోలును! మీతండ్రిగా రేమన్నారు?

సర — మాతండ్రిగా రిట్లన్నారు — "తాతగారూ! కొంచెపటి వినండి — పురుషులు తామేమో స్వతంత్రులమని తెలియక మాటలలో విఱ్ఱవీగడమేకాని నిజానికి పురుషు లెప్పుడూ క్రియలలో స్త్రీలకు దాస ప్రాయులే. స్త్రీ చదువుకొన్నదై మంచి దైన పక్షమున చెడ్డవా డయినా పురుషుడు సహవాసపుణ్యంచేత తానుకూడా బాగుపడుతాడు; స్త్రీ మూఢురాలై చెడ్డ దైన పక్షమున మంచివా డయినా పురుషుడు సహవాసదోషంచేత తానుకూడా చెడిపోతాడు. పురుషులను మనసు వచ్చినట్లాడించేశక్తి స్త్రీలచేతిలో వున్నది. పురుషు లెప్పుడూ స్త్రీలు చేసినట్లవుతారు. విద్యావంతులైనను విద్యావిహీన లైన స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి మూఢాచారపరా యణు లవుతారు; విద్యాగంధము లేనివా రయినను విద్యావతు లైన

స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి సదాచారపరాయణు లవుతారు. ఏదేశ మెప్పుడు బాగుపడినా స్త్రీసమూలముననే బాగుపడవలెను. దేశమునందలి స్త్రీలస్థితినిబట్టియే దేశముయొక్కస్థితి బోధపడుతుంది. కాబట్టి మన మెల్లప్పుడును విద్యామహిమచేత స్త్రీల నున్నతస్థితికి తెచ్చి తన్మూలమున మన మున్నతస్థితిని పొందప్రాటుపడవలెను స్త్రీకి విద్యచెప్పి బాగుపఱిచి పురుషుడు స్త్రీతో తానుగూడ నూర్ధ్వగతిక్రి సను బోవలెను; లేదా స్త్రీకి విద్యమానిపి మూఢురాలిసజేసి దాసతో తానుకూడ నధోగతిక్రి సను బోవలెను. అంతేకాని స్త్రీని మూఢత్వసముద్రములో ముంచి తాను పయికి తేలి సుఖించేదు మధ్యమార్గ మెప్పుడును నుండదు. కాబట్టి నాప్రార్థన చిత్తగించి మీరు మరకొంతకాలము మీభార్యను చదువుకోనియ్యండి.

శ్లో॥ పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే
రక్షంతి స్థావిరే పుత్రాః న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి.

అన్న మనువచనము నేను విననిది కాదు. తండ్రీ భర్తా పుత్రులూ స్త్రీలను రక్షించేవారే కాని లోకానుభవమునుబట్టి చూడగా సాధారణముగా శాసించేవారుమాత్రము కారు. నిజముగా పురుషులను శాసించి నడుపువా రెప్పుడును స్త్రీలే.

శ్లో॥ మాతా శాసతి కౌమారే భార్యా శాసతి యౌవనే
స్నుషా శాసతి వార్ధక్యే పుంసో నాస్తి స్వతంత్రతా.

అని శ్లోకం వున్నయెడల, సత్యానికది యెక్కువచేరువగా వుంటుంది. ఈకడపటి శ్లోకార్థం వినండి.—

గీ. మాత శాసించుచుండుఁ గౌమారమందు
భార్య శాసించుచుండు యౌవనమునందు

నచ్చి కోడలు శాసించు సార్థకనామ
బిగుపులనె లేని గారికుత్సితకామ యెవుడు.”

అని చెపుతూవుండగానే “హారిహారీ” అని చెవులు మూసుకొని తాతగారు చివాలున లేచిపోయినారు. బ్రహ్మ దిగివచ్చినా మూర్ఖులకు బోధించడం శక్యము కాదని నిరాశ చేసికొని మానాన్నగారూ నేనూ యింటికి వచ్చినాము.

దమ—చదువుమాట పోనీకాని తాతగా రేమైన డబ్బు గలవారేనా ?

నర—వున్నది కాస్తా పెళ్ళితో పోయింది. ‘బ్రాహ్మణస్యధనం భిక్ష’ మన్నట్టు యిప్పుడాయనకు “సీతారామాభ్యాంనమః” తప్ప వేరే ఆధారం లేదు.

దమ—అలాగైతే భార్యఅయినా చదువుకొని పదిరూపాయలు తెచ్చి మొగుణ్ణి పోషిస్తుందే. సుందరియిప్పు డారో క్లాసులో చదువు కుంటూవున్నది. చదువు మానిపిస్తారంటే వలవల యేడుస్తూవున్నది. ఇంకొక్క యేడాదిపాటు చదువుకోస్తే పరీక్ష ప్యాసవుతుంది.

నర—తాతగారికి మొదల భార్యచదువుకోవడమే అవమాన మట ! అవతల వుద్యోగంచెయ్యడం అంతకంటేనూ తలవంపులట ! వక్కముష్టియెత్తుకోవడమే మహాగౌరవమట! ఇంతటి బుద్ధిమంతులతో చెప్పవలసిన దేమున్నది? — సుందరీ! విచారించబోకు. నీ చదువుకు భంగం రాకుండా దేవుడు రక్షిస్తాడు. ఇంటికి పోదాముర్రా.

(అందరు నిష్క్రమించు చున్నారు.)

అద్వైతమత సంగ్రహము.

అద్వైత మనఁగా రెండవది లేదనుట; బ్రహ్మముతప్ప వేఱు పదార్థము లేదని యీమతసిద్ధాంతము. ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యుఁడు. ఆర్యావర్తములో లోకగురుఁ డని ప్రసిద్ధిగన్న యీమహానుభావుని వంశజన్మ కాలాదులను గూర్చి యింతను నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. ఇతఁడు కేరళ (మలయాళ) దేశములోని కాలాది యనునగ్రహారములో జననమొందినట్లు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. చిదంబరములో పుట్టినట్లానందగిరి తన శంకరవిజయములోఁ జెప్పియున్నాఁడు. గాని యామాట విశ్వాసార్హ మయినదిగాఁ గనఁబడదు. ఆదిశంకరులవారు మలయాళదేశములోని నంబుదురి బ్రాహ్మణసంతతివారగుటకు సందేహము లేదు. ఈయనతండ్రి పేరు శివగురువు; తల్లిపేరు విశిష్ట. ఇతఁడు శివునియొక్క వరప్రసాదము వలన జననమొందినట్లు శంకరవిజయములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నది; మధ్వవిజయమును మణిమంజరిని రచియించిన నారాయణాచార్యుఁడు తనమణిమంజరిలో శంకరుఁడు వితంతు వయినతల్లికి వ్యభిచారదోషము వలన సంభవ మయ్యెననియు కులమువా రామెను జాతిబహిష్కృతనుగాఁ జేసి రనియు వ్రాయుచున్నాఁడు. ఇది మతవైషమ్యము చేతఁ గల్పింపఁబడిన కథ యైనను గావచ్చును. అయినను తనయీడు చేడియలతోఁ గూడి యొక బాలవితంతువు శివాలయమునకుఁ బోయి వారు తమకు కొడుకుల నిమ్మని మ్రొక్కుకొనుచుండఁగా దానును నట్లు చేసె ననియు, ఈశ్వరుఁడు భక్తిపూర్వక మయిన యాప్రార్థన నంగీకరించి పుత్రదానము చేసె ననియు, మలయాళ దేశములో నిప్పటికిని వాడుకగా నున్నది. వ్యాసాదుల జన్మములవలెనే మహాను

భావుల జన్మము లనేకములు దేవరహస్యము లయి యున్నవి. శంకరులవారు క్రీస్తుశకము 788-వ సంవత్సరమునందు జననమొందిన ట్లిప్పుడించుమించుగా నిశ్చయింపఁబడినది. ఈతని కేడవయేట నుపనయనము చేయ యత్నించుచుండఁగా తండ్రి లోకాంతరగతుఁ డయ్యెనఁట. తల్లియే యుపనయనాదిసంస్కారములను జేయించి కొడుకునకు వేదవేదాంగములను జెప్పించెను. ఈయనకు వివాహము కాలేదు. ఈతఁడు చిన్నప్పటినుండియు వైరాగ్యము కలవాఁడయి సన్యాసి కాఁగోరెనుగాని తల్లి యనుమతింపకుండెను. ఒకనాఁడు తల్లియు తనయుఁడును నదికి స్నానము చేయఁబోయినప్పు డతనిని మొసలి పట్టుకొనెననియు, ప్రాణాపాయసమయమునం దాతఁ డాతురసన్యాసాశ్రమస్వీకారమునకుఁ దల్లిని వేఁడుకొనఁగా నామె యనుజ్ఞ యిచ్చెననియు, అంతట మొసలి యాతనిని విడిచిపెట్టెననియు, తరువాత విద్యారణ్యులని ప్రసిద్ధిగన్న మాధవాచార్యులవారు తమశంకరవిజయములో వ్రాసియున్నారు. శంకరాచార్యులవారు నర్మదాతీరమునందలి యొకయాశ్రమములో నుండిన గోవింద భగవత్పాదుల వారివద్ద యత్యాశ్రమమును స్వీకరించి, యాయనవలననే వేదాంతశాస్త్రమును తదితరశాస్త్రములను గ్రహించెను.

అతఁడు గురుని యాజ్ఞానుసారముగా కాశీపురమునకుఁ బోయి యచ్చట సమస్త విద్యాప్రవీణుఁ డయి ప్రసిద్ధినొంది, యనేక శిష్యబృందమును జేర్చెను. వారిలో ప్రధానుఁడు చోళదేశమునుండి వచ్చి చేరిన పద్మపాదుఁడు. ఈయన కాశీనగరమునం దుండిన కాలములోనే యించుమించుగాఁ దనగ్రంథముల నన్నిటిని రచియించెను. శతకములు, అష్టకములు, ద్వాదశ మంజరులు మొదలయినవానిని విడిచిపెట్టెడు పక్షమున నీతఁడు రచియించినవానిలో ముఖ్యగ్రంథములు:

వేదాంతసూత్రభాష్యము, దశోపనిషద్భాష్యము, భగవద్గీతా
భాష్యము — ఇతఁడు కాశీకాపురిలో నున్నకాలములో నొకసారి బదరి
కాశ్రమమునకుఁ బోయివచ్చెను. శంకరాచార్యులు కాశీలోఁ గొంత
కాల మద్వైతమతబోధ చేసినపిమ్మట ప్రయాగమునకుఁ బోయెను.
అక్కడ నున్నకాలములో నతఁడు మండనమిశ్రుని ప్రఖ్యాతిని విని
యతనిని జయింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నాతని వాసస్థానమైన
(మగధదేశములోని) మాహిష్మతీ పురమునకుఁ బోయి, తానోడి
పోయెదుపక్షమున సన్న్యాసాశ్రమమును విడిచి గృహస్థాశ్రమమును
గ్రహించి మండనమిశ్రునకు శిష్యుఁ డగునట్లును, మండనమిశ్రుఁ
డోడిపోయెదుపక్షమున గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్న్యాసాశ్ర
మమును స్వీకరించి తనకు శిష్యుఁడగునట్లును పందెము వేసికొని బహు
దినము లాతనితో వాదించి యాతని నోడించెనఁట! అంత నతనిభార్య
యైన భారతి తాను మండనమిశ్రుని యర్ధాంగి యగుటచేతఁ దన్నుఁ
గూడ గెలిచినఁగాని పూర్ణజయము కాదని చెప్పి శంకరునితో వాదించి
కడపట నపజయము నొందెనఁట! అప్పుడు మండనమిశ్రుడు సురేశ్వ
రాచార్యుఁ డనుపేరితో శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను

శంకరుఁ డక్కడనుండి మహారాష్ట్రదేశముగుండ దక్షిణదేశ
యాత్రకు బైలు వెడలెను. మహారాష్ట్రదేశములో కాపాలిక మతస్థు
లాతనిఁ జంపఁ బ్రయత్నించిరిగాని యీశ్వరానుగ్రహము వలన
నతఁడు తప్పించుకొనెను. శంకరుఁడు ప్రాణాయామమునుబట్టి యొంటిగా
సమాధిస్థుఁ డయి యున్నప్పు డొక కాపాలికుఁడు చేత ఖడ్గమును
బూని యాతనిని భైరవునికి బలిపెట్టవలెనని సమీపింపఁగాఁ బద్మ
పాదుఁడు చూచి పరుగెత్తి వాని చేతిఖడ్గము నూడఁబెఱికి దానితో
వానితలను నఱికి గురువును రక్షించెనఁట! అతఁ డక్కడనుండి

తుంగభద్రానదీతీరమునకుఁ బోయి, యొక దేవాలయమును గట్టించి యందు భారతిని బ్రతిష్ఠించి, యందొకమఠమును గట్టించి యాశృంగగిరిమఠములో సురేశ్వరాచార్యు లని పేరొందిన మండనమిశ్రుని నిలిపెను. మహారాష్ట్రదేశయాత్రలో హస్తామలకుఁ డనఁబడెడి యానందగిరి శంకరాచార్యులకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరాచార్యుఁడు తనశిష్యులనెల్ల శృంగగిరియందు వదలి మాతృదర్శనార్థమై స్వగ్రామమునకుఁ బోయెను. అతఁ డక్కడ నున్న సమయమునందామె మరణ మొందుట తటస్థించెను. అప్పుడా యగ్రహారములో నున్న నంబూద్రిబ్రాహ్మణులు శవదహనాదికార్యములందతనికి తోడుపడక పోవుటయే కాక స్మశానవాటికయందు దహనసంస్కారముకూడ చేయనీయక పోయిరి. అంతమాత్రముచేత శంకరుఁడు నిరుత్సాహి గాక, స్థూలకాయ యయిన తల్లి శవమును ముక్కలుగాఁ గోసి తనయింటి దొడ్డిలోనికిఁ గొనిపోయి యచ్చటనే యామెకు దహనము చేసెను. మహానుభావులనేకులు తమ జీవితకాలములో స్వదేశమున గౌరవింపఁబడక పోవుటకు దీని నొకదృష్టాంతముగాఁ జెప్పవచ్చును.

అతఁ డక్కడనుండి మరల శృంగగిరి కరిగి శిష్యవర్గమును వెంటఁ గొని పాదచారి యయి స్వమతసిద్ధాంతముల నెల్లయెడల బోధించుచు పూర్వసముద్రతీరప్రాంతము పొడుగునను యాత్రచేసెను. ఆకాలమునందు పాండ్య, చోళమండలములయందు వ్యాపించి యుండిన శాక్తేయులు గాణపతులు కాపాలికులు మొదలయిన వామమతములలో, గల క్రూరాచారములను వేదబాహ్యములని ఖండించుచు దుర్నీతిని తొలగింపఁ బాటుపడుచు మధుర మీనాక్షియొక్కయు కంచి కామాక్షియొక్కయు దేవాలయములలో నడచెడు దుష్టవామాచార

ములను మాన్పి జగన్నాధమని సాధారణముగా జెప్పఁబడెడు పురుషోత్తమపట్టణమువఱకును బోయి యచ్చట గోవర్ధనమఠమును స్థాపించెను. తరువాత నతఁడు మరల నుత్తరహిందూస్థానమునకు బైలుదేఱి కాశికాపురద్వారమున నుజ్జయినికిఁ బోయి, యచ్చట నుండి ఘూర్జరదేశములోని ద్వారకకరిగి యచట శారదామఠమును స్థాపించి మరల నుత్తరమునకుఁ దిరిగి కాశ్మీరమువఱకును పోయి యచట బదరికాశ్రమమునందు బదరీనారాయణాలయమును గట్టించి వ్యాసమఠమును స్థాపించి, అస్సాములోని కామరూప (గౌహతి) మున శాక్తేయమతాచార్యుఁడైన యభినవగుప్తునితో వాదముచేసి యాతనినోడించి, యచ్చోటువిడిచి కేదారముచేరి కేదారనాథుని సేవించి యచటనే యతఁడు 828-వ సంవత్సరమునందు సిద్ధిగాంచెను. కైవల్యము పొందునప్పటికి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల ప్రాయమని పలువురు చెప్పియున్నను ముప్పదియొనిమిదేండ్లని యొకరు వ్రాసి యున్నారు. ఆయన సిద్ధిఁబొందిన సంవత్సర మిదియే యైనపక్షమున నలువది సంవత్సరములు జీవించి యుండవలెను. ఆయన క్రీస్తుశకము 798వ సంవత్సరమునఁ బుట్టి 830వ సంవత్సరమునందు శివసాయుజ్యము నొందెనని యింకొకరు వ్రాయుచున్నారు. తనకు సంభవించిన పరాభవమును సహింపఁజాలక పగతీర్చుకొనుటకయి యభినవగుప్తుఁడు శంకరాచార్యులపై క్షుద్రదేవతాప్రయోగము చేసెననియు, అందుచేత శంకరుని శరీరమునిండ పొక్కులులేచినను దానినెఱిగి పద్మపాదుఁడా ప్రయోగమును మరలించి ప్రతిక్రియ చేసినందున స్వస్థత కలిగెననియు, అటుతరువాత నతఁడు శీఘ్రకాలములోనే సిద్ధిఁగాంచెననియు, వ్రాసి యున్నారు.

అద్వైతులు బ్రహ్మము, అవిద్య యను రెండుపదార్థములు కలవన్నను, తన్మతమున బ్రహ్మమొక్కటియే సత్యపదార్థము. అద్వైతమును స్మార్తమత మనియు వాడుదురు. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానందాత్మకము, నిర్వికారము, నిరవయవము, నిర్దోషము, విభువు. సత్యమనఁగా కాలత్రయముచే బాధింపఁబడఁ దగినది గాక నిత్యమైనది; జ్ఞానాత్మక మనఁగా నెఱుక (జ్ఞానము) తో నిండినది; ఆనందాత్మక మనఁగా సంతోషస్వరూప మయినది; నిర్వికార మనఁగా మార్పులు చెందనిది; నిరవయవ మనఁగా భాగములు లేక యఖండ మయినది; నిర్దోష మనఁగా లోపములు లేక పరిశుద్ధమయినది; విభు వనఁగా సర్వత్ర వ్యాపించి యుండునది.

అవిద్య అపారమార్థికము సదసద్విలక్షణము, జడము, సవికారము, సావయవము, అనాది, సాంతము. అపారమార్థిక మనఁగా మిథ్యాభూత మయినది, సదసద్విలక్షణ మనఁగా సత్తయిన బ్రహ్మము కంటెను, అసత్తయిన గగనకుసుమాదికము కంటెను, వేఱయినది; జడ మనఁగా జ్ఞానశూన్యమయినది; సవికార మనఁగా రూపాంతరములు చెందునది; సావయవ మనఁగా అవయవసహిత మయినది; అనాదియనఁగా మొదలులేనిది; సాంత మనఁగా (బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినతోడనే) నశించునది. అద్వైతమతమునందు సత్యము పారమార్థిక మనియు, వ్యావహారిక మనియు, ప్రాతిభాసిక మనియు, త్రివిధము. త్రికాల బాధితము గాక యెప్పుడు నుండునది పారమార్థికము; వ్యవహారమునందు మాత్ర ముండి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నివర్తించునది వ్యావహారికము; త్రాటిని పాముగొనునట్లు భ్రాంతి నివారణ మగు వఱకును మాత్రము సత్యముగా తోఁచునది ప్రాతిభాసికము. అవిద్య పరమార్థమునందుఁ గాక వ్యవహారమునందు మాత్రమే సత్యమైనది.

ఈ యవిద్య సత్వరజస్తమోరూపగుణత్రయాత్మక మయినది. మాయ యనఁబడెడి యీయవిద్యకు ఆచ్ఛాదకశక్తి, విక్షేపకశక్తి, అని రెండు శక్తులు గలవు. చీఁకటిచే నావరింపఁబడిన మనుష్యున కెట్లు స్వరూపజ్ఞానము చెడునో యట్లే యవిద్యయొక్క యాచ్ఛాదకశక్తిచే నావరింపఁబడిన బ్రహ్మమునకు స్వస్వరూపజ్ఞానము చెడును; అప్పుడు దాని విక్షేపకశక్తి చేత బ్రహ్మమునకు దేవమనుష్యతిర్యగ్జడాది భేదజ్ఞానము కలుగును. ఈభేదభావములన్నియు బ్రహ్మమున కవిద్య వలనఁ గలుగునవి కాని పారమార్థికములు కావు.

శుద్ధచైతన్యము, మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము, వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము, విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము అనిబ్రహ్మరూపమయిన చైతన్యము పంచభేదములు కలదిగా నున్నది. శుద్ధచైతన్యముబ్రహ్మము; మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఈశ్వరుఁడు; అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము జీవుఁడు; వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము జ్ఞానము; విషయావచ్ఛిన్న చైతన్యము ఘటపటాదికము. బ్రహ్మమునకు కడపటి నాలుగుభేదములును అవిద్యాత్మ లయిన యుపాధులచేతఁ గలుగుచున్నవి.

మాయావచ్ఛిన్నచైతన్య మయిన యీశ్వరుఁడే జగత్సృష్ట్యాది కర్తయు సర్వాంతర్యామియు నయిన సగుణబ్రహ్మము. ఇతఁడు ప్రాణిజాలముయొక్క తారతమ్యమునకుఁ గారణము లయినకర్మములు తనకు సహాయపడఁగా, అపరిమితశక్తియుక్త మయినమాయను వశపఱుచుకొని, నామరూపాత్మక మయిన సమస్తప్రపంచమును సృజింపఁ దలఁచుకొని పంచీకృతములుకాని యాకాశాది పంచభూతములను మొట్టమొదటఁబుట్టించెను. వానిలో నాకాశమునకు శబ్దమును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శములును, తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూప

ములును, అప్పునకు శబ్దస్పర్శరూపరసములును, పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములును, గుణములు. పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశము లనెడి యీపంచభూతములను గుణత్రయాత్మక మయిన యవిద్యయొక్క కార్యములగుటచేత నివియు గుణత్రయాత్మకములే.

సత్వగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతములచేత త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణము లనఁబడెడి జ్ఞానేంద్రియపంచకమును, మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తము లనెడి యంతఃకరణచతుష్టయమును, కలుగుచున్నవి. రజోగుణయుక్తము లయిన యీ పంచభూతములచేతను వాక్పాణి పాదపాయూపస్థము లనఁబడెడు కర్మేంద్రియ పంచకమును, ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానము లనఁబడెడు పంచప్రాణములును, కలుగుచున్నవి. ఈపంచభూతముల చేతను జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియముల చేతను పంచప్రాణ మనోబుద్ధులచేతను లింగశరీర మనఁబడెడి సూక్ష్మశరీరము పుట్టి, పరలోకయాత్ర కనుకూల మయి మోక్షపర్యంతము నుండును. తమోగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతముల చేతను పంచీకృతభూతములును, వానిచేత బ్రహ్మాండములును, చతుర్దశభువనములును, జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జములును, కలుగుచున్నవి.

పంచీకరణ మనఁగా నాకాశాది పంచభూతములను ప్రత్యేకముగా రెండేసిసమభాగములుగా భాగించి, అందొక్కొక్క యర్థభాగమును మరలవేఱువేఱుగా నాలుగేసి సమాంశములుగా విభాగించి యొక్కొక్కదాని యర్ధభాగముతో మిగిలినవానియొక్క యర్ధభాగములలోని యొక్కొక్క చతుర్థాంశము ననఁగా నష్టమాంశమును చేర్చుచు వచ్చినయెడల పంచీకృతభూతము లేర్పడును. ఆకాశముయొక్క యర్థభాగముతో పృథివ్యాపస్తేజోవాయువులయొక్క

రెండొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతాకాశ మగును; వాయువుయొక్క యర్ధభాగముతో పృథివ్యాపస్తేజో కాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృత వాయు వగును; తేజస్సుయొక్క యర్ధభాగముతో పృథివ్యాపోవాయురాకా శములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీ కృత తేజ స్సగును; ఆపస్సుయొక్క యర్ధభాగముతో పృథివీతేజో వాయురాకాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చి నచో పంచీకృతాపస్సగును; పృథివియొక్క యర్ధభాగముతో ఆప స్తేజో వాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతపృథివి యగును. జరాయుజము లనఁగా జరా యువు (మావి) వలనఁబుట్టుమనుష్యమృగములు; అండజము లనఁగా నండము (గ్రుడ్డు) వలనఁ బుట్టు పక్షిసర్పాదులు; స్వేదజము లనఁగా స్వేదము (చెమట) వలనఁ బుట్టు మత్కుణ యూకాదులు; ఉద్భిజ్జము లనఁగా భూమిని పెకల్చుకొని పుట్టు వృక్షలతాదులు.

ఆకాశగతుఁడైన సూర్యుఁడు ఘటతటాకాదులయందుఁ బ్రతి బింబించునట్లుగానే తేజోమయ మయినబ్రహ్మ మవిద్యాపరిణామము లయిన యంతఃకరణములయందుఁ బ్రతిఫలింప నేర్పడునదియే యంతః కరణావచ్ఛిన్న చైతన్య మయిన జీవుఁడు. శుద్ధచైతన్య మయిన బ్రహ్మము బింబము; అంతఃకరణమునందు తోఁచునట్టి చైతన్యము లగుజీవులు ప్రతిబింబములు. సూర్యబింబమునకును జలఘటాదులయందు తోఁచు ప్రతిబింబములకును భేదము లేనట్లే, బ్రహ్మము నకును జీవునకును భేదము లేదు; అనఁగా బ్రహ్మచైతన్యమునకును ప్రతిబింబితజీవచైత న్యమునకును అంతఃకరణరూప మయిన యుపాధిభేదమే కాని స్వరూప భేదము లేదు. అంతఃకరణపరిణామరూపము లయిన వృత్తులయందు

ప్రతిఫలించు చైతన్యమగు జ్ఞానము ప్రత్యక్షానుమానశబ్దాది భేదములచే ననేకవిధములయినదిగా నుండును. అద్వైతులు వేదప్రామాణ్యము నంగీకరించి, వేదవచనముల చేతమాత్రమే బ్రహ్మము తెలియఁగనగు నని చెప్పుదురు; వారికి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములన్నియు ప్రమాణములే యయినను, ప్రస్థానత్రయ మనఁబడెడి యుపనిషత్తులను బ్రహ్మసూత్రములును భగవద్గీతలును ముఖ్యప్రమాణములు.

ప్రపంచమునకు మూల ప్రకృతి ఘటమునకు మన్నువలె పరిణామ్యుపాదానకారణము; బ్రహ్మము సర్పమను భ్రాంతికి రజ్జువువలె వివర్తోపాదానకారణము. పరిణామి యనఁగా నొకరూపము నుండి వేఱొకరూపమును బొందునది. ప్రపంచరూపము లయిన కార్యముల నాశనము ప్రళయ మనఁబడును. అది నిత్యప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము, ప్రాకృతప్రళయము, ఆత్యంతిక ప్రళయము, అని నాలుగు విధములు గలది. అందులో నిత్యప్రళయము సుషుప్తి (నిద్ర) నైమిత్తికప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మయొక్క దినప్రళయము; ప్రాకృత ప్రళయము చతుర్ముఖ బ్రహ్మతోడ సర్వజగన్నాశనము; ఆత్యంతిక ప్రళయము బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచేత నవిద్యారూప కారణసహిత ముగా లోకనివృత్తి. బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనఁగాఁ దనకును బ్రహ్మమునకును నైక్యప్రత్యక్షము. ఈయైక్య ప్రత్యక్షముచేత నానందమయ మగుస్వరూపప్రాప్తి కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞానమువలనఁ బాపక్షయము కలుగఁగాఁ గైవల్యప్రాప్తి యగును.

బ్రహ్మైక జ్ఞానమునకు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, విషయఫల వైరాగ్యము, శమాదిషట్కము, ముముక్షుత్వము, అను నాలుగును సాధనములు. ఈనాలుగును సాధనచతుష్టయ మనఁబడును. బాహ్యాంతరదృశ్య మయినప్రపంచ మెల్ల ననిత్యమనియు, రూప నామ రహితమై

సర్వవిలక్షణమయి వెలుఁగుబ్రహ్మము నిత్యమనియు, ఎఱుఁగుట నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఈవివేకము శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములతోఁగూడిన వేదాంతవాక్యములచేతఁ గలుగుచున్నది. శ్రవణ మనఁగా నాచార్యునివలన న్యాయయుక్తము లయినయర్థములను వినుట; మనన మనఁగా విన్నయర్థములయందు విరోధశంకలు గలుగఁగా వానిని పోఁగొట్టుకొనెడు మానసికవిచారము; నిదిధ్యాసన మనఁగా ననాదివాసనచేత విషయములయందు ప్రవర్తించి యుండు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యాత్మయందు నిశ్చలముగా నిలుపుట. విషయఫలవైరాగ్య మనఁగా నిహలోక పరలోకసుఖముల యందపేక్ష లేకుండుట. శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానము, శ్రద్ధ — ఈయాఱును శమాదిషట్కము. శమ మనఁగా నంతరింద్రియనిగ్రహము; దమ మనఁగా బహిరింద్రియనిగ్రహము; ఉపరతి యనఁగా చిత్తమును చలింపనీక నిలుపుట; తితిక్ష యనఁగా ద్వంద్వము లేవి వచ్చినను దననిష్ఠను వదలక ఖేదమోదములను సహించి యుండుట; సమాధాన మనఁగా మనస్సు నేకాగ్రముగా నొకచోటనే నిలుపుట; శ్రద్ధ యనఁగా నాచార్యునియందును శాస్త్రములయందును విశ్వాస ముంచుట; ముముక్షుత్వ మనఁగా మోక్షమునం దిచ్ఛ.

పయివిధముగా నిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరింపఁ జేతఁ లేనివారు సగుణబ్రహ్మోపాసనము చేయవలయును. అట్టివారికి సగుణబ్రహ్మోపాసనముచేత మనస్సు స్వాధీనపడఁగానే నిర్గుణబ్రహ్మము తానే తోఁచును. సగుణబ్రహ్మోపాసకు లర్చిరాదిమార్గమున బ్రహ్మలోకము నొంది, శ్రవణాదులచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బడసి మోక్షము నొందుదురు. కర్మనిష్ఠులు ధూమాదిమార్గమున పితృలోక

మును జేరి, అక్కడ సుఖ మనుభవించి, పుణ్యాపానురూపముగా మరల మనుష్యాదిజన్మముల నెత్తుదురు. పాపకర్మముల నొనరించు వారు రౌరవాదినరకముల కేగి బాధ లనుభవించి, తిర్యగ్జడజన్మము లెత్తి నశింతురు. నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకులు ప్రారబ్ధకర్మములను మాత్ర మనుభవించి, మిగిలినపుణ్యకర్మలను మిత్రులయందును పాపకర్మలను శత్రులయందును బెట్టి కైవల్యమును బొంది నిరతిశయానందము ననుభవి.తురు.

విశిష్టాద్వైతమతసంగ్రహము.

విశిష్టాద్వైతము మనదేశమునందు వ్యాపించి యున్నత్రిమతములలో రెండవది. ఇదశైవవిశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతము, అని ద్వివిధము. ఈయుభయమతావలంబులలో నొకరు శివుఁడు దేవుఁడనియు, ఇంకొకరు విష్ణుఁడు దేవుఁడనియు, నామభేదమును జెప్పుటయేకాని వీరిసిద్ధాంతములలో భేదము లేదు. బ్రహ్మసూత్రములకు నీలకంఠభాష్య మనుపేరఁ బరఁగు భాష్య మొనర్చిన శ్రీకంఠశివాచార్యుఁడు శైవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. బ్రహ్మసూత్రములకు శ్రీభాష్య మనుపేరఁ బరఁగుభాష్య మొనర్చిన రామానుజాచార్యుఁడు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. ఇప్పుడిందు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమును గూర్చి తెలుపఁబడును. రామానుజాచార్యుఁడు చెన్నపట్టణమునకు పడమట నలువదిమైళ్ళదూరములోనున్న శ్రీపెరంబూదూ రనుగ్రామమునందు యజుర్వేదియు స్మార్తుఁడు నైన కేశవసోమయాజికిని కాంతిమతీదేవికిని కలియుగాబ్దములు 4118 కి సరియైన క్రీస్తుశకము 1017 వ సంవత్సర పింగళనామ సంవత్సర చైత్రమాసమునందు జనన మొందెను.

ఇతఁడు తన పదునేనవ సంవత్సరమునందు తండ్రి పోవుటకును స్వర్గా మమునందే తండ్రివద్ద వేదవేదాంగములను చదువుకొని యనంతర మున విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము కాంచీనగరమునకుఁ బోయి యాదవ ప్రకాశమిశ్రుఁ డను సన్యాసియొద్ద శాస్త్రములను జదువుకొనెను. యాదవప్రకాశుఁ డద్వైతియే యయినను శంకరాచార్యమతముతో నేకీభవింపక బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యాంతరమును జేసెను. శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువుయొక్క యభిప్రాయముతో నేకీభ వింపక యాతని విడిచిపెట్టి, శ్రీరంగములో యామునాచార్యుఁ డను యతి విశిష్టాద్వైతమును బోధించుచున్నాఁ డని విని యాతనియొద్దఁ జదువుకొనుటకయి వెళ్ళెనుగాని యతఁడు శ్రీరంగమును జేరులోపలనే యామునాచార్యుఁడు పరమపదమును బొందినందునఁ దచ్ఛిష్యులలో సమర్థుఁడగు నైన మహాపూర్ణాచార్యుని (పెరియనంబి) యొద్ద మధు రాంతకములో వైష్ణవము పుచ్చుకొనెను. అంతట గురువును శిష్యుఁ డును గలిసి కంచికిఁ బోయిరి. కాంచీనగరమునందు శ్రీరామానుజా చార్యుఁడు తనగురువునద్ద విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములను నేర్చుకొనెను. రామానుజాచార్యుఁడు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినవాఁడే యయి నను తన పదునెనిమిదవయేట భార్యను సంసారమును విడిచి కాంచీ నగరమునందు త్రిదండిసన్యాసి యయ్యెను. శ్రీరామానుజుఁడు శేషుని యవతార మనియు, నూటయిరువది సంవత్సరములుజీవించి కలియుగా బ్దములు 4238 కి సరియైన 1137వ శాలివాహనాబ్దమునందు శ్రీరంగములో మృతినొందె ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. సన్యాసి యైనతర్వాత రామా నుజుఁడు స్వమతమును శిష్యులకు బోధించుచుఁ గొంతకాలము కాంచీ నగరములో నుండి యక్కడినుండి తిరుపతికిఁ బోయి వేంకటేశ్వరుని దేవాలయములో వేదాంతప్రసంగము లనేకములు చేసి, తరువాత

దక్షిణహిందూస్థానమునందుఁ గల వైష్ణవదివ్యక్షేత్రముల నెల్ల సేవించి, కడపట శ్రీరంగమునకుఁ బోయి యచ్చట స్వమతసిద్ధాంతములను బోధించుచుండఁగా చోళదేశాధీశుఁ డయిన క్రిమికంఠచోళుఁ డాతనిని బాధించినందున నతఁ డచ్చటనుండి శిష్యసహితముగా మైసూరురాజ్యములోని ద్వారసముద్రమునకుఁ బాఱిపోవలసినవాఁ డయ్యెను. ఆదేశమును జైనమతస్థుఁ డైన బల్లాలుఁడు పాలించుచుండెను. జైనులతో జరిగిన వాదములలో రామానుజుఁడు జైనుల నోడించినందున, బల్లాలరాజు వైష్ణవమతము నవలంబించి విష్ణువర్ధనుఁ డను నామాంతరమును వహించెను. అనంతరము రామానుజుఁడు రాజుయొక్క సాహాయ్యముచేత తిరునారాయణపురము (మేలుకోట) నం దొక దేవాలయమును గట్టించి యందు నారాయణునిఁ బ్రతిష్ఠించి, చుట్టుపట్ల వైష్ణవాగ్రహారముల నేర్పఱిచెను. అతఁ డక్కడ పండ్రెండు సంవత్సరములుండి శ్రీకంఠచోళుఁడు స్వర్గస్థుఁ డగుట విని నిశ్చయముగా మరల శ్రీరంగమునకుఁ బోయి, యక్కడ శ్రీరంగనాథునిపూజ స్థాపింపఁ జేసెను. అటుపిమ్మట నతఁడు తిరుపతి, అహోబిలము మొదలగు దివ్యస్థలముల మీఁదుగా త్రోవపొడుగునను వైష్ణవమతబోధ చేయుచు మహారాష్ట్రదేశము చొచ్చి, యం దుండి ద్వారకమీఁదుగా శిష్యబృందముతోడఁ గూడఁ బోయి ప్రయాగ, కాశి, మథుర, హరిద్వారము మొదలయినక్షేత్రములను సందర్శించి, హిమాలయపర్వతములలో నున్న బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి బదరీనాథుని సేవించి, అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనగరమున కరిగి యచ్చటి శారదాపీఠమునకుఁ దాను రచియించిన శ్రీభాష్యాదిపుస్తకములను సమర్పించెను. అక్కడిపండితులెంతో చర్చచేసి తుద కాపుస్తకములను శారదాపీఠపుస్తకనిలయమునం దుంచుట కంగీకరించిరి. అప్పటి

నుండియు రామానుజులవారు శ్రీభాష్యకారు లనునామముతోఁ బ్రసిద్ధులయిరి. ఇతఁడు శారదాపీఠమును విడిచిన కురుక్షేత్రము, అయోధ్య, గయ మొదలగుప్రదేశములకుఁ బోయి చూచి, వంగదేశములో గంగాసాగరసమీపమునం దున్న కపిలాశ్రమమును చేరి, అక్కడనుండి దక్షిణమునకు మరలి జగన్నాథముపోయి, ఆంధ్రదేశము మీఁదుగా శ్రీరంగమునఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డింకొకపర్యాయము కూడ భరతఖండ మంతయు స్వమతబోధ చేయుచు సంచారము చేసి, అనేకుల నెల్లచోట్లను స్వమతావలంబులనుగాఁ జేసి, క్రమ్మఱ శ్రీరంగము చేరి యచ్చటనే వైకుంఠప్రాప్తి నొందెను. శ్రీనగరమునందలి శారదాపీఠమున కియ్యఁబడిన పుస్తకములు వ్యాసుని బ్రహ్మసూత్రములకుఁ జేయఁబడిన శ్రీభాష్యము, వేదార్థసంగ్రహము, గీతాభాష్యము అనుమూఁడు. ఇవిగాక వేదాంతదీపము, వేదాంతసారము, గద్యత్రయము, నిత్యగ్రంథము; అను మఱి నాలుగు గ్రంథములు కూడ రామానుజునిచేత రచియింపఁబడినవి. ఇతఁడు బోధచేసి వేలకొలఁది జనులను స్వమతమునఁ గలుపుకొనుటయేకాక విశిష్టాద్వైతమును బోధించుట కయి గృహస్థు లయినయాచార్యపురుషులను డెబ్బదినలువుర నేర్పాటుచేసెను. అంతేకాని యితఁడు శంకరాచార్యునివలెను, మధ్వాచార్యునివలెను మతములను స్థాపింపలేదు.

ఈమతమునందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుఁడు, అని పదార్థములు మూఁడు. శైవవిశిష్టాద్వైతు లీమూఁటిని వరుసగా పశువు, పాశము పతి, అనుపేరులతో వ్యవహరింతురు. చిత్తనఁగా జీవాత్మ. అది జ్ఞానేంద్రియ మనోబుద్ధివిలక్షణ మయి, అజడ మయి, ఆనందరూప మయి నిత్యమయి, అణువయి, నిరవయవమయి, నిర్వికారమయి, నానాశ్రయమయి, ఈశ్వరునకి లోఁబడిన దయియుండును. జీవాత్ముఁడు బద్ధుఁడు,

ముక్తుఁడు, నిత్యుఁడు, అని మూఁడు భేదములను కలిగి యుండును. బద్ధుఁ డనఁగా జనన మరణాదిరూపసంసారము ననుభవించెడు మన వంటి జీవుఁడు; ముక్తుఁడనఁగా భగవద్భక్తిచే సంసారము విడిచి మోక్షము నొందినజీవుఁడు; నిత్యుఁ డనఁగా నెప్పుడును సంసారబంధమే లేని యనంతగరుడ విష్వక్సేనాదులవంటి జీవుఁడు. ఈ ముత్తెఱఁగు లయిన యాత్మలును వేని కవి వేఱు. అచిత్తనఁగా జ్ఞానశూన్య మయి వికారాస్పద మయి యుండునది. ఈయచిత్సంబంధము చేతనే బద్ధాత్మక విద్యాకర్మవాసనారుచులు కలుగుచున్నవి. శుద్ధసత్త్వము, మిశ్ర సత్త్వము, సత్త్వశూన్యము, అని యచిత్తు మూఁడు విధములు గల దందురు. శుద్ధసత్త్వ మనఁగా రజస్తమోగుణములు లేక కేవలసత్త్వ గుణము కలదయి, భగవదిచ్ఛచే గోపురప్రాకారరూపముగా నుండు నది; మిశ్రసత్త్వ మనఁగా సత్త్వరజ స్తమోగుణము లను మూఁటిని గలది; సత్త్వశూన్య మనఁగా కాలము. ఇందలి మిశ్రసత్త్వము బద్ధు లను జ్ఞానానందములచేఁ గప్పుచు విపరీతజ్ఞానమును బుట్టించుచు నిత్య మయి మహదాదివికారములను బుట్టించునది యయి యీశ్వరు నకు క్రీడాసాధన మయి యున్నది. అచిత్తునకు ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ, అనునవి నామాంతరములు. ఈశ్వరుఁడు నిఖిలహేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డయి, అనంతుఁ డయి, జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డయి, కళ్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డయి, సర్వజగత్సృష్టిస్థితిలయకర్త యయి, నిత్యుఁ డయి, సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁ డయి, విభుఁడయి, సర్వజ్ఞుఁడయి, సర్వ శక్తుఁ డయి, జగత్తున కుపాదాననిమిత్త సహకారికారణుఁ డయి, యున్నాఁడు.

అహంకార మమకారము లవిద్య యనియు, పుణ్యపాపములు కర్మయనియు, కర్మలచేతఁ గలిగెడు సంస్కారము వాసనయనియుఁ

విషయములయం దాసక్తి రుచియనియు, చెప్పఁబడును. హేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డనఁగా వికారాది దోషగుణములకు విరోధిగా నుండు వాఁడు. విభుఁడనఁగా సర్వవ్యాపి. ఉపాదానకారణ మనఁగా కుండలకు మన్నును నగలకు బంగారము నయినట్లు మూలాధార మయినది; నిమిత్తకారణ మనఁగా కుండలకు కుమ్మరివాఁడును నగలకు కంసలి వాఁడును నయినట్లు హేతు వయినది; సహకారికారణ మనఁగా కాలము.

విశిష్టాద్వైతమతమునందు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మయిన తత్త్వము. బ్రహ్మ మెప్పుడును చిదచిత్తులతోఁ గూడియుండును. అతఁ డాస్థితియందుమాత్రమే తెలియఁ దగినవాఁ డయినను, చిత్తుకంటెను అచిత్తుకంటెను భిన్నుఁ డయి జ్ఞానాత్మకుఁ డయి యున్నాఁడు. చిత్తును, అచిత్తును, కూడ సత్యములే. బ్రహ్మమునకును చిదచిత్తులకును శేష శేషీభావము కలదు. శేషశేషీభావ మనఁగా బ్రహ్మ స్వతంత్రుఁ డనియు, చిత్తును అచిత్తును బ్రహ్మమునకు లోఁబడిన వనియు, తాత్ప ర్యము. చిత్తును, అచిత్తును, బ్రహ్మమును మూఁడును నొండొంటిని విడువక యవినాభావ సంబంధము కలిగియున్న వగుటచేత చిదచిత్తులు శరీరమువంటి వనియు, బ్రహ్మము శరీరివంటి దనియుఁ జెప్పుచున్నారు. మనశరీరమున కాత్మ యెట్లో యట్లే యజడము లైన జీవాత్మలకును జడమయిన ప్రపంచమునకును గూడ నాత్మ యగుటచేత బ్రహ్మము పరమాత్మ యనఁబడును. విశిష్టాద్వైత మనుసమాసము 'విశిష్టము, అద్వైతము, అను రెండువ్యస్తపదములచేత నైనది. విశిష్ట మనఁగా కూడినది యని యర్థము; అద్వైత మనఁగా రెండవది లేనిది యని యర్థము. పరబ్రహ్మము చిదచిద్విశిష్ట మయిన యద్వితీయ పదార్థ

మని బోధించునది యగుటచేత నీమతమునకు విశిష్టాద్వైత మని
పేరు కలిగినది.

ఉపనిషత్తులలోఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య
మను వాక్యములును కొన్నిచోట్ల చిదచిదీశ్వరులు మూఁడును సత్యము
లను వాక్యములును, కొన్నిచోట్ల చిదచిత్తులు పరబ్రహ్మమునకు
శరీరమను వాక్యములును, కనఁబడుచున్నందున నీశ్వరునకు విశేష
ణము లనఁగా గుణములని చెప్పినంగాని పరస్పర విరుద్ధములుగాఁ గనఁ
బడెడి యన్ని వాక్యములను సమన్వయముగాఁ జేసి సమర్థించుట సాధ్యము
కాదని రామానుజాచార్యులు చెప్పుచున్నారు. అట్లయినచో నీశ్వ
రుఁడు నిర్గుణుఁడని చెప్పెడి వాక్యములగతి యేమి కావలె నని శంక
తెచ్చుకొని గుణములులేక పదార్థముండుట సాధింపనేరరు గనుకను,
బ్రహ్మము సత్పదార్థ మగుటచేత గుణములుండి తీరవలయును గను
కను, నిర్గుణుఁ డనుట కర్థము ప్రకృతికి గల గుణము లనఁగా హేయ
గుణములు లేనివాఁడని చెప్పిరి. సత్త్వరజస్తమస్సులను మూఁడును
ప్రకృతి గుణములు; బ్రహ్మమున కీగుణములు లేవు. ఈశ్వరుఁడు
రూపమును బొందునని విశిష్టాద్వైతమతము; అతఁడరూపుఁడనియు
నిరాకారుఁ డనియు వేదములలో నున్నది. ఈశ్వరుఁడు స్వభావము
చేత నిరాకారుఁడే యైనను, సర్వశక్తుఁడగుటచేత లోకరక్షణార్థము
తనయిచ్ఛ వచ్చినరూపములను పొందునని రామానుజుఁడు సాధించు
చున్నాఁడు. తన్మతానుసారముగా నీశ్వరుఁడు పొందెడు శుద్ధసత్వ
స్వరూపము లయిదు—౧. శంఖచక్రగదాదులను ధరించి వైకుంఠము
నందు సర్వదా యుండెడు పరవిగ్రహము; ౨. ఉపాసకులైన దేవతలచే
సేవింపఁబడుచు, ఆమోద భువనప్రమోదములనెడు విష్ణులోకము
లలో సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములతో నుండు వ్యూహ

విగ్రహము; 3. రామకృష్ణాద్యవతారరూపముల నుండెడు విభవవిగ్రహము; 4. మంత్రాది ప్రభావముచేత ప్రతిమలలోఁ బ్రవేశించెడి యర్చావిగ్రహము; 5. ధ్యానముచేసెడి భక్తులకు గోచరమయ్యెడి యంతర్యామి విగ్రహము. ఈరూపములలో నేరూపమున నున్నను లక్ష్మికూడ ననపాయినియై విష్ణువుతో నుండును. నిరాకారమయిన బ్రహ్మమునందు గుఱియుంచుట సాధ్యము కాకపోవుటచేత యోగుల ధ్యానమున కనుకూలపడుట కయి యీశ్వరుఁ డీరూపములను బొందుచున్నాఁడు.

అచిత్తు ప్రపంచమునకును జీవాత్మల శరీరములకును మృత్తు ఘటములకువలె నుపాదానకారణ మనియు, అది ప్రకృతి ప్రధాన అవ్యక్త మాయాదినామములచే వ్యవహరింపఁ బడునని యు, సత్త్వరజస్తమోగుణములు ప్రకృతి ధర్మము లనియు, పయినే చెప్పఁబడెను గదా. ప్రకృతి (అచిత్తు) నుండి మొదట మహత్తు పుట్టెను; మహత్తునుండి యహంకారము పుట్టెను. అహంకారము వైకారికము (సాత్త్వికాహంకారము). తైజసము (రాజసాహంకారము), భూతాది (తామసాహంకారము), అని త్రివిధము. సాత్త్వికాహంకారము వలన నంతఃకరణ మయిన మనస్సును, త్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ శ్రోత్రము లనెడు జ్ఞానేంద్రియము లయిదును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనెడి కర్మేంద్రియము లయిదును, పుట్టెను. తామసాహంకారము వలన పంచ మహాభూతముల యొక్క సూక్ష్మరూపము లయిన పంచ తన్మాత్రలు పుట్టును. శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు పంచ తన్మాత్రలు. ఈపంచ తన్మాత్రలవలన వరుసగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అను పంచభూతములు పుట్టినవి. రాజసాహంకార మీశ్వర సంకల్పమువలన సమస్తవస్తువులను గలిగించు

టకు సాత్త్వికతామసాహంకారములకు రెంటికిని తోడుపడును. చిత్తనఁగా జీవాత్మ; మోక్షపర్యంతము ప్రకృతితోడి సంబంధము గలదిక కర్మపాశబద్ధమయి యీశ్వరునికి లోఁబడినదయి యుండును. ప్రకృతిలోన ప్రత్యణువును జీవుని గలదయి, తనయందుండెడి జీవునకు శరీరమయి యుండును. ప్రతిజీవునియందును పరమాత్మను శరీరిని (అంతర్యామిని) గాఁ గలిగి యుండును.

శుద్ధ శూన్యమునుండి వస్తు వేర్పడుట కలుగ నేరదు గనుక నిత్యమయిన ప్రకృతినుండియే యీశ్వరేచ్ఛచేత సృష్టి కలుగుచున్నది. సమష్టిసృష్టి యనియు; వ్యష్టిసృష్టి యనియు, సృష్టి ద్వివిధము. పరబ్రహ్మముయొక్క సంకల్పానుసారముగా మహత్తు, అహంకారము మొదలయినవి కలుగుట సమష్టిసృష్టి. పంచతన్మాత్రలయొక్క కూడిక (పంచీకరణము) చేత కర్మానుసారము లయినరూపములు కలుగుట వ్యష్టిసృష్టి. సృష్టి (౧) సుర, (౨) నర, (౩) తిర్యక్, (౪) స్థావర రూపములు నాలుగు విధములుగా నుండును. సృష్టిని ప్రాకృత సృష్టి, దైనందినసృష్టి, నిత్యసృష్టి యని త్రివిధముగాఁ గూడఁ జెప్పుదురు. ప్రాకృతసృష్టి (మహదహంకారాదిరూప మయినసమష్టిసృష్టి) ప్రతి మహాకల్పము (బ్రహ్మజీవితకాలము) నందును నొక్కసారి జరుగుచుండును. దైనందినసృష్టి (వ్యష్టిసృష్టి) ప్రతిబ్రహ్మకల్పము (బ్రహ్మదినము) యొక్క యారంభమునం దొకసారి కలుగుచుండును. నిత్యసృష్టి సమస్తస్థూల పదార్థముల యొక్కయు జన్మస్థితులవలె కర్మఫలానుగుణముగా ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును గలుగుచుండును. కల్పమనఁగా కాలవిశేషము. బ్రహ్మకల్పము, మహాకల్పము, అని కల్పములు రెండు. ఒక్కొక్కకల్పములో ననేక మన్వంతరములుండును; ఒక్కొక్కమన్వంతరములో డెబ్బదియొక్క మహాయుగము

లుండును. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములు నాలుగును చేరి యొకమహాయుగ మగును — కలియుగము 432000 సంవత్సరములు; ద్వాపరయుగము కలియుగమునకు ద్విగుణ మనఁగా 864000 సంవత్సరములు; త్రేతాయుగము కలియుగమునకు త్రిగుణ మనఁగా 1296000 సంవత్సరములు; కృతయుగము కలియుగమునకు చతుర్గుణ మనఁగా 1728000 సంవత్సరములు. ఒకమహాయుగమునకు 4320000 సంవత్సరము లుండును. మన్వంతర మనఁగా మనువుకాలము; మన్వంతరములు పదునాలుగు. బ్రహ్మకొక్కదినమైన బ్రహ్మకల్పములో పదునాలుగు మన్వంతరములు లఘుగా సంధులతోఁ గలుపుకొని నూఱు మహాయుగము లుండును. మన్వంతరయుతమగు బ్రహ్మకల్పమునకు, అంతే ప్రమాణము గల [illegible] రాత్రియు గలసి బ్రహ్మ కొక్క సంవత్సర మగును; అటువంటి సంవత్సరములు నూఱు చేరి బ్రహ్మయాయుష్కాల మను మహాకల్ప మగును.

ప్రాకృతప్రళయము, నైమిత్తికప్రళయము, నిత్యప్రళయము, ఆత్యంతికప్రళయము, అని ప్రళయము చతుర్విధము. ప్రాకృతప్రళయ మనఁగా ప్రపంచ మంతయు నిప్పు డున్న స్థూలరూపమును విడిచి సూక్ష్మ రూపమును బొంది నశించుట. ఈప్రళయము మహాకల్పాంతమున జరగును. నైమిత్తికప్రళయ మనఁగా త్రిలోకములును [illegible] రూపమును విడిచి యుండలిన వస్తువు లన్నియు [illegible] గలియుట. ఇది ప్రతిబ్రహ్మకల్పాంతమునను జరగును. నిత్యప్రళయ మనఁగా ప్రతినిమిషమును మరణాదిరూపమున పదార్థములు నశించుచుండుట. ఆత్యంతికప్రళయ మనఁగా జీవునకు ప్రకృతితోడ సంబంధము విడిచిపోవుట. అప్పుడు జీవుఁడు మోక్షము [illegible] సంభవించును. ఈప్రకారముగా దృశ్యమంతయు నశ్యమగును. ఆయా

వస్తురూపములు నశించినను వానికి మూలాధారము లయిన సూక్ష్మా
ణువులు నశింపనందున ప్రకృతి నిత్యమయినది జీవాత్మ దేహములోఁ
బ్రవేశించుట జనన మనియు, దానిని విడుచుట మరణమనియు, చెప్పఁ
బడును. జీవాత్మ కొంతకాల మొక దేహములోనుండి తరువాత
దానిని విడిచి యెప్పుడో యొకప్పుడు మఱియొక దేహములోఁ
బ్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించుట జన్మాంతర మనఁబడును. జనన
మరణ జన్మాంతరాదులు సవికార మయిన దేహమునకు సంబంధించి
నవేకాని నిర్వికార మయినజీవాత్మకు సంబంధించినవి కావు. స్వభా
వముచేత నిత్యుఁడును పరిశుద్ధుఁడు నయినజీవుఁడు కారణశరీరమును
బొంది సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు కర్మ కారణము. ఈకర్మమే
జననమును మరణమును జన్మపరంపరను దేహధారణమును బొందు
టకుఁ గారణ మగును. మంచిదికాని చెడ్డదికాని జీవుఁడు బుద్ధిపూర్వ
కముగాఁ జేయుపని కర్మ యనఁబడును. ఈశ్వరునకు ప్రీతికర మయిన
కర్మము సుకృతము; ఈశ్వరునకు ప్రీతికరముకాని కర్మము
దుష్కృతము.

అవిద్య యనఁబడెడి యజ్ఞానమువలన జీవుఁడు కర్మమును
చేయును. అన్యథా జ్ఞానము, విపరీతజ్ఞానము, అని యవిద్య (అజ్ఞానము)
ద్వివిధము. ఒకవస్తువుగుణముల నింకొకదాని వనుకొనుట యన్యథా
జ్ఞానము; ఒకవస్తువును మఱియొకవస్తువనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము.
జీవాత్మ మొదట శరీరమే తాననుకొనును: పిమ్మట జననము, మర
ణము, మొదలయినశరీరగుణములు, తన వనుకొనును. అవిద్యవలన
రాగద్వేష క్రోధాదులు కలుగును: వానివలన జీవుఁడు కర్మలకు
వశుఁ డగును. ఒకకర్మవలన వేఱొకకర్మ పుట్టును. ఈప్రకార
ముగా ప్రకృతిసంబంధమునుబట్టి కర్మపరంపర యనాద్యంతములు

లేని దయి చక్రభ్రమణమువలె తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ఈ తెంపు లేని కర్మప్రవాహము ప్రళయకాలమునందు సహితము నశింపక జీవాత్మతో నడఁగి యుండి సృష్టితోడఁగూడ మరల బయలు వెడలును. ఈశ్వరుఁడు తటస్థుఁడగుటచేత కర్మతో సంబంధము కలిగించుకొనక సాక్షియయి చూచు చుండును. అందుచేత జీవాత్ముఁడు తాను జేసినకర్మఫలముల ననుభవించు చుండును. పాప కర్మయొక్క ఫల మీలోకములో దుఃఖమును పరలోకములో నరకమును; పుణ్యకర్మయొక్క ఫలమీలోకములో సుఖమును పరలోకములో స్వర్గమును. స్థూలదేహమునుండి వెలువడిన సూక్ష్మదేహమువలనఁ గలిగినయాతనా శరీరమును బొంది జీవుఁడు పాపఫల మయినయాతన ననుభవించెడు లోకము నరకము. దాని కధిపతి యముఁడు. సూక్ష్మదేహము వలనఁ గలిగినభోగశరీరము నొంది జీవుఁడు పుణ్యఫల మయిన యానందము ననుభవించెడిలోకముస్వర్గము. సాధారణముగా నూర్ధ్వలోకము లనెడి పుణ్యలోకము లాఱు: అవి భువర్లోకము, స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము. నరకాదు లధోలోకము లనఁబడును. జీవుఁడు తన పుణ్యపాపఫలము లనుభవించువఱకును ఊర్ధ్వాధోలోకములయందుండును. అనంతర మతఁడు తన కర్మఫలానుసారముగా మనుష్యపశుపక్ష్యాది స్థూలశరీరమును ధరించి, జన్మరాహిత్యమును బొంది ముక్తివడయు వఱకును జన్మపరంపరను బొందుచుండును. సామీప్యము, సాలోక్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము, అని ముక్తి నాలుగు విధములు కలవి. ఈశ్వరుని సమీపమం దుండుట సామీప్యము; సమానలోకమందుండుట సాలోక్యము, సమానరూపమునొందుట సారూప్యము; ఈశ్వరునితోఁ గలిసి యానంద మనుభవించుట సాయుజ్యము. ముక్తి

నొంది, జీవుఁడు మరల బద్ధుఁడు కాఁడు కాని లోకోపకారార్థము
భూమిపయి నవతరించి తన పని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ
బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనఁబడెడు వైకుంఠము ముక్తి
స్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాపకర్మలనుండి
పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనపదమునకు కర్మ
బంధములనుండి విడివడుట యను నర్థము. అన్నిజీవులును కర్మక్షయ
మును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవుఁడు దేవాయన మనఁ
బడెడి యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసాన
దశయందు జీవుఁడు సూక్ష్మ (లింగ) శరీరము నొంది, సుషుమ్నా
నాడిద్వారమున బ్రహ్మరంధ్రములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండ
లము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేరును. కర్మయోగము,
జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రపత్తియోగము, అని మోక్ష
మును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వ
జ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేని వేదవిహితకర్మలను జేయుచు,
జపహోమయజ్ఞదాన తపఃపద్ధతులగు సర్వకర్మలను ఈశ్వరార్ప
ణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన
యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధుల నెడి
యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందు నిలుపుట జ్ఞానయోగము.
యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చల
భక్తితో దేవునిసమస్తకళ్యాణగుణములను దలఁచుచు నీశ్వరు నుపా
సించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పఁబడిన మోక్షసాధనములను
వాటిని ననుష్ఠించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్ష
ణమున కీశ్వరకృప నొక్కఁదానినే నమ్ముకొని మరణపర్యంతమును
దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రపత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే మోక్షసాధనోపాయములు ననుష్ఠించుట కర్హు లైనను, ఈ కడపటిదైన ప్రపత్తి మార్గము ననుష్ఠించుట కజ్ఞానులును చండాలురు మ్లేచ్ఛులు మొదలగువారును నర్హులు. ఈచతు ర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను నశింపఁ జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కర్మ త్రివిధము. ఇంకను అనుభవింప నారంభింపక కూడఁబెట్టఁబడినది సంచితము, ఇప్పు డనుభవించుట కారంభింపఁబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మల వలన ముం దనుభవింపఁ బోవునది యాగామి. ఈయుపాయములు చేత సంచిత కర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలములనిచ్చి సమసిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకారి కాకుండును. భక్తిమార్గములచేత ప్రారబ్ధ కర్మముయొక్క పరిమితినిబట్టి రాజసతామసగుణములో మునిఁగియున్న జన్మము లను బొందినగాని మోక్షమును బొందనేరనివారును ప్రపత్తి మార్గము చేత నాజన్మమునందే కర్మక్షయమును జేసికొని మోక్షమును బడయ వచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు లని, తెంగలు లని, రెండు తెగలవా రున్నారు. వడగలివా రనఁగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగ రమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనఁగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపఁబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁ బడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగము నందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంత ముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణినామములో ముక్కు మీఁద పాదముపెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టు

నొంది, జీవుఁడు మరల బద్ధుఁడు కాఁడు కాని లోకోపకారార్థము
భూమిపయి నవతరించి తనపని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ
బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనఁబడెడు వైకుంఠము ముక్తి
స్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాపకర్మలనుండి
పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనపదమునకు కర్మ
బంధములనుండి విడివడుట యని యర్థము. అన్నిజీవులును కర్మక్షయ
మును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవుఁడు దేవాయన మనఁ
బడెడి యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసాన
దశయందు జీవుఁడు సూక్ష్మ (లింగ) శరీరము నొంది, సుషుమ్నా
నాడిద్వారమున బ్రహ్మరంధ్రములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండ
లము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేరును. కర్మయోగము,
జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రపత్తియోగము, అని మోక్ష
మును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వ
జ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేక వేదవిహితకర్మలను జేయుచు,
జపహోమయజ్ఞదాన తపఃప్రవృత్తులగు సత్కర్మలను ఈశ్వరార్ప
ణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన
యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధులనెడి
యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందు నిలుపుట జ్ఞానయోగము.
యథాశక్తి సత్కర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చల
భక్తితో దేవునిసమస్తకల్యాణగుణములను దలఁచుచు నీశ్వరు నుపా
సించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పఁబడిన మోక్షసాధనములను
మూటిని ననుష్ఠించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్ష
ణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్ముకొని మరణపర్యంతమును
దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రపత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే యొకటి మార్గము ననుష్ఠించుట కర్హు లైనను, ఈ నాలవదైన ప్రపత్తి మార్గము ననుష్ఠించుట కజ్ఞానులును చండాలురు మ్లేచ్ఛులు మొదలుగాగల యెల్లవారును నర్హులు. ఈచతు ర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను నశింపఁ జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కర్మ త్రివిధము. ఈవఱ కనుభవింప నారంభింపక కూడఁబెట్టఁబడినది సంచితము, ఇప్పు డనుభవిం చుట కారంభింపఁబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మము వలన ముం దనుభవింపఁ బోవునది ఆగామి. ఈయుపాయములచేత సంచిత కర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలము నిచ్చి నశించిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకారి కాకుండును. భక్తిమార్గములచేత ప్రారబ్ధ కర్మముయొక్క సమాప్తికి ముందు రాజన్మములందో మఱికొన్ని జన్మము లను బొందినగాని మోక్షమును బొందఁజాలరు గాని ప్రపత్తి మార్గము చేత నాజన్మమునందే శరీరపతనానంతరము మోక్షమును బడయ వచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు లని, తెంగలు లని, రెండు తెగలవా రున్నారు. వడగలివా రనఁగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగ రమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనఁగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపఁబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁ బడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగము నందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంత ముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణినామములో ముక్కు మీఁద పాదముపెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టు

దురు. రామానుజాచార్యులకుఁ బూర్వమునందు దక్షిణహిందూస్థానమునం దుండిన యాళ్వారులచే ద్రావిడమునందుఁ జేయఁబడిన గ్రంథములు దివ్యప్రబంధ మనఁబడును. దానియందు పాశురము లనఁబడెడు నాలుగువేల పద్యములు గలవు: ఆళ్వారులు పన్నిద్దఱు; వారిలో మాలలు మొదలుకొని సర్వజాతులవారు నున్నారు. ఈయిరుదెఱఁగుల వైష్ణవులలోను పంచసంస్కారములు ప్రధానములు. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము; యాగము, ఇవి పంచసంస్కారములు. తాప మనఁగా నెఱ్ఱఁగాఁగాల్చిన యినుపముద్రలతో విష్ణుని శంఖచక్రచిహ్నములను బుజములపై ముద్రించుట; పుండ్ర మనఁగా లలాటమునందును శరీరముయొక్క మఱి పదునొకస్థలములయందునున్నతో నామములు పెట్టి వానినడుమ శ్రీచూర్ణ రేఖ నుంచుట! నామ మనఁగా వైష్ణవులకు విష్ణుని పేరులనే పెట్టుట; మంత్ర మనఁగా గురూపదేశ సమయమునం దాచార్యుఁడు శిష్యులకు విష్ణుషడక్షరి, నారాయణాష్టాక్షరి, వాసుదేవద్వాదశాక్షరి, శరణాగతిమంత్రము, మొదలైన వాని నర్థసహితముగా నుపదేశించుట; యాగ మనఁగాఁ బరిగ్రహించుట కేదో యొకవిగ్రహమును విధించుట. వైష్ణవులు పెట్టుకొనెడు నిలువు బొట్లు పండ్రెండును ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రము లనఁబడును.

ద్వైతమత సంగ్రహము

•••○○•••

ద్వైతమతము మనదేశమందు వ్యాపించియున్న త్రిమతములలోఁ గడపటిది. ఈద్వైతమతసిద్ధాంతమును స్థాపించినతఁడు మధ్వాచార్యుఁడు. అందుచేత నిది మాధ్వమతమనియుఁ జెప్పఁబడును. ఇతఁడు పరమాత్మ జీవాత్మలును, ఏకముగాక వేఱైనవని ద్విత్వమును

బోధించుటచే నీతనిమతమునకు ద్వైతమని పేరువచ్చినది. ఇతడు దక్షిణకర్ణాటక(South Canara District) మండలములోని తులువ దేశములో ఉడిపికి సమీపమునందున్న అనంతేశ్వర మను గ్రామము నందు మధ్యగేహాభట్టను బ్రాహ్మణునకు పుత్రుడై 'శాలివాహన శకము [illegible] సంవత్సరములో [illegible] సంవత్సర [illegible] చతుర్థి నాడు జనించెను. ఈ సంవత్సరము క్రీస్తుశకము 1119 లో ప[illegible]. ఇతడు [illegible] గల వాడై[illegible], [illegible] [illegible] అ[illegible] మేధా[illegible] [illegible]. ఇతడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పేరు [illegible] సన్యాసి [illegible] నితడు మధ్వాచార్యు డనియు, ఆనందతీర్థు డనియు, [illegible] వహిం చెను. ఇతడు [illegible] పూర్ణ ప్రజ్ఞు డనియు [illegible] చేయవలె నని ప్రయత్నించగా గురుడు తన [illegible] గల ప్రేమాతి శయముచేత నాతని [illegible], తన యిష్టదైవతమగు యనం తేశ్వరుని [illegible] తదనుగ్రహమువలన [illegible] యంతర్యామి నిగా వచ్చి యుడిపిలో నున్న సరోవరమునందు ప్రవేశించు ట్లు చేసె ననియు, మధ్వాచార్యులును సర్వజనులును దానిలో స్నానముచేసి కృతార్థులయి గంగాస్నానఫలములను బొందిరనియు చెప్పుచున్నారు. అదిగాక యిప్పుడు మధ్వసరోవర మని చెప్పబడుచున్నది. గురువు జీవించియుండగానే మధ్వాచార్యుడు స్వమతమును జనులకు బోధిం చుచు, అతడు సిద్ధిపొందినతరువాత నాతని మతమున కధిపతి

యొసగెను. ఇట్లు మఠాధిపతి యయినతరువాత నతఁడు తన పదు నేడవ సంవత్సరమునందు హిమాలయ పర్వత ప్రాంత మందలి బదరీ వనమునం దున్న వేదవ్యాసాశ్రమమునకు యాత్ర వెడలెను. అతఁ డక్కడ వేదవ్యాసులవారిచేత సత్కరింపఁబడి కొంతకాలముండి తత్త్వ విచారమును నధికముగా నేర్చుకొనె ననియు, వేదవ్యాసులవా రిచ్చిన మూఁడింటి సాలగ్రామములను గైకొని యాతఁ డా యాశ్రమమునుండి తరలి సాగి యుడిపికి వచ్చె ననియుఁ, జెప్పుదురు. నేపాళదేశము నందలి గండకీనదియం దొక విధమైన నల్లని గుండ్రరాళ్ళు సాలగ్రామము లనఁబడును. ఆ సాలగ్రామములయందు మహా మహిమ గలదని నమ్మి హిందువులు వానిని దేవతార్చన పెట్టెలోఁ బెట్టి పూజించి, వానిని కడిగి సాలగ్రామతీర్థమును భక్తితో లోపలికిఁ బుచ్చుకొందురు.

మధ్వాచార్యులవారు బదరికాశ్రమమునుండి వచ్చి స్వస్థల మును జేరినతరువాతఁ దాను దెచ్చిన యష్టసాలగ్రామములలో నాలిం టిని సుబ్రహ్మణ్యములోను, ఒకదానిని ఉడిపిలోను, ఒకదానిని మధ్య తలములోను గల దేవాలయములలోఁ బెట్టెను అంతేకాక యతఁడు ద్వారకానగరమునుండి మలబారుతీరమునకు వచ్చిన యొక యోడలో గోపీచందన మను మట్టిలోఁ గలిసి తనకు లభించిన కృష్ణ విగ్రహమును ఉడిపిలోని యొక దేవాలయమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి యా పట్టణము నందును దానిసమీపమునందును మఠముల నెనిమిదింటిని స్థాపించెను. అతఁడు తాను సాలగ్రామములను కృష్ణ విగ్రహమును బెట్టిన దేవాలయములలోను స్థాపించినమఠములలోను దనశిష్యులను నిలిపి, తాను రచియించిన ముప్పదియేడు గ్రంథములలోను గల ద్వైతమత సిద్ధాంతములను బ్రజలకు బోధింప నియమించెను. తద్విరచిత గ్రంథ

ములలో ఋగ్భాష్యమును, దశోపనిషద్భాష్యమును, గీతాభాష్యమును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును, భారతతాత్పర్య నిర్ణయమును, భాగవతతాత్పర్య నిర్ణయమును, కృష్ణామృత మహార్ణవమును, తంత్రసారమును, ప్రధానము లయినవి. అతఁడు డెబ్బది తొమ్మిది సంవత్సరములు జీవించి క్రీస్తుశకము 1198 వ సంవత్సరముతో సమమైన శాలివాహనశకము 1130 పింగళ నామ సంవత్సర మాఘమాసము నందు రెండవసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలెనని బైలుదేఱి వెళ్లెనుగాని తరువాత నాతనిజాడ తెలియరాలేదు. అతఁడిప్పటికిని బదరికావనమునందలి వేదవ్యాసాశ్రమమునం దున్నవాఁడని మాధ్వమతస్థులు నమ్ముచున్నారు.

మాధ్వమతస్థులకు విష్ణువు ప్రధానదైవతము. అందుచేత వీరు వైష్ణవు లనియుఁ జెప్పఁబడుదురు. విష్ణువు ప్రపంచమును జడ ప్రకృతిలో నుండి పుట్టించె ననియు, అందుచేత సృష్టికి విష్ణుఁడు నిమిత్తకారణుఁడును జడప్రకృతి యుపాదానకారణము ననియు, విష్ణువును ప్రకృతియు జీవుఁడును ఈమూఁడును ఆద్యంతములు లేని నిత్య పదార్థము లనియు, అవి యన్యోన్యభేదభావము గల ప్రత్యేకపదార్థములై యుండియు ప్రకృతియు జీవుఁడును స్వతంత్రమైనవి గాక విష్ణువునకుఁ బరతంత్రము లయి పూర్ణముగా లోఁబడి యుండునవి యనియు, జీవుఁడు ప్రకృతియొక్క సత్వరజస్తమోగుణములకు వశుఁడయి వివిధ కర్మలను జేయుచు జననమరణ జన్మాంతరాద్యవస్థలను బొందుచుండు ననియు, జీవుఁడు కర్మక్షయమును జేసి ముక్తుఁడగు ననియు, ముక్తిని బొందుటకు విష్ణుభక్తి సాధన మనియు, భక్తి వలన విష్ణుప్రసాదము లభించి తన్మూలమున మోక్షప్రాప్తి కలుగు ననియు, మోక్ష మనఁగా సంసారబంధములనుండి విముక్తి నొందుట

యనియు, మాధ్వులు చెప్పుచున్నారు. ఇవియే ముఖ్యము లయిన మాధ్వమతసిద్ధాంతములు. ఈ మతస్థులు ప్రత్యక్షానుమాన శబ్ద ప్రమాణములను మూటి నంగీకరింతురు. శబ్దప్రమాణములలో శ్రుతియు, స్మృతియు, పంచరాత్రమును, మూలరామాయణమును, మహాభారతమును, వానికి విరుద్ధముగా నుండని యితరగ్రంథములును, వీరిచేఁ బ్రమాణగ్రంథములుగా నంగీకరింపఁబడుచున్నవి.

విష్ణుఁ డొక్కఁడే దేవుఁడైనను, సృష్టిస్థితిలయార్థముగా నతఁ డప్పుడప్పుడు భూమిమీఁద నవతరించు చుండు ననియు, అతనియవ తారములలోను నాగసింహ . సత్త్వ మనియు, ద్వాపరయుగమునందు కృష్ణుఁడుగా నవతరించినట్టి విష్ణుఁ డీకలియుగమున బుద్ధదేవుఁడుగా నవతరించె ననియు, బుద్ధుఁడు బోధించిన బౌద్ధాగమముకూడ వేద విహితధర్మములనే బోధించి ముక్తికి హేతు వగు ననియు, తెలియని వారు కొంద ఱపార్థములను యథేచ్ఛముగాఁ గల్పించి తన్మతమావకు లయినను బుద్ధదేవుఁడు విష్ణు వవతార మగుటచేత నతఁడును నాతని సిద్ధాంతములు నాదరణీయములే యనియు, వీరు చెప్పుచున్నారు. వీరికి ప్రధానదేవత లక్ష్మి.

"సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" అను శ్రుతివాక్యానుసారముగా దేవుఁడు సత్యజ్ఞానానంతస్వరూపుఁ డని మధ్వాచార్యుఁడు చెప్పి యున్నాఁడు. జన్మనాశములు లేక శాశ్వతుఁడుగా నున్నందున సత్య స్వరూపుఁ డనియు, దేశకాలగుణబాధితుఁడు కానందున ననంతుఁ డనియు, చెప్పఁబడెను. సర్వవ్యాపి యగుటచేత దేశాబాధితుఁడు; ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేత కాలాబాధితుఁడు; సర్వశక్తిత్వసర్వజ్ఞ త్వాదిగుణములు కలవాఁ డగుటచేత గుణాబాధితుఁడు. ఇతఁడు వేద ప్రమాణము నంగీకరించినవాఁ డయినందున శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁ

బడిన నిర్గుణత్వాదివిశేషణములు దేవుని కున్నట్లొప్పుకొనవలసినవాఁ
డయినను, వానికి నానార్థములను గ్రహించి విశేషార్థములను
గల్పించెను. ఎట్లనఁగా, నిర్గుణుఁ డనఁగా గుణములు లేనివాఁడని
యర్థము కాదనియు, ప్రతిసత్పదార్థమునకును గుణము లుండి తీఱ
వలసి యుండుటచేతను గుణము లేనిది యున్న లేనిచో సత్పదార్థమే
యుండక పోవలసి వచ్చుటచేతను దేవుఁడు సత్పదార్థ మగుటచేతను
నిర్గుణశబ్దమున కర్థము మనుష్యాదిజీవులకుఁ బ్రకృతిసంబంధముచేతఁ
గలిగెడు హేయగుణములు లేవనియే కాని కల్యాణగుణములు లేవని
కాదనియు, [illegible] ప్రకారముగానే యద్వైత మతా
నుకూలముగా నున్న యితర విశేషణములకును విశేషార్థములు కల్పింపఁ
బడినవి.

[illegible] జీవులును జడప్రకృతియుఁ గూడ నీశ్వరు
నితో సమానముగానే నిత్యములు. అందుచేత నవి యీశ్వరునిచే
సృజింపఁబడినవి కావు. అయినను జీవులును జడప్రకృతియు నీశ్వరు
నికి లోఁబడినవి. నగలకు బంగార ముపాదానకారణ మయినట్టుగా
సృష్టికి జడప్రకృతి యుపాదానకారణము; కంసాలి నిమిత్తకారణ
మయినట్టుగా దేవుఁడు నిమిత్తకారణము; వస్తువు కానిదానినుండి వస్తువు
కలుగదు గనుక బంగారము స్వర్ణకారునిచేతివలె జడప్రకృతి యీశ్వరుని
చేత నూతనముగా సృజింపఁబడినది గాక యానాటికున్నదే యయి
యున్నది. జడమయిన ప్రకృతి స్వయముగా సృజనచేయ శక్తికలది కానం
దున దేవుఁడు పురుషరూపమున దానిలోఁ జొచ్చి సంక్షోభింపఁ జేయుట
చేత సృష్టిలోని యనంతపదార్థములు కలిగినవి.

సృష్టిలో మొదట త్రిగుణాత్మక మైనమహత్తు కలిగినది;
దానినుండి వైకారిక తైజసభూతాది యైనయహంకారము కలిగినది;

దానినుండి పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశతన్మాత్రలు కలిగినవి; అనంతరము జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములుకలిగినవి; పిదప దేవతలు కలిగిరి; అప్పుడు తమోమోహమహామోహతమిస్రాంధతమిస్రరూప మయి యవిద్య పుట్టినది; ఈయాఱును ప్రాకృతసర్గము లనఁబడును. ఏడవసృష్టి స్థావరములు; ఎనిమిదవది తిర్యక్స్రోత స్సనఁగా జంతు సృజన; తొమ్మిదవది అర్వాక్స్రోత స్సనగా మనుష్యసృజన: కడ పటిదగుపదవది యీశ్వరావతారములు.

జడపదార్థము చైతన్యరహితమైనది; ప్రకృతి యనఁబడెడు లక్ష్మి నుండి దానికి శక్తి కలుగుచున్నది. దేవునితోఁగూడ నది సర్వత్ర సర్వ కాలము నుండునదిగనుక దేవునివలెనే లక్ష్మియు నిత్యమైనదే. అది ప్రపంచమున కుపాదానకారణమయి జీవునకును సమస్త పదార్థముల కును దేహమయియుండు; అది యెప్పుడు సత్త్వరజస్తమోగుణములను గల దగును.

జీవుఁడు జడముగాక చేతనుఁడయి, నిత్యుఁడయి, దేవునికంటె వేఱయి, దేవునికి లోఁబడినవాఁడయి యుండును. ఒకశరీరమునం దుండుజీవుఁ డింకొకశరీరమునం దుండెడిజీవునికంటె భిన్నుఁడు. జీవుఁడు బద్ధుఁడయి యున్నప్పు డనఁగా శరీరమును దాల్చి యున్నప్పుడు జడ ప్రకృతియొక్క పూర్వోక్తగుణత్రయమును బొందును. జీవులు ముక్తి యోగ్యులు, తమోయోగ్యులు, నిత్యసంసారులు, అని త్రివిధముల వారు.

ద్వైతులు పంచభేదములను చెప్పుదురు. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానము, జీవపరస్పరభేదజ్ఞానము, జడజీవభేదజ్ఞానము, జడేశ్వరభేదజ్ఞానము, జడపరస్పరభేదజ్ఞానము, అను పంచభేదజ్ఞానము ముక్తి కావశ్యక మందురు. 1. దేవుఁడు జీవునికంటె వే ఱయినవాఁడు; 2. జీవు

లోకలోకరు వే అయినవారు; 3. జడము జీవునికంటె వే అయినది; 4 జడము దేవునికంటె వేఱయినది; 5 జడము లొండొంటికి వే అయినవి; ఇవి యన్నియు సత్యములు ఘటపటాదిరూపముల నున్న స్థూలాంశములు నశించినను వానికి మూలము లయిన సూక్ష్మాంశము లగు తన్మాత్రలు నశింపనందున ప్రపంచము సత్యమయినది. జీవునకు జననమరణములు అనఁగా మనుష్యుఁ డొకయింటిని విడిచి వేఱొకయింటఁ బ్రవేశించునట్లుగా నొక దేహమును విడిచి వేఱొక దేహమునఁ బూని జన్మపరంపరను బొందుచుండుటయే కాని వేఱు గాదు. దేవుఁడు సర్వవ్యాపి యయి సర్వాంతర్యామిగా నున్నను, సర్వమునకు వే అయినవాఁడు. ఈశ్వరునకును జీవునకును, గలది నక్షత్రములకును పురుషునకును గల సంబంధమువంటిది కాక వృక్షమునకును తద్రసమునకును గలిగినదానివంటి యవినాభావసంబంధ మయి యున్నది. కాబట్టి జీవేశ్వరుల కెప్పుడును విడని సంబంధ మున్నను, జీవాత్మ పరమాత్మ లేకము గాక వేఱయినవిగా నున్నవి.

జీవునకు పరమార్థము ముక్తి, అనఁగా ప్రకృతిసంబంధముల నుండి విడివడి యీశ్వరునితోఁ జేరుట. కర్మక్షయము, ఉత్క్రాంతి, అర్చిరాది, అని ముక్తిమార్గములు మూఁడు. ఈమూఁడింటిని గడచిన తరువాత జీవుఁడు భోగ మనబడెడు చతుర్థదశను బొందును. కర్మక్షయ మనఁగా కర్మఫలము నశించుట. మనోవాక్కాయరూపమున కర్మము త్రివిధముగా నుండును. జీవునకు దేహముతోడి సంబంధము చేత త్రిగుణాత్మకము లయిన ప్రకృతిధర్మములు గలుగును; ఆధర్మములవలన కర్మలను జేయును. జీవుఁడు పొందెడు సుఖదుఃఖములన్నియు కర్మఫలములు; కర్మఫలము జన్మాంతరములకును లోకాంతర వాసములకును గారణ మగును. కాబట్టి మోక్షమునకు కర్మ

క్షయము ప్రథమాంగదర్శనము. కర్మక్షయము మొదలగునవి లేక జీవుడు
శరీరమునందుండి కంఠోర్ధ్వదిశాంతములలో నాడులలోని ప్రధాన
మయిన సుషుమ్నా నాడీమార్గమున దేహమునుండి వెలువడుట
ఉత్క్రాంతి యనఁబడును; అట్టి సుషుమ్నా నాడిలోఁ బ్రవేశించుట
యుత్క్రాంతియని యనఁబడును. జీవుఁడు సుషుమ్న నడి బ్రహ్మ
రంధ్రములోఁ బ్రవేశించి యుత్కృష్టగతిని యాగ్నేయాదిమార్గములనుండి పోవు
మార్గ మర్చిరాదిమార్గ మనఁబడును; అది స్వర్గాదులకంటె నుత్కృష్టము.
అర్చిరాదిమార్గమునఁ బోయి జీవుఁడు శాశ్వతానందమును ననుభ
వించుట భోగ మనఁబడును. జీవుఁడు సాలోక్యసామీప్యములనొందిన దేహ
బంధములనుండి విముక్తుఁడగు సుషుమ్నలోఁ బ్రవేశింప నర్హుఁడగును;
కర్మక్షయ మయినఁ గాని యట్లు ప్రవేశించుట సంభవింపదు. కర్మ
క్షయము భక్తివలనను విష్ణుప్రసాదమువలనను గలుగును. భక్తి
యనఁగా నీశ్వరునియందు నాపూర్ణవిశ్వాస ముంచి పరమనిర్భయుఁ
డయి సర్వవిషయములలో నీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుకొనుట. భక్తి
కలుగఁగానే యీశ్వరప్రసాదమును గలుగును గాన పురుషుఁడు మొట్ట
మొదట భక్తుఁ డగుటకు నవదోషములను పరిహరింపవలయును.
జీవేశ్వరులకు భేదము లేదనుట, దేవుఁడు నిర్గుణుఁ డనుట, దేవుఁడు
దోషసహితుఁ డనుట, దేవునితో సమానులు నితరులు గల రనుట,
దేవునికంటె నధికులు గల రనుట, దేవుఁడు తన యవతారములకంటె
వేఱనుట, అవతారపురుషులు దేహాంతరగ్రాహులు గాక నరమాత్రు
లనుట, భాగవతాపచారము చేయుట, దేవుని ప్రాభవమును నిరాక
రించుట—ఇవి నవదోషములు. ఈనవదోషములను త్యజించి గుణము
లను భజించుటకు అంకనమును, నామకరణమును, భజనమును సాధ
నములు.

అంకన మనఁగా నారాయణుని యాయుధములను దేహము మీఁద ముద్రించుకొనుట. అది రెండు విధములు. మొదటిది విష్ణుని పంచాయుధము లయిన శంఖచక్రాదులను స్నానము చేయునపు డెల్లను గోపీచందన మను మట్టిలోను జలములోను ముంచి లలాటము లోన్నత భుజములు మొదలయిన వానిమీఁద ప్రతిదినమును ముద్రలు వేసికొనుట. రెండవది యాచార్యపురుషుఁడు వచ్చినపుడు భుజముల మీఁద తప్తముద్రాంకణము చేయించుకొనుట యనఁగా లోహముతోఁ జేయఁబడిన విష్ణు శంఖచక్రముల నెఱ్ఱగా కాల్పించి వానితో రెండు భుజములమీఁదను ముద్రలు వేయించుకొనుట నామకరణ మనఁగా కొడుకులు మొదలయినవారికి విష్ణుని పేరులు పెట్టుట. భజన యనఁగా భగవంతుని సంపూర్ణభక్తితో పూజించుట. సత్యము, హితము, ప్రియము, స్వాధ్యాయము, దానము, పరిత్రాణము, పరిరక్షణము, దయ, స్పృహ, శ్రద్ధ—ఈపదియు భజన కంగములు. వీని నన్నిఁటిని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెల్లించిన పక్షమున, జీవుఁ డన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయానందమయకోశములను విడుచుటకు శక్తుఁ డగును. ఈపంచకోశములలో మొదటిది స్థూలశరీరముతోను తక్కినవి సూక్ష్మ (లింగ) శరీరముతోను కారణశరీరముతోను సంబంధించినవి. ఆత్మ యొకదాని తరువాత నొకటిగా నీపంచకోశములను విడిచి మోక్షమును బొందును. ఏదో ఒకవిధ మయిన దేహము లేక జీవుఁడు భోగము ననుభవింపనేరఁడు గనుక, ఈదేహముల నన్నిటిని విడిచినతరువాత చిన్మాత్ర దేహమును బొంది యీశ్వరునిలో శాశ్వతానందము ననుభవించును. జీవు లందఱును ఏకరీతిముక్తిని బొందరు. సారూప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము, సాయుజ్యము, అనెడు చతుర్విధ ముక్తులలో వారువారు తమతమ కర్మానుసార

ముగా సర్వ హైనముక్తిని బొందుదురు. దీనిలో నొకదానికంటె నొకటి యుత్తరోత్తరము శ్రేష్ఠతరములు. సాయుజ్యమనఁగా జీవుఁ డీశ్వరునిలోఁ గలిసి స్వరూపనాశనము నొందుట గాక స్వస్వరూప జ్ఞానముతో నీశ్వరునిలోఁ గలిసియుండి జననమరణాదిరహితుఁ డయి శాశ్వతానందము ననుభవించుచుండుట.

ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 1-0-0

విషయ సూచిక

రాజమహేంద్రవరమున

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సునందు ముద్రింపబడినది

ఉత్తమ స్త్రీ చరిత్రములు

ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

"WOMAN AS MOTHER."

ఉత్తమమాత.

ఓ సోదరీమణులారా! నేఁటిసాయంకాలము "ఉత్తమమాత" ను గూర్చి కొంచెము చెప్పఁబోవుచున్నాను. "ఉత్తమమాత" యన్న పదమే మీలోఁ గొందఱిచెవులకు వింతగా వినఁబడవచ్చును. బిడ్డల తల్లు లయిన యిల్లాండ్రకు "మేముత్తమమాతలము కామా? ఈవిషయమున మేము క్రొత్తగా నేర్చుకొనవలసిన దేమున్నది?" అనియుఁ గొందఱకు తోఁచవచ్చును. అయినను తెలిసినవారికి సహితము ధర్మమును పలుమాఱు స్మరణకుఁ దెచ్చుట యావశ్యకమే. కాఁబట్టి నాయం దాదరముంచి యీచిన్నయుపన్యాసమును సావధానముగా వినుఁడు.

"మాత" యన్నది రెండక్షరములు గలచిన్నపదమే యయినను దానియం దెంతో యర్థ మిమిడి యున్నది. అది స్త్రీవాచకము లయిన పదము లన్నిటిలోను మిక్కిలి గౌరవార్హ మయినది. మాతృదశకంటె మఱి యేదశలోను స్త్రీకెక్కువ గణ్య కలుగదు. "అమ్మ" యను మాట సమస్తభాషలలోను మిక్కిలి ప్రియతర మయినది; అంతకంటె మధుర మైన పదము వేఱొకటి లేదు. అదియే శిశువు మొట్టమొదట నేర్చుకొనునది; మరణమువఱకును మఱవకుండునది. తల్లి యన్న చిన్నపేరున కర్హురాలు కాఁగానే యావఱకెన్నఁడును నెఱుఁగ కాని సుగుణసంపద స్త్రీయందుఁ గానవచ్చును. తల్లియయిన తరువాత స్త్రీయొక్క ప్రేమ మఱింత యధికమును, పరిశుద్ధమును, ఫలనిరపేక్ష

మును అగును. వయికిఁ గానరాక లోపల నడఁగి యున్న యామె స్వాభావికసద్గుణము లన్నియు నప్పుడు వికాసము నొందును. నాఁడు మొదలుకొని స్త్రీజనస్వాభావిక మయిన యామెయబలత సుబలతగా మాఱును; ఆమె భీరుత్వము శూరత్వ మగును. నిర్మలప్రేమము, నిరంతరసహనము, నిరుపమానదృఢచిత్తత, బుద్ధివిశేషము, అప్పుడు ముందుకు వచ్చును. ఆమె మాతృవాత్సల్యము బయలుపఱుపని గుణ విశేష మేది యుండును! తల్లి శిశువునిమిత్త మెంత శ్రమము పడును! ఎన్ని కష్టములు సహించును! ఎట్టి దుష్కరకార్యములకు సాహసించును! శిశువున కించుక రోగము వచ్చినా తనసుఖమును పాటింపక రాత్రి యనక పగలనక దినములకొలఁది ప్రతినిమిషమును విసుగు లేక మంచమువద్ద గనుపెట్టుకొని యుండి యెంత శ్రద్ధతో శిశువును గాపాడును! తల్లి తనబిడ్డప్రాణమును గాపాడుట కయి తనప్రాణము నిచ్చుటకైనను వెనుకదీయదుగదా! శిశువువిషయ మయి యుండ ఱను ఆశ వదలుకొన్నప్పుడును, ఆమె కాశపోదు; ఎవ్వరికిని భయము తోఁచనప్పుడు, ఆమెకు భయము తోఁచును. ఆహా! మాతృవాత్సల్య మెంతటి మహిమ గలది!

మంచి దయినపక్షమున కుటుంబమునందు తల్లియొక్క ప్రాబల్య మెంత యైనను మేలు చేయును. గృహమునకు శోభను, పరిశుద్ధతను, యశస్సును, శాంతిని తెచ్చునది తల్లి; గృహములోని యైకమత్యము నకును సంతోషమునకును మూల మగునది తల్లి. లోకములో మహనీయు లైన మహాపురుషులయొక్క గొప్పతన మంతయు తల్లిమూల మునసే వచ్చుచున్న దని విద్వాంసు లభిప్రాయపడి యున్నారు. బిడ్డల యందలి ప్రేమకును, బంధువులయందలి ప్రీతికిని, దీనజనవిషయ మయిన దానగుణమునకును, ఇటువంటివే యనేకము లయిన యితరసద్గుణము

లకును, ఆదికాలమునుండియు మనదేశపు స్త్రీలు సుప్రసిద్ధురాండ్రయి యున్నారు. నాకంటె సమర్థతరు లయినవారు పలువురు వర్ణించి యుండిన దానికంటె నే నిప్పు డాసుగుణముల నెక్కువగా వర్ణింపఁ జాలను. కేవల గుణవర్ణనము చేసి పొగడుటయు ఇచ్చట నావని కాదు. పలుమాఱు పొగడుచుండుటవలన గర్వము కలుగుట మనుష్యులకు స్వభావము. గర్వమువలన నభివృద్ధికి భంగము కలుగును. కాఁబట్టి నేనిక్కడ మనస్త్రీలలోఁ గల లోపములను సహితము గొన్నిటిని దెలిపి, వానిని దిద్దుకొని బాగుపడుటకుఁ దగిన మార్గములను నాబుద్ధికి తోఁచినంతవఱకు కొన్నిటిని జూపఁ బ్రయత్నించెదను. నేను జెప్పినదానిలో గుణాంశ మున్న చోఁ గ్రహింపుఁడు. తమ లోపములను దాము తెలిసికొనుటయే వివేకుల లక్షణము. తాము తెలిసికొన్న లోపములను దిద్దుకొనుటయే తమ యభివృద్ధికిని లోకముయొక్క మేలునకును హేతు వగును. ఇప్పుడు మనదేశములో సాధారణముగా స్త్రీలలోఁ గల విద్యాభావమువలనఁ బయిని జేర్కొనిన సుగుణముల వలన సహితము కొన్ని యనర్థములు పుట్టుచున్నవి. బిడ్డలయందలి యతి ప్రేమచేత తిన్నఁగా నాజ్ఞ పెట్టకపోవుటవలన బాలు రనేకులు చెడుచున్నారు; బంధువులయందలి యతి ప్రేమచేత చుట్టములను జేర్చుటవలన ననేకులు పాటుపడక సోమరు లగుచున్నారు; బీదల విషయమునఁ గల యతిదానగుణముచేత పాత్రాపాత్ర విచారము మాని దానము లొనర్చుటవలన పలువురు దృఢకాయులు బిచ్చగాండ్రగుచున్నారు. ఇటువంటి యనర్థము లనేకములకు మనకాంతలలోఁ గల విద్యాశూన్యతనే బుద్ధిమంతులు ప్రధానకారణముగాఁ జెప్పుచున్నారు. విద్యావివేకవతి యైనసన్మాతవలన బహుశుభములు గలుగునట్లే విద్యాగంధము లేని మూఢమాతవలన బహుదురవస్థలు సంభ

వించును. తల్లియేకదా గృహమునకు రాణి. అట్టితల్లియే విద్యావిహీ
నురాలయినపక్షమున గృహపరిపాలనమున కెట్లు సమర్థురాలగును?
తనకు జ్ఞానము చాలని యిల్లాలు తనబిడ్డల నెట్లు జ్ఞానాధికులను జేయఁ
జాలును? బిడ్డలను మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుటయే తల్లియొక్క ప్రధాన
ధర్మము.

బిడ్డలను దృఢగాత్రులనుగాఁ జేయుట, సద్వర్తనము గలవారి
నిగాఁ జేయుట, జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట, ఈమూఁడును తల్లులకు
ముఖ్యకర్తవ్యము లనిచెప్పవచ్చును. బిడ్డలు దృఢగాత్రులుగా నుండుట
కయి వారిజననమునకు కారణభూతు లయిన జననీజనకులు మొట్ట
మొదట దృఢశరీరు లయి యుండవలెను. అతిబాల్య వివాహము
లత్యంత ప్రబలముగా నున్న యీదేశములో స్త్రీ భాగ్య మింతట
తటస్థింపనేరదు అయినను తల్లు లితరవిధములచేత తమసంతతిని
సాధ్యమైనంత బలప్రదముగాఁ జేయవచ్చును. వాసగృహమును శుచిగా
నుంచుట, శుద్ధవాయుప్రసారము గలుగునట్లు చేయుట, స్నానపాన
ములకు నిర్మలజలము నుపయోగించుట, ఆరోగ్యకర మయిన యాహా
రమును పెట్టుట, పరిశుభ్రమయిన వస్త్రములను గట్టనిచ్చుట,
దేహపరిశ్రమము తగినంత కలిగించుట, మొదలయిన విషయములలో
తగినంతశ్రద్ధ చేసినపక్షమున శిశువులు దృఢదేహులగుటకు సందేహము
లేదు. అన్యదేశములకంటె మనదేశములో శిశువు లెక్కువగా పురుటి
దినములలోనే మరణము నొందుచున్నారు. అల్పకాలమృత్యువువాతఁ
బడక బ్రదికినవారును తఱచుగా దృఢగాత్రులు గాక వ్యాధిపీడితు
లయి దుర్బలశరీరులగుచున్నారు. దీనికి ముఖ్యకారణము పురుటిండ్లలో
మంచివాయువును చొరనీయకుండుటయే. ఇటువంటి పెద్దపట్టణములలోఁ
గొంతవఱకు మంచిస్థితిలోనున్నను సామాన్యముగా నితరస్థలములలో

సూతికాగృహములు మిక్కిలి యిఱుకైన చిన్నగదులుగా నుండును;
వానిలో ధారాళముగా గాలివచ్చుటకు చాలినన్ని గవాక్షములే యుం
డవు; ఉన్న తలుపులనైనను తెఱచి యుంచక ముసలమ్మలు మూసి
వేయుదురు; చూడ వచ్చిన యమ్మలక్క లాచిన్నిగదిలో గుంపుగుంపు
లుగా మూఁగియున్న గాలినివిషపూరితము చేయుదురు; ఆపయిని కుంపట్లు
పెట్టుదురు. ఇట్లు శుద్ధవాయువునకు గర్భశత్రువు లిన్ని యొక్క
చోటఁ గూడినప్పు డాప్రసూతికాగృహములలోని పసిబాలశిశువులు
బ్రతికి బయలఁబడుట వింతగాని మృతినొందిన నగుట వింతగాదు.
దుర్గంధయుక్తమయిన యాగదిలో శిశువు గతించుట సంభవించినా,
నిజమయిన కారణమును కనుఁగొనలేక నొసటివ్రాఁత యట్లున్నదనియు,
ఆయువులేదనియు, పూర్వజన్మపాపఫల మనియు ఎన్నమ్మ నెత్తిగొట్టిన
దనియు, కల్పితకారణములను జెప్పికొని మనస్సమాధానము చేసికొం
దురు. దుర్గంధముచేత గదులలో పుట్టెడు పీడపురుగులను ఎన్నమ్మ
లని చెప్పుదురు. తల్లులు విద్యావతు లయినఁగాని యీయనర్థ మెట్లు
తొలఁగును? విద్యనేరనివారు మంచితల్లు లెట్లగుదురు? మంచితల్లులు
లేక దేశ మెట్లభివృద్ధి చెందును? దేశాభివృద్ధి కేమి కావలయునని
యొకరు ప్రశ్నవేయఁగా, మంచితల్లులు కావలెనని పూర్వము నెపోలి
యను చక్రవర్తి యుత్తరము చెప్పెనఁట! విద్యావతులు గాని మూఢ
మాతలు తమబిడ్డలకు విలువపట్టులను దొడుగఁ జూతురు గాని విమల
వస్త్రములను తొడుగఁజూడరు; బయల దిగిన పయిని పిట్టలు పాఱునని
గదులలో మూసిపెట్టఁజూతురుగాని బిడ్డలను మంచిగాలిలోఁ ద్రిప్పఁ
జూడరు; ఆఱునెలలనన్నప్రాశనము చేయింపఁజూతురుగాని పాలుత్రాగింపఁ
జూడరు. శిశువులకు రెండుసంవత్సరములు దాటువఱకును ద్రవపదా
ర్థము లఱుగునుగాని అన్నము మొదలయిన ఘనపదార్థములు జీర్ణ

ములు కావు. అటువలెనే యన్నప్రాశనము చేసి పప్పు ముద్దలు బల వంతముగా మ్రింగించుటయే కాక తల్లి భోజనము చేయునప్పుడు తల్లి యొద్దను తండ్రి భోజనము చేయుచున్నప్పుడు తండ్రియొద్దను తాము తిను నదియెల్ల మ్రింగఁ బెట్టుచు వచ్చినచో తిన్నది యఱిగించుకోలేని శిశువు లెట్లు దుర్బలులు కాకుండ నేర్తురు! ఇట్లు శిశువులు దుర్బలు లగుచున్నను విచారము నొందక విద్యావిహీన లై మానినులు తమకువలెనే తమ బిడ్డలకును దేహములనిండ నాభరణముల నుంచఁ జూతురు. దేహమునకు నారోగ్యమే యమూల్యాలంకారము గాని లోహపుతొడవు లలంకారములు గావు. మూఢురాండ్రు మాత్రమే తమ నగలను జూచుకొని విశ్వాసము నుఱిచి గర్వపడుదురు. ఈవిష యమున నొక్కచిన్నకథ చెప్పెదను. ఇటలీదేశమునందు "కార్నీ లియా" అను పేరు గల గొప్ప యుత్తమకాంత యుండెను. ఆమెను జూచుటకు నొక రోమ ప్రభుభార్య యొకనాఁ డామె యింటికిఁ బోయి తన నగలను జూచుకొని సంతోషించుచు గర్వముతో "ఏవీ! నీనగలు నాకు చూపుము" అని యడిగెను. "ఒకనిముషము తాళుము. చూపె దను" అని పలికి, బడినుండి రాఁగానే పుష్టిపొందినగాత్రు లయిన తన యిరువురు బిడ్డలను గొనివచ్చి యామెయెదుట నిలిపి "ఇవిగో! నా యమూల్యాలంకారములు చూడుము." అని చూపెను. ఆప్రభు భార్య తన యవివేకమునకు సిగ్గుపడి యింటికిఁ బోయెను. ఈ దేశము నందలి సుందరీమతల్లు లయిన తల్లులెల్ల తా మిటువంటి యమూల్యా భరణములను లోకమునకుఁ జూపఁ బ్రయత్నింతురు గాక!

ఇంతవఱకును బిడ్డల నారోగ్యవంతులనుగాఁ జేయవలసిన ప్రథమ ధర్మములను గూర్చి కొంత చెప్పితిని. ఇఁక వారిని సద్వర్తనము గల వారినిగాఁ జేయవలసిన రెండవ మాతృధర్మమును గూర్చి కొంత

ముచ్చటించెదను. వరుసనుబట్టి దీనిని రెండవ ధర్మమునుగాఁ జెప్పినను గుణగౌరవమునుబట్టి యిదియే ప్రథమధర్మమని చెప్పవచ్చును. తల్లులు నడచినట్లు పిల్లలు నడుతురు. తల్లినిజూచి పిల్లను గైకొనవలె నన్న సామెత మీ రందఱును విన్నదే కదా! కాబట్టి పిల్లలను సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయుటకు ముందుగా తల్లులు తాము సద్వర్తనము కలవారు కావలెను. తల్లి శాంతస్వభావయు, మృదుభాషిణియు, సత్యవ్రతయు, అయినయెడల బిడ్డలు నట్లే యగుదురు. అట్లుగాక యామె కోపశీలయు, పరుషభాషిణియు అసత్యవాదినియు, అయినచో బిడ్డలు సహితము నట్టివారే యగుదురు. తల్లియొక్క దినవర్తనమే బిడ్డలకు దినచర్యగా నుండును. ఉపాధ్యాయులు నూఱుగురి కంటెను నొక్కతల్లి యెక్కువ విలువ చేయును. తల్లి యజ్ఞానము వలనను దుర్వర్తనము వలనను పాడగుచున్న పుత్రుని వేవు రుపాధ్యాయు లయినను బాగుపఱుపఁజాలరు. తల్లి దురాగ్రహము కలది యయిన బిడ్డలు కోపిష్ఠు లగుదురు; తల్లి దురభిమానవతి యైన బిడ్డలు తిట్టుఁబోతు లగుదురు; తల్లి కల్లలమారి యయిన బిడ్డలు కల్లరు లగుదురు; ఇవి యవి యని వేఱుగఁ జెప్పనేల? తల్లులయం దేయే సులక్షణము లుండునో బిడ్డల కాయాసులక్షణములు పట్టుపడును కాబట్టి బిడ్డల మేలుగోరు మాత లందఱును స్వప్రవర్తనవిషయమున మిగుల జాగరూకురాండ్రయి యుండవలెను.

జనని తన శిశువునకు నేర్పవలసిన మొదటి సుగుణము విధేయత. విధేయతలేనిచో నితరసుగుణములు పట్టుపడవు. శిశువులు ప్రతి విషయములోను తల్లి యాజ్ఞకు పరమవిధేయు లయి నడుచుకొను నట్లు చేయవలెను. తమ మనసు వచ్చినట్లు చేయఁగూడ దనియు, తా మెప్పుడును తల్లిదండ్రులకు లోఁబడి వారు చెప్పినట్లు చేయవలయు-

ననియు, బిడ్డలు గ్రహించినట్లు చేయవలెను. ఆలోచన లేని బిడ్డ లొక వ్వాడు తల్లి చెప్పినట్లు చేయక తము యిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁజూతురు. అట్టి సమయములయందు పిల్లలపంతము గెలువనియ్యక, ఆవశ్యక మయినచో దండించియైనను జనని తన యాజ్ఞాప్రకారముగా వారు నడుచునట్లు జేయువలెను. ఒకసారి వారిమాట సాగనిచ్చిన పక్షమున పిల్లలు తల్లులమాట వినక తిరుగఁబాటు చేయుచుందురు. తమమాట సాగదని పిల్ల లొకసారి దృఢముగా తెలిసికొన్న యెడల తరువాత వా రెన్నడును తల్లిదండ్రుల యాజ్ఞను మీఱక విధేయులయి వర్తింతురు. కొందఱు తల్లులు బిడ్డలు తమమాట విన రని చెప్పుదురు. అట్లయి నచో నది స్వయంకృతాపరాధము కాని వేఱు కాదు. తల్లి శిశువుల కొకయాజ్ఞ యిచ్చు నప్పుడు వారది చేయఁ దగినదియు, చేయక నిరాకరించినప్పుడు తాను వారిచేత చేయింప నిశ్చయముగా తలఁచు కొన్నదియు, అయిన యాజ్ఞనే యియ్యవలయును. వా రది చేయనిచో నుపేక్షించి యూరకుండఁ దలఁచుకొన్న యాజ్ఞ నెప్పుడు నియ్యఁగూడదు. ఒకసారి చేయఁగూడ దన్న పని వారప్పుడు మానివేసి మఱియొక సారి చేసినను తల్లి యుపేక్షించి యూరకుండ గూడదు. అట్లూర కుండుటకంటె నవిధేయతను నేర్పుటకు బలవత్తర మయిన మార్గము లేదు. ఇట్టి యుపేక్షామూలమున నలవాటు పడినకార్యమును మాన్పు టకు తరువాత బతిమాలుకొనుట గాని బెదరించుటగాని పనిచేయదు. ఇచ్చినయాజ్ఞను బిడ్డలు వెంటనే చేయునట్లు చేయవలెను. ఎందుచేత చేయవలె నను వారి నడుగనియ్యఁ గూడదు; ఆయాజ్ఞను చెల్లించు టకు వారిని భయపెట్టుటగాని లంచమిచ్చుటగాని కూడదు; వారు తన్నలక్ష్యము చేయునట్లు చేయవలెనుగాని, చేయక పోయినచో నాయనతోఁ జెప్పికొట్టించెద ననఁగూడదు. బిడ్డలు తలిదండ్రుల

కిద్దగకును సమానముగానే విధేయులు కావలెను. ఈవిధేయతను తల్లి శైశవమునుండియు నేర్పవలెనుగాని, తరువాత నేర్పుట సాధ్యము కాదు. బిడ్డలకు విధేయత నభ్యాసము చేయించినచో సమస్తసుగుణములను సులభముగా నేర్పవచ్చును.

ఉత్తములా లయినవారు తా నసత్యము నెప్పుడును పలుకకుండవలెను. లోకములో నసత్యమును మించిన పాపకార్యము వేరొకటి లేదు. తల్లి యెప్పుడును బిడ్డలను సత్యము పలుకునట్లు ప్రోత్సాహపఱుపవలెను. అమెరికాఖండములోని "యూనైటెడ్ స్టేట్సు" నకు మహోపకారముచేసి మహోన్నతస్థితిని బొందినజార్జి వాషింగ్టను నునాతఁడు పసివాఁడుగా నున్నప్పు డతని కొకరు పోట కత్తిని బహుమానము చేసిరి. ఆబాలుఁడు కత్తిదొరకిన దన్నసంతోషముచేత తోఁటచొచ్చి చెట్లకొమ్మలను నఱకుచు, తనతండ్రి ప్రాణపదముగా పెంచుకొనుచుండిన యొకపూలమొక్కను మొదలంట నఱికివేసెను. తండ్రి మఱునాఁడు వాడుకచొప్పున తోఁటకుఁ బోయి చూచునప్పటికి తనప్రియమైనచెట్టు ఖండింపఁబడి చచ్చి పడియుండెను. అది చూచి యాతఁడు ఖిన్నుఁడయి యెవని తన తోఁటవాండ్రెవ్వరో చేసియుందు రని వారిమీఁద కోపపడుచుండెను. ఆసమయమునందు కత్తి చేతఁ బట్టుకొని యాబాలుఁ డక్కడకు వచ్చెను "ఈచెట్టెవ్వరు నఱికినారో యెఱుఁగుదువా?" అని యతఁడు కుమారుని నడిగెను. ఆబాలుఁడు క్షణ మూరకుండి తండ్రికోపమును జూచియు భయపడక "నానోటినుండి యసత్యము రాదు. నేనే నఱికితిని." అని నిశ్శంకముగా పలికెను. అప్పుడు తండ్రి వెంటనే కోపమును కొంత పఱచుకొని "వెండిపూవులును బంగారుపండ్లును గల వేయిచెట్లకంటెను సత్యమొక్కటి విలువగలది" అని పలుకుచుఁ

బోయి కుమారుని కౌఁగిలించుకొనెను. ఆబాలుని తల్లియు సుగుణ
సంపదయందు తండ్రికిఁ దీసిపోవునది కాదు. తండ్రి బాల్యముననే
లోకాంతరగతుఁడు కాఁగా తల్లియొక్క శిక్షవలననే యాబాలుఁడు
మహనీయుఁడయి మహోన్నతదశను బొందెనని చరిత్రకారులు వ్రాసి
యున్నారు. ఇట్టితల్లిదండ్రులనేకులు కలిగినప్పుడుగదా దేశ మున్నత
స్థితికి వచ్చును! బాలుఁడు తాను జేసిన తప్పిదము నొప్పుకొని పరి
తాపపడినచో దండింపక క్షమించి సత్యమును బ్రోత్సాహపఱుప
వలెను. విద్యావిహీనురాండ్రయిన యవివేకినులు కొందఱు తాము
కల్లలాడి బిడ్డలకు కల్లలు నేర్పుదురు. బిడ్డలు తప్పు చేసినప్పుడు
కప్పిపుచ్చఁ జూచుట, వారి తప్పులను మఱుఁగుపఱుపఁ జూచుట,
నేరము చేయు నట్టితండ్రితోఁ జెప్పెదనని బోధించుట, వారిచే
నొక కార్యమును జేయించుట కయి యసత్యములు పలు
కుట, ఇవి బిడ్డలకు బొంకులు నేర్పుమార్గములు. ఇటువంటి పనికి
మాలినప్రేమవలనను, బుజ్జగింపులవలనను, బిడ్డలు పాడగుదురు. ఇట్టి
తల్లి బిడ్డలకు శత్రువుగాని ప్రేమ చూపునది కాదు. తప్పు చేసినప్పుడు
దండించుటయే బిడ్డలయెడలఁ జూపవలసిన నిజమయినప్రేమము;
అదియే వారికి శ్రేయస్కరము. మందు మ్రింగించుటకయి చేదు
మందు తీయమందని బొంకి యొకసారి వంచింపఁగలిగినను, బిడ్డఁడు
తోడనే సత్యమును దెలిసికొని తల్లిమాటయెడ గౌరవము చెడినవాఁ
డయి నిజము చెప్పినను నమ్మకుండును. శిశు వొకయద్దమును ముట్ట
బోయినప్పుడు వలదని యాజ్ఞాపింపక ముట్టుకొన్నచో బూచి కఱచు
నని వంచించి మాన్పించినచో వంచనమును శీఘ్రముగానే తెలిసికొని
తల్లియెడల గౌరవము లేనివాఁడును అవిధేయుఁడును అగును. కాఁబట్టి
యసత్యము లాడియు, వంచించియు, శిశువులచేత పని చేయించుటకు

తల్లు లెప్పుడును ప్రయత్నింపరాదు. లంచములు చవి చూపియు చెప్పినపనిని చేయునట్లు బిడ్డ నొడంబఱుపరాదు. ఒకపని చేయుట కయి యొకసారి పండో భక్ష్యమో యిచ్చినయెడల రుచిమరగినవా రయి యేపని చేయవలసి వచ్చినను లంచ మడుగుచు, ఇయ్యనిచో చేయక నిరాకరించి యేడ్చుచు, అవిధేయత కలవాటు పడుదురు.

కొందఱు మూఢవనితలు తమబిడ్డలు తప్పుచేసినప్పుడు ముద్దుచే దండింపక నవ్వుచు నూరకుందురు; కొందఱతిప్రేమచేత బిడ్డలను యథేచ్ఛముగా నడవనిచ్చి వారితప్పిదములనే గ్రహింపఁజాలరు; కొందఱు గ్రహించినను, అవి చిన్నతనపుచేష్టలని పలుకుచు నుపేక్షించి తప్పు చేసినవారినే నిందింతురు. ఇట్టివా రందఱును దమయుపేక్ష వలన బిడ్డలు చెడిపోయి పెద్దవారయి దుష్టు లయినప్పు డాఫలము ననుభవించుటకు తామే పడవలసినవా రగుదురు. అనేకులు తమ బిడ్డలు చక్కనివా రయినప్పుడును, దుర్బలు లయినప్పుడును, వలువురు పుట్టి చచ్చినప్పుడును, ఏకపుత్రుఁ డయినప్పుడును, గారాబము చేత నిట్టి యుపేక్ష చేయుదురు. కొంద ఱిట్టివి స్వల్పాంశము లనుకొన్నను, వానివలనఁ గలుగు చెడుగు మాత్రము స్వల్పము కాదు. ఇట్టి స్వల్పాంశములే యభ్యాసము లయి కాలక్రమమున పెరిగి దుర్వృత్తికి దింపును. కాఁబట్టి స్వల్పాంశములలో సహితము జాగరూకత వహించి తప్పెంత చిన్నదిగా నైనను ప్రారంభములోనే మాన్పఁ బ్రయత్నింపవలెను.

తప్పెప్పుడు చేసినను, ఎంత చిన్నతప్పయినను, తగినశిక్ష చేయవలెను. చేసినశిక్ష కఠిన మయినదిగా నుండక యపరాధనివారణమునకుఁ జాలినంత యల్పమయినదిగా నుండవలెను. ఒకసారి బిడ్డ వంక కోపదృష్టితోఁ జూచుటయే చాలి యుండును; ఒకప్పు డొక

చిన్నమాటయే చాలి యుండును; ఒకమాఱు కొంచెము మందలింపు చాలి యుండును; ఒకసమయమున నొకదెబ్బ చాలియుండును; వీనిలో వేనివలనను బ్రయోజనములేక శిశువు చేసిన నేరమునే మరలఁ జేసినప్పుడుమాత్రమే యొకదెబ్బ కావలసియుండును. చేసిన నేరము బుద్ధిపూర్వకము గాక ప్రమాదజనిత మయినపక్షమున దండింపనే కూడదు. బిడ్డలస్వభావమునుబట్టికూడ దండనము వేఱువేఱువిధముగా నుండవలెను. సాధుస్వభావము గలవానికి మంచిమాటచే చాలును; దుష్టస్వభావము గలవానికి కొంచెము కఠినముగా బ్రవర్తింపవలసి యుండును. నేరముల స్వభావమునుబట్టియు దండనము మాఱుచుండ వలెను. బంతితో సోదరునిఁ గొట్టినయెడలఁ బంతిని లాగుకొనుటయే శిక్ష; అజాగ్రత్తవలన నొకవస్తువును పోఁగొట్టుకొన్నయెడల, మరల దానిని కొని యియ్యకుండుటయే శిక్ష; ఇంకొకరివస్తువును పాడు చేసినయెడల, వానివస్తువు నొకని కిప్పించుటయే శిక్ష; పిల్ల లొండొరులతో కలహ మాడినయెడల, మరలఁ గలసి యాడుకొనకుండ దూరముగా తొలఁగించుటయే శిక్ష. అతిక్రూరతవలనను, అతిప్రేమవలనను కూడ బిడ్డలు చెడుదురు గాన దండించుటలోను దయ చూపుటలోను హద్దు మీఱకుండవలెను. బిడ్డలను పలుమాఱు దూషించుచుండను గూడదు; భూషించుచుండను గూడదు; ప్రతి స్వల్పవిషయమునకును తిట్టుచున్నను మెచ్చుకొనుచున్నను వానివిలువ తగ్గిపోవును. అట్లని బిడ్డ లెంతటి శ్లాఘాపాత్ర మయినపని చేసినను మెచ్చుకొనఁగూడదని నాయభిప్రాయము కాదు. బిడ్డ లేదియైనను మెచ్చఁదగినవిశేషకార్యమును జేసినప్పుడుమాత్రమే విశేషాదరమును జూపి శ్లాఘింపవలెను. అటువంటిసమయములలో జనని యొక్కసారి కౌఁగిలించుకొన్నను ముద్దు పెట్టుకొన్నను సత్కార్యాచరణమం దవి

బిడ్డల కెంతో యుత్సాహకరముగాను సంతోషదాయకముగాను ఉండును. ఒకసుప్రసిద్ధుఁ డయినచిత్రకారుఁడు తనతల్లిముద్దే తన్నంత వానిఁగాఁ జేసెనని వ్రాసి యున్నాఁడు. చదువు మొదలయినవాని యందు విశేషపరిశ్రమమును చాతుర్యమును జూపినపక్షమున బిడ్డలకు బొమ్మలు పుస్తకములు మొదలయినవి బహుమానము చేయుట మంచిదిగాని మధురాహారములు, ఫలములు, రొక్కము, ఇచ్చుట యంత మంచిది కాదు. లడ్డువలు మొదలయినవి తఱుచుగా నిచ్చుచు వచ్చినచో బిడ్డలు తిండిపోతు లగుటయేకాక యారోగ్యహీనులుసహిత మగుదురు.

ఎవ్వరియందును బక్షపాతము చూపక యందఱిని సమానముగాఁ జూచుచు తల్లి బిడ్డలకు న్యాయవర్తము నేర్పవలెను. తమ వస్తువు లితరులు తీసికొన్నప్పుడు తమ కెంతదుఃఖము కలుగునో యట్లే యితరులవస్తువులు తాము తీసికొన్నప్పుడు వారికిని నంతదుఃఖము కలుగునని బోధించి బిడ్డ లితరులవస్తువుల కాసింపకుండునట్లు చేయవలయును. బిడ్డ లొండొరులపై దయచూపునట్లును, స్వప్రయోజనపరత్వమును విడుచునట్లును జేసి శైశవమునందే పరోపకారబుద్ధిని బుట్టింపవలెను.

మూఢస్త్రీలలోఁ గలదుర్గుణ మొక్కటి యీసందర్భమునఁ జెప్పవలసి యున్నది. కొందఱు వేడుకకొఱకు బిడ్డలకు తిట్లు నేర్పి, వారిచే నితరులను దిట్టించి యానందింతురు. ఇది యెంతయు దూష్యమయిన పని. బిడ్డలకు అమ్మను తిట్టు, నాయనను కొట్టు, అని బద్ధులు నేర్పు తండ్రియు తల్లియు తాము వహించిన యాపవిత్ర నామముల కగౌరవము తెచ్చువారని వేఱె చెప్పవలయునా? యోగ్యు

లయిన తల్లిదండ్రు లెప్పుడును చెడుమాట తమనోట వెడలనియ్య
రాదు; నోటినుండి పరుషోక్తి వెడలినచో బిడ్డలను మందలించుచు
ఒండొరులను తిట్టుకొనకుండునట్లు చేయుచు, వా రాటలయందు సహి
తము మృదుత్వము తప్పినమాట లాడుకొనకుండునట్లు చేయవలెను.

తన బిడ్డలను జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట తల్లియొక్క మూడవ
ధర్మము. తల్లి విద్యావతియైనఁ గాని బిడ్డలను విద్యావంతులనుగాఁ
జేయఁజాలకున్నా. మంచితల్లి బిడ్డల కుగ్గుపాలనుండియు సమస్తవిష
యములలోను జ్ఞానమును గఱపుచుండును. బిడ్డల శ్రేయస్సు గోరిన
తల్లి యీశ్వరభక్తియు పాపభీతియు మొదటినుండియు వారికిఁ గలి
గించుచుండును. బిడ్డలను చనుబాలతోఁ గూడ భగవద్గుణామృతమును
త్రాగింపవలె నని యొకానొకరు వ్రాసియున్నారు. బాలురకు విద్య
కూడ దనువారు లేక పోయినను బాలికలకు విశేషవిద్య యక్కఱ
లేదనువారు విద్యాధికులలోనే కొందఱుందురు గానఁబడు
చున్నారు. విద్యాగంధము లేనివారికిఁ బుట్టి వారిచేఁ బెంప బడిన
వారికంటెఁ జదువుకొన్నవారి వాసన బొత్తిగా పోనేరదు.
పురుషులకుఁ గానే స్త్రీలకును విద్య సర్వశుభప్రద మనుట నిర్వివా
దాంశము. కనుక స్త్రీలకువిద్య యావశ్యకమని యిచ్చటఁ జర్చింప
వలసిన పనిలేదు. బాలురకువలెనే బాలికలకును విద్య సమానముగాఁ
జెప్పింపవలెను. బాలునికి విద్య నేర్పుటవలన విద్యాసంపన్నుఁ
డొక్కఁడే కలుగుననియు, బాలికకు విద్యనేర్పుటవలన విద్యాసంపన్న
మైన కుటుంబము కలుగు ననియు నొక బుద్ధిమంతుఁడు నుడివి
యున్నాఁడు. ఒకవిధమునఁ జూడఁగా పురుషులవిద్యకంటె స్త్రీల
విద్యయే యెక్కువ యుపయోగకర మయినట్టు కనఁబడుచున్నది.

విద్యాభావములవలననే మనలోని స్త్రీలిప్పుడు శిశువులను చక్కఁగా పెంచఁజాలకయు, సమయానుగుణముగా భర్తలకు హితము చెప్ప నేరకయు, సద్విషయములయందు కాలము పుచ్చఁ జేతఁగాకయు, జగడములతోను పరదోషకథలతోను పనికిమాలిన యుపవాసములతోను, నోములతోను, వ్రతములతోను, మూఢవిశ్వాసములతోను కాలము గడుపుచున్నారని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. స్త్రీలు విద్యావతులయినచో నిట్టిదోషములన్నియు తొలఁగి దేశము బాగుపడుననుటకు సందేహము లేదు.

గృహమునకు తల్లియే రాణియనియు, [illegible] సాధ్యమైనంత యధిక విద్యావతిగా నుండవలెననియు, [illegible] చెప్పియున్నాము. లోకములో సకల విద్యలు [illegible] మాత్రమే యుత్తమమాత లగుదురు. విద్యాగంధము లేని మూఢురాలెట్లు గృహమునకు రాణియయి కుటుంబపరిపాలనము చేయఁగలుగును! శిశుపరిపాలనము ప్రజాపరిపాలనమునకంటె సులభమయిన పని కాదు. తల్లి శిశువులయొక్క గుణశక్తిసామర్థ్యములను గ్రహించి, వారిలో నేది ప్రబలమో యేది దుర్బలమో, వారి యాధిక్యము లేవో న్యూనత లేవో, వారి కేవిషయమున సాయము కావలెనో యేవిషయమున అసహాయకార్యనిర్వాహకశక్తి గలదో, తెలిసి తగినట్లు నడచుట విద్యావతికిఁగాక యితరులకు సాధ్యమగునా? సన్మాత సాధుస్వభావము కలదయ్యును దృఢచిత్తత కలదిగా నుండవలెను; వాగ్మాధుర్యమును మృదువర్తనమును దయార్ద్రహృదయమును గలదయి బిడ్డలమనస్సులను దనవంక కాకర్షింప శక్తి కలదిగా నుండవలెను; ధర్మమును సరిగా గ్రహించి యోర్పుతో ననుసరించునదిగా నుండవలెను; తా

నెప్పుడు లోఁబడవలెనో యెప్పుడు ప్రతిఘటింప వలెనో, ఎప్పుడు పట్టు విడువవలెనో యెప్పుడు బిగింపవలెనో యెఱిఁగిన దయి తాను నేర్పుట లోను నేర్చుకొనుటలోను శ్రద్ధకల దయి యుండవలెను; త్వరపడక కార్యాంశమును చక్కఁగా నాలోచింపఁ గలదిగాను, సునిశ్చిత మయిన కార్యమును యుక్తసమయమున నేర్పుతో నడుపఁగలదిగాను, కోపము నడఁచుకొని నిశ్చలచిత్త కాఁగలదిగాను, ఉండవలెను; బిడ్డల యాటలలో తాను శ్రద్ధ చూపుచు, ఆటలలోనే వినోదకరముగా పాటను నేర్పుచు, పాటను వారికి హృదయాకర్షకముగాఁ జేయు వలెను; కపరకి బిడ్డలు చెప్పినదానినెల్ల సత్యాదరముతో విని తగిన యాలోచన చెప్పుచు, వారిని మంచికిఁ బ్రోత్సాహపఱుచుచు, పరోప కార బుద్ధికలవా రగునట్టు చేయవలెను; తన ముందట బిడ్డలు తమ మనస్సులను స్వేచ్ఛగా విప్పి చెప్పునట్టు దయతో వర్తించి వారి విశ్వాసమునకు పాత్రురాలు కావలెను; బిడ్డలు తనయందు పరిపూర్ణ విశ్వాస ముంచునట్లు నేర్పి, తాను వారివిశ్వాసమున కర్హురాలగు నట్లుగా వర్తింపవలెను; సమస్తవిషయములలోను బిడ్డల గౌరవమును వలెనే వారియనురాగమును సమాకర్షింపవలెను; అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా బిడ్డలయం దవ్యాజప్రేమను జూపుచుండవలెను. ప్రేమయే సమస్తమును పవిత్రముచేసి, సమస్త విషయములలోను విజయము కలిగించునది. తల్లియొక్క ప్రేమమే పిల్లలను సదా సుఖ వంతులనుగాఁ జేయునది.

GRACE DARLING.
గ్రేస్ డార్లింగు కన్య.

తీవ్రప్రభంజనము క్రూరముగా వీచుచు తరంగములు తాళ ప్రమాణములుగా లేచుచు నల్లకల్లోలముగా నున్న సముద్రమున కంటె నధిక భయంకర మయినది వేరొకటి యేదియు లోకములో గనపట్టదు. మహావాత్యలు విజృంభించి సముద్రతరంగముల నాకాశపథమున [illegible]గయించుచుండఁగా, కాలమేఘములు కాఱుక్రమ్ముకొని

సూర్యరశ్మి నడంచి యుఱుములతోను మెఱుపులతోను సంతత
ధారగా జడివాన కురియుచుండఁగా, దారునిర్మితనగరము లననొప్పు
మహానౌకలు సహితము స్వాతంత్ర్యములు గాక ప్రచండమారుతాధీనము
లయి పూరిపుడకలవలె మహార్ణవమధ్యమున నిటునటు సంచలించు
చుండఁగా, బాల్యావస్థనుండియు సముద్రయాత్రలయందు దాటితేటి
గాలివానల కలవాటుపడి యోడలు గడప సమర్థులయిన ప్రౌఢ
నావికులును సముద్రము పాలు నగుదుమని భయపడుచుండఁగా, అటు
వంటి సంక్షోభసమయమున నత్యంతసాహసయుక్తురా లయిన యొక యబల
స్వప్రాణములను సరకుగొనక పరప్రాణరక్షణార్థమై యొకచిన్నపడ
వలో నెక్కి సముద్రసంచారమునకు వెడల సాహసించె ననుట యనే
కుల కూహింపను నశక్యమును గాని యసంభవకథగాఁ దోఁపవచ్చును.
అయినను గ్రేస్ డార్లింగ్ అనెడు కన్యకామణి యొకతె నిజముగానే
యిట్టి ఘనకార్యమును నిర్వహించినది.

మన కథానాయిక యైన గ్రేస్ డార్లింగు 1815 వ సంవత్స
రము నవంబరు నెల 24 వ తేదీని జనన మొందినది. ఆమె తండ్రి పేరు
విల్లియమ్ డార్లింగు. ఆమె యాతని కేడవబిడ్డ. ఆతఁ డింగ్లండు
దేశములోని నార్తంబర్లండు మండలమునకు తూర్పువైపున నున్న
సముద్రమునందలి ఫారన్ ద్వీపములలో నొకటియైన "లాంగుస్టోన్"
ద్వీపమునందుఁ గట్టఁబడిన దీపగృహమునకు రక్షకుఁడుగా నుండెను.
దీని జదువువారికిఁ గొందఱికిఁ దీపగృహ మన నేమో తెలిసియుండక
పోవచ్చును. సముద్రమునం దోడలు నడపువారికి రేవుస్థలము లేవో,
రాము తప్పించుకొని దూరముగాఁ దొలఁగవలసిన యపాయస్థలము
లేవో, తెలుపుట కయి సముద్రతీర పట్టణములయందును ద్వీపముల
యందును స్తంభములవలె రాతితో మహోన్నతముగా నిర్మింపఁ

బడి, శిఖరములయందు సముద్రముపైని బహుదూరము వరకును గనఁబడునట్లుగా దీపములుంచుటకయి యుచ్చస్థితిలో కట్టఁబడిన గోపురములు దీపగృహము లనఁబడును. చెన్నపట్టణము, కాకినాడ మొదలయిన రేవుస్థలములకుఁ బోవఁ దటస్థించినవా రీ దీపగృహములను జూచియుండవచ్చును. దీపగృహముయొక్క స్వరూప మీక్రిందిపటమునఁ జూపఁబడి యున్నది.—

ఈఫారన్ ద్వీపములు విస్తారమున్నవ్యము లయినవంధ్యప్రదేశములు; ఇవి శిలామయములై చెట్టుచేమలు లేనివిగా నున్నవి. ఈప్రాంతమునందలి సముద్రము మిక్కిలి యపాయకర మయినది. సముద్ర మిక్కడ సర్వదా తరంగాకుల మయి, పోటువేళ సంఖ్యయం దిరువదింటి కంటె నెక్కువగా నుండెడు యీద్వీపముల నడుమను వడిగాఁ బాఱుచుండెడి ప్రవాహములు గల దయి, యున్నది. అనేక నౌక

లిచ్చట మునిఁగిపోవుచు వచ్చినవి. నూటయేఁబది సంవత్సరములకు మునుపు నలువది ఫిరంగులు గల డచ్చివారి యోడ యొక్కటి యీదీవులలోఁ జిక్కుకొని నావికజనసహితముగా నడుగంటి నశించినది. 1783 వ సంవత్సరమునం దమెరికాఖండమునుండి తిరిగివచ్చుచుండిన వర్తకులయోడ యొక్కటి యిక్కడ ఖండఖండములుగా పగిలిపోయెను. 1833 వ సంవత్సరము జనవరిఫిబ్రవరి నెలలలో నాలుగైదోడ లీసమీపమున సముద్రముపాలైనవి. ఇట్టియపాయములను బట్టి యిచ్చటదీపగృహముమిక్కిలి ముఖ్యమయినదయినందున, దానికి పాలకుఁడుగానుండువాఁడు సమర్థుఁడునుబుద్ధికుశలతయు జాగరూకతయుఁగలవాఁడును నయియుండవలసి యుండెను. అట్టియోగ్యత లన్నియుఁ గలవాఁ డగుటచేత విల్లియమ్ డార్లింగు దీనికి రక్షకుఁడుగా నియమింపఁబడెను ఇతఁడు స్వకృత్యనిర్వాహణమునందు నిపుణుఁ డయి జాగరూకుఁడయి యుండుటయే కాక యవకాశము చేసికొని తనబిడ్డల విద్యాబుద్ధులవిషయమునను శ్రద్ధాళువయి పాటుపడుచుండెను. అందుచేత నీతనిబిడ్డ లందఱును సామాన్యముగా విద్యావంతులయి యుండిరి. మఱియు నాయికయైన గ్రేస్ డార్లింగు సదా శాంతస్వభావమును ముఖవికాసమును గలదయి మితభాషిణియు పరోపకారశీలయు నయి యుండెను. ఆమె మిక్కిలి సూక్ష్మబుద్ధి గలదయి చక్కగా వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చినది; ఆమె యావల కెన్నఁడును పడవను నడుపుటలో తండ్రికి సాయముచేయ నలవాటు పడి యుండినది కాదు. గృహకృత్యము లన్నియు నీమెతల్లియే చక్కపెట్టుచుండెడిది. ఇట్లుండఁగా నీమె నాకస్మికముగా లోకప్రసిద్ధురాలినిగాఁ జేసినవృత్తము 1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల యేడవ తేదిని జరుగుట తటస్థించెను. అప్పటి కామెప్రాయ మిరువదిరెండు సంవత్సరములు.

1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల 5 వ తేది సాయంకాలము "ఫోర్ ఫార్‌షైర్" అను ధూమనౌక హల్‌నగరమును విడిచి షైల్డు చేరెను. 'జాన్ హంబుల్' అను నతఁడు దానికి నాయకుఁడుగా నుండెను. ఆపోగయోడయందు విశేషముగా విలువగల వాణిజ్యపు సరకులును గదులు పుచ్చుకొన్నట్టియు వయినున్నట్టియు పథికులును నుండిరి. గదులలో నున్న వారిరువదియిద్దరును పయినున్న వారు పదో మ్మండ్రును, పథికులు నలువది రొక్కరును, ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిరువురును, నావికులును యంత్రకారులును బొగ్గువేయు వారును గలసి యిరువండ్రును, అందఱును జేరి యప్పు డాయోడలో నలువదిమంగ్గురు జను లుండిరి. కొంత సంవత్సరముల క్రిందటనే కట్టఁబడిన దగుటచేత నోడ క్రొత్తదే కాని దాని యావిరి నీటిబానలును యంత్రములును మాత్రము మంచిస్థితిలో నుండలేదు. గురువారము నాఁటిరాత్రి యావిరినీటి యినుపబానలనుండి నీరు కారనారంభించెను. గొట్టములతో నీరెక్కించి యెంతప్రయాసపడినను, నీ రంతు నిలువలేదు, నాటిరాత్రి 12 గంటలలోపలనే గాలి యధికమయి సముద్ర మెంతో యెత్తునకు లేచెను; 12 గంట లగునప్పటి కది గొప్ప గాలి వాన యయ్యెను. ఆవిరి నీటిబానలలోని నీరు కాఱిపోవుచుండఁగా యంత్రము పనిచేయక నిలిచిపోయి చక్రము లాడుట మానివేసినందున ఓడ కర్ణధారునికి వశము గాక ప్రవాహమును గాలియు నీడ్చినట్లెల్లఁ బోవఁ దొడఁగెను. ఓడలోనుండిన యాత్రికుల యంతరంగములు భయాకులములయినందున నెల్లవారును దిగ్భ్రమనొంది ప్రాణములమీఁది యాశ వదలుకొని గొల్లున గోలపెట్ట మొదలుపెట్టిరి. ధూమనౌక గట్టు వంకఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్నట్టు పొడకట్టినందున నోడనాయకుఁడు మనను గొదఁగనీయక ధైర్య మవలంబించి తెరచాప లెత్తించి మఱ

తింపఁ బనిచేసెను గాని యాతనికృషి విఫల మయ్యెను. ప్రవాహము
దక్షిణపువైపునకు బలముగాఁ బాఱుచున్నందున నిరాధార మైన యా
యోడ దానిలోఁ బడి కొట్టుకొనిపోయి తుదకు విఱిగిపడి భంగములలోఁ
బడెను. ఫారన్‌ద్వీపములలోని దీపగృహముయొక్క వెలుతు రెదుట
స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచుండెను. అందుచేతఁ దా మప్పు డున్న స్థల
మేదో యెంత యపాయకర మైనదో యెల్లవారికిని దెల్ల మయ్యెను.
ఓడనాయకుఁ డైన హాంబుల్‌దొర యోడ నాద్వీపముల నడిమికి నడప
వలెనని కడప్రయత్న మొకటి చేసి చూచెను గాని దానివలనను
ప్రయోజనము లేకపోయెను. తెల్లవాఱుజామున నాలుగుగంటలవేళ
భాగ్యహీన మైన యాయోడయొక్క ముందుభాగ మొక కొండమీఁదఁ
దగులుకొనఁగా వెనుకటిభాగ మలలతాఁకున వెనుకకును ముందుకును
నూఁగులాడు చుండెను. ఈసమయమునందు స్వప్రయోజనపరు లైన
నావికులు కొంద ఱాత్మరక్షణార్థమయి యోడకు వ్రేలఁగట్టి యున్న
పడవ నొకదానిని క్రిందికి దింపి దానిలో నెక్కి తప్పించుకొని తొలఁగి
పోయిరి. ఓడను నేర్పుతో నడిపి యాపత్సమయమునందు యాత్రికుల
ప్రాణములు కాపాడవలసినవా రయినవావికులు తమ్ము నమ్మి యాత్ర
వెడలివచ్చిన యసహాయు లగు పథికులను సముద్రమధ్యమున నోటి
యోడలో దిగవిడిచి తమ దేహములను నిలుపుకొనుట కయి పాఱి
పోవుట యవమానకర మైనను లోకములో నెవరిప్రాణములు వారికి
తీపి యగుట భావించి వారి నిప్పు డంతగా నిందింపవలసినపని లేదు.
వారు పడవను దింపుచప్పుడు చెవినిబడఁగానే గదిలోనున్న 'హూత్యాన్
రిచ్చె' యను పాంథుఁ డొకఁడు వేవేగ లేచి వస్త్రములు వేసికొని
వచ్చి వెడలిపోవుచున్న యాపడవలో నెట్లో దుమికెను. గదులలో
నుండిన పథికులలో బ్రతికి బయలఁబడినవాఁ డితఁ డొక్కఁడే. అతనిని

చూచి యాతని పినతండ్రియు పినతల్లియు నాతనివెంట బైలువెడలి వచ్చి పడవలోఁ బడవలెనని సుముకిరి గాని గురితప్పినందున సముద్రములోఁ బడి యాతని కన్నులయెదుటనే యధోగతు లైరి! ఓడలోఁ బయినున్న పాంథులయొక్క దురవస్థ యిట్టిదట్టిదని వర్ణించుటకు భాష చాలదు. స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు రోదనములును ప్రార్థనములును భంగములయొక్కయు ప్రభంజనములయొక్కయు ధ్వనులతోఁ గలిసి మిన్ను ముట్టుచుండెను. ఇటువంటి వ్యాకులసమయములో మహాతరంగ మొకటివచ్చి యమాంతముగా నోడనంతను బైకెత్తి యాకొండమీఁద నురువడితోఁ గూలవేసెను. ఆదెబ్బతో నోడ నడిమికి రెండుప్రక్కలు గాఁగా వెనుకటిభాగము విశీర్ణ[illegible] [illegible] మునిఁగి యుమునంటే యదృశ్య మయ్యెను. గదులన్నియు నీభాగములోనే యుండెను. ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిందే యుండి మడిసిరి.

చాపకోయ్యలును యంత్రములును చక్రములును గల ముందటి భాగ మింకను కొండలలో చిక్కుకొని నిలిచియుండెను. ఈహతశేషపోతము నంటిపెట్టుకొని నిరాశు లయిన జీవులు తొమ్మండ్రుగురు ప్రాణములు చిక్కబట్టుకొని నిలిచియుండిరి. వీరిలో నైదుగురు పాంథులు, నలుగురు నావికులు. ఆపాంథబృందములో [illegible] డాసన్ అను పేరుగల సుందరియు నొకతె యుండెను. ఆమె తన యిరువురు బిడ్డలను రెండుచేతులలోను బట్టుకొని ఆక్షుణ్ణమున కదుముకొని యుండెను. ప్రాయము వచ్చునప్పటి కామె దేహములో ప్రాణము గాలిలోని దీపమువలె సంచలించుచు నిలిచియుండెను. ఆమె చేతులలోని బిడ్డ లిరువురును శవములై బిఱ్ఱబిగిసికొని యుండిరి. భాందిలో

ప్రాణముస్నంతవఱకు నాశ వదలిపోదు గనుక, ఆపన్నులైన యా తొమ్మండ్రును నాత్మరక్షణాశ నూతఁగొని ప్రాణము లఱచేతఁ బట్టుకొనియుండిరి. పయి నింకను ప్రచండవాయువులు వీచుచుండినను, గాలివాన కొంత తగ్గిన ట్లుండెను; సముద్రముమాత్రము భయంకరమయి యింకను మహోన్నతముగా లేచుచునే యుండెను. ఇంతలో ప్రభాతమయి నలువంకలు కనఁబడనారంభింపఁగా, ఏదిక్కునుండియు సాయమువచ్చుట యసాధ్యమని తోఁచినందున మందభాగ్యులైన యాహతశేషుల కావలకున్న యల్పాశ క్షీణించి యడుగంటఁజొచ్చెను. అయినను వా రెప్పుడును నెమరుచూడఁ జాలని యొకదిక్కునుండి వారి కప్పుడు సాయము రా సంసిద్ధమై యుండెను. ముఖ్యముగా నొక బీదబాలికయొక్క నిరుపమాన ధైర్యసాహసములచేత వారికి మరణోపద్రవమునుండి విముక్తి గలుగవలసినట్లుగా నేర్పడియుండెను. విపన్నులైన యాపాంథులయొక్క యార్తనాదములు తెల్లవాఱుజామున గ్రేస్‌డార్లింగుకన్యయొక్క చెవిని బడఁగా నామె వెంటనే పోయి తండ్రిని మేలుకొలిపెను. అయినను గాఢాంధకార బంధురముగానుండిన యాసమయ మేవిధమైన తోడ్పాటు చేయుటకును నసాధ్యమైనదిగా నుండెను. కాఁబట్టి వారు గొంతసేపు వేచియుండి ప్రభాతమగుచున్నప్పు డార్తనాదము వచ్చిన దిక్కునకు చూడ్కి నిగిడించి చూడఁగా, పగిలిపోయిన యోడభాగమొకటి వారికంటఁబడెను. వారు భూతదర్పణమును గొని నిపుణముగాఁ బరీక్షింపఁగా వారి కాభగ్నపోతమునం దింకను బ్రాణములతో నున్నవారు కొందఱున్నట్లు గోచరమయ్యెను. ఇఁక వారిని రక్షించుమార్గమెట్లు! గాలి కొంచెము తగ్గినట్లున్నను సముద్ర మింకను మహాతరంగాకులమయి యతిభయంకరముగానే యుండెను. ఆదినము మఱింత ప్రొద్దెక్కిన తరువాత

పగటిపూఁట "స్కేడిల్" అను పెద్దమనుష్యుఁ డయిదు పౌనుల
(75 రూపాయిల) నిచ్చెదనని చెప్పి ప్రార్థించి తీరమునుండి కొందఱు
చేఁపలవాండ్రను సాయముపంప సర్వప్రయత్నములు చేసినను, సముద్ర
తరంగములను లక్ష్యముచేయక చిన్నదోనెలలో నెక్కి సదా చేఁపల
వలె నీటిలోఁబడి మునిఁగి తేలుచు కొట్టుకొనుచుండెడు చేఁపలవాండ్రు
సహిత మెవ్వరును ధనాశచేతనైనను పడవలలోఁ బోవఁ దెగింప
లేనప్పు డప్పటి సముద్రపుస్థితి యెట్లుండెనో యితరు లట్టిపనికిఁ బూను
కొనుట యెంత ప్రాణాపాయకరమో సులభముగా నూహించి తెలిసి
కొనవచ్చును. ఇటువంటి ప్రతిబంధములను పరిగణింపక యిట్టియపాయ
సమయమునం దొక చిన్నపడవలో సముద్రముపై వెడల సాహసిం
చుట సముద్రయానకుశలు లైన ప్రౌఢనావికులకు సహితము ప్రతిష్ఠా
వహమని చెప్పవలసియున్నప్పుడు ముగ్ధ యైన యొక్క యబలయే
యట్టి సాహసికకార్యమున కడుగిడినచోఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది?
సముద్రసంక్షోభమును జూచి తెగువచేయుటకు మొట్టమొదట
డార్లింగుదొర యించుక సంశయించె నఁట గాని తన కొమారిత
ముందడు గిడఁ గానే యతఁడును ప్రయాణమునకు సంసిద్ధుఁడయ్యెను.
తల్లి యొక్క తోడ్పాటుతో పడవయొకటి నీటిలోనికిఁ ద్రోయఁబడగానే
కూఁతురును దండ్రియు చెఱియొక తెడ్డును చేతఁబట్టుకొని దాని
లోనికి దుమికిరి. డార్లింగుకన్య యావఱ కెన్నఁడును తెడ్డుచేతఁబూని
పడవనడిపి యెఱిఁగినదికా దని చదువరుల కీసందర్భమునఁ దెలుపవలసి
యున్నది. ఏది యెట్లున్నను లోపల నెల్లఁ దానయయి యితర చింతల
నెల్ల మఱపించిన యామె యొక్క దృఢమైన యార్తరక్షణపరాయత్త
చిత్తమే యామె మృదుహస్తముల కసాధారణబలమును గలిగించి
క్షుబ్ధసముద్రముమీఁద పడవను గడపు సామర్థ్యము నొసఁగెను.

వారిట్లు తెడ్లువేసికొని కర్కశతరంగములతో లేచుచు క్రుంగుచు పడవ నడపుకొనుచుఁ బోయి యెన్నియోకష్టములు గడచి కొంత సేపటి కెట్లో పగిలినయోడ యున్నకొండను సమీపించిరి. కాని వారి కన్నుల కప్పుడు ముందు గడచిన కష్టము లన్నిటికంటెను గొప్పదైన కష్టమొకటి యనివార్యముగాఁ గానిపించెను. ఓడలోనున్న వారిని రక్షించుటకయి తాము ముందుగా కొండమీఁద దిగవలెను; తామెక్కి-వచ్చిన పడవనుపగులకుండ కాపాడవలెను. అయులలతాఁకున కొండకుతగిలినపక్షమున తమ పడవ ముక్కముక్కలగు ననుట నిశ్చయము. పడవ పగిలినపక్షమునఁ డా మాపన్నులను రక్షింపలేకపోవుటయే కాక తాము నందు చిక్కుకొని చిక్కు పడవలసినవా రగుదురు. ఇటువంటి స్థితిలో నపాయకరమును సాహసికము నయినయొక యుపాయముచేత పడవ కొండ దగ్గఱకుఁ బట్టి తండ్రి యందులోనుండి కొండమీఁదికి దుముకఁగానే కూఁతురు తెడ్లువేసి పడవను మహావేగముతో వెనుకకు లాఁతు నీటిలోనికి నడపి తన నేర్పుచేత పడవ యచ్చట తేలి యాడుచుండు నట్లు చేసెను. ఇట్లు శ్రమపడి తండ్రి బిడ్డ లెంతో కష్టముమీఁద నోడపై నున్న తొమ్మండ్రను తమ పడవలో నెక్కించుకొని సురక్షితముగాఁ గొనివచ్చి వారిని తమ దీవగృహమునఁ జేర్చిరి. డార్లింగుకన్య యాపన్నుల ప్రాణములను రక్షించుటయం దెంత దయచూపినదో తరువాత సహిత మంతదయనే చూపి మూఁడహోరాత్రములు సదా వారిని కనిపెట్టుకొనియుండి వారికి గావలసినవానినెల్ల సమకూర్చి, వారిమనోవేదనలను చాలవఱకు శాంతపఱచెను. ఆదంపతులును కొమార్తెయు నాయాపన్నులయెడలఁ జూపిన యాదర మింతంత యని చెప్ప శక్యము కాదు. డార్లింగుకన్య తనపఱవును బిడ్డలను గోలుపోయి విలపించుచున్న దాసన్ దొరసాని

కిచ్చి తా నొకకటికి బ్రతిమాలఁ దొడఁగెను. తీరమునుండి యాయాప
న్నలను రక్షించుటకయి తీరమునుండి వచ్చిన పడవలోనివారు కూడ
సముద్రముయొక్క క్రౌర్యమునుబట్టి యచ్చటనే నిలువవలసినవా
రయినందున డార్లింగు కుటుంబమున కప్పు డతిథు లిరువదిమంది
వఱకు గల్గిరి.

ఘనకార్యము నెంత తక్కువవంశమువారు చేసినను ప్రజల
హృదయముల నది యాకర్షింపక మానదు. నిర్జనమై యప్రసిద్ధమైన
యొకదీవియం దున్న దీపగృహమునకు నాయకుఁడుగా నుండినవాఁ
డు తనవంశపరంపరలోను విఖ్యాతుఁడును నయి యుండుట సాధార
ణముగా సంభవింపదు; అట్టివాని కూఁతురుకు పేరు లేని పేదది అయి
యుండు నని వేఱుగఁ జెప్పవలసినపని లేదు. కీర్తిగౌరవములు చేసిన
ఘనకార్యములనుబట్టి వచ్చును గాని పుట్టుకనుబట్టియు స్థితినిబట్టియు
రావు. కాఁబట్టి యెంతహీనస్థితియం దున్నవా రయినను స్వశక్త్యను
సారముగా శ్లాఘ్యకార్యములను నిర్వహింపఁ బ్రయత్నింపవలెను.
డార్లింగుకన్యయొక్క యీవృత్తాంతము జలమధ్యమునఁ జేయఁబడిన
దయినను వెంటనే జనమధ్యమున వ్యాపించెను. ఈమహాకార్యము
నొకటితరువాత నొకటిగా వృత్తాంతపత్రికలెల్లను ప్రకటించి యీ
కన్యకారత్నముయొక్క ధైర్యకారుణ్యములను సహస్రముఖముల
శ్లాఘాపూర్వకముగా ఘోషింపఁజొచ్చెను. ధనికులనక దరిద్రులనక
పండితులనక పామరులనక వృద్ధులనక బాలురనక స్త్రీలనక
పురుషులనక గొప్పవారనక కొలఁదివారనక యెల్లవారి నోళ్లలోను
గొంతకాల మీమెపేరే యుండెను. ఆమెనుజూచుటకయి యెల్లవారును
కుతూహలపడుచుండిరి. పలువురు పనికట్టుకొనివచ్చి యామెను నంద

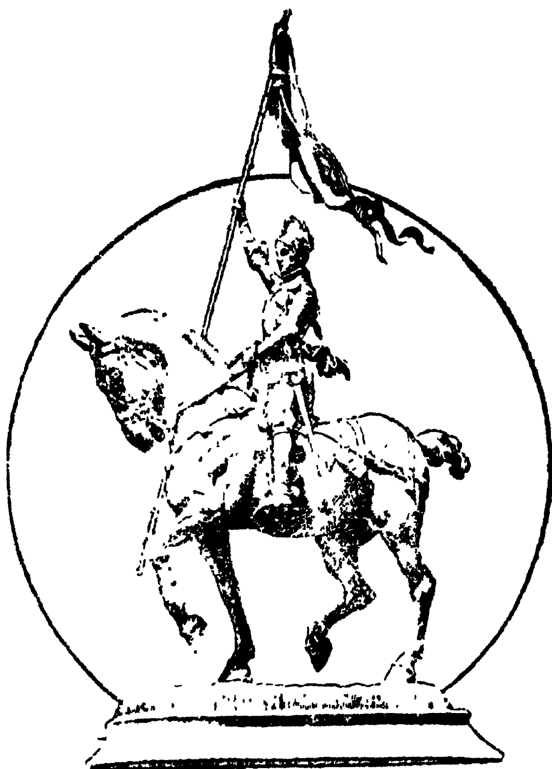
ర్శించి పోవుచువచ్చిరి. ఇట్లామెను దర్శింప నపేక్షించినవారు సామాన్య
జనులు మాత్రమే కాక ప్రభువులలోను బలువు రుండిరి. అనేకు లామెను
శ్లాఘించుచు లేఖలువ్రాసి సర్వస్థలముల నుండియు ధనాధికములైన
బహుమతులను బంపఁదొడఁగిరి. నార్తంబరులాండు ప్రభువును
ప్రభ్వియు నామెను తండ్రిని తమదుర్గమునకుఁ బిలిపించి యాదరించి
యామెకు బంగారు గడియారమును బహుమాన మొసఁగిరి. తన్నెవ్వ
రైనను గొప్పవారు చూడవచ్చినప్పుడామె యాగడియారము నుధరించి
సంతోషముతోఁ గూర్చుండుచు నుండెడిది. ఇట్లొక్కొకరుగా నంపిన
పారితోషికములుగాక లోకసంఘముచేరి యీమె యుపయోగము
నిమిత్తమయి చందాల పట్టికను బ్రచురించినప్పుడు 700 పౌనులు
(10,500 ల రూపాయలు) చందాలుపడినవి. ఇట్లామెపొగడ్త లెల్ల
కొసలను మిన్ను ముట్టుచుండునప్పుడు, నాటకసంఘములవా రనేకు
లామెచేసిన యీ ఘనకార్యమును నాటకరూపమున రచించి ప్రయో
గించుట కుద్యోగించిరి. అట్టి నాటకమును నేత్రోత్సవముగా నెప్పుడు
చూతుమాయని జనులును నాత్రపడుచుండిరి. నాటకశాలాధికారులు
కొందఱు తాము నాటకమును ప్రదర్శించునప్పుడు నాటకరంగము
నకు వచ్చి కొంచెమునే పొడకాపడవలెఁ గూర్చుచుండినపక్షమున
నెంతో సొమ్మిచ్చెద మని యామె రాకను మహోత్సుకతతోఁ
బ్రార్థించిరి ఇచ్చెదమన్న విత్తపు మొత్తము లెంత చిత్తాకర్షకములుగా
నున్నను, చేసినప్రార్థన లెంతయు నిలంఘనీయములుగాఁ గానఁబడినను,
ఆమెస్త్రీపాత్రములయం దెంతమాత్రమును నిష్టము లేని దయి
మానినీజనాలంకారమైనవినీతిని వహించి వారి ప్రార్థనల నెల్లను
తృణప్రాయముగా నిరాకరించెను. స్వభావము చేతనే యామె
యత్యంతవినమ్రయు లజ్జాశీలయు నయి స్త్రీప్రియురాలు గాకుండెను.

ఎందఱెన్నివిధముల నామెను స్తుతిపాఠములతో శ్లాఘించినను, మన స్సులో గర్వపడుట గాని యాత్మస్తుతి చేసికొనుటకుగాని తాను చేసిన కార్యము గొప్ప దని భావించుటగాని యామెకు మాత్ర మెప్పుడును పరిపడినదిగా నుండలేదు. అనంతర మామె తల్లిదండ్రులతో మూఁడు సంవత్సరములు సుఖముగా కాలము గడపెను. ఈ కాలములో నొకఁడో యామెను వివాహమాడవలె నన్న యిచ్ఛను దెలిపెగాని తల్లిదండ్రులు సజీవులయి యున్నంతవఱకును దాను వారిని విడువనొల్ల నని యామె వారి ప్రార్థనల నన్నిఁటిని నిరాకరించెను.

ఈలోకములో మంచివస్తువు చిరకాల ముండ దని పెద్దలు చెప్పుదురు. సుకృతిగతాయు వన్నలోకోక్తి మనము పలుమాఱువిన్నదే గదా. 1841 వ సంవత్సరాంతమున నామెకు క్షయరోగ చిహ్నములు కనఁబడెను. అవి యంతకంతకు ప్రబలి తల్లిదండ్రులకును బంధువులకును మితరవర్గమునకును మిగుల దుఃఖమును గలిగించెను. ఆమె కెంతటి ఘన వైద్యులచేత నెన్ని చికిత్సలు చేయించినను గుణ మగపడలేదు. మరణ మునకు ముం దామె స్వబంధువులనెల్లఁ దనయొద్దకు రప్పించుకొని తన నామస్మృత్యర్థముగా వారి కందఱికి నేదో యొకవస్తు విచ్చెను. ఇట్లు చేసి యామె 1842 వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 20 వ తేదిని బాంబరోనగరమున పరమపదము నొందెను. ఆమె శవమును శ్మశాన మునకుఁ గొనిపోవునప్పుడు తీర్థప్రజవలె లెక్కలేని జనులు వెంటఁ బోయిరి. ఒకరిజీవితకాల మత్యల్పమైనదే యైనను పరోపకారకార్య పూరిత మయినపక్షమున నదియే దీర్ఘమును సార్థకమును నైనది. ఉపకారశూన్యమైన జీవితము శతసంవత్సర పరిమిత మయిన దయినను అది యత్యల్పమును నిరర్థకము నైనదే. ఈ యుత్తమాంగనయొక్క వృత్తాంతమును జదివెడు సుందరు లందఱును నీమెవలెఁ బరార్థపరత్వ శీల లగుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

JOAN OF ARC—MAID OF ORLEANS.

"ఆర్లియన్సు కన్య" యనంబడు జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు.

పదునేనవ శతాబ్దమునందు ఫ్రాన్సురాష్ట్రములోని విశేష భాగము ఇంగ్లండు దేశపు రాజుల పరిపాలనమునకు లోఁబడి యుండెను. ఫ్రాన్సులోని కొంకభాగ మగు నార్మండీ దేశముయొక్క ప్రభువు విల్లియ మను నతండు ఇంగ్లండు దేశముమీఁదికి దండెత్తి విజయము నొంది వానికి రాజాయెను కనుక వాని నార్మండీ దేశమునుగూడఁ దన యధీనము

లోనే యుంచుకొనెను. [illegible] రాజ్యమునకు వచ్చిన యతని
సంతతివారు [illegible] జేసికొని
యేదో [illegible] ఫ్రాన్సురాజ్యము
లోని యితర [illegible] ఫ్రాన్సుదేశపురా
జయిన యాఱవఛార్లెస్ యొక్క కూఁతురు [illegible] దేశపురా జయిన
యైదవ హెన్రీకి వివాహము చేయఁబడెను. ఆఱవఛార్లెస్ ౧౪౨౨వ
సంవత్సరములో [illegible] ఛార్లెస్
దుర్బలుఁడై [illegible] యైదవహెన్రీ
వహించుచు [illegible] ఫ్రాన్సుదేశము
నకు వచ్చి రాజ్య[illegible] నొందినందున
నింగ్లీషువా[illegible] ఫ్రాన్సు
దేశమునకుఁ [illegible] పట్టాభిషేకము చేసి
యతఁడే ఫ్రాన్సుదేశమునకు [illegible] బాలుఁడైన
హెన్రీ స్వయముగా [illegible] సముద్రము
కావలనుండు [illegible] ప్రభువును
ఫ్రాన్సుదేశసంస్థానము లయొక్క [illegible] రాజకార్యనిర్వాహణమును నడుపు
చుండిరి. ఫ్రాన్సుదేశములోని ప్రభువు లంతస్స్ఫర్ధలచేత దేశాభి
మానహీను లయి యన్యోన్యద్వేషపరాయణులయి యైకమత్యము
లేనివారైనను కొందఱుమాత్రము స్వదేశాభిమానమును రాజ
భక్తియు విడువక తనురాష్ట్రమునకు ఛార్లెస్సే న్యాయమైన యుత్త
రాధికారి యని యాతనిపక్షము నవలంబించి యుండిరి. ప్రబలుఁడైన
బర్గండీప్రభు వింగ్లీషువారిపక్షమును వహించి యుండినందునను
ప్రధానదుర్గములును ముఖ్యపట్టణములును ఇంగ్లీషుసేనలచే నాక్ర
మింపఁబడి యుండినందునను, ఫ్రాన్సుదేశ మన్యాక్రాంత మయి

యింగ్లీషువారిపాలనమునకుఁ బోవున ట్లుండెను. అట్టి సందిగ్ధసమయ
మునం దాస్తికముగా నొక కాపుకన్య ప్రభుభక్తియుక్తయు దేశాభి
మానమానసీయయు నయి బయలు వెడలి పరాధీనము కాకుండఁ
గాపాడి స్వదేశము నుద్ధరింపఁ గలిగెను. ధైర్యశౌర్యభక్తియుక్తురా
లయిన యాయుత్తమకన్యయే మనకథానాయిక. ఆమెపేరు జోన్.

జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు ౧౪౧౨ వ సంవత్సరమునందు జనన
మొందెను. ఆమెతండ్రిపేరు జేకిస్ అర్కు; తల్లిపేరు ఇసబిల్లా. ఈపేద
దంపతులు డోమ్రెమీ యనుపల్లెయందు వసించు చుండెడివారు.
ఈవధూవరులకు జోన్ గాక మఱియొక కొమారితయు ముగ్గురుకుమా
రులును నుండిరిగాని యాకొమారిత బాల్యములోనే మృతి నొందెను.
భార్యాభర్తలు తమ కున్న దానితోనే సంతుష్టులయి యీశ్వరభక్తియు
న్యాయప్రవర్తనమును గలవారయి తమబిడ్డలను మంచిమార్గమునఁ
బెంచు చుండిరి. జోన్ చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్చినది కాదు.
ఆకాలమునందు మతాచార్యులకుఁ దక్క సాధారణముగాఁ బురుషు
లకే విద్య లేకుండినప్పుడు బీదబాలికకు విద్య లేకపోవుట వింత గాదు.
ఆచిన్నదానికి తల్లి నూలువడుకుటకును కుట్టుటకును నేర్పినది; తండ్రి
క్రైస్తవమతధర్మములను బోధించెను. ఆమె స్వభావముచేతనే మంచి
దగుటనుబట్టి బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తియు వినయాదిగుణసంప
త్తియు దయార్ద్రచిత్తవృత్తియుఁ గలదయి సదా పాటుపడుటయం
దిష్టము గలదయి యుండెను. ఆమె తనయీడుబాలికలతోడి యాట
పాటలను విడిచి యుపాసనసమయమునందు దేవాలయమునకుఁ బోయి
శ్రద్ధతో ధర్మోపదేశములను వినుచు భక్తిపారవశ్యము నొంది
యానందించుచు, పొలములోఁ గలుపుతీయుట పైరుకోయుట మొద
లగుపనులలో నున్నప్పుడుసహితము తోడివారిని విడిచి కొంచెము సే

పేదో యొక యేకాంతస్థలమునకుఁబోయి యొంటిగాఁ బ్రార్థనచేసి వచ్చుచు నుండెడిది. ఆమె సదా లజ్జాశీలయు భీరుస్వభావయు మిత భాషిణియునయి యుండెను. ఆమె కొంత పెద్ద దయినతరువాతసహిత మింట గృహకృత్యములను చక్కఁబెట్టుచు బయిట గుఱ్ఱములను పశువులను మేపుచు నశ్వారోహణము చేసి గుఱ్ఱములను నీళ్ళకుఁ గొని పోవుచు నిరంతరమును పాటుపడుచుండెను. ఆకాలమునందు యుద్ధములమూలమున జనులవిషయమున నడచు చున్న క్రౌర్యములను తన దేశమునకును రాజునకును సంభవించిన యన్యాయములను తెలుచుగా వినుచు వచ్చుటచేత నామెమనస్సునందు పరితాపమును దేశాభిమానమును నుదయించినందున నామె స్వదేశోద్ధారణార్థమయి పలుమాఱు దేవునిఁ బ్రార్థించుచువచ్చెను. ఆచింతయే చిత్తమును విడువక సదా తలపించు చుండుటచేత నామె పదుమూడు పదునాలుగు సంవత్సరములప్రాయమప్పుడు దేవదూతలు తన్నావేశించి ఫ్రాన్సుదేశమును పునరుద్ధారణము చేయవలసినదని తన కాజ్ఞాపించిన ట్లామె స్వప్నాది దర్శనములను బొందుచువచ్చెను. అవి యన్నియు నీశ్వరునియాజ్ఞలే యని యాచిన్నది నిశ్చయముగా నమ్మినదనుట కణుమాత్రమును సందేహము లేదు.

'క్రివాంటు' 'వెహొన్నె' అను స్థలములయందు జరిగిన యుద్ధములవలన ఛార్లెస్‌యొక్కయాశ పూర్ణముగా నిరాశ యయినట్లు కానవచ్చెను. ఆసమయమునందే మనకథానాయిక యయినయాకాపు చిన్నది తనకు దేవతాసాక్షాత్కారము లయినట్టు భావించి యానందింప నారంభించెను. ఒకనాఁ డామె తనతండ్రిపొలములోఁ గూరుచుండి యుండఁగా నెదుట నొకవెలుఁగు కానవచ్చి, యందుండి నీవు భక్తురాలవుగాను మంచిదానవుగాను నున్నయెడల దేవుఁడు నీకు మేలు

చేయు' మని పలికిన ట్లశరీరవాక్కొకటి వినవచ్చెను. ఇంకొకసారి యామె పొలములో పశువులను మేపుచుండఁగా వెనుకటివలెనే వెలుఁగొకటి గానవచ్చి యందులోనుండి రెండు దివ్యసుందరవిగ్రహములు "నీవింగ్లీషువారిబంధమునుండి విముక్తి గలిగించి ఫ్రాన్సుదేశము నుద్ధరింపవలసిన" దని పలికినట్లు భావగోచరమయ్యెను. ఈ రెండును మితభక్త్యావేశవిశేషకాలములను యామెయొక్క చిత్తభ్రమనైక మూలకములే యయి యుండవచ్చునుగాని శుద్ధాంతఃకరణమైన యామెకవి సత్యమైనయీశ్వరాదేశములే యయ్యెను. ఈకడపటి దర్శనమువలన హృదయము నుప్పొంగి యుప్పొంగుచు వీరావేశపరవశ యయ్యెను. అక్షణముననే యామె తానవివాహిత యయి యావజ్జీవము కన్యగానే యుండునట్లును, దేవాదిదేవుఁ డయినయీశ్వరుఁడు దీనాతిదీన యయిన తన కనుగ్రహించిన యాజ్ఞను జెల్లించుటకయి తన జీవమును ధారపోయునట్లును, కృతప్రతిజ్ఞురా లయ్యెను. ఈసంగతి తండ్రికిఁ దెలిసినప్పు డతఁడు తన కూఁతున కున్మాదము కలిగిన దని భావించి, ఆమెను దండువెంట విడుచుట కంటెఁ దన చేతులతో లోఁతునీటిలో నట్టట విడిచెద నని పలికెను.

బెడ్ఫోర్డుప్రభువు బర్గండిప్రభువుయొక్క సాహాయ్యమును బొంది ఛార్లెస్సును జయించుటకు గొప్పసేనను బంపెను. దానికి శాలిస్బరీప్రభువు సేనాధిపతిగా నుండెను. అతఁడు చిన్నకోటలను పట్టణములను స్వాధీనము చేసికొని "ఆర్లియన్సు" అను గొప్పదుర్గమును ముట్టడివేసెను. ఈపట్టణము శత్రువులపా లయినపక్షమున, ఛార్లెస్ తన రాజ్యమును విడిచి స్వపక్షజన సహితముగా నడవుల పాలుగావలసిన వాఁడే. ఈపట్టణముయొక్కముట్టడి 1428 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో నారంభ మయ్యెను. ఈపట్టణము ముట్టడింపఁ

బడు నని ముందుగానే తెలిసికొనిన రాజసేనలును పురజనులును దానిని గాపాడుటకయి సర్వసన్నాహములును యుక్తసమయముననే చేసికొని యుద్ధమునకు సంసిద్ధులయియుండిరి. ముట్టడించిన యింగ్లీషు సైనికు లెంతధైర్యోత్సాహములతోఁ బయిని బడినను ముట్టడింపఁ బడిన రాజభటులును పౌరవీరులును నిరుపమాన దేశాభిమానసహితు లయి ప్రాణముల కాశింపక పోరాడి యహితులను బురము చొరనీక దూరమున నిలిపిరి. పురబహిర్ద్వారమునఁ గలిగిన యాఘోరసమర మునం దింగ్లీషు సేనా నాయకుఁ డగు శాలిస్బరీప్రభువు నిహతుఁడు కాఁగా నాతనిస్థానమున నసోఫకుప్రభువు సేనాధిపత్యమును వహిం చెను.

ఈసమయమునం దామెకుఁ బూర్వోక్తరీతినే దేవతాదేశము లగు చునే యుండెను. ఆర్లియన్సుపట్టణముయొక్క ముట్టడిని విడిపించుట యొకటియు, ఛార్లెస్సును రీమ్సునగరమునందు పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయుటయొక్కటియు ఈ రెండును దనకు దేవుఁడు విధించిన యాజ్ఞ లని యామె హృదయఫలకమునందు శిలాక్షరములు వలె దృఢముగా నాటుకొని యుండెను. తన కొసఁగఁబడిన యాశ్వరాదేశమును గూర్చి తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిఁగిన దయి, యామె సమీపగ్రామమునందు నివసించియుండెడు తన మేన మామ యింటికిఁ బోయి యాతని కడ తన మనస్సును విప్పి తనకు విధింపఁ బడిన కృత్యమునుగూర్చి వివరముగాఁ జెప్పెను. ఆచిన్నదాని యొక్క నిష్కళంకచారిత్రమును బట్టియు సత్యసంధతను బట్టియు నవ్యాజదైవభక్తినిబట్టియు నామె మేనమామ యయిన లాక్సార్టు శైశవమునుండియు నామెను బ్రాణాధిక మయినప్రేమతోఁ జూచు చుండెను, అందుచేత నాతఁ డామె చెప్పినదంతయు విశ్వసించి

యామె సందేశమును దెలుపుటకయి సమీపపట్టణ మయిన 'వాకా లియరు' నకుఁ బరిపాలకుఁ డయిన 'బ్రాడ్రికోర్టు' దొరయొద్దకుఁ బోయెను. ఆపరిపాలకుఁ డాతనిమాటలను విని పరిహసించి "యా పిచ్చిపిల్లదానిని రెండు చెంపకాయలువేసి శీఘ్రముగాఁ దల్లిదండ్రుల యొద్దకుఁ బంపివేయుము" అని హితోపదేశము చేసి యాతనిని బంపి వేసెను. విఫలమనోరథుఁ డయి మరలివచ్చి మేనమామ యచ్చట జరిగినవృత్తాంతమును జెప్పినను, ఆమె యెంతమాత్రమును సిగు త్సాహురాలు గాక తానే స్వయముగాఁ బోయి బ్రాడ్రికోర్టును దర్శించి మాటాడెద నని వాకాలియరుపట్టణమునకు బైలుదేఱెను. మేన మామయు నతనివెంటఁ బోయెను. ఆమె యాపట్టణమును జేరినతరు వాత విచారించి యొక దొడ్డయిల్లాలిగృహమునందుఁ బ్రవేశించి మేన మామ వెంటరానప్పుడు తానెక్కడకుఁ బోవలసివచ్చినను నొంటిగా బోవక యాగృహిణిని వెంటఁ గొనిపోవుచు వచ్చెను. ఇచ్చటనే కాక మఱి యెచ్చటకు బోయినను ప్రతిగ్రామమునందును విశుద్ధచరిత్రు రాలైన యొకయుత్తమాంగనను దనకు సహాయురాలినిగాను సంర క్షకురాలినిగాను జేసికొని యామెవెంట మెలఁగుచు వచ్చెను. ఈపట్ట ణము చేరిన తరువాత మొట్టమొదట, నామె కామండలపరిపాలకుని దర్శనము దొరకుటయే కష్టమయ్యెను. దర్శనములభించిన తరువాత నాతఁ డామె విన్నపమును సావధానముగాఁ జెవియిచ్చి వినుట యంత కంటెను గష్టమయ్యెను. విన్నతరువాత నాతనిని తోడుపడుసట్లొప్పిం చుట కష్టములలో నెల్ల నధికకష్ట మయ్యెను. ఆమె నిశ్చల భక్తియు నేకాగ్రచిత్తతయుఁ గపటము లేని నిర్మలవర్తనమును జూచి పట్ట ణము లోనివా రందఱును నాకన్య నిజముగా నీశ్వరసాక్షాత్కారము గలభక్తురా లని నమ్మిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ప్రముఖులయిన

గృహస్థులిద్దఱు తా మామెకు సాయము చేయునట్లు పూనుకొని
యాపురపరిపాలకునిచేత రాజున కొక విజ్ఞాపనపత్రమును వ్రాయించిరి.
ఆపరిపాలకుఁ డామెను రాజునొద్దకుఁ బంపుటలోఁ జేసిన సాయమంతయు
నొక ఖడ్గము నిచ్చుటతప్ప వేఱేదియు లేదు. ఆమె మేనమామయు
నాతనిమిత్రుఁ డొకఁడును ఋణము చేసి యామె కొక శ్వేతాశ్వమును
గొనియిచ్చిరి. ఆమెకుఁ దోడుపడిన పురవాస్తవ్యులలో నొకఁ డామె
ప్రయాణవ్యయములను భరించెను. తానప్పటినుండి పురుషవస్త్రములను
ధరించున ట్లీశ్వరాజ్ఞ యైన దని చెప్పి యామె యిట్టివస్త్రములను ధరిం
చెను. ఇట్లామె పురుషవేషమును దాల్చి యశ్వారోహణము చేసి
యీశ్వరచిహ్నిత మైనధ్వజమును భుజమున ధరించి రాజసందర్శ
నార్థము బయలు వెడలెను. ఈ చరిత్రారంభమునందు వేయఁబడినది
యీయామె యప్పటిరూపము.

ఈ పట్టణమునకు వచ్చినప్పటినుండియు తోడుపడుచుండిన
యిద్దఱు పెద్దమనుష్యులును మఱినలుగురును నామె కంగరక్షకులుగా
నామె వెంట బయలుదేఱిరి. చుట్టుపట్ల ప్రదేశము లన్నియు శత్రు
మయము లై యహితపక్ష మవలంబించిన వయి యుండినందున
శత్రువులచేతిలోఁ జిక్కుదు మన్న భయము చేత వా
రప్పుడు సాధ్య మయినంత వఱకు రాజమార్గములను గ్రామ
ములను తొలఁగి, మనుష్యులు సాధారణముగా నడవని పెడ
దారులలో మహారణ్యములలోను బడి పోవలసినవా రయిరి.
ఇట్లు ప్రయాసపడి కొంతదూరము పోయినపిమ్మట లోయిరునదిని
దాఁటి రాజున కనుకూలురయి యున్న ప్రజలు గలదేశమును బ్రవే
శించిరి. అప్పు డామె తా నార్లియన్సునగరమును విడిపించుటకును
ఛార్లెస్సును సింహాసనాసీనునిగాఁ జేయుటకును దేవునిచేఁ బంపఁబడి

నట్టు బహిరంగముగాఁ జెప్ప నారంభించెను. అది మూఢవిశ్వాస మత్యధికముగా నుండినకాల మగుటచేత నాచిన్నది చెప్పుచుకథ యెంత యద్భుతముగాను విశ్వాసానర్హముగాను గనఁబడినను సందేహపడక యెల్లవారును దానిని నమ్మి మనదేశమును రక్షించుట కయి దేవునిచేఁ బంపఁబడిన దేవదూతి వచ్చుచున్నదని గ్రామవాసులె ల్లను గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి యామెని సందర్శింపసాగిరి. ఆ సమ యమునందు రాజు చినాన్‌లో నుండెను. శత్రువులు తానున్న దుర్గమును ముట్టడించుటచే చిన్నభీతిచేత నార్లియన్ పురరక్షణ ప్రయత్నమును విడిచిపెట్టి తాను గహనదేశములకుఁ బాఱిపోఁ దలఁచెను గాని కొందఱు దేశాభిమానోత్సాహముచేతఁ గొంతధైర్యము వహించి యప్పటి కప్పటనే నిలిచి యుండెను. ఇట్టిస్థితిలో జోన్ కన్య చేయుప్రయాణమును జేసి తాను వచ్చుచున్న వార్తను ముందుగా రాజునకుఁ జెప్పిపంపెను. ఆమె చినాన్ దుర్గమునకు వచ్చుట కుత్తరువు వెంటనే పుట్టెనుగాని యామెకు దర్శనమిచ్చుటమాత్ర మాలోచనలోఁ బడెను. మంత్రుల లోఁ గొందఱామె క్షుద్రదేవతోపాసకురాలైన మాయలమారి యని పలికిరి; కొందఱామె చిత్తభ్రమణముగల యున్మాదిని యనిపలికిరి; పలువు రామె యెట్టిదయినను మన కిట్టిసమయమునందు సన్నిధికి వచ్చిన సాహాయ్యమును నిరాకరించుట యవివేకమని పలికిరి. కడపట నామెను గొన్నిప్రశ్న లడిగి యుత్తరములను బడయుటకయి యొక సభ నియమింపఁబడెను. ఆమెను బరీక్షించి యాసభవారిచ్చిన యభిప్రాయ మామె కనుకూలముగా నుండినందున డోలాయమానమానసుఁడయి యుండిన చార్లెసురాజు తుద కామెకు దర్శనమిచ్చుట కంగీకరిం చెను. రాజామెను మోసపుచ్చవలెనన్న యుద్దేశముతో నామె తన

దిగువను గూర్చుండి యుండి తనయాస్థానములోని దొరలందఱు గొప్పవేష ములు వేసి వారి నున్న స్థానములయందుం [illegible] నెంట. ఆమె తత్పూర్వము రాజముంగ మెప్పుడును జూచి యెఱుంగ దైనను వేషమాత్రముచేత భ్రమపడక తిన్నగా రాజుకడకే పోయి యాతనికి మ్రొక్కి "ఓ మహాప్రభూ, నీకును నీరాష్ట్రమునకును సహాయము చేయుటకు దేవునిచేతం బంపంబడిన జోన్ [illegible] నే. రీమ్సునగరమునందు నీ వభిషిక్తుండ వగునట్లు [illegible] నాజ్ఞాపింపంబడినదానను. ఇంగ్లీషువారితోం బ్రతిఘటించి యుద్ధము చేయుటకు నేను సంసిద్ధురాలనయి యున్నదానను." అని ధీరస్వరముతోం బలికెను. ఆమాటలవలన రాజునకును సభ్యులకును [illegible] ప్రమోదములు కలిగెను. ఈయద్భుతి మిట్లుండగా జన [illegible] మును బురికొల్పునవింత యప్పుడింకొకటి నడచెను. తనసమీపమునుండి యామె నడుచుచుండినప్పుడు సైనికుండొకం డామెనుగూర్చి మోటుగా మాటాడంగా, "ఓయీ! మృత్యువత్యాసన్న [illegible] యుండ నీకింత త్రుళ్లు పాటు తగునా?" యని యామె వానిని మందలించెను. ఆభటుం డాదినముననే నదిని దాంటునప్పుడు మునింగిపోయి మరణము నొందెను. ఈ దైవఘటననుబట్టి యామె యనాగతము తెలిసినమహాత్మురాలని యెల్లవారికిని నమ్మకము కలిగెను. ఆమె వర్తనమును నిపుణముగా పరిశీలించినకొలందిని భక్త్యుత్సాహాదులయందు నిష్కళంకురాలని తేటపడినను యుద్ధతంత్రములయందుంగాని రాజ్యాంగవ్యవహారములయందుంగాని విశారదురాలు కాదని మంత్రివర్గమున కభిప్రాయము కలిగెను. అందుచేత ఛార్లెస్ మరల సందేహాందోళితమనస్కుండయి యామెసాహాయ్యము సంగీకరించుటను గూర్చి యాచార్యసభ వారికి విజ్ఞాపనమును బంపెను. వారామె జన్మ

స్థలమైన డోంరెమీగ్రామమునకు మనుష్యులను బంపి యామె పూర్వ వృత్తమును పూర్ణముగా విమర్శించి యామెచరిత్రము కళంకరహిత మయినదని తెలిసికొని రాజావుణ్యాకన్యయొక్క తోడ్పాటును నిస్సంశ యముగా నంగీకరింపవచ్చునని శ్రీముఖమును బంపిరి. ఈ యాలోచన నలతోను సందేహములతోను రెండుమాసములు గడచినతరువాతఁ దగినయేర్పాటులు చేసి కవచ మొకటియు నొక దేవాలయమునందుఁ జిరకాలమునుండి మూలఁబడి యుండిన పవిత్రఖడ్గ మొకటియు తదభీ ష్టానుసారముగా, జీసస్‌యొక్కయు తల్లియొక్కయు విగ్రహములు వేయఁబడిన ధవళధ్వజ మొకటియు రాజామెకిచ్చి యుద్ధయాత్ర కనుజ్ఞ యిచ్చెను. ఆమె ప్రాయ మిప్పుడు పదునేడు సంవత్సరములు. విశ్వా సార్హు లయిన కతిపయవీరభటు లామె కంగరక్షకులుగా నియమింపఁ బడిరి. ఆమె యాశ్వారోహణచేసి కవచాదులు ధరించి వీరభటునివలె బురుషవేషముతో బైలువెడలఁగానే యావఱకు నిరాశులయి పలా యితులైన సైనికు లందఱును నామె కీశ్వరసాహాయ్య మున్నదన్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో ధైర్యోత్సాహము గలవా రయి వీరావేశము నొంది మరల నామెచుట్టును జేరసాగిరి. ఇట్లు చేరిన వీరవార మత్య ల్పకాలములోనే యాఱువేలవఱకును బెఱిఁగెను.

ఈవఱకు సేనానాయకులుగా నుండినవారే యీసేనను నడపవలయునో జోన్‌కన్యయే నడపవలయునో యని శంక గలిగి నప్పు డామెయే నడుపవలయు నని జనసంఘము పట్టుపట్టుటచేత లోపల నిష్టము లేనివారయినను, సేనాధిపతులు పయి కామెకు లోఁబడి యామె యాజ్ఞానుసారముగా నడపవలసినవారైరి. ఆమె మొట్టమొదటఁ జేసినపని తనదండువెంటవచ్చిన చెడునడతగల పడఁతుల నందఱిని వెడలఁగొట్టివేసి, సైనికులనందఱిని తమదోషముల నీశ్వరునికి

నివేదించి క్షమింప వేఁడుకొనునట్లు చేసి యుద్ధమునకు సంసిద్ధులను జేయుట ఆమె బ్లాయిస్ పట్టణమును జేరి యక్కడనుండి యార్లియన్సు పురమునకు ముట్టడి వేసియున్న యింగ్లీషు సేనాధిపతులకు దేవుని యాగ్రహమునకు పాత్రులుగాక శీఘ్రముగా పట్టణమును విడిచి తొలఁగవలసినదని యాజ్ఞాపించుచు లేఖను బంపెను. ఇంగ్లీషు సేనానాయకు లామెయుత్తరమును తిరస్కారభావముతోఁ జూచినట్లు నటించిరి. కాని యామె యమానుషశక్తినిగూర్చిన యద్భుతకథ లనేకము లీవఱకే వినియున్నందున నామె యీశ్వరసాక్షాత్కారబలమో క్షుద్రదేవతా వశీకరణశక్తియో కలయువిజేయురా లని హృదయములలో నమ్మియుండిరి. ఆమె యాపట్టణమును జేరునప్పటికి చీఁకటి పడెను; గాలి ప్రతికూలముగా వీచుచుండెను; వాన జోరునఁ గురియుచుండెను. అటువంటి సమయమునందు నదిని దాఁటుటకు సేనాధిపతు లిష్టము లేనివారుగా నుండిరి. ఆమె సర్వమును ననుకూలముగా నుండునని పలికి పడవలెక్కి తక్షణమే నదిని దాఁటుట కాజ్ఞాపించెను. ధ్వజ పటమును జేతఁ బట్టుకొని ముందుగా నామె యొక పడవలోనికి దుముకఁగానే సంశయింపక యామె వెంబడినే సైనికులెల్లరును మహోత్సాహముతో పడవలవంక నడచిరి. ఇట్లు పడవలెక్కి యార్లియన్సు పురవాసులనిమిత్తమయి తెచ్చిన భోజనపదార్థములను గొని నదిని తరించి సైనికు లామె చెప్పిన ట్లొక్క గడియలో సురక్షితముగా నావలియొడ్డును జేరఁగలిగిరి. ఆమె యీప్రకారముగా శత్రువుల శిబిరముల చెంతనుండియే తనసేనలతో నడచి వారిని తప్పించుకొనిపోయి 1829 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 29 వ తేది రాత్రి తెల్లవారు నద్భుతపడునట్లుగా నార్లియన్సుపురమునఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యిట్లు పురప్రవేశము చేయఁగానే రక్షకురాలు వచ్చెనని పర

మానవుల భక్తులయి పౌరులందఱు నాబాలికతో పాలను నొండొరులను ద్రోచికొనుచు నడచి యామెను సందర్శింపవలె నన్న కుతూహలముతో నామెచుట్టును మూఁగిరి. అప్పటి కర్ధరాత్రి యయినను మార్గాయాసముచేతఁ గడు బడలియున్నను విశ్రాంతినొందఁగోరక యామె కరదీపికలు వెలుఁగ ముందుగా దేవాలయమునకుఁ బోయి యచ్చట భక్తిపూర్వకముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాభివందనములు సమర్పించి, యటుపిమ్మట నా పట్టణములో నత్యంత పుణ్యశీలయని ప్రఖ్యాతిగన్న యొక యుత్తమ గృహిణి గృహమునకుఁ బోయి యామె యొద్ద శయనించెను.

మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమునందు నిద్రనుండి లేచినతరువాత నామె యుద్ధమునకు సంసిద్ధురాలయి బయలు వెడలెనుగాని జాలి గుండెగలది యగుటచేత నిష్కారణముగా ప్రాణహాని కలుగుట కిష్టము లేనిదయి లోఁబడవలసిన దని శత్రుసేనాధిపతి కొక యుత్తరమును వ్రాయించి దాని నొక బాణాగ్రమునఁ గట్టించి వింట సంధించి శత్రు సేనామధ్యమునఁ బడునట్లు విడిపించెను. అంతేకాక తాను వంతెనపొడుగునను నడచుచు నుచ్చైస్స్వనముతో ముట్టడిని విడిచి తొలఁగిపోవలసినదని యింగ్లీషుసేనలకు వినఁబడునట్లుగాఁ గేకలు వేసెను. అయినను శత్రుసేనాధిపతు లిప్పుడును వెనుకటివలెనె యామె యుత్తరములను గాని మాటలను గాని సరకుచేయక యవమాన వాక్యములు పలికి యామెను బరిహసించిరి. పయికి వారెంత బింకమును జూపినను లోపలవారు భయభ్రాంతులు కాకుండినవారు కారు. జోన్‌కన్య తన విజయధ్వజమును జేకెత్తుకొని ధనుర్విముక్తమైన బాణమువలె సెంటులూపుకోటవైపు శత్రు సైన్యములమీఁదికి గుఱ్ఱమును దుమికించెను. సైనికులును ధైర్యోత్సాహములతోఁ బరు

గిరి వైరివారమును దలపడిరి. మూఁడుగంటలకాలము ఘోరయుద్ధము
జరిగిన తరువాత నింగ్లీషువారు పరాజితు లైరి. జోన్ కన్యదయార్ద్ర
హృదయముతో నడ్డుపడి కాపాడినవారు నలువది యేఁబదిమంది కాక
కోటలోని యింగ్లీషుసైనికు లందఱును సంహరింపఁబడిరి. మఱునాఁడు
పండుగుదిన మగుటచేత యుద్ధము నిలుపఁబడినందున, జోన్ తన
పక్షమువారితోఁ గూడ యీశ్వరప్రార్థనలతోను భజనలతోను నాఁడు
కాలము గడపెను. మఱునాఁటి యుదయకాలమున నెప్పటియట్లు తన
జయపతాకతో జయలక్ష్మి సాకారయైనట్లు సేనాముఖము నలంక
రింపఁగా లాహైర్ మొదలగు ఫ్రెంచి సేనానాయకులు తమసైన్యము
లతో శత్రువుల కభిముఖముగా నడచిరి. నాఁడు పగలంతయు మహో
హవము జరిగి యెక్కుడుజూచినను జోన్ సేనలకే జయము కలుగుచు
రాఁగా సాయంకాల మగునప్పటికి బాస్టిల్ దుర్గమొక్కటి తక్క
శత్రువులకోట లన్నియు ఫ్రెంచివారి యధీనము లయ్యెను. ఆమె
యారాత్రి పట్టణమునకుఁ బోయి సుఖనిద్రపొంది తెల్లవాఱుజామున
మరల యుద్ధయాత్రకు వెడలెను. బాస్టిల్ దుర్గమును సాధించుట
యసాధ్యము గనుక స్వల్పసైన్యముతో దానిపై వెడలుట కర్తవ్యము
కాదని హితముచెప్పి సేనాధిపతు లామెను నిరుత్సాహపఱచినను,
ఆమె యణుమాత్రమును వెనుకంజ వేయక లగ్గలువట్టి యాకోట
సాధించుటకు నిశ్చయించి యాకోటవంక నడచెను. కోటముందు దామె
విగ్రహము కంటఁబడఁగానే ఫ్రెంచిసైనికులయొక్క దేహము
లుప్పొంగి పోయెను; ఇంగ్లీషు సైనికులయొక్క గుండెలు పగిలిపోయెను.
అది చదువుకొన్నవారు చదువుకొననివారును గూడ నేకరీతిగా
మంత్రములను మహిమలను నమ్మినకాల మగుటచే, నామె క్షుద్ర
దేవతల తోడ్పాటు కలదని యింగ్లీషుసేనలలో నెల్లను నమ్మకము

వ్యాపించెను. లగ్గలు పట్టుట కయి స్వయముగానే యామె నిచ్చెన యెక్కి కోటగోడమీఁదికిఁ బ్రాఁకుచుండెను. అప్పుడు శత్రువులచే విడువఁబడిన బాణమొకటి వచ్చి కంఠమునందు గ్రుచ్చుకొనఁగా నామె పట్టువదలి జలపూర మయిన క్రింది కందకములో తలక్రిందుగా కూలెను. ఇంగ్లీషువా రామెను బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించిరి గాని యింతలో నామె పక్షము వారువచ్చి యామెను సురక్షిత మయిన స్థలమునకుఁ గొనిపోయిరి. గాయముయొక్క బాధచేత నామె కన్నుల నుండి కొంచెము నీరు కారెను గాని యామె వెంటనే ధైర్యమువలం బించి తనచేతులతోనే బాణము నూడఁ బెఱికికొని కట్టుకట్టించుకొని మరలరణరంగమునఁ బ్రవేశించెను. తాను గాయపడుదునని యామె యీవఱకే చెప్పియుండి నందున సైన్యములో నింగుమూలమునఁ గొందలపాటు పుట్టలేదు. ఆమె యాకస్మికముగా మరల సమరతల మునఁ బొడచూపఁగానే ఫ్రెంచిసైనికుల యంతరంగము లత్యంతప్రమోద రసతరంగితములయి ద్విగుణితోత్సాహవంతము లయ్యెను. తాము కోటగోడనుండి కూలఁద్రోయుటచే నరచచ్చిన దనుకొన్న కన్నె కన్నుల యెదుట మరలఁబ్రత్యక్షము కాఁగానే యింగ్లీషుసైనికులస్వాంత ములు భయభ్రాంతములయి ద్విగుణీకృతనిరుత్సాహవంతము లయ్యెను. భయజ్వరావేశవివశు లైనయాసైనికులు కొందఱు మృత్యువు తమ మొగములఁ బ్రేలఁగా వివర్ణులయి ప్రతిపక్షులపక్షమున దేవత లాయుధ పాణు లయినిలిచి తమసేనలను తుత్తుమురుగా నఱకుచుఁ దమ ప్రక్కలఁ గనఁబడుచున్న వారని సంధి యెత్తినవారి వలెఁ బ్రల పించుచుఁ గాలునేతు లాడక వెఱ్ఱిచూపులు చూచుచు తడఁబడఁ జొచ్చిరి. ఆసంక్షోభమును జూచి యింగ్లీషు సేనానాయకుఁ డగుగ్లాస్సు డేలు తనసేనలోనెల్ల శూరాగ్రేసరు లనఁదగిన వీరభటులను వెంటఁ

గాని కోటలోపలఁ బ్రవేశించి పోరాడవలెనన్న చింతతో వంతెన మీఁదినుండి కోటగవనివంకఁ బోవుచుండఁగా, జోన్‌కన్య యాతనిని తారసించి యింతట నయినను లోఁబడవలసిన దని యాజ్ఞాపించెను. అతఁ డామె మాటలను లక్ష్యముచేయక ముందునకు నడచుచుండఁగా ఫ్రెంచివారు వేసిన ఫిరంగిగుండొకటి తాఁకి వంతెన విఱిగి దానితో సేనాధిపతియు వీరభటులును నదిలోఁ గూలి పంచత్వముగణాయి నొందిరి. ఇంతటితో సంపూర్ణవిజయము ఫ్రెంచివారికిఁ గలిగెను. హత శేషు లెదిరింపనయినను బ్రయత్నింపక [illegible] బడినవారి వలె ఫ్రెంచి సైనికులచేఁ [illegible]. ఈ మూఁడుదినముల యుద్ధములోను ఇంగ్లీషు సైనికులు [illegible] నేఁడని మిదివేలు మృతినొందిరి. [illegible] యయి యామె స్వస్థానమునకుఁ [illegible] జయ జయనినాదములు మిన్నుముట్టునట్లు [illegible] సూచకము [illegible] ప్రజల సాధువాదములతో దేవాలయమునకుఁ జని [illegible] దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు సల్పెను. ఇప్పటికి జోన్ చేసిన మొదటిప్రతిజ్ఞ నెఱవేఱినది. ఈశ్వరునియెడల సద్భావభక్తి విశ్వాసములు గలయొకప్రాణి లోకములో నెంతటి యద్భుతకార్యములను నిర్వహింపఁగలుగునో దీనివలనఁ దేటపడెను గదా! ఈవిజయదినము మొదలుకొని జను లీమెను "ఆర్లియన్సుకన్య" యని పిలువఁ జొచ్చిరి.

జోన్‌కన్య యార్లియన్సునగరముయొక్క ముట్టడిని విడిపించిన మఱునాఁడే తన ప్రతిజ్ఞాశేషమును నెఱవేర్చుటకయి ప్రయత్నముచేయ నారంభించెను. రీమ్సునగరమునందు ఛార్లెసును

జోన్ కె న్స్.

పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయువఱకును తన కిష్టమగు దివ్యాజ్ఞను తాను చెల్లించినట్లు కాదని యామె దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందుచేతఁ దనకుఁ గలిగిన గౌరవమును కష్టములను గాని యించుకను గణన చేయకయు మెయినెల పదవ తేదీనే యామె యార్లియన్సునగరమును విడిచి బ్లాయిన్ పట్టణమును జేరెను. అక్కడనుండి యామె యెంతో దీనముగాఁ బ్రార్థించుచు లేఖలఁ బంపినను ఛార్లెస్సు ప్రభువు [illegible] బహు స్థలములు ఇంగ్లీషుసేనలచే నాక్రమింపఁబడియుండుట తానున్నతావు కదలి రీముసనగరమునకు నెడలసాహసింపకుండెను. అది యట్లుండ నిచ్చట

నాగ్లియన్ను నగరములో [illegible] సేనాపతులు [illegible] కూడఁ గొన్ని విజయములనొందఁ [illegible] పడసలము సని యింగ్లీషు సేనాధి పతియైన సఫ్ఫోకు ప్రభువుచే రక్షింపఁబడుచుండిన జార్గోదుర్గ మును సాధించుటకు [illegible] సేనలతో వెడలి [illegible] దినములు పోరాడియు నేమియు [illegible]. ఈ వార్త తెలిసియు గానే జోన్‌కన్య వారి సాయము సమిత్తు [illegible] వచ్చెను. ఆమె రాకవలన ఫ్రెంచిసేనలలో నుత్సాహ [illegible] కాఁగా సనలీలగా విజయము కలిగెను. అక్కడ జరిగిన [illegible] యుద్ధమునందు సఫ్ఫోకుప్రభువు పట్టుకోఁబడి కారాగృహము [illegible]. ఇట్లు జార్గోదుర్గము లోఁబడగానే యితరదుర్గము [illegible] యింగ్లీషు సైనికులు శత్రువుల నెదిరించుటకై [illegible] యింతవఱకును మహాధైర్యశాలియని ప్రసిద్ధిగన్న [illegible] సేనానాయకులతోఁ గలిసి పలాయితు లయిరి. పాటో [illegible] జరిగినమహాయుద్ధములో స్కేల్సు ప్రభువు, [illegible] మొదలయిన ప్రసిద్ధు లయిన యింగ్లీషు [illegible] జోన్నుకన్యకు లోఁబడిరి. దైవ మాయ యేమో [illegible] దింగ్లీషు సైనికులు రెండు మూడువేలను [illegible] ఫ్రెంచిసేనలలో నొక్కఁడే హతుఁ డయ్యెనట! [illegible] సంపూర్ణ [illegible] జోన్‌కన్య తన సైనికు లను వారించి [illegible] గాయపడినవారి గాయము లకు చికిత్సఁ జేయుచు, ప్రాణోత్క్రమణదశయం దున్నవారి కీశ్వర భక్తినిగఱపి [illegible] శాంతిని గలిగించుచు, నుత్సాహములోఁ బనిచేయుఁ జొచ్చెను. తరువాత నామె సల్లె యను స్థలమునం దున్నరాజును గలిసికొని యానూతన విజయవార్తను స్వయముగాఁ దెలిపి, పట్టాభి షేకార్థము త్వరితముగ [illegible] వెడలుసట్లు రాజును బురికొల్పెను.

ఛార్లెస్సు మనస్సులో భయమువిడువనివాఁ డయినను, ఆమెకు మాఱు మాట చెప్పలేక జీన్ పురమువద్ద పదివండ్రెండువేల సేనలను గూర్చుకొని యామెవెంట రీమ్సునగరమునకుఁ బోవఁ బ్రయాణ మయ్యెను. అతఁడు జోనాఫార్కుయొక్క యసామాన్యసాహాయ్యముచేత త్రోవపొడుగునను నున్న ట్రాయస్ మొదలయిన పట్టణముల ననాయాసముగా స్వాధీనము చేసికొనుచుఁ బోయి జూలయి నెల 16 వ తేది సాయంకాలము జోనుకన్య యశ్వారూఢయయి తనప్రక్కను జనఁగా నురక్షితముగా రీమ్సునగరమునకుఁ బ్రవేశించెను. అమఱునాఁడే రాజుయొక్క పట్టాభిషేక మహోత్సవము మహావైభవముతో నడచెను. పవిత్రమైన యాసంస్కారము జరుగుచున్నంతసేపును జోన్ కన్య తన ధ్వజపటమును జేతఁబట్టుకొని రాజుప్రక్కను వేదికకడ నిలువఁబడి యుండెను. ఈవైదికకర్మ ముగియఁగానే యాకన్య దేహము పులకింప కన్నుల నానందబాష్పములు గాఱ వినయముతో రాజుపాదముల మీఁదఁ బడి "ఓమహారాజా! ఆర్లియన్సు నగరముయొక్క ముట్టడి విడుటయు మీరిక్కడ పట్టాభిషిక్తు లగుటయు నామూలమున జరుగవలెనని యుద్దేశించిన భగవత్సంకల్పము నెఱవేఱె నేను ధన్యురాలనైతిని." అని విన్నవించెను. ఈశ్వరుఁడు తనకు నియమించిన యాజ్ఞ పూర్ణముగా నెఱవేఱినందునఁ దా నిఁకఁ యూరికిఁ బోయి తొంటియట్ల యుండుటకయి యామె యభిలషించెను. ఆమె యక్కడనున్న సమయములో నామె తండ్రియు మేనమామయు నచ్చటికి వచ్చిరి. వారిని జూడఁగానే స్వగ్రామమునకుఁ బోవలె నన్న యభిలాషము మఱింత హెచ్చఁగా వారివెంట డొమ్రెమిగ్రామమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యామె రాజును బ్రార్థించెను. అయినను రా జామెవలన నింకను మేలును బొందవలె నన్న యాశతో నామె

పోక కనుమతింపక పోయెను. అందుచేత లోపలఁ దన కెంత యిష్టము లేకపోయినను, ఈశ్వరుఁడు తన్నుఁ జేయుమన్న పని యంతే యని నమ్మిన దైనను, రాజాజ్ఞ నుల్లంఘింపఁజాలక యందు నిలువవలసిన దయ్యెను. రాజు మూడుదినములు రీమ్సునగరమునం దుండి యచ్చట నుండి జోనుకన్య వెంటరాఁగా నైదుక్రోసులదూరములోనున్న యొక పుణ్యస్థలమునకు తనకృతజ్ఞతను దెలిపి యీశ్వరునికి వందనములు సమర్పించుటకయి పోయెను. అతఁ డచ్చట నున్నప్పుడు జోన్‌కన్యను బిలిచి కావలసినవరములను గోరుమని ప్రార్థించెను. ఆమె తన గౌరవము నిమిత్తమయి యియ్యఁ దలఁచిన బిరుదులను బహుమానములను సమస్తమును నిరాకరించి తన గ్రామమువారి కప్పటినుండి పన్నులు లేకుండ ననుగ్రహింపవలసిన దని వేఁడెను. ఆమె కోరినట్లప్పు డనుగ్రహింపఁబడిన రాజశాసనము తరువాత నన్నూఱు సంవత్సరములవఱకు నవిచ్ఛిన్నముగాఁ జెల్లెను.

రా జిట్లు విజయయాత్రలు చేయుచు ఫ్రాన్సుదేశమునకు రాజధానియైన పారీసు నగరమును సమీపించెను. జోన్ యుద్ధముల యందు మునుపటివలెనే ధైర్యసాహసములను సహనమును గనఁబఱచు చుండినను, తా నీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుచున్నదాన నని భావింపనిదయి యప్పటి యుత్సాహమును మాత్రము లేనిదయి యుండెను. రాజు సెంటు డెనిస్ దుర్గమునుండి తన పూర్వరాజధానిని జూచెను. రా జాదుర్గమును విడిచి కదల నొల్లకున్నను జోనుకన్య సేనలను నడుపుకొనిపోయి మొదటియగడితను దాటెను. అప్పు డా పట్టణము నింగ్లీషుసేనాధిపతులును బర్గండీ ప్రభువును పదివేల సేనలతోఁ గాపాడుచుండిరి. ఆమె యగడితను దాఁటి కొంతదూరము పోఁగ

గానేమియందు జలపూర్ణమయి దుస్తరమైన మహాపరిఖ యింకొకటి కానవచ్చెను. ఆమె యక్కడనుండి పూర్వరీతినే పట్టణమును ఫ్రెంచి రాజు నధీనము చేసి లోబడవలసిన దని యింగ్లీషుసేనాధిపతుల కాజ్ఞాపించినను, వా రామాటలను సరకు సేయక గేలి సేయుచు శరవర్షమును గురిపింప నారంభించిరి. అక్కడనుండి వెనుక మరల వలసిన దని ఫ్రెంచి సైనికు లామెను ప్రార్థించిరి గాని యామె వెనుకంజ వేసినదికాదు. ఆమె కాలి కొక గొప్ప గాయము తగిలినను బాధ దుస్సహముగా నుండినను కాలుగట్టుపక్క యొక దిబ్బ చాటున నిలుచుండి సేనలను ముందుకు నడుప నుత్సాహపరుచు చుండెను. చీకటి పడినతరువాత ఫ్రెంచిసేనానాయకుఁ డామెవద్దకు వచ్చి యామెను వెనుకకుఁ బంపివేసెను. ఈ యపజయమువలన హృదయము చెదరిన దయి యామె తా నీశ్వరాజ్ఞకు విరుద్ధముగా నడుచుచున్నందున ముందుగా దేవుఁడు తన కీయాపద్రూపమున హితోపదేశము చేయుచున్నాఁడని తలఁచి యిఁక ముందు యుద్ధసంబంధమును వదలుకొన నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె రాజుసన్నిధినుండి తొలఁగి స్వగ్రామమునకుఁ బోవఁదలఁచెనుగాని రాజును తదాస్థానమునందలి ప్రముఖులును సమ్మతింపక యిందే కొంతకాల ముండునట్లు బహువిధములఁ బ్రార్థించి యొడఁబఱిచిరి. అంతట రాజక్కడనుండి వెనుక మరలి బోర్జెస్ పట్టణమునందు శీతాకాలము గడచువఱకును నిలిచెను. ఇక్కడ నున్నకాలములో రా జామెకు ప్రభ్వీపట్టమును నామెకుటుంబమున కంతకు ప్రభుపట్టమును నొసఁగి గౌరవించెను. ఇట్లెన్ని గౌరవములు వచ్చినను జోన్ తన పూర్వవేషమును మార్చుకొనక, శుద్ధహృదయయై తనకాలము నీశ్వరసేవయందుఁ గడపుచుండెను.

ఇంగ్లీషుసేనలును బర్గండీ ప్రభువు సేనలును వచ్చి ఫ్రెంచివారి దైన కాంపేనుదుర్గమును ముట్టడించిరి. ఆపట్టణమును విడిపించుట కయి కొంత సేనతోఁ బోయి జోన్‌కన్య శత్రువులను తలపడెను. ఆమె యుద్ధమునం దనన్యసాధారణశౌర్యమును గనఁబఱచి పోరాడినను కడపట శత్రువులచేఁ బట్టుపడి కారాబద్ధురాలుగాఁ జేయఁబడెను. ఆమెపాటును జూచి తమప్రాణము లైన నిచ్చి యాధీనురాలిని విడిపింపవలసిన ఫ్రెంచిసైనికులు పౌరుషమును విడనాడి స్వప్రాణరక్షణార్థము పారిపోయిరి. అప్పు డింగ్లీషుసేనలలో ఫ్రెంచిరాజ్యమంతయుఁ దమకు లోఁబడినంత సంతోషము గలిగెను. ఆమె వచ్చునంతవఱకును తా మెక్కడఁ జూచినను జయము పొందుచుంటి మనియు, తమ యాపదలకెల్ల నామెయే మూల మనియు, ఆమె దయ్యములసాహాయ్యమునఁ దమ్ము [illegible] జేయుచువచ్చిన దనియు, ఆమెను మరల ప్రాణములతో విడిచిన పక్షమున తమకుముప్పు నిశ్చయ మనియు, ఇంగ్లీషువారు నమ్మి యామెయెడల నత్యంతక్రోధులయి యుండిరి. అందుచేత నొకస్త్రీ యామె మంచిదైవభక్తురాలనియు నీశ్వర ప్రసాదము గలదనియు చెప్పినంతమాత్రమున పారీసునగరమునం దాస్త్రీని బ్రతికి యుండఁగా బట్టలకు నిప్పంటించి కాల్చి చంపిరి.

ఆఱుమాసములు చెఱసాలయం దున్నతరువాత జోన్‌కన్య నాకాలమునం దింగ్లీషురాజయిన హెన్రీ యున్నటువంటి రుయాన్ పట్టణమునకుఁ గొనిపోయిరి. యుద్ధమునందుఁ బట్టుపడిన శత్రువీరుల నాదరముతోఁ జూచుట యాచార మయినను, ఇంగ్లీషువారు యుద్ధధర్మములను పాటింపక నీతిమాలినవా రయి జోన్‌కన్యయెడల మిక్కిలి క్రూరముగాఁ బ్రవర్తించిరి; ఈమెకాళ్ళకు సంకెలలు వేసి పగలెల్లను బంధించి యుంచుచు వచ్చిరి; రాత్రులు మొలకు బలమైనయినుప

గొలుసును జొట్టి కట్టి కదల మెదల నవకాశము లేకుండఁ జేయుచు వచ్చిరి. వా రామెప్రాణముల నేలాగునసైనఁ దీయ నిశ్చయించుకొన్నందున, దయ్యములను వశపఱచుకొని యీశ్వరద్రోహిణియయ్యె నన్న మహాదోషము నామెయం దారోపించి విచారణనిమిత్తమామెను మతాచార్యులయధికారమున కొప్పగించిరి. లౌకికవ్యవహారానుసారముగా విమర్శించెడుపక్షమున నామెయం దారోపింపఁ దగిననేరమేదియు లేదు. వారు చేయఁదగిన దంతయుఁ గొంత విడుదలసొమ్మును స్వీకరించియో శత్రువులచేఁ బట్టుపడిన తమవారికి పరివర్తనముగానో యామెను విడువవలయుట తప్ప వేఱేదియు నుండదు. ఈవిమర్శ పయికి న్యాయముగాఁ గనఁబడుట కయి పన్నినతంత్రమేగాని న్యాయాధికారులుగా నిర్ణయింపఁబడిన యాచార్యపీఠము వా రాపఱకే యామెకు ప్రాణాంతదండనమును విధింప నిశ్చయించుకొని యుండిరి.

ఆమె నావఱకు రహస్యముగ పదునేనుమాఱులు విమర్శించినను, బహిరంగముగా విచారణ చేయుట కయి 1431 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల 21 వ తేదిని ధర్మాధికారులవద్దకుఁ దెచ్చి నిలిపిరి. ఆమె పక్షమున వాదించుటకయి న్యాయవాదుల నెవ్వరి నంగీకరింప లేదు. ఆమె కప్పు డున్న బలమంతయు తాను నిర్దోషురాలనని దృఢముగా నమ్మి యుండుటచేఁ గలిగినధైర్యబలమును పరమేశ్వరభక్తిబలమును ఈరెండుబలములును గలిగి యుండుటచేత నణుమాత్రమును జంకక విపక్షులముందు నిశ్చలురాలయి నిలిచి యుండెను. వక్రస్వభావులైన యాధర్మాధికారు లామె నేమారుపాయముచేతనైనను వంచించి ప్రశ్నలు వేసి పడఁద్రోసి దోషురా లనిపింపవలెనని కుతంత్రములుపన్ని కుయుక్తులు చూపి యేమేమో ప్రశ్నలు వేసిరిగాని యామె చెప్పిన యుత్తరములలో దేనివలనను నామెయందు దోషారోపణము

చేయుట కవకాశము దొరకలేదు. నీవు పురుషవేషము నేలవేసితి వని వా రడిగినప్పు డామె యీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వేసితి నని యుత్తర మిచ్చెను. ఆమె యీశ్వరద్రోహిణి యని సిద్ధాంతము చేయుటకై యీయంశమే ప్రబలమయినట్లు వివేకహీను లైన యామతాచార్యుల దృష్టి కప్పుడు కనుపట్టెను. విచారణసమయమునం దామెవర్తనమును జూచుచుండిన యొక యింగ్లీషువాఁడు "యీయుక్తమకన్య యింగ్లీషు జాతి దయ్యెనా యెంతటి శ్లాఘాస్పదురాలుగా నుండును!" అని పలుకుచు నాశ్చర్యపడెను. అప్పు డామె ధర్మాధికారు లామెకు దయ్యాలమారితనము నారోపించుచు పండ్రెండు నేరములు మోపి పారీసునగరవిద్యాగురుపీఠమువారు వారితీర్పును స్థిరపఱిచిరి. ఆమె చెఱసాలయం దుంచఁబడిన తరువాతి సంవత్సరమున నఁగా 1431 వ సంవత్సరము మేయినెల 24 వ తేదీని మతాచార్యు లామె యపరాధినిగా నిర్ధారణము చేయఁబడె నని బహిరంగముగాఁ దెలిపిరి. తరువాత వారముదినముల కొక మతాచార్యుఁడు ధర్మాధికారులచే నియమింపఁబడి యామె యున్నకారాగృహమునకుఁ బోయి మఱుదినము ననే యామె రుయాన్‌పురియందలి యంగడివాడవద్ద తగులఁబెట్టఁబడు నట్లు తీర్పు చేయఁబడె నని చెప్పెను. తనకు విధింపఁబడిన యాక్రూర మరణదండనవార్తను వినఁగానే ధైర్యమును గోలుపోయి యామె దీనముగా విలపించెనుగాని శీఘ్రముగానే మరల ధైర్యమవలంబించి శాంతచిత్త యయ్యెను. ఆయుధపాణు లయిన యెనిమిదివందల యింగ్లీషుభటు లామెను కాచి రాఁగా నామె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడెను. ఆమె త్రోవపొడుగునను తనయాత్మ నీశ్వరసమర్పణము చేయుచు భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చిన నిష్కళంక ప్రార్థనలను విని చూడవచ్చినవా రనేకులు కంట తడిపెట్టి యేడువసాగిరి; ఆమె కీశిషు

కలిగించుటలో సహాకారు లయి యామె చావును జూచి సంతోషింప వలెనని బయలుదేఱినవారు సహిత మనేకులు గుండెలు పగిలి నడి దారినుండి వెనుకకు మరలిపోయిరి. ఆమె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁ బడునప్పటికే నిర్దయు లయిన మతాచార్యు లక్కడ కాష్ఠములను పేర్పించి చితి నమర్చి తమ క్రూరకిరాతకృత్యమును నెఱపుటకు సంసిద్ధు లయి తమ ద్వేషాగ్నికి బలిపెట్టఁ దలఁచిన యానిర్దోషురాలి రాకను వేచియుండిరి. దుఃఖకర మయిన తరువాతి క్రూరహింసాకర్మమును పెంచి చెప్పుట యుచితము కాదు. ఆమె చితిపయి కెక్కి, వెనుక వయిపున పాతిపెట్టఁబడిన నిలువుగుంజ కంటఁగట్టఁబడి నిలిచి, విస్పష్ట మయిన కంఠస్వరముతో తనదోషములను మన్నింప నీశ్వరుని ప్రార్థించి, తనయెడల సపరాధు లయినవారి నందఱిని క్షమింప భగవంతుని వేఁడి, యీశ్వరేచ్ఛ నెఱవేఱును గాక యని పలికి యూరకుండెను. ఆమాటలు చెవినిఁ బడఁగానే యామె నపహసింప నిశ్చయించుకొని వచ్చినవారు సహిత మనేకులు కన్నులనీరు కార రోదనము చేయఁ జొచ్చిరి; ఆమె క్రూరవధను గన్నులారఁ జూచి సంతోషింపవలె నని వచ్చి యున్నతాసనముల నలంకరించియున్న దయాశూన్యు లయిన మతాచార్యు లనేకు లచ్చట నిలువలేక బలివేదికను డిగ్గి వెడలిపోయి రఁట! మతపిశాచావేశపరవశు లయి దయాధర్మదూరు లయి యుండు మతాచార్యకిరాతులను మించు ప్రత్యక్షరాక్షసులు లోకములో వేఱొక రుండఁజాలరు గదా! కాష్ఠమునకు నిప్పంటింపఁబడిన యల్పకాలము లోనే క్రైస్తవు లని చెప్పఁదగిన విరోధు లగు నింగ్లీషువారి క్రోధా గ్నికిని మతాచార్యుల ద్వేషాగ్నికిని బ్రజ్వలిత మయిన కాష్ఠాగ్నికిని నిర్మల చరిత యయిన యాసాధ్వీమణియొక్క యనిత్యదేహ మాహుతి యయ్యెను. ఈక్రూరహత్య ముగియునప్పటికెల్ల నెల్లవారి మనస్సుల

లోను తాము దేవకూఁతను నిష్కారణముగాఁ జంపి పాపము కట్టు
కొంటి మన్న విచారము గలిగెను. కొందఱామె దేహము దహింపఁ
బడుటకు ముందుగా తమ దేహములు దహింపఁబడిన మేలుగ నుండునని
తలఁచిరి. మూఢవిశ్వాసములును మతోన్మాదమును మనుష్యుల
మానవత్వమును బోఁగొట్టి వారిచే నెటువంటి క్రూరకృత్యము
లను జేయింపఁజాలవు? అటువంటి యమానుషశౌర్యమే యీకాలము
నందుఁ జూపఁబడినయెడల శత్రువులు సహితము మామెను శ్లాఘించి
పూజించి యుందురు కదా! ఈవరహత్య కొడిగట్టిన స్వదేశీయులైన
మతాచార్యులకును పరదేశీయులైన యింగ్లీషు వారికిని నిది తీరనియప
కీర్తిగా నున్నది. పాపకార్య మెప్పుడును జయప్రదము కాదు. స్వప్ర
యోజనార్థముగాఁ దమపక్షమున చేరిన బర్గండీప్రభు వెనుకు తిరుగుట
చేతను క్షంతవ్యముగాని యీక్రూరహత్యవలనఁ గలిగిన జనద్వేషము
చేతను క్రమక్రమముగా నింగ్లీషువారు ఫ్రాన్సుదేశములోని తమ
రాజ్యము నంతయు నల్పావశిష్టముగాఁ గోలుపోయి స్వదేశమునకు
మరల వలసినవా రయిరి. ఆకన్యకామణివలనఁ దా నంత మహోప
కారము నొందియుఁ దన యుపకర్త్రి తన నిమిత్తమయి శత్రువులపా
లయి సంవత్సరకాలము చెఱసాలయం దుండినప్పు డామెను విడిపించుట
కయి ప్రయత్నింపక యుపేక్షించిన ఛార్లెస్ రాజును మిత్రద్రోహియు
మహాపాపియు నని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు ఛార్లెస్ రాజ్యలాభమును
బొంది చిరకాలము పాలనము చేసినవాఁ డయ్యును మనశ్శాంతి లేక
తుదకుఁ దనకొడుకే తనకు విషముపెట్టు నన్న భీతిచేత నాహారమును
విసర్జించి పస్తుపడి కృతఘ్నున కర్హమయిన యపాత్రపుచావే చచ్చెను.
విమర్శ యని పేరుపెట్టి న్యాయాధికారులమని ధర్మస్థానమునఁ గూరు
చుండి యన్యాయముగా నిరపరాధినికి మరణదండనము విధించిన

పాపము మనస్సును బాధింపఁగా మతాచార్యసంఘమువారు 1456 వ సంవత్సరమున మరల రీమ్సునగరమునందుఁ గూడి పునర్విమర్శ చేసి వెనుకటితీర్పును త్రిప్పివేసి జోన్ నిరపరాధిని యని తీర్పు చెప్పిరి. దొంగలు పడినయాఱునెలలకు కుక్క మొఱిగినదన్నట్లు నిర్దోషిణి చంపఁబడిన యిరువదియైదు సంవత్సరములకు గురుపీఠమువారు చేసిన తీర్పు నెంతెసి మెచ్చుకోవచ్చును! ఈసాధ్వియొక్క యత్యద్భుత కార్యములను వర్ణించుచుఁ దరువాతి కవులు ప్రబంధములను జేసిరి; విద్వద్గాయకులు నాటకములను గీతములను రచించి యాడి పాడి; దేశమందంతటను [illegible] ప్రజలును ప్రభువులును ప్రతిరూపములను [illegible]. రుయాన్ [illegible] దామె యగ్నిలో నాహుతి చేయఁబడిన వేదికయందు సుందరమయిన మందిరము కట్టఁబడి యామె గుణవర్ణనము శిలాక్షరములుగా నిగనిగలాడు పాలరాయి పయిని చిత్రింపఁబడెను.

Mrs. ELIZABETH FRY.

ఎలిజబెత్ ఫ్రైదొరసాని.

ఫ్రైదొరసాని 1780 వ సంవత్సరము మెయినెల 21 వ తేదీని ఇంగ్లండుదేశమునందు జనన మొందెను. ఆమెతండ్రిపేరు జాన్ గర్నీ; తల్లిపేరు కేథరైన్ బెల్. ఆమెతల్లిదండ్రు లిరువురును ధనసంపన్నము లయి సుప్రసిద్ధము లయినవంశములయందు జనియించినవారు. తండ్రి మహాధనసంపన్నుఁడు; తల్లి విద్యారూపగుణసంపన్నురాలు. ఎలిజబె త్తనునది పసితనములో జననీజనకు లీమెకుఁ బెట్టినకన్యకానామము; ఫ్రైయనునది వివాహబంధమువలనఁ గలిగిననామము. తల్లిదండ్రు లకుఁ గలిగిన పండ్రెండుగురుబిడ్డలలో నీమె మూఁడవది. ఈమెకు తోఁడబుట్టినవాండ్రు నలుగురును తోఁడబుట్టిన వడుచు లేడుగురును నుండిరి. బాల్యమునం దీమె చురుకుఁదనమును సూక్ష్మబుద్ధియుఁ గలదియేనైనను విద్యయం దంతగా శ్రద్ధవహించి పేరుపొందినది కాదు. శైశవమునం దీమె పుష్పములయందును సృష్టివైచిత్ర్యముల యందును, ప్రీతికలదయి, తల్లివెంట నుద్యానవనమునందుఁ దిరుగు

నవ్వుచు వృక్షలతాదులయొక్కయు పుష్పపల్లవాదులయొక్కయు సౌందర్యమున కాశ్చర్యపడుచు డెందమునం [illegible] చుండెను. ఉత్తమప్రవర్తనము గలదియు విద్యావతియు నైనతల్లి యొక్క సుగుణ సంపదను బట్టి యీచిన్నది దయార్ద్రహృదయ [illegible] బీదలయొక్కయు వ్యాధిగ్రస్తులయొక్కయు [illegible] [illegible] యుపచారములుచేసిన మంచిమాటలచేతను వారి నాదరించుచు [illegible] ఉగ్గుపాలనాటి నుండియు పరోపకారచింతనము గలిగి యీమ [illegible] [illegible] పోవలె [illegible] [illegible] యీమెకు [illegible] సంభ వించెను. ఇట్లు 1792 వ సంవత్సరము [illegible] సంభవించునప్పటికి తల్లికడుపునఁ బుట్టిన [illegible] సంతా నమునకు పదునేడేండ్లప్రాయమును కనిష్ఠసంతానమునకు రెండేండ్ల యీడును నుండెను. ఈమెతండ్రి తనబిడ్డలు మంచివారును సమర్థులును గావలె నన్నయభిలాషతో వారికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుట యం దత్యంతశ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఈమె చిత్రలేఖనమునందును సంగీతమునందును నాట్యమునందును మహాసమర్థురా లయ్యెను. ఈమెకంఠస్వరము కిన్నరస్వరమువలె నత్యంతమధురమై వినువారి వీనులకు విందు గొలుపుచుండెను. అశ్వారోహణమునందుసహిత మీమెకు నిరుపమాన మైనప్రవీణత కలిగి యుండెను. ఈమె తన యక్క లిద్దఱివలె నంతచక్కనిది కాకపోయినను, పలుచని పొడవైన శరీరమును పట్టువలె మృదువైనదీర్ఘశిరోజములును కలకలలాడెడు నవ్వుమొగమును గలదై యుత్తమమునీద రూపవతి యనఁదగినదిగానే యుండెను. ఈమె బాల్యావస్థలో తాను పట్టినపట్టేకాని యితరులు చెప్పినమాట వినకుండెడుస్వభావము కలదిగా నుండె నఁట! పెంకెప ట్టని యీకాలములో నెల్లవారును భావించి గర్హించిన యీగుణమే

పెద్ద పెరిగినతరువాత సత్కార్యాచరణమునందలి నిర్నిరోధ మైన పూని కగా మాత్రి యీమె కమూల్యభూషాలంకార మయి యెల్లవారల శ్లాఘ నకును యోగ్య మయ్యెను. పదునాలుసంవత్సరముల ప్రాయ మప్పు డీమెకు వచ్చిన యొక గొప్పవ్యాధి వలననే యీమెకు పరార్థపరత్వ మధిక మయినను, 1798 వ సంవత్సరారంభమున వినఁ దటస్థించిన యొక మతగురువుయొక్క ధర్మోపన్యాసమువలన నీమె పునస్సృష్టి యైనట్లు పూర్ణముగా మాఱిపోయెను. పదునేడేండ్లప్రాయమునం దుండిన యీమె యప్పుడు తనగ్రామములోని బీదబిడ్డల విద్యాభివృద్ధి నిమిత్తమయి యొకపాఠశాలను ప్రథమమున నొక్క పేదబాలు నితో నారంభించెను. ఆపాఠశాల దినదినాభివృద్ధినొంది యల్పకాలము లోనే పెద్దదయి, ఆమె వివాహానంతరమున పితృగృహమును విడిచి భర్తృగృహమునకుఁ బోవలసివచ్చినప్పటి కెనుబదియేడుగురు బాలు రను బాలికలను గలదియయ్యెను. ఆపాఠశాలయందలి పిల్లలు విద్యా బుద్ధులయందు వృద్ధిఁ బొందుటయేగాక యీమెయం దత్యంతాను రాగము గలవారయి యీమె వియోగమునకు తల్లిని విడువవలసిన బిడ్డలవలెఁ బరితపించిరి. అంత పెద్దపాఠశాల నన్యులసాహాయ్యమును గోరక యొక్కతెయు నామె యెట్లు సమర్థతతో నిర్వహింపఁ గలిగె నదో యాశ్చర్యముగా నున్నది.

ఈమె తనకు పందొమ్మిదియేండ్లు నిండినతరువాత 1800 వ సంవత్సరమునందు ఆగష్టునెల 19 వ తేదిన జోసఫ్ ఫ్రైయను నాతనిని వరించి వివాహము చేసికొనెను. అతఁ డొక గొప్పవాణిజ్య సంఘము నందు భాగస్థుఁడుగా నుండెను. ఈవధూవరు లిరువురును పరస్పరాను రాగము గలవారయి, శరీరములు వేఱైనను మనస్సొక్కటియే యైన యైకమత్యముతోఁ గలసి మెలసి వర్తించుచుండిరి. భర్తయం దవ్యా

జానురాగము గలది యగుటచేత భార్య హృదయపూర్వకముగా భర్తకు విధేయురా లయి తదాజ్ఞానుసారముగా మెలఁగుచుండెను. భార్యయందు విశుద్ధ ప్రేమము గలవా డగుటచేత భర్తయు భార్య మాటయం దాదరము గలవాఁ డయి యామె మనస్సు కనిపెట్టి యను కూలుఁ డయి ప్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లు ప్రతివిషయమునందును దంపతులమనస్సు లొక్కటి యయి యేకీభవించు చుండుటవలన గృహము నిరంతరసుఖదాయక మయి భూతలస్వర్గమువలె నుండెను. ఆమె గృహవ్యయములను గూర్చి సరియైన లెక్క లుంచి, భోజనవ్యయ ములు, వస్త్రములు, తోఁటఖర్చులు, సేవకులజీతములు, ధర్మము మొదలయినవి వేఱువేఱుగా పద్దులు వ్రాయుచు నేమియు దుర్వ్య యము కాకుండ నాదాయవ్యయములను చక్కఁగా విమర్శించు చుండెను; సేవకులయం దనురాగము గలదయి వారిమనస్సులు నొప్పిం పక వారివలన నేర్పుతోఁ బనులు గొనుచు వారి ప్రేమకుఁ బాత్రురా లయ్యెను. విద్యావతు లయిన యువతులు భర్తల కడఁగి యుండరనియు గృహకృత్యములను నిర్వహింపఁ జాలరనియు ప్రలపించెడు మన యార్యావర్తములోని యపూర్వబుద్ధిమంతు లీకాంతామణియొక్క పవిత్ర చరిత్రమును జదివినయెడను విదుషీ విదూషకులు గాక బుద్ధి తెచ్చుకొందురుగాక.

భర్తవలన నీమెకు పదునొకండుగురు బిడ్డలు పుట్టిరి. బిడ్డల యం దీమె యపార ప్రేమము గలదయి వారిసంరక్షణము నితరులకు విడిచిపెట్టక స్వయముగా తానే చేయుచు, కొంతయీడు వచ్చువఱ కును రాత్రిం దివములు వారి నెప్పుడు నేమఱక కంటికి ఱెప్పవలె సదా కాపాడుచుండెను. వారిలో నెవ్వరి కెంత చిన్నజబ్బు చేసినను వారి యల్పబాధను సహితము చూచి సహింపలేక శోకించుచు, కావలసిన

ఘుహారములను పథ్యపానములను తానే చేయుచు, వారు స్వస్థతపడు నంతకును మనశ్శాంతిలేక పరితపించుచుండును. పిల్లలును తల్లియెడల నపరిమితప్రేమ గలవారయి, తల్లి యొక్క నిమిషము తమకంటఁ బడకపోయిన పక్షమున మిన్ను విఱిగి మీఁదఁ బడినట్లు లేమియుఁ దోఁపక విచారగ్రస్తులయి యుండి దూరమునుండి యామె కంఠ స్వరము వినఁబడగానే పట్టరాని యానందముతో నెదురుగా పరుగెత్తు కొనిపోయి తల్లిని కౌఁగలించుకొనుచుండురు. ఇట్లీమె బిడ్డలయం దింత ప్రేమ చూపునదిగా నుండినను, పిల్లల నల్లరిచేయనీయక వారినెల్లప్పు డును నాజ్ఞాబద్ధులను గానే యుంచుచుండెడిది. వారిని తనకిష్టములేని పనినుండి మరలించుట కయి యొక్క పరుషోక్తిసహితమునోటినుండి వెడలవలసిన యక్కఱ లేక ప్రేమాస్పదము లయిన కన్నులనుండి వెలు వడెడి యనంగీకారసూచకమైన యొక్క చూపో భ్రూసంజ్ఞయో చాలి యుండును. ఇట్లు ప్రేమానుబంధముచేత బద్ధులయి యామె కాజ్ఞానువర్తులయి భయభక్తులు చూపుచు మెలఁగుచుండెడివారొక్క బిడ్డలుమాత్రమే కారు, దాసదాసీజనులును ఆమె యెడల మాతృ భక్తి కలవారయి స్వకృత్యముల నణుమాత్రము నేమఱక, ఆమె యాజ్ఞల నతిక్రమింపక పరమవిధేయులయి శ్రద్ధాభక్తులతో జరుపు చుండెడివారు. ఆమె తనపరివారమును స్వకుటుంబములోనివారిని గానే భావించి ప్రేమించుచు, వారు ప్రమాదవశమునఁ జేసిన తప్పు లను క్షమించుచు, వారిని దన బిడ్డలవలెనే యాదరించుచుండినను, వారిని మనస్సువచ్చినట్లు తిరుగనీయక యెప్పుడును తగిన కట్టుపాటు లోనే యుంచుచుండెను. అందుచేత వారు తమ యజమానురాలి యెడల భక్తివిశ్వాసములు కలవారయి సర్వదా వినయవిధేయతలతో సేవించుచు, తమపనుల నత్యంతశ్రద్ధాళువులయి యుక్తకాలములలో

నిర్వహించుచు, ఆమె యాజ్ఞలనెల్ల శిరసావహించి హృదయపూర్వకముగాఁ జేయుచు ఆమె నిమిత్తమయి యావశ్యకమైనయెడలఁ దమ ప్రాణముల నైన సమర్పించుటకు సంసిద్ధులయి యుండునంత యనురాగము గలవారయి యుండెడివారు.

1813 వ సంవత్సరమునందు లండన్ నగరమునందలి 'న్యూగేట్' (నూతనద్వారము) అనుపేరుగల ప్రధానకారాగృహములో నుంచఁబడియుండు స్త్రీలయొక్క దుస్థితినిగూర్చి శోచనీయములయిన కథలు ఫ్రైదోరవానియొక్క చెవి సోఁకెను. వారి దుఃఖకథలను విని యామె మనస్సునందు సంతాప మొంది తనసహోదరీతుల్యలయిన యాయభాగ్యురాండ్ర యొక్క దౌర్భాగ్యమును గొంతవఱకైనను దొలఁగించి వారిని మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుట యెట్లు సాధ్యమగునా యని యామె తలపోయఁ జొచ్చెను. ఆచెఱసాలలోని యున్నాఱు ఘనగజములు వైశాల్యముగల నాలుగుచిన్నగదులలో మున్నూఱుగురు కారాబద్ధురాండ్రు వారివారి బిడ్డలతోడఁ గూడ నుంచఁ బడిరి. వారిలోఁ గొందఱు అపరాధినులు, కొందఱు నిరపరాధినులు; కొందఱు విమర్శింపఁబడి దోషస్థాపనానంతరమున శిక్షింపఁబడినవారు; కొందఱింకను దోషనిర్ధారణము లేక విమర్శార్థము తేఁబడినవారు; కొందఱు నరహత్యాది ఘోరపాపముల కొడిగట్టిన కఠినచిత్తురాండ్రు; కొందఱు దారిద్ర్యదోషముచేత నల్పాపహారవస్తుచౌర్యాదులకు లోఁబడవలసినవారయిన పశ్చాత్తప్తచిత్తురాండ్రు ఇట్టి నానావిధవిశేషగుణములవారందఱు తారతమ్యవిభేదము లేక యేకసమూహముగా నక్కడఁ జేర్పఁబడియుండిరి. వారికిఁ బ్రొద్దు గడచుటకక్కడ పని యేమియు లేదు; వారు యుక్తముగా నడచుచున్నారో లేదో చూచుటకుఁ దగిన పయిపరామర్శయు లేదు; అందఱిపైని కారా గృహాధి

కారి యొకఁడును వానికి సహాయుఁడుగా బాలుఁ డయిన యూతనికొడు కొకఁడును అధికారము చెల్లించుచుండిరి. వారిలోఁ జెక్కుండ్రకు మఱికిపేలికలును చింపిగుడ్డలును దక్క నంగములను గప్పుకొనుటకుఁ దగినవస్త్రము లయినను లేవు. వారు వంట చేసికొన్నను, భుజించినను, వసించినను, కూరుచున్నను, శయనించినను, మఱి యేమి చేసికొన్నను, ఆనాలుగు చిన్నగదులలోనే చేయవలెను. వారక్కడ సామాన్య ముగా నొండొరులను తిట్టుకొనుచు, శపించుచు, అవాచ్యములు పలుకుచు, అసహ్యము లయినపాటలు పాడుచు, కాలము గడుపుచుందురు. కారాగృహమును సందర్శింప వచ్చినవారెవ్వరయిన నా మార్గమున బోవఁ దటస్థించిన పక్షమున వారందఱును గుంపుగా ద్వారముల కడఁ జేరి 'ఆకలి' 'అన్నము' అని యఱచుచు, కడుపులు నోళ్ళు బాదు కొనుచు, డబ్బు నిమిత్త మినుపకడ్డీల సందులలో నుండి చేతులు చాచుచుందురు; వచ్చినపుణ్యాత్ములలో నెవ్వరయిన జాలి పడి చేతులలోఁ గాను వీసము లేవి యయినఁ బెట్టినపక్షమున వానిని వెంటనే చెఱసాలలోని కల్లంగడికిఁ బంపి మద్యము తెప్పించుకొని త్రాగు చుందురు. వారి పరిభాషయం దన్న మనుమాటకు కల్లనియే యర్థము. వారిలో సాహసికురాండ్రు కొందఱు ద్వారముల సమీప మునకు వచ్చినవారి వస్తువులను చేతులు చాచి బలవంతముగా నూడఁ బెఱికికొనుటయుఁ గలదు.

ఒకనాఁడు మాననీయు లయిన సుందరు లిద్ద ఱా కారాగార మును జూడఁ బోయిరి. వారుకొంతసే పితర విషయములను గూర్చి మాటాడిన తరువాత చెఱసాలలోని స్త్రీల స్థితిని బాగుపఱుచుటను గూర్చి ప్రస్తావన చేయఁగా కారాగృహాధికారి "వారు బాగుపడుట స్వము. నామాట నమ్ముఁడు. వారు బాగుపడుటకు శక్యము

కానంత దుర్వృత్తిలోను పాపములోను మునిఁగి యున్నారు." అని గంభీరస్వరముతోఁ జెప్పెను. అప్పటి కారాగారాధిపతులు చిరకాలాగతాచారప్రభావమును బట్టి దయావిహీనహృదయు లయి, కారాబద్ధుల సంస్కారమును గూర్చి యెవ్వ రయిన ముచ్చటించినను వారి మాటల నాదరింపక వారిని తిరస్కారదృష్టితోఁ జూచి పరిహసించు నంతటి కఠిన దశకు వచ్చియుండిరి. అప్పు డానుంతరులలోనుండి మృదుమధురస్వరముతో "దేవుఁడు తలఁచు కొన్నను వారు బాగు పడరా? వారు దేవుని శక్తికి మించి యున్నవా రని మీయభిప్రాయము కాదనుకొనెదను." అని యొకవాక్యము వెలువడెను. ఆమాట విని యులికిపడి యతఁ డావాక్యములు వచ్చినవంకకు దృష్టిపఱపి, దీర్ఘశిరోజములతోడ దయారస మొలుకుచున్న శాంతముఖముతోను మహోత్సాహముచేతఁ బ్రజ్వరిల్లుచున్న వెలితిళుకుఁ గన్నులతోను నిలుచుండి ధీరత్వము మూర్తీభవించినట్టున్న పొడవయిన సుందర విగ్రహమును బొడగాంచి, క్షణకాల మేమి చెప్పుటకును తోఁచక యూరకుండి కడపట "నాయభిప్రాయ మదికాదు. ఈ కారాగృహమునందు మతబోధచేయుట కయి నియమింపఁబడి యున్న మతాచార్యునకు వీరిని బాగుచేయుట యసాధ్య మయిన దని చెప్పుటతప్ప నాయభిప్రాయము వేఱొకటి కాదు." అని తడఁబడుచుఁ బలికెను. పయి యట్లు పలికిన యామె మన ఫ్రైదొరసానియే యని దీనిం జదువువారికి వేఱుగఁ దెలుపవలసిన యావశ్యక ముండదు కదా! ఆనాటి కాచెలికత్తె లిద్దఱును వారియొద్ద సెలవు గయికొని వెడలిపోయిరి. ఇట్లు వెంటఁబోయిన రెండవయామె ఫ్రైదొరసానియొక్క యక్క పెనిమిటియు పరోపకారములయం దసమానదీక్ష వహించినవాఁడును నయిన సర్ ఫవెల్ బక్స్టన్ దొరవారి సహోదరి యగు అనా బక్స్టన్ కన్య.

తరువాతఁ గొన్నిదినములకు ఫ్రైదొరసాని యొక్కతెయు నొంటిగా మరల కారాగృహమునకు వచ్చెను. ఆమె చేతిలో నప్పు డొక్క పుస్తక ముండెను. ఈసారి కారాగృహాధికారు లామె నెక్కువ గౌరవముతోఁ జూచి యాదరించిరి. వారి యాదరణకు సంతోషించి యామె కారాబద్ధురాం డ్రయి యున్న స్త్రీలలోఁ గొంతసేపు త న్నొంటిగా విడిచి వారితో మాటాడుట కంగీకరింపుఁడని కోర — వారిని బాగుచేయఁ బ్రయత్నించుట నిష్ఫల మనియు, వారితో నొంటిగా నుండుట యపాయకర మనియు చెప్పి, కారాగృహాధికారియు మతాచార్యుఁడును ఇతర రాజపురుషులును ఆమెను నిరుత్సాహపఱిచి యామె యుద్యమమును వారింపఁ జూచిరి గాని వారిమాట లామె చెవులలో దూఱినవి కావు. ఆమాటలవలన నామె యొంతమాత్రమును భయపడక, భగవంతుఁడు తనకుఁ రక్షకుఁ డయి యుండఁగా నితరులవలనఁ దన కపాయము రాఁజాల దని పలుకుచు, కృతనిశ్చయురా లయి తన పట్టును విడువకుండెను. అంతటి దృఢమనస్కురా లయి యున్న యామె ప్రార్థనలను త్రోసివేయఁజాలక తుదకు, బందీశాలాధ్యక్షు లంగీకరింపవలసినవా రయిరి. ఎంత చెడి హీనదశయం దున్నవా రయినను తనకువలెనే నిత్యము లయిన యాత్మలు గలవా రయి, అజ్ఞానాంధకారముచేతఁ గన్నుఁ గానక పాపపంకమునఁ బడినవా రయినను పశ్చాత్తాపవలంబదండముచే మరల లేవఁ దగినవా రయి; అరివర్గ పిశాచావేశముచేత మతిచెడి ధర్మముతోడి పోరాటమునకుఁ బూనినవా రయినను దయనీయ లయిన యబలలే యయి, తన సోదరీతుల్య లయిన యీశ్వరపుత్రికలవద్దకుఁ బోవునప్పు డాత్మసంరక్షణార్థముగా నామె కేమిసాధనములు కావలెను? ఈశ్వరభక్తియే యామెకు వజ్రకవచము; ప్రేమార్ద్రమైన పరిశుద్ధహృదయమే యామె కభేద్యఖేటము;

దయాధర్మాదులే యామెకు మోహనాయుధములు. ఇటువంటి యప్రతి
హత సాధనములను సాయముగాఁ గొని యప్పు డామె నిర్భయముగా
కారాగృహాంతరమునఁ బడియున్న మదపతులకొద్దకు నడచెను. ఆమె
సమీపింపఁగానే యామదపతులామెను జూచి యున్నమనకు డబ్బులు
డబ్బులని మొఱ్ఱపెట్టుచు నఱవఁదొడఁగిరి. వారి పరిభాషయం దన్న
మన్న పదమునకర్థ మేమో యామెకప్పుడే తెలియఁబడినది. అప్పు డా
కారాగారము మనుష్యనివాస మగు మందిరము వలెఁ గాక యడవి
మృగములతో నిండియున్న గుహ వలెనే కాన్పించెను. ఆకేకలలోను
నమ్మర్దములోను తానచట కుపోద్ఘాతముగా వారికి బోధింప నుద్దేశించు
కొనివచ్చిన మాటలను మఱచిపోయెను గాని యామె ధైర్యమును మా
త్రము విడిచిపెట్టక, తనచేతిలోనున్న బైబిలులోని నూతనసంబంధగ్రంథ
మును విప్పి, వారికిఁ జదివి వినిపింపఁ దలఁచుకొని వచ్చిన భాగమును
దీసి, విస్పష్టమై మధురమైన గంభీరస్వరముతో నుల్లములు పల్ల
వించునట్లు చదువఁదొడఁగెను. వారిలోఁ బలువురకాయుత్తమగ్రంథ
మును వినుట యదియే ప్రథమము యయి యుండును. ఆమె శ్రావ్య
నాదముతోఁ జదువుచున్నకొలఁది నంతకంతకు సందడి యడఁగి,
వారిలోఁ బలువురు హర్షపులకాంకితగాత్రలయి యావేదవాక్యముల
నత్యంతభక్తితోను శ్రద్ధతోను వినుచుండిరి. వారిలో చిరకాలాభ్యస్త
పాపకర్మబలముచేతఁ గఠినచిత్తలయి మృగప్రాయులయి యున్న
వారుసహిత మావాక్యార్థమునం దాదరము చూపక పోయినను, తమ
మీఁది యవ్యాజప్రేమతో వచ్చి తమక్షేమమునే నిష్కళంకహృద
యముతోఁ గాంక్షించుచు తమ యాత్మోజ్జీవనము కొఱకే మాటాడు
చున్న యా సాధ్వీమణియొక్క నిర్మల వాక్యామృతరసపానముచేత
మత్తిల్లి దేహములు పరవశములు కాఁగా సందడి మాని నిశ్శబ్దముగా

నుండిరి. ఒకరొద్ద నొకరు గుసగుసగా మాటాడుకొనుచుండఁగా నత్యంతశ్రద్ధాళువయి వినుచుండిన యంగన యొకతె చేయెత్తి “మాటాడకుఁడు. ఈదేవతావాక్యములు వినఁబడకుండ సందడి చేయకుఁడు.” అని హస్తసంజ్ఞతో వారిని వారించెను. ఆకారాగృహమంతయు నాసమయమున దుష్టాంగనల నెడఁబాసి పుణ్యాంగనలతో నిండినట్లును, రాక్షసస్త్రీలను బోనాడి దేవతాకాంతలను దెచ్చుకొన్నట్లును, అయ్యెడను ఆదివ్యవాక్యామృతరసప్రవాహముచేత ననేక కాంతల శిలాకఠినచిత్తములు కరఁగి నీరయ్యెను; అనేక కాంతల నేత్రములనుండి యానందబాష్పములు జాలుకట్టెను; అనేక కాంతల గాత్రములు గగుర్పొడిచెను. ఆహా! సౌజన్యమున కెంతటి యద్భుతశక్తి యున్నది! గ్రంథపఠన మయినతరువాత నామె బిడ్డలతల్లులను జూచి వారివలె తానును బిడ్డలతల్లియే యగుటచేత బిడ్డలయెడల తల్లుల కెట్టివాత్సల్య ముండునో బిడ్డలసుఖమునిమిత్తము తల్లు లెంత తల్లడిల్లుదురో తానెఱుఁగుదుననియు, యుక్తాహారమును శుద్ధవాయువును దేహపరిశ్రమమును లేకపోవుటచేత శుష్కించి యున్న యాబిడ్డలను జూడఁగాఁ దనమనస్సు దహించుకొని పోవుచున్నదనియు, అసహాయులయి యున్న యాబిడ్డలను చక్కఁగా సంరక్షించి వారిని సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పుట తల్లులకెల్ల ధర్మమగుటచేత దుస్థితిలో నున్న యాబిడ్డలకొఱకయి చెఱసాలలోనే యొకపాఠశాలనుంచుట యుచితమనియు. నానావిధముల బోధించి పాఠశాల నుంచుటయం దిష్టముగలతల్లు లెల్లను చేతు లెత్తవలసిన దని యడిగెను. కృపారసము వెదచల్లెడి యామెచల్లనిపలుకులవల్ల నుల్లములు కరఁగినవా రయి కన్నులనుండి జొటజొట నీరుకారుచుండఁగా నొక్కసారిగా బిడ్డలతల్లులందఱును జేతులెత్తిరి. కొంతకాలమున కాచెఱసాలలోని బిడ్డల

నిమిత్తమయి యొకపాఠశాల స్థాపింపఁబడినది. ఆపాఠశాల కుపాధ్యా
యినిగా కారాబద్ధురాండ్రలోని యొకయువతి యచ్చటివా రందఱి
చేతను గోరుకొనఁబడినది. ఆయువతి తాను యుక్తప్రవర్తనము గల
దయి యుండుటయే కాక పాఠశాలనుకూడ చక్కఁగా నిర్వహించి
నందునఁ బదునేనుమాసము లయినతరువాత వయి యధికారు లామెప
తిని క్షమించి విడుదల చేసిరి. ఆమె యాదినమునఁ గొన్నిగంటలకాల
మక్కడఁ గడపి యింటికిఁబోయెను. తత్కాలమునకు తను తొంటి
యవగుణములను విడిచి మంచితనము పూనినట్లు కనఁబడినను, ఆకారా
బద్ధురాండ్రబుద్ధులు మాఱుటకు చిరకాలము పట్టినది.

ఫ్రైదొరసాని తనబిడ్డల సంరక్షణనిమిత్తము విశేషకాలము
గడపవలసిన దయినందున 1816 వ సంవత్సరమువఱకును వస్త్రహీన
లయినవారికివస్త్రములు పంపుట యప్పుడప్పుడుపోయి బైబిలులోనిభాగ
ములు చదివి వినిపించుట మొదలయినపనులు తప్ప చెఱసాలలోని
స్త్రీలనిమిత్తమయి విశేషముగా నేమియుఁ జేయలేకపోయెను. ఆమె
ప్రోత్సాహమువలన 1817 వ సంవత్సరమునందు న్యూగేట్ చెఱసాల
లోని కారాబద్ధ లగుస్త్రీలస్థితిని బాగుపఱచునిమిత్తమయి యొక
సమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆమె నిరంతరప్రయాసమువలన చెఱ
సాలలోని స్త్రీలలో నల్పకాలముననే యద్భుత మైనమార్పు గలిగెను.
ఆమార్పున కాశ్చర్యపడి కారాగృహాధికారు లామెకు సర్వవిధముల
సహాయులయి యామె కర్తవ్యమని చెప్పినదానినెల్ల నంగీకరించి
యామెకుఁ బ్రోత్సాహము కలిగించిరి. ఇట్లు చెప్పుటనుబట్టి యామె
పూనిన ఘనకార్యము విశేషకష్ట మక్కఱలేక యనాయాసముగా
నెఱవేఱినదని దీనిం జదువువారు భ్రమపడఁగూడదు. లోకములో
కష్టములకోర్చి ధైర్యమును సహనమును నిరంతరోద్యమమును

పూనని సుఖపరాయత్తచిత్తులలో నెప్పుడు నెవ్వరును ఘనకార్యమును దేనిని జేసినవారు లేరు. బురదలో దిగి బాహువులు నొప్పిపెట్ట దేహమునఁ జెమ్మటలుగట్ట ముక్కుచు నూర్పులుపుట్ట శ్రమపడినంగాని బురదకు వెలిచి వయినుండి పలుకుచారిపంచ వారపలుకులచేత నెప్పుడును వంకమున దిగఁబడినబండి పైకి లేవదు. మంచిని జేయవలెనన్న వత్సమున స్వసుఖమును త్యజించి కష్టములకు సహించి మొదలేగనిపాటు పడవలెను. ఆచెఱసాల ఘాతుకమృగబహుళమైన గుహవంటిదిగాని గృహమువంటిది కాదని పైని వర్ణింపఁబడినదికదా. అట్టియసహ్యస్థలము గొప్పవంశమునఁ బుట్టి యాబాల్యమును భోగముల ననుభవించుచు సుఖపడ నెరగిన మన ఫ్రైదొరసానివంటి పుణ్యశ్లోకులకెంత దుస్సహమయినదిగా నుండునో చెప్పుటకంటె నూహించుకొనుటయే సుకరము. కొంచెముకాల మయినతరువాత నచ్చటివారి చేష్టలనుగూర్చి యామె యిట్లు వ్రాసెను — "మాలోఁ గొందఱము మించుమించుగాఁ బ్రతిదినమును చెఱశాలను జూచుట కయి పోయిన సమయములలో చెఱసాలయందలి స్త్రీ భాగములో నడచెడి దారుణము లైనదుర్వ్యాపారములను జూచితిమి. వీసించుట, బాసలు చేయుట, జూదము లాడుట, పోట్లాడుట, దుర్భాషలాడుట, చెడు పాటలు పాడుట, గంతులువేయుట, పురుషవేషములు వేసికొని యల్లరి చేయుట, ఇట్టివే యనేకములు చెప్పను వినను దగినవికావు — అందుచేత మేమది వయసువారిని వెంటఁబెట్టుకొనిపోవుట కర్హమైనతావు కాదని భావించితిమి." ఆస్థల మామెకు రోఁత పుట్టింపక పోలేదు. అయినను మంచిని జేయవలెనన్న యుత్సాహముచేతను స్వాభావిక సౌజన్యముచేతను భగవత్ప్రీతికరకార్యాసక్తత్వముచేతను నా సాధ్వి సమస్తమునకు నోర్చుకొన్నది. ఇట్టి హేయస్థలావలోకనమునకు సహించి

పదిమాసములు పనిచేసినపిమ్మట నామె ఖయిదీల నిట్లు వ్రాయఁ
గలిగెను.—

"మే మేర్పఱిచినవిధు లెప్పుడో యరుదుగాఁ గాని సామా
న్యముగా నతిక్రమింపఁ బడలేదు. వారు మేర మీఱక నియమించిన
వ్యవస్థలోనే యుండిరి. వారు మాకు పరమవిధేయురాం డ్రయి
వర్తించిరి. దయచూపుటతప్ప వేఱువిధముగా వారియెడల మే మెప్పు
డును ప్రవర్తింపక పోయినను వారిలో నొక్క తె నాతో దండనాధి
కారియొద్దకు పోవుటకంటె నాయొద్దకు వచ్చుట కెక్కువ భయపడు
చుండు మని చెప్పినది. ఈకాలములో మే మెప్పుడును ఏస్త్రీని
శిక్షింపనులేదు; శిక్షింపఁ దలఁచుకోను లేదు. నేనుగాని నాసఖులు
గాని విధించిన శాసనముల నతిక్రమింపక యింత చక్కఁగా నను
వర్తించుట క్రమశిక్షితు లయిన కుటుంబములలో సహితము నసాధ్య
మని తలఁచెదను. పనివిషయమున నన్నతో వా రిరువదివేల దుస్తులను
కుట్టిరి. ఈ పనియంతయు చిన్నయంగడివాండ్రచే నియ్యఁబడిన దగుట
చేత వాం డ్రిచ్చిన కూలి యత్యల్ప మయినది. ఇన్ని వేలలో మూడు
దుస్తులు తప్ప కనఁబడకపోయినవి లేవు. అవియు స్త్రీల లోపములవలన
పోయినట్లు తోఁచదు. వారు ప్రతిమాసమును ఆఱువది మొదలుకొని
నూఱువఱకును మేజోళ్ళ నల్లుదురు. వారు కొంచెముగా నూలు సహి
తము వడుకుదురు. వారియార్జనము మొత్తముమీఁద స్త్రీ యొక తెకు
వారమునకు 18 పెన్సులు (1-2-0) కిట్టుచున్నది. ఈసొమ్ము సాధా
రణముగా వారి యన్నవస్త్రములకు వ్యయపఱుపఁబడును. ఇందు
నిమిత్త మయి వారందఱును గలిసి నెలకు నాలుగు పౌనులు (రు 60లు)
ఇత్తురు; మేము సహాయద్రవ్యముగా నెనిమిది పౌనులు (రు 120)
ఇత్తుము. ఈరెండు మొత్తములును గలిసి వారికి తగిన మంచివస్త్ర

ములకుఁ జాలియుండును. ఇంకొక ముఖ్యాంశము మతబోధవలన
వారిలోఁ గలిగిన గొప్పలాభ మయి యున్నది. మేము ప్రతిదినమును
రెండుసారులు వారికి బైబిలు చదువుచుందుము. వారిలో పలువురకు
చదువు నేర్పితిమి కాని కొందఱుమాత్రమే స్వయముగా కొంచెము
చదువుటకు శక్తురాండ్రయినారు. దానివలనఁ గలిగిన ఫల మత్యద్భుత
మైనదిగా నున్నది. అంత యాదరముతో బైబిలును స్వీకరించుట
యితరస్థలములలో నే నెచ్చటను జూడలేదు. వారిలోఁ బెక్కండ్ర
కా పుస్తకమును, అందుఁ జెప్పఁబడిన మతరీతియు నీతియు, అపూర్వ
ములుగా నున్నవి. తత్పఠనమువలన వారియాత్మలకుఁ గలిగిన ప్రయో
జనము మిక్కిలి తృప్తికరముగా నున్నది. నే నప్పు డప్పుడు పోయి
చదువ నుద్దేశించితి నని చెప్పినప్పుడు, నే నేదో గొప్ప సంతోషమును
వారికిఁ గలుగఁ జేయబోవు చున్నట్లుగా వారు గుంపులు గుంపులుగా
నావెంటఁ బడుచుందురు."

ఈమెయొక్క కృషివలనఁ దత్పూర్వము త్రాగుఁబోతుతనము
నకును దైవదూషణమునకును సోమరితనమునకును దౌర్జన్యమునకును
నిలయమైన కారాగృహ మిప్పుడు మద్యపానవర్జనమునకును దైవభక్తికిని
కర్మశీలతకును సౌజన్యమునకును నివాస మయ్యెను. ఆశ్చర్యకర మైన
యీమార్పునకు సంతోషించి ప్రభుత్వమువా రీమె చేసినయేర్పాటు
లను బ్రిటానియా దేశములోని చెఱసాలలలో నెల్ల నెలకొల్పిరి. అటు
పిమ్మట నీ యేర్పాటులు యూరపుఖండమునం దంతట నవలంబింపఁ
బడినవి. ఫ్రైదొరసాని బ్రిటానియా ద్వీపములలో నున్న చెఱసాల
లను మాత్రమే కాక, ఫ్రాన్సు జర్మనీ మొదలయిన దేశములకుఁ
గూడఁ బోయి యచ్చటి ప్రధానము లైన కారాగృహములను ద
ర్శించి యందలి స్త్రీలస్థితిని బాగుచేయుటకయి బహువిధముల

గృషి చేసెను. ఇంతకుముందు చెఱసాలనుండి విడుదలనుబొందిన స్త్రీలు నీతిమాలినవారును జీవనాధారము లేనివారును నయి స్వోదరపోష ణార్థముగా పూర్వాచరితములైన పాపములనే మరలఁ జేయువా రగు చుండిరి. ఇప్పుడు చెఱసాలలోఁ దగినవృత్తులు నేర్పఁబడుటవలన విముక్తిఁ బడవలసినపడఁతు లావృత్తుల నవలంబించి పాటుపడి పాపము పొంతకుఁ బోక సుఖజీవనము చేయఁగలవా రయిరి. పాపపాశముల నుండి విడివడి యిట్లుత్తమజీవనము చేయుటకు శక్తు రాండ్రయిన స్త్రీలు తమకృతజ్ఞతను దెలుపుచు నామెకు లేఖలు వ్రాయుచుండిరి.

ఫ్రైదారనాను చేసిన మంచికార్య మిది యొక్కటియే కాదు. ద్వీపాంతరవాసదండనము నొందిన స్త్రీలను గొనిపోయెడి యోడల లోనికిఁబోయి చూచి యాపటు కసౌఖ్యమునకును క్రూరత్వమునకును స్థానము లయి యుండినవానిని సౌఖ్యమునకును సదాదరణమునకును స్థానములనుగాఁ జేసెను. ఓడలలో నెక్కింపఁబడిన స్త్రీలను పశువులమందలను దోలినట్టుగా నొకగదిలోనికిఁ ద్రోయఁగా, వారచ్చట శాపములు పెట్టుచు, ఒట్లు పెట్టుకొనుచు, జగడమాడుచు, స్వీయ పాపకథల నేకరువుపెట్టుచు, అవాచ్యప్రసంగములు చేయుచు, అకార్యకరణముల కుపాయములు రోయుచు, ప్రొద్దు పుచ్చుచుండెడి వారు. ఆమె యట్టి యోడలోనికిఁ బోయి బైబిలులోని యుత్తమ వాక్యములను వారికి చదివి వినిపించి హితబోధ చేయుచు, ఆ ప్రయాణములయందు వారికి ధర్మబోధ చేయఁబడిన యుపాధ్యాయుల నేర్పాటు చేయుచు, అధికారులతో మాటాడి వారిని దయతోఁ జూచునట్లు చేయుచు, గతిమాలిన దుర్మార్గ గాములను లగు నాకాంమల కెన్నివిధములనో మేలు చేసెను. ఆమె యున్నత్తశరణాలయములకును వైద్యశాలలకును బోవుచు రోగుల

సౌఖ్యముల కొఱకు కన్నిన్నివిధములనో పనిచేసెను. ఒకనాఁ డామె యొక యస్పత్రిశాలయమునకుఁ బోయినప్పుడు గదిలో గడ్డిమీఁద పడి పొరలుచున్న యొక పిచ్చిది యామె మాట విని లేచి తన్నుఁ గట్టియున్న గొలుసీడ్చుకొనుచు నామె వెనుకకు వచ్చెను. ఆమె దయాపరిశిష్టములయినచల్లనిమాపులతోఁ జూచుచు తన హస్తము నాపిచ్చిదాని కందియ్యగా నది ప్రేమతో ననేకపర్యాయములు లాహస్తమును ముద్దుపెట్టుకొనెను. ఆమె క్రైస్తవవేదగ్రంథములను ధర్మార్థముగ బీదలకు పంచిపెట్టుచుండెను. నావికులకును సైనికులకును కారాబద్ధులకును బీదలకును పుస్తకనిలయములను బెట్టించెను. ఆమె లోకోపకారార్థముగా వచనరూపమునను పద్యరూపమునను బహుగ్రంథములను రచియించెను. ఎక్కడ దుఃఖ ముండినదో, ఎక్కడ దారిద్ర్యపీడ యుండినదో, ఎక్కడ నజ్ఞాన ముండినదో, అక్కడ నెల్ల దుఃఖోపశమనమునకై యామె యేదో పనిచేయ వెదకుచుండెను. విపత్తులో నున్నవా రెవ్వరును నామెనద్దకు వచ్చి యాశాభంగము నొంది వెడలిపోయినవారు లేరు. ఒకనాఁ డామె గుఱ్ఱపుబండిలో నెక్కి పోవుచుండఁగా దారినడుమ నొకచోట నొకబండివాఁడు తలగాయముతో తనబండిప్రక్కను పడియుండుట కంటఁబడెను. ఆమె తత్క్షణమే తన బండిని నిలిపి యాబండివానియొద్దకుఁ బోయి వాఁడు తనకడుపునఁ బుట్టినకుమారుఁ డయినట్టుగా వానితల గాయమునకు కట్టుకట్టి రక్తస్రావమును మాన్పి తరువాత బండి నెక్కి పోయెను. ఆమె రోగులకుపచారము చేయుటయందును గాయములకు కట్లుకట్టుటయందును గూడ మహాసమర్థురాలు. 'పరోపకారార్థమిదంశరీరం' మన్నట్టుగా నామె పరులనిమిత్తమే తానుజీవించుచున్నట్టుండెను. ఆమె పవిత్రచరిత్రము లోకమునకు పరోపకారమును బోధించు మహాకావ్యముగా నున్నది.

ఆమె యతిసుకుమార మయినదుర్బలశరీరము కలదిగా నుండె ననియు; భీరుస్వభావము గల దయి బాల్యమునం దెవ్వరైన గట్టిగా మాటాడినను కోపదృష్టితోఁ జూచినను, బావు రని యేడ్చుచుండెడి దనియు, ఆమె చరిత్రమును వ్రాసినవారు చెప్పుచున్నారు. అట్టి సహజదుర్బల యయిన యీ యబలకు ధైర్యసాహసములతో నిట్టిసత్కార్యముల నిర్వహింపఁ గలబల మెక్కడనుండి వచ్చినది? ఈబలమంతయు నామెకు సుతాభినివేశమునుండియు నీశ్వరుని నుండియు వచ్చిన దనుటకు సందేహము లేదు. ఆమెను మతమంతయు కార్యాచరణములలో నుండినదికాని క్రియాశూన్యములయిన శుష్కవాక్యపఠనములలో నుండినది కాదు. మతమున కెల్లను లోకజనకుఁ డయిన యీశ్వరునియందలి పితృభావము, ఈశ్వరసృష్టిలోనివా రగుటచేత సోదరు లయిన మానవుల యందలిభ్రాతృభావము, ఈరెండును ప్రధానములు. ఇందు మొదటిదాని వలన నేర్పడుధర్మ మీశ్వరునియందు దృఢభక్తి యుంచి సమస్త విషయములలోను తదాజ్ఞ ననుసరించుట; రెండవదానివలన నేర్పడుధర్మము స్వసుఖమునైనఁ బరిత్యజించి పరోపకారకరణమునందు వర్తించుట. ఈధర్మద్వయము నొకదానిని విడిచి యొకటి యుండునది కాదు. కావున రెండును నేక ధర్మమే యని చెప్ప నొప్పును. ఇదియే సర్వమతసారమయిన పరమ ధర్మము. దీని నొక సంస్కృతకవీశ్వరుఁ డీక్రిందరీతిని జెప్పి యున్నాఁడు —

శ్లో. శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

గీ. గ్రంథకోటులచే నేది గణుపఁబడెనొ
దానిఁ బద్యార్థమునఁ జెప్పెదను వినుండి—

అగుఁ బరోపకారము పుణ్యంబుకొఱకుఁ
బృథివిఁ బాపము కొఱకుఁ బరపీడనంబు.

ఆమె తాను బూనినమహాకార్య మీశ్వరాజ్ఞారూప మైనధర్మ మని యాచరించెనే కాని పేరుకొఱకును ప్రసిద్ధికొఱకును గాదు. నిజ మైన మతధర్మము లేవో యెఱుఁగక పనికిమాలిన నోములతోను వ్రతములతోను ఉపవాసములతోను ఉత్సవములతోను కాలక్షేపము చేయుచుండెడు మన దేశపుస్త్రీలు సాధ్వీశిరోమణి వలెఁ బరోపకార పరాయణులు కాఁబ్రయత్నింతురు గాక! ఈమె వలె సందఱును చెరసాలలను వైద్యశాలలును సంస్కరించువారు కాకపోవచ్చును; పుస్తక నిలయములను స్థాపించువారు కాకపోవచ్చును. కాని, మనః పూర్వకముగా కృషిచేసినచో తమ్మును తమ కుటుంబములను సంస్కరింపఁగలవారును తమ యిరుగు పొరుగు వారిని ప్రేమించి వారికి తోడుపడఁగలవారును కాకపోరు. ప్రతి సత్కార్యానుష్ఠానమునందును కష్టము లుండును. బంగారమునకు మేలిమిని దెచ్చుట కయి దాని నగ్నిహోత్రములోఁ దప్తము చేయుట యావశ్యక మయినట్టే పరోపకారధూర్వహు లగుపుణ్యాత్ములకు మేలిమిని దెచ్చుట కయి కష్టము లావశ్యకము లని బుద్ధిమంతులు చెప్పుచున్నారు. తాను పైని వేసికొన్న ఘనకార్య విషయమునందే కాక సంసార విషయమునను మన ఫ్రైదొరసానిగారికిఁ గష్టము లనేకములు వచ్చినవి. మొట్ట మొదట 1808 వ సంవత్సరమునందు కుటుంబమున కంతకు మూలాధారుఁడైన యామె మామగారు కాలధర్మమునొందిరి. తరువాత నామె ప్రియ సహోదరి యొకతె మృతినొందెను. పిమ్మట నామె ముద్దులమనుమఁ డొకఁడు స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. అటుపిమ్మట కుమారుని రెండవకూఁతురు లోకాంతరగతురాలయ్యెను. ఆచిన్నది గతించిన పదునొకండు దినము

లకే యాచిన్న దానితండ్రియైన పెద్దకుమారుఁడు పరమపదము నొందెను. తండ్రిపోయిన తొమ్మిది దినముల కాతనికూఁతు రింకొకతె పరలోక గత యయ్యెను. ఒకదానిపై నొకటిగా వచ్చిన యిటువంటి కష్టకథ లను పెంచి చెప్పుట సంతాపకర మగుటచే నీ యాపత్పరంపరాకథ నము నింతటితో విడిచి పెట్టెదను. ఒకదానివెంట నొకటిగా వచ్చిన యీ విపత్పరంపరలవలన నామె మనస్సించుక చలించినను తోడనే నిశ్చలత వహించినందున సత్కార్యాచరణము నందలి ధైర్యోత్సా హము లించుకయు తగ్గక మఱింత పెంపుచెందినవి.

తాను బూనినపనిని దేనిని జనులలోఁ బేరు సంపాదింపవలె నన్న యపేక్షతో నామె చేయలేదనియు, తనపేరు బయలికి వచ్చు చున్నదని తెలిసికొన్నప్పు డామె దుఃఖాతురా లయ్యెననియు, చరిత్ర కారులు చెప్పినను, లోకములో సత్కార్యదీక్ష వహించి పనిచేయు వారిపేరు ప్రసిద్ధికిరాక యడఁగిపోవుట యస్వాభావిక మగుటచేత పైదొరసాని పేరును సర్వత్ర వ్యాపించి మంచివారి గౌర వాదరము లకు పాత్ర మయ్యెను. ఉపకారచింత గలవా రనేకు లనేకస్థలములలో సంఘములుగాఁ జేరి యామెవలెఁ బుణ్యకార్యములు చేయుట కుద్య మింపఁ దొడఁగిరి. ధనాధికారసంపన్ను లైన ఘను లనేకు లామెను సందర్శించి యామెతో సంభాషించి కృతార్థత నొంద యత్నింపఁ గడఁగిరి. డెన్మార్కు దేశపు రాజును రాణియు నామెతో విందు గుడి చిరి. 1840 వ సంవత్సరము నందు శ్రీవిక్టోరియా మహారాజ్ఞిగా రామెకు దర్శనమిచ్చి, చెల్సీనగరములోఁ బెట్టఁబడిన యనాథరక్షణ శాలకు సహాయముగా నేఁబది పౌనుల (రు750ల) నొసఁగిరి. 1842 వ సంవత్సరమునందు ప్రష్యాదేశపు రా జామెయింటికిఁబోయి యామెతో సహపంక్తిని భుజించెను. ఆరాజు నెదుర్కొని గౌరవించిన ప్రస్తావనలో

ఆమె వ్రాసినదానిలోని కొన్ని పంక్తు లిచ్చటఁ బొందుపఱుప ననుజ్ఞ వేఁడుచున్నాను — "నాభర్తగారును నేనును మాయల్లుండ్రలోను కుమారులలోను గొందఱితోఁ బోయి రాజు నెదుర్కొని, ఉచిత పీఠములతోను పుష్పములతోను చక్కఁగా నలంకరింపఁ బడియున్న మాసభాసదనమునకుఁ దోడితెచ్చితిమి. అచ్చట మే మాయనకు మాయెనమండ్రు కొమారితలను కోడండ్రను మాయేడుగురు కుమారులను పెద్ద పౌత్రుని నాసోదరీసోదరులను జూచితిమి.........ఆయన కటుతరువాత మేము మామనుమలలోను మనుమరాండ్రలోను ఇరువదియేవురను జూపితిమి." పెద్దకుటుంబ ముండుట సత్కార్యానుష్ఠానమునకు ప్రతిబంధకమని కొంద ఱందురు. అది కల్లయని యీమె దృష్టాంతముచే నెఱుఁగవచ్చును. మంచికార్యమునకు మన స్సెక్కడ నుండునో మార్గ మక్కడ నేర్పడును. ఆమె తన యవసానదశలో నీయర్థము వచ్చుమాటలు వ్రాసినది — "పదునేను సంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు నామనస్సు మాఱినది మొదలుకొని యారోగ్యదశలో నున్నను ఆమయదశలో నున్నను పగలైనను రాత్రియైనను నేను నిద్రనుండి లేవఁగానే దేవునికిఁ బ్రీతికరముగా నేను జేయవలసిన సేవ యేది యని మొట్టమొదట చింతింపకుండిన దెప్పుడును లేదని నమ్ముచున్నాను." — అఱువది యైదేండ్లు నిండినతరువాత 1845 వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 12 వ తేదిని ఆమె తనస్థూలశరీరమును విడిచి కీర్తిశేషురా లయ్యెను. ఆమె యాత్మ సుఖముగా పరలోకమునం దీశ్వరసన్నిధానమునం దున్నను, ఆమె చేసిన సత్కార్యము లీలోకమున శాశ్వతముగా నిలిచి యనేకులను పరోపకారకృత్యములకు నిరంతరమును బురికొల్పుచున్నవి.

LADY JANE GREY.

లేడీ జేన్ గ్రే.

[illegible] జీవించినకాల మల్పమే యైనను, అంత యల్ప కాలము సుగుణము లన్నియు పూర్ణముగా వికాసము నొందుటకు

చాలినది కాకపోయినను, ఆయల్పకాలములోని యామె చరిత్రమే సజ్జనులస్తోత్రమునకు పాత్రమైనంత పవిత్రమైనదిగా నున్నది. ఆమె మితభాషిత్వమును, వినయమును, విశుద్ధహృదయమును, నిష్కళంక చరిత్రమును, సర్వజనశ్లాఘాపాత్రము లయియుండినను నామె కష్టములకు చింతపడని వారును దుర్మరణమునకు దుఃఖపడని వారును లేకుండిరి.

ఆమె తండ్రి నాల్గవయెడ్వర్డునకు దౌహిత్రుడును, ఇంగ్లండు లోని పురాతనప్రసిద్ధకుటుంబములోఁ బుట్టినవాఁడును హెన్రీగ్రే యనునామధేయము గల డార్సెట్టుప్రభువు; తల్లి యింగ్లండు దేశాధిపతి యైన యేడవహెన్రీకి కూతు రయి ఫ్రాన్సుదేశపు రాణి యయి భర్తృమరణానంతరమున సఫోకుప్రభువును వివాహము చేసికొన్న మేరీ యనునామెయొక్క జ్యేష్ఠపుత్త్రి యైన లేడీఫ్రాన్సిస్ బ్రాండ నను నామె. ఉభయపక్షములందు రాజవంశపుత్త్రిక యైన యీ దంపతుల కీమె 1537 వ సంవత్సరమునందు లీసెస్టరుషైరులోని బ్రాడ్‌గేటుపట్టణమున జనన మొందెను. పసితనమునందే యీ చిన్నది విద్యయం దత్యంతాసక్తురాలుగా నుండెను; తల్లిదండ్రులును తమ కొమారితకు విద్య చెప్పించుటయం దత్యంతశ్రద్ధాళువు లయి యామె నధికసమర్థురాలినిగాఁ జేయుటయం దతికుతూహలము గలవారుగా నుండిరి. అయినను వారు భయము చూపినఁగాని బాలికలు బాగు పడ రన్న నమ్మకముచేతనో మఱి యేహేతువుచేతనో కాని తమపుత్రిక యెడల నతికఠినముగాఁ బ్రవర్తించువారుగా నుండిరి. ఆమెకు మొదటఁ జిరకాలము పండితవర్యుఁ డైన ఐల్మ రనునతఁ డుపాధ్యాయుఁడుగా నుండెను; కడపట మహావిద్వాంసుఁడును సుప్రసిద్ధుఁడును నైన రోజర్ ఆస్కా మనునతఁడు విద్యాగురు వయ్యెను. ఆమె యద్భుతప్రతిభావిశేషమును విద్యాభిలాషమును శాంతిస్వభావమును

సాధుభావమును జూచి యుపాధ్యాయు లిరువురునుగూడ శిష్యురాలి యం దత్యంతవాత్సల్యము గలవా రయి యుండిరి.

ఆమె తనతోడ సమానవయస్కురా లయి యింగ్లండునకు రాజయిన యాడ్వర్డునకంటె సర్వవిధముల సమర్థురాలని యెల్లరచే బరిగణింపఁ బడుచుండెను. ఆమె కుట్టుపనియందు నిపుణురా లయి యనేకకళలయందు సమర్థతగలదిగా నుండెను; వీణాదివాద్యములయందు ప్రౌఢురా లగుటయే కాక మృదుమధుర కంఠస్వరము కల దయి కర్ణరసాయనముగా గాత్రమున పాడుటయందును సాటిలేనిదిగా నుండెను. ఆమె స్వభావ మైనయింగ్లీషున సలక్షణముగా వ్రాయుటకును బ్రసంగించుటకును శక్తురా లగుటయే కాక ఫ్రెంచి, ఇటాలియన్, ల్యాటిన్, గ్రీకు భాషలలో ధారాళముగా మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును నేర్చెను. ఇవిగాక హీబ్రూ, చాల్డీ, అరబ్బీ భాషలయం దీమె తగుపాటిపాండిత్యము కల దయ్యెను. శైశవమునందే యి ట్లన్నిభాషలయందు పాండిత్యము కలుగుట మహాశ్చర్యము. నిశ్చలచిత్తమును, అసాధారణగ్రహణ ధారణశక్తిని, బుద్ధిసూక్ష్మతను గలిగి యుండుటచేత దురవగాహము లయిన శాస్త్రవిషయములు సహిత మామెకు సులభము లయ్యెను. అందుచేత నామె పండితజనైకగ్రాహ్యము లయిన యుద్విషయములను గూర్చి నిపుణముగా ప్రసంగించుటకును వాదములు సలుపుటకును సమర్థురా లయి యెల్లవారల సద్భుతప్రమోదములపాలు చేయఁజొచ్చెను. సహజశరీరసౌందర్యమునకును పాండిత్యమునకును దో డీమెకు యోషిజ్జనామూల్యవిభూషణము లనఁదగినమార్దవమును నమ్రతయు సత్యసంధతయు సౌశీల్యమును శోభాతిశయమును గూర్చెడి యలంకారములుగా నుండెను. ఈమె విద్యాబుద్ధులు చూచి సంతోషించి యింగ్లండురా జయిన యెని

మిదవహెన్రీ యీచిన్న దానిని పలుమారులు రాచనగరునకు రప్పించి దయచూపి యాదరించు చుండెను.

ఈమెకుఁ గడపటగురువైన రోజర్ అస్కాముపండితుఁడు తన మిత్రున కొకనికి లేఖ వ్రాయుచు దానిలో జేన్‌గ్రేయొక్క సుగుణ సామర్థ్యములను బహువిధముల శ్లాఘించెను. అతఁ డామె కెప్పు డుత్తరములు వ్రాసినను ల్యాటిన్‌భాషలో వ్రాయు చుండెను; ఆమెయు నాతని కాభాషలోనే ప్రత్యుత్తరములు వ్రాయు చుండెను. దీనినిబట్టి విచారింపఁగా నామె పాండిత్య మసమాన మైన దనియు, ఈడుకు మించిన దనియు స్పష్టపడుచున్నది. మన దేశమునందు సంస్కృత మెటువంటిదో, యాదేశమునందు ల్యాటిన్ గ్రీకుభాష లటువంటివి. అతఁడు 1550 వ సంవత్సరము శ్రావణమాసములో నొకనాఁడు డార్సెట్టుప్రభువుయొక్క నగరమునకుఁ బోయినప్పు డా కుటుంబ మంతయు మృగయావిహారమునకు వెడలియుండెను. జేన్‌గ్రే మాత్ర మింట నున్న దని విని యతఁడామెను సందర్శించుట కయి తన్మందిరమునకుఁ బోయెను. ఆమె యప్పుడు గ్రీకుభాషలో ప్లాటో యను తత్వశాస్త్రజ్ఞునిగ్రంథమును జదువుచుండెను. ఆమె యాభాష యందుఁగూడ నసమానపాండిత్యము గలదయి తత్త్వశాస్త్రవిషయము మునఁ బ్రసంగించుట చూచి, పదునాలుగేండ్లలోపలి వయస్సు గల యాబాలికయొక్క తెలివి కతఁ డత్యద్భుతపడెను. ఆమె గ్రీకుభాష యందుఁగూడ వ్రాయను జదువను నేర్చినదయి యాతని కాభాష లోనే లేఖలు వ్రాయుటకు వాగ్దానము చేసెను. అతఁడు తనసంతోష మును పట్టఁజాలక యింత పిన్నవయస్సులో నింత భాషాజ్ఞానమును శాస్త్రజ్ఞానమును నీవెట్లు సంపాదింపఁ గలిగితి వని యడిగెను. ఆమె యిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను — "నేను మీతో సత్యమును జెప్పెదను,

అది విన్నప్పుడు మీకొకవేళ నాశ్చర్యము గలుగవచ్చును. నాకీశ్వరుఁడు దయచేసిన గొప్పమేళ్ళలో నొకటి కఠినులయిన జననీజనకులను దయామయుఁ డయిన యుపాధ్యాయునిఁ బ్రసాదించుట యై యున్నది. నేను నాతల్లియొద్దఁగాని తండ్రియొద్దఁగాని యున్నప్పుడు నేనును మాటాడవలసినను మౌనము వహింపవలసినను కూర్చుండవలసినను నిలుచుండవలసినను నడవవలసినను తినవలసినను త్రాగవలసినను సంతోషింపవలసినను దుఃఖింపవలసినను కుట్టవలసినను క్రీడింపవలసినను నృత్యము చేయవలసినను మఱి యేపని చేయవలసినను దేవుఁడు తనసృష్టి నెంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను జేసెనో యంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను నేను జేయవలసి యుండును. అట్లుకాక నే నేవిషయమున నేమాత్రము వ్యతిక్రమముగా నడిచినను పరిహాసములతోను పరుషవచనములతోను కొన్నివేళల గిల్లులతోను తాడనములతోను పీడనములతోను నాతల్లిదండ్రులయెడల నాకుఁగల గౌరవమును బట్టి నేను జెప్ప నొల్లని యితరదండనములతోను నేను బాధింపఁబడుచుందును. ఆదుస్సహబాధచేత నామనస్సు చెదరుచుండుటనుబట్టి నా గురువైన ఎల్మరుగారివద్దకుఁ బోవలసినసమయము వచ్చువఱకును నేను నరకములో నున్నట్లు భావించుచుందును. ఆయన మిక్కిలి శాంతముగాను చదువునం దెంతో యభిరుచి కలుగునట్లుగాను బోధించుటచేత నే నాయనయొద్ద నుండు కాలమంతయు క్షణములోఁ గడచిపోయినట్లు తలంతును. ఆయనను విడిచి వెడలిపోవలసి వచ్చినప్పుడు నాస్వాంతము దుఃఖాక్రాంత మగును. నేను చదువు తప్ప మఱి యేయితరకార్యమును జేయవలసినను, అది నాకు దుఃఖకరముగాను భయంకరముగాను పీడాకరముగాను నుండును. ఈప్రకారముగా నాకు పుస్తకములే సంతోషదాయకములుగాను దినదినాధికసుఖప్రదములుగాను

నుండుటనుబట్టి చూడఁగా నాకితరవినోదము లన్నియు వ్యర్థములుగాను పీడలుగాను పొడకట్టను."

ఆమెయొక్క సుగుణగౌరవమును విద్యావిశారదత్వమును తల్లిదండ్రులు చూచి యామోదింప లేక పోయినను, ఆమెతోడిపరిచితిభాగ్యము కలిగిన గుణగ్రహణపారీణు లందఱును ఆమె శక్తిసామర్థ్యములను గుణసంపత్తిని మెచ్చుకొని పొగడుచుండిరి. ఇతరుల స్తుతుల చేత నామె లేశ మయినను గర్వమును బొందక మఱింత వినయవతిగాను సౌశీల్యవంతురాలుగాను అయ్యెను.

మతవిషయమున నీమె రోమనుకాథొలిక్కు క్రైస్తవధర్మములకు విరోధములయిన ప్రొటెస్టాంటు మతసిద్ధాంతములయందు దృఢవిశ్వాసము గలదయి తన్మతావలంబురా లయ్యెను. ఆమెయొక్క చిత్తౌన్నత్యము మిక్కిలి ప్రకాశించినది యీమతధర్మావలంబనమునందే. ఆమె చక్కఁగా నాలోచించి సత్యము లనియు నందుచేత నవశ్యానుష్ఠేయము లనియు హృదయపూర్వకముగా నిశ్చయించుకొన్న ధర్మములనుండి బహుమానములుగాని బాధలుగాని బ్రతుకుగాని చావుగాని యామె నణుమాత్రమును మరలింపఁ గలిగినవి కావు. ఈసత్యము ముందుముం దీమెచరిత్రమువలనఁ దెలియవచ్చును.

ఇంగ్లండురా జయిన యెనిమిదవహెన్రీకి ముగ్గురుబిడ్డ లుండిరి. వారిలో మేరీ, ఎలిజబెత్తు, అనువా రిరువురుపుత్రికలు; కడపటివాఁడయిన యెడ్వర్డనుబాలుఁడు పుత్రుఁడు. అతఁడు తనయనంతరమున మొట్టమొదటకుమారుఁ డయిన యెడ్వర్డు రాజ్యమునకు రావలయుననియు, తరువాత మేరీయును, ఆటుతరువాత నెలిజబెత్తును, తదనంతరమునఁ దనమేనకోడలును, లేడీజేన్‌గ్రే తల్లియు నగు ఫ్రాన్సిస్ బ్రాండనును రాజ్యమునకు రావలయు ననియు మరణశాసనమున

వ్రాసి, తనకుమారునికి యుక్తవయస్సు వచ్చువఱకును రాజ్యపాల
నము చేయుటకు పదునాలుగురను కార్యనిర్వాహకులనుగా నియ
మించెను. ఆ పదునాలుగురిలో నార్తంబరులాండుప్రభు వొకఁడుగా
నుండెను. అతఁడు తంత్రములవలనను సామర్థ్యములవలనను తక్కిన
వారి నందఱికిని మించి తానే సర్వాధికారి యయినట్లుగా యథేచ్ఛ
ముగా రాజ్యకార్యములను నిర్వహించుచు మహాబలవంతుఁ డయ్యెను.
ఇట్లు జరుగుచుండఁగా నతని యధికారమునకు భంగము కలిగించు
వైపరీత్య మొకటి సంభవించునట్లు కానఁబడెను. ఎవరిపేరిట నీప్రభువు
రాజ్యపాలనము చేయుచుండెనో బాలుఁ డైన యా యాఱవయెడ్వర్డు
దీర్ఘవ్యాధిబాధితుఁ డయి యుండెను. రాజు మృతుఁ డయ్యెడు పక్ష
మునఁ దన యధికారము పోవుటయే కాక తన కపాయము సహితము
రావచ్చునని యతఁ డెఱుఁగును. ఆఁదునకు రోమనుమతావలంబిని
యయిన మేరీని రాజ్యమునకు రాకుండఁ జేయుటకును తన యధికార
మునకు భంగము రాకుండ నిలుపుకొనుటకును దగినయుపాయ మొకటి
యాలోచించి యపాయకరమైన కుతంత్రము నొకదానిని నడప
నుద్యమించెను. ఈ దురాలోచనము మనస్సునందుఁ బెట్టుకొని
యతఁడు ముందుగా డార్సెట్టు ప్రభువుతో బాంధవ్యము గలిగించు
కొనుటకు యత్నించి, అతని పెద్దకూఁతు రయిన లేడీజేన్ గ్రేను
తన నాలవకుమారుఁ డయిన గిల్డుఫోర్డుడడ్లీ యనునతని కిచ్చి వివా
హము చేయునట్లు డార్సెట్టుప్రభువును ప్రార్థించెను. ఇప్పుడు సఫోకు
ప్రభువుగాఁ జేయఁబడిన యాడార్సెట్టుప్రభు వాతని మాయోపాయ
మును దెలిసికోలేక దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతఁ దన కొమారిత
నాతని కొడుకున కిచ్చి పెండ్లిచేయుట కొడఁబడెను. 1553 వ సంవత్స
రము జ్యేష్ఠమాసములో వారి వివాహము నడచెను. వరుఁడు దృఢ

కాయుఁడును రూపవంతుఁడును సాధుహృదయుఁడును సద్వర్తనుఁడును నయినందున వధువున కనర్హుఁడని చెప్పఁదగినవాఁడు కాఁడు. ఈ వివాహము మహావైభవముతో నడచెను. రాజయిన యాఱవ యెడ్వర్డు దంపతులకు గొప్పకట్నములను బంపి, వధువున కమూల్యము లయిన వివాహవస్త్రముల నిచ్చెను. రాజపాయకర మయినవ్యాధిలో నుండఁగా నిటువంటి వేడుకలు జరుగుట ప్రజల కెవ్వరికిని సమ్మతము కాకుండెను.

నార్తంబర్లాండు ప్రభు విట్లోకకార్యమును నిర్వహించి తరువాతి కార్యమును కొనసాగించుట కుపక్రమించెను. ఆఱవయెడ్వర్డు వ్యాధిబాధితుఁడయి దుర్బలచిత్తుఁడయి తనచేతిలో నుండుటచేత నాతఁడు మెల్లగా రాజును సమీపించి, ఆతనివ్యాధిని గూర్చి పరితపించి, ఆతనికి మఱియొకవిధ మగుట తటస్థించెను పక్షమున తండ్రి మరణశాసనమును బట్టి రాజ్యము మేరీయధీన మగు ననియు, అట్టయ్యెడు పక్షమున మేరీ రోమీయమతావలంబకురా లగుటచేత దేశమునకు మితిమీరినయనర్థములు మూడు ననియు, ఎలిజబెత్తును గూడ రాజ్యమున కనర్హురాలినిగాఁ జేయక మేరీనిమాత్రము తొలగించుట సాధ్యము కా దనియు, వారిరువురును సవతియవ్వలుగాని యేక గర్భజనితలు కారనియు, రాజు మరణశాసనమును బట్టి విధించినను ప్రభుప్రతినిధిసంఘముల వారిరువురిచేతను నధర్మసంతతిగా నిర్ధారణము చేయఁబడినందునఁ బ్రజ లట్టి యధర్మసంతతి రాజ్యమునకు వచ్చుట కంగీకరింపఁజాలరనియు, తండ్రియొక్క మరణశాసనమును బట్టి తరువాత రాజ్యమునకు రావలసిన లేడీ జేన్‌గ్రేయొక్క తల్లి యొక్కతెయే యనియు, లేడీ జేన్‌గ్రే విద్యచేతను బుద్ధిచేతను గుణసంపదచేతను సామర్థ్యముచేతను సర్వవిధముల చేతను రాజ్యమున

కర్తూరా లగుటచేత నామెను రాణినిగా నియమించుట సర్వజన
సమ్మతముగా నుం... నియు బోధించి, రాజు మనస్సును త్రిప్పి
వేసెను. ఇది లేడీ జేన్‌గ్రే రాణి యగుటవలనఁ దన కొడుకు
రాజగుననియు, అప్పుడు తా నిప్పటివలెనే యధికారమును నిరపాయ
ముగాఁ జెల్లింపవచ్చు ననియు, స్వప్రయోజన పరత్వముతోఁ
బన్నిన దుస్తంత్రమే కాని ప్రజాక్షేమమునుగోరి పారమార్థిక
బుద్ధితో నాలోచించిన సదుపాయము కాదు. ఎడ్వర్డు దూరాలోచన
లేని చిన్నవయసువాఁ డగుటచేతను, మరణ మంతికంత కాసన్న
మగుటచే దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతను, తన బాల్యస్నేహితు
రాలును యోగ్యురాలును నయిన లేడీ జేన్ గ్రేయందుఁ గల
ప్రేమాతిశయము చేతను, రాజు నార్తంబరులాండు ప్రభువు
యొక్క మాయలోఁబడి యాతఁ డుపదేశించినట్లు మరణశాసనమును
వ్రాసెను. తరువాత శీఘ్రకాలములోనే యెడ్వర్డురాజు తన పదు
నాఱవయేట తండ్రిపోయిన యేడవసంవత్సరములకు గ్రీనిచ్ నగరము
నందు పరమపదప్రాప్తుఁ డయ్యెను. ఆతనిమరణమునకు ముందవసాన
దశలో సోదరునిఁ జూచుటకయి రప్పించు మిషమీఁద నాతనియప్పల
నిద్దఱిని రప్పించి వారిని తనయధీనము చేసికొనవలె నని నార్తంబరు
లాండు ప్రభు వొక కపటనాటకమును గల్పించెను గాని యీ పన్ను
గడలో నతఁడు సఫలమనోరథుఁడు కాలేదు. మిత్రు లాతని కుతం
త్రమును వారికి ముందుగాఁ దెలిపినందున నారాజతనయ లిద్దఱును
నతఁడు పన్నిన వలలోఁ బడక తప్పించుకొని మరలి సురక్షిత మైన
స్థలము చేరిరి. అతఁ డిట్లు విఫలమనోరథుఁ డయినను తనపూనికను
విడువక నస్ఫోకుప్రభువు మొదలయినప్రభులను వెంటఁగొని తిన్నఁగా
సయాన్ మందిరముల నున్న లేడీ జేన్ గ్రే వద్దకుఁ బోయి వినయవిధే

యతిలతో నామెకు రాణికి నడపవలసినమర్యాదలను నడపి యామెను సందర్శించెను. పెనిమిటితోటి సహవాససౌఖ్యము ననుభవించుచుఁ బెండ్లి యయినప్పటినుండియు నామె ముక్కుడ వసి యుండెను. ఈ దంపతు లన్యోన్యానురాగముగలవారయి సుఖముగా కాలముగడుపు చుండిరి. ఆమె యొంటిగా నున్నప్పు డెల్ల విద్యాభ్యాసంగముతో కాలము గడుపుచు సద్గ్రంథములను జదివి యానందించుచు నుండెను. అంతే కాని యిహలోక సంబంధను లయిన మరాశ లేవియు నామెమనస్సునఁ జొరలేదు. తనమామగారు పన్నుచుండిన కపట తంత్రము లామె కింతమాత్రము నాపటకుఁ దెలియునే తెలియవు. ఎడ్వర్డురాజు యొక్క మరణానంతరము నార్తంబర్లాండు ప్రభువు వచ్చి రాజమరణశాసనమునుబట్టి యామె రాణి యయినదని చెప్పఁ గానే యామె బిగ్గరగా నేడ్చి మూర్ఛిల్లెను. మూర్ఛ తెలిసినతరు వాత పహిత మామె యొంతమాత్రము సామోదింపక చాల సేపు విచారగ్రస్తురాలయి యుండి తనకు సింహాసన మక్కఱలేదని నిరాక రించెను. మామగా రెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను తా నాతని ప్రార్థన నంగీకరింపక, జన్మస్వాతంత్ర్యమునుబట్టి న్యాయముగా రాజపుత్రికల సొత్తు కావలసినరాజ్యము నితరు లపహరింపఁ జూచుట యధర్మ మనియు, అట్టి యధర్మప్రవృత్తికిఁ దా నొడఁబడఁజాల ననియు, దృఢ చిత్తముతోఁ బలికి, తనబంధువులు చెప్పినయుక్తుల కన్నిటికిని తగిన సమాధానములు చెప్పి, తన్ను బాధింపక తానిప్పు డున్న స్థితితోఁ దృప్తినొంది సుఖించునట్లు తన్ను విడిచి పెట్టుఁడని వారిని దీనముగా వేడుకొనెను. వియ్యంకుని ప్రేరణముచేతఁ దనతండ్రివచ్చి యెన్నో విధముల బతిమాలినను మనస్సు చలింపనిక యామె దృఢచిత్తురా లయి తన పూనికను విడువకుండెను. అంతట నామెతల్లి వచ్చి ప్రా

నీయు లైన యిందఱాప్తులు చెప్పు చున్నప్పుడు మూర్ఖపుపట్టు పట్టుట
న్యాయము కాదనియు, బంధుహితమునుఁ గోరి చెప్పినను తనబుద్ధి విన
వలసినదనియు, బోధించెను. ఇంతవఱకును నాజ్ఞాపించుచుండెను జననీ
జనకులు ప్రార్థించుచుండఁగా, సదా తదాజ్ఞాబద్ధురా లయి నడవ నల
వాటుపడిన యామె యేమి చెప్పుటకును తోఁచని దయి వారిమాట
కెదురాడ వెఱచి డోలాందోళితచిత్తయయి యూరకుండెను. అట్టి
సమయమునం దామె ప్రాణపద మైన ప్రియభర్త దాపునఁ జేరి తన
ప్రార్థన మంగీకరింప వలసినదని వినయపూర్వకముగా కడసారి వేఁడు
కొనెను. ప్రాణాధికునిగా భావించి యాతనితోడిదే లోకమని యవ్యాజ
ప్రేమతో సేవించుచున్న ప్రాణవల్లభుఁడు వచ్చి దైన్యరస ముట్టిపడ
వేఁడుకొన్నప్పు డాతనిమాట కెదురుచెప్పలేక యామె యెట్లో యొడఁ
బడెనుగాని యప్పుడు సహితము సంతోష పడుటకు మాఱుగాఁ దన
యవస్థకు దుఃఖింపఁ జొచ్చెను. ఇంతనిర్బంధ పెట్టి బలాత్కారముగాఁ
బడసినయంగీకార మనర్థదాయక మయి దుఃఖముగా ముగియు నని
తెలుపునట్లుగా నప్పు డామె కన్నులనుండి బాష్పధారలు వెలువడి
వెల్లువలుగట్ట నామె పయివంకఁ జూచి "దయాసముద్రుఁడవైన యో
యీశ్వరుఁడా! ఈస్వామ్యము నిజముగా నాదే యయినపక్షమున
నీమహిమయుఁ బ్రజాక్షేమమును వృద్ధియగునట్లుగా పరిపాలించుటకు
నాకు శక్తినిమ్ము" అని ప్రార్థించెను. 1553 వ సంవత్సరము జూలై
నెల 10 వ తేదిని లేడీజేన్‌గ్రే పట్టాభిషేకమహోత్సవ నిమిత్తము
లండన్ నగరమునందలి కోటలోని కొక సుందరమైనపడవలోఁ గొని
పోఁబడెను. అప్పు డామెవెంట మామగా రగు నార్తంబరులాండు
ప్రభువును తండ్రియగు సఫోకు ప్రభువును బోయిరి. అంత నచ్చట
పట్టాభిషేకోత్సవము నడచెనుగాని యీక్రొత్తరాణియే యుత్సాహ

వంతురాలు గాక కన్నులు వాచునట్లుగా నేడ్చుచుండెను. ఒక్క లండనునగరమునందుఁ దప్ప రాష్ట్రమునం దంతటను ప్రజ లందఱును లేడీజేన్‌గ్రేకుఁ బ్రతికూలురయి మేరీ కనుకూలురుగా నుండిరి. లండన్ నగరమునందు సహితము ప్రజ లీమె పట్టాభిషేకసమయమునం దుత్సాహమును సంతోషమును గనఁబఱుపలేదు.

మేరీ రోమీయమతస్థురా లగుటచే నామె రాజ్యభారమును వహించుటయం దంత యిష్టము లేనివారుగా నున్నను, నార్తంబరులాండు ప్రభువుయొక్క దుష్పరిపాలనమును బట్టి ప్రజ లాతనిని ద్వేషించువారయి జేన్‌గ్రేయొక్క ప్రభుత్వమునం దాదరము లేనివారుగా నుండిరి. ఇది యిట్లుండగా మేరీ తాను రాణి యైనప్పుడు మతభేదమును బాటింపక సర్వజనక్షేమకరముగాఁ దాను బూర్వరాజశాసనములను మన్నించుచు సత్పరిపాలనము చేసెద నని వాగ్దానము చేసెను. అందుచేతఁ బ్రజలు సంతుష్టులయి మతభేదమును మఱచి న్యాయముగాఁ దండ్రిరాజ్యమునకు వచ్చుట కర్హతమురాలైన మేరీయొక్క పక్ష మవలంబించి యామెకు సహాయులు కాఁ దొడఁగిరి. లేడీ జేన్‌గ్రేయొక్క యధికారమును గాపాడుటకయి యుంచఁబడిన సేనలు సహితము సేనాధిపతులచేఁ గొనిపోఁబడి మేరీపక్షమునఁ జేరఁ జొచ్చెను. అప్పు డేమిచేయుటకును తోఁచనివాఁ డయి నార్తంబరులాండు ప్రభువు కొంతసేనతో మేరీ మీఁదికి దండువెడలెను. గాని తన నమ్మినభృత్యులే తన్ను విడిచి శత్రుపక్షమునఁ జేరుటచేత నిరాశుఁ డయి తానును మేరీయొక్క ప్రభుత్వమున కామోదించిన రాజభక్తుని వలె నటించి "కాంబ్రిడ్జిపురముయొక్క యంగళ్ళవాడలో బహిరంగముగా "దేవుఁడు మేరీరాణిని రక్షించుగాక!" యని ఘోషించెను. జేన్‌గ్రేయొక్క తండ్రి యగు సఫ్ఫోకు ప్రభువును వియ్యంకుఁడు చూపిన

మార్గముననే యనుసరించి తాను మేరీ రాజ్యభారము వహించుట నభినందించెను. ఈప్రకారముగా జేన్‌గ్రే రాజ్ఞిగా ఘోషింపఁబడిన పదితొమ్మిదవనాఁడు సఫ్ఫోకుప్రభువు తన కొమారితయొద్దకుఁ బోయి "నీవు రాణివేషమును విడిచి యింకటినుండి భృత్యవేషముతోఁ దృప్తినొంది యుండవలయును" అని యాకస్మికముగాఁ జెప్పెను. ఆమాట కామె యణుమాత్రము చంచలింపక నిర్వికారచిత్తయై "నేనీవేషమును ధరించిన నాఁటికంటె నెక్కువ సంతోషముతో నిప్పుడు దీనిని దీసివేసెదను. నాజననీజనకు లైన మీరు నన్ను నాజ్ఞాపించినందుననే గాని లేనియెడల నేనీవేషము నెప్పుడును ధరించి యుండను. ఈశుభవార్త నాకెంతో సంతోషకరముగా నున్నది." అని పలికి తక్షణమే తనపూర్వవస్త్రములను దాల్చెను. లండన్ దుర్గమున కధికారియై యున్న యామె తండ్రియే యప్పుడు మేరియొక్క ప్రవేశోత్సవమునకై కోటతలుపులు తెఱపించెను. తనచేతఁ గోటలో పట్టబద్ధురాలుగాఁ బ్రవేశించిన లేడీ జేన్ గ్రే యిప్పు డాకోటలోనే పతితోడఁ గూడ కారాబద్ధురాలగుట తటస్థించెను.

మేరీ సింహాసన మధిరోహించిన మఱునాఁడే రాణిపేరిట లేడీ జేన్‌గ్రే మామగా రైన నార్తంబరులాండుప్రభు వాతనిగర్భశత్రు వయిన అరండల్‌ప్రభువుచేత పట్టుకోఁబడెను. సాధారణముగా క్రూరులును భీరువులు నయినవా రందఱును ప్రాణములకు భయపడున ట్లే యతఁడును భయపడి యంత్యదశయం దతిదీనముగా ప్రాణరక్షణార్థము ప్రార్థించెనుగాని యాతని యప్రతిరోధ మైన యపరాధమును వినాశకర మైన దురాశయు దయకుసహిత మతని ననర్హునిగాఁ జేసినందున నతఁడును మఱియిద్దఱును ప్రాణాంతదండమును బొందవలసి

నవారయిరి. ఆతనికొడుకులలో ముగ్గురును సహోదరుఁ డొకడును ప్రభుపరంపరలోనివారు కొందఱునుగూడ రాజద్రోహులుగా పరిగణింపఁబడి పట్టుకోఁబడిరి గాని, రాణి ప్రజానురంజనమును గోరి వారిలో ననేకులను క్షమించి విడిచెను. తరువాత లేడీ జేన్ గ్రేయును నామె భర్త యగుగిల్ఫోర్డు డడ్లీ ప్రభువునుగూడ విమర్శింపఁబడి యపరాధస్థాపన మయినపిమ్మట రాజద్రోహులగుటచే వధార్హులని నిర్ధారణము చేయఁబడిరిగాని వారిర్వురునుగూడ పదునెనిమిదేండ్లయినను నిండని బాల్యప్రాయము లగుటనుబట్టియు నిరపరాధు లగుటనుబట్టియు క్షంతవ్యులుగా నెన్నఁబడినందున వారిదండనను త్వరపడి నడుప నుద్దేశింపఁబడలేదు. అందుచేత నాదంపతులు కడపట విడిచిపెట్టఁబడుదు రని యెల్లవారును నమ్మియుండిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా మేరీరాణి తనకు రాజ్యము స్థిరపడఁగానే యామతసంస్కారమువలనఁ దమ పదవులను గోలుపోయిన రోమీయమతస్థులను మరల వారిపూర్వస్థానములయందు నిలుప నారంభించెను. ఆమె యత్యంతమూఢవిశ్వాసమును మహోత్సాహమును గలదయి, స్వభావమూర్ఖతనుబట్టియే స్వమతతాత్పర్యగ్రహణాసమర్థురాలయి, యానూతన మతాంతరుల నిషేధవాదములవలన మఱింత దురాగ్రహావేశయుక్తురాలయి, రోమీయమతనిషేధవాదులను తన్మతావలంబులను బహువిధముల బాధింపఁ జొచ్చెను. అందుచేత దేశములో రోమీయధర్మప్రతిషేధకమతముయొక్క స్థిరత్వమునకు భంగము కలుగునేమో యని సంశయింపవలసినంత వైపరీత్యము సంభవించెను. ఇట్టిస్థితిలో నామె రోమీయమతస్థుఁడును క్రూరుఁడును నైన ఫిలిప్పనుస్పెయినుదేశపురాజును వివాహమాడఁ బ్రయత్నించుటకూడఁ దటస్థించినందున, ప్రజలు నిరాశులయి సంక్షోభము

నొంద మొదలుపెట్టఁగా వారిలోననేకు లాయుధములు ధరించి బహిరంగముగాఁ గలహించుటకుఁ దెగింపవలసినవా రయిరి. ఈరాజద్రోహతంత్రము మొదట నిగూఢముగా సమర్థతతోనే యారంభింపఁబడెనుగాని కార్యనిర్వహణమున కావశ్యక మయిననేర్పు తగినంత లేనందునఁ గార్యము తుదముట్టినది కాదు. కలహాకారులకుఁ బ్రథమనాయకుఁ డైన సర్ థామస్ వైయట్టు రాజసేనలఁ గొన్నిటి నోడించి లండన్‌నగరమునీఁదికి వచ్చెనుగాని యతఁ డీయల్పజయములచేత గర్వపడి ప్రమత్తుఁ డయి స్వప్రయత్న మప్రయాసముగా సంపూర్ణసాఫల్యము నొందు నని స్వప్నసామ్రాజ్యము ననుభవించుచు నేమఱియుండఁగా నాకస్మికముగా పురద్వారముకడనే పట్టుకొనఁబడెను. ఈప్రయత్నముయొక్క ప్రధానోద్దేశము మేరీస్థానమున నెలిజబెత్తును రాణినిఁగాఁ జేసి తన్మూలమునఁ గతివాత్ముఁ డైన స్పెయినురాజు యొక్కయు రోమీయమతాధికారము యొక్కయు క్రౌర్యమును దొలఁగించుట యయి యున్నది. అయినను మంత్రరహస్యము వెల్లడియైనందున నారాజద్రోహసంరంభ మారంభములోనే యడఁచివేయఁబడెను. రాజద్రోహి యైన సర్ థామస్ వైయట్టును నాతనికి సహాయు లైనవారిలో నఱువండ్రును తలలు తీయఁబడి, మేరీనివివాహమాడి స్పెయినురాజు ఫిలిప్పాఱునెలలకుఁ దరువాత పురప్రవేశోత్సవమున కయి వచ్చువఱకును వారిమొండెములు వ్రేలాడఁగట్టఁబడి యుండెను.

లేడీ జేన్ గ్రే తండ్రి యైన సఫ్ఫోకుప్రభువు తనకన్నులయెదుట వియ్యంకుఁ డైన నార్తంబర్లండుప్రభువునకు సంప్రాప్త మయినదుర్మరణమును జూచియైనను బుద్ధి తెచ్చుకోలేనివాఁ డయి తనయుల్లుఁడును గూఁతురును మేరీయొక్క కటాక్షమునకుఁ బాత్రు లయి చెఱసాలలో

పన్న వారని యైన, దూరాలోచన లేనివాఁడయి తనప్రాణముల గాశింపక తనయొక్కయు బిడ్డలయొక్కయు క్షేమమును విచారింపక లహాకారులతోఁ జేరెను. ఈయునాలోచితకృత్యమువలన నాతని ప్రాణములకు చేటు మూడుట యొకవింత కాదు. అతఁడు కలహాకారులతోఁ జేరుట జేన్ గ్రే యొక్కయు నామెభర్తయొక్కయు ప్రాణములమీఁదికిఁ గూడ వచ్చెను. ఆబాలదంపతులకు విధింపఁబడి యింత కాలము నిలిపి యుంచఁబడిన క్రూరదండనము నెప్పుడు ప్రచారమునకుఁ దేవలయునా యని దయయెట్టిదో యెఱుఁగని మేరీయొక్క మనస్సాలోచనకే నెగిపడుచుండెను; ఇంతలో నామెతండ్రి రాజద్రోహమాగుటకూడ తటస్థించుట యామెపాలిటిమీఁద గాసిని తప్పించక ప్రత్యర్థికిఁ దెబ్బకొట్టుట కవకాశమును గలిగించెను. అందుచేత మరణమునకు సంసిద్ధురాలయి యుండవలసినదని లేడీ జేన్ గ్రేకును తద్భర్తకును వర్తమానము పంపఁబడెను. తనకట్టిగతి యెన్నఁడో తప్పక కలిగితీరునని యెఱిఁగిన దయినందున ప్రాణాశ మాని యామె యావలోకే పోవుటకు సంసిద్ధురాలయి యుండెను. ఇట్టిసమయమున సదు రోమీయమతోన్మాదిని యైన మేరీరాణి కారాబద్ధురాలయి యున్న లేడీ జేన్ గ్రేకు విముక్తికలిగించి యనుగ్రహము చూపఁదలఁచుకొన్నదానివలెఁ గనఁబడుచు నామె తన రోమీయధర్మప్రతిషేధకమతమును త్యజించి రోమీయమతము నవలంబించినపక్షమునఁ బ్రాణదానమును స్వాతంత్ర్యదానమును జేసెదనని చెప్పిపుచ్చి సమర్థులైనట్టియు విద్వాంసు లయినట్టియు రోమీయమతాచార్యుల నామెకడకుఁ బలుమాఱు పంపుచువచ్చెను. రాణియొక్క మతాచార్యుఁడైన ఫెక్నహామను నతఁడు రాణి యుత్తరువు ననుసరించి స్వమతసిద్ధాంతప్రాశస్త్యము నామెకు బోధించి యామె నేలాగున నయిన రోమీయమత

మునకుఁ ద్రిప్పవలె నని సర్వవిధములఁ బ్రయత్నము చేసెను గాని యాతనికృషి యంతయు విఫల మయ్యెను. ఆమె తనయొద్దకుఁ బంపఁ బడుచు వచ్చిన రోమీయమతాచార్యుల యుక్తులకుఁ బ్రతియుక్తులు చెప్పి ప్రతిపక్షులవాదమును పూర్వపక్షముచేసి స్వమతసిద్ధాంతము లను సమర్థతతో స్థాపించుచు వచ్చెను. ఇంత జరిగినను మేరీరాణి యాగర్భండకరింకను నామె రోమనుమతములోఁ గలియు నేమో యన్నభ్రమచేత నామెకు మఱి మూఁడు దినములు గడు విచ్చెను. అయినను జేన్ గ్రే యిటువంటి ప్రాణసంశయదశలో సహితము తన మనోనిశ్చయమును వదలని దయి తాను సత్య మని నమ్మిన ధర్మము నందు దృఢవిశ్వాస ముంచి నిశ్చితురా లయి యుండుటయే కాక యెన్నికష్టములు వచ్చినను స్వమతమును మార్చుకొన కుండునట్లు ప్రబోధించుచుఁ దన సహోదరికి గ్రీకుభాషలో నొక లేఖను వ్రాసి యాభాషలో నున్న క్రైస్తవవేదము నొకప్రతి నామెకుఁ బంపెను.

ఆమె ప్రతిక్షణమును దన చావును బ్రతీక్షించుచుండి యాపటికే మరణమునకు సంసిద్ధురాలై యుండినందున నిప్పు డియ్యఁబడిన గడు వామె మనోవ్యథను బెంపుచెందించుటకే తోడుపడెను గాని మనశ్శాంతిని గలిగించుట కనుకూలపడలేదు. ఇట్టిస్థితిలో నామెకుఁ దండ్రికిఁ దటస్థించిన యాపదలు తెలియవచ్చుటయే కాక యాతఁడు ప్రాణాంతదండనననుభవించుటకుఁ దా నున్న దుర్గములోనికే తీసి కొని రాఁబడినట్టు తెలిసెను. ఆసంగతి తెలియఁగానే యామె నిజజన కున కొకలేక వ్రాసి పంపెను. దానిలోని కొంతభాగమును దెనిగించి యిందు క్రిందఁ బొందుపఱుచుచున్నాము—

"ఓ ప్రియజనకా!

ఎవరివలన రాజీనామాను పంపు చేయవలసినదో యటు వంటి నీవలననే నాచావును తొలగించుటకు భగవంతుడనుగ్రహించి నప్పటికిని, నాయిష్టానుసారముగా నాకుదీర్ఘాయువునిచ్చి ప్రపంచము నంతను నాయధీనము చేసినయెడల సమర్పించెడు వందనములకంటె నాదుఃఖదినములను హ్రస్వపఱిచినందున కయి యధికనిర్వ్యాజవంద నములను దేవునకు సమర్పించునంత శాంతతతోనే నేను దానిని స్వీక రింపఁ గలను. నీకష్టములను గూర్చి నీవు పొందునట్టియు నితరుల వలన నేను విన్నదానినిబట్టి ముఖ్యముగా నా దుఃఖకర మైన స్థితిని గూర్చి నీవు పొందునట్టియు శోకాతిశయమును నేను నిశ్చయముగా నెఱుఁగుదును. నాప్రియపితా! అయినప్పటికిని నాచేతులను నిర్దోషిత్వ జలమునందు కడుగుచు నా నిర్దుష్టరక్త మీశ్వర సమ్ముఖమున, నిరప రాధులకు దయ చూపవలె నని ఘోషింపఁ గల దగుటచేత నన్ను ధన్యురాలినిగాఁ బరిగణించుకొనవచ్చును. అయినను నీవు చక్కఁగా నెఱిఁగి యున్నట్టుగా నిర్బంధపెట్టఁబడియు విరామము లేకుండఁ బీడింపఁబడియు నైనను (రాజ్య) భారమును పైని వేసికొనుట సమ్మ తించినట్టు కనఁబడి యందుమూలమున రాణి యెడలను దచ్చాపన ముల వలనను మహాపరాధమును జేసినదాన నయినట్టు నే నొప్పుకో వలసి యున్నప్పటికిని, నా రాజ్ఞీ వేషధారణముచేఁ బ్రాప్త మైన నిర్బంధ నిహితగౌరవ మెప్పుడును నా నిర్మలహృదయముతోఁ జేసినది కాక పోవుటచేత నీశ్వరవిషయ మయి యీ నాయపరాధ మల్పతర మయిన దని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను.

*   *   *   *

ఓ సత్పితా! ఈప్రకారముగా నే నిప్పు డున్నస్థితిని నీకు తెల్లఁ బఱిచియున్నాను—— నా మరణము సమీపించినది.

ఇదిగో నా వేళ దుఃఖకరముగాఁ గనఁబడ వచ్చినప్పటికిని, ఈ దుఃఖమునుండి వెలువడు రక్షకుఁడైన క్రీస్తునాథునితోఁ గూడి నిత్యసుఖానందప్రద మైన స్వర్గసింహాసనమునం దుండఁగోరుటకంటె నధిక ప్రియకరముగా నాఁకుఁ గలిగినది మఱియొకటి లేదు; (పుత్రిక తండ్రి కిట్లు వ్రాయుట న్యాయ మగును పక్షమున) తనయందలి దృఢభక్తి యందు నీ కిట్టి యాత్మబలము నిచ్చినట్లు ప్రభువు కడపట మనము పరలోకములో తండ్రితోను కుమారునితోను పరిశుద్ధాత్మతోను గలిసికొనుటకు నీ కా బలమునే ముందును ప్రసాదించుఁ గాక!

ఇట్లు

మరణపర్యంతము నీ విధేయపుత్రి యైన

జేన్ డడ్లీ”

లేడీ జేన్ గ్రే చెఱసాలలో నున్న కాలములోఁ దన యప్పటి యవస్థను సూచించు నట్టుగా ననేక ప్రార్థనలను పద్యములను రచించి యుంచెను; మరణదండనము నొందుటకు పూర్వపు రాత్రి సహితము ఆమె కదలనటువంటి దృఢమనస్సు గలదయి యుండెను. ఇటువంటి ప్రాణసంకటావస్థలో సహితము రోమీయమతాచార్యు లామె యొద్దకుఁ బోయి యామెను స్వీయమత ప్రవిష్టురాలినిగాఁ జేయుటకయి బోధ చేసిరఁట. ఆమె పర్వతము వలె నచంచలురా లయి తిరుగ నిబ్బరము విడువక రోమీయధర్మప్రతిషేధక మతమునందే సుస్థిరురా లయి తదేక పక్షములో నుండెను. తెల్లవారి తన్ను శిరచ్ఛేదము చేయుదు రనఁగా నా రాత్రి యామె తన సహోదరి యైన కేథరైనుకు గ్రీకు నూతన నిబంధన గ్రంథమును బంపుచు దానిలో వ్రాసిన లేఖకు భాషాంతరము.

"ప్రియసహోదరివైన మోకేథరైనా! పయిభాగము బంగారముతో నలంకరింపఁబడక పోయినను లోపల నమూల్యరత్నముల కంటెను నెక్కువవెల కలదయిన పుస్తకమును నీకుఁ బంపుచున్నాను. ఓప్రియసోదరీ! ఇది యీశ్వరశాసనములను గలిగిన పుస్తకము. ఇది నిర్గతికుల మయినమనకు ప్రభువు విడిచిన తన సంహితయు మరణశాసనము నయి యున్నది; ఇది నిన్ను శాశ్వత సంతోషమార్గమునకు నడపును; దీనిని నీవు మంచిహృదయముతోఁ జదివినను నిష్కపటహృదయముతో ననుసరింపఁ బూనినను నీకిది నాశములేని శాశ్వతజీవనమును దెచ్చును. ఇది నీకు బ్రతుకువిధమును చచ్చువిధమును నేర్పును. నీతండ్రియొక్క యధికమయిన భూములవలన నీవు పొందవలసినదాని కంటె నీకిది యెక్కువ లాభమును గలిగించును. దేవుఁ డాతనికి మంచిస్థితిని గలిగించినందున నీ వాతని భూములను బొంద వలసినట్టుగానే, దీనిలో విధింపఁబడిన ప్రకారముగా నడచుట కపేక్షించుచు దీనిని నీవు శ్రద్ధతోఁ జదివెదవేనిఁ దురాశాపరులు నీయొద్దనుండి గైకొనలేనట్టియు దొంగలు తస్కరింపలేనట్టియు పురుగులు పాడుచేయలేనట్టియు దివ్యధనమును నీవు నాయముగాఁ బొందుదువు. ఓ సాధుసోదరీ! జీవించునపుడే నీవును ప్రభువైన దేవునియొక్క శాసనములను గ్రహింపఁ గోరుము. నీవు మరణమువలన నిత్య జీవనమును బొందునట్లుగా శాంతితోఁ జచ్చుటకు బ్రతుకుము. నీ లేఁబ్రాయము నీకు దీర్ఘాయువు నిచ్చునని నమ్మకొనకుము — దేవునియాజ్ఞ యైనపక్షమున ముసలివా రెంత శీఘ్రముగాఁ బోవుదురో యంత శీఘ్రముగానే పసివారును బోవుదురు - ఎట్లు చావవలయునో నేర్చుకొనుట కయి తొల్లప్పుడును పాటుపడుము. ప్రపంచమునకుఁ బ్రతిఘటింపుము; పాపమును బాఱఁదోలుము; ఇంద్రియసుఖములను దిరస్కరింపుము; ప్రభు

వునందే యానందమును బొందుము. నీపాపములకయి పశ్చాత్తాప పడుము; ఎప్పుడును నిరాశనుమాత్రము పొందకుము. భక్తియందు దృఢచిత్తురాలవు కమ్ము; గర్వపడకుము. ఎవఁడు మృతి నొందియు జీవించియున్నాఁడో యటువంటి క్రీస్తుతో నుండుటకు సెయింటుపాలు వలెఁ గోరుము. అర్ధరాత్రమునందు దొంగవలె వచ్చి మృత్యువుని న్నపహరించునేమో యన్నట్టు సద్భటునివలె రాత్రిసహితము నీవు జాగరూకురాలవయి యుండుము. * * * * నావలెనే నీవు క్రీస్తునం దానందము పొందుము. నీప్రభువైన క్రీస్తునియొక్క మార్గము ననువరించి నీసిలువను వహింపుము. నీపాపముల నాయన వీఁపుమీఁద వేసి, నీ వాయనమార్గము నెల్లప్పుడు ననుసరింపుము. ఓసత్సహోదరీ! ఈదుష్ట స్థానమునుండి విముక్తి నొంది నిర్దుష్టతను బొందఁబోవు చున్నాను గనుక నామరణమునుగూర్చి నావలెనే నీవును సంతోషింపుము. ఈయస్థిరజీవనమును బోఁగొట్టుకొనుటచే సుస్థిరజీవనమును బొందుదు నని నాకు నిశ్చయముగాఁ దెలియును. భగవంతుఁడు నా కది ప్రసాదించి, ఈశ్వరభీతితో బ్రదికి నిజమైన క్రైస్తవ భక్తితోఁ జచ్చునట్టుగా నీకనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. జీవితాశచేతఁ గాని మృత్యుభీతిచేతఁగాని నీమార్గమునుండి యెప్పుడును తొలఁగకుండుట కీశ్వరనామమున నేను నీకు బోధించుచున్నాను. నీజీవితమును దీర్ఘముగాఁ జేసికొనుటకయి నీవాతని సత్యమును నిరాకరించినపక్షమున, నిన్నాయన నిరాకరించి నీదినములు హ్రస్వముచేయును; నీవాయనని యాశ్రయించి యున్నపక్షమునఁ నీకు సౌఖ్యమును దనకు మహిమయుఁ గలుగునట్లుగా నతఁడు నీయాయువు దీర్ఘము చేయును. ఆపదవికి భగవంతుఁడు నన్నిప్పుడు కొనిపోయి, ఆయన యనుగ్రహము వచ్చినప్పుడు ముందు నిన్నుఁ గొనిపోవును. ఓ సత్సహోదరీ! నీకు శుభ

మగును గాక! నీవీశ్వరుని యందే విశ్వాసముంచుము; అతఁ
డొక్కఁడే నీకు సహాయుఁడు కావలెను."

వారివధదినమునందు గిల్ఫోర్డుప్రభువు తనభార్య యైన జేన్
గ్రేను సందర్శింపఁ గోరఁగా మేరీరాణి వారి సమావేశమున కియ్య
కొనెను. కాని, లేడీ జేన్ గ్రేయే యంతు కంగీకరింపక, తనుసమా
వేశానంతర వియోగ దుఃఖ ముభయుల ధైర్యమును జెడఁగొట్టి యువ
సానదశయం దుండవలసిన మనస్స్థైర్యమునకు భంగము కలిగించు
ననియు, వారి యీవిరహము కతిపయనిమిషపరిమిత మయినదే యగు
నందునఁ గొంచె మోర్చినయెడల నెక్కడ నన్యోన్యానురాగబంధము
తెంపులేక నిరంతరముగా నుండునో, యెక్కడ మృతియు నాశాభంగ
మును దురదృష్టమును జేరి శాశ్వతానందమునకు భంగ కలిగింప
లేవో యక్కడఁ గా నన్యోన్య సమావేశము నొందవచ్చుననియు,
సందేశము పంపెను.

౧౫౫౪ వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల పండ్రెండవతేది సోమ
వారమునాఁడు వధూవరులలో గిల్ఫోర్డు ప్రభువు శిరశ్ఛేదమున కయి
ముందుగా వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁ బడెను. అతఁడు పోవునప్పు
డామె గవాక్షములోనుండి చూచి తనస్మరణచిహ్నము నొకదాని
నాతనికొసఁగి యీశ్వరధ్యానము చేయుచు తనగడియ వచ్చువఱకును
మనశ్శాంతితో వేచియుండెను.

గిల్ఫోర్డుప్రభువు తనప్రాణావసాన సమయమునందు ధైర్య
మునుగాని చిత్తోన్నతిని గాని యణుమాత్రమును గోలుపోక, తన
నిమిత్తమయి కాచుకొనియున్న మిత్రులందఱి యొద్దను సెలవుగైకొని,
దృఢచిత్తముతో వధ్యస్థానము నధిరోహించి యచ్చటఁ గొన్ని నిమి
షము లీశ్వరధ్యానమునందుఁ గడపి, మూఁకలుగా మూఁగియున్న జను

లను తనకొఱకుఁ బ్రార్థింపుఁ డని పలికి, వధ్యదారువుమీఁద నిజశిర స్సును మోపెను. మఱియొక్క నిమిషములో నాతని శిరస్సు మొండెమునుండి ఖండింపఁ బడెను.

గిల్ఫోర్డు ప్రభువు శిరశ్ఛేదము చేయఁబడిన తోడనే పురాధి కారులు వచ్చి యామెను వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోవలసిన సమయము వచ్చిన దని లేడీ జేన్ గ్రేతో విన్నవించిరి. ఆయాజ్ఞ తెలుపఁబడినప్పు డామె కంపవైవర్ణ్యాదిభయ చేష్టలను నేవిని బొందక నిశ్చల ధైర్యముతో వినెను. ఆమె వధ్యస్థానమునకు గొనిపోఁబడుచుండి నప్పుడు దారిలో సమాధినిమిత్తమయి బండిలో వేసి తీసికొనిపోఁ బడుచున్న శిరోవిహీన మైన భర్తృకళేబర మామెకంటఁ బడెను. భర్తృకళేబరము నేత్రగోచరము కాఁగానే యామెకన్నులనుండి బొటబొట నీరు కార నారంభించెనుగాని, ప్రాణోత్క్రమణసమయమునందు సహితము నామె ధైర్యమును విడువలే దన్న వార్తాశ్రవణమువలన దుఃఖము నాపుకొని మఱింత మనోదార్ఢ్యము నొందినదయి ధైర్యమునుబూని "ఓగిల్ఫోర్డా! నీవు చవిగొన్నట్టియు నేను చవిగొనఁబోవుచున్నట్టియు మృతిబాధ ఫలము నన్ను కంపము నొందించునంతటి చేదైనది కాదు. ఈదిన మున నీవును నేనును గూడి స్వర్గమునందు ననుభవింపఁ బోయెడు విందు తోఁ బోల్పఁ బడినప్పు డిది పేర్కొనఁ దగినదే కాదు." అని పలికి తన పలకపుస్తకములో నేదో వ్రాసెను. వధ్యస్థానమును సమీపించినప్పుడు దుర్గరక్షకాధికారి యైన సర్ జాన్ గేజి యనునతఁ డామెను జూచి తత్స్మరణార్థముగాఁ దాను స్థిరముగా నుంచుకొనుట కేదైనఁ జిన్న పారితోషికము ననుగ్రహింపవలసిన దని యామెను వేఁడు కొనెను. భర్తృశవమును జూచినప్పు డింతకుముం దామె స్వహస్తముతో గ్రీకు భాషలో "మానవిక న్యాయ మాతని దేహమునకుఁ బ్రతికూలముగా

నున్నను, ఈశ్వరకారుణ్య మాతనియాత్మ కనుకూలముగా నుండు" ననియు, లాటిన్ భాషతో "ఆమెయపరాధము దండనమున కర్హమైన దయినయెడల, అధమపక్ష మామెబాల్యమును లోకానుభవరాహిత్య మును క్షమార్హము లయినవి" యనియు, ఇంగ్లీషుభాషతో "ఆమె దేవుని నమ్ముకొనెను గాన భావికాలప్రజ లామెయెడల దయ చూపు దురుగాక" అనియు, అర్థ మిచ్చెడు మూడువాక్యములను వ్రాసిన పలకపుస్తకము నామె యాతని కిచ్చెను. ఆమె యవ్వాఖోక సేవకు రాలికి చేజోళ్ళ నిచ్చెను. ఇయ్యవలసిన వార్తజనుల కిచ్చి యామె నిర్భయముగా వధ్యవేదికపై కెక్కి యక్కడఁ గూడియున్న ప్రభువులకు మ్రొక్కి ముందు మూఁగియున్న పౌరులవంకఁ దిరిగి యిట్లనియెను.

"నాప్రభువులారా! నాచావు చూడవచ్చిన సత్క్రైస్తవజనులారా! నేనిప్పుడ శిక్షాస్మృతికి లోఁబడి యున్నదానను. తప్పెప్పుడును జేయని న్యాయాధిపతివంటిదైన యాశిక్షాస్మృతిచేత నేను వధింపఁబడునట్లు విధింపఁబడియున్నాను. ఇది నేను జేయునట్లు నిర్బంధపెట్టఁబడినట్టియు నే నెప్పుడును గ్రహింపనిదానిని నేను జేసి యపరాధిని నయినట్టు శిక్షాస్మృతి నిర్ణయించినట్టియు పనిని నే నొప్పుకొన్నందుకుమాత్రమేకాని రాణిగారికి ప్రియమైన యేపనికొఱకును గాదు; ఏలయన, దానినుండి నాచేతులను శుద్ధి చేసికొని, అన్యాయమునుండి నిర్దోషిత్వ మెట్లో యట్లే యటువంటిదోషమునుండి పరిశుద్ధమయిన నాయాత్మను దేవునకు సమర్పించుచున్నాను. అది యట్లున్నను నాయింద్రియసుఖవాంఛలను నిర్భాగ్యప్రపంచసుఖములను నత్యధికముగా నవలంబించినందువలనను, భగవంతుఁడు నాకుఁ బ్రసాదించిన జ్ఞానానుసారముగా నేను బ్రవర్తింపనందువలనను, నేను దేవునియెడల నపరాధినయి యున్నదానను. అందుచేత దేవుఁడు నాకీమరణమును

విధించి యున్నాఁడు; నాకృత్యములనుబట్టి నేను దీని కత్యంతపాత్ర రాలనయి యున్నాను. ఇక్కడ నీలోకములో నాపాపములకై యున శాప పడుటకును నాపూర్వదురభిమానములచేత విశేషముగా నప్రియము నొనర్చిన నారక్షకునియొక్క ప్రసన్నతను మరలఁ బొందుట కును నా కవకాశ మిచ్చినందున నే నాతనికి హృదయపూర్వకముగా వందనముల నర్పించుచున్నాను. కాఁబట్టి నాప్రభువులారా! సత్క్రైస్తవులైన సర్వమహాజనులారా! తనవిషయమున నేను జేసిన యప చారము లెంత లెక్కలేనివిగాను ఘోరమైనవిగాను నున్నను దేవుఁడు తన యపారకరుణతోను సద్భావములోను వానిని క్షమించునట్లుగా నేను ప్రాణములతో నుండఁగానే నాతోడను నానిమిత్తమును భగ వంతునిఁ బ్రార్థించుటకు మిమ్ముందఱను నేను మహోత్కంఠతో వేఁడవలసి యున్నది. నేను క్రైస్తవభక్తురాలనయి చచ్చుచున్నా నని సాక్షులుగా నిలుచుటకు మిమ్ముందఱను వేఁడుకొను చున్నాను. నా సమస్తకర్మలను పుణ్యకార్యములను దూరముగా విసరివైచి, రక్షకుఁ డైన జీసస్‌క్రైస్తుయొక్క రక్తమువలనను ప్రేమమువలనను యోగ్యత వలనను మాత్రమే రక్షింపఁబడుదునుగాని యితరసాధనములవలనఁ గాదు. నానుకర్మలను నాయోగ్యతలనుమాత్రమే నమ్ముకొన్నయెడల నవి నాకర్తవ్యముల కెంతదూరములై నన్నెంత యధోగతిపాలు చేయఁ దగినవిగా నున్నవో! ఇప్పుడు నాతోను నాకొఱకును మీ రందఱును ప్రార్థన చేయవలయు నని మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నాను."

పయి వాక్యము లామె స్వాభావికహృదయశాంతతను సౌజన్య మును వినమ్రతను దేటపఱుచు చున్నవి. ఆమె తనవిషయమునఁ జూపఁబడిన క్రౌర్యవిషయమునఁ బరుల నొక్క పరుషోక్తి నైనను బలుకలేదు. దోషమునంతను దనమీఁదనే వేసికొని, దానికి కారణము

రాజ్యకాంక్షగాక జననీజనకులయాజ్ఞోల్లంఘనము చేయలేకపోవుటయే యని విన్నవించెను. ఈమాటలు పలికినతరువాత నామె తనవెనుక నున్న పరిచారికాద్వయమును బిలిచి తనమెడమీఁదివస్త్రములను దొలఁగింప నియమించెను. కన్నులనీరు కారఁగా, చేతులు వడఁకఁగాఁ మేను చెమర్పఁగా వారు వస్త్రములనుదొలఁగింపఁ జేతు లాడక నిశ్చేష్ట లయి నిలుపఁబడినందున, ఆమె యాపని తానే చేసెను. పరిచారికలు

వెనుక నిలువఁబడి మొగమునకు గుడ్డ లడ్డముపెట్టుకొని కన్నీటికాలు వలు తుడుచుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. అపుడు ఘాతుకపురుషుఁ డామె పాదములమీఁదబడి క్షమింప వేఁడుకోఁగా, ఆమె తత్క్షణమే వానిని క్షమించితినని చెప్పి "ఓయీ! దయచేసి నన్ను శీఘ్రముగాఁ ము

ముట్టింపుము" అని వేడి, "ఓ యీశ్వరా! నాయాత్మను నీచేతులలోఁ బెట్టుచున్నాను." అని విస్పష్టమైనయుచ్చైస్స్వరముతోఁ బలికి, శాంతమైనట్టియు నిర్వికార మైనట్టియు ముఖభావముతోఁ దన శిరస్సును వధ్యదారువుపైఁ బెట్టెను. ఉత్తరక్షణముననే వధకారిచేతిఖడ్గమామె యుత్తమాంగము నుత్తరించెను. అప్పుడు చూడ వచ్చినగుంపులో నుండి హాహానినాదములును రోదనధ్వనులును బైలువెడలెను.

పదునేడు సంవత్సరముల ప్రాయమప్పు డుదారచిత్తురా లయినట్టియు స్త్రీజనాలంకారము లైన సమస్తసద్గుణరత్నముల చేతను భూషితురా లయినట్టియు నిష్కళంక సౌశీల్యధైర్యాభిమానమాననీయురా లయినట్టియు లేడీజేన్ గ్రేయొక్క మహాకీర్తి మిట్లు పరిసమాప్తి నొందెను. డాక్టరు ఫుల్లరను విద్వాంసుఁ డీమెను గూర్చి "శైశవమునందలి నిష్కాపట్యమును, యౌవనమందలి సౌందర్యమును, కౌమారమునందలి దృఢత్వమును, వార్ధకమునందలి ఘనతను, అన్నిటిని పదునేడేండ్లప్రాయమునందే యీమె కలిగిన దయ్యెను. రాజకుమారియొక్క జననమును విద్వాంసునియొక్క పాండిత్యమును, పుణ్యాత్మునియొక్క జీవనమును, తల్లిదండ్రులదోషమునుబట్టి పాపకర్మునియొక్క చావును నీమెకుఁ దటస్థించెను." అని వ్రాసియున్నాఁడు.

లేడీజేన్ గ్రే యుపవాసదశయందుఁ జెఱసాలలో నుండినప్పుడు వ్రాసిన యనేక ప్రార్థనలలోఁ గడపట దానిని మాత్రము తెలిఁగించి యీమె శోచనీయ మయినచరిత్రమును ముగించు చున్నాము —

"ఓప్రభువా! ఈశ్వరుఁడా! నాజీవజనకా! అన్నికష్టములయందును దుఃఖము లందునుమాత్రము నీయొద్దకుఁ బరుగెత్తుచు గతిమాలిన యేకాకిని నయి యున్న యబలను నగునా మొఱ్ఱ నాలకింపుము. ఓప్రభువా! నీయందువిశ్వాస ముంచినవారిని రక్షించి ముక్తినొసఁ

గెడు వాఁడవు నీ వొక్కఁడవే కాఁబట్టి పాపముచేఁ గళంకితురాల
నయి, క్లేశములచేఁ గప్పఁబడినదాన నయి, కష్టములచే శాంతి లేని
దాన నయి, చింతలచేఁ జుట్టుకొనఁబడినదాన నయి, ఆపదలచే నాక్ర
మింపఁబడినదాన నయి, దీర్ఘకాల కారాబద్ధతిచే నత్యంత బాధితమై
పనికిమాలిన మట్టిముద్ద యయినయీనాపాపపుబొందిని గలదాన
నయి, ఓదయామయుఁడ వయిన రక్షకుఁడా! ఏవి లేక మోక్షకాంక్ష
కించుక యయిన నవకాశ ముండదో యటువంటి నీదయను సాహా
య్యమును వేఁడుచు, రక్షణవిషయమున సంపూర్ణనిరాశ కలుగకుండ
నేను నిన్నాశ్రయించుచున్నాను. మాజీవితము శోధనమీఁదనే నిలిచి
యుండును గాన, మేము నీవార మగుదుమో కామో పరీక్షింపఁ
బడుటకును నిన్నును మమ్మును బాగుగాఁ దెలిసికొనఁ గలుగుటకును
కొన్నిసమయములందుఁ గొన్ని విపత్తులను మాకుఁ గలిగించుట
యుక్తమేయైనను, మాశక్తికి మించిన దుర్భరకష్టములతో మమ్ము
శోధింప నని పలికినవాఁడ వగుటచేత నగతికురా లయిన యీదీను
రాలిని గరుణింపుము. ఓ యీశ్వరుఁడా! అత్యున్నస్థితి నొంది నిన్ను
మఱవకుండులాగునను, అతిహీనదశ నొంది నిరాశచే రక్షకుఁడవును
ప్రభుఁడవును నయిన నిన్ను నిందింపకుండు లాగునను, నన్నతిమాత్ర
సంపదలచే నుబ్బింపకుండుటకును, అతిమాత్రవిపత్తులచే గ్రుంగింప
కుండుటకును బ్రార్థించెదను. ఓకరుణానిధీ! నీ కెక్కువగాఁ దెలిసిన
నాదుస్థితిని విచారించి, నారక్షణమున కయి నీవు బలిష్ఠమైన పెట్టని
కోటవు కమ్ము. నేను వినమ్రతతో నర్థించుచున్నాను; నన్ను నా
శక్తికి మించునట్లుగా శోధింపఁబడనీకుము. నన్ని మహాకష్టములనుండి
విమోచనము చేయువాఁడ వయినను గమ్ము; లేదా, యీ దుర్భర
బాధను క్రూరదండనమును శాంతితో సహించు క్షమ నయినను నా

కనుగ్రహింపుము. నన్నూఱు సంవత్సరముల కాలము బాధించి దాస్యములోనుంచిన ఫారరోచేతులలోనుండి యిశ్రాయేల్ ప్రజలను రక్షించినది నీదక్షిణహస్తమే. ఎవరికొఱకు, నీకుమారుఁడైన క్రీస్తువు తన యమూల్య రక్తమును సిలువమీఁదఁ జిందఁజేసెనో యటువంటి శోచనీయు లయిన యభాగ్యులలో నొకతె నైన నన్ను నేనిప్పుడున్న దుఃఖకర మైన చెఱనుండియు బంధమునుండియు విముక్తి నొందించుట నీపితృవాత్సల్యమున కర్హ మగును గాక ! ఎంతకాలము నీవు కనఁబడ కుండెదవు? ఎల్లకాలమునా? ఓప్రభువా ! దయచూపుటను నీవు విస్మరించి యున్నావా ? అనంతుఁడవై ప్రేమపూర్ణ మైన నీకారుణ్య పేటికను మూసి యున్నావా ? నిన్నుఁ గోఁ బ్రార్థింపవలసినపని లేదా ? నీదయ యెప్పటికిని రాకుండఁ బూర్ణముగా నంతరించినదా ? నీ యభయప్రదానము సంపూర్ణముగా సమాప్తి నొందినదా ? నీవింత చిరవిలంబ మేల చేయుచున్నావు ? ఓ ప్రభువా ! ఇఁక నీకు దయ రాదని నిరాశచేసికోనా ? అట్టిది నాకు దూరమగునుగాక ! నేనును జీసస్ క్రీస్తును సృజించిన సృష్టిలోనిదాననే. కాఁబట్టి నీకెప్పుడు దయ వచ్చునో యప్పుడు రక్షింతు వని నిశ్చయముగాఁ దెలిసికొని, నీకు నాయెడఁ గల దయను సందేహించుటగాని విశ్వసింపకుండుట కాని మాని, నీయవకాశమునిమిత్తము వేచియుండుటకును, నిపనులను శాంతతతో సహించుటకును నాకు క్షాంతి నొసఁగుము. నా కేది మంచిదో యది నాకంటె నీకే యెక్కువ తెలియును గనుక, సర్వవిషయములలోను నీవు నాకెట్లు చేయఁ దలఁచుకొన్నావో యట్లు చేయుము; నీయిష్టము వచ్చిన కష్టములను కలిగింపుము. నిన్ను వేఁడుకొను చున్నాను. ఈమధ్యకాలములో నానడుమును సత్య మను నడి కట్టుతో బిగించి సాధువృత్త మనెడి యురస్త్రాణమును ధరించి

శాంతివార్త యనెడు దుశ్ఛేద్యచర్మనిర్మితపాదరక్షలపై నిలిచి, అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా దుర్మార్గునిదాహ్యాగ్నిబాణముల నన్నిటి నార్పివేయుటకు శక్తికలుగునట్లుగా భక్తిఖేటమునువహించి ముక్తి కిరీటమును నీపవిత్రవాక్యమైనయాధ్యాత్మికఖడ్గమును దాల్చి, నేను పూర్ణముగా నీయిచ్ఛ కాత్మార్పణము చేసి నీయిష్టమునకు బద్ధురాల నయి, ఇట్టికష్టములు నాకు శుభకరము లనియు నీవు చేసిన దంతయు నామేలుకొఱకే కాని మఱియొకందునకుఁ గాఁజాలదనియుఁ గనుఁ గొనుచు నీవు నాకుఁ బంప ననుగ్రహించిన కష్టములలో సంతుష్టిని బొందుచుండులాగున సర్వదా వినయవిధేయతలతోఁ బ్రార్థించుచు, నేను దృఢముగా నిలువఁగలుగునట్లుగా నీదివ్యకవచముతో నన్నమో ఘాయుధసనాధను చేయుము. ఓకరుణాళుఁడవైనపరమపితా! నీ వెనరిని నాపాపములకు బలిగా నుండవలెనని సంకల్పించితివో యాయనకొఱకు నామొఱాలింపుము. ఆయనకును నీకును పరిశుద్ధా త్మకును సమస్తయశోమహిమలును జెల్లునుగాక! తథాస్తు!"

Miss MARY CARPENTER.

మేరీ కార్పెంటరు.

మేరీ కార్పెంటరనునామె యేకేశ్వరబోధక (త్రిత్వనిషేధక) క్రైస్తవమతాచార్యుఁడైన డాక్టరు లాంటు కార్పెంటరుగారి జ్యేష్ఠ పుత్రిక; ఆమెతల్లిపేరు పెన్. ఈ దంపతుల కీమె 1807 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల మూడవ తేదీని ఎగ్జిటర్ పట్టణములో జనన మొందెను. ఆమెతండ్రి తాను మతాచార్యుఁడుగా నుండి, పెద్దవాండ్రకు ధర్మోప దేశము చేయుచుండుటయేగాక యుపాధ్యాయుఁడుగా నుండి పిన్న

వాండ్రకు జ్ఞానోపదేశము చేయుచుండెను. అందుచేత నామె తన జనకుని శిక్షలోనే విద్యాభ్యాసము చేసెను. ఆమె సాధారణముగా నెల్లవారును నేర్చుకొనెడి యింగ్లీషుభాషను గఱచుటయే కాక గ్రీకు భాషను లాటినుభాషను గణితశాస్త్రమును నేర్చుకొని యందుఁ బ్రవీణురా లయ్యెను. తండ్రి యామెకు నీతివిద్యను గఱపుటయం దత్యంత శ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఆమె ప్రకృతిశాస్త్రములను జంతుశాస్త్రమునుగూడఁ జదివి వానియందు మిక్కిలి యభిరుచి గల దయ్యెను. ఈమె చెల్లెండ్రును తమ్ములునుగూడ నించుమించుగా నీమెతో సమానముగానే విద్యాలాభమును బొందిరి. ఈమె తన విద్యనుగూర్చి తరువాత నొకపు డిట్లు వ్రాసెను — "విద్య నన్నెప్పుడును గృహకృత్యనిర్వహణమునకు నసమర్థురాలినిగాఁ జేయలేదు; అట్లు చేయకపోవుటయే కాక యది సాధ్వీధర్మమును నిర్వహించుటకు నన్ను మఱింత పూర్ణముగా యోగ్యురాలిని చేసినది." ఈమె చిఱుతప్రాయమునందే తల్లికి శ్రమ కలుగకుండఁ దన యిద్దఱు చెల్లెండ్రను ముగ్గురు తమ్ములను సర్వవిధములఁ దానే పెంచుచు వచ్చెను.

ఆమెకు పదేండ్ల ప్రాయమువ్వుడనఁగా 1817 వ సంవత్సరమునం దామె తండ్రి యెగ్జిటరును విడిచి బ్రిస్టల్ పురమును జేరి, తొంటి వలెనే యచ్చటఁగూడ ధర్మోపదేశవిద్యోపదేశముల రెంటిని స్వవృత్తినిగా నేర్పఱచుకొనెను. ఈమెకుఁ దండ్రి తనశిష్యు లయినబాలురతోఁ గలిపియే విద్యచెప్పుచు వచ్చెను. తరువాత మహాధీమంతుఁడయి ప్రసిద్ధికెక్కిన రివరెండు డాక్టరు జేమ్సు మార్టినోగారు 1819 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరుగారికి శిష్యుఁ డయి మేరీ కార్పెంటరుకన్యకు సహపాఠి యయ్యెను. ఆమె యెదిగినకొలఁదిని తండ్రి యామెకు తన శిష్యులలోని తరుణవయస్కులకు విద్య చెప్పెడు

పని నప్పగించుచు వచ్చెను. ఆపనియం దామె కభిరుచి కలిగి యుండుటచేత నామె యాపని నత్యంతోత్సాహముతోను, పూనికతోను, నేర్పుతోను, జేయుచువచ్చెను. ఆమె తన తండ్రిగారియొక్క యుపాసనాలయముతో సంబంధించిన భానువార (ధర్మోపదేశక) పాఠశాలయం దత్యంతప్రీతి కలదయి యచ్చట శ్రద్ధతోఁ బనిచేయుచువచ్చెను; ఆమె యచటకు భానువారమునాఁడు పోయి విద్యార్థులకు ధర్మపాఠములను జెప్పుటతో మాత్రము తృప్తినొందక, వారితోఁ గూడ వారియిండ్లకుఁ బోయి వారి తల్లిదండ్రులతో మైత్రి చేసి ఆత్మాభివృద్ధిని జేసికొనెడు కృషిలో వారికి సహాయురా లగుచువచ్చెను.

ఇరువదియొక్క సంవత్సరములు నిండి వ్యవహారయోగ్యత వచ్చిన తరువాత 1828 వ సంవత్సరములో తండ్రి యామె కిట్లువ్రాసెను — "నీవు త్రొక్కవలసినట్టుగా శాసింపఁబడఁబోయెడు మార్గమేదియో మే మెఱుఁగము; అయినను భూలోకచింత యంతయు, నీవు క్రీస్తునకవ్యాజసేవకురాల వగుదువు గాక యనియు, నీయాత్మరక్షణమునకై పనిచేయుచు క్రైస్తవపరిపూర్ణతవంక ముందుకునడుచుచు నీకేర్పఱుపఁబడిన పని నితరుల యుపయోగముకొఱకు నిర్వర్తించుటకు శక్తురాల వగుదువు గాక యనియు, విశ్వాసముతోను శాంతతతోను పూనికతోను ఈశ్వరేచ్ఛను చెల్లింతువుగాక యనియు, కోరెడుకోరికలో నడఁగి యున్నట్లు మేము భావించుచున్నాము."

అనారోగ్యముచేత చిరకాలమునుండి దుర్బలుఁడయి యున్న డాక్టరు కార్పెంటరు 1829 వ సంవత్సరమునందు తన పాఠశాలపనిని మాని వేసెను; కాని యాతనిభార్యయు ముగ్గురుకూఁతులును చిన్నపడుచుల కొకపాఠశాలను బెట్టిరి. నూతనముగా స్థాపింపఁబడిన యాపాఠశాలయందు స్త్రీజనోచిత ప్రావీణ్యము లెల్ల నేర్పఁబడుటయే

తాక లాటిన్‌గ్రీకు భాషలుకూడ నేర్పఁబడుచుండెను; అక్కడ కుట్టు పనియు కుటుంబములలో నుపయోగపడెడి యనేకేతరవిషయములును గఱపఁబడుచుండెను. అక్కడ విద్యాభ్యాసము చేసిన కాంతలలోఁ గొందఱు తరువాత బీదలకును మూఢులకును విద్యాదానము చేయుట తమ పనిగా నేర్పఱుచుకొనిరి: మఱికొందఱుత్తమగృహిణులయి తమకుటుంబధర్మములను యుక్తముగా నిర్వహించుకొనుచు జనోపయుక్తము లయినసత్కార్యములందుఁ బ్రవేశించి పనిచేయఁ జొచ్చిరి.

1832 వ సంవత్సరమునందు బ్రిస్టల్ నగరమున వాంతిభేది వ్యాపించినప్పటినుండియు నామె యుపకారజీవనము నిజముగా నారంభమయ్యెనని చెప్పవచ్చును. ఆవిషభేది ప్రబలి ప్రజానాశము చేయఁదొడఁగినప్పు డామె తనజీవితమును తనతోడివారియొక్క సేవ యందుఁ గడపుటకు నిశ్చయము చేసికొని, ఆసంవత్సరము మార్చినెల 31 వ తేదిని తనదినచర్యపుస్తకములో తనమనోనిశ్చయమును లిఖించి, కడపట "నాజీవితకాలములో నడపవలసిన కృత్యములయొక్క యుద్దేశ మేమయి యుండవలయునో నే నెప్పుడైన మఱచుట తటస్థించెడు నెడల, నాకు వ్యతిరిక్తముగా నివి నాపై సాక్ష్యమిచ్చుటకు నే నీసంగతుల నిచ్చట లిఖించుచున్నాను." అని వ్రాసెను.

ఇది యిట్లుండఁగా 1833 వ సంవత్సరమునందు రాజారామ మోహనరాయ లింగ్లండునకుఁ బోయి, డాక్టరు కార్పెంటరుగారి తోడి సంభాషణమువలన లాభము పొందవలెనన్న ముఖ్యోద్దేశముతో బ్రిస్టల్ నగరమున కరిగి, వారియింట నుండుట తటస్థించెను. ఆయుభయులకును జరుగుచు వచ్చిన చిత్తాకర్షక సంభాషణసమయము లలో కార్పెంటరుకన్య తఱచుగా సన్నిధియం దుండుచు వచ్చెను.

అతనితోడ జరుగుచు వచ్చిన సంభాషణము లామె మనస్సులో శిలా క్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనెను. అయినను బహుదినము లిట్లు లాభకరముగాఁ గడవకముందే యతఁడు వ్యాధిగ్రస్తుఁడయి లోకాంతరగతుఁ డగుట సంభవించెను. ఆయన వ్యాధిసమయమునం దీకుటుంబమువా రాయనకు స్వకుటుంబములోనివారికిఁ జేసెడుదానికంటెను నెక్కువగా నుపచారములు చేసిరి. ఆయన సమాధిసమయమునందు డాక్టరు కార్పెంటరుగారిచేతఁ జదువఁబడిన యీ క్రింది యర్థము వచ్చెడు పద్యము నామె రచియించెను—

క. నీయాత్మ శాశ్వతం బగు
నీయభిధ స్మరింతు రెవుడు నీదేశీయుల్
నీయీసమాధి వెలువడి
నీయుక్తులు వారియెడల నెలకొని లేవున్.

ఈమహనీయునితోడి సహవాస మొక్కటియే కాక యాసంవత్సరమే యమెరికానుండి యాకొ తండ్రిని జూడవచ్చిన డాక్టర్ టక్కరుమ్యా సనుపేరు గల సత్పురుషుని సందర్శనమువలన సహిత మామెకు విశేష చిత్తోన్నతి కలిగెను. తనజనకునకును రామమోహనరాయలకును జర గుచు వచ్చిన సంభాషణములలో నామె స్త్రీల హీన దశ సంస్కార ప్రతిబంధములు మొదలగు విషయములలో హిందూదేశముయొక్క దుస్థితినిగూర్చి వినుచు వచ్చెను. అతఁడు చెప్పినమాటలు దృఢముగా నాటుకొని యామె మనస్సు హిందూదేశమువంకఁ బలుమాఱు పాఱు చుండినను, పెద్దపట్టణములలో వసించు దిక్కుమాలిన బీదబిడ్డల దుర వస్థనుగూర్చి టక్కరుమ్యాసు బోధించిన సన్నిహితధర్మము లక్ష్యపడి వారించుచు రాఁగా ముందుగా స్వదేశమునందలి కర్తవ్యముల పయిఁ దిరిగెను. హృదయభేదకము లయిన రామమోహనుల దయ

సీయువాక్యములు తలఁపునఁ బొడచినప్పుడామె యప్పుడప్పుడు పక్షివలె రెక్కలు కట్టుకొని యెగిరి హిందూదేశముమీఁద వాలవలె నని మన స్సులోఁ దలఁచుచు వచ్చినను, తల్లిదండ్రులసేవావిషయమున నాచ రింపవలసిన కర్తవ్యములును పాఠశాలాకార్యములును మరల నామెను వెనుకకు లాగుచు వచ్చెను. పూర్వోక్త సత్పురుషద్వయము యొక్క యుపదేశములకు ఫలముగా బ్రిస్టలులో నొక సతీసమాజ మేర్పఱుపఁబడెను. ఈసమాజములోని మానినీమణులు బ్రిస్టలునగ రములోని సుఖహీన మయిన ప్రదేశమును గొన్ని భాగములుగ విభాగించుకొని తమలో నొక్కొక్క రొక్కొక్క భాగమునకుఁ బోయి యచ్చటి యగతికు లగు బీదలకు విద్య చెప్పి, యితరవిధముల వారి స్థితిని బాగుచేయుట కయి పాటుపడుట కేర్పఱచుకొనిరి. మేరీ కార్పెంటరు తన కావలి కున్న భానువార పాఠశాలయొక్కయు దిన పాఠశాలయొక్కయు పనిని జేయుచు, బహుసంవత్సరము లీపనిని గూడ నవిచ్ఛిన్నముగా నిర్వహించెను.

1839 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరు గారి యారోగ్యము మరల చెడిపోయెను. అతఁడు స్వస్థతను బొందుట కయి స్థలమును మార్చి యూరపుఖండములోని దేశములలో సంచారము చేయుట యావశ్యక మని వైద్యులు చెప్పిరి. అతఁ డాప్రకారముగాఁ బ్రయాణము చేయుచు, ఇటలీసముద్రతీరము పొడుగునను నావికా యాత్ర చేయునప్పుడు 1840 వ సంవత్సరమున నోడలోనుండి సము ద్రములోఁ బడి మునిఁగిపోయెను.

ఇంతవఱకును కార్పెంటరుకన్య కొంతగౌరవము గల బీదలలోఁ బనిచేయుచుండెను. అంతకంటెను నధమ జాతులలో బిడ్డలు మూఢ త్వములోను పాపములోను పెరుగుచుండిరి. అటువంటి వారి నిమిత్త

మయి బీదపాఠశాల లక్క డక్కడ స్థాపింపఁబడిన వని విని యామె యటువంటిపాఠశాల నొకదానిని బ్రిస్టలునగరములోఁ గూడ నారంభించుటకు నిశ్చయము చేసికొనెను. కార్పెంటరుకన్య తన యాలోచనను కాలమును విశేషముగా వినియోగించిన నీపాఠశాల యల్పకాలములోనే యత్యంతోపయుక్త మయి నీతిదాయక మయ్యెను; అందుచేత నారక్షకశాఖవా రాచుట్టుపట్ల నేరములు తక్కువయి పాఠశాలవలన విశేషప్రయోజనము కలిగిన ట్లొప్పుకొనిరి. అయినను కార్పెంటరుకన్య మాత్ర మంతతోఁ దృప్తి పొందలేదు. అప్పు డప్పుడు నేరములు చేయు తరగతులవారిబిడ్డలు మాత్రమే యీ పాఠశాలయందు జేరి లాభము పొందుచుండిరిగాని, యీపాఠశాలను జేరరాని యధికదుస్థితిపరుల బిడ్డలును బలువు రుండిరి. చోరత్వాదిదోషములనే వృత్తిగా నేర్పఱచుకొన్న జాతులవారి బిడ్డలసామాన్య ప్రయత్నము చేసి విశేష సాధనములఁ గల్పించినంగాని యిటువంటి పాఠశాలలవలని లాభములను బొంది బాగు పడఁజాల రని యామె యెఱిఁగి యుండెను. కాఁబట్టి యామె చోరత్వాదులచే దుష్టులయి యావజ్జీవమును చెఱసాలలలోఁ బడి కడగండ్లు పడవలసిన దిక్కుమాలిన బిడ్డలను విముక్తులను జేయఁ దలఁచుకొనెను. ఫ్రైదొరసాని చేసిన పనిని దీనిని జదువువా రెఱుఁగుదురుగదా. చెడి చెఱసాలలయందుఁ బడిన వారిని బాగుచేయుట కయి యామె పాటుపడెను; రోగము వచ్చిన తరువాత మందు వేయుటకంటె రోగము రాకుండ మాన్పుట యుత్తమ పద్ధతి యన్న సిద్ధాంత మవలంబించి, చెడిపోవలసిన వారిని బాగుచేసి చెఱసాలలలోఁ బడకుండ వారించుట కయి యామె పాటుపడెను. 1851 వ సంవత్సరమునం దీమె “చెడిపోవుచున్న జాతులవారి బిడ్డలకును వయస్సురాని దోషులకును “దోషనివారక పాఠశాలలు” అను పేరితో

నొక పుస్తకమును ప్రచురించెను. కారాగృహ విద్యాలయములను స్థాపించుటకు దొరతనము వారు పూనుకొనునట్లు చేయుట కయి యీమె బహువిధములఁ బ్రయత్నములు చేసెనుగాని యీమెకృషి మొదట సఫలము కాకపోయినను కడపట సఫలమయి 1854 వ సంవత్సరమునందు కారాగృహములలో దోషనివారక విద్యాలయములను స్థాపించుటకు రాజానుమతి యియ్యఁబడెను.

పాతమునకు మూలకారణమును గనుఁగొని దానిని వారించుట కయి కారాగృహ విద్యాలయములను కర్మవిద్యాశాలలను స్థాపించి చిరకాల మోర్పుతోఁ బని చేసి కడపట పార్లమెంటుమహాసభ వారి యంగీకారమును సాహాయ్యమును బొంది, ఇంగ్లండు దేశములో నేరములు చేసెడువారిసంఖ్యను తగ్గించుటయం దావర కెవ్వరును జేసియుండనంత యెక్కువపని నీమె చేసెను. పాపములో దిగుటకు సిద్ధముగా నున్నట్టియు నావఱకే పాపములో బడినట్టియు బాలురును బాలికలును ఈమె నిరంతరప్రయత్నములవలన దుస్సహవాసములనుండి తొలఁగింపఁబడి, పాటుపడుచు గౌరవనీయు లయినపురుషులును స్త్రీలును నగునట్లు చేయఁబడిరి. ఆవఱకు బాలురును బాలికలును నేరములు చేసినప్పుడు దండవిధాయకులకు వారిని జెఱసాలలకుఁ బంపుట తప్ప వేఱుమార్గము లేకుండెను. అందుచేత నట్టివారు చెఱసాలనుండి విడుదలను బొంది వచ్చునప్పటి కచ్చటి పాపిష్టులతోడి దుస్సహవాసముచేత సామాన్యముగా వారికి బాగుపడుదు రన్నయాశ లేనంతయెక్కువగాఁ జెడిపోయి యావజ్జీవమును ఘాతుకమృగములవలె సంచరించెడు దుస్థితికి వచ్చుచుండిరి. ఈమె 1846 వ సంవత్సరమునందు లాయిన్సు మీడ్డు దీనపాఠశాలలను స్థాపించెను. 1852 వ సంవత్సరమునందు రెస్సెల్

స్కాట్లనునందు కింగ్సు వూడ్సులో నొకయిల్లు గొని బీదబిడ్డల విద్యావిషయమయి యిచ్చి యాం దీమెతోఁ గూడ దానిని బనిచేయఁ బూనుకొనెను. ఈమె సెంటు జేమ్సు బ్యాంకువద్ద పనివాండ్ర చావిడిని కట్టించెను. ఈమె పాఠశాలలను శుచిగాను సుందరముగాను నుంచి హృదయాకర్షకములుగాఁ జేయుచుండెను.

1854 వ సంవత్సరమునందు బైరన్ ప్రభ్వి బ్రిష్టల్ నగరములో కార్పెంటరుకన్య విచారణ క్రింద నుంచుటకై యొక బాలికా దోషనివారకవిద్యాలయము నిమిత్తము "శోణగృహా" (Red lodge) మనఁబడెడు విశాలమందిరమును గొని యిచ్చెను. ఆరంభమునందు దానిలో పదుగురు బాలికలు మాత్రమే యుండిరి గాని 1858 వ సంవత్సరమున కేఁబదియిద్దఱు బాలిక లయిరి. దొంగలుగా శిక్షింపఁ బడిన నూఱుగురిలోఁ బది బాలిక లంచుఁ జేరి యుపమానకరమయినట్టియు నపకీర్తికర మయినట్టియు జీవనమునకు లోనుగాకుండ రక్షింపఁబడి యిప్పుడు మాననీయ సేవకురాండ్రును, కుటుంబమాతలును, నయి గౌరవ నీయ మైనస్థితులను బొందియున్నారు. ఈవిషయములలో నామెకు కార్యవిజయము కలుగుట ముఖ్యకారణము. తనతోడిమానవులలో నత్యంతభ్రష్టు లయినవారియెడలసహిత మామెకుఁ గలప్రేమమును, నదయత్వమును నయి యున్నవి. ఎంత నీచదశలో నున్న పిల్లలనైనను తనకుటుంబములోనివారినిఁబలెఁ జూచి యామె యాదరించు చుండెను. "మన మొకబాలునిఁగాని బాలికనుగాని దోషవిముక్తి గలిగించి బాగుచేయఁ దలఁచుకొన్న పక్షమున నట్టివారిని కుటుంబములో నుంచ వలెను. ఏపనినైనను వారి నాదరించి మంచిమాటలతోఁ జేయింప వలెనుగాని బలవంతపెట్టి చేయించుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. మనము వారిస్వేచ్ఛ నెప్పుడును భంగము చేయరాదు; వారిని

తిమంత క్రమముగా నడవ నేర్చుకొనునట్లు దిద్దవలెను. పతితులయి మిక్కిలి చెడిపోయినవారిలోపల సహిత మఱఁగి యుండెడు మంచిని బయిటికి దీసి, యది చెడుగును జయించునట్లు చేయుట యెల్లప్పుడును మనగురియయి యుండవలెను." అని యామె పలుమాఱు పలుకుచుండెను. శోణగృహదోషనివారకవిద్యాశాల యిప్పుడును జయప్రదముగా నడపఁబడు చున్నది. ఆమె పాఠశాలల కనుబంధములుగా నప్పుడప్పు డేర్పఱచుచు వచ్చిన సమాజములు మొదలయినవి సహితము పాఠశాలలంత యుపయోగకరములుగానే యుండుచువచ్చెను. వానిలో నొకటి పఠనమందిరము; అక్కడ కాచుట్టుపట్లవారు దఱచుగ వచ్చి వార్తాపత్రికలను పుస్తకములను జదువుచుండిరి; దానికయి యుపన్యాసమందిరములో సాంఘికవిషయములు నీతివిషయములు మొదలయినసుపయుక్తాంశములను గూర్చి యుపన్యాసము లియ్యఁబడుచుండెను; అందులోనే సురాపాననివారకసమాజసభలు జరుగుచుండెను.

ఆమె కేఁబదిసంవత్సరములు వచ్చినప్పు డామెతల్లి 1856 వ సంవత్సరమునందు మృతినొందెను. తల్లిచావుతో మేరీ కార్పెంటరు కన్యకు సంసారబంధము లన్నియు దెగిపోయి, తనకాలము నిరంతరాయముగా మంచిపనులయందు వినియోగపఱుచుటకు మఱింత యానుకూల్యము కలిగెను. అందుచేత నామె మాతృవియోగదుఃఖము తలఁపునకు రాకుండునట్లుగా సత్కార్యాచరణమునందు విరామము లేకుండ పాటుపడఁ దొడఁగెను. 1856 వ సంవత్సరమున నామెతోఁ గలసి పనిచేయుటకయి చేరిన మిస్ ఫ్రాన్సిస్ పవర్ కాబ్బు ఆమెను గూర్చి యిట్లువ్రాసెను — "అర్ధమనుష్యుని భోజనముతో కార్పెంటరు కన్య ముగ్గురుమనుష్యులపనిని చేయు చున్నది."

1858 వ సంవత్సరమునం దామె యొకకన్య నభిమానపుత్రికనుగా స్వీకరించి పెంచ నారంభించెను. ఈవిషయమునుగూర్చి యొక చెలికత్తె కామె యిట్లు వ్రాసెను — "నీవు కననట్టిబిడ్డలను నీకిచ్చి యున్నానని సిద్ధాదేశములో వ్రాయఁబడి యున్నది. అంతకుముందు తల్లిప్రేమ యెట్టిదో యెఱుఁగనియీచేతులకు నాహృదయాంతర్గత మయినవాత్సల్యమును జూపి యున్నాను. వివాహ మాడవలసినకష్టముకన్న జాలి కనకు ప సిద్ధముగాఁ జేయఁబడి నేటికంది నాకు లభించిన జననీజనకరహిత యయి యయిదేండ్ల పసిబాలికతోఁ గూడిన నాభాగ్యము గొప్పము."

స్వదేశమున నితరు లపేక్షించెడువిశ్రాంతి యామెకు పనిచేయుచుండుటవలనఁ గాని క్రొత్తపనులఁ బూనుటలోనే కలుగుచుండెను. 1861 వ సంవత్సరమునం దామె మైస్త్రి నకుఁబోయి యచ్చటికారాగృహములను పరీక్షించి వానినిగూర్చి యుపయోగకర మయినచరిత్రమును బ్రకటించెను. మఱిమూఁడుసంవత్సరముల కామె "మన కారాబద్ధులు" అనునామముతో రెండుసంపుటముల గ్రంథమును బ్రకటించి, దానిలో కారాబద్ధులస్థితినిగూర్చియు నాదరణమునుగూర్చియు వితర్కించెను. ఆమె చిన్నపిల్లలవిషయమునఁ దాను నడపినక్రమమునుబట్టి పెద్దవాండ్రవిషయమునఁగూడ నట్లే నడపుట శ్రేయోదాయక మని యభిప్రాయపడెను.

ఆమె కెనుబదిసంవత్సరములు నిండినప్పుడు దుఃఖమును తగ్గించుటకును నేరములు మాన్పుటకును దాను జేసిన ప్రయత్నము లన్నియుఁ దానిప్పుడు వెనుకఁజూడనంత జయప్రదముగాఁ గొనసాగినందుకు సంతోషించి, తన్నత్యంతధన్యురాలినిగా భావించుకొనెను. అయినను దానంతటితో సంతుష్టి నొంది యూరకుండక హిందూదేశమునకుఁ

బోయి చూచి దానికి మేలు చేయవలెనని తలఁచెను. ఆమె హిందూ దేశమునకుఁ జైలు వెడలుటకు ముందుగా "రాజా రామమోహన రాయల యొక్క ఇంగ్లండులోని కడపటిదినములు" అను పుస్తకమును రచించి 1866 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల మొదటి తేదిని నోడ యెక్కి చిరకాలము నుండి యుద్దేశించుకొనియున్న హిందూదేశ యాత్ర నిప్పుడు నెఱవేర్చెను. ఆమె యెక్కిన యోడలోనే యెక్కి మానమోహనఘోష నునతఁడు న్యాయవాదిగాఁ బనిచేయుట కయి మరల నీదేశమునకువచ్చెను. ఆమె బొంబై నగరములో దిగిన మఱునాఁడే బొంబయి రాజధానీ ప్రభుత్వమువారు సామాన్యముగా విద్యా విషయములు కార్పెంటరుకన్య కోరినవిశేషము లన్నియు నియ్యవలసిన దనియు బాలురకును బాలికలకును నేర్పడిన శోధనాలయముల యొక్క వృత్తాంతములను దెలుపవలయు ననియు స్థానికోద్యోగస్థుల కందఱికిని నాజ్ఞాపత్రికలను బంపిరి. బొంబయిరాజధానిలో నామె మొదటఁ జూచినస్థల మహమదాబాదు పట్టణము. ఆపట్టణమునం దప్పటికే స్త్రీవిద్య కొంతయభివృద్ధిలో నుండెను. అహమదాబాదునుండి యామె సౌరాష్ట్రపురము (సూరతు) నకుఁ బోయి, యచ్చటి నుండి మరల బొంబయిపురము వచ్చిచేరెను. సౌరాష్ట్రపురిలో "ప్రియజననీ" యని సంబోధించుచు నొకహిందూసుందరి ఇతర కాంతల పక్షమున స్వాగతపత్రికను జదివెను. ఆమె బొంబయి నగరములోఁ గొన్నిదినము లుండి యచ్చటివిద్యాశాలలు మొదలగువానిని పరీక్షించి, అక్కడనుండి పునానగరమునకుఁ బోయెను. చెన్నపురికిఁ బోయినప్పు డచ్చటివా రామె నాదరించి మిక్కిలి గౌరవించిరి. కలకత్తా నగరములో నచ్చటి రాజప్రతినిధిగా నయిన లారెన్సుప్రభువుగా రామెను స్వగృహములో నుంచుకొని సమ్మానించి యాతిథేయ

సత్కారము నాచరించిరి. ఆమె కలకత్తానగరములోను దానిశాఖా నగరములలోను గలపాఠశాలలు మొదలయినవాని నన్నిటినిజూచి, వానివిషయ మయి యనేకోప యుక్తాంశములను గ్రహించి, వాని వయిఁ దనకుఁ దోఁచినయభిప్రాయములను నభివృద్ధిమార్గములను దొరతనము వారికిఁ దెలిపెను. ఆమె యక్కడనుండి బొంబయినగరమునకుఁ బోయి, యచ్చటి హిందూసమాజములచే నియ్యఁబడిన యభినందనపత్రిక నందుకొని 1867 వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో బొంబయినగరములో నోడయెక్కి స్వదేశమునకు వెడలెను. ఆమె స్వదేశమును జేరిన తోడనే "హిందూదేశములోని కారాగృహాశిక్షను గూర్చియు స్త్రీవిద్యనుగూర్చియు సూచనలు" అను పేరితో నొక చిన్న పుస్తకమును బ్రకటించెను. మఱుచటి సంవత్సరమునందామె "హిందూదేశమునందాఱునెలలు" అను పుస్తకమును జేసి దానిని రామమోహనరాయుల కంకితముచేసెను. ఆమె హిందూదేశమునకు బైలుదేఱునప్పుడు హిందూ స్త్రీలను స్వదేశమునకు దీసికొనిపోయి విద్య చెప్పించి యుపాధ్యాయినులనుగా నొనర్పవలెనని తలఁచెను గాని యాపని యసాధ్య మయినట్లు కనబడినందున తరువాత నామె యాప్రయత్నమును విడిచిపెట్టెను. ఆమె ప్రాణమిత్రులు సహితము మామె రాకవలన హిందూదేశమునకు విశేషలాభము కలుగునని తలఁపలేదు. "ఇక్కడి పెద్దలు మాటలలో పెద్దనోరు చూపుటయే కాని క్రియలలో శూన్యహస్తములు చూపుదు రని ముందు నీవే తెలిసికొందువు" అని యొక హిందూపుత్రుఁ డామెతో ననెను. ఆమె నంతగాఁ బ్రోత్సాహించిన కేశవచంద్రసేనుఁడు సహితము "కార్పెంటరుకన్య హిందూదేశమును విడిచి వెనుకతిరుగఁగానే సత్కార్యవిషయ మైన ప్రతిఫలంబును శూన్యవాయువులో నడంచిపోవును" అనిపలికెను.

ఇట్టివాక్యములచేత నామె నిరుత్సాహురాలు గాక యామె యీహిందూదేశమునందలి ప్రముఖులతో నుత్తర ప్రత్యుత్తరములను జరుపుచు వచ్చెను. బొంబయిలో న్యాయాధిపతి యైన గోపాలరావు హరిదేశముఖుగారి యుత్తరమువలన నామెకు స్త్రీబోధనా భ్యాసన పాఠశాలలను బెట్టింపవలెనన్న నిశ్చయము కలిగెను. అతఁడు చిన్న తనములో వివాహము లగుచుండుటవలన బాలికలు పాఠశాలలను విడిచి తా మావఱకు నేర్చుకొన్నయల్పవిద్యను కూడ మఱచిపోవు చుండుటను బట్టి బాలికా పాఠశాలలవలనఁ బ్రయోజన మంతగాఁ గలుగకున్న దని తెలిపి, "దేశాచారమునుబట్టి యెప్పుడును పునర్వి వాహమును చేసికొనకుండెడు వేలకొలఁది వితంతువుల నుపయోగము నకుఁ దీసికొనిరావలెను; అర్హురాం డ్రయిన యుపాధ్యాయినులను దిద్ది పంపుట కేర్పడిన బోధనాభ్యసన పాఠశాల యొకటి స్థాపింపఁబడు వఱకును స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి యేర్పఱిచెడి యేపథకమును సఫ లము కానేరదు. హిందూదేశముయొక్క యీప్రాంతమం దున్న మే మందఱమును మీ ప్రయత్నముయొక్క పర్యవసానమునకును మీయొక్క పునరాగమనమునకును అత్యంతాతురతతో నెదురు చూచుచున్నాము." అని వ్రాసెను. అందువయి నామె హిందూదేశ మునం దప్పు డధికారములో నున్నవారికి స్త్రీబోధనాభ్యసన పాఠ శాలల యావశ్యకమునుగూర్చి తెలిపి, హిందువు లందఱను జేరి సంవ త్సరమునకు 1000 పౌను లిచ్చెదుపత్రమునఁ దా మంతసొమ్మును బొంబయిలోను అహమదాబాదునగరములోను స్త్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలలను బెట్టుట కిచ్చెదమని బొంబయిదొరతనమువారు వాగ్దా నము చేయునట్లు చేసి చందాలువేసి యంతసొమ్ము పోఁగుచేయునట్లు హిందువుల నావనికిఁ బ్రోత్సాహపఱుపఁ జొచ్చెను.

ఆమె చేసిన కర్తవ్యోపదేశము ననుసరించి హిందూదేశ ప్రభుత్వమువారు జనానోద్యోగులను తయారుచేయ బొంబాయి నగరమునందు స్త్రీబోధనాభ్యాసపాఠశాలను స్థాపించుట కయి మొదటి సంవత్సరముల వఱకును సంవత్సరమునకు పండ్రెండువేల రూపాయల నిచ్చుట కేర్పాటు చేసిరి. ఈప్రకారముగాఁ దనకృషి ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చునూచనలు గాంచి సంతోషించి యుత్సాహముతో నుత్సాహముతో 1868 వ సంవత్సరము నవంబరునెల యేడవ తేదీయం దామె రెండవసారి హిందూదేశమునకు వచ్చెను. ఆమె బొంబాయి నగరము చేరినతోడనే తానచ్చటి స్త్రీబోధనాభ్యాసన పాఠశాలలో నధ్యక్షురాలుగా నుండి జీతము గయికొనక ధర్మార్థముగాఁ బనిచేసెద నని దొరతనమువారికి విన్నపము చేసెను. వా రామె ప్రార్థనను గృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నంగీకరించిరి. ఉష్ణదేశములోనుండి పని చేయుటచే నారోగ్యము చెడిపోవుటచేతను దనపనిని విడిచిపెట్టి యామె మఱుచటి సంవత్సరారంభమునం దింగ్లండునకుఁ బోవలసిన దాయెను. అయినను మరల నామె యాసంవత్సరాంతమునందే హిందూదేశమునకు మూడవసారి వచ్చి స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిమిత్తమయి కొంతపని చేసి మరల స్వదేశమునకుఁ బోయెను.

1870 వ సంవత్సరమునందు కేశవచంద్రసేను డింగ్లండునకుఁ బోయినప్పుడు జూన్ నెలలో బ్రిస్టల్ నగరమున కరిగి, మేరీకార్పెం టరు కన్యను సందర్శించి, హిందూదేశమును గూర్చిన జ్ఞానమును వృద్ధి చేయుటకును హిందూదేశములోని సాంఘికలోపములను వారించుట కును నొక సమాజమును స్థాపించుట యుచితమని యతఁ డామెకు విన్నవించెను. ఆసంవత్సరము సెప్టెంబరు నెలలో రెండవసారి యతఁ డామె దర్శనము చేయుటకు బ్రిస్టల్ నగరమునకుఁ బోయినప్పుడు

"దేశీయహిందూదేశసమాజ" (National Indian Association) మనునామముతో నొక సమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆసమాజము యొక్క యుద్దేశములను నెఱవేర్చుటకయి సమాజముపేర నొకమాస పత్రిక ప్రకటింపనారంభింపఁబడినది. ఆపత్రిక యిప్పు డిండియా పత్రిక (The Indian Magazine) యను పేరఁ బరఁగుచు తత్సంస్థాపకు రాలి యనంతర మామె పదమును వహించిన యత్యంతయోగ్యురా లగు మానింగుకన్య (Miss Manning) చే మహాసమర్థతతో నెున్నటిదాఁక నిర్వహింపఁబడుచుండెను. ఈసమాజమును మన దేశ మునం దనేకస్థలములలో నున్న దీని శాఖలును మనదేశమునకు మహోపకారము చేయుచున్నవి.

1875-76 సంవత్సరములలో కార్పెంటరుకన్య కడపటిసారి మన దేశమునకు నాలవపర్యాయము వచ్చెను. ఆమె స్త్రీల విషయము లోను, చెఱసాలల విచారణవిషయములోను, పాపనివర్తక పాఠశాలల విషయములోను, కర్మశాలలవిషయములోను, వృత్తిశాలలలో స్త్రీలను పిల్లలను పనిలోనుంచు విషయములోను ముఖ్యముగాఁ బనిచేసెను. తాను జేసినపనివలనఁ గలిగినఫలితములను గూర్చి యీామె సాలి స్బరీ ప్రభువునకు వ్రాసినయుత్తరములో వివరముగాఁ దెలిపినది. అవి యటుతరువాత పార్లమెంటు మహాసభవారి యెదుటఁ బెట్టఁబడినవి.

1877 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 3 వ తేదీతో నామెకు డెబ్బదిసంవత్సరములు పూర్తియయ్యెను. ఆమె జన్మోత్సవ దినమునం దామె నభినందించుచు బంధువుల యొద్ద నుండియు మిత్రుల యొద్దనుండియు నాశీర్వచనపత్రికలును పారితోషికములును విస్తార ముగా వచ్చినవి. ఆసంవత్సరము 14 వ జూన్ తేదీని తన పెంపుడు కొమారితలో సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించి యారాత్రి పడకకుఁబోయి

తెల్లవారులోపల నామె యనాయాసమరణము నొందెను. ఆమె శరీర మార్ణోకనుమ యందు భూస్థాపిత మొనర్పఁబడెను ఆమె శవమును సమాధికిఁ గొనిపోవునప్పుడు సంఖ్యాతీతులైన మిత్రులును శోణగృహశోధ నాలయములలోని బాలురును బాలికలును పగటికర్మ పాఠశాలలోని బిడ్డలును. రింగ్సువృద్ధ కర్మ విద్యాలయములోని బాలురును, తనకును లోకమునకును మహోపకారిణి యైనట్టి యీ బిడ్డలను బీదతనమునుండియుఁ బాపములనుండియు రక్షించుటకై తన జీవితమును ధారవోసినట్టియు నాయుత్తమాంగనయొక్క శవమువెంట శోకించుచుఁ బిశ్రవనమునకు వేలకొలఁదిగాఁ బోయి తమ కామె యెడలఁ గలభక్తిగౌరవములను వెల్లడించిరి. మనదేశపుస్త్రీ లీమె వలె లోకోపకారకృత్యముల యందుఁ దమ కాలమును గడపుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

జీసస్ చరిత్రము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 2-0-0

విషయ సూచిక

ప్రకరణము.

రాజమహేంద్రవరమున

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

మొదటి ప్రకరణము.

జీసస్‌యొక్క జననమును, బాల్యదశయును.

క్రైస్తవమతస్థాపకుఁడైన జీసస్‌యొక్క బాల్యదశను గూర్చి మన కంతగా తెలియదు. ఆయనచరిత్రమును వ్రాసినవా రాయన యొక్క బాల్యావస్థలో నడచిన వృత్తాంతము తమకు తెలియక పోవుటచేతనో, అప్పటి వృత్తాంతము ముఖ్యమైనది కాదని భావించుట చేతనో, మఱి యేహేతువు చేతనో, దానిని విడిచి యతఁడు మతబోధ కారంభించినతరువాత జరిగినవృత్తాంతమును మాత్రమే విశేషముగా వ్రాసియున్నారు. ఒక్కబాల్యావస్థనుగూర్చి మాత్రమే కాక యా ఘనుని జననదిన మిది యని సహితము నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. మన యాసియాఖండముయొక్క పశ్చిమదిగ్భాగమునం దున్న పాలస్టిన్ దేశములో నుత్తరప్రువైపున గాలిలీ మండలములో నాజరెత్తను గ్రామ మొక్కటి గలదు. ఆగ్రామమునం దిప్పుడు మూడునాలుగు వేలజనులున్నారు. పూర్వకాలమునందు సహిత మీగ్రామ మిప్పటి కంటె పెద్ద దయి యుండదు. ఈగ్రామ మొక పర్వతము యొక్క ప్రక్కను గట్టఁబడియుండుటచేతను పెక్కు పర్వతములు సమీపమునం దుండి యుండుటచేతను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును. సుందర

మైన యీగ్రామమునందు 'జోసఫ్' అను పేరు గల వడ్రంగి యొకఁడు మేరీ యను పేరుగల తన చక్కని చిన్న భార్యతో వానము చేయుచుండెను. ఆదంపతులు ధనికులు కాకపోయినను, చుట్టుపట్టుల నున్న యితరశిల్పులకంటె నెక్కువబీదస్థితిలో నుండినవారు కారు. ఆకాలమునం దెవ్వరును మహాధనికులుగాఁ గాని, కూటిపేదలుగాఁ గాని యుండక యెల్లవారును అన్నవస్త్రములకు లోపములేని సామాన్యదశలో నుండిరి. ఆకాలమునందు జోసఫ్ చేతులార కష్టపడి పని చేసి జీవనము చేయవలసిన స్థితిలోనే యుండినను, అతఁడు తద్దేశమునకు రాజధాని యైన జెరూసలేము నగరమును స్థాపించినట్టియు, హెబ్రూజనుల కాదిమచక్రవర్తి యైనట్టియు, డేవిడ్డుయొక్క సంతతివాఁడైన మహాకులీనుఁ డని చెప్పుచున్నారు. ఈ సంబంధముననే యాకాలమునందు రాజాజ్ఞచేత వేయఁబడిన జనపరిగణనము నిమిత్తము జోసఫ్ గర్భవతియై యున్న తన నూతనవధువగు మేరీతోఁ గలిసి తన పూర్వుల వాసస్థాన మైన బెథ్లెహేము నగరమునకుఁ బోవలసినవాఁడయ్యె ననియు, అచ్చట నొక సత్రమునకుఁ బోయి యందు చోటుగానక దానితోఁ జేరియున్న యొక పశువులశాలలో వసించి యుండఁగా డేవిడ్డు మహారాజు యొక్క జన్మస్థాన మైన యానగరమునందే యతనిభార్య రాత్రివేళ గడ్డివామిలో నొక పురుష శిశువును ప్రసవించె ననియు, కొందఱు వ్రాసియున్నారు. అప్పుడట్లు పుట్టిన యాశిశువే క్రైస్తవమతస్థాపకుఁ డైన జీసస్. *ఆశిశువు పుట్టిన దినమును పరి[illegible] కనుఁగొనుట కాధారము లేవియు లేక పోయినను

---

* జీసస్ క్రైస్తనునది జీసస్‌యొక్క సంపూర్ణనామము. అతఁడు సాధారణముగా క్రైస్తనియు పిలువఁబడును. ఈకడపటినామము వచ్చుటకుఁ గల కారణము ముందు వివరింపఁబడును.

అతఁడు క్రీస్తుశకమునకు నాలుగుసంవత్సరములు ముందు జనవరినెల మొదటి తేదికి మూడునాలుగుదినములు లీవలనో యావలనో జనన మొందినట్లు చూపుటకుఁ దగిన నిదర్శనము లున్నవి. ప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞను బట్టి వేయఁబడిన యా జనాభాగణనము క్రీస్తుపుట్టిన పదిసంవత్సరములకు తరువాతఁగాని జరుగ నందున నతఁడు బెథల్ హేమునగరమున జన్మించుట సత్యము కాదనియు, ఆకాలపు వారిచే నతఁడు 'నాజరెత్తుపుర జీసస్' అనియే పిలువఁబడుచు వచ్చుటచేతను, కొంద ఱతఁడు నాజరెత్తులోనే పుట్టెనని చెప్పియుండుటచేతను జీసస్సు నిజముగా నాజరెత్తుగ్రామములోనే జననమొందె ననియు, అతఁడు దేవిడ్డు రాజవంశజుఁ డయినట్లును బెథల్ హేమునగరము నందు జన్మించి నట్లును తరువాతివా రాతని జన్మ[illegible]మును స్థాపించుటకొఱకును ప్రాఁతనిబంధనలో [illegible] బోవుచున్నా డని చెప్పఁబడిన దేవదూత యితఁడే యని సాధించుటకొఱకును కల్పించి రనియు, కొందఱు బుద్ధిమంతు లభిప్రాయపడుచున్నారు. లోకోపకారులైన మహాపురుషులకు వారి తరువాతివారు మహావంశసంభవత్వము దేవాంశసంభవత్వము నారోపించుట యెచ్చటను క్రొత్తగాదుగదా! మన దేశమునందుసహితము శంకరాచార్యులు మొదలగు మహాపురుషులెందఱుమన వారిచే దేవాంశసంభూతులుగా పరిగణింపఁబడుచున్నారు కారా! పూర్వులస్థితియెట్టిదయినను, ఆశిశువుజనించినప్పుడాతనిజననీజనకులు ధనసంపన్నులుగాని కులములో ప్రాముఖ్యము కలవారుగాని కారు. జీసస్సుయొక్క గ్రామమునకు బెథల్ హేమునగరము మూఁడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది.

ఇట్లు పేదయింట జనన మొందినయాశిశువునకు తల్లిదండ్రులు జీసస్సని నామకరణము చేసిరి. ఆపదమునకు రక్షకుఁ డని యర్థము.

ఆకాలమునం దది యనేకబాలకులకు సాధారణముగాఁ బెట్టఁబడు
చుండిననామమేయయినను దాని కిటీవలివారు గొప్పమహిమ నారో
పించుచున్నారు. మహిమ యెప్పుడును పురుషగుణమునుబట్టి వచ్చును
గాని పేరునుబట్టి రాదు. ఉల్లికి మల్లె యని పేరు పెట్టినను దానికి
సువాసన రాదు; మల్లెపువ్వున కుల్లిపువ్వని పేరు పెట్టినను దాని
సువాసన పోదు. అతఁడు చిన్నతనమునం దెట్టియింట వసించెనో, ఎట్టి
బట్టలు కట్టెనో, ఎట్టిబాలక్రీడలు సలిపెనో, ఏయేపాఠశాలలకుఁ బోయి
యేయేవిద్యల నభ్యసించెనో, ఇప్పు డేమియుఁ దెలియదు. ఆగ్రామ
మిప్పు డున్నస్థితినిబట్టి చూడఁగా నతఁ డప్పుడు వసించి యుండినగృహ
మిప్పుడు శిల్పులు సాధారణముగా వాసము చేసెడుగృహములవంటిదే
యని తోఁచకమానదు. అక్కడియిండ్లకు మిద్దెలును మేడలును లేవు;
ఇంటికి రెండుమూడుగదులకంటె నెక్కువ యుండవు; పడకగదిలో
నొకకొయ్యపెట్టెయు రెండుచాపలును దిండ్లును నుండును. ఇండ్ల
కప్పులమీఁదసుందరముగా ద్రాక్షతీఁగలు ప్రాఁకు చుండును; లోనికిఁ
బోయి చూచినయెడల కూరుచుండుటకు కుర్చీలు బల్లలు మొదలయి
నవి లేక నేలమీఁద చాపలు పఱువఁ బడి యుండును. అన్నిగదులకును
వెలుతు రిచ్చునట్లుగా నిత్తడిదీపస్తంభ మొకటి యింటినడుమ నడి
కప్పునుండి వ్రేలు చుండును; వంటయిల్లు వేఱుగా నుండక యింటికి
చేరియే యుండును. స్త్రీలు వీథులలోనినూతులయొద్దకుఁ బోయి నీళ్ళు
తోడి కుండలతో బుజములమీఁదఁ బెట్టుకొని తెచ్చి తలుపుల యోరల
నుంచుదురు. ఆకాలమునం దిటువంటియిండ్లలోనే యొకదానిలో జీసస్
తనతల్లిదండ్రులతోను సోదరులతోను గలసి వాసము చేసి యుండుటకు
సందేహము లేదు. మేరీకి జీసస్సు ప్రథమపుత్రుఁ డని యిదివఱకే చెప్పి
యున్నాముగదా. అతనికి నలుగురు తమ్ములును చెల్లెండ్రునుకూడఁ

గలరుగాని వారప్రసిద్ధులు. అతనిసోదరులని చెప్పఁబడి ప్రసిద్ధిగాంచిన పలుగురుపురుషులును వారిలో ముఖ్యముగా క్రైస్తవమతారంభదశ యందు సుప్రసిద్ధుఁ డయినజే మ్సనునతఁడును పినతల్లికొడుకులుగాని సాక్షాత్సహోదరులుగారు. జీసస్‌తల్లి యైన మేరీకి మేరీ యనుపేరు గల చెల్లెలొకతె కలదు. ఆమెభర్త క్లియోపస్సను నామాంతరము గలయాల్ఫియస్సనువాఁడు; ఆమెకు కొడుకు లనేకులు గలరు; వారు జీసస్సునకు మొదటిశిష్యులయి ప్రఖ్యాతి గాంచిరి. వీరగర్భజనితు లయిన తమ్ములే ప్రతికూలురుగా నున్నప్పుడు జీసస్సునకు వీరనుకూలు రుగా నుండి తోడుపడుటచేత తరువాత పినతల్లికొడుకు లయినవీరికే "ప్రభుసోదరు" లన్నపేరు వచ్చినది. అతనిఁ గన్నతల్లికివలెనే నిజమైన సోదరులకును జీసస్సుయొక్క మరణానంతరమునఁగాని గౌరవము రా లేదు. అతని తోడఁబుట్టినపడుచులు వివాహము లాడి తమభర్తలతోఁ గూడి నాజరెత్తు గ్రామములోనే కాపురము చేయుచుండిరి. ఈ చెల్లెండ్రును తమ్ములును తనతోడఁగూడి క్రీడించు చుండఁగా జీసస్సు కొంతకాలము చిన్నతనములో తల్లియింట విహరించెను. అప్పు డామె తనతోడి చేడియలతోఁగూడి ముచ్చటించుచు వీధిలోని నూతివద్దకుఁ బోయి పసిపిల్లను చంక నిడుకొని పెద్దకొడుకును కేలూఁతయిచ్చి నడ పించుచు బుజమునీఁది బిందెతో మందగమనమున నింటికి వచ్చి పలు మాఱు భర్తకు నేత్రానందము కలిగించి యుండును. అయినను జీసస్సునకు యౌవనము రాకమునుపే తండ్రి కాలము చేసినట్లు కనఁ బడుచున్నది. ఉష్ణదేశ మగుటచే నతఁడు ధరించినవస్త్రములు పలుచని వయి యుండవలెను. అతఁ డాటలకయి గ్రామసమీపమున నుండు కొండలకుఁ బోయి తోడిబాలకులతోడఁ గూడి విహరించి యుండును. కొంతనే పాటలాడివచ్చి యతఁడు వడ్రపుపనిలో తనతండ్రికి తోడు

పడుచుండియు నుండవచ్చును. అతఁడు చిన్నతనములో తండ్రివద్ద పని నేర్చుకొని కొంతకాలము కులవృత్తిని చేసె ననుటకు సందేహము లేదు.

ఆకాలమునం దతఁడును తక్కినబాలకులవలెనే వీధిబడికిఁ బంపఁబడెను. ఆబడులయందు చెప్పబడినది యంతయు చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్పుటయు, కొన్నిపద్యములను కంఠపాఠము చేయించుటయు మాత్రమే. ఆకాలమునం దిప్పటివలె నచ్చుపుస్తకములు లేనందున, ఉన్నపుస్తకములు కొన్నియు నాకులమీఁద వ్రాయఁబడుచుండెను. అతఁడు దేశభాష యైన సిరియాభాషలో వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చుకొనుటయేగాక, మతగ్రంథము లన్నియు మన దేశమునందు దేశభాషలలోఁ గాక సంస్కృతభాషలో నున్నట్లే యూదేశమునందు హీబ్రూభాషలో నుండుటచేత ప్రాఁతనిబంధన (Old Testament) మొదలగు కొన్ని మతగ్రంథములను, మతగ్రంథములకు రాబీ లనఁబడు పండితులు చేసిన కొన్ని వ్యాఖ్యానములను, హీబ్రూభాషలోఁ జదివెను. అంతేకాని, యాతని కా కాలమునందు పండితు లనఁబడువారి కుండిన దురవగాహమై నిష్ప్రయోజన మైన పాండిత్యప్రకర్షముగాని తర్కైకమూల మయిన గ్రీకుశాస్త్రతత్త్వజ్ఞానముగాని లేదు. అతఁడు గ్రంథములను విస్తారముగా చదివినవాఁడు కాకపోయినను చదివిన కొన్నిగ్రంథములను చక్కఁగా గ్రహించి దృఢముగా మనస్సున నాటించుకొనెను. ప్రాఁతనిబంధనము నందలికీర్తనల (Psalms) లోను దీర్ఘదర్శుల వ్రాఁతలలోను విశేష భాగ మాతనికి ముఖస్థముగా వచ్చును. ఆగ్రంథములలోని నీతిబోధకములును భక్తిప్రదాయకములును నైన యుత్తమవాక్యములు చిన్నతనములోనే యాతనిమనస్సునందు శిలాక్షరములవలె దృఢముగా

లగ్నము లయి ముందు పూనంబోయెడు మహాశాస్త్రమున కాతని నత్యంతాసక్తునిఁ జేసెను. బీదతనమును శాంతితో సహించుటలోను, వ్యవహారదక్షక మైన సద్వర్తనమును కలిగి యుండుటలోను, స్వప్రయోజనపరులయి వంచకు లయిన మతాచార్యు లుపదేశించు దుర్బోధనల ఖండించుటలోను, అతఁడు కొంతవఱకు హిల్లెల్ చూపిన మార్గము ననుసరించెను. గౌరవము కలుగుటకయి పురాతన ఋషుల పేరుల రచియింపబడిన యాధునిక గ్రంథములు కొన్ని యాతనికి చిత్తాహ్లాద కరములుగా నుండెను. వానిలో ముఖ్యముగా డానియల్ పుస్తక మాతనికి ప్రియతమ మయినది.

ఆతనికి యూదమత (Judaism) మొక్కటియొక్కటే మనియే మతమును గూర్చియు విశేషముగా తెలిపెదను. యూదులు ప్రతిమార్చ నాదులు లేని యేకేశ్వరారాధనముచేసెడి యాస్తికులు. క్రైస్తవులలో వలె భానువారముగాక వారికి శనివారము విశ్రాంతిదినముగా నుండెను. ఆవిశ్రాంతిదినము శుక్రవారము సూర్యాస్తమానములో నారంభ మయి శనివారము సూర్యాస్తమానమువఱకు నుండును. యూదులు కది కేవలవిశ్రాంతిదినముగా నుండక మన దేశములోని వైష్ణవులకు హరివాసరము (ఏకాదశి) వలె వ్రతదినముగా కూడ నుండెను. శనివారమునాఁ డెవ్వరును నేపనియుఁ జేయఁగూడదు; నాఁడు వంటసహితము చేసికొనఁగూడదు; శనివారమునాఁడు సాయంకాలము వఱకును కుటుంబమునకు సరిపోవు భోజనపదార్థములన్నిటిని గృహిణి శుక్రవారమునాఁడు మధ్యాహ్నముననే సంసిద్ధము చేసి యుంచవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ మగునప్పటికి యొక దీప మండుచుండినపక్షమున, ఆఱిపోయక యాదీపము విశ్రాంతిదినము ముగియు వఱకును నుండుచుండునట్లు చేసి కాపాడవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ

మగునప్పటి కింట నిప్పు లేనిపక్షమున, ఆదినము కడచునవఱకును నిప్పు కలిగింపఁగూడదు; ఆదినమున నెవ్వరును మాటలుగాని నుతి యే వస్తువులుగాని వహించి వీథిలో పోఁగూడదు; నాఁటికి నియమిత మయి యున్న పావుక్రోసుదూరములోనే దక్క దానిని దాఁటి యెవ్వ రును నడవఁగూడదు; నాఁ డేవిధమయిన యాటలను పిల్లలుసహిత మాడఁగూడదు. నాఁటిదిన మనుష్యులు చదువుకొనుటయు మాటాడు కొనుటయు దేవాలయమునకుఁ బోవుటయు దక్క వినోదార్థముగా నే పనియుఁ జేయఁగూడదు. ఆదినమున దేవాలయమునకుఁ బోవుట యొక్కటిమాత్రమే చిన్నపెద్దల కందఱకును సమానముగా గొంతసంతోషకరముగా నుండుచు వచ్చెను. దేవాలయముయొక్క బహిర్ద్వారము దాఁటగానే లోపల పెట్టఁబడి యున్న చిన్నపెట్టెలో బీదలకు ధర్మార్థముగా నిచ్చుటకయి యక్కడకుఁ బోయినవారందఱును తమ శక్తికొలఁదిని కానుకలను వేయుచుందురు. ఆలయమునకుఁ బోయినతరువాత లోపల నిరుప్రక్కలను గోడ దెసిఁగుసల యున్నతా సనములు వేయఁబడి యుండును. ఆలయ మొక్కప్రక్కను పురుషులును రెండవప్రక్కను స్త్రీలును కూర్చుందురు! ఆలయములో నించు మించుగా మధ్యభాగమునందున్న వేదికమీఁద నాచార్యుఁడు కూర్చుం డుటకయి యొక యగ్రపీఠము వేయఁబడి యుండును. గర్భాలయ ములో రాత్రిందివములు సదా దీపము వెలుగుచుండును. అక్కడి జనులు విగ్రహారాధకులు కానందున దేవాలయములో విగ్రహము లుండవుగాని యొకయఱలో మతగ్రంథములు మాత్రము పెట్టఁబడి యుండును. దేవాలయమును సందర్శింపవచ్చువారు తమపాదుకలను వెలుపలనే విడిచి వట్టికాళ్ళతో చప్పుడు గాకుండ నడిచి లోపలికి వచ్చి కూర్చుందురు. యుక్తకాలమున నందఱును సమావేశ మయిన

తరువాత నాచార్యుఁడుగాని పాఠకుఁడుగాని లేచిపోయి వేదికమీఁది పీఠము నధిష్ఠింపఁగానే యెల్లవారును లేచి నిలువఁబడి కొంతకాలము తమమనస్సులలో నీశ్వరధ్యానము చేయుదురు. అంతట జనులట్లు నిలువఁబడియుండఁగానే పాఠకుఁడు తాను వ్రాసికొని వచ్చినప్రార్థనము చదువనారంభించును. అతఁడు వాక్యమును ముగించినప్పు డెల్లను జను లేకగ్రీవముగా నడుమనడుమ "తథాస్తు" అని భక్తిపూర్వకముగా పలుకుచుందురు. ఈప్రకారముగా ప్రథమప్రార్థనము ముగిసినతరు వాత పాఠకుఁడు హీబ్రూభాషలో ధర్మశాస్త్రములనుండి కొన్ని వాక్యములను చదువఁగా జనులకుఁ దెలియుటకయి యాచార్యుఁడు దానిని దేశభాషలలోనికి భాషాంతరీకరించి చెప్పును. అటుపిమ్మట మరల నొకప్రార్థన జరిగినపిమ్మట మఱియొకసారి దీర్ఘదర్శులపుస్తక ములలోనుండి కొన్నిభాగములు చదువఁబడును. అవి సమాప్తినొందిన పిమ్మట దేవాలయమునకు వచ్చినవారిలో నొకపండితుఁడు గాని సమర్థుఁ డయినయితరుఁడు గాని యాచార్యునియాజ్ఞను బొంది యొకధర్మోపన్యాసము చేయును. ఆయుపన్యాసాంతమునం దచ్చటి వారు లేచి దానిమీఁద ఖండనముగాఁగాని మండనముగాఁగాని తమకుఁ దోఁచినయభిప్రాయమును యథేచ్ఛముగాఁ దెలుప నారంభింపఁగా, ఆయుపాసనామందిర మప్పుడు శాంతిప్రద మైనయీశ్వరో పాసకసమావేశమువలె నుండక పండితగోష్ఠి వలె కోలాహలధ్వనితో నిండి పోవును. ఇట్లు వివాదములు జరుగుచున్న సమయమునందు పాఠకుఁడు లేచి ప్రార్థనను చదువుటకు నిలువఁబడఁగానే మరల సర్వమును నిశ్శబ్ద మగును. అంతట పాఠకుఁ డంత్యప్రార్థననుజేసి యాశీర్వదించి యుపాసనమును ముగించును. ఆవల జనులు లేచి యెవరియిండ్లకు వారు పోవుదురు. స్వగ్రామములోని యిటువంటి దేవాలయమునకు జీసస్సు

బాల్యమున తల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి తఱుచుగాఁ బోవుచుండెను. ఇట్లాలయమునకుఁ బలుమాఱు పోవుచుండునప్పు డచ్చటి యుపదేశములవలనను భక్తిపరు లయిన వారివర్తనమువలనను జీసస్సుయొక్క మనస్సులో జిఱుతవయస్సులోనే నిశ్చలమైన యీశ్వరభక్తి నాఁటుకొనుటయేకాక బాహ్యమునకు భక్తవేషములు ధరించి వచ్చుచుండెడి [illegible] భక్తిహీనులైన యనావశ్యకము లైన కర్మములమీఁద [illegible] యసహ్యత ముదయించెను.

యూదులు స్వగ్రామముల యందలి దేవాలయములలోఁ జేరి యీశ్వరారాధనము చేయుచుండుటయేకాక యేఁటేట ముఖ్యస్థలమైన జెరూసలేము నగరమునకు యాత్ర చేయుచుందురు. హిందువులకు కాశీపుర మెట్టిదివ్యస్థలమో యూదులకు జెరూసలేమునగర మట్టి దివ్యక్షేత్రము. పాలస్టీన్ దేశమునకు రాజధాని యైనట్టియు మతమునకు ప్రధానస్థాన మైనట్టియు యూదుల క్షేత్రములలోనెల్ల నగ్రగణ్య మైనట్టియు గతించిన వారి పూర్వరాజులకు వాసభూమి యైనట్టియు జెరూసలేము నగరమునందు ప్రతిసంవత్సరమును మూఁడు గొప్పయుత్సవములు జరుగును. ఆయుత్సవములు మూఁటిలో నొక్కటి మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. అది మహావైభవముతో ప్రతిసంవత్సరమును చైత్రమాసములో వారముదినము లవిచ్ఛిన్నముగా నడుపఁబడును. దానికి 'ప్యాసోవర్' పండుగని పేరు. ఆమహోత్సవమును జూచుట కయి దేశదేశములనుండి జనులు తండోపతండములుగా యాత్ర పోయి యిసుక చల్లినను క్రింద రాలనట్టుగా పట్టణమునం దంతటను క్రిక్కిఱిసి యుందురు. అప్పుడా మహానగరములో స్థలము చాలనందున యాత్రాపరులనిమిత్తము పందిళ్ళును పాకలును వేయఁబడును. ఆయుత్సవమునకు తనతల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి జీసస్సు పెక్కుసారులు

పోయి యుండును. నాజరెత్తుగ్రామమునకు జెరూసలేము నగరము మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది. త్రోవలో దొంగలభయ మధిక మగుటచేత తీర్థయాత్రాపరులు కుటుంబములతో నొంటిగాఁ బోవక సాధారణముగా పలువురుచేరియే యాత్ర చేయుదురు. పండ్రెండుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పు డొకసారి జీసస్ జననీజనకులతోఁ గూడి జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేసెను. ఆపట్టణము నందు గొప్ప దేవాలయ మొకటి గలదు; ఉత్సవదినములలో నక్కడ వేలకొలది మేకలను గొఱ్ఱెలను భక్తులు దేవునికి బలియిత్తురు. హింసాకర మయిన యాచోటునకు ప్రీతికరముగా నుండనందున, ఆతఁ డచ్చట నుండ నొల్లక యాబలిస్థానమును విడిచి దూరముగాఁ బోయి దేవాలయముతోనే చేరి ప్రత్యేకముగా నావరణము చేయఁబడి విద్వాంసులు మతబోధ చేయుటకొఱ కేర్పడి యున్న విశాలము లైన యాశ్రమములలో నొకదానికిఁ బోయి యక్కడ వారు చేసెడిప్రసంగములను శ్రద్ధతో విన జొచ్చెను. తత్త్వోపదేశకు లయిన విద్వాంసులు రాబి లనఁబడు ప్రసిద్ధపండితులు. ఇష్ట మున్నవారందరును బోయి వారు చేసెడి యుపదేశములను విని తమకు సందేహము తోఁచినవిషయములలో నెల్ల యథేచ్ఛముగా ప్రశ్నలు వేసి ధర్మసందేహములను నివారణము చేసికొనవచ్చును. ఉత్సవదినములు గడఁచిపోఁగానే యాత్రాపరు లందఱును మరల బయలుదేరి గుంపులుగుంపులుగా సహవాసులతోఁగూడి తమతమగ్రామములకుఁ బోవుదురు. జోసప్పును మేరీయును తమయూరికిఁ బోవ బయిలుదేఱినప్పుడు జీసస్సు వారికిఁ గనఁబడలేదు. అతఁడు సహవాసులతోఁగలిసి ముందు నడచుచుండఁగా జూచితి నని తోడవచ్చినవారిలో నొకఁడు చెప్పినందున, వారు వాని మాట నమ్మి యుపేక్షచేసి కొడుకుగతి విచారింపకయే దారిసాగిరి.

రాత్రి బస దిగినతరువాత సహితము వాఁడు వచ్చి తల్లిదండ్రులను కలిసి కొనలేదు; ఎంతసేపు ప్రతీక్షించినను వచ్చు జాడ కానరాలేదు. అందుచేత వారప్పుడు భయపడి కుమారుని మిత్రులయు సహవాసుల గుడారములకెల్లఁ బోయి వెదకఁ జొచ్చిరి. ఎంత వెదకినను ప్రియపుత్రుఁడు కంటఁ బడలేదు. ఆరాత్రి చీకటిలో మరల వెనుకకుఁ బోవుటకును వలనుపడదు. అందుచేత వారా రాత్రి సహపరివారముతో క్షణ మొకయుగముగా నెట్లో వేఁగించి మఱునాఁడు ప్రభాతసమయమున మరల జెరూసలేము మార్గముఁ బట్టి బయలుదేఱిరి. నాటిసాయంకాలమునకు వారు జెరూసలేము ప్రవేశించి కొన్ని చోట్ల వెదకి చీఁకటిలో దిరుగలేక మార్గాయాసము చేత యలసియుండుటచేత నారాత్రి యొకచోట విశ్రమించి తెల్లవాఱినపిదప మరల లేచి మూఁడవనాఁడు పట్టణములో జీసస్సును వెదక నారంభించిరి. ఆపట్టణములో వారు సందులు గొందులు తిరిగి వెదకి యెంత వెదకినను వారికి కుమారునిజాడ తెలియరాలేదు. ఇట్లు తిరిగితిరిగి వేసరి తుదకు వారు దేవాలయమునకు బోఁగా నతఁడక్కడ విద్వాంసులు చెప్పెడుదాని నాలకించుచు నడుమ నడుమ వారిని ప్రశ్నలు వేయుచు గూర్చుండి కానఁబడెను. అతఁడు కంటఁబడఁగానే తల్లి యపరిమితానందమును బొందినదై మార్గాయాసమునంతను మఱచి చేరువకుఁబోయి "కుమారా! మమ్మిట్లు శ్రమ పెట్టితి వేమి? నీతండ్రియు నేనును నీనిమిత్తమై యెంతో చింతతో వెదకితిమో చూడు" అని పలికెను. జీసస్సు విని యామెతో "నన్నేల యింత వెదకితిరి? నేను నాతండ్రిగృహములోనే యుందునని మీ రెఱుఁగరా" అని తోడనే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమును బట్టిచూడఁగా తాను కనఁబడకపోయినప్పుడు తనతల్లిదండ్రులు తిన్నఁగా తననిమిత్తము దేవాలయమునకు వత్తురని యతఁడు భావించినట్లు

స్పష్ట మగుచున్నది. ఇంత చిన్నతనములోనే యతని కీశ్వరునియం
దెంత యత్యాదర విశ్వాసము కలదో! దానికప్పి తన యిహలోక
పితను గానలేకపోగానే కొంచెమైనా చింతకు బోక యతడు తత్క్షణమే
పరలోక పితయొక్క యాలయమునకు బోయి తన నిమిత్తమై తల్లి
దండ్రు లక్కడకే వెదకుకొనుచు వచ్చునన్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో
నిశ్చింతముగా నక్కడ గూర్చుండెను. అచట యాచార్యులు కర్మలను
పూజలను జేయు స్థలమునకు బోయి విద్వాంసులు ధర్మోపన్యాసములు
చేయు చోటికి బోయి వారి చెంత కూర్చుండుచుండుట యాలోచించి
చూడగా, అతని మనస్సులో నంతకు బాల్యకాలమునందే భక్తిలేని
బాహ్యకర్మలమీద నసహ్యమును నిర్మల మైన ధర్మాచరణము
మీద ఘనాదరమును స్థిరపడియున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. అంతట దల్లి
దండ్రు లాతనిని వెంటబెట్టుకొని స్వగ్రామమునకు గొనిపోయిరి.

అతనికి పదుమూడు సంవత్సరములు దాటినది మొదలుకొని
దాదాపుగా ముప్పది సంవత్సరముల వయస్సువచ్చువరకు జరిగిన వృత్తాంత
మును దెలిపెడు విశ్వాసార్హమైన చరిత్రమేదియు గానరాదు. ఆకా
లమునందతం డెక్కడెక్కడ సంచరించెనో, ఏయేగ్రంథముల జదివెనో,
ఎవ్వరెవ్వరితో మైత్రిచేసెనో, ఏయేవిషయములయం దెంతెంత యభి
వృద్ధినొందెనో, ఏయేపనులు చేసెనో, అదియంతయు మన కిప్పుడు
పరమరహస్యముగా నున్నది. పాళీభాషలో వ్రాయబడిన క్రీస్తుచరి
త్రముయొక్క పురాతన మైన ప్రాతప్రతియొకటి టిబెటీయ దేశము
లోని యొకబౌద్ధమఠములో గ్రొత్తగా లభించినట్లు కొన్ని వార్తాపత్రి
కలలో నీనడుమ ప్రకటింపబడినది. అది నిజముగా పూర్వకాలము
నందే రచియింపబడినగ్రంథమో, లేక పుస్తకమునకు గౌరవాధిక్యము
కలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నవీను లెవ్వరిచేత నైన ప్రాచీన

మనుభ్రమ కలుగునట్లు నూతనముగా సృష్టింపఁబడిన గ్రంథమో, సునిశ్చిత మగునట్టిదియో తద్గ్రంథమునందు చెప్పఁబడిన విషయములను మనమింతవఱకును నమ్మవచ్చు నని నిర్ధారణము చేయఁజాలము. అయినను తద్గ్రంథముయొక్క సత్యాసత్యనిర్ణయమును దీనిం జదువు వారిబుద్ధికే విడిచిపెట్టి, అందలి ముఖ్యాంశముల నిచటఁ బ్రకటింప బడినరీతిగా నక్కడ సంక్షిప్తముగాఁ దెలుపుచున్నాను. దేశసంచా రార్థము బైలుదేఱిన 'నికొలస్‌నోటోవిచ్' అను రష్యాదేశస్థుఁ డొకఁడు హిమాలయపర్వతముల కుత్తరమునందున్న టిబెటుదేశ ములో ప్రయాణముచేయుచు నొకమఠములో బౌద్ధలిస్సా యను నొకదీర్ఘదర్శినెఱిఁగి గౌరవించుచున్నారనియు, ఆయిస్సారోయే జీసస్ క్రైస్తవనియు వినెనఁట! అతఁడంతటితోఁ దృప్తినొందక యీయోగీశ్వర యట్టిచరిత్రమొకటి యున్నయెడల దప్పక సంపాదింపవలయు నని నిశ్చయించుకొని, ఇస్సాయొక్క చరిత్ర మెక్కడ లభించు నని బౌద్ధా చార్యుల నడుగుచు రాఁగా వారిలో నొకఁడా గ్రంథము లాడక్ మండలములో లభించు నని చెప్పెనఁట! తిన్నగానే యతఁడు లాడక్ మండలమునకుఁ బోయి విచారించి, లేహనగరమునఁగల హెమిస్ మఠ ములో గ్రంథమున్న దని తెలిసికొని, బహుప్రయత్నములు చేసి మొదట విఫలమనోరథుఁడై తుదకా పుస్తకము నక్కడి మఠాచార్యుని వలనఁ బొంది, ద్విభాషి యొకఁడు దానిని జదివి యర్థముచెప్పుచు రాఁగా నతఁడు స్వభాషలోనికి దానిని భాషాంతరీకరించుకొనెనఁట. అందలిసారాంశ మిది:— "ఇస్సా యిస్రాయెల్ దేశమునందు జనన మొందెను. అతని తల్లిదండ్రులు బీదలు. వారిపూర్వులు తమ్ము శోధిం చుటకై యీశ్వరుఁడు తమ కనుగ్రహించిన కష్టములనిమిత్తమై సృష్టికర్తకు కృతజ్ఞతాపూర్వకము లైన వందనము లర్పించుచు

భూమిమీఁద నీశ్వరసమారాధనపద్ధతిఁ జేయుటకయి తమపూర్వపుగొప్ప తనమును మఱచిన మనుష్యులకైన భక్తాగ్రేసరులు. అతఁడు చిన్నతనము నుండియు నీశ్వరుఁ డొక్కఁడే యని బోధించుచు వచ్చెను. పదమూఁడు సంవత్సరముల ప్రాయమున వచ్చిన తరువాత దేశాచారానుసారముగ వివాహము చేయఁ దలఁచిన తల్లిదండ్రులను విడిచి పాఱిపోయి వర్త కులతోఁ గలసి సింధుదేశమునకు బోయెను. పదునాలుగు సంవత్స రముల ప్రాయము గలవాఁడై నాస్తికులమధ్య నుండెను. జగన్నా థము, రాజగృహము, కాశి, మొదలగు క్షేత్రములకుఁ బోయి యతఁ డక్కడ వేదాధ్యయనము చేసి వేదార్థమును గ్రహింపఁ నేర్చెను. కాని యతఁడు వేదములయొక్క యీశ్వరకర్తృత్వమును పర బ్రహ్మముయొక్క యవతారములను నిరాకరించి బ్రాహ్మణులతో ప్రబలవిరోధము గల్గినందుచేత శ్రీపద్మపురములో శ్వేతా చార్యులాతని ప్రాణములు తీయదలఁచిరి. అతఁడక్కడనుండి తప్పించు కొనిపోయి గౌతమబుద్ధుని జన్మస్థానము చేరి, పాళీభాషను నేర్చు కొని, ఆబౌద్ధమఠములలో నున్న బౌద్ధమతరహస్యములను గ్రహిం చెను. అతఁ డక్కడనుండి విగ్రహారాధనమునకు ప్రతికూలముగా బోధచేయుచు పర్షియాదేశమునకు వెడలిపోయెను. పారసీక దేశములో జోరాష్టర్ మతశిష్యులకు నిర్గుణేశ్వర తత్వమును బోధించి, మాంత్రి కులచే బాధింపఁబడి యక్కడనుండి పాఱిపోయెను. జూడియాదేశము నకు మరలఁ బోవునప్పటికి యతనికి వయస్సిరువదితొమ్మిదిసంవత్సర ములు. స్వదేశము చేరఁగానే యతఁడు మతబోధ నారంభము చేసెనుగాని యతని జీవితకాలము మూఁడుసంవత్సరములలోనే పాంటియస్ పైలేటు యొక్క హృదయములో భయమును పుట్టించెను. ఇస్సాను విమర్శించుటకయి పైలేటు మతాచార్యులను పండితులను రావించి

సభకూర్చెను. ఆసభవారు విచారణచేసి, ఇస్సా నిర్దోషి యని నిర్ధా
రణము చేసిరి. సీజరునకు విధేయులయి యుండవలయుట, స్త్రీలయెడల
గౌరవము చూపవలయుట లోనుగాఁగల విషయములనుగూడ జేర్చి
యిస్సా విరామములేక జనులకు హితబోధలు చేయుచునే యుండెను.
కాని యాతని ప్రత్యర్థులును కనిపెట్టి పరీక్షించి తెలుపుచుండుటకై
నియమింపఁబడిన చారులు మాటలయొక్క యాత్మోత్సాహమును
మతోన్మాదమును జూచి గాఢశంకితులై హృదయభేదకము లైన
కథలను తమ ప్రభువునకుఁ బంపిరి. అందుమీఁద నాదేశపాలకుఁ
డిస్సాను చెఱసాలలోఁ బెట్టించి, బహుబాధలుపెట్టి, ఇద్దఱు దొంగ
లతోఁ గలిపి న్యాయసభ యెదుటికి విచారణకుఁ దెచ్చెను. ఈసారి
లంచములు గైకొన్న తప్పు సాక్ష్యులు తీసుకొని రాఁబడిరి. పైలేటు
సాక్షులను పిలువఁగానే యాంశసమర్థులచేత వారిస్సాపయిని క్రోధ
మున నొడికట్టిరి. అందొకఁడు మిక్కిలి కష్టి యిస్సా నుద్దేశించి
'జనులను సన్మార్గమునకు పరలోకప్రభువు నిన్నుఁ బంపె నని
పలుకుచు నీవిప్పుడు యూదులకు రాజవయినట్లు చెప్పలేదా?' అని యడి
గెను. అప్పు డిస్సా వానిని నాశీర్వదించి "నీవిప్పుడు చెప్పినది నీహృద
యములో నుండి వచ్చినది కాదు. కాఁబట్టి నీవు క్షమింపఁబడు
దువు." అని పలికి పైలేటువంకకుఁ దిరిగి 'ఇట్టి యసత్యములు సహిత
మక్కఱలేకయే నిరపరాధులను దండింపఁగలశక్తి నీయొద్ద నుండఁగా,
నీకర్తవ్యమును విడనాడి యీ తక్కువవారి యసత్యములతో జీవనము
చేయువ ళ్ళల నేలపెదవు?' అని పలికెను. ఈమాటల కాపరిపాలకుఁడు
దురాగ్రహావేశము కలవాఁడయి, యిద్దఱుదొంగలనువిడిచి యిస్సాకు
మరణశిక్ష విధించున ట్లుత్తరువు చేసెను. అప్పుడు ధర్మాధికారులు
తమలో నాలోచించుకొని 'ధర్మశాస్త్రవిరుద్ధముగా నిద్దఱు తప్పుడు

లను విడిచిపెట్టి నిరపరాధికి శిక్ష విధించెడి ఘోరమైన మీ పాపకృత్య మునకు మే మొడఁబడ నేరము. కాఁబట్టి యీవిషయమున నీయిచ్ఛ వచ్చినట్లు నీవే చేయుము' అని పైకేకలతో ఖండితముగాఁ జెప్పిరి. ఈప్రకారముగాఁ బలికిన మతాచార్యులును, ధర్మాధికారులును, 'ఈనిరపరాధియొక్క వధవిషయమునందు మేము మోక్షమార్గమును దోషు లము కాము' అని తమచేతుల నొకపవిత్రపాత్రములో కడుగుకొని సభవిడిచి లేచిపోయిరి. ఇస్సాను దొంగలను తరువాత మ్రానిపైఁ బెట్టి మేకులు గొట్టి చంపిరి. ఇస్సాయొక్క సమాధి మూఁడవనాఁడు తెఱవఁబడి వట్టిదిగా నుండెను." *

* ఈపుస్తకము కేవలకల్పితమనియు, టిబెత్తుదేశములోను యేబౌద్ధమఠము నందును నిట్టిపుస్తక మెన్నఁడును లేనట్లు నిశ్చయముగాఁ దెలియవచ్చిన దనియు మాక్సుమూలరు మొదలయినవారు దృఢముగాఁ జెప్పుచున్నారు.

రెండవ ప్రకరణము.

•••○○•••

తత్కాలదేశస్థితి.

చిరకాలమునుండి స్వదేశరాజుల పాలనములో నున్న పాలస్తీన్ దేశమును రోమకసేనానాయకుఁడైన పాంపియసను నాతఁడు క్రొత్తగా జయించి క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము ౬౩ వ సంవత్సరమునందు దానిని రోమకరాజ్యముక్రిందఁ జేర్చెను. అటుతరువాత పదునాలుగు సంవత్సరములకు రోమకచక్రవర్తి యైన జూలియస్ సీజరు హేరో దనునతని నా దేశమునకు రాజునుగా నియమించెను. రోమకచక్రవర్తులు జను లిష్టపడినవారినిగాక తమకిష్టమైనవారినే దేశపరిపాలనమునకు నియమించుచు వచ్చిరి. యూదులు స్వాతంత్ర్యముగా స్వదేశాధిమానము గలవారై యుండిరి, అన్యదేశరాజులకు లోఁబడి పడుచు కొనుటయే వారి కనిష్టముగా నుండెను; అయినను హేరోడ్ స్వజాతి వాఁడు గాక రాజవంశస్థుఁడు కాని హేరోదియఁడైనందునను దుష్టవర్తనుఁడైనందునను జను లాతనిపై మిక్కిలి ద్వేషించుచుండిరి. ఆతఁడు ప్రజానురాగము లేనివాఁడయినను చిరకాలము రాజ్యము చేసి ఘనుఁడని బిరుదంది జీసస్ జనన మొందిన సంవత్సరమునందే పరమపదము నొందెను. ఆతఁడు జెరూసలేము నగరమునందు జీర్ణమగుచుండిన దేవాలయమును పునరుద్ధారణము చేసి, దాని నావఱకున్నందును లేనియున్నతస్థితికి దెచ్చుటచేతను బహుకాలమునుండి యెల్లయెడలను నిండియుండిన దొంగలను హతముచేసి రాజ్యమును సురక్షితముగాఁ జేయుటచేతను ఘనుఁడని పేరొందెను. ఆతని క్రూరస్వభావమునకు ఆతఁ డావఱకుఁ జేసిన క్రూరకృత్యములను కప్పిపుచ్చి

యితరులను మోసపుచ్చుట కయి యీమంచికార్యములను జేసెనే కాని సదుద్దేశముతోఁ జేయలేదని భావించి జనులాతని యెడ విశ్వాసము వహింప రయిరి. అతఁడు చేయుచు వచ్చిన దారుణకర్మములకు తాళఁజాలక పలుమారులు జనులాతనిమీఁద తిరుగఁబడి కలహించుచు వచ్చిరిగాని యతఁ డప్రమత్తుఁ డయి తలయెత్తఁగానే యుక్తసమయమునందు కనిపెట్టి పండలకొలఁది కలహాకారులను నిర్దయుఁ డయి వధించియు హతశేషులను క్రూరదండనపాలు జేయించియు కలహముల నడఁచుచు వచ్చెను. అందుచేత ప్రజలాతని ధాటికు తాళలేక తల్లడిల్లఁ జొచ్చిరి. రాజ్యకాంక్షచే తాను జేసికొన్న భార్యను, తాను గన్నకొడుకులను, సంహరించిన [illegible] విషయమున నీకెట్టి క్రూరకృత్యములను జేయ సాహసించఁడు! అతఁడు రాజద్రోహము తలఁచిరన్న హేతువుచేత చేతులారా ముగ్గురుకొడుకులను జంపించెను. ఈక్రూరకార్యము లిట్లుండఁగా నతఁడు తాను కట్టించిన దేవాలయములలో నెల్ల రోమకచక్రవర్తిని కొలుచునట్లుత్తరువు చేసెను. ఈశ్వరుని కొక్కనికే చెందవలసిన యారాధనమును మనుష్యున కర్పించుట ఘోరపాతకముగా భావించువా రయినందున యూదుల కీ యనాలోచితకార్యముచేత నాతనిమీఁద మతియింత ద్వేషము పుట్టెను. అట్టి జనగర్హితునకు సుతులయి పుట్టినవారిమీఁద జను లనురాగము గలవా రయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదుగదా! ఆఘనుని మరణానంతరమున తండ్రివాతఁబడక బ్రతికిన కొడుకులు ముగ్గురును రాజ్యభాగముల నిమిత్తము తమలోఁ దాము తగవులాడి రోమకచక్రవర్తికి విన్నపములు పంపుకొనిరి. ఆచక్రవర్తి వారితండ్రి కోరికప్రకారముగా జెరూసలేమునగరమును గలిగి యున్న జూడియా యను నుత్తర మండలమును సమేరియామండలమును జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డయిన యార్కి-

లానసునకును, జీసస్ వాసముచేయుచుండిన గాలిలీ యనుదక్షిణమండలమును పెరియామండలమును ద్వితీయపుత్రుఁడయిన హీరాడ్ ఆంటిపస్సునకును, మఱియొక మండలమును కనిష్ఠపుత్రుఁడయిన ఫిలిప్పునకును, దేశమును మూఁడు భాగములుగా భాగించి యిచ్చి ముగ్గురు సోదరులను మూఁడు సీమలకు రాజులను జేసెను. ఈ క్రొత్త రాజులు సర్వస్వతంత్రులుగాక రోమకచక్రవర్తికి లోఁబడినవారయి మనదేశమందిప్పుడు శ్రీమహారాజ్ఞిగారియధికారమునకు లోఁబడి యున్న మహీసూరుమహారాజు మొదలయిన సంస్థానాధిపతులవలె రక్షిత రాజులుగా నుండిరి. జీసస్ జీవితకాలములో నెల్లను గాలిలీ దేశమునకు హీరాడ్ ఆంటిపస్సే రాజుగా నుండెను. అతఁడు రోమకచక్రవర్తియెడల భయభక్తులు చూపుచు జనులయెడ దయాశూన్యుఁడయి ప్రవర్తించువాఁడయి యుండెను. ప్రజ లాతనిక్రౌర్యమునకు భయపడి పయికి లోఁబడియున్నను లోపల నాతని ద్వేషించుచుండిరి; ఆతని గూర్చి దుర్వార్తలేగాని యెక్కడవిన్నను మంచికథ యొక్కటియు నతనివిషయమున జీసస్సునకు చెవిసోఁకలేదు. అతఁడు కాపట్యమునకు పేరుపడినవాఁడగుటచేత తరువాత జీసస్సతనికి జంబుక మని పేరు పెట్టెను.

అతనిసోదరుఁడయిన యార్కిలా నంతకంటెను జనకంటకుఁడయి యనేకదౌర్జన్యములు చేయుచురాఁగా జను లాతనిమీఁద కలహించి పలుమాఱు దేశక్షోభములు కలిగించుచువచ్చినందున, రోమకచక్రవర్తి యతనిని సింహాసనవిహీనునిగాఁ జేసి యాతనిస్థానమున మఱియొకనిని పాలకునిగా నియమించెను. ఇట్టికొందఱు పరిపాలకులు మారినతరువాత పాంటియస్ పైలేట్ అనునతఁడు జూడియాదేశమునకు ప్రభువయ్యెను. ఈవిధముగా వచ్చినరోమక పరిపాలకు లందఱును

దేశములో తమయధికారమును సురక్షితము చేసికొనుటకయి తమ తోడఁగూడ స్వదేశమునుండి రోమకభటులను దీసికొనివచ్చి రోమక రాజచిహ్న మయిన స్వర్ణనిర్మిత మగు పక్షిరాజవిగ్రహములు రజత మయ మయిన రోమకచక్రవర్తి రూపమును గల పతాకములను వారి చేత వహింపించుచుండిరి. రోమను లాధ్వజములమీఁది విగ్రహముల కీశ్వరుని కర్పించెడు పూజలను జేయుట యాచారము. యూదులు విగ్రహారాధనమును ద్వేషించువా రయినందున, వా రాధ్వజపటము లను తమ పుణ్యస్థల మయిన జెరూసలేమునగరమునకుఁ దీసికొని రానీకుండిరి. అందుచేత రోమకసైనికు లాధ్వజములను తాము దిగెడు సముద్రతీరపట్టణములలో విడిచి వచ్చుచుందురు. ఇట్లు జరుగుచుండగా పైలేటు పరిపాలకుఁ డయినతరువాత పూర్వాచారవిరుద్ధముగా నొక సారి యాపతాకములను రాత్రివేళ, జెరూసలేము నగరమునకుఁ దెప్పించెను. మఱునాఁటి యుదయకాలమునందు ధ్వజపటములు కంటఁబడఁగానే పురజనులలో గొప్ప సంక్షోభము పుట్టెను. అప్పు డసంఖ్యాకు లయిన జనులు గుంపుగూడి పైలేటుగృహమునకుఁ బోయి యాధ్వజపటములను తమ పట్టణమునుండి పంపివేయవలసిన దని మొఱ్ఱపెట్టుకొనుటకయి యాతనిదర్శన మపేక్షించి వేచియుండిరి. అతఁడు వారి మొఱ్ఱాలింపక నా రయి దహోరాత్రములు తన గుమ్మమువద్ద వేచియున్న తరువాత సభాభవనమునకు రావలసిన దని వారికి వర్తమానము పంపెను. తత్క్షణమే జను లతఁడు తమ ప్రార్థన నంగీకరించు నని భ్రమపడి యతఁ డాజ్ఞాపించినట్లు చేసిరి. కాని యతఁ డంతకుముందే సభాస్థానమునంతను ఆయుధపాణు లయిన సైనికులతో నింపివేసి, గొఱ్ఱెలమందను వలె నిరాయుధు లయి వచ్చిన జనులను దొడ్డిని పెట్టిన తరువాత కత్తులను దూసికొనియున్న వీరభటులను

లోపలికి రప్పించి, తమపూజకొరకు పెట్టిన బొమ్మలకు తిన్నగా నడువని పక్షమున, నొక్కుమ్మడిగా జనుల నందఱిని జంపించెద నని బెదరించెను. వారా భర్జనమునకు గాని చరాత్రమునకు జంకక ధైర్యముతో నిలువఁబడి, తాము ప్రాణములనైనను బోఁగొట్టుకొందుము గాని యీశ్వరద్రోహకర మయిన విగ్రహారాధనమునకు నొడఁబడనేర మని యేకవాక్యముగాఁ బలుకుచు సంఘసంరక్షణమును గొప్పకొని సాగిలపడి, తమ యందఱి తలలను నఱకింపవలసిన దని మెడ లొగ్గిరి. అంతట పైలేట్ వారి ధైర్యస్థైర్యముల కచ్చెరువంది తన పట్టుదలను విడిచి ధ్వజపటములను పట్టణముయొక్క బాహ్యప్రదేశమునకుఁ గొనిపోవున ట్లుత్తరువు చేసి పౌరులను బంపివేసెను. ఆకాలమునం దీవరిపాలకులపయి నధికారము చెల్లించుచు రోమాపురమునందు టైబిరియ స్సనునతఁడు చక్రవర్తిగా నుండెను. వీరి పేరులనే జీసస్సు తెలుచుగా వినుచుండెను. రోమకచక్రవర్తిచేత నియమింపఁబడిన పరిపాలకు లందఱును సామాన్యముగా క్రూరు లయి జనుల కొత్తుడు కలుగఁజేయుచుండిరి; ఆకృష్టాధికారులు జనులనుండి సాధ్యమయినంత యెక్కువపన్ను నాకర్షించుటయే తమపనిగా భావించుచుండిరి కాని దేశక్షేమనిమిత్తము పాటుపడుట తమయక్ష్మకృత్య మని లేశమును చింతింపకుండిరి. జనులు మనస్సులో వారిని ద్వేషించు చుండినను దుర్బలు లయినందున వారిసైనికులముందఱ నేమియుఁ జేయనేరక ప్రజ్వరిల్లుచున్న క్రోధాగ్ని ని మ్రింగి తమద్వేషమును లోలోపలనే యడఁచుకొనివయికి శాంతులవలె లోఁబడి నడచుకొనుచుండిరి. అయినను సాహసికు లయిన దుడుకువారు కొంద అప్పుడప్పుడు తిరుగఁబడి కలహకారులయి ప్రాణములకు తెగించి సంక్షోభము కలిగించుచు వచ్చిరి.

అట్టివారు దేశాభిమానముచేఁ జేయుచువచ్చిన కృషి నిష్ఫల మగుటయే కాక యుందువలన ననేకానర్థములును ప్రాణహానియుఁ గలుగుచు వచ్చెను. తనదేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును మరల స్థాపింపఁగోరి గాలిలీదేశస్థుఁ డయిన జూడ స్సనువాఁడు దేశాభిమానమానసీయు లయిన వేగిరకాండ్రను వెంటఁజేర్చుకొని ధైర్యముతో పోరాడి పరాజితుఁ డగుటయు, తనకాలమున దేశస్వాతంత్ర్యము నణుమాత్రమును సాధింపలేకపోవుటయే కాక నిష్కారణముగా రక్తప్రవాహములు కట్టించి దేశాభిమానుల ప్రాణములను గోలుపోవలసి వచ్చుటయు మొదలుగాఁ గల కథలను చిన్నతనములో జీసస్ వేమారు విని యుండును. స్వచ్ఛందవృత్తి ననుభవించి బ్రతికినతమ కితరులకు లోఁబడి వారికి దాసు లయి యుండవలసినగతి పట్టుటచేతను, ప్రజాపీడ కలుగు నట్లుగా దుష్టు లయిన పాలకులను తమదేశము నేలనిచ్చిన పాపమున కయి భగవంతుఁడు తమ్ము శిక్షించుచున్న భీతి చేతను, పరిపాలకులు బీద సాద యని చూడక బాధించి తమవద్ద పన్ను లధికముగాఁ గొను చుండుటనుబట్టి వారు తమ్ము క్రమముగా దోచుకొను చున్నారని దృఢముగా నమ్మి యుండుటచేతను, రోమనులమీఁద ప్రజల కంతటి విద్వేషము కలిగెను. జనుల కతృప్తికర మయిన యీపన్నులను తండెడి పని స్వదేశస్థు లయిన సుంకరులయం దుంచఁబడెను. అందుచేత జనులు వారి నధికపాపాత్ములనుగా భావించి, రోమనులకంటెను సుంకరుల నధికముగా గర్హించుచుండిరి. ఇటువంటి సమయములో నెల్లవారును తమ్మట్లన్యాయముగా బాధించుచున్న క్రూరకర్ముల హస్తముల నుండి విడిపించి రక్షించుట కయి సర్వరక్షకుఁ డయిన యీశ్వరుఁ డొక్కరక్షకుని శీఘ్రముగాఁ బంపకమానఁ డని యాశపడి నిరీక్షించుట వింతగాదు.

దేశముయొక్క రాజ్యాంగస్థితి నింతట విడిచిపెట్టి యించుక నేను

ప్రజాంగస్థితికి వర్తము. ఇట్లు ప్రభువులు ప్రజాపీడకు లయి యుండఁగా, ప్రజలును తమలో నైకమత్యము లేనివా రయి యంతశ్ఛిద్రములలో మునిఁగి యుండిరి. స్వదేశీయులే భేదభావము లేనివారయి యొక్క మాటమీఁద నడచుకొనువా రయిన పక్షమున, విదేశీయు లయిన రోమనులకు వారిని విధేయులను గాఁ జేసికొని నిరంకుశాధికారము చెల్లించుట దుర్భర మయి యుండును జనులలోఁ గల పలుతెగలవారు పరస్పరస్పర్థ గలవా రయి రోమనులను ద్వేషించునట్లే తమలోఁ దమ్మును ద్వేషించుకొనుచుండిరి. ఆకాలమునం దచ్చటి జనులను ముఖ్యముగా మూడుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. వారిలో ప్రముఖులు సద్దూశీ లనఁబడువారు. యూదులలో వారు ప్రభుజాతివారు; వారు తాము ప్రాచీనప్రభుసంతతివార మని గర్వపడుచు జనులతోఁ గలసిమెలసి యుండకుండిరి. వారే యించుమించుగా నెల్లదేవాలయములకు నధికారు లయి ధర్మకర్తలుగా నుండిరి. వారు మహాకులీనులును ధనసంపన్నులు నయి రోమనుల కనుకూలురుగా నుండిరి. నిజముగా వారు హృదయములో రోమనులమీఁద ప్రేమగలవారు కాకపోయినను, స్వలాభము నపేక్షించి కాలోచితముగా వారియెడల మిత్రభావమును వహించి యుండిరి. రోమనులును వారినే దేశములోని యధికారపదములయందు నియోగించు చుండిరి. వారు జనసమ్మతులు కానందున జనులకే రాజ్యస్వాతంత్ర్యము లభింపఁ దటస్థించిన పక్షమున వారి కా నియోగము లుండవు. వారికి పూర్వనిబంధములోని లిఖితధర్మములుమాత్రమే ప్రమాణములు; వారికి పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము లేదు.

ఫారసీ లనుమతేయొక తెగవారు సంఖ్యయం దధికు లగుటచేత దేశమున ప్రబలులుగాను జనులలో మాటచెల్లుబడి కలవారుగాను

నుండిరి. జీసస్ కాలమునందు లెక్కకు వా రాఱువేలుమాత్రమే యుండినను, వారిపక్షమవలంబించినవారు బహుసహస్రసంఖ్యాకు లుండిరి. వారు తాము జనసామాన్యమునకంటె నధికులమనియు పరిశుద్ధుల మనియు భావించుకొనుచు సదా తాము నైష్ఠికత్వమును కాపాడుకొనుటకు పాటుపడుచుండిరి. సద్దూసీలకు పూర్వనిబంధన మొక్కటితక్క ప్రమాణాంతరము లేదు; ఫారసీలకు పూర్వనిబంధనముమాత్రమేకాక మైతిహ్యములును రాబ్బీ లనఁబడు గురుపరంపర నుండి వచ్చుచున్న సంప్రదాయములును గూడ పరమప్రమాణములు. ఐతిహ్యము లాదికాలమునం దీశ్వరముఖమున వెలువడి పారంపర్యముగా వచ్చుచున్నవని వారికి నమ్మకము. వారి వంశపరంపరాగత పూర్వసంప్రదాయములలో మంచివి కొన్ని యున్నను, అనేకము లసంగతము లైనవి. వారి మైతిహ్యధర్మములలో రాత్రులు దీపము లెట్లు వెలిగింపవలయునో వెలిగించినదీపముల నెట్లు కాపాడవలయునో మొదలయిన యల్పాంశములనుగూర్చి కూడ సూక్ష్మము లయిన విధు లుండెను; అవిధులను మీఱి వేఱువిధముగా దీపము వెలిఁగించుట సహితము వారిలో గొప్పపాపకార్యము. ఆహారవిషయముననుు, వస్త్రధారణవిషయముననుు, దేహయాత్ర విషయమునను వారికి సంప్రదాయసిద్ధము లైన యనావశ్యకాచారములు పెక్కు లుండెను; అసంతము లైన యీయాచారములలో సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ మయిన యొక్క విధి నతిక్రమించి నడిచినను పాపము వచ్చి చుట్టుకొనునని వారి సిద్ధాంత మయినందున వా రీబాహ్యకర్మల ననుష్ఠించుటలో మహాశ్రద్ధాళువులై యుండిరి. ఈకర్మరతులు నీతిని న్యాయమును విడిచినను కర్మానుష్ఠానమును విడువకుండిరి. ఇట్లుతఱచుగా నుపవాసాదివ్రతములను జేయుచు నిష్ఠాగరిష్ఠుల మనుకొనెడి యీఫారసీలు మితి మీఱి స్వాత్మస్తుతిపరులయిన

మన దేశపు బ్రాహ్మణోత్తములవలెనే లోకములలో తామనుమాత్రమే పవిత్రుల మనియు నితరు లందఱును కర్మబాహ్యు లైన యపవిత్రు లనియు నెన్నికొని సంతోష పడుచుండిరి. ఇట్టి ధర్మిష్ఠతను జూచి యనుష్ఠానపరు లని సామాన్యజనులు వారియెడల నత్యంతగౌరవము కలవారై భక్తి చూపుచుండిరి. ఫారిసీలలో తమయనుష్ఠానముల యందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారై శుద్ధహృదయముతోనే కర్మ లాచరించుచుండెడు వారు కొంద ఱుండిరిగాని పెక్కండ్రు వేషధారులై జనుల మెప్పుకొఱకు పయికి కర్మిష్ఠు లైన మహార్షులవలె నటించుచు తమ్మితరులు భక్తు లనుకొనుటకయి వీధులచివరలను నిలువఁబడి దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుదాంభికులుగా నుండిరి. ఇట్టివారు బాహ్యము నకు నిస్వార్థపరులవలెఁ గనఁబడినను లోపల స్వప్రయోజనపరులును దుష్టులునునై నిజముగా పారమార్థికచింత లేని నికృష్టులుగా నుండిరి. సద్దూసీలు ఫారసీలను వంచకు లని యాక్షేపించి వారియాచారములను పరిహసించు చుండిరి. ఫారిసీలు సద్దూసీలను కర్మభ్రష్టు లైననాస్తికు లని దూషించుచు వారు రోమనులపక్షమున నుండుట యాధారము చేసికొని జనులకు వారిమీఁద ద్వేషాగ్నిని రవులుకొల్పుచుండిరి. ఇది గాక యీ యిరుతెగలవారికిని పరస్పరద్వేషకారణ మింకొకటి కలదు. ఫారిసీలు పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము కలవారు; సద్దూసీలట్టి విశ్వాసము లేనివారు. అందుచేత పరలోకజీవనవిషయమయి యీరెండు తెగలవారికిని తఱచుగా వివాదములు సంభవించు చుండెను. పరలోక సుఖ మపేక్షించి ప్రవర్తింపనిపక్షమున నిహలోకవర్తనము శుద్ధముగా నుండ దని ఫారిసీలు వాదించు చుండిరి; సందిగ్ధ మయినపరలోకసుఖ వాంఛను విడిచి యిహలోకకృత్యముల నపేక్షింతురని సద్దూసీలు వాదించు [illegible] ఈవివాదములలో దురాగ్రహావేశముచేత నుభయ

పక్షములవారును వాదాంశమును విడిచి యొండొరులను దూషించుచు ద్వేషించుచు ఒకరియం దొకరు లేని దోషముల నారోపించుచు శుష్క కలహములతో కాలక్షేపము చేయుచుండిరి. ఫారిసీలలో నాయకులుగా నుండువారు లేఖకు లనియు, సద్దూసీలలో నాయకులుగా నుండువా రాచార్యు లనియు, పిలువబడు చుండిరి. ఎట్టితక్కువయింట బుట్టినవాఁ డయినను తనవిద్యాసామర్థ్యాదులవలన లేఖక పదమును బొందవచ్చునుగాని యాచార్యపదమును మాత్ర మొక్క సత్కుల ప్రసూతవలనఁ దక్క మార్గాంతరమునఁ బొందుటకు శక్యము కాదు. లేఖకపదమును బొందఁగోరు ప్రతిపురుషుఁడును జెరూసలేము నగరమునకుఁ బోయి యక్కడ ధర్మశాస్త్రాభ్యాసము చేయవలెను. అట్లు చిరకాల మక్కడ గురుశుశ్రూష చేయుచు నధ్యయనము చేసిన తరువాత నాతనికి లేఖకపట్ట మియ్యఁబడును. ఆకాలము నందు ముద్రాయంత్రములు లేనందున సమస్త పుస్తకములును చేతులతో వ్రాయవలసినదే. మతగ్రంథములను నిర్దుష్టముగా లిఖించువా రగుటచేత వారికి లేఖకు లన్న నామము వచ్చినది. ఈలేఖకులలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధు లయినవారు రాబ్బీ లనఁబడు చుండిరి. ఆపదమునకు విద్వాంసులని యర్థము.

ఈరెండు తెగలవారును గాక యాదేశమునం దప్పుడెస్సీనులని చెప్పఁబడెడు మఱియొక తెగవారుకూడ నుండిరి. జీసస్ కాలమునందు వారి సంఖ్య నాలుగువేలకంటె నధికముగా నుండెను. వా రించుమించుగా మనదేశములోని సన్యాసులను బోలినవారు. వారు మతములయం దనేకులు గుమికూడి యుండి సాముదాయక స్వత్వమును విభాగములు లేక యేకముగా ననుభవించుచుండిరి. వారు లౌకిక వ్యాపారములయందుఁ బ్రవేశింపరు. ఫారిసీలవలెనే తమకు నియమి

తము లయి యున్న కర్మలను శ్రద్ధాధక్తులతో నాచరింతురు. వారు మొత్తముమీద దయార్ద్ర హృదయులును మంచివారును నయి యుండిరి. వారు మాంసభక్షణసురాపానాదులను వర్జించి నియతా హారులై యుండిరి. వారు రాజ్యాంగవిషయములలో జనులతో చేరక పోవుటచేతను యుద్ధములను వాణిజ్యాదుల యందలి మోహము లను నిందించువా రగుటచేతను, జనులకు వారి చర్యలు సరిపడవు. ఫారిసీలవలె వారు పరలోక జీవనమును నమ్ముటయేకాక వారికంటె నొక్క మెట్టుకు్కువ యెక్కి దేవతావేశము, దేవతాసాక్షాత్కారము మొదలైన వానినికూడ నమ్ముచుండిరి. బౌద్ధమతబోధవలనఁ గొంత వఱకు వీరిట్లయిరని యూహింపఁ బడుచున్నారు.

ఈచెప్పఁ బడినవారుగాక యీకాలములో మఱికొన్ని తెగలవా రుండిరికాని వారంతగా ముఖ్యులు కారు. సమరితానులని యొక మిశ్రజాతివా రుండిరి. వారిని యూదు లందఱును గర్హించి తక్కు వగాఁ జూచుచుండిరి. వ్యవహారవిమర్శ డెబ్బదియిద్ద ఱాచార్యులును లేఖకులును పెద్దలును చేరి యున్న సభవారియందుండెనుగాని మరణ దండనాధికారమును మాత్రము రోమను లాసభవారినుండి తొలఁ గించిరి.

అన్యదేశీయులు వచ్చి దేశము నాక్రమించుకొని ధనాకర్షణము నిమిత్తమై ప్రజలను నానా విధముల బాధింపఁ బొచ్చినప్పుడు త మ్మాబాధలనుండి విముక్తులను జేసి రక్షించుటకయి జనులు రక్షకుని నిమిత్త మెదురు చూచుట వింత కాదని యీవఱకే చెప్పియున్నాము గదా! ఈయూదులను వారిపూర్వగ్రంథములలో ప్రవక్తలు చెప్పిన భవి ష్యత్కథనములు బలపఱచినవి. ఆకాలమునందలియూదు లందఱును రోమనులను పాఱఁదోలి యన్యాక్రాంత మైన తమ దేశమును మరల

తమవశము చేయుటకై తమమతగ్రంథములలోఁ జెప్పఁబడిన ప్రకారముగా దేవుఁడు మెస్సయాను బంపు నను దృఢవిశ్వాసము గలవారై యుండిరి. మెస్సయా యను పదమునకు హీబ్రూభాషలో నభిషిక్తుఁ డని యర్థము; క్రీస్తనునది గ్రీకుభాషలో దీనికి పర్యాయపదము. భక్తరక్షణమునిమిత్తమై యీశ్వరుఁ డొక్క మహానుభావుని నభిషిక్తుని జేసి పంపు నని పూర్వపుదీర్ఘదర్శులు మతగ్రంథములలోఁ జెప్పిన వాక్యములనుబట్టి యట్టి మెస్సయా వచ్చుట కిప్పుడు సమయము వచ్చిన దని సర్వసామాన్యముగాఁ దలఁచి యుండిరి. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁడై పంపఁబడిన రక్షకుఁ డతఁడే యన్నవిశ్వాసముతోనే జీసస్సును జనులు క్రీస్తని పిలువ నారంభించిరి. అయినను జనులు ప్రారంభదశలో తమ్ము పాపములనుండి రక్షించుప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూడక తమశత్రువులను సంహరించి దిగ్విజయము చేసి సర్వరాజ్యమునకును జెరూసలేమునగరము రాజధానిచేసి లోకములోని సర్వసంపదలను తమ యధీనము చేసి తమకు మహాన్నత్యమును కలిగించి యేలెడు ప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూచుచుండిరి. ఆకాలమునం దెల్లవారలహృదయములలోను మెస్సయాయొక్క రాకను గూర్చినచింతను మించినచింత వేఱొకటి లేదు.

రోమనులు వచ్చి దేశమును జయించి జనులస్వేచ్ఛావిహారమునకు భంగముకలిగించి వారిని నిరోధించి పన్ను లధికముగా గ్రహించి వారి కొత్తుడు కలుఁగ జేయుచుండినను, జనుల నొండొరులతోఁ బోరాడనీయక యడఁచియుంచి దేశమును స్వస్థపఱిచి వాణిజ్యాదులు నిరపాయముగా సాగునట్లు చేసిరి. ప్రభుత్వమువారి సేనాబాహుళ్యమునకు భయపడి దేశములోని దుష్టజను లడఁగి యుండవలసినవారయినను వారి హృదయములు మాత్ర మతృప్తిని విడువక తమ

స్వేచ్ఛాచరణస్వభావమును జూపుట కయి సమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచుండెను. ఈయవస్థలో మహోన్మాద మెల్లయెడల వ్యాపించి సర్వజనులహృదయములలోను నెలవుకొనఁగా మెస్సయావిచ్చ యెల్ల వారిని పట్టుకొనెను. మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి ధర్మ సంస్థాపనము చేయునని యాబాలగోపాలమును నమ్మియుండిరి. కృత యుగమెప్పుడో కడచిపోయిన దని యిక్కడ మనవారి నమ్మకము. కృతయుగము ముందు రానున్న దని యక్కడవారి నమ్మకము; పాలస్టీన్ దేశములో వారిదీర్ఘదర్శులు వందలకొలఁది సంవత్సరముల క్రిందటనే యూదులకు పుట్టిపెరిగినవా రందఱి కంటెను నధిక బుద్ధి మంతుఁడును బలవంతుఁడు నయిన యద్భుత శక్తిసంపన్నుఁ డగు ఘనుఁ డొక్కఁడు తమదేశమునం దుద్భవిల్లు నని పలికియుండిరి. అతఁడు మానవకోటి నంతను శాసించుననియు, సమస్త దేశములవారును వచ్చి యాతనిపాదము లాశ్రయించి కొలుతురనియు వారు వచించియుండిరి. అటుతరువాత గ్రంథకర్త లావాక్యములను మఱచి యాఘనుఁడు యూదులలోనే పుట్టు ననియు, డేవిడ్‌వంశమునం దుద్భవించి పూర్వ రాజవంశమును మరల నుద్ధారణము చేసి లోకమున కంతకును ప్రభు వగు ననియు, తొంటికంటెను స్పష్టముగా వ్రాసిరి. పరరాజుల పాల నము వలన జనులలో కష్టము లధిక మయినకొలఁదిని ప్రజల మనస్సు లలో లోకజేత యగు రాజునుగూర్చినచింత యధికము కాఁజొచ్చెను. అట్టి ప్రభువు శీఘ్రముగా వచ్చి 'తమ కష్టములను గట్టెక్కింప వలయు' నని పురుషులును స్త్రీలును బాలురును వృద్ధులును సర్వజను లును సదా తమచిత్తములలోఁ బ్రార్థించుచుండిరి. వారిలో ననేకులకు స్వప్నములో నహితము- మెస్సయా వచ్చినట్లే కనఁబడు చుండెను. వారికి రాత్రిందివములు మెస్సయా చింతయే పలవరింతగా నుండెను.

అతఁ డెక్కడ పుట్టునో, ఎట్లు కనఁబడునో, తానెట్టి యేకార్యములు చేయునో, యన్న విషయములలో నభిప్రాయభేదమున్నను మెస్సీయా వచ్చు నన్న విషయములలో నెవ్వరికి నణుమాత్రమును సందేహములేదు. మఱునాడు సూర్యోదయించు నని యెంతనిశ్చయ ముండెనో యెల్లవారిమనస్సులకును మెస్సీయా వచ్చుననుటయు నంతదృఢనిశ్చయ మయి యుండెను; కొందఱు మెస్సీయా నేఁటి రేఁపటఁ బుట్టఁబోవుఁ చున్నాఁడని తలఁచుచుండిరి; కొందఱావఱకే పుట్టి తమలోఁ దిరుగు చున్నాఁడని తలఁచుచుండిరి. కొందఱు నేఁడో రేపో దర్శన మిచ్చి లోకమునకు తనరాకను ప్రకటించు నని తలంచుచుండిరి. ప్రజలలోని పలుతెగలవా రితరవిషయములలో పరస్పరవైషమ్యము కలవారుగా నున్నను, ఈవిషయములో మాత్ర మెల్లవారును నేకీభావము వహించి యుండిరి. ఎస్సీనులు జనులు దుర్మార్గు లగుటవలన నతఁడు దర్శన మియ్యకున్నాఁ డని పలుకుచు జనులను సన్మార్గవర్తులు కం డని బోధింపఁ జొచ్చిరి; ఫారిసీలు మెస్సీయా తమలోనేపుట్టి రాష్ట్రములో నున్నతస్థానములను తమ కిచ్చు నని సంతోషించుచుండిరి. సద్దూసీలు తాముత్తమకులీను లగుటచేత తమలోనివాఁడే యొక మహాపురుషుఁడు తాను మెస్సీయా యగుట యెప్పుడో ఘోషించు నని కనిపెట్టుకొని యుండిరి. సామాన్యజనులు మెస్సీయా యెక్కడనో జనన మొంది తమలోనే గూఢముగా మెలఁగుచున్నాఁ డనియు, అతఁడు లోకమునకు తన్నెఱిఁగించుకొనుట కయి యుక్తసమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచున్నాఁ డనియు, నేఁడో రేపో యెప్పుడో యే నిమిషముననో యేపండుగనాఁడో బయలఁ బడు ననియు, తలఁచి యాతని దర్శింప నతికుతూహలు లయి యుండిరి. పూర్వదీర్ఘదర్శులు చెప్పినవచనములను బట్టి మెస్సియాదర్శన మిచ్చిన మఱుసటి నిము

నము నుండియు తా మందఱును సుఖులును భాగ్యసంపన్నులు నగుదు మనియు, ప్రపంచమున కంతకును జెరూసలేము రాజధాని యగు ననియు, భూమిమీఁద యుద్ధములును విపత్తులును రూపు మాయు ననియు, దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును కలుగు ననియు, సమస్త ఋతువులలోను సంవత్సరము పొడుగునను వృక్షములును సస్యములును ఫలసమృద్ధము లయియుండు ననియు, క్రూరమృగములు సహితము తమ క్రౌర్యమును సహజవైరమును విడిచి సింహమును మేఁకయుఁ గలిసి యేకముగా నొక్కచోట వాసము చేయు ననియు, వ్యాధులును బధిరత్వాదు లయిన యంగవైకల్యములును లేకుండు ననియు, మెస్సయా జెరూసలేములో పరిశుద్ధము లయిన ధర్మములను స్థాపించి యేలునప్పుడు తమదేశము భూతలస్వర్గ మగుననియు, వారి యెన్నికి.

దేశ మీస్థితిలో నున్నప్పుడు నడుమనడుమ నొకానొకఁడు దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయా తానే యని బయలుదేఱుచుండెను. అప్పుడాతని చుట్టును వందల కొలఁది జనులు చేరుచుండిరి. ఇట్లు మెస్సయా నని బయలువెడలిన ప్రతిపురుషుఁడును తాను నహాయ సంపద లేనివాఁ డయ్యును మతోన్మాదముచేత శక్యాశక్యవిచారము లేనివాఁడయి తానొక్కఁడే రోమనులను పాఱఁదోలి దేశము నుద్ధరింపఁ గలుగుదునన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో వెలువడి దురాగ్రహావేశముతో దేశక్షోభమునకు నుపక్రమింపఁగానే రోమను లట్టివారిని బట్టి సంహరించి యాక్షోభము నడఁచివేయుచుండిరి. అట్లు వెలువడిన వానికెల్లను చావు నిశ్చయమే యయినను మతావేశపరవశత్వముచేత మరణమునకు వెఱవక యట్టివా రనేకు లొకరితరువాత నొకరు మరల మరల బయలుదేఱుచునే యుండిరి. పతితు లయిన పరరాజులను దేశము నుండి తఱిమివేసి రాజ్యమును నిష్కంటకము చేయుటకై తమిస్మాత్వ

రుఁడు పంపె ననియుఁ దాము దుర్జయుల మనియు నమ్మి మతోన్మాదమువలనఁ గలిగిన వీరావేశమునుగాని వెలువడి యీసంవత్సరము కొందరు ప్రాణములు గోలుపోఁగా, ఆమఱుసటి సంవత్సరమే యట్టివారు మఱికొందరు వెనుకటివారి దుర్గతిని మఱచిపోయి యెప్పటి విశ్వాసముతోనే వెలువడి మరల మరల రోమనుల ప్రతాపాగ్నికాహుతి యగుచుండిరి. ఇట్టి రాజద్రోహులను చిత్రవధ చేసి దేశక్షోభము నడఁచుటలో క్రూరులుగా నుండినను రోమను లితర విషయములలో జనస్వాతంత్ర్యములకు భంగము కలిగింపక మన్నించుచుండిరి. ఈసర్వజనసంక్షోభసమయమున జీసస్సెట్లు ప్రవర్తించెనో, అతనిమనస్సెట్లుండెనో, మొదలయిన విషయములు ముందు ముందు వివరింపఁబడును.

మూడవ ప్రకరణము

జీసస్‌యొక్క బోధనారంభదశ.

మెస్సయా భ్రమలోఁబడి విశ్రాంతి గానక యెల్లవారును వ్యాకులస్థితిలో నున్న యీకాలములోనే జీసస్ మొట్టమొదట 'కేనా' నగరమునందు జనులకు ధర్మబోధ చేయు నారంభించెను. తన కొడుకు పని కారంభించి ప్రఖ్యాతి పొందకమునుపే జోసఫ్ పరలోకగతుఁ డయ్యెను. భర్తయొక్క మరణానంతరము మేరీ కుటుంబమునకు యజమానురాలయి నాజరెత్తు గ్రామమును విడిచి తనబిడ్డలతో 'కేనా' పట్టణమునకు లేచిపోయి యందు నివసించినట్టు కనఁబడుచున్నది. మేరీ కుటుంబ యాజమాన్యమును వహించుటను బట్టియే యేకనామ ధారు లయిన యితరులనుండి యతనిని వేఱుచేయవలసినప్పు డాకాలపు వారు జీసస్సునకు మేరీ కొడు కయిన యనువిశేషణమును చేర్చుచు వచ్చిరి. నాజరెత్తు గ్రామమునకు జాము ప్రయాణములో నున్న యీకేనాపట్టణ మొకవేళ నామె పుట్టినిల్లయి యుండవచ్చును. తన యౌవనదశలో కొంతకాలము జీస స్సీపట్టణమునందు వాసము చేసి యిక్కడనే ప్రప్రథమమున మతబోధ కుపక్రమించెను. జీసస్సున కప్పటికి వివాహము కాలేదు. అటుతరువాత సహిత మతఁ డెప్పుడును వివాహము నపేక్షింపక యావజ్జీవమును బ్రహ్మచారిగానే యుండెను. బాల్యమునుండియు నాతని ప్రేమ యొకప్పుడును కళత్రాదులైన యిహలోకవిషయముల మీఁదికిఁ బోక యెల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని మీఁదికే పోవుచుండెను. అప్రసిద్ధస్థితిలో నున్న యాకాలములో నాతనిజ్ఞాన మెట్లు దినదినాభివృద్ధి గనెనో, ఎట్టిధ్యానమార్గముచేత కద

వటఁ నతఁ డట్టి యీశ్వరైకపరాయత్తమైననిశ్చల మతోత్సాహ
మును పొందఁ గలిగెనో, తెలియదు. నిపుణముగా నాలోచించి
చూడఁగా నితరజన సాహాయ్యము చేతను మతగ్రంథ సాహాయ్యము
చేతనుగాక స్వబుద్ధి విశేషముచేతనే యాతఁ డట్టి యుత్తమ జ్ఞాన
పదవి లభించినట్లు తోఁచుచున్నది. అతఁడు చూపిన యీశ్వర విష
యకమైన యీ యుత్తమజ్ఞాన మాతనికి యూదులమతము వలనఁ
గలిగియుండదు; ఆమతమునం దట్టినిర్మలబోధ మున్నట్లును గానరాదు.
ఈశ్వరుఁడు సర్వజనులకును తండ్రి యన్న నిశ్చయజ్ఞాన మెట్లో
యాతని హృదయఫలకమునందు శిలాక్షరమువలె దృఢముగా లగ్న
మయి యెప్పుడు నెడఁబాయ కుండెను. అందుచేత నాతనికి తండ్రి
యన్నపద మీశ్వరపదమునకు పర్యాయపద మయ్యెను; అతఁ డీశ్వరు
నెప్పుడు పేరుకొనవలసివచ్చినను తండ్రియనియే సంబోధించుచుండెను.
అంతేకాక యాపరమపితయొక్క యాజ్ఞ యాతనియంతరాత్మకు సదా వినఁ
బడుచున్నట్లుండెను. పయినుండి వచ్చి యీశ్వరుఁడు ప్రత్యక్షమైనట్లు
గాని, యతఁ డెప్పుడును భావింపలేదు; అతఁ డీశ్వరుని తనహృద
యములోనే చూచుచు మనస్సు చేతనే సర్వదా యీశ్వరసాన్నిధ్య
సాంగత్యము లనుభవించుచుండెను. అతఁడు తానీశ్వరునిలోనే వసించు
చున్నట్లు దృఢభావన కలవాఁడయి భౌతికనేత్రములతోఁ జూడక
పోయినను జ్ఞాననేత్రముచే నీశ్వరుని సందర్శించి యానందించుచుండెను.
మనదేశమునందలి యహంబ్రహ్మల వలె నతఁ డెప్పుడును తానే
యీశ్వరుఁడ నని భావించుకో లేదు. ఈశ్వరుని తండ్రినిగా భావించు
కొనుచుండుటచేత తా నీశ్వరపుత్రుఁడ ననిమాత్రము దృఢముగా
నమ్మియుండెను. ఈయగాధజ్ఞాన మంతయు నాతని కొక్కసారిగా
నలవడిన దని చెప్ప వలనుపడదు. ఇది చిరకాలాభ్యాసము వలనను

దీర్ఘాలోచన వలనను గలిగినఫల మయి యుండవలెను. జేసస్ దృష్టి
కీశ్వరుఁ డెల్లవారికిని తండ్రియగుటచేత బిడ్డలందఱు నాతనిని ప్రేమింప
వలసినవారే కాని యెవ్వరు నాతనికి భయపడవలసిన పని లేదు;
యూదులు తమ మతప్రకారముగా భావించుకొనిన యీశ్వరుఁడొక్క
యూదులకే పితయయి వారి క్షేమముకొఱకై శిశువులను సంహరించెడు
క్రూరుఁడు గాక యాతని సృష్టియం దెల్లవారిని సమానముగా కాపా
డెడు సర్వకారుణ్యుఁడై లోకపిత యయి యుండెను. అతఁ డందు
చేత తనదేశము వారి దురభిమానమును వదలి యీశ్వరునియొక్క
సర్వజన పితృభావమును లోకములో స్థాపించుటకొఱకే మొదటి
నుండియు పాటుపడఁ జొచ్చెను. తాను నెలకొల్పఁ దలఁచుకొన్న
యీసిద్ధాంతము నతఁడు సాధారణముగా "ఈశ్వరరాజ్యము" "పర
లోకరాజ్యము" అను పేరులతోఁ బిలుచుచు వచ్చెను. ఈపదము లక్కడి
వారి పూర్వగ్రంథములలో నుపయోగింపఁబడినవే కాని యతఁడు
క్రొత్తగా కల్పించినవి కావు. ఈ పదముల కచ్చటివారు తమతమ
బుద్ధ్యనుసారముగా ననేకు లనేకార్థములను జేసికొనుచుండిరి. ఈశ్వర
రాజ్యము మానసికరాజ్య మనియు, ఎల్లవారు నీశ్వరాజ్ఞకు లోఁబడి
నడుచుకొనువా రగుదురేని యీశ్వరరాజ్యము లోకములో స్థాపన
మగు ననియు, జేసస్సుయొక్క యభిప్రాయమైనందున నతఁడా పదము
లను తదనుగుణ మైన యర్థమునందుఁ బ్రయోగించుచు వచ్చెను.
అందుచేతనే యీశ్వరరాజ్య మెక్కడ నున్న దని యితరులు తన్నడిగి
నప్పు డతఁడు మీమనస్సులోనే యున్నదని వారి కుత్తరము చెప్పుచు
వచ్చెను. అతఁ డీశ్వర సాన్నిధ్యమును తన మనస్సులోనే యనుభ
వించువాఁ డైనందున, ఆచార్యోపదేశములవలనను బాహ్యకర్మల
వలననుగాక యొక్కమానసికభక్తిచేతనే యీశ్వరుని పొందఁ దగు

ననియు, ధ్యానమార్గముచేత నీశ్వరసాంగత్యమును బొంది సమస్త కార్యముల నీశ్వర ప్రీతికరముగా నాచరించుచు నీశ్వరునివలె పరిశుద్ధ వర్తనమును బొందుటయే యానందదాయక మనియు, నమ్మి యితరుల కెల్ల బోధించుచుండెను.

ఈ బోధనలమూలముననే దురాగ్రహావేశముచేత మతాచార్యు లాతనిని ద్వేషించి దూషింపఁ బూనిరి. కన్నులు మూసికొని ప్రార్థించునప్పుడు జనులు తమ్ము చూచుచున్నారో లేదో కనిపెట్టుట కయి నడుమనడుమ కన్నులు దెఱచి చూచుచుండుటయు, ఇతరులు తమ్ము దాతలని చెప్పుకొనుట కయి డాబముతో నలుగురును చూచునట్లు దానములు చేయుచుండుటయు, తమ్ము పుణ్యపురుషు లని జను లనుకొని గౌరవించుట కయి భక్తవేషమున కనుకూలముగా వస్త్రధారణము చేసికొనుచుండుటయు, లోనుగాఁ గల దాంభిక ప్రతముల నతఁ డనుదినమును ఫారసీలలోఁ జూచి రోఁతపడి, యెల్లవారి మనస్సు లను పరిశోధించి చూచుచు ఫలము లిచ్చెడు సర్వేశ్వరుఁ డంతట నిండియుండఁగా తదనుగ్రహాకరణమునకు దాంభికు లైన యాచార్య పురుషులతోఁ బనియుండ దనియు, కొడుకులకును దండ్రికిని నడుమ మధ్యవర్తు లుండవలసిన యక్కఱ లేదనియు, మనశ్శుద్ధి లేనప్పుడు బాహ్యస్నానములు మనుష్యుని పవిత్రుని జేయఁజాల వనియు, కనఁ బడినవారి కెల్లను నిశ్చయముగా బోధింప నారంభించెను. ఈ స్వదేశీయుల దాంభికాచారములను మనస్సులో నుంచుకొనియే యతఁడు తరువాత తనశిష్యుల కుపదేశించునప్పుడు "మీరు దానము చేయునప్పుడు మీకుడిచేయి చేయుదానిని మీయెడమచేయి యెఱుఁగకుండునట్లు రహస్యముగా చేయుఁడు. రహస్యముగా జేసెడు దానిని జూచెడు మీతండ్రి మీకు బహిరంగముగా ప్రత్యుపకార మిచ్చును" అనియు,

"నీవు ప్రార్థించునప్పుడు నీగదిలోనికిఁ బోయి తలుపులు వేసికొని యంతర్యామి యైన నీతండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యములోని దానిని జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము చేయును. దీర్ఘపాఠములవలననే తమ మొఱ్ఱ నాలించు నని భావించి ప్రతిమార్చకులు చేయునట్లు నీవు ప్రార్థించునప్పుడు పలికినదానినే మరల వ్యర్థముగా పలుకఁబోకుము. నీవు తన్నడుగక మునుపే నీకేమి కావలెనో నీతండ్రి యెఱుఁగును." అనియు, బోధించుచు వచ్చెను. ఇట్లతఁడు మతరక్షణమున కావశ్యకము లన్న [illegible] గురువులచేఁ గల్పింపఁబడి కాపాడఁబడుచుండిన నిష్ప్రయోజకము లైన కర్మల కన్నిటికిని గర్భశత్రు వయ్యెను. అందుచేత నతఁడు లోకములో సత్యమతమునకు పరమోపకారి యయ్యెననుటకు సందేహములేదు. ఇట్టి యాతని బోధలను విని యాతనికి స్వగ్రామములో కొంతమంది శిష్యులుగా నేర్పడిరి.

జీసస్సునకుఁ గల విద్యావిశేషమును గూర్చి యీవఱకే కొంత వివరింపఁబడినది కదా? అమానుషశక్తుల విషయమయి యాతని కప్పుడు సంపూర్ణవిశ్వాస ముండెను. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞాన మత్యల్పముగా నుండిన యాకాలములో నతఁడు ప్రార్థనలచేత తాను మేఘమార్గములను మరల్పఁగల ననియు, రోగమును మరణమును మాన్పఁగల ననియు, సమస్తము నీశ్వరేచ్ఛాయత్త మగుటచే భక్తపరాధీనుఁ డయిన యతఁడు భక్తజనాభీష్టసిద్ధి కలిగించుటకై యెట్టి యద్భుతములైనఁ జేయవచ్చు ననియు నమ్ముట యొక వింత గాదు. అయినను జీసస్సునం దిటువంటి నమ్మకములవలన సాధారణముగా పామరజనులలోఁ గలిగెడి యనర్థము లేవియుఁ గలుగక వానికంటె విలక్షణములయిన సత్ఫలములు కలిగెను.

ఇటువంటి విశ్వాసములవలన పామరులలో కారణము లేని భయము
లును, పనికిమాలినభ్రమలును, అనావశ్యకము లయిన యాచారము
లును, మాంత్రికాదివేషధారుల వలని మోసములును కలిగి దేశ
క్షోభమునకు కారణము లగును; జీసస్సునందో వీనివలననే యీశ్వ
రునియెడల సంపూర్ణభక్తియు మనుష్యశక్తియెడల సతిమాత్రవిశ్వా
సమును గలిగి దేశలాభమునకు కారణము లయ్యెను. ఈవిశ్వాసముల
నటుండనిండు. మతమునకు పరిశుద్ధహృదయమును, పరిశుద్ధవర్తన
మును, సర్వజనసౌభ్రాత్రమును, ఈశ్వరభక్తియు ప్రధానములు గాని
నిరర్థకము లయిన బాహ్యకర్మలును బాహ్యవేషధారణములును ముఖ్య
ములు కావన్నది జీసస్సు చేసినబోధయొక్క సారాంశము. ఇంతకు
మించుగా నిటువంటి సిద్ధాంతములనే యెవ్వడప్పు డుపదేశించుచు
వచ్చినవా రొకానొక రుండుచువచ్చిరి కాని తమయుపదేశముల నను
ష్ఠానములోఁ జూపినవారు మాత్రము కానరారు. సర్వము ననుష్ఠాన
ములో నున్నది కాని యుపదేశములో నేదియు లేదు. వాచకటివారి
వలె కేవలోపదేశముతో తృప్తినొంది యుండక జీసస్ తా నుపదేశిం
చిన దానినెల్ల ననుష్ఠించి చూపెను. సత్యమెప్పుడు నుపదేశకాలమున
కంటె ననుష్ఠానమునందే లోకమున కధికోపకారసాధక మగును.
ఎవ్వఁడు మాటలతోను చేష్టలతోను ధర్మము ననువర్తించునో,
ఎవ్వఁడు ప్రాణాపాయము వచ్చినను ధర్మమును విడువకుండునో, అట్టి
వాఁడొక్కఁడే లోకములో సర్వజనులకు పూజనీయుఁ డగును.

ఎల్లవారును మెస్సయా వచ్చు నని యెల్లచోటులను ప్రతీ
క్షించుచున్న కాలములో జీసస్ తన గ్రామములో మతబోధ నారం
భించి యుండఁగా నాకస్మికముగా దేశమునం దంతటను "మెస్సయా
యిప్పటికే మనలో నుద్భవిల్లియున్నాఁ డనియు, ఈశ్వరరాజ్యము

సమీపించిన దనియు, బోధించుచు జార్డన్ నదీతీరప్రాంతమందలి యరణ్యములోనుండి యొక ప్రవక్త బయలుదేఱినాఁడు" అని యొక ప్రవాదము కలిగెను. ఈవార్త పుట్టినతోడనే దేశమునం దంతట నొక్కసారిగా సంక్షోభము పుట్టి యామహాపురుషుని సందర్శించుటకును, తద్బోధనల నాకర్ణించుటకును నానాముఖములనుండి జనులు తండోపతండములుగా పోగుకాసాగిరి. ఇట్లు బయలువెడలిన ప్రవక్త పేరు జాన్. క్రీస్తుశకము ఆరవ సంవత్సరప్రాంతమునం దత్యుత్సాహవంతుఁడును తేజస్వియు నయిన జాను నీ మహాపురుషుని యొక్క ఖ్యాతి యించుమించుగా పాలస్తీను దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. ఈజాన్ యొక్క జన్మస్థానము జూడియా దేశములోని హెబ్రన్ పురమునకు సమీపమున నున్న జెటా గ్రామము; ఇతఁడాచార్యపురుషుల వంశమున బుట్టినవాఁడు. జీసస్ పాలస్తీన్ దేశములో నుత్తరభాగమునందు వర్ధిల్లుచుండఁగా నితఁడు దక్షిణభాగమునందు పెరుగుచుండెను. ఇతఁడు బాల్యమునుండియు నుపవాసాది వ్రతములతో కాయక్లేశము చేయ నలవాటు పడినవాఁడు; మన భరత ఖండమునందలి ఋషులవలెఁ గొంతకాల మరణ్యమందు తపశ్చర్య చేసినవాఁడు. అట్టి యితఁ డిప్పుడు తనశిష్యులను జార్డన్ నదీ జలములలో స్నానములు చేయించి యుపదేశములు చేయుచున్నందున నతనికి స్నాతకుఁ డన్న నామము ప్రసిద్ధమాయెనని. ఇతఁ డిప్పుడు చేయుచున్న ముఖ్యోపదేశ "అనుతాపపడుఁడు. ఈశ్వర రాజ్యము సమీపించుచున్నది" అనునది. జీసస్సు మనస్సునందువలెనే యీతని మనస్సునందును పిన్నతనములోనే తత్కాలదేశదుర్గతి దృఢముగా నాఁటి సంతాపము కలిగించెను. జను లెట్లు కష్టములకు లోనయి దుఃఖపడుచున్నారో, వారిలో నెందఱు పాపముల పాలయి బాధ

పడుచున్నారో, మంచివారుగాను ధీమంతులుగాను నుండవలసిన గురువు లెట్లు దుష్టవర్తనులును బుద్ధిహీనులునయియున్నారో, ఎస్సీలును ఫారిసీలును ధర్మశవచయము దొడిగి పైకి భక్తులవలె నటించుచున్నను హృదయములోపల భక్తిహీనులును దయాశూన్యులు నయియున్నారో, తెలిసికొని జాన్ మనస్సులో నారాట మొందఁజొచ్చెను. అతఁడు వ్యగ్రస్వభావుఁడును వేగిరపాటు గలవాఁడు నగుటచే నాతని దృష్టికీ యక్రమములు దుస్సహము లయ్యెను. హెబ్రన్ నగరము నందలి తన సుందరమందిరమునందు సుఖముగా నుండినవాఁ డయ్యును కన్నులు నీరుగా ననుదినమును తనచుట్టును జరుగుచున్న దుర్వృత్తములను జూచి సహింపలేనివాఁ డయి యతఁడు ఋతరులవలె మెస్సయా రాక నపేక్షించి యుండ నోపక తనకు కోపోద్రేకమును కలిగించుటకు కారణము లయిన దురాచారములు కంటఁబడకుండ ననియు తన దేశస్థులను మంచిమార్గమునకుం ద్రిప్పుటకుఁ దగిన సాధనము నుపదేశించుటకయి నిశ్చలహృదయముతో రాత్రిందివము లీశ్వరుని ప్రార్థింపవచ్చు ననియు తలపోసి యతఁడు వనమునకుఁ బోయి నివసింపవలె నని నిశ్చయించుకొనెను. అడవులకుఁ బోయి కాయములు శుష్కింపఁ జేసి తాపసు లయి వసించుట యీ దేశమునందువలెనే యూ దేశమునందును పూర్వకాలమునం దాచార మయి యుండెను.

అట్లు వనవాసము చేసి తపస్సు చేయువారి కీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు నని నమ్మి జను లట్టివారికి భయపడుచును వారిని గౌరవించుటయుఁ గలిగి యుండెను. వానప్రస్థము పుణ్యకార్యముగా నెల్లవారిచేతను భావింపఁబడుచుండెను. అట్లు కృతనిశ్చయుఁ డయి యప్పుడే యిల్లు విడిచి జాను మృతసముద్రమునకు సమీపమున నున్న యడవుల

మునకు లేచిపోయెను. ఆ ఘోరాటవి దురాలోక మయిననిర్జనప్రదేశము; అక్కడ గొండలును నిసుకతిన్నెలును దక్క కంటికి మఱేమియు కనఁబడవు. ఆకాఱడవిగుండ దినములకొలఁది నడచినను వనవాసుల కప్పుడప్పు డొకానొకపక్షియో నక్కయో విషసర్పమో దక్క జీవజంతు వేదియు కంటఁబడదు. అక్కడక్కడ వానలు కురిసినప్పుడు కొండలసందులలోను చిన్నయూటలలోను నిలిచిననీరు దక్క త్రాగుటకు మంచినీరయినను లభింపదు. అడవితేనెయు మిడుతలును దక్క మనుష్యుఁడు శరీరధారణము చేసికొనుట కనుకూల మయిన యాహారపదార్థములేవియు దొరకవు. కొండలలోని నెఱియలలో తేనెయీఁగలు తేనెపెట్టులు పెట్టును; దక్షిణవాయువులచేత యవనదేశమునుండి మిడుతలదండు కొట్టుకొనివచ్చును. ఇట్టి కాఱడవిలో మిడుతలను దిని తేనె త్రాగి ప్రాణధారణము చేసికొనుచు బహుసంవత్సరము లేకాకియై జాను వసించెను. ఆకాలములో నతఁడు రాజదండనమును తప్పించుకొనుటకయి ప్రాణభీతిచేత పాఱిపోయి వచ్చినయొకానొకతస్కరుని మొగమును దక్క మనుష్యముఖము నెప్పుడును జూడలేదు. అతని కప్పు డక్కడ పర్వతగుహయే వాసగృహము; కటిమాత్రమున బంధింపఁబడిన యుష్ట్రాజినమే వస్త్రము; మనోగతులే సహచరులు; పూర్వప్రవక్తలయొక్క వాక్యములను చింతనము చేయుచుండుటయు తనదేశస్థులను దౌర్బల్యములనుండియు పాపములనుండియు విముక్తులను జేయవలయునని యీశ్వరప్రార్థనము చేయుచుండుటయు నే యతని వ్యాపారము.

ఇట్లీశ్వరుని ధ్యానించుచు తపశ్చర్యయందుఁ గొంతకాలము గడపినతరువాత తత్ఫలముగా నతనిమనస్సునం దొకసంకల్ప ముదయించెను. రోమకసైనికులు ఘోరముగా నున్నందున నతని కొండ

వీలో వారివలనిభయముగాని వారితో పోరాడుట వృధాయాన మన్న చింతగాని కలుగలేదు. సమీపించినప్పటికంటె దూరముగా నున్నప్పు డపాయము లంత భయంకరముగా శోచకపోవుట లోకసైసర్గికమే కదా! ఆయుధపాణు లయిన రోమకభటులను నిత్యమును కన్నుల యెదుర జూచుచు పట్టణములలో వాసము చేయుచుండినవారి కట్టి బలిష్ఠుల జయింపఁగలుగుదు మన్న యాశ ఘట్టుట కష్ట మయ్యెను; కాని యడవిలో నున్న జానుయొక్కదృష్టికి సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వ రునిరాజ్యమును తన దేశములో స్థాపన కాకుండ నిలువఁటకయి యల్ప సంఖ్యాకు లయిన యా యాయుధహస్తు లెంతటివా రని తోఁచెను. ఇట్టిసంకల్ప మతనిమనస్సునకు తగులఁగానే యతఁడు తనలో తాను పరిపరిలాగుల నాలోచించుకొనఁజొచ్చెను. జనులయొక్క పాపముల మూలమున మెస్సయా దర్శన మిచ్చుటకు శంకించుచున్నాఁ డని రాబ్బీలు ఘోషించుచుండ లేదా? ఒక్కదిన మయినను జను లంద ఱును తమపాపముల కయి నిజముగా పశ్చాత్తప్తు లైనపక్షమున, మెస్సయా ప్రత్యక్షమై యీశ్వరరాజ్యమును స్థాపించు నని వారు పలికి యుండలేదా? మెస్సయాయొక్క సాక్షాత్కారము నిమిత్తము కావలసినదెల్లను జనులు పశ్చాత్తప్తులై పాపపరాఙ్ముఖు లగుటయే కదా! నేనువారి జనుల ననుతాపపడునట్లు చేసెదను. అని మనస్సులో దృఢనిశ్చయము చేసికొని యితరులు రిక్తకోరికలు కోరుచు కాల క్షేపము చేయు చుండఁగా జాను కార్యదీక్ష వహించి బయలువెడ లెను. జా నప్పుడును తానే మెస్సయా నని తలఁచుకోలేదు; నిజదర్శన ప్రాప్తి కర్హత కలుగునట్లుగా జనులు పరిశుద్ధు లగుట నిమిత్తమా మహాప్రభువు వేచియున్నాఁడని మాత్రమే తలఁచి యుండెను. ఇట్టిస్థితి యం దాతనిమనస్సులో నీతుపోయి "పాపమునకు పరితపింపుఁడు.

ఈశ్వరునిరాజ్యము సమీపించినది.” అని జనులకు బోధింపు మని యాజ్ఞాపించిన శ్లోకవాక్యము వినఁబడెను. అట్లు వినఁబడినతోడనే యది యీశ్వరాజ్ఞగాఁ జేకొని యావివిక్తప్రదేశమును తనగుహాను విడిచి బయలుదేఱి యతఁడు శ్రోతపోటుగునను కంటఁబడినవాని కెల్లను స్వమత ప్రకటనము చేయుచు జార్డన్ నదీతీరమునకుఁ బోయి తన సిద్ధాంతమును బోధింపఁజొచ్చెను. వాన దేశమునందలి బైరాగుల వంటి శిష్యు లనేకు లప్పటికే యుతనిచుట్టును జేరి యతఁ డేర్పఱచిన నియమములకును, బోధించిన సిద్ధాంతములకును లోఁబడి నడుచుకొను చుండిరి. అతనిబోధను విన్నవా రెల్లను నతఁ డీశ్వరప్రేరణముచే వచ్చిన నిజమైన దేవదూత యని విశ్వసించి తాము విన్నదాని నిత రులకుఁ జెప్పసాగిరి. ఈప్రకారముగా కర్ణపరంపరచేత నాతనిఖ్యాతి దేశమం దంతటను మెల్లమెల్లఁగా నల్లుకొనఁగా నల్పకాలములోనే జెరూసలేమునగరమునకు సహితము చేరెను. అందుచేత జనులు నానా ముఖములనుండి ప్రవాహరూపమున బయలుదేఱి వచ్చి యాతని బోధను వినుటకై మూగఁజొచ్చిరి. ఎక్కడనో మాఱుమూల నున్న గాలిలీదేశములోను ప్రశాంత మైన నాజరెత్తుగ్రామములోను గూడ జాను బోధించుచున్న కథయు జను లాతనిచుట్టును జేరుచున్న వార్తయు నెల్లవారికిని కర్ణతాడిత మయ్యెను. ఇట్లు కొన్నిమాస ములు జరుగునప్పటి కతఁడు జూడియామండలములో మిక్కిలి ప్రబలుఁ డయ్యెను. పామరజను లందఱు నాతని మహాత్మునిగా భావించి పూజించుచు వచ్చిరి; పలువు రతఁడు దేశోద్ధారణమునిమిత్తమయి యవతరించిన మహాపురుషుఁడని నమ్మిరి; తాను మెస్సయాను కానని యతఁడు బహిరంగముగా ఘోషించుచున్నను, అనేకు లతఁడే మెస్సయా యని భావించిరి. అతఁడు నిర్మయముముగా ధనికు లైన మతా

చార్యులయొక్కయు పారిసీలయొక్కయు మాయవేషములను వెల్లడి పఱచుచుండుటచేత మతాచార్యులును లేఖకులును మాత్ర మాతనిని ద్వేషించి తిరస్కారభావముతోఁ జూచుచుండిరి. అయినను జనులకు జడిసి వారాతని నేమియుఁ జేయలేకుండిరి.

ఈకాలమునకు జీసస్సున కించుమించుగా ముప్పదిసంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చెను. గొప్ప ప్రవక్త యొకఁడు బయలు వెడలి యెల్లవారిని శిష్యులనుగాఁ జేసికొనుచున్నాఁ డన్న వార్త చెవిసోకఁగానే జీసస్సు తనయిల్లును వ్యాపారమును విడిచి తన కొంచెపాటి శిష్యబృందమును వెంటఁగొని స్వగ్రామమునుండి బయలుదేఱి యెక్కడనో దక్షిణమున జాను బోధ చేయుచున్న దూరదేశమునకు తిన్నఁగా నడిచిపోయెను. ఇట్లతఁడు సంతోషదాయకమైన తనవాసస్థానమును సుఖములను విడిచిపోవునప్పు డతనికి తనకు ముందు కలుగఁబోయెడు స్థితినిగూర్చినచింత గాని తన కామరణమును బాధలును తన్మూలమున లోకమునకు మేలును గలుగు నన్న యాలోచనగాని మనస్సులో పుట్టెనదో లేదో! జానుయొక్క నిప్పులుగురియుమాటలు చెవిని బడఁగానే యాతనిమనస్సులో నుత్సాహాగ్ని రగులుకొని యొక్కసారిగా ప్రజ్వరిల్లెను. సమస్తదిక్కులనుండియు గుంపులుగుంపులుగాఁ బోవుచున్న మూకలతోఁ గలసి జార్డన్‌నది మృతసముద్రములో సంగమించిన చోటికి సమీపమునం దున్న జానువద్దకు జీసస్సు వచ్చెను. అతఁ డక్కడకు వచ్చునప్పటికి దీర్ఘశిరోజములు భుజములనుండి క్రేల, తల విరయఁ బోసికొని, కన్నులనుండి నిప్పులుగాల వికృతముగాఁ జూచుచు హావములు పయిశక్తి దృఢభక్తిసూచకముగా నభినయించుచు, బట్టబయల నిలువఁబడి మేఘగంభీరభాషణములతో వాగ్ధారాప్రవాహమును వర్షించుచున్న కృశోన్నతశరీరుఁ డైన పురుషుఁ డొకఁడు కన్నుల

కొనుటఁ గానఁబడెను. అప్పు డాతని నోటినుండి "ప్రభువుయొక్క-రాకకు దారిచేయుఁడని యరణ్యములో ఘోషించు చున్నవాఁడను నేను. నాతరువాత వచ్చుప్రభువు నాకంటెను శక్తిమంతుఁడు. అతని పాదరక్షలయొక్క-వాఱును వంగి విప్పుటకైనను నేనర్హుఁడను గాను. అతఁ డీవఱకే మీలో నిలిచి యున్నాఁడు. అతనివ్యజన మాతనిచేతి లోనే యున్నది. కృషీవలుఁడు ధాన్యమునుండి పొల్లుగరఁ గొట్టినట్లు, అతఁడు పాపాత్ములను భూమినుండి తొలఁగఁజిమ్మివేయును. కాఁబట్టి యనుతాపపడుఁడు ; మీపాపకృత్యములను శీఘ్రముగా విడిచి మంచిని జేయుట కభ్యసింపుఁడు. ఈశ్వరరాజ్య మాసన్నమై యున్నది." అనుమాటలు పిడుగులు పడుచున్నట్లు బయలువెడలి వినువారికర్ణరంధ్రములనుండి దూరి హృదయములను కలఁచుచుండెను. ఆసమయమునం దక్కడ నున్నమూఁకలో పారిసీలును సద్దూసీలును కొందఱతనికంటఁబడఁగా జాను వారివంక రూక్షదృష్టితోఁ జూచుచుచేతులు చాఁచి "ఓవిషసర్పములారా! రాఁబోవు కోపమునుండి తప్పించుకొండని మిమ్మెవ్వఁడు హెచ్చరించును ? మీరు మీపాపములకు పరితాపపడిననగాని మిమ్ము దేవుఁడు రక్షింపఁడు." అనునట్టివాక్యములను పలికి జనులవంకఁ దిరిగి "పశ్చాత్తాపపడుఁడు; ప్రశ్చాత్తాపపడుఁడు. జ్ఞానస్నానము పొందుఁడు" అనుమాటలు మాటిమాటికి నుపన్యసింపఁ జొచ్చెను. స్నానములు ముక్తిదాయకము లని ప్రాగ్దేశమునం దెల్లవారికి సమ్మతమగుటను బట్టి యతఁడు జనులు పశ్చాత్తప్తు లయి తన శిష్యులగుట కంగముగా జ్ఞానస్నానమును జేర జార్డన్ నదీజలావగాహన మేర్పఱిచెను. అతని యాయుపదేశము విని పశ్చాత్తప్తులయి వేలకొలఁది జనులు కన్నుల నీరుగార మూఁకలలోనుండి వెలువడి పోయి నదిలో స్నానము చేసి వచ్చి యాతనికి శిష్యులగుచుండిరి.

టాను నదిగట్టున నిలుచుండి యుపన్యసించుచుండఁగా శిష్యులు స్నానముఁజేసి వచ్చువారును స్నానమునకుఁ బోవువారునై గురువునకు భక్తితో ప్రణామము చేయుచుండఁగా, లెక్క లేని జనులు చేరువను నిలువఁబడి వేడుక చూచుచుండిరి. అట్టి సమయమునందు యౌవన పురుషుఁ డొకఁ డామూఁకలోనుండి వెలువడి తాను జ్ఞాన స్నానమునకు నీటిలో దిగెను,

ఆవఱకే జాను కొంతకాలము నుండి జార్డను నదిగట్టున నిలువఁబడి నిత్యమును జనులకు బోధచేయుచు పశ్చాత్తప్తు లయిన వారికి జ్ఞానస్నాన మిచ్చుచుండెను. జనులు తమ పాపముల నిమిత్త మెప్పుడు చిత్తములో పశ్చాత్తాపము నొందుదురో యప్పుడు మెస్సయా తప్పక వచ్చు నని జానుకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. ప్రతి దినమును వేలకొలఁది జనులు తనవద్దకు వచ్చి తమ పాపముల నొప్పుకొని యనుతాపపడి శిష్యులగుచుండుటచేత మెస్సయావచ్చి దర్శన మిచ్చు దిన మత్యాసన్న మయియున్నదనియు నతఁడు హృదయములో నమ్మి యుండెను. అంతకంతకు జను లధికముగా వచ్చి తమపాపములనుగూర్చి శోకాగ్ని సంతప్తులై శుద్ధచరిత్రులుగా నుండవలె నన్న మనోనిశ్చయముతో తమతమ వాసములకుఁ బోవుచు వచ్చినకొలఁదిని మెస్సయామీఁది చింత బలపడి యతని కావచ్చెడువారిలోనే మెస్సయా యున్నాఁ డేమో యన్న భ్రమసహితము కలుగుచు వచ్చెను.

అందుచేత నాతఁడు మెస్సయా యేవేళనో యేనిమిషమందో వచ్చి దర్శనమిచ్చు ననియు, ప్రజారక్షకుఁ డయిన యాప్రభువురాకను దేవుఁడు తరుణము వచ్చినప్పుడు ముందుగాఁ దనకుఁ దెలుపుననియు, నెదురుచూచుచుండి, యెవ్వని ముఖమునం దైన మెస్సయా కాఁదగిన

లక్షణము లున్న వేమో యని తనవద్దకు స్నానమునకు వచ్చువారి ముఖముల నెల్ల నిపుణముగా పరిశీలించి చూచుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు తన బోధ ముగిసిన తరువాత పైన జెప్పినట్లొక యౌవన పురుషుఁడు నదిలో స్నానము చేసి తన వద్దకు వచ్చుచుండఁగా జాను కొంతతడవు నిశ్చలదృష్టితో జెప్పవాల్పక యతని మొగము వంకఁ జూచెను. అప్పు డతనిదృష్టిఁ దన్ను సంతోషపరవశుని జేయఁ దగినచిహ్నము లేవో యాయౌవనపురుషుని సాధుముఖము నందు పొడ కట్టెను. "ఇతఁడే యతఁ డగునా?" యని తనలోఁ దాను వితర్కించుకొనుచు, తన్ను సమీపించుచున్న యాపురుషుని నేకాగ్రచిత్తుఁ డయి తదేకదృష్టితోఁ జూచునప్పుడు చెవిలోఁ జెప్పి నట్లుగా జానునకు తనహృదయములో నుండి "ఇతఁడే మెస్సయా; దేవునిచేత నభిషిక్తుఁ డయినవాఁడితఁడే." యన్నశబ్దము వినఁ బడిన ట్లయ్యెను. అట్లు వచ్చిన యా యౌవనపురుషుఁడే జీసస్సు. ఆప్రవక్తయొక్క దృఢగంభీరోక్తులు చెవిని బడినప్పు డతని హృదయ మునం దావఱకెన్నఁడును పుట్టని యనిర్వాచ్య మగు నొకవిధమైన యుద్దీపనము కలిగెను. ఆతఁ డాక్షణముననే తన్నొక దేవదూత చేయిచూపి కొనిపోవు చున్నదో యనునట్లు శాంతముఖముతో తిన్నఁగా జానుయొక్క సమ్ముఖమునకు నడిచెను. ముం దేమి జరుగ నున్నదో యాతనిమనస్సున కప్పుడు పూర్ణముగా పొడకట్టకపోయినను, తాను పవిత్ర మయిన దేవకార్యము నిమిత్తము తనజీవమును నిశ్శం కముగా ధారపోయవలయు నన్న యీశ్వరప్రేరణ మాతని మనస్సులో నుదయించెను. ఆవఱ కాపుణ్యపురుషు లెప్పుడు నొండరులముఖము లను జూచి యెఱుఁగనివా రయినను ప్రథమదర్శన సమయముననే వారిరువురకును దేవుఁడు హృదయముల నొక్కటిగాఁ గూర్చినట్టుగా

లోపలదృఢమైన స్నేహానుబంధము కలిగెను. మఱేమియు వలుకక యితరులవలెనే జీసస్సును జ్ఞానస్నానము నాతనివలనఁ బొందుట కయి నీటిలో దిగెను. అంతట జా నాతని వంక కొంచెము సేవు చూచి యనుమానించి "నేనే నీ వలన స్నానము పొందఁదగినవాఁడను. నీవే నావద్దకుఁ వచ్చుచున్నావా?" అని పలికెను. జీసస్ శాంతచిత్తముతో "ఇట్లుజరగనిమ్ము, ధర్మము సర్వమును నిర్వహించుట మన కిట్లే తగియున్నది." అని యుత్తర మిచ్చెను. పాపమునకు పశ్చాత్తాపపడి ధర్మాచరణదీక్ష వహించుట కితరు లవలంబించిన యీస్నానమార్గమే తనకును తగియున్న దని యీమాటల కర్థమై యుండును. అంతట జాను జీసస్సునకు జ్ఞానస్నాన మిచ్చెను. జీసస్ నీరువెలువడి వచ్చి యీశ్వరుని ప్రార్థించుటకై మోకరించుకొని కూరుచుండి యున్నప్పుడు జాను తనవద్ద నిలుచున్నవారితో "నా తరువాత నాకంటెను శక్తిమంతుఁ డొకఁడు రానున్నాఁడని నేను చెప్పిన దతనిని గూర్చియే. నేను మిమ్ము నీటిలో స్నానము చేయించినట్లే మి మ్మీతఁడు పరిశుద్ధాత్మలో ముంచును." అని మెల్లగా చెప్పె నఁట. ఇందువలన జీసస్సే మెస్సయా యని యప్పు డందఱికిని గాకపోయినను జాను యొక్క మనస్సునకైనను తోఁచె ననుట స్పష్టము.

జీసస్సే మెస్సయా యన్న తనయభిప్రాయమును జాను పలువురతోఁ జెప్పినట్టు తోఁచదు. అందుచేత జ్ఞానస్నానవేళ నడచిన యీవృత్తాంతమును జనసంఘములో నంతగా వ్యాపించలేదు. జీసస్సు జ్ఞానస్నానము పొందిన తరువాత నత్యల్పకాలములోనే యక్కడ నుండి వెడలి పోయెను. జెరూసలేము నగరమునకో మఱియెచ్చటికో జీసస్సు మహోత్సాహముతో తన పని నారంభించిన సువార్త యచిర కాలములోనే చెవిని బడు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో జా నిక్కడ

యథాప్రకారముగా తా నారంభించిన పని తాను పూని కతో నిర్వహించుచుండెను. జాను వద్ద సెలవు గయికొని వివిధాలోచనలతో చిత్త ముత్తూలత లూగ నొక్కడును జీసస్సు మున్ను జాను తపస్సు చేసిన జూడియా యరణ్యమునకే తిన్నగా తానును నడచెను. ఇంతకుముం దెవ్వఁడు ననుకొని తానే మెస్సయా యన్న విశేష మొకటి యిప్పుడు క్రొత్తగా నాతని చెవిని సోకెను. జానుయొక్క ముఖవీక్షణము వలన మెఱుము మెఱసిన ట్లాకస్మికముగాఁ గలిగిన చిత్తోద్వేగములో నతఁ డీశ్వర కార్యమున కయి తన జీవనమును ధారవోసెద నని కృతప్రతిజ్ఞుఁడయి యీవలకు వచ్చినను, ఆయుద్రేకము కొంతశాంతి పొందినపిమ్మటఁ దాను నిర్వ హింపఁ బూనుకొన్న ఘనకార్యమును సాధించుటకు తాను సమర్థుఁడ నగుదునా కానా యన్న సంశయ మిప్పు డాతని మనస్సును బాధింపఁ జొచ్చెను. తాను పూనిన మహాకార్యము దుస్సాధ్య మనియు కష్ట భూయిష్ఠ మనియు స్పష్టపడిన యిప్పు డాతనికి తాను మెస్సయాయే నగు దునా యన్న విషయములోనే సందేహముతోఁచెను. మెస్సయా నిర్వ హింపవలసినపని సాధారణ మయినది కాదు. అట్టి యసాధారణ కార్య నిర్వహణమునకుఁ జాలినంత బలమును బుద్ధికౌశలమును నాయొద్ద నిప్పు డున్నవా? అట్టి శక్తిని భగవంతుఁడు నా కనుగ్ర హించుట సాధ్య మగునా? నేనో యసహాయుఁడ నైనయప్రసిద్ధుఁ డను; నిర్వహింపవలసిన కార్యభారమో దుర్భర మయినది. భవిష్య ద్గతి నాలోచించిన నన్నియుఁ గష్టములే కానవచ్చుచున్నవి. జనులో చపలచిత్తులు! నానాయకత్వ మంగీకరించి వారు కొంతకాలము న న్ననుసరించి తరువాత నెదురు తిరిగి ప్రాణాంతము తేవచ్చును. ఒక్కఁడు నాయకత్వము వహించి లోకము నంతను తనదారి కీడ్చు

త్రిప్పఁ గలుగును! నే నిప్పుడు మెస్సయా నని బయలుదేఱితిని పో తరువాత జరుగవలసిన దేమి? జను లామాట నమ్ముదురా? నమ్మిన యెడలఁ జేయవలసినపని యేమి? జనుల యభీష్టప్రకారము నేనలను గూర్చుకొని పోయి రోమనులతో యుద్ధము చేయవలెనా? జనుల కీశ్వ రునిగూర్చి బోధించి యొక్క-ధర్మమార్గోపదేశమునే చేయవలెనా? ఇటు వంటియాలోచనలు విరామములేక మనస్సునుబట్టి బాధించుచుండఁగా రేయింబగళ్ళు నిద్రాహారము లెఱుఁగక యతఁడా యడవిలో కాలము గడుపుచుండెను. ఇప్పు డీవిషయముల నన్నిఁటిని చక్కఁగా నాలో చించుకొని యొక కార్యాంశమునకు రావలెను. తాను మెస్సయా నగుదునా? యన్నవిచారము బహుదినము లాతని కాఁకలి తోఁచ నియ్యకపోయినను, ఆయంశములో నిశ్చితాభిప్రాయ మింకను మన స్సులో దృఢపడ లేదు. తాను మెస్సయా నగుదునో కానో శోధింప వలె నన్న తలం పాతని మనస్సులో నడుమనడుమఁ గలుగుచు వచ్చెను. అంతరాత్మయో నిరంతరము నాతని ధర్మానుసరణము నకు సుముఖుని జేయుచున్నది; కష్టచింతలో ధర్మమునుండి విముఖునిఁ జేయఁ జూచుచున్నవి. లోకోత్తరకార్యమున కుత్సహించు మహాపురు షులచిత్తములో నెన్నికష్టములు వచ్చినను ధర్మపథము నణుమాత్రము నతిక్రమింప రాదన్న సచ్చింతలు కలిగినప్పు డొకమూల కొన్నిసమ యములయందు ధర్మము నిమిత్తమయి సర్వసుఖములను త్యజించి కష్టము లేల తెచ్చిపెట్టుకొనవలె నన్నదుశ్చింతలుకూడ నుదయిం చుట వింతకాదుగదా? అట్టి చింతలలో మొదటివానిని దేవతాప్రేర ణము లనియు, రెండవవానిని పిశాచప్రేరణము లనియు, బుద్ధిమంతు లాదికాలమునుండియు భావించుచున్నారు. నీ వీశ్వరనియుక్తుఁడ వని చెప్పి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద స్థాపన చేయునిమిత్తమై

నీశరీరమును తృణకణమువలె విసువు మని దేవప్రేరిత మైన సద్బుద్ధి ప్రోత్సాహపఱిచి యతనికి ధైర్యము చెప్పుచుండఁగా, పిశాచప్రేరిత మైన దుర్బుద్ధి తా నప్పు డప్పుడు నడుమవచ్చి యతని కధైర్యసంశ యములు పుట్టించుచు వచ్చెను. అట్టిస్థితిలో క్షుత్పీడితుఁ డై యున్న యతని కొకప్పుడు "మెస్సయాకు నసాధ్యమే దియును లేదని పెద్దలు చెప్పి యున్నారే! నేనే మెస్సయా నైనపక్షమున నాయాఁకలి పోవునట్లుగా నిక్కడి రాళ్ళను రొట్టెలనుగా మార్చుఁ బ్రయత్నింతునా?" అన్నబుద్ధి పుట్టి యింతలో "మనుష్యుఁడు రొట్టెలవలననే జీవింపఁగూడదు; ఈశ్వర ముఖమునుండి వచ్చిన వాక్యములవలన జీవింపవలెను." అన్న వేద వాక్యము జ్ఞప్తికి వచ్చి యాతలంపు తొలఁగిపోఁగా నతనికి మరల తన హృదయములో నున్న యీశ్వరాజ్ఞ ననుసరించి తానొక్క ధర్మావ లంబమువలననే జీవింపవలె నన్నబుద్ధి పుట్టెను. మఱియొకప్పు డతఁ డలసి సొమ్మసిల్లి కన్నులు మూసికొని కునుకుపాట్లలో తాను జెరూస లేము నగరములోని దేవాలయముయొక్క గోపురాగ్రమున నున్నట్లు భావించుకొని యాభావనలోఁ గూడ మెస్సయా చింత మఱచిపోక "నేనే మెస్సయా నైన పక్షమున, దీనిమీఁదినుండి యుఱికినను దేవుఁడు నన్ను క్రిందపడకుండ రక్షింపఁడా?" అనుకొని యాస్థితిలోనే మరల "నీవు నీప్రభువైన యీశ్వరుని శోధింపఁగూడదు" అన్న వేద వాక్యమును స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని భగవంతుఁడు తన్ను రక్షించునో లేదో శోధించుటకై యాపదలను బుద్ధిపూర్వకముగా తెచ్చుకోరాదని తన యుద్యమమునుండి మరలుకొనెను. ఇట్టి యారాటములోనే యిం కొకసారి యతఁడు తాను పర్వతాగ్రమునం దధివసించి చుట్టును గల రాష్ట్రములను జూచుచున్నట్లుగా భావించుకొను చుండఁగా "ఇతరుల వలె నీవు కొంచెము స్వార్థపరుఁడ వయి నిష్కరుణుఁడ వైనపక్షమున

మెస్సయాభావము వహించి నీ వీ రాష్ట్రీయుల కన్నిటికి రాజ వగుటకు నీశక్తి నుపయోగించుకొనవచ్చును." అని హృదయములో నెవ్వరో చెప్పిన ట్లయ్యెను. అతఁ డా మాట వినఁబడగానే తెలివి తెచ్చుకొని "ఇది దుశ్చింత. ఓపిశాచమా! ఇక్కడనుండి తొలఁగిపొమ్ము. వేదములో చెప్పినట్లు సమస్తవిషయములలోను నేనీశ్వరునే పూజించి సేవింపవలెను. ఉత్తమోత్తమమైన మార్గమునఁ దక్క నన్యవిధమున నేను దేవునికార్యమును జేయ యత్నింపను." అని పలికెను. ఇవియే పిశాచప్రేరణము లైనట్టు గ్రంథములయందు విచిత్రముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇట్టి హృదయాందోళనములతో నాతని కా యడవియందు నలువది యహోరాత్రములు గడచినవి. ఈప్రకారముగా కర్తవ్యనిశ్చయము గానక నలువది దినములు త్రొక్కటపడిన తరువాత నాతని మనస్సునకు పిశాచప్రేరణము వదలి దేవావేశము కలిగెను. అంతటితో నాతనికి లోపలఁ గల యాందోళనమును సందేహములును తొలఁగిపోయెను; శాంతియు సంతుష్టియుఁ గల దయి చిత్తము స్వస్థపడెను. అప్పు డతఁడు తాను ధర్మసంస్థాపనార్థ మీశ్వరునిచే నియోగింపఁబడిన మెస్సయా నని మనస్సులో ధ్రువపఱుచుకొని నాఁటినుండి దేశోద్ధారణనిమిత్త మాత్మార్పణము చేయఁగృతనిశ్చయుఁ డయ్యెను. తనదారి సుగమ మయినది కాదనియు ప్రాణాపాయకరము సహితము కావచ్చు ననియు స్పష్టముగా నెఱిఁగినవాఁ డయ్యెను, అతఁ డాక్షణమునుండియు నొకప్పుడును వెను కంజవేయక తాను మార్గదర్శియై నడిపి జనుల నజ్ఞానమునుండియు దుస్స్థితి నుండియు, పాపములనుండియు విముక్తులనుజేయ బద్ధకంకణుఁడై సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ముకొని కష్టములను సరకు సేయక యీశ్వరసేవ కయి ముందుకు నడవఁ జొచ్చెను. ఇంతవఱకును జీసస్సునుగూర్చి చెప్పినది

సామాన్యవు వడ్రంగిగా నున్నప్పటి చరిత్రము; ఇఁక ముందు చెప్పఁబోవునది దేవకార్యమునందు నియుక్తుఁడైన మెస్సయాగా వర్తించునప్పటి చరిత్రము. అప్పటి చర్యను బట్టియే జీసస్సునకు మెస్సయాకు పర్యాయపదమైనక్రీస్తను విశేషాభిధానము కలిగినది.

నాలవ ప్రకరణము.

జీనస్ మొదట స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనము చేయుట.

జానువలన జ్ఞానస్నానము పొందుకాలమునకు జీసస్సుప్రాయము దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరములు. పెక్కుశోధనలకు లోనయి కట్ట కడపట తానే మెస్సయా యన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నరణ్యమునుండి వెడలి వచ్చినతరువాత నతఁడు తనకు జ్ఞానస్నానమును ప్రసాదించి యీశ్వరదాస్యమున కయి యాత్మార్పణము చేయఁ బురికొల్పిన జాను వద్దకు మరలఁ బోయి యాతనిని సందర్శించి ధర్మప్రవచన మారంభిం చుట కయి యాతనివలన ననుజ్ఞ గైకొని యుండవచ్చును. ఆసమా వేశసమయమునందును జాను మరల తనప్రియశిష్యులతో నితఁడే మెస్సయా యని చెప్పియు నుండవచ్చును. అయినను తానే మెస్స యాల మని యీవఱ కెందరో వీరావేశముచేత బైలుదేఱి నాలుగు దినములు సివములాడి తాము పూనినకార్యభారము నణుమాత్రమును నిర్వహింప శక్తులు కాక కడపట భగ్నమనోరథులయి నామరూప ములు లేకుండ నడఁగిపోవుచు వచ్చుటచేత విన్నజనులుమాత్రము సంశయమనస్కులయి వేగిరపడి తాము మరల నింతలో మోసపోవుట కిష్టము లేనివారయి జీసస్ నిజమైన మెస్సయా యగునో కాఁడో నిర్ధారణము చేయుటకుఁ దగిననిదర్శనములు కనఁబడుటవఱకు నిదమిత్థ మని నిశ్చయింపక వేచి యుండుట కయి పలువు రుద్దేశించుకొని యున్నట్టు తోఁచుచున్నది. అతఁడు జానువద్ద సెలవుగైకొని బయలు దేఱి నదీతీరమున కాలినడకను బోవుచున్నప్పు డంతకుము న్నితఁడే

మెస్సయా యని గురువు తమకుఁ జూపినజానుశిష్యులు కొందఱు జీససును వెంబడించి, అతనితోడఁ గూడ నడవఁజొచ్చిరి. ఇట్లు కొంత దూరము నడచినతరువాత జీసస్ వారిని వెనుక తిరిగి చూచి "మీకుఁ గావలసిన దేమి?" అని యడిగెను. అప్పుడేమి చెప్పుటకును తోఁచక కాఁబోలును వారడిగినదానికి బదులు చెప్పక "స్వామీ! నీ వెక్కడ వసించెదవు?" అని మరల ప్రశ్న వేసిరి. "మీరే వచ్చి చూడుఁడు" అని వారి కుత్తరము చెప్పి తలవంచుకొని యతఁడు మరల యథాపూర్వకముగా నడుచుచుండెను. తదాజ్ఞానుసారముగ వారతని వెంటఁబోయి కొంతకాల మతనితో సహవాసము చేసి తరువాత నతఁడు జానుకంటె తప్పక గొప్పవాఁడని తమమనస్సులలో నిశ్చయము చేసికొనిరి. అతఁడు శాంతస్వభావుఁ డగుటవలన మానసోద్రేకమును గలిగించు తీవ్రలక్షణము లేవియు నాతనియందు పొడకట్టకపోవుటచేత క్రొత్తగా చూచువారి కతఁడు సామాన్యమానవుఁడుగానే తోఁచును గాని యితరులకంటె నతనియందు విశేష మేమియు కనఁబడదు. కాని, యతనితోఁ గొంతకాలము పరిచయము చేసి యతనివాక్యములను వినుచు నతనివర్తనమును గనిపెట్టువారికి మాత్ర మాతని చేష్టలును మాటలును సమ్మోహజనకము లయి యతనియం దనురాగమును గౌరవమును గలిగింపక మానవు. ఇట్లతఁడు పూర్వము తన వెంట వచ్చినట్టియు నిప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేరినట్టియు పరిమితశిష్యబృందము వెంటనంటి రాఁగా గాలిలీ దేశములోని స్వస్థానమును గూర్చి ప్రయాణము చేయుచుండెను. మెస్సయావలన జనులు ప్రతీక్షించు చున్నట్లుగా యుద్ధములతోను సేనలతోను తనకుఁ బనిలేదనియు తాను చేయవలసినపని యంతయు తన యుపదేశములచేతను వర్తనముచేతను స్వదేశస్థులకు పరిశుద్ధ మయిన యుత్తమజీవనమార్గ

మును బోధించుటయే యనియు నతఁ డరణ్యములో నున్నప్పుడే నిశ్చయము చేసికొన్నందున, ఆనిశ్చయమునుబట్టి తాను జేయఁదలఁచు కొన్నపనిని తా నెఱిఁగియున్న దేశమునకుఁ బోయి యెఱిఁగియున్న వారిలోనే యారంభించుట యధికప్రయోజనకరముగా నుండు నని భావించుకొని యాయుద్దేశముతోనే స్వదేశాభిముఖుఁ డయ్యెను.

అతఁడు స్వస్థలమును జేరుటకు లోపలనే సకలజనసంక్షోభకర మయిన వైపరీత్య మొకటి సంభవించెను. ఆకస్మికముగా జాను రాజ భటులచేతఁ బట్టుకొఁబడి కారాగృహమునందుఁ బెట్టఁబడె నన్న పిడుగు వంటి దుర్వార్త త్రోవలోనే యతని చెవి సోఁకి కొంత హృదయతాప మును గలిగించెను. అంతేగాని యా దుఃఖవార్త వజ్రసన్నిభ మైన యాతనిహృదయమును సంచలింపఁజేసి పూనిన పూనికనుండి యాతనిని మరలింపఁగలిగినది కాదు. రాజదండనమునకు పాత్రుఁ డగుట కయి జాను చేసిన యపరాధ మేదియు లేదు; జానుయొక్క ప్రసిద్ధియు జనానురాగకథయు విని, తన ప్రజానురాగబలముచేత నతఁడు ముం దేమయిన జనసంక్షోభమును ప్రేరేచునేమో యన్న భీతిచేత హీరాడ్ అంటిపస్ సేనలను బంపి పట్టి తెప్పించి యాతనిని చెఱసాలలోఁ బెట్టించెను. ఘనుఁ డైన యీబోధకుఁ డిప్పుడు రోమనులచేతులలో నున్నందున, ఎప్పుడో యేవేళనో యతఁడు వధింపఁబడుట నిశ్చయము. జనప్రియుఁ డయి ప్రఖ్యాతి గాంచి జనులను తనమార్గమున నడవఁ గల యవస్థ తటస్థించినప్పుడు తనకును నట్టిగతియే పట్టవచ్చునని జీసస్సు మనస్సులో నప్పుడే యూహ కలిగెను. అట్టియూహానుబట్టి తనకు ముందు రాఁబోయెడి యాపదలవిషయ మయి యతఁ డెంతమాత్ర మును సందేహము పొందనివాఁడయినను, అతలం వతనియుద్యమము [illegible] విఘ్నకారణము కాక జాను కారాబద్ధుఁ డయి యుండుటనుబట్టి

పని చేయువారు లేనందునఁ దాను మతింత శీఘ్రముగా పని కారం భింపవలె నన్న ప్రోత్సాహము పుట్టించుటకు హేతు వయ్యెను.

మతాచార్యులదుర్న యములను నిర్భయముగా బయలుపుచ్చుట మొదలగు కొన్నివిషయములలో నొండొరులను బోలి యున్నను, స్వరూప స్వభావములయందును బోధించుటకు క్రమములు మొదలయి నవి యేర్పఱుచుకొనుటయందును బహువిషయములలో జానునకును జీసస్సునకును మిక్కిలి వ్యత్యాసము గలదు. జాను మహోగ్రస్వభా వుఁడు; జీసస్ పరమశాంతిస్వభావుఁడు. జాను బిగ్గరగా భీషణకటు నినాదముతో ఘోషించెడువాఁడు; జీసస్ మెల్లగా మృదుమధుర స్వరములో నుపదేశించువాఁడు. జాను నిస్సంగుఁడయి విశేషకాలము నిర్జన ప్రదేశములయందుఁ గడపుచు వనవాటులలో బోధింప నిచ్ఛ గలవాఁడు. జీసస్ సంగశీలుఁడయి నిరంతరము జనులతోఁ గలసి మెలసి వసించుచు బహుజనాకీర్ణము లయినజనపదములలో బోధింప నభిలాష గలవాఁడు. ఇట్టిస్వభావగుణములతో మొట్టమొదట జీసస్ తాను కొంతికాలము వాసముచేసిన కేపర్నామ్రుగ్రామములో ధర్మ బోధము చేయుట కుపక్రమించెను. అతనిబోధను వినుటకయి జనులు గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి యతనిచుట్టును మూఁగఁజొచ్చిరి. తాను మెస్సయా యని యప్పటి కతఁడు మనస్సులో దృఢముగా నమ్మి యున్నను, తాను జెప్పినదానిని చేసినదానిని పరీక్షించి జనులే గ్రహింపవలెనని కాఁబోలును ముఖ్యు లయినతన పరమాప్తులతో నెవ్వరితోనో దక్క మఱి యెవ్వరితోను జీసస్సు తాను మెస్సయా యని బహిరంగముగాఁ జెప్పలేదు. ఐకమత్యముతో నెల్లవారును తన్ను మెస్సయాను గా గ్రహించి విశ్వసింతు రన్నన మ్మిక యతనికిసహితము లేక యుండెను. అతఁడు తన్నిప్పుడు చెప్పవలసి వచ్చినను

మెస్సయానని చెప్పకొనకపూర్వము డేనియల్ తనస్వప్నదర్శనములోఁ జూచిన (యీశ్వరధర్మప్రవచనము చేయు) దేవదూతకుఁ బెట్టిన "మనుష్యపుత్రుఁ" డన్న పేరును తానుధరించి "నేను" అనుటకు పర్యాయపదముగా "మనుష్యపుత్రుఁడు" అన్నమాటనే తఱుచుగా వాడుచు వచ్చెను. మాయయు మర్మము లెఱుఁగక ఋజువర్తనులయి యతనిబోధను పరిశుద్ధహృదయములతో నమ్మి భక్తితోఁజేరిన పిన్నవయస్సుగానైన స్త్రీపురుషులుమాత్ర మప్పుడప్పుడు "నీవే మెస్సయా" వని యతనితో ననుచు వచ్చిరి. పూర్వగ్రంథముల ననుసరించి మెస్సయా డేవిడ్‌సంతతివాఁడయి యుండవలసినందున, మెస్సయా యనుమాటకు పర్యాయపదముగా వా రాతనిని "డేవిడ్ పుత్రా!" అనియు పిలుచుచు వచ్చిరి. జీసస్ తాను డేవిడ్‌వంశజుఁడ నన్నవిషయమును విశ్వసించినను విశ్వసింపక పోయినను, ఆయర్థమునందు వారట్లు తన్ను పిలుచుట కామోదించుచు వచ్చెను. అయినను తానుమాత్ర మతఁడు తన్నా పేరితో నెప్పుడును జెప్పకొనక మనుష్యపుత్రుఁ డన్న నామమునే తృప్తితో వహించుచుండెను.

తాను జేసెడిహితబోధమును విశ్వసించి తన్ననుసరించువారు కొంతకాలమువఱకును కొందఱుమాత్రమే యుందురనియు నతఁడు మొదటనే దృఢముగా నెఱుఁగును. తనయందవ్యాజవిశ్వాసము గలవారికిఁ గొందఱికిమాత్రమే తనసిద్ధాంతములను కూలంకషముగా బోధపఱిచి మనస్సులో దృఢముగా నాటించి తా నాకస్మికముగా నిహలోకయాత్ర పరిసమాప్తి పొందించి దేహము త్యజింపవలసి వచ్చినయెడలఁ దానారంభించినపనిని తనయనంతరమున ధైర్యసాహసములతో నిర్వహించుటకయి వారిని సమర్థులను జేయవలె ననియే యూహించుకొనెను. అందుచేత జీసస్ పరమాప్తులుగాను శ్రద్ధాళువులు

గాను నుండెను. కొందఱు ప్రియశిష్యులను తనవద్దఁ జేర్చుకొని, సంఘ
మునకు సాముదాయకముగా బోధించుటకును చూప శక్యముగాని
యధికశ్రద్ధతో వారిని శిక్షితులను జేయవలెనని నిశ్చయించుకొనెను.
ఆపనినిమిత్తమై యతఁడు తనబోధనయును వినవచ్చువారిస్వాభావ
స్వభావములను నిపుణముగా పరిశీలించుచు, ఎవ్వరిని తన కాంతరంగి
కులనుగాఁ జేర్చుకొనవచ్చునో యెవ్వరిని జేర్చుకొనరాదో తనలోఁదా
నాలోచించుకొనుచుండెను. ఇట్లాలోచించి కొన్నినెల లయినతరు
వాత నతఁడొకనాఁడు గెషేరియస్ సరస్తీరమునందు నడుచుచు తన
బోధము నాలకింప వినవచ్చుచుండెడివారయిన యనూయాయకులగు
బెస్తవాండ్రు కొందఱు చేఁపలు పట్టుచుండఁగాఁ జూచి వారిని చేరఁ
బిలిచి "మీరు నా వెంట రండు. నేను మిమ్ము చేఁపలను గాక మను
ష్యులను పట్టువారినిగాఁ జేసెదను." అని చెప్పఁగానే వారు తత్క్ష
ణమే తమ పడవలను వలలను విడిచి యాతని వెంటఁ బోయిరి. ఈప్రకా
రముగాఁ జేర్చుకొనఁబడిన ముఖ్యశిష్యులనామకథనములు యుక్త
స్థలమునందు వివరింపఁబడును. అతఁడు తాను ప్రియశిష్యులనుగాఁ
జేకొన్నవారికి విశేషశ్రద్ధవహించి బోధించినను, సామాన్యముగా
తనవద్దకు వచ్చువారికందఱికిని మానక సర్వకాలములయందును బోధ
చేయుచునే యుండెను. అతనిబోధనాశక్తినిబట్టిమాత్రమే కాక రోగు
లను స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతశక్తినిబట్టికూడ నాతనిఖ్యాతి శీఘ్రకాల
ములోనే చుట్టుపట్లదేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. అందుచేత
చేరువనుండియు దూరమునుండియుఁ గూడ నానూతనబోధకునిబోధ
వినుటకును వ్యాధులను నివారణము చేసికొనుటకును జనులు రాఁ
దొడఁగిరి. గాలిలీదేశమునం దంతటను బయట జెరూసలేమునగరము
వఱకునుగూడ కొంతకాలములో నాతనికీర్తి వ్యాపించెను. కొలఁది

సంఖ్య గలయాప్తులతో మొదట శీమన్ కేపర్నాముగ్రామము ప్రవే
శించి ధర్మోపదేశము చేయ నారంభించెను, కొన్ని మాసములు
గడచునప్పటి కతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జను లతనినిగూర్చి యద్భుత
కథలను జెప్పుకొనుచు వెంటఁ బడఁ జొచ్చిరి.

లోకములో జన్మభూమి యెట్టివానికిని ప్రియతమ మైనది కదా!
అతఁ డీప్రకారముగాఁ గొంతకాలము తన కపటివాసస్థల మైన కేప
ర్నాముగ్రామములో బోధచేసి పేరు పొంది తన జన్మస్థలమును జూడ
వలె నన్న వాంఛపుట్టఁగా బయలుదేరి త్రోవపొడుగునను గల గ్రామ
ములలో బోధచేయుచు తుదకొకనాఁడు నాజరెత్ గ్రామము ప్రవే
శించెను. అవలకే యతని కీర్తి యా ప్రాంతములయం దంతట నల్లు
కొనెను. తమ గ్రామములో మధ్యవించినవాఁ డొకఁడు బైలుదేరి
ప్రవక్త యయి యెల్లయెడలఁ బ్రఖ్యాతి గాంచుచున్నాఁ డని విన్న
మాత్రముననే యెల్లవారికిని సంతోషము పుట్టకుండునుగదా! అట్టి
వాఁడు తనయం దాదరము గలవాఁ డయి మరల తమ గ్రామము
నకు వచ్చి వాక్సుధాధారలను వెదచల్లఁ బోవుచున్నాఁ డని తెలిసి
కొన్నప్పుడు తద్బోధామృతరసపానము చేసి యానందపరవశులము
కావలె నన్న బుద్ధి యెవ్వారి మనస్సులలో నుదయింపకుండును? అది
యతఁడు పుట్టిపెరిగిన స్థల మగుటచేత నాజరెత్తు గ్రామములోనివా
రందఱు నాతనిని చక్కఁగా గుర్తెఱుఁగుదురు; అల్పకాలముక్రిందటనే
స్వగ్రామమును విడిచిపోయిన యతఁ డింతలో నాకస్మికముగా ప్రసిద్ధ
పురుషుఁ డయి మరల స్వజనమును జేరవచ్చుచుండెను. అట్టిస్థితిలో
నామహాపురుషునికి తమ గ్రామము జననస్థానమై ధన్యతగన్న దన్న
గర్వముచేత తద్గ్రామవాసు లెవ్వ రద్భుత ప్రమోదమగ్న మాన
సులు కాకుందురు? జీసస్ చేసిన యద్భుతచర్యలనుగూర్చి యావఱకే

వినియుండుటచేత నతఁడు తమ యెడల నధికగౌరవానురాగములు చూపి తమ గ్రామమున మఱింత యధికముగా నత్యద్భుత కార్యములు చేసి తమ్మందఱ సంతోషపెట్టు నని యాగ్రామవాసు లెల్లరు నెదురుచూచుచుండిరి. అందుచేత జీసస్ స్వగ్రామము చేరఁగానే నాజరెత్తుగ్రామనివాసు లందఱు నాతనిఁ జూడవచ్చిరి. "అతిపరిచయా దవజ్ఞా" యను న్యాయముచేత పూర్వపరిచితు లనేకు లతనిని తమవాఁడే యన్న యనాదరభావముతో చులుకఁగా జూచియుందురు. పేరు పెంపు లేని యతని కుటుంబస్థితినిగూర్చి యందఱు నెఱిఁగినవా రగుటచే స్వగ్రామమున నతని కంతగౌరవము కలుగక పోవుట వింతగాదు. ఆతని తల్లిని తోఁబుట్టువులను బావలను కన్నుల యెదుట నిత్యమును జూచుచుండెడివా రతనిని డేవిడ్ రాజవంశజుఁడుగా నెట్లు భావించి సమ్మానింపగలుగుదురు? ఇతరులమాట యటులుండఁగా తన కతని కుటుంబమువారే యచ్చట నతనిని ప్రవక్తనుగా నంగీకరింపక ప్రతిపక్షు లయిరి. పూర్వస్నేహితులు పూర్వపరిచయములతోనే యాతని సమీపించి తమ్ము విడిచిపోయిన తరువాత నాతనియందు గలిగిన గొప్ప మార్పును గనిపెట్టలేక పూర్వపురీతినే కుశలప్రశ్నలను వేయఁ జొచ్చిరి; ఎల్లవారును చనవుతో ముందుకు వచ్చి యితర స్థలములలోఁ జూపిన వింతలను దమకుఁ జూపుమని పీడింపఁ జొచ్చిరి. నాఁడు తాను దేవాలయములో నుపదేశము చేయుట కయి యేర్పఱుపఁబడిన సమయము సమీపించకముందే యేసుఁడు స్వగ్రామవాసులు తన బోధనలయందు భక్తివిశ్వాసములు కలవారు కారనియు తనచేత నేవో యింద్రజాలములు చేయించి వేడుకచూచి యానందింపఁ జూచుచున్నా రనియుఁ దెలిసికొనెను. ఆనఱ కాతనిని జూచియుండనివారు మాత్రము గౌరవసూచకము లైన కుశలవాక్యములతో

వారతని నాదరించి యంగీకరించిరి. జీసస్ నేఁడు దేవాలయములో ప్రసంగము చేయఁబోవుచున్నాఁ డని యూరంతటను దెలిసినందున, ఉపాసనాసమయమునకు ముందే యప్పటికి చిన్న దేవాలయ మంతయు జనులతోఁ గిక్కిఱిసిపోయెను. సాధారణముగా చదువు ప్రార్థనలును ధర్మశాస్త్రవచనములును ముగిసిన తరువాత జీసస్ ప్రాఁగ్ప్రవక్తయైన యిసాయియొక్క గ్రంథములోనుండి "ఈశ్వరుఁడు బీదలకు శుభవార్తలను బోధించుటకును నన్నభిషిక్తుని జేసినందున, ఈశ్వరుని యాత్మ నన్నావహించియున్నది" అన్న వాక్యము నందుకొని యా ప్రకరణమును జదివి ముగించి, ఆవిషయమునే తన ప్రసంగములో ననుసరించి యా ప్రవక్త వాక్యము సత్య మగునట్లుగా శుభవార్తను శ్రాంతాత్ములకు బోధించుటకును ధర్మవ్యాధయులకు స్వస్థత నొసఁగుటకును శోకార్తులకు గాపుగా నిలిచేయుటకును సర్వజనాదరణీయ మైన యీశ్వరవాక్యమును బోధించుటకును వచ్చితి ననియు, ఈశ్వరాజ్ఞకంకితులకు బద్ధులై యుల్లవారల వ్యాధులలోను కాపట్యమే కార్యము చేయు వారికి నచ్చినట్లు చెల్లవారును భూతలస్వర్గము ననుభవింతు రనియు, ఉపన్యసింప నారంభించెను. ఈ ప్రథమవాక్యములు సర్వజనులకును కర్ణానందముగా నున్నందున, దేవాలయములోనివా రందరు నొండొరుల ముఖముల వంకఁ జూచుచు "ఇతఁడు జోసఫ్ కొడుకు కాఁడా? ఇంతకాలము వడ్రంగిగా నుండి మనలో నివసించిన వాఁ డింతలో నిట్లు ప్రసంగింపఁ గలుగు నని యెవ్వ రూహింపఁ గలరు?" అని యతని శ్లాఘింపఁ జొచ్చిరి. ఇట్టివిధముగాఁ గొంతసేపు ప్రసంగించి తరువాత జీసస్ మఱియొక ధోరణి దిగెను. అతఁ డక్కడకుఁ బోయిన యుద్దేశము వారిని దిద్ది బాగుచేయవలె ననియే కాని ప్రియవాక్యములు పలికి వారిని సంతోషపెట్టి

తాను నుత్పాదనలయునని కాదు. ప్రసంగము యొక్క పూర్వభాగ
మునం దతఁడు సూచించిన భావిమహోత్కృష్టదశను పొందుటకు
మార్గ మేదో యిప్పుడు విశదముగాఁ దెలుపవలెను. సాధ్యమైన
యెడల వా రేయే విషయములలో తప్పుదారులు త్రొక్కుచున్నారో,
ఆలోచించుటకును వర్తించుటకును యోగ్యములైన యుత్తమ
మార్గము లేవో, చూపి వారికన్నులు తెరచుట కర్తవ్యమైనందున,
యతఁడు శిష్యులు తనవారు సంస్కరించుకోవలసిన దోషములను జూపి
సంస్కరణమార్గముల నుపదేశింప నారంభించెను. మార్గోపదేష్ట
యయి తాను ధర్మముల నుపదేశించుచున్నప్పుడు తన పూర్వపరి
చితులు తన్ను స్వోత్కర్షము చూప వచ్చిన గర్వితునిగా భావించి
యసూయాగ్రస్తు లయి యున్నారని వారి చేష్టావికారాదులవలనఁ
గనిపెట్టి, లేశమును సంశయపడక యతఁడు తా నప్పు డుపదేశించు
చున్న వాక్యములు తనవి కావనియు తనలోపల నుండి పలికించు
చున్న యీశ్వరునివాక్యము లనియు దృఢముగా భావించి యత్యంత
యుత్సాహముతో "మీ రిది నాడఁగా 'వైద్యుఁడా! ముందు
నీరోగము నీవు కుదుర్చుకొనుము' అన్న పూర్వపు సామెత నాకు స్మరణకు
వచ్చుచున్నది." అని చెప్ప నారంభించెను. జనుల కాతని మాటలు
రుచింపక పోఁగా నాతఁడు "ఇంట గెలిచి రచ్చ గెలువుము. ముందుగా
నీపని నిక్కడ నారంభింపుము. నీమహిమల నిక్కడఁ జూపి, తరువాత
ముఁ దచ్చటికి నీ నివాసస్థల మయిన యిక్కడ నుండి యితరస్థలము
లకు వ్యాపింపునట్లు చేయుము." అని యేవేవో ప్రలపింపసాఁగిరి.
ఆమాటల కతఁడు కోపపడక వినయముతోను విచారముతోను, తాను
మహిమలను జూపి ప్రజలను వినోదపెట్టుట కయి యక్కడకు
రాలేదని తెలియఁ బలికెను. అతఁ డప్పుడు చేయుచుండిన యుప

దేశము దైవాదేశప్రేరిత మనియు నీశ్వరసందేశ మనియు వారి మనస్సులలో నాదరము కలుగలేదు. ప్రవక్తగా నతఁడు స్వగ్రామమునకేదో గొప్పతనమును సమకూర్ప వలయు నన్నచింత దప్ప వారి మనస్సుల కన్యచింత తోఁచలేదు. అట్టి సమయములో జీసస్ మరల నందుకొని "ఒక్క స్వదేశమునఁ దక్క మఱియెక్కడను ప్రవక్త గౌరవము పొందకుండఁడు" అన్న లోకోక్తి నుదాహరించి, ఈశ్వర రాజ్యమును భూమిమీఁద వ్యాపింపఁ జేయుటకంటె స్వోత్కృష్టతను వారెక్కువగాఁ జూచుకొనుచున్నంతవఱకును తాను వారిలోఁ గలిసి పనిచేయ యత్నించుట వ్యర్థమని వారికిఁ జూపఁ బ్రయత్నించెను. అతఁడు నిర్భయముగాఁ బలుకుమాటలు వారి కంతకంతకు కర్ణకఠోరములుగాఁ దోఁచుచుండఁగా "ఇతఁడు మనలను తిరస్కరించుచున్నాఁడు" అని యొకఁడును, "ఇతఁడు మనకు ప్రవక్త కాఁడు. మనలను మూర్ఖులనుగా భావింపఁడు" మనకొఱకు మహిమల నేమియుఁ జూపఁడు" అని మఱియొకఁడును, పలువురు పలువిధములఁ దమలోఁ దాము గుసగుస లాడఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారి మనోగతములను ముఖచేష్టావికృతులను స్పష్టముగాఁ జూచియు జంకక యెప్పటిధోరణినే ప్రసంగము సాగించి యీశ్వరదృష్టియందు తనవారు పరులు నన్న భేదము లేక యందఱును సమానులే యనియు తానునట్లే కులీనతా సంపన్నత్వాదులగు ప్రాపంచిక చంచలౌన్నత్యములను పాటింపక తన్నెవ్వరు జ్ఞానకాంక్షులును దీనులు నయి సమీపింతురో వారి చిత్తోపశాంతి కయి ముందుగా శ్రద్ధ చేయవలయు ననియుఁ జూపుట కయి కొన్ని యుపమానములు తెచ్చెను. ఆ యుపమానములు తమ్ము లాఘవపఱచుట కయి తేఁబడిన వని దురహంకారు లయిన యా నాజరెత్తు గ్రామవాసులు భావించుకొన్నందున వారి చెవుల కవి దుస్సహము

లయ్యెను. అంతేకాక యింతవఱకును తమయూర తిక్కువగా బ్రతి
కిన వడ్లంగి కొడుకై వచ్చి తమవాక్యసములో తప్పులు పట్టి తమకు
మార్గోపదేశకుడు కావ యున్న దురభిమాన మొకటియు వారి
మనస్సులను బట్టుకొనెను. ఈ రెండు కారణముల చేతను నాడు
ప్రారంభదశలో నాతఁడు ప్రసంగము సాగించిన సంతోషమును గౌర
వమును మఱచి యాతని యుపదేశమును వినవొల్లక యుల్లసాగించిరి.
ఈవిధముగా సంతసించిన మూర్ఖుల్ మనసులాగా వారు దొమ్మి
రేఁగి దౌర్జన్యము నారంభించి కాలు లఱమను నాకలివితూ పట్టి
ఆతనిని దేవాలయములో నుండియు గ్రామములో నుండియు దూర
ముగా నీడ్చుకొని పోయి యొక కొండకొన కెక్కించి యక్కడనుండి
తలక్రిందుగా క్రిందికి పడద్రోసి చంపఁ జూచిరి. అతఁ డప్పటికిని
వారి కోపమునకు భయపడక తనకున్న స్వాభావికమగు శాంతిస్వభావము డను
నిశ్చలముగ నెయ్యారకుండెను. ఇప్పటిగ్రామమునకు నైసిపోవులోపల
వారి కోపము కొంతశాంతి పొందినందునగానో, ప్రాణదానము నిచ్చి
తము చేయుచున్న వ్యర్థప్రయత్నములో నవమానమునుకున్న మానసిక యాశా
రమును జూచిన మీఁదట జాలిపుట్టినందునో, వా రాతనిని క్రిందికిఁ
బడఁద్రోయక కొండకొమ్మున విడిచిపెట్టిరి తనదారిని తాను గ్రామ
మునకుఁ బోయెను. జీసస్ స్వగ్రామమునకుఁ బోవుట కిదియే కడసారి.

స్వగ్రామమున జరిగిన యీయవమానము వలన నతఁ డణు
మాత్రమును నిరుత్సాహుఁడు కాక గొప్పవారి కెవ్వరికి నిటువంటి
గతి పట్టుట సహజముగా డనియు నెటువంటి ప్రవక్తయు స్వదేశమున
గౌరవింపఁబడఁ డనియుఁ దలఁచుచు మరల కేపర్నాము గ్రామము
నకు వచ్చి, అక్కడిజనులు తన కనుకూలురుగా నున్నందున వారికి
తన మతమును బోధించుచు, చుట్టుపట్టులగ్రామములకు మతప్రచా

రము నిమిత్తము సంచారములు చేయుచు వచ్చెను. ఆ కాలములో విశ్రమవాసర మయిన యొక్క శనివారము నాఁడు దక్క జనులొక్కచోట కూడఁబడుట సంభవింపకుండెను. ఆ దివసమునందు మాత్రము పల్లెలలోనివా రందఱును తమ గ్రామదేవాలయములో నొక్కటిగా చేరుచుండిరి. అది సమయముగాఁ జేసికొని జీసస్ విశ్రమవాసర మైన యాదినమునందే దేవాలయములో జనులకు పూర్వసిద్ధాంతములతోడి పాటుగా తన నూతన సిద్ధాంతములను సహితము బోధింప సాగెను; ఉపాసనాసమయమునం దతఁడు దేవాలయములకుఁ బోయి ప్రార్థనలు ముగిసిన తరువాత తాను లేచి నిలువఁబడి యున్నప్పుడు చదువుటకయి ధర్మవాక్యములు గల ప్రమాణగ్రంథమును చేతి కియ్యఁగా నందుండి కొంతభాగము చదివి యందులో నుండియే యొకవాక్యమును తనప్రసంగమునకు మూలసూత్రముగా గ్రహించి తన యభిప్రాయములను వివరించి చెప్పుచువచ్చెను. అతఁడు చెప్పిన యభిప్రాయములను ఖండించి వివాదపడుట కయి యాపల్లెలయందు విద్వాంసు లయిన ఫారిసీలు లేరు. అందుచేత జెరూసలేము నగరమునందు వలె నతనిబోధన కక్కడ ప్రతిపక్షమేమియు లేనందున, జనులాతఁడు చెప్పినది యెల్లను శ్రద్ధతో వినుచుండిరి. అతఁడు చెప్పెడు పరిశుద్ధనీతివాక్యములు దుష్పాండిత్యదూషితములు కానివారి నిర్మలమనస్సుల కాహ్లాదజనకము లయి వారిహృదయాంతరాళమున శిలాక్షరములవలె నాటుకొను చుండెను. అతిపాండిత్యము చేతను స్థలవేదాంతశ్రవణములచేతను వారిబుద్ధులు చెడనందున, కపట మెఱుఁగక సత్యసంధు లయి సరళవర్తను లయి యున్న యాజానపదులు సామాన్యజ్ఞానమువలనఁ దెలిసికొనఁ దగిన మాతఁ డుపదేశించు సత్యముల నాదరించి యాతని బుద్ధి

నీతికి సమ్మతపడి యాతని ప్రోత్సాహపఱుచుచు వచ్చిరి. అతఁడు చెప్పినదెల్లను చక్కఁగాఁ జెప్పినదియు, అతఁడు చెప్పినవి మంచి హేతువులనియు వారినమ్మించుకొనుచుండెను. వారడిగిన కఠిన ప్రశ్నలకు సహితము తడఁబడక యనాయాసముగా సదుత్తరములను జెప్పి వారికి సంశయనివారణముఁ జేయఁగలుగుచుండెను. అందుచేత నా ప్రాంతములయందలి గ్రామ్యప్రజల కాతనిమాటలయం దంతకంతకు ప్రమాణబుద్ధి దినదినప్రవర్ధమాన మగుచువచ్చెను. తనయందు జనులకు విశ్వాసము హెచ్చినకొలఁదిని స్వాభావికముగా జీసస్సునకును తనయందు విశ్వాసము హెచ్చెను. అతఁడిట్లు మొట్టమొదట ముఖ్యముగా కేపర్నాముగ్రామములోనే బోధచేయుచు వచ్చినను కొన్ని మాసములు గడచినపిదప నితరస్థలములకును తిరుగుచుఁబోయి బోధచేయ నారంభించెను. సమీపస్థలములనుండి యాతని యుపదేశములను వినవచ్చినవారనేకులు తృప్తులయి యాతనిని తమ గ్రామములకు వచ్చి తమమిత్రులకును బంధువులకునుగూడ బోధ చేయుమని వేఁడుచువచ్చిరి. కొంతప్రసిద్ధి కలిగినపిదప నతఁడెక్కడకుఁ బోయినను జనులు మూఁకలుకూడి యాతని ధర్మోపన్యాసములను వినుటకయి విఱుగఁబడుచు వచ్చుటయేకాక, ఉపన్యాసావసానమున ప్రతిగ్రామమునను తమవ్యాధులను కుదుర్చుకొనుటకయి రోగులుసహితము ప్రోఁగగుచు వచ్చిరి. ఆరంభదశయం దతఁడు బోధ చేయుచు వచ్చినప్రదేశమే మిక్కిలి పరిమితమయినది. టైబీరియస్ సరస్సుసమీపమునఁ గొన్ని యామడలదూరమువఱకుమాత్రమే యతఁడప్పుడు సంచారము చేయుచువచ్చెను. అతఁడు మొట్టమొదట తన ధర్మబీజమును నాటినది యీచిన్నభాగమునందే. అతఁడు ప్రప్రథమమున చేయుచు వచ్చిన స్వమతబోధయు తన ముఖ్యస్థాన మయిన కేప

ర్నాముగ్రామమునకు చుట్టుపట్ల నీయు రెండుగడియల ప్రయాణములో నున్న నాలుగయిదు పల్లెలలో మాత్రమే అతఁడు తనయూరికి మిక్కిలి చేరువగా నున్నట్టియు హేరాద్ అంటిపస్కు వాసస్థాన మయినట్టియు టైబీరియస్ పట్టణమునకైనను పోయి యుండినట్టు కనఁబడదు. అంతరంగమును బాధించు మనోవ్యాధులను మాత్రమే కాక బహిరంగమును బాధించు దేహవ్యాధులను గూడ స్వస్థపఱుచు సామర్థ్యము కలవాఁడగుటచేత, జీసస్ చేయు ధర్మబోధను వినుటకును వ్యాధులను కుదుర్చుకొనుటకును గూడ జను లాతనియొద్దకు వచ్చుచుండి రని యీవఱకే సూచింపఁబడెను గదా! కేపర్నహుముగ్రామమునకు మరల వచ్చినతరువాత నొక విశ్రాంతిదినమునం దతఁడు దేవాలయములో బోధించుచుండఁగా విన వచ్చిన జనసమూహములో నుండి మతిచెదరినవాఁ డొకఁడు లేచి నిలువఁబడి భయంకరముగా రణగొణధ్వనితో పలవ మొదలుపెట్టెను. అల్లకల్లోలముగా నుండి మతివిభ్రమకరమయిన యుద్రేకము దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న సమయములయందు మతావేశముచేత దుర్బలచిత్తు లనేకులు చిత్తచాంచల్యము పొందుట వింత కాదుగదా! గ్రామదేవతల యుత్సవదినములయందు తప్పెటల చప్పుడు చెవిని బడిన మాత్రముచేత మహోన్మాదముచేత నొడళ్ళుమఱచి యమ్మవారు పూనిన దని యవ్యక్తప్రలాపములు చేయుచు శివములాడువారిని మన మీదేశమునందు సహిత మెందఱిని జూచుచున్నాము కామా? ఇట్టిస్థితిలో దేశమందంతటను సంక్షోభము కలిగియున్నప్పు డట్టివా రెక్కడనయినను బయలుదేఱవచ్చును. అప్పుడు జీసస్సు బోధించుచుండిన వాక్యములు చెవిని బడినప్పుడాకస్మికముగా నొకనికి మతిభ్రమణము కలుగుటనుబట్టి చూడఁగా నాతనివాక్యములు వినువారల హృదయముల కెక్కి వారి నానందపరవశాత్ములను జేయు

శక్తి కలవయి యుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమున నొక్క మతిభ్రమణమును మాత్రమే కాక యనేకము లయిన యితర వ్యాధులను సహితము పిశాచావేశముల కారోపించుట సర్వసామాన్య మయి యుండెను. అక్కడిమాట యేల! ఈకాలమున నీదేశములో సహితము తమయింట నెవ్వరికయిన వ్యాధి సంభవించినప్పుడు పామరులు సాధారణముగా వైద్యునియింటికి బరుగెత్తుటకంటె ముందుగా సోది చెప్పువానియింటికి బరుగెత్తుచున్నారు. ఆకాలమున దక్కడ నెల్ల వారికిని దయ్యములయందు గట్టినమ్మక ముండుటను బట్టి మతిభ్రాంతు లయి యున్నవారుసహితము కొన్ని సమయములయందు తమ్ము పిశాచములు పూనిన వని తలంచుకొని యసంబద్ధప్రలాపములు చేయు చుండుట గలదు. ఆవిధముగానే యీ ధర్మోపదేశసమయమున నొకం డొకఁడు మతోన్మాదము కతనఁ దన్నుమఱిది తా నేనో దయ్యము నయి నట్లు భావన చేసికొని "నాజరేత్తు గ్రామవాసి వయిన జీసస్సా! నీతో మా కేమిపని! నీవు మమ్ము నాశనముచేయ వచ్చితివా? ఓ పరిశుద్ధుఁడ వయిన దేవునివాఁడా నిన్ను నే నెఱుఁగుదును." అని ప్రేలపింప నారంభించెను. దయ్యములను గూర్చిన నమ్మక మా కాలమునాఁటి కందఱికిని నున్నట్లే జీసస్సునకుఁగూడ నుండియుండవచ్చును. అప్పుడు జీసస్సా దిక్కోన్మత్తునివంక ఱెప్పవాల్పక తేఱిపాఱఁ జూచి 'ఇఁక మాటాడక వానిని విడిచి వెలుపలికి రా" అని గంభీరస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. పిడుగుపడినట్లు పలికిన యీయాజ్ఞావచనము లాతని వాఁడిమాటలతోఁ గూడ సునిశితశరములవలెఁ దిన్నగాఁ బోయి యాభ్రాంతాత్ముని హృదయమూలములందు నాటిగా నాటి వానినో రడఁచినందున, తక్షణమే వాఁడు ప్రేలుట మాని యూరకుండెను. అంతమఱి కూరక వదరుచున్నవాఁ డాతని యాజ్ఞాబలముచేత నొక్క

సారిగా వాకట్టు కట్టినట్టు మూకీభావమువహించుట చూచి యచ్చట
నున్నవా రందఱును పరమాశ్చర్యరసమగ్నమానసులయి యతనికి
దయ్యములను వదల్పఁ గలయద్భుతప్రభావ మున్నదని భావించిరి.
ఇంద్రియోద్రేకముచేత మనస్సులను తాము వశపఱుచుకో లేక
యస్వస్థమానసులై యుండువారిని స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతసామర్థ్య
మాతనివాక్యములయం దుండినదనుటకు సందేహము లేదు. జీసస్సున
కొకవేళ పిశాచావేశమునందు నమ్మకము లేక యుండినయెడల,
అస్వస్థచిత్తునికి మరల చిత్తస్వాస్థ్యము కలిగించుట కది తప్ప
వేఱుమార్గము లేదని భావించి యయినను నతఁ డవ్విధము వానిలోపల
నున్న పిశాచము నాజ్ఞాపించినట్లుగాఁ బలికి యుండవచ్చును. ఈకార్య
ములో నతఁడు పిశాచముల నుచ్చాటనముచేయు ననియు సమస్త
వ్యాధులను నివారణము చేయు ననియులోకప్రవాద మొకటి మొట్ట
మొదట చుట్టుపట్ల పుట్టి క్రమక్రమముగా దేశమునం దంతటను
వ్యాపించెను. జీసస్ మనోవ్యాధులను శరీర వ్యాధులనుగూడ నివా
రించె నని తచ్ఛిష్యులచే ననేకాద్భుత కథలు చెప్పఁబడి యున్నవి.
బహువిషయములలో దేహారోగ్యము మనస్స్థితి ననుసరించియే
యుండును. చింతలచేతను భయములచేతను మనోవ్యాధులచేతను జనులు
తఱుచుగా దేహవ్యాధులొంది బాధ పడుదురు; అట్టి మనోవ్యాకుల
తలు తొలఁగుటచేతను రోగము కుదురు నన్నదృఢవిశ్వాసముచేతను
గూడ బహురోగములు మందు లేకయే నివారణము లగును. శీతల
మధురోక్తులతో కర్ణరసాయనముగా ధర్మోపన్యాసములు చేసి జనుల
హృదయములను కరఁగించి చల్లపఱిచెడి హృత్తాపహారకమైన సమ్మో
హనశక్తి జీసస్సువద్ద నున్నందున, తన్మూలమున ననేకులకు మన
స్స్వాస్థ్యమును కలిగించి రోగనివారణముచేసి యుండుట యాశ్చర్య

కరము కాదు. అయినను జీసస్సు చేసిన రోగనివారణమును గూర్చిన యద్భుతకథాంశములనేకములు కర్ణాకర్ణిని వ్యాపించినప్పుడు క్రొత్త క్రొత్తకొమ్మలువేసి పెంపొంది లేఖకులవద్దకు వచ్చినప్పటికే చిలవల తోను పలవలతోను మొదటఁజూచినవాని గుర్తు పట్టలేనంత మహా వృక్షములుగా పెరిగి యుండవచ్చును. ఈమానసిక సృష్టియం దెంత సత్యముండెనో యిప్పుడు నిశ్చయముగా చెప్పఁజాలముగాని యాకాలపువారిలో మాటమాత్రముచేతనే మంత్రించి నట్లు రోగ నివారణము చేయఁగల యమానుషశక్తి జీసస్సునకుఁ గలదన్న నమ్మక ముండిన దనుటకు సందేహములేదు. [illegible] నిదర్శనమును వినుడు. జీసస్సొకనాఁడు కేపర్నెముగ్రామములో నొక యింట ధర్మ బోధము చేయుచుండఁగా [illegible] చేయవలె నన్న కౌతుహలముతో [illegible] జనులు మూఁగి పైకినుక చల్లినఁ [illegible] యుండిరి.

ఆతని [illegible] సమయము నందు [illegible] మంచము మీఁద [illegible] తీర్థప్రజవలె మూఁగియున్న [illegible] దుర్ఘట మగుటచేత [illegible] వేచి యుండుసంత [illegible] యుండుటచేతను తామే యాతని [illegible] వేగిరపాటు చేతను [illegible] వా [illegible] గించి దారిచేసి [illegible] మెల్లగా జీసస్సు

కూర్చున్న చోటికి నంపిరి. ఈప్రకారముగా సమయమువచ్చి తన ప్రసంగమునకు విఘ్నము గలిగించినందున కించిత్ మనస్తాపము గలవాఁడైనను, రోగికిని రోగిబంధువులకును దనయందుఁ గల విశ్వాసమున కద్భుతపడి తననిమిత్తము వారంత శ్రమపడి రోగిని తన పాదముల కడఁ జేర్చినందున కయి జాలిపూని యత్యాతురుఁడై తన వంక నపేక్షతో దీనముగాఁ జూచుచున్న రోగివంక శీతల దృష్టితోఁ జూచి జీసస్సు

నీపాపములు క్షమింపఁ బడినవి" అని తానే పాపక్షమాధికారియైన ట్లధికారవాక్యమొకటి పలికెను. ఆకాలమునందు యూదు లందఱును రోగములు పాపఫలము లని నమ్మియుండిరి. ఆరోగిసహితము దేవుని యెడలఁ దానేదోయపచారము చేసియుండుటచేత దేవుఁడా పాపమునకు శిక్షగాఁ దనకారోగమును గలుగఁ జేసెనని నమ్మియుండెను. జీసస్ పాపమునకు ఫలముగా రోగములు వచ్చునని నమ్మినను నమ్మకపోయినను, అట్టి నమ్మకము గల రోగి కతివేగముగా హృదయశాంతిని ధైర్యమును గలిగించుట కామాటదక్క మఱి యేదియు కార్యకరముగా నుండ దని యెఱిఁగినవాఁడై వానితో నీపాపములు క్షమింపఁబడిన వని పలికెను. ఆమాటలు విని యక్కడ నున్నవారిలోఁ గొందఱు "పాపముల క్షమించుటకు మనుష్యుఁ డెంతటి వాఁడు! దేవుఁ డొక్కఁడే యాపని చేయఁగలవాఁడు. దేవుఁ డనవలసినమాటలు తా ననుట దోషముకాదా!" అని తమలోఁ దా మనుకొని యొండొరుల మొగములవంకఁ జూచుకొనుచుండఁగా జీసస్సాజాడకనిపెట్టి సమయోచితబుద్ధికలవాఁ డగుటచేత లేశమాత్రమును సంశయింపక తా నన్నవాక్యములో నొక్క యక్షరమైనను మరలించుకొక తాను భగవత్ప్రేరణమువలనఁ బనిచేయుచున్నట్టు మనస్సులో సంపూర్ణ విశ్వాసము గలవాఁడై యుండుటచేత ధైర్యముతో "నేనీ వాక్యములను దేవునియాజ్ఞచేతఁ బలుకుచున్నా ననియు, నేను చెప్పెడిదానిలోను జేసెడుదానిలోను సర్వములోను దేవునిచేతనే నడపఁబడుచున్నా ననియు, మీరే తెలిసికోఁ గలరు" అని పలికి రోగివంకఁ దిరిగి "లే. నీమెత్తనెత్తుకొని నీయింటికి నడువు" అని యధికారస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. ఆమాటలతో వాఁడు దివాలున లేచి తన బట్టలు పట్టుకొని యెల్లవారు నద్భుతపడునట్లుగా నడిచిపోయెను.

మానసికములైన పాపరోగములనే రూపుమాపఁగల యద్భుత సామర్థ్యము గల మహాపురుషునకు శరీరరుజలను బోఁగొట్టఁగలశక్తి యున్న దన్న హేతువుచేత నూతనమహిమ రాదుగాని యొక్క-యాతని విషయమున దేవుఁ డేర్పఱిచిన స్థిరము లైన వస్తుధర్మములు మాఱిన వనుమాట మాత్రము విశ్వాసపాత్రము కాదు. ఐనను బయిని జేర్కొ-న్నరీతి యుత్సాహ వాక్యములవలనను రోగులమనస్సులలో నట్టి వాక్యములు కలిగించిన ధైర్యవిశ్వాసముల వలనను రోగు లనేకు లాతనిమాటమాత్రమున స్వస్థతను బొందియుందురు.

అఱువదవ ప్రకరణము.

•••o○o•••

పాపులయెడఁ జూపిన యాదరము, సరస్తీరప్రవచనము.

జీసస్ టైబీరియస్ సరోవరమునం దున్న కపర్నాము మొద లైన గ్రామములలో ప్రవచనము చేయుచుండిన కాలమునందు జను లాతఁడు బోధించిన దంతయు గ్రహింపఁ గలిగినను లేకపోయినను చెప్పినది వినుటకు మాత్రము గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి విని యానం దించుచు నాతఁడు చెప్పినదానిలో నదైనఁ దా మాటలకు నమ్మిన దానికి విరుద్ధముగా నున్న యెడల కుపితులయి యనిష్టమును సూచిం చుచుండిరి. సాధారణముగా జనులు లఘుమనస్కులు; లఘుమనస్సు లెప్పుడును దుఃఖమానభూయిష్ఠములు. అందుచేత వారు తమ మన స్సులు ద్వేషముతోను దుశ్చింతలతోను పూరితము లయి యున్నను, పండితనామములు ధరించి శిష్టులుగా పరిగణింపఁబడువారు విధించిన బాహ్యకర్మలను మీఱక నిత్యమును యథావిధిగా ననుష్ఠించుచు వచ్చినపక్షమున సమస్తమును వానితో పరిశుద్ధము లగునని నమ్మి యుండిరి. ఉదారచిత్తుఁ డైన జీసస్సు బోధించెడి సర్వజన సమాదరణీ యము లైన యుత్తమధర్మముల తత్త్వమును గ్రహించి యనుష్ఠించు టకుఁ గావలసినంత జ్ఞానతేజస్సు వారిహృదయములలో లేదు. అందు చేతఁ దమలో నేర్పడియున్న యల్పవ్యవస్థల నతిక్రమించిన గురు ధర్మము లన్నియు వారి దృష్టికి ననర్థదాయకములుగానే తోచుచు వచ్చెను. లోకములో సదా సందుగొందులలో నుండ మరఁగిన ఘూక ములు సూర్యతేజస్సువలని ప్రయోజనమును బొంద నేరక యావెలుతు రనర్థదాయక మని భావించునట్లను లాగుననే యుక్తాయుక్త విమర్శ లేక చిరకాలమునుండి యజ్ఞానాంధకారమునం దడఁగియుండి యంధ

ప్రాయముగా [illegible] యజ్ఞానమే మంచి దని
యెంచి యనుసరింప నలవాటుపడిన జనులును నతఁ డాకస్మికముగాఁ
జూపిన నూతనసత్య తేజస్సుకు జ్ఞాననేత్రములు దెఱచి సువిచారపూర్వ
కముగాఁ గనుగొని దానివలనిలాభమును బొందఁజాలక యది దోష
దూషిత మని మీఁదిమిక్కిలి ద్వేషింపఁ జొచ్చిరి. అట్టిస్థితిలో జనుల
యజ్ఞానమునే యాధారపఱుచుకొని యుదరపోషణము చేసికొనుచు
తమ ఘనతను కాపాడుకొనుచుండు గురాచార్యులు జీసస్సు చేయు
బోధమును మఱింత యధికముగా ద్వేషించుట వింతకాదు గదా!
ఫారిసీలును లేఖకులును జీసస్సును ముఖ్యముగా ద్వేషించువారుగా
నుండిరి. పుణ్యపాపములవిషయమును వారిలోఁ గల యవిచారమూల
కములైన స్వార్థములను [illegible] ఖండించుచు వచ్చి
నందున వారి కతనిపై [illegible] చుండెను.

ఆ దేశమునందు [illegible] మొదలయినవారినుండి సుంకము
తండెడిసుంకరు లనఁబడెడు రాజకీయోద్యోగులు కలరు. వారిలో
నధిక సంఖ్యాకులు ప్రజలను పీడించి లంచములు గొనెడు దుష్టాత్ము
లయినను ధర్మచింత గలవారుగా సహిత మనేకు లుండిరి. జన
కంటకు లయినట్టి రోమనులకడ్డ కొలువు కుదిరినందునను జనుల
వలన నిర్బంధముగా పన్నులు గొనువా రయినందునను యూదులు
వారి నందఱిని మంచివారిని దుష్టవారిని కూడ నేకరీతిగా ద్వేషించి
వారిని మహాపాతకులనుగా భావించుచు, తమలోనివాఁ డెవ్వఁడయినఁ
గ్రొత్తఁగా బోయి యట్టికొలువు కుదిరినపక్షమున వానిని కులములో
నుండి బహిష్కరించి వానితో భోజన ప్రతిభోజనములను సాధ్య మయి
నంతవఱకు సంభాషణమును కూడ వర్జించి దేవాలయములకును తమ
యిండ్లకును వాని రానీయకుండిరి. ఫారిసీలు తెల్లనివస్త్రమును ధరించి

కూరుచుండి మన దేశమునందలి ఛాందసులవలెనే యితరులు తమ దాపునకు వచ్చినను స్పర్శదోషమువలన తా మంటుపడుదు మని యెంచుకొని లోకములో తామే పరిశుద్ధుల మను నహంభావము కలవా రయి యుండిరి. మనబ్రాహ్మణులు పంచముని తాఁకినప్పటివలె వారిలో నెవ్వ రయినను పతితసంస్పర్శనమును చేసినయెడల, పతితు లను తాఁకినదోషమున కయి మతాచార్యులు వారికి ప్రాయశ్చిత్తములు విధించి వారివలన దక్షిణలు గయికొనుచుండిరి. అందుచేత ఫారిసీ లెవ్వారును పాపులుగా పరిగణింపఁబడుచుండిన సుంకరిజాతివారిలోఁ గలిసి భుజించుట మహాపాతక మని యెంచి వారికి సాధ్య మయినంత దూరముగా తొలఁగుచుండిరి. జీసస్సునకు సుంకరులయందు ఫారిసీలకుఁ గలిగినట్టి భేదభావము లేదు. వారు మంచివా రయినపక్షమున వారి నితరులకంటెఁ దక్కువగాఁ జూడవలసిన న్యాయము లేదని యెంచి యతఁడు సుంకరులలో యథేచ్ఛముగాఁ గలసిమెలసి తిరుగుచుండెను. అంతేకాక వారిలోని చెడ్డవారిని నహితము ద్వేషించి విడనాడక ధర్మోపదేశములచేత వారిని మంచిమార్గమునకు త్రిప్పుట కయి ప్రయ త్నించు చుండెను.

ఒకనాఁడు వీధిలో నడుచుచుండఁగా జీసస్సునకు మార్గస్థుల వలన సుంకము గ్రహించుచు మాథ్యూ యను సుంకరి యొకఁడు కనఁ బడెను. జీస స్సతని నావఱకె యెఱిఁగినవాఁ డగుటచేతను, తన బోధన లను వినవచ్చినప్పు డతని శ్రద్ధాభక్తులను సద్వర్తనమును కనిపెట్టిన వాఁ డగుటచేతను, అతనిని తన శిష్యులలో నొక్కనిగా స్వీకరింప వలె నని యుద్దేశించి 'నావెంటరమ్ము' అని పిలిచెను. ఆమాటల యర్థమును గ్రహించి యాపిలుపుతోడనే మాథ్యూ తన పనిని విడిచి పెట్టి యొంతమాత్రమును సందేహింపక యాతని వెంట నడిచెను.

పండితమండలిలోఁ జేరి ప్రవక్తగా నెన్నఁబడుచున్న జీసస్వంతటి
వాఁడు వచ్చి సామాన్యముగా పండితకులము వారిచే నెల్లవారిచే
ననాదరింపఁబడుచు ద్వేషింపఁబడుచున్న తన్నుఁ దనవెంట రమ్మని
పిలువగానే మాథ్యూ తన కది గొప్ప యనుగ్రహముగాఁ దలఁచు
కొని, యీదేశమునందు శ్రోత్రియుఁ డయిన బ్రాహ్మణోత్తముఁ
డొకఁడు కడజాతివానిని తనసరసకు రమ్మని పిలిచి యాదరించినప్పుడు
వాఁడు తన్ను ధన్యునిగా భావించుకొని యెంతసంతోషపడునో యంత
సమానందమును బొందియుండును. మాథ్యూ బీదవాఁడు కాఁడు.
గృహమును ధనసంపత్తియు నాప్తవర్గమును గలసంపన్నగృహస్థుఁడు.
అందుచేత నతఁ డాదినమునఁ దన బంధుమిత్రులను విందునకుఁ
బిలిచి వారి కాతని బోధనమును విని యానందింపఁ గలుగు భాగ్య
మును గలిగింపఁజేయుట కయి జీసస్సును గూడ వాఁడు తనయింటికి
భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను. అతఁ డాయాహ్వానము నంగీకరించి
యాతని కుటుంబముతో గలిసి సహపంక్తిని భుజించుట కయి
యాతని యింటికిఁ బోయెను. ఈవార్తకొంచెము సేపటిలోనే గ్రామ
మునం దంతటను వ్యాపింపఁగా, జీసస్ పతితు లయిన సుంకరులతోఁ
గలిసి భోజనము చేయుచున్నాఁ డని యెల్లవారును గుంపులుగూడి
వీధివీధిని వింతవింతగాఁ జెప్పుకొనసాగిరి. రాబ్బి (పండితుఁడు) అనఁబడు
వాఁడు పోయి పతితు లయిన సుంకరులయింట భోజనము చేయుటకంటె
ఘోర మైనయకార్యకరణ మొకటి యప్పుడు ఫారిసీల దృష్టికిఁ గనఁ
బడలేదు. అందుచేత ఫారిసీలలోఁ గొందఱు బయలుదేఱి యతఁడు
చేయుచున్న పాపకార్యమును ప్రత్యక్షముగా చూచి పట్టుకొనవలె నన్న
తలంపుతో తిన్నఁగా మాథ్యూయింటివంక నడచిరి. అప్పు డాయింట
వాకిట జీసస్సుయొక్క శిష్యులుకొందఱు కనఁబడఁగా ఫారిసీలు వారిని

జూచి "మీగురువు చెడిపోయినవారితోఁ గలిసి లోపల కానికూడు తిను చుండఁగా మీరు సిగ్గులేక చూచుచు వాకిట నిలుచున్నారా!" యని దూషింపనారంభింపఁగానే మాటమీఁద మాట పెరిగి యాశిష్యులకును వారికిని వాక్కలహము సంభవించెను. ఆసంక్షోభమును లోపలినుండి విని కలహకారణమును గ్రహించి జీసస్ వెంటనే యీవలికి వచ్చి ఫారిసీలను జూచి "అన్నలారా! నన్ను విందుకుఁ బిలిచిన వీరు పాపాత్ములని మీ రెన్నుచున్నారు గదా! పాపముల నుండి రక్షింపఁబడవలసినవా రయిన పాపాత్ములయొద్దఁ గాక నే నుండవలసినచోటు మఱియెక్కడ నుండును? దగ్గఱఁ బోయినయెడల రోగము తమకు నంటునని భయపడి రోగులయిండ్లకుఁ బోవక వైద్యుఁ డారోగ్యవంతులైన మనుష్యుల యిండ్లకుమాత్రమే పోవుచున్నపక్షమున మీరాతనికి వివేకమున్నదని తలచెదరా?" అని సమయోచితముగాఁ బలికి వారిని నిరుత్తరులను జేసి యప్పటికిఁ బంపివేసెను.

పతితులుగా భావింపఁబడెడు సుంకరులు మొదలయినవారి యెడల కనికరము చూపి యిటువంటి కార్యములను జేయుచు వచ్చుట చేత ఫారిసీలు జీసస్సును "పతితసంసర్గి" యని పిలుచుచు నతనిని గూడ పతితతుల్యునిగానే గణనచేయుచుండిరి. అతని కీబిరుదాంకమును [illegible] యొకసంగతి [illegible] తటస్థించెను. దానిని గూర్చి [illegible]ము లయినతరువాతఁ దెలిపెదను. ఫారిసీలు చిరకాలా చారపరంపరచేత ధర్మపద్ధతులనుగా భావించుకొనుచు తా మల్పు లసి [illegible]డిన ధర్మమునుమాని, యట్టివారియెడలఁ గఠిన [illegible] [illegible]లకు జాలిపడకుండుట కలవాటుపడియుండిరి. [illegible] తామే నిష్ఠాపరుల మనుకొని గర్వపడుచు తమలోఁ [illegible] నాచరించినంతమాత్రమునఁ బరులను

భ్రష్టులనుగా నెన్నుచు నట్టివారు నేత్రగోచరు లయినమాత్రమున తమయుండనీ యస్పృశ్యులను వాఱవేసి లేచిపోవు నట్టి సంఘమునకు వచ్చిన మానవరామభావులలో తోడి మానవుల నెడల దయాదాక్షిణ్యము లెట్లుండును ? ఇటువంటి మతోన్మాదుల మూర్ఖవిశ్వాసములనుండిన కష్టములపా లగుచున్న నిర్దోషులను సముద్ధరింపఁ జూచుచు తక్కినవారి తోడిపాటుగా వారినాదరించుచు వారితోఁగలసి సహపంక్తిభోజనములు చేయుచు వారుకూడ దేవునికిఁ బ్రేమాస్పదు లయినబిడ్డలేయని లోకమునకుఁ జూపుట జీసస్సున కభిమతము. ఈపాషాణమూర్ఖ బుద్ధిచేత జీసస్ నిష్కారణముగా జనలాఘవము ననుభవించు చున్నవారితోను నిజముగానే పాపముచేసి బాగుపడఁ దలఁచినవారితోను గలసి భోజనము చేసినందున కియ్యతులు తప్పుపట్టుచు వచ్చినప్పుడెల్ల నతఁడు సమయమునకుఁ దగినట్టుగా "చెడినవారికే కాని బాగున్నవారికి వైద్యునితోఁ బనిలేదు" అనియు, "మనుష్యపుత్రుఁడు పతితులను పావనులను జేయుటకే వచ్చినాఁడు" అనియు, నూఱుగొఱ్ఱెలు గలవాఁడు వానిలో నొక్కటి తప్పిపోయిన పక్షమున మంచిగొఱ్ఱెలను తొంబదితొమ్మిదింటిని విడిచి దారితప్పిన యాయొక్కగొఱ్ఱెను వెదకుకొనుచుఁబోయి యదికంటఁబడఁగానే సంతోషించి దానిని మూపున వహించి కొనిరాకుండునా !" అనియు, చెప్పి తప్పించుకొనుచు వచ్చెను. జీసస్సీవిధముగా నాపద్బాంధవుఁ డయి దీనులై కష్టపడుచున్నవారి కందఱికిని దయారసపూరిత మైనహృదయముతో సర్వవిధముల తోడ్పడుచుండును. నిజముగా చెడు తెరువులయందుఁ బ్రవేశించి పాపఫలముగా మనోవేదన ననుభవించుచుండువారికిఁ గాక వేఱెవ్వరికి రక్షణమార్గమును పరులతోడ్పాటును విశేషముగాఁ గావలసియుండును! ఫారిసీలు పాపపీడితులను తిరస్కరించినప్పు డొక్కయుత్సాహహాస్య మయినను

బలులకై మూలమైనట్టి చేసికొన్న దనుభవింపవలసినదే యని తెలి
తాళిచేయుము దేవుడు కీనాకు తండ్రియనియు పతితపావనుఁడనియు గణిం
పక యుంచుపాపులను ద్వేషించి పాపులతో సంభాషించినచోఁ దమ్ముఁ
గూడ శిక్షించు నటువంటి మహా దూరములఁ దొలఁగుచుండఁగా,
జీసస్ క్రీస్తుభగవానునకు యుక్తసమయమున తోఁచినది దారిచూపిన
యెడల మార్గములలో నడచుట సత్యార్థమునెట్టి బోధించుచు నానియు
వారి చెడుపనులవలన శిక్షించఁ బోలుచుండుటయే యాశ్చర్యకరమైనది
మైనయుక్తి యని తన మనసులు నమ్మి సర్వపథముల చేతను పాపులను
దుర్గతినుండి తప్పించుటకే మహామహుండెను. ఫారిసీలవలెఁ దురహంకార
బుద్ధితో జూడక తమ్ముఁ దరించి మంచిమాటలతో పాపాత్ముల
నవలయుటకే పాపులు చేయుచుండుటవలన దీనజనులు జీసస్సుపందు
భక్తికలవారై యాతనిమాటలయందు పరమ విశ్వాస ముంచి
తమయెడలఁ జూపిన సద్భావమును దలఁచి యాతని దేవునివలె
బూజింపఁ జొచ్చిరి.

ఒకనాఁడు ఒక గ్రామములో సిమను అను పేరు గల యొక ఫారిసీ
తనగృహమునకు జీసస్సును భోజనమునకుఁ బిలుచుట తలపెట్టెను.
ఆ ఫారిసీ యొకప్పుడు గలభక్తిచేత నాతనిని విందుకుఁ బిలువక
పోయినను, పదిమంది మెచ్చుకొనుటకై దనయింటికి రప్పించి వచ్చినవాఁ డతనికి
దయ్యమువలెనే బోధించు బుద్ధిచెప్పి దేశాచారవిరుద్ధ మైనమార్గ
మునుండి యతనిని మరలింపవలెనని నాలుగుమాటలబుద్ధిఁ బలుకుచుండెను.
మతాచార్యులు ప్రతి దేశమునందును మాయలమారులై దేశక్షేమము
నపేక్షించు తమమార్గములకుఁ బ్రతికూలముగా పని చేయువారిని వారి
పూనికనుండి మరల్చుట కై యని నయమున భయమున ఒకిమాలియు
సాధించుటకు నానావిధములైన వారి యుపాయములు పన్నుదురు. అందుచేత

సిమన్ తన యింటికి జీసస్ వచ్చినప్పుడు దేశాచారమునుబట్టి యతిథికిఁ జేయవలసిన యర్ఘ్యపాద్యాదులైన యాతిథేయసత్కారములను వేనిని జేయక యాతని నుపేక్షతోఁ జూచెను. అయినను జీసస్సతఁడు తన యెడలఁ జూపినయనాదరభావమును పాటింపక చావడిలో బల్లమీఁద గూరుచుండి తనమాటలను వినవలెనని యక్కడకు వచ్చినవారితో సంభాషించుచుండెను. అందఱును మాటలసందడిలో నున్నప్పుడు చూడవచ్చినవారితోఁ గలిసి చెడిపోయినయువతి యొకతె లోపలికి వచ్చి బల్లమీఁదఁ గూరుచుండి యున్న జీసస్సుయొక్క పాదములచెంత క్రిందఁ గూరుచుండెను. ఆకులట నాఁటి యుదయమున జీసస్సు చేసిన బోధను విని పరితాపపడి తనదుశ్చరిత్రమును విడిచి యతనిపాదము లాశ్రయించి యిఁకముందు మంచిదారిని నడువ నేర్చుకోవలెనని మన స్సులో నిశ్చయము చేసికొనెను. అతఁ డుత్సాహవాక్యములు పలికి నాఁటిప్రాతఃకాలమున నెంతటి పాపాత్ములకును రక్షణమార్గము కల దని యాశ్వాసించినందున, పాపవర్తనమునం దగిలి యున్న యాయుబల తనహృదయమునం దూఱటను బొంది యాతనిసన్నిధానమునకుఁ బోయి పాదసేవ చేసి తదనుగ్రహమువలనఁ దన్నంటి యున్న పాప పాశములను త్రెంపుకొని ముక్తురాలయి కృతార్థతఁ బొందవలెనన్నయపేక్షతో నచ్చటికి సాహసము చేసి వచ్చి నిర్భయముగా పెద్దమనుష్యులనడుమను గూరుచుండి బాష్పధారలతో నాతని చరణముల కభిషేకము చేయుచుండెను. మొట్టమొదట సిమన్ యొక్క సేవకు లెవ్వరైనను జూచి యుండినయెడల, ఆస్త్రీ నప్పుడు లోపలికి రానిచ్చి యుండరు. ఎల్లవారును ప్రసంగశ్రవణములో మునిఁగి యన్యమును మఱచి యున్న సమయములో నాకాంత మెల్లఁగా లోపల చొరఁబడి మొదట నాతనిపాదములవద్ద నిలుచుండి తనపాప

ములను [illegible] త్రిశాలము తనవేడికన్నీటిలో
నాతని పాదము [illegible], [illegible] లు నేల జీరాడునట్లుగా తిరు
వాత [illegible] పుంచి, [illegible] వెల్లువలె వచ్చితనకు
చిత్త [illegible] పాదములకుఁ దాను
వచ్చినప్పు [illegible] పారవశ్యము
చేత [illegible] ములమీఁద వ్రాలి
సమస్ [illegible] చొచ్చెను. అప్పు
డక్కడ [illegible] యుండిరి. ఇత
రులు తిన్న [illegible] తెలిసికొన్న తోడనే
యాచేసి [illegible] నావలికి లేచిపోఁ జూచెను.
గాని [illegible] యుండ
నియమించెను. [illegible] ములు [illegible]
లలో సిమన్ [illegible] దన్ను తాఁకనిచ్చి
నందునకై యతఁడు [illegible] పహించియున్నాఁడని తెలిసి
కొని [illegible] హితము చెప్పఁదలచి జీసస్
సిమనును [illegible] "ఓ [illegible]! [illegible] యడుగవలెనని యున్నది
అడుగవచ్చునా!" అని పలికెను. "[illegible] యడుగవలెనని యున్నదో
యడుగు" అని సిమన్ [illegible] బదులు పలి
కెను. "ఒకానొక మనుష్యుని [illegible] యుండిరి. వారిలో
నొకఁడు [illegible] యునాపడి
యుండెను. [illegible] శక్తులు గాక [illegible]
చుండఁగా, [illegible] పోసి క్షమించి యిరు
వురను [illegible] ముక్తులను జేసెను. ఆయిరువురిలో
[illegible] యుండవలెను!"

అని జీసస్ ప్రశ్న చేసెను. ఎవ్వని కెక్కుడు ఋణమవసియుండి మన్నింపఁ
బడెనో వాఁడే యెక్కువకృతజ్ఞత జూపవలెను." అని సిమన్ ఉత్తర
మిచ్చెను. "నీవు చెప్పినది సత్యము" అని యతనితోఁ బలికి జీస
స్సంతట ఆస్త్రీని జూపి "ఓయీ! ఈస్త్రీని జూచితివా? నీయింటికి వచ్చిన
యతిథికి నీవు పాదోదకము నియ్యకపోయినను, యీయువతి నన్ను
వెదకికొనుచు వచ్చి తన కన్నీటితో నాపాదములు కడిగినది. నీవు
నాశిరముపై గంధసారము ప్రోక్షింపకపోయినను, ఇది నాపాదముల
పై ప్రోక్షించినది. దీని పాపములు క్షమింపఁబడినవి. ఎవ్వరివి స్వల్ప
పాపములు క్షమింపఁబడునో వారు తక్కువభక్తి చూపుదురు. ఎవ్వరి
వధికపాపములు క్షమింపఁబడునో వా రెక్కువ భక్తి చూపుదురు.
ఈ కామిని చేసినపాపము లధికములు కాఁబట్టి యీయువతి యధికభక్తిని
జూపుచున్నది." అని పలికి యాస్త్రీవంకఁ దిరిగి "ఓ కాంతా! నీ పాప
ములు క్షమింపఁబడినవి" అనెను. ఆమాటలు చెవిని బడగానే
వెనుక రోగిని గూర్చి యతఁ డీమాట లన్నప్పుడు పుట్టినట్టుగానే
యక్కడ నున్నవారిలో నిప్పుడును గొప్ప కలకల మొక్కటి పుట్టెను.
వారిలోఁ గొందఱు లేచి "పాపములను క్షమించుట కితఁ డెవ్వఁడు?"
అని బిగ్గరగా నఱవఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారిమాటలను సరకుగొనక
"ఓ యబలా! నీవిశ్వాసము నిన్ను రక్షించినది. ఇఁక నీవు నిర్విచార
ముగా బొమ్ము" అని యాస్త్రీ నక్కడనుండి మెల్లఁగా బంపివేసెను.
చేసినపాపముల కాత్మశుద్ధిగా పశ్చాత్తాపపడినప్పు డీశ్వరుఁడు తమ పాప
ములను తప్పక క్షమించు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నతఁ డప్పు డా
మాటలు పలికి యుండును. ఇతరు లందఱును హేయముగాఁ జూచెడి
చెడిపోయి పడఁతి మొదలు నతఁడు చూపిన యాదరమును దయయు
సర్వజనశ్లాఘాపాత్రములుగా నున్నవి. ప్రాచీనాచార కళంకితము కాని

యాతని నిర్మలదృష్టికా కులటయు దయనీయ మయిన యీశ్వరుని
బిడ్డగానే కనఁబడెను. తన జీవితమును నిర్భాగ్య మయిన దానినిగాఁ
జేసిన కుమార్గమునుండి తప్పించుకొని యీవలఁ బడఁగలిగినా యా
పడుచును తక్కిన యీశ్వరుని బిడ్డలవలెనే పరిశుద్ధజీవనము కలదయి
మరల సుఖ మనుభవింపవచ్చును. ఆ మందభాగ్యురాలు హేయ
మైన తన ప్రస్తుత జీవనము విడిచి బాగుపడఁ గోరియున్న దనియు,
దుష్పథమునుండి మరల నీతిపథము పట్టఁగలుగుటకై తన యుత్సాహ
వచనములును సాహాయ్యమును గొంచెము కాంక్షించుచున్న దనియు,
ఎఱిఁగి పయిని చెప్పిన వాక్యములు పలికి జీసస్ స్వాశీర్వాదమును జేసి
యాయంగనను పాపమునుండి విముక్తురాలిని జేసెను.

పైని చెప్పినట్లు జీసస్సు చేసిన బోధనలవలనను మతాచార్యుల
లోపము లెత్తి జనులకు జూపుచుండుటవలనను మతాచార్యులు
పరమార్థము లని భావించుచుండెడి యనావశ్యకాచారములను
పాటింపకపోవుటవలనను, ఫారిసీలకును లేఖకులకును జీసస్ మీఁద
ద్వేషము కలిగెను. అందుచేత వారు జీసస్ వర్తనమునందు తప్పులు
వెదక నారంభించిరి. ఏకాదశినాఁడు వైష్ణవులు మొదలైనవా రీదేశ
ములో నుపవాసములు చేయునట్లు యూదేశమునందును లోపల నెన్ని
యకృత్యములు చేసినను పైకి భక్తులవలె నటించుచు విశ్రాంతి దిన
మునందు నిరాహారులై యుండుట జనులలో నాచారముగా నుండెను.
ఆత్మశుద్ధిలేని యటువంటి బాహ్యాచారమువలనఁ బ్రయోజనము లేదని
యెఱిఁగినవాఁడై జీసస్ తనశిష్యులకు విశ్రాంతిదినములలో యథేచ్ఛ
ముగా భోజనము చేయవచ్చునని యనుజ్ఞ యిచ్చెను. వారట్లు చేయుట
చూచి ఫారిసీ లాతనిశిష్యులు మహాపాతకము చేయుచున్నట్లు
భావించి విశ్రాంతిదినమున భుజించుచున్నా రని వారియం దొక దోషా

రోపణము చేయఁజొచ్చిరి. ఈప్రతిపక్షుల యాక్షేపణలను బంధువుల యింట వివాహము జరుగుచున్న యొకానొక దినమందు విని యున్నాడను వచ్చినవారితో జీసస్ "నిష్కారణముగా నిరాహారులై దేహశోషణము చేసికొని వారేల బాధపడవలెను? పెండ్లికొడుకు తమ నడుమనుండఁగా పెండ్లికొడుకునంటవారు ఎక్కడనైనఁ బస్తులుందురా? నేను ఈ శిష్యులతో నుండుకాలము వీరికి సంతోషసమయము. మనఃశోషదినములప్పుడు వీరు తిండిలేక వాడి సంతాపము చెందఁబోదురు! నేను వీరి నడుమనుండకపోయినప్పుడు ఆహారమును వర్జించి దుఃఖించెదరు. కాలము ముందు వచ్చును" అని పరమబోధకుఁడుగా సమాధానము చెప్పెను. ప్రత్యుక్తి రాక ఫారిసీ లప్పటికి నిరుత్తరులయినను తమ ప్రయత్నములను మానక జీసస్ యొక్కయు శిష్యులయొక్కయు నడతను సూక్ష్మముగా పరీక్షించి వచ్చి తమకుఁ జెప్పుటకు వేగులవారిని నియమించిరి. సూక్ష్మముగాఁ జూచు వారికి దాని ప్రకారముగాఁ బరీక్షించినను దేశాచారవిరుద్ధముగా నడచిన కొన్ని యుదాహరణములు దొరకెను గాని శిష్యదోషము తెలియఁ గనఁబడలేదు. ఒక్కసారి వారు ఫారిసీలకన్నుఁ గొను యొకనాఁడు ఆకలిచే శిష్యులు వెళ్లి పోవుచు నొక్క పొలములో గోధుమకంకులు విరుచుకొని తిని విశ్రాంతిదినమును వారు భంగము కల్గించిరనియు, మఱియొక విశ్రాంతిదినమున జీసస్ వెఱ్ఱివాని కొకనికి చికిత్స చేసి స్వస్థునిగాఁ జేసెననియు, ఇటువంటి మహాదోషములను మాత్రమే కొన్నిటిని వెదకి పట్టిరి. ఆమహా పండితులు ఇట్టి యల్పాంశములచే మహాదోషములనుగా నెంచి గోరంతలు కొండంతలు చేసి జనులకు దుర్బోధలు చేసి దేశము పురికొల్పి మతాచారములను మీఱెడి నవీన పతితుల వాక్యములు వినవలదని జనమును జీసస్ యొక్క ధర్మోపన్యాసములనుండి విముఖులను జేయఁ

కాటువడిరిగాని వారికృషి యంతగా సఫలము కాలేదు. అయినను పూర్వాచార పరాయణు లగువా రనేకు లాతని బోధనలను వినుట పాప మని యాతనివద్దకుఁ బోవకుండిరి. విశ్రాంతిదినమున రోగిని స్వస్థపఱుచుట దోషము కాదనియు, విశ్రాంతిదినమున తనయొద్దకు తెగులు వచ్చినపక్షమున నెట్టిమందమతి యైనను మందువేయక యుపేక్ష చేయునా యనియు, తెప్పఁబడిన పశువునకు మందువేయ సంశయిం పక పోడి మానవుఁడు రోగపడినప్పుడు చికిత్సచేయక యూరకున్నచో మనుష్యుని మృగముకంటెను నీచముగా భావించుట కాదా యనియు, జీసస్ వారిని సమాధానపఱుపఁ జూచెనుగాని మతాధ్యావేశదూషి తము లయి యున్నవారి మనస్సుల కాయుక్తు లణుమాత్రమును రుచించినవి కావు.

జీసస్ బోధించుదానిని జనులు పరమాదరముతో వినుచు వచ్చినను, చెప్పిన దాని పరమార్థమును గ్రహించువారుమాత్రము వారిలో స్వల్పసంఖ్యాకులుగానే యుండిరి. తాను బోధించెడు ధర్మము లను కథారూపమునఁ జెప్పినప్పుడు జను లధికాదరము కలవా రగుచు వచ్చుట కనిపెట్టి, తరువాత జీసస్ తన యుపదేశములను సాధారణముగా కథారూపమునఁ జేయ నారంభించెను. తనయుపదేశ మును వినుటకయి యొకనాఁడు కేపర్నామ్‌గ్రామములో జను లధికముగా మూఁగినప్పు డతఁడు వారిని వెంటఁగొని టైబీరియాసరస్తీ రమునకుఁ బోయి, అందఱికిని వినఁబడునట్లుగా నిలిచి ప్రసంగింపఁ దగిన యున్నతస్థాన మెద్దున లేకపోవుటచేత నీటిలో నున్న యొకపడవపై నెక్కి మూఁకలు వచ్చి మీఁదఁబడకుండునట్లు శిష్యులచే తెడ్లువేయించి దానిని నీటిలోఁ గొంతలోఁతునకుఁ గొనిపోయి యానావమీఁద నిలు చుండి జీసస్ జనులవంకఁ దిరిగి యుచ్చైస్స్వనముతో నుపన్యాసము

చేయ నారంభించెను. ఆసమయమునందు తల పైకెత్తి చూచినప్పుడు పొలములలోను కొండప్రక్కలను విత్తనములు చల్లుచున్న కాపు లతనికి దృష్టిగోచరు లగుటచేత నుపన్యాసారంభసమయమునం దాతని మనస్సున కీయుపమానము తోఁచి యుండవచ్చును.

"వినుఁడు కర్షకుఁడొకఁడు విత్తనమును చల్లుచుఁ బోయెను. ఆవిత్తనములలోఁగొన్ని కాళ్ళత్రొక్కుడులచేత గట్టిపడిన దారులలో పడగా, పక్షులువచ్చి యేఱుకొని వానిని భక్షించిపోయెను. కొన్ని మన్నంతగా లేనిరాతినేలమీఁదఁబడెను. అవివెంటనే మొలకలెత్తెను గాని సూర్యుఁడు వేఁడియెండలు కాయఁగా నడుగున లోఁతుగా వేరు దిగకపోవుటచేత నల్పకాలములోనే యెండిపోయెను. కొన్నిగింజలు ముండ్లచెట్లలోఁ బడెను. ముండ్లచెట్లుక్రమ్ముకొని వానిని తలయెత్తనీయకపోవుటచేత నవి నిష్ఫలములయ్యెను. కొన్ని మంచినేలనఁబడెను; అవిమాత్రమే విస్తారముగా పంట నిచ్చెను."

అతఁడప్పుడు జనుల కింకొకయుపమానము చెప్పెను:—
"ఈశ్వరరాజ్యము తన పొలములో మంచిగోదుమలను జల్లుకొన్న మనుజునివంటిది. ఆతని శత్రువు రాత్రివేళ వచ్చి యాగోదుమలలో కలుపుగింజలు చల్లిపోయెను. అందుచేత గోదుమలు పెరుగ నారంభించినప్పుడు గోదుమ మొక్కలలోఁ గలిసి కలుపు మొక్కలనేకములు బైలుదేఱెను. అది చూచి పనివాండ్రుపోయి క్షేత్రస్వామితోఁ జెప్పి 'యీకలుపు మొక్కలు పెఱికివేయవలెనా' యని యడిగిరి. 'కలుపు మొక్కలను పెఱుకునప్పుడు గోదుమ మొక్కలు కూడ పెల్లగిల్లును గాన, అట్లుచేయక కోఁతకాలము వచ్చువఱకును రెంటినిగూడఁ బెరుగనిండు. అప్పుడు మనము గోదుమలనుండి కలుపును విడఁదీసి కాల్చివేయుదము' అని యజమానుఁడు చెప్పెను.'

ఇప్పుడు జీసస జనులకుఁ దెలిపినమత మొకకథ యిదిః—
“ఈశ్వరరాజ్యము విత్తన లన్నిటిలోను మిక్కిలి చిన్నదైన, మష్టర్గింజ
వంటిది. అయినను పెరిగినప్పు డది మహావృక్ష మగునుగాన పక్షులు
వచ్చి దానికొమ్మలమీఁద గూండ్లు కట్టుకొనును.”

అతఁ డిట్టివే యింకను కథ లనేకములు చెప్పెను. ఇట్టియుప
మానములను గౌతమబుద్ధుఁడు జనుల కుపదేశించినట్లు బౌద్ధమత
గ్రంథములలోఁ బెక్కులు వ్రాయంపఁబడి యున్నవి. ఆ కాలమునం
దా దేశమునకు వచ్చిన యెస్సీనులు బౌద్ధమతసిద్ధాంతములను గొంతవఱ
కవలంబించి యుండిరి; ఆమూలమున జీస స్సిట్టికథలను పసి నీతు
లను జనులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేయుట కిట్టి
యుపమానము లత్యంతోపయుక్తములని యెంచి కథలమూలమున
ధర్మోపదేశములు చేయుచు వచ్చెననియు, కొందఱు తలఁచు
చున్నారు. అవి యెట్టివయినను జీసస్ చెప్పిన యీయమూల్యము
లయిన యుపమానములయొక్క ఫలితార్థమును జనులు చక్కఁగా
గ్రహించినట్లు కనఁబడదు. అతనిశిష్యులుసహితము కొందఱు వాని
తాత్పర్యమును గ్రహింపనేరక ప్రసంగము ముగిసినతరువాత నాతని
వద్దకుఁబోయి యిట్టి కథల నేల చెప్పితివనియు వానిభావ మేమనియు
నడిగిరి. జనులమనస్సులలో నీశ్వరరాజ్యమునుగూర్చిన సత్యములు
సుస్థిరముగ లగ్నము లగునట్లు చేయుటకయి యుపమానరూపమున
నుపదేశించితి నని చెప్పి, “కర్షకుఁ డనఁగా ధర్మబీజములను జనుల
హృదయక్షేత్రములలో వెదఁజల్లు బైలుదేఱువాఁడు. కొందఱిహృదయము
లింద్రియలోలత్వమార్గము లంత కఠినముగా నుండును. ధర్మోపదేశ
మును బుట్టి యుల్లాసముగ లక్కడఁ బడునుగాని వేరు నాటుకొనక
ముందే పక్షులు ప్రియపడి వాని దినివేయును,

కొందఱిమనస్సులు చెడ్డవి కాకపోయినను రాతినేలలవలె దుర్బలము లును నిస్సారములునయి గంభీరములు కాక యుండును. అట్టివారు సత్యమును సంతోషపూర్వకముగా స్వీకరించి యిప్పటికి దాని ననుస రింప నిశ్చయించుకొందురుగాని ధైర్యమును సహనశక్తియు లేనివా రగుటచేత వారి యుత్తమసంకల్పము లన్నియు నల్పకాలములోనే రూపుమాసిపోవును. తోటలలో ముండ్లును బొదలు నుండునట్లు కొందఱిమనస్సులు ప్రాపంచిక చింతలతోను కాంక్షలతోను నిండి యుండును. సత్యవచనాంకురము లచ్చట నాటుకొని కొంతకాలము వర్ధిల్లునుగాని పనికిమాలినకంటకములు మఱింత వేగముగాఁ బెఱిగి క్రమ్ముకొని యందు సత్ఫలములు కలుగకుండఁ జేయును. అయినను గొన్ని మంచిబీజము లెల్లప్పుడును విశ్వాసము గలసుదృఢము లయిన శుద్ధహృదయములలోఁ బడి యెవ్వరుగాఁ బెరిగి శాంతిసంతోషఫలముల నమితముగా నిచ్చును." అని వివరించి తెలిపెను. జీసస్స్వామిని దన్ననుసరించువారు సంఖ్య కధికముగా నుండవలెనని కోరక తాను జేసెడియుపదేశములను నిశ్చలబుద్ధితో నమ్మి యనుసరించువారు కొందఱైనను జాలుననని యెంచి యిందుఁ గడపటఁ జెప్పఁబడిన వారిరీతి వారిని జేర్చి వారిమూలమున లోకమున కమేయోపకార మును జేయఁ దలపోయి యుండెను.

అకాలమునందు జను లందఱును మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహా రము చేసి దేశమునంతను మంచివారిపాలు చేయునని నమ్మి యుండిరి. దేశములో ఘోరయుద్ధము జరిగెడుపక్షమున చెడ్డవారుమాత్రమే కాక మంచివారునహితము మడియక మానరని యతఁడు నిశ్చయ ముగా నెఱుఁగును. అందుచేత నతఁ డది మనస్సులో నుంచుకొని గోదుమమొక్కలను కొన్నిటినైనఁ బెల్లగింపకుండఁ గలుపుమొక్కల

నన్నిటిని బూర్ణముగాఁ దీసివేయుట సాధ్యము కాదని యుపమానము చెప్పి, దుష్టు లందఱు నొక్కసారిగా సర్వదండనను బొందఁజాల రనియు, అందుచేత శిష్టు లయినవారు లోకములో సర్వమును దమ యిష్టానుసారముగానే నడచు నని యెప్పుడును భావింపఁగూడ దనియు, దుష్టులు కొంతకాలము వర్ధిల్లుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నను తొందర పడక తమ కర్మాము లయినఫలములను బొందుటకయి కాలిమితో యుక్తకాలము వచ్చువఱకును వేచి యుండవలె ననియు, జనులకుఁ జూపుట కయి యీ రెండవకథను జీసస్స్వామి చెప్పెను.

ఈశ్వరరాజ్య మంతయు లోకములో నొక్కపెట్టున వ్యాపించి యెల్లవారికి నొక్కసారిగా సత్ఫలములు కలుగునని యెదురుచూచు చున్నజనులభ్రమను నివారణము చేసి, అతిసూక్ష్మ మైనవటబీజము మొలకయెత్తి క్రమక్రమముగా వృద్ధి నొంది మహావృక్ష మయి యసంఖ్యము లయినపక్షుల కాశ్రయ మగునట్లే యీశ్వరరాజ్యము సహిత మల్పారంభముసే కల దయి దినదినక్రమమున లోకములో వ్యాపించి కడపట బహుజనానందదాయకము కావలెనని చూపుట కయి యతఁడీ మూడవకథను జెప్పెను. ఐహికరాజ్యమును సంపాదించి యానందింపవలెనని జనులమానసములు సదా బాహ్యసౌఖ్యముల మీఁదికి బరుగిడుచుండఁగా, జీసస్ వారిహృదయములను మెల్ల మెల్లఁగా బాహ్యసుఖచింతలనుండి విముఖులను గాఁజేసి శుద్ధపఱిచి యాత్మానందమువంకఁ ద్రిప్పి యాంతరసౌఖ్యములకొఱకు కున్ముఖము లనుగాఁ జేసి యీశ్వరరాజ్యమును వారిహృదయములలోనే స్థాపింపఁ జూచు చుండెను. ప్రవాహమూలము కలుషముగా నున్నపక్షమున దానినుండి పాఱు జలమును కలుషమయినదిగానే యుండును. ప్రజల మనస్సులు నిర్మలములుగా నున్నప్పుడు మాత్రమే వారకార్యములు

యోగ్యములుగా నుండు నని యెఱిఁగిన వాఁడయి జీసస్స్వాదును జనులహృదయములను పరిశుద్ధపఱచి యుంచుండి సచ్చింతలు ప్రవహించునట్లు చేయుటవలననే వారిస్థితిని వర్తనమును బాగుచేయవలె నని సర్వవిధముల బాటుపడఁ జొచ్చెను.

తనయుద్దేశములు ప్రియశిష్యులకుఁ దక్క సర్వజనులకును సుగ్రాహ్యములు కాకుండ గుప్తములు చేయవలె నన్న యుద్దేశ్యములతో జీసస్ కథలమూలమున నుపదేశించుచు వచ్చెనని యిప్పటి గుప్త విద్యాభిమానులు కొందఱు చెప్పుచున్నారు గాని వారి మాటలు ధీమంతు లంగీకరింపఁబడఁదగినవి కావు. నూతనమతమును స్థాపించి దానిని లోకమునం దంతటను వ్యాపింపఁ జేయుట కయి యహర్నిశము బాటుపడుచుండిన మహాపురుషుఁడు స్వమతసిద్ధాంతము లెవ్వరికిని బోధపడకుండునట్లు బుద్ధిపూర్వకముగా మఱుఁగు పఱుచు నని చెప్పుటకంటె విరుద్ధాంశ మింకొకటియుండదు. ఆకాలమునం దాతని యుపదేశములను వినవచ్చెడి వారు ప్రాయికముగా విద్యాగంధము లేని ముగ్ధమానవులు. బాలప్రాయు లయినయట్టివారికి కథలు రుచించునట్లు ధర్మకథనములు రుచింపకపోవుటచేతను, చెవులకింపుగా నుండెడు కథలమూలమున ధర్మముల నుపదేశించు నప్పుడవి వారి మనస్సులలో శిలాక్షరముల వలె నాటుకొనుట స్వభావ మగుటచేతను, అతఁ డట్టి యుపమానములను దఱుచుగా జెప్పి యుండునుగాని యిప్పటి బుద్ధిమంతు లూహించునట్లు వేఱు కారణములచేత నయియుండదు. నిత్యమును జీసస్సు యొక్క ప్రసంగములు వినవచ్చువారు చేఁపలను బట్టుకొనుచు టైబీరియా సరస్తీరమునందు వాసముచేయు జెస్తలును వారివంటి యితరసామాన్యమానవులునుగాని; పండితులు గారు. జనుల నుండి తాము గయికొన్న వృత్తిపన్నుల యొక్కయు సుంకముల

రొక్కము మొత్తములను లెక్క వ్రాయ నేర్చిన దొరతనము వారి సుంకరులును క్రయవిక్రయములు చేయు చిల్లరవస్తువులను పద్దులు వ్రాసికొనఁ జాలిన యంగడివాండ్రును వారిలో మహావిద్వాంసులు. వారి బుద్ధిబలమును వారికిఁ గల విద్యాబలము ననుసరించియే యుండెను. ఎల్లవారికిని దయ్యములమీఁదను భూతములమీఁదను [illegible] విశ్వాసము కలదు. మూఢు లయినను వారు కపట మెఱుఁగని నిర్మల మానసులు; వారి సాధుస్వభావము లెవ్వనికిని [illegible] లయి యుండెను. ఆకాలమునందు ద్విత్రి శిష్యబృందముతోఁ గలిసి జీసస్ సదా బయలఁ వసించి ప్రొద్దుపుచ్చుచు, స్వేచ్ఛావిహారము సల్పు చుండును. ఒకప్పుడు నావపై నెక్కి యొడ్డునఁ [illegible] మనుజు లకు ధర్మోపన్యాసములు చేయును; ఒకప్పుడు చేరువ కొండమీఁది కెక్కి వెంటఁబడువారికి స్వమతోపదేశము చేయును. [illegible] వినయధర్మమును ధర్మముగాను ధర్మము ధర్మముగాను [illegible] దుష్పాండిత్యముచేత దూషితము లయిన విపరీతవ్యాఖ్యానములు కాకపోవుటచేత వా రాతఁ డుపదేశించు సువ్యక్తము లయిన సత్యముల నెల్లను పరమాదరముతో స్వీకరించుచుండిరి. ఒకానొకప్పు డొక్కొక్కరి మనస్సులలో నాతని యుపదేశములయం దించుక సందేహము కలిగినను అడిగిన ప్రశ్నకు మందహాసము చేసి దయారసము చల్లు చల్లని చూపులతో జీస స్సదో యుత్తరము చెప్పఁగానే వారిమనస్సు లంతటితో సమాధానపడి సంతృప్తి నొందుచుండును. అమాయికు లయిన యాజనులు తమకు శీఘ్రకాలములోనే యీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు ననియు, ప్రపంచమునకేలిక లయి తాము ధన్యుల మగుదు మనియు, నమ్మియుండిరి. జీసస్ వారి కుపదేశించిన దానిలో — "బీద లగువారు ధన్యులు;

వారిదే స్వర్గరాజ్యము. దుఃఖపడువారు ధన్యులు; వారు దుఃఖోప
శాంతిఁ బొందుదురు. నమ్రులయినవారు ధన్యులు; వారు భూమి
కధికారు లగుదురు; ధర్మమునం దాఁకలి గొని దప్పి గొనువారు
ధన్యులు; వారు సంపూర్ణమనోరథు లగుదురు. దయాళు లైనవారు
ధన్యులు; వారు దయ చూపఁబడుదురు. హృదయశుద్ధి గలవారు
ధన్యులు; వారీశ్వరుని దర్శింతురు. సంధిచేయువారు ధన్యులు; వారు
దేవుని బిడ్డ లని చెప్పఁబడుదురు. ధర్మముకొఱకు బాధలు సహించు
వారు ధన్యులు; స్వర్గ రాజ్యము వారిది." — ఇత్యాది వాక్యము లనే
కము లుండెను.

ఇట్లు బీదతనమును భూషించుచు ప్రాపంచిక సుఖములను
దూషించుచు వైరాగ్యోపదేశము చేయుట పూర్వకాలమునం దుష్ణ
దేశములలో వాసము చేయు మతాచార్యులకుఁ గొంతవఱ
కాచార మయి యుండెను. చలిదేశములలో వలె మంచి గృహములు
వస్త్రములు మొదలయినవి యుష్ణదేశములోని జనులకంతగా నావ
శ్యకములు కావు. అక్కడ దిగంబరు లయి బయట వసించుచు జనులు
కష్టపడక కాలము గడపవచ్చును. అట్టివారిదృష్టికి మంచిబట్టలు ధరిం
చుటయు మంచియిండ్లయందు వసించుటయు భోగములుగాఁ దోఁచుట
వింతకాదు. ధనవస్త్రవాహనాదులమీఁది యతికాంక్షవలననే సాధార
ణముగా జను లకార్యకరణమునకు లోఁబడుచు సంతత మీశ్వరునికి
దూరముగాఁ దొలఁగుచు వచ్చుట నిత్యమును జూచుచుండు మతా
చార్యులు ధనాదిబంధములే పాపహేతువు లని భావించి యీశ్వర
రాజ్యమును బొందుటకు ధనాదిబంధవిమోచనమే ప్రధాన మని
వైరాగ్యోపదేశము చేయుటయు నాకాలమునందు స్వభావవిరుద్ధము
కాదు. జనులలో జ్ఞానుల మనుకొనువారు తమలో పశుపక్ష్యాదులకు

సహితము కష్టపడ నక్కఱలేక చిత్రవర్ణముల నీశ్వరుఁడు ప్రసాదించి యుండఁగా నానిమిత్తము మనుష్యుఁ డేల కష్టపడవలెనని తలఁచుచుండిరి. ఇట్టి యూహాలచేతనే యుష్ణదేశములలో శీతలప్రదేశములకంటె విరక్తి మార్గ మవలంబించిన సన్యాసులసంఖ్య యిప్పటికి నధికముగా నున్నది. ఇట్టియూహాలు సోమరితనమువలన నుదరపోషణార్థమై కలుగక పారమార్థచింతచేతనే కలిగెను పక్షమున నీయస్వాభావికవర్తనమువలనను లోకమునకుఁ గొంతలాభము కలుగవచ్చును. కేవలసంసారపరిత్యాగమును బోధింపక పోయినను ధనత్యాగమును జీసస్ తన శిష్యులకుఁ బలుమా రుపదేశించుచు వచ్చెను. ఆతని యుపదేశములోని కొన్ని వాక్యములు వినుఁడు :—"చిమ్మటలును త్రుప్పును తినునట్టియు దొంగలు పగులఁగొట్టి దొంగిలించునట్టియు భూమిమీఁది మీధనమును కూడఁబెట్టుకొనకుఁడు. మీధన మెక్కడ నుండునో మీమనస్సుకూడ నక్కడనే యుండును. ఏమనుష్యుఁడును ఏకకాలమునం దిద్దఱుప్రభువులను గొలువ లేఁడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని స్నేహించును; లేదా, యొకరిని బహూకరించి రెండవవానిని నిరాకరించును. మీరు దేవునిని ధనదేవతనుగూడ సేవింపలేరు. కాఁబట్టి యేమి తినవలెనో యేమి త్రాగవలెనో యని మీజీవనము నిమిత్తముగాని, యేమిధరింపవలెనో యని మీశరీరము నిమిత్తముగాని యాలోచన చేయువలదని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. మీజీవన మాహారముకంటెను మీశరీరము వస్త్రములకంటెను మేలయినవి కావా? గాలిలోని పక్షులను జూడుఁడు.—అవి విత్తనములుచల్లవు; కోఁతకోయవు; కొట్లలో నిలువ చేసికోవు; అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారమును బ్రసాదించుచున్నాఁడు. మీరువానికంటె మిక్కిలి యధికులు కారా? మీలో నెవ్వఁడు వస్తుకాంతి వహించి తన యౌన్నత్యమున

కింకొకమూర చేరఁగలఁడు! వస్త్రములనిమిత్త మేల కాంక్షవహించె
దరు! పొలములో గడ్డిపూఁదీఁగె లెట్లు పెరుగుచున్నవో చూడుఁడు:—
అవి పనిచేయవు; నూలువడకవు; అయినను సొలిమోను ప్రభువంతటి
వాఁడును తనమహావైభవదశలో సహితము లంకారములో వానిలో
నొకదానినైనఁ బోలియుండఁడని చెప్పుచున్నాను. ఓవిశ్వాసహీను
లారా! నేఁడుండి రేపు పొయిలోఁబడెడు పొలములోని గడ్డి కీశ్వరుఁ
డిట్టి యలంకారమును దయచేయునప్పుడు మీకంతకంటె నధికముగా
దయచేయఁడా! కాఁబట్టి మే మేమి తినవలెను, మే మేమి త్రాగవలెను,
మే మేమిధరించుకోవలె నన్న చింతను బెట్టుకోఁబోకుఁడు. ఇవి యన్నియు
మీకుఁ గావలె నని మీపరలోకపిత యెఱుఁగును. కాఁబట్టి మీరు
మొట్టమొదట నీశ్వరరాజ్యమును తద్ధార్మికత్వమును బొందఁ బ్రయ
త్నింపుఁడు; ఈసమస్తపదార్థములును దయచేతనే మీకుఁ జేర్పఁ
బడును. కాఁబట్టి రేపటిదినమునుగూర్చి యాలోచన చేయకుఁడు.
రేపటిదినము తానే యావస్తువుల నిమిత్త మాలోచన చేయును."

జీసస్సుయొక్క యిట్టివాక్యము లప్పటివారియొక్క మనస్సు
లలో నూతనోత్సాహమును బుట్టించిన వనుటకు సందేహములేదు.
సంతుష్టమానసు లయిన యాజకులు సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ము
కొని యైహికచింత లనర్థదాయకము లని భావించియుండిరి. ఐహిక
వ్యవహారము లన్నిటిలోను ధర్మమును మీఱక యీశ్వరప్రీతికర
ముగా నడుచుచు లోకమునకు మేలుచేయుచుండుట యుత్తమధర్మ
మగును గాని సంసారమును బొత్తిగావిడిచెడి విరక్తి యంతగా శ్లాఘ్య
మయినదికాదు. ఇట్టి యస్వాభావిక మయిన యీవిరక్తిమార్గోప
దేశము యీదేశమునందు సిథిలతను శోభిల్ల జేసి ధర్మదేవతను నిద్ర
పుచ్చి యిహలోకజీవనమును నిస్సారము చేసినది.

జీసస్ సంసారత్యాగమును విధింపకపోయినను ధనత్యాగమును బలుమాఱు శిష్యుల కుపదేశించుచు వచ్చెను. అతఁ డొకపర్యాయము "మీకున్నదంతయు విక్రయించి దానము చేసి, మీకు నిశ్చయముగా రానున్న పరలోకధనమునిమిత్త మెన్నటికిని ప్రాఁతగిలని సంచులను సిద్ధము చేసికొనుఁడు" అని బోధించెను. అతఁ డింకొకసారి "ఈశ్వరరాజ్యము ధననిక్షేపము గలతోఁటవంటిది. దానిని కనుఁగొన్నవాఁడు తత్క్షణమే సంతోషపూర్వకముగాఁ బోయి తన కున్నది సర్వమును విక్రయించి యాపొలమును గొనును" అని బోధించెను. అతఁడు మఱియొకసారి. "ఈశ్వరరాజ్యము కావలసినవాఁ డీలోకములోఁ దనకున్న వస్తువు నిచ్చివేసి దానిని గొనవలెను. ఈపరివర్తనమువలన లాభము పొందినవాఁడే యుకును" అని బోధించెను. అంతేకాక యారంభదశయందు జీసస్ తనశిష్యపదమును బొందుటకు బోసిరియొద్దఁ గలసొత్తెల్ల విక్రయించి యాసొమ్ము బీదల కిచ్చుట ప్రథమ నిబంధనముగా నేర్పఱచెను. అట్లు చేయ వెనుకతీసినవారు శిష్యులుగా నంగీకరింపఁబడలేదు. అయినను దరువాత జీసస్సానిర్బంధము నంతగా పాటించలేదుగాని "ధనవంతున కీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకంటె సూదిబెజ్జములోనుండి దూరుట సులభము" అని యీ నీతివాక్యములు కడవఱకును బోధించుచునే వచ్చెను. మనష్యదౌష్ట్యమును నీతిరాహిత్యమును తఱుచుగా నతిమాత్రవిషయసుఖానుభవమువలనను స్వప్రయోజన పరత్వమువలనను గలుగుచు వచ్చుటచే వానికి మూలమైన ధనము నతఁడెల్లు దూషించి యుండును. ఎట్లయినను జీసస్ యొక్క యిట్టిబోధనవలన నాతని శిష్యు లింద్రియసుఖవిముఖు లయి యాధ్యాత్మికానంద సంపాదనోన్ముఖు లయి నిరంతరకృషి చేయుటచేత నాకాలమునందు లోకమున కమితమయినలాభము కలిగినది.

ఆఱవ ప్రకరణము.

శిష్యసంగ్రహమును, పర్వతముమీఁది ధర్మోపన్యాసమును.

వెనుకటిప్రకరణములయందుఁ జెప్పఁబడినట్లు మూఁకమూఁక
లుగా వచ్చి జీసస్ చేయుప్రసంగములను విని యప్పటి కానందించి
పోవువారు మితిమీఱి యుండినను నిశ్చలమనస్కులయి కష్టసుఖముల
యందు విడువక యాతని ననుసరించువారు వారిలో నెంద ఱుందురో
యని సందేహింపవలసి యుండెను. ఆతని నూతనమతమును వ్యాపింపఁ
జేయుట కయి యిష్టమును సామర్థ్యమును గలవారు వారిలోఁ గొందఱె
యుందు రనుటకు సందేహములేదు. ఒకధీమంతుఁడు లోకములో
నేదేని నూతనమతస్థాపనముచేయ నుద్దేశించినప్పు డాకార్యభారమును
గొంతవఱకుఁ బైని వేసికొని తోడ్పడి యాతనితోడి కష్టనిష్ఠురముల
నోర్చి నిర్వహింపఁ గృతనిశ్చయులయి కంకణము కట్టుకొన్న సమర్థులు
కొందఱైన నుండక కార్యసాఫల్య మగుట దుర్ఘటముగదా! ఏకా
ర్యమునందును కష్టములు రానంతకాల మెల్లవారు నుత్సాహవంతులు
గాను గార్యసాధకులుగానే కనబడుదురు. ఇంచుకకష్టము లారంభము
కాఁగానే యాయుత్సాహప్రవాహ మంతయు నింకిపోఁగా మొదలింటి
వాక్శూరు లనేకు లడుగంటఁగా వారిలో మిక్కిలి కొందఱుమాత్రమే
దృఢచిత్తులయి నిలుతురు. అట్టిదృఢమనస్కులను గొందఱిని ముఖ్య
శిష్యులఁగా నేర్పఱుచుకొనుట యిప్పుడు జీసస్సునకుఁ బ్రథమకర్త
వ్యము. ఈవఱకుఁ జేరినశిష్యులలో విశేషభాగము తమతమవ్యాపార
ములను జేసికొనుచు నతఁడు తమగ్రామసమీపప్రదేశములకు వచ్చి
ప్రసంగించినప్పుడు పోయివినుచుఁ దమసంశయములను నివారణ చేసి

కొనుచు నతఁడు పొరుగ్రామములకుఁ బోఁగానే తామును దమ యిండ్లకుం బోవుచుండురు. అటువంటివారు గాక యితరవ్యాపారముల నన్నిటిని విడిచి సదా యతనితోనుండి మతస్థాపనము నిమిత్తము పనిచేయు కార్యకర్తలు కొందరు కావలసివచ్చిరి. అందుచే నతఁడు తన శిష్యబృందములోనుండి యటువంటివారిని పండ్రెండుగురను బ్రియ శిష్యులనఁగా నేర్చికొనెను.

అట్లేర్పఱుచుకొనిన పండ్రెండుగురిలో 'సిమన్' అను నామాంతరము గల 'పీటరు' ననువాఁడును, 'ఆండ్రూ' యనువాఁడును, జోనస్ యొక్క కుమారులు. జీసస్ వీరియింటనే చిరకాలము వాసము చేసెను. పీటరున కత్తయు భార్యయు బిడ్డలు బిడ్డలు నుండిరి. ఆండ్రూ కొంత కాలము స్నానికుఁడైన జానునకు శిష్యుఁడుగా నుండెనఁట. ఈ యిరువురును జీసస్సునకు శిష్యులుగా నున్న కాలములో సహితము తమ చేఁపల వ్యాపారమును మానలేదు. వీరిద్దఱును జీసస్సునం దధిక భక్తివిశ్వాసములు కలవారు. ఈకుటుంబముమాత్రమే కాక 'జెబిడీ' యనువాని కుటుంబము కూడ జీసస్సునెడల సత్యంతాదరము కలది. జెబిడీకి 'జేమ్సు' అనియు, 'జాన్' అనియు నిద్దఱుకొడుకులు గలరు. వీరిలో కనిష్ఠుఁడైన జాన్ జీసస్సునకు ప్రియశిష్యుఁడై తరువాత మిక్కిలి ప్రసిద్ధి చెందెను. వీరితల్లి యైన 'సలోమీ' కూడ జీసస్సునం దధికానురాగము కలదై యాతని మరణపర్యంతము నాతని విడువక వెంబడించెను. జీసస్ యొక్క యితరశిష్యులు ఫిలిప్, బర్తొలోమస్, థామస్, లెబ్బాస్, మాథ్యూ, సిమన్, జూడస్, జేమ్సు. వీరిలో కడపటి యతఁడైన జేమ్సు జీసస్సునకు పినతల్లి యైన మేరీకుమారుఁడు. జేమ్సునకు జేక బనియు నామాంతరము గలదు. ఇట్లేర్పఱుకొన్న పన్నిద్దఱిలో జీసస్సుం దఱిని మంచివారినే యేర్పఱుచుకొనెను గాని యొక్క 'జూడస్'

విషయములో మాత్రము భ్రమపడెను. [illegible] లయియున్నను ధీమంతులకు సహిత మొకానొకప్పుడు ప్రమాదము సంభవించును. జూడస్ పయికి మంచివాఁడుగా కనఁబడినను స్వభావముచేత దుష్టుఁడు. ఇతఁడు గురుద్రోహియయి కడపటఁ దనగురువును శత్రువుల కొప్పగించెను. ఇతఁ డొక్కఁడు తక్క జీసస్ శిష్యులందఱును గాలిలీదేశస్థులు. ఇతఁడుమాత్రము విదేశస్థుఁ డయి యిస్కారియుత్ గ్రామస్థుఁడు. ఇట్లు ప్రథమమున నేరుకొన్న ద్వాదశశిష్యులను సామాన్యస్థితియందుండినవారే కాని వీరిలో నొక్కఁడును మహాకులీనుఁడును ధనసంపన్నుఁడును విద్వాంసుఁడును లేఁడు. వీరిలోఁ బలువురు చేఁపలవాండ్రు, ఒక్క మాథ్యూమాత్రము సుంకరి. ఈశ్వరకార్యమునందు నియోగింపఁబడినందున వీరు ప్రసిద్ధముగాను '[illegible]' అని వ్యవహరింపఁబడిరి.

ఇట్లు దేవదూతలని నూతనబిరుదాంకముల నందిన యీపన్నిద్దఱును వ్యాపారములను విడిచి తమ స్వాములఁ జేరిరి. ముందీ నూతనమతముయొక్క యభివృద్ధియంతయు వీరి ధైర్యవిశ్వాస సామర్థ్యముల మీఁద నాధారపడి యుండును. వీ రీశ్వరకార్యమునం దత్యంతభక్తి విశ్వాసములు కలవారయి ధైర్యసాహసములతోఁ బనిచేసిరా సర్వమును విజయము నొందును. ధర్మభీరు లయి కష్టములు వచ్చినప్పు డీశ్వరకార్యమునందు నిరుత్సాహు లయి వెనుకతీసిరా సర్వమును భగ్నమయి విజయము దవ్వగును. కావున జీసస్ స్వామి తన కొకవేళ నపాయము సంభవించినను తాను పూనిన కార్యభారమును పైని వేసికొని నిర్వహింప సమర్థులనుగాను దేవకార్యమునందు బద్ధకంకణులనుగాను వీరిని దిద్దవలెను. అన్నివైపులను బ్రతిపక్షులుగా బైలువెడలుచున్న శత్రువు లెప్పుడో తనప్రాణముల కెగ్గు తలఁపక మాన

రని యతఁడు ముందుగానే కనిపెట్టెను. అటువంటి వైపరీత్యమే సంభ
వించినయెడలఁ దాను బోధించెడి దివ్యోక్తు పరమాదరముతో విని,
యామోదించుచున్నవారిలో నధికసంఖ్యాకులు ఫారిసీలకు విధేయు
లయి యాక్రొత్తపంథ విడిచి పూర్వపువారికే వెనుక మరలుదురనియు
నాతఁ డెఱుఁగును. రాతినేలను మొలచిన బీజాంకురముల వలెనే
చిరకాలాచారముచే చట్టుపడియున్న వారి హృదయక్షేత్రములయం
దంకురించిన నూతనసద్ధర్మబీజములును నించుక కష్టము వచ్చినప్పుడు
సంతతబోధామృతధారావర్షము లేనిపక్షమున నల్పకాలములోనే
యావు మాయునని యాతని యెన్నిక. అందుచేత నాతఁడు తనసిద్ధాం
తములు మొలకలోనే నశింపక తలయెత్తి వృద్ధినొంది లోకమున
వ్యాపించి భావికాలమునం దనంతఫలములను గలిగించునట్లు చేయుట
కయి, యెన్ని యంతరాయములు వచ్చినను నెట్టికష్టములు ప్రాపించి
నను చలింపక యచలములవలె నిలువఁగలుగునట్లుగా ధైర్యము చెప్పి
కొందఱినైనను దిద్ది తీర్పవలెనని నిశ్చయము చేసికొనెను. ఈ యుద్దే
శముతోనే యతఁడు తనశిష్యబృందములోనుండి దృఢచిత్తులుగాఁ గనఁ
బడినవారిని పన్నిరువురఁ జేకొని యాంతరంగికులఁగా నంగీకరించి
వారిని సదా తన సన్నిధియం దుంచుకొనెను. జనుల విషయమునఁ
దాను నడపవలసినకృత్యమును మఱవక వారికి సామాన్యముగాఁ జేయ
వలసిన మేలు నతఁ డణుమాత్రమును మానక యుపదేశాదుల మూల
మునఁ జేయుచుండినను, తన యనంతరమునఁ గూడ దా నారంభించిన
మహాకార్యమును సాగించుటకయి యీ యాప్తశిష్యుల నర్హతము
లనుగాఁ జేయుటకయి యధికశ్రద్ధ వహించి మఱింత పాటుపడఁ
జొచ్చెను. తన జీవితకాలములోనే దేశము మీఁదఁ బోయి ప్రసం
గములు చేసి స్వతంత్రముగా మతవ్యాపనము చేయ నారంభింపఁ

కుశలులనుగా వారిని జేయవలె నన్న యభిలాషతో జీసస్ వారితోం
దా నొంటిగా నున్నప్పుడును వారికి తన సిద్ధాంతములను వేఱుగాఁ
బోధించి మనస్సున నాటించు చుండెను. మఱియుఁ గొన్ని సమయము
లయం దతఁడు వారి నరణ్యములోనికిఁ గొనిపోయి నిర్మానుష్యము
లయిన యేకాంతస్థలములయందును వారికి సావకాశముగాఁ బోధింపఁ
జొచ్చెను. అట్టి సమయములయం దతఁడు శిష్యులను తన చుట్టును
గూరుచుండఁ బెట్టుకొని యొక్కొక్క ధర్మప్రవచనమును గూర్చి మాత్రమే
కాక లోకములో వారికిఁ గలుగఁబోవు కష్టములను గూర్చియు కష్ట
కాలములయందు ధైర్యముతో వారు వర్తింపవలసిన మార్గములను
గూర్చియు వారి కనేకవిధముల బోధించి యుండును. ముందుగా నన్య
స్థలములలో నారంభింపక స్వగ్రామములకును పల్లెలకును మాత్రము
పోయి స్వజనమున కీశ్వరరాజ్యము సమీపించిన దని బోధింపవలసిన
దనియు, పగలుకంటె నంధకారములో వినుదు రనియు, పూర్వ
ప్రవక్తలు చెప్పియున్నట్లుగా దేశము బాగుపడవలసిన సమయ
మాసన్న మయిన దని ఘోషింపవలసిన దనియు, వారి కతఁడు
ప్రథమకర్తవ్యము నుపదేశించి, మతవ్యాపనమును స్వధర్మముగాఁ
జేకొనక వృత్తిగాఁ గైకొని దానిని ధనార్జనమార్గముగాఁ జేసికొన్న
పక్షమున నచిరకాలములోనే మతము హేయస్థితికి రాక మాన దని
యెఱిఁగినవాఁ డయినందున ఖండితముగా వారి కతఁడు ప్రయాణ
ములలో స్వోదరపోషణార్థమయి వస్తుసంగ్రహణము చేయవల దనియు,
నితరులకుఁ జేసిన సాయమున కయి వారివలన నేమియుఁ బారితోషి
కముగా నంగీకరింపఁ గూడదనియు, బుద్ధులు చెప్పెను. ధనాపేక్ష
లేక వారు తా నుపదేశించినట్లు కేవల పారమార్థికబుద్ధితోనే ధర్మ
ప్రకటనము చేయువా రయిరేని, జనులే వారి నాదరించి స్వగృహ

ములకుఁ గొనిపోయి యన్నపానాదులు సమకూర్చి యాదరింపక మాన
రనియు, సంఘముచే వారు కష్టములపాలు కావలసిన యావశ్యక ముండ
దనియు, అతఁ డెఱుఁగును; కేవలపరార్థపరాయణులు గాక ధనాశా
పరులయి స్వార్థపరత్వము నించుక చూప నారంభించిన యుత్తర
క్షణముననే సత్యప్రవచనాగ్రేసరు లగుటచే వారికిఁ గలిగిన బల
మంతయు నొక్కసారిగా నశించు ననియు నతఁ డెఱుఁగును. వారి
కతఁ డుపదేశించిన యితర హితవాక్యములు కొన్ని యీక్రిందిగా
నుండెను.

ఎక్కడకుఁ బోయినను మీ రనువర్తనము గలవారు గాను
శాంతిసంపన్నులు గాను నుండవలెను. ధర్మబోధ చేయునప్పుడు
జనుల [illegible] శక్తిమూరఁ బోధింపవలెను; విననొల్లని పక్షమున నక్కడి
నుండి కాలి ధూళి దులిపివైచి మరొకచోటికిఁ బోవలెను. బోధింపవలసిన దొక్కటే
మీకర్తవ్యము కాని దాని ఫలము మీశక్తిలోనిది కాదు. జను లవి
నయము లయి మీ రుపదేశించెడి హితబోధ వినక పెడచెవిని బెట్టిన
పక్షమున వారే యీశ్వరున కుత్తరవాదు లయి యాఫలము ననుభ
వింపవలసినవా రగుదురు. పుణ్యపాపఫలముల నొసఁగవలసినవాఁ
డొక్కఁ డీశ్వరుఁడే. ఈశ్వరాధికారమును పైని వేసికొనుట మను
ష్యునకుఁ దగదు. వినని వారికి సహితము మేలునే కోరి వారికి సద్బుద్ధి నుద
యింపఁ జేయుట కయి యీశ్వరుని ప్రార్థింపవలయునే కాని యవిధే
యులని వారిని మనస్సులో సహితము ద్వేషింపను దూషింపను
రాదు.

ఇతరులకెవని నేకీడును జేయక యెవ్వరివిషయమునను పరుష
వాక్యము నోట రానీయక యెవ్వరికిని మనస్సులోను చెడుగుకోరక,
మంచినడవడులవలనను శుద్ధవర్తనము వలనను పరులను సిగ్గు పఱచి

వారిని కోపోద్రేకము నుండియు దుష్టత్వము నుండియు మరల్చ వలసిన దని నిశ్చయించి యేసు తన శిష్యులను క్రూరకష్టము లనుభవించు మనుష్యులకు ధర్మబోధ చేయఁ బంప నిశ్చయించుకొనెను. దీనినిబట్టి యాతనికి సత్యబలము నందును ధర్మబలము నందును ఎంత దృఢవిశ్వాస ముండెనో విస్పష్ట మగును. జనులను లోఁబఱచుకొను ధర్మమార్గమునకుఁ ద్రిప్పుటలో బోధనాశక్తిమున కంటె స్వీయసదనుష్ఠానమూలకోపదేశమునం దధికశక్తి కల దని యాతని నమ్మకము. శిష్యు లెంత జాగరూకులుగా నున్నను కష్టములు రాక మానవని యెఱిఁగినవాఁడయి మఱియు నాతఁడు వారి కిట్టి వాక్యములను గొన్నింటిని బోధించెను.

మిమ్ము తోడేళ్ళ లోనికి గొఱ్ఱెలను వలెఁ బంపుచున్నాను. మీరు మేకపిల్లలంత సాధువులుగా నుండుటయే కాక సర్పములంత జాగరూకులుగా కూడ నుండవలెను. సాధ్యమయినంతవఱకు అపాయమునుతప్పించుకొని దూరముగాతొలఁగుచు, మీయొద్దనున్న సౌభాగ్యతను గొప్పపఱచుకొనుటచే నెప్పుడును మీయెడల జనుల కసూయ పెరుగకుండునట్లు చేయవలెను. మీ రెంత జాగరూకులయి మసలుచున్నను దేశాచారములకు విరోధముగా ధర్మబోధ చేయుచుండుటనుబట్టి కొన్నిసమయములయందు మీరు ప్రభుత్వాధికారుల ధర్మస్థానముల కీడ్చుకొని పోఁబడి నిరోధము నొందవచ్చును. అటువంటి సమయముల యందు స్వరక్షణార్థముగా దండవిధాయకులయెద్ద మీరేమి చెప్పవలయునో దానిని మీకీశ్వరుఁడే యప్పుడు బోధించును. మీ సాధువాదములవలన మనసు కరఁగనివాఁడయి కఠినచిత్తముతో న్యాయాధికారి మిమ్ము విడిచిపెట్టక దండింపఁ దలఁకొన్నప్పుడు మీ కాతఁడు చేయఁగలిగిన దేమియుండును! మీ కతఁడు చేయఁ

కలిగిన గొప్ప యుపకృతియంతయు మిమ్ము వధించుటకంటె నెక్కువగా నుండ నేరదు. అతఁడు మీ దేహములకు భంగము కలిగింపఁ గలిగినను మీ యాత్మలను తాఁకలేఁడు; మీకుఁ బరలోకమునఁ గలుగనున్న నిత్యానందమునకు భంగము కలిగింపలేఁడు. శరీరమునకు మాత్రము హాని కలుగఁ జేయఁగలిగినదానినిగూర్చి మీరు భయపడఁ బోకుఁడు; నిత్యమయిన యాత్మకు హాని కలిగించెడుదానినిగూర్చి భయపడుఁడు.

ఆత్మకు హానిచేసెడి దనఁగా ధర్మపరిత్యాగ మని యాతని భావము. చావు మరణముకంటెను ధర్మభీరుత్వమున కెక్కుడు భయపడవలెనని యా యుపదేశముయొక్క పరమార్థము. ఇట్లు దిటవుగలిగి మఱియు, —

"మీరు బైలుదేఱి పోయి నేను మీకు చీఁకటిగడియలలో బోధించినదానిని పగటిపూట వెలుతురులో బహిరంగముగా బోధింపుఁడు. రహస్యస్థలములలో నానోటనుండి వినిన దానిని మీ రిండ్లనడి కప్పులమీఁదనుండి ఘోషింపుఁడు. మనుష్యుల యధికారమునకు భయపడఁబోకుఁడు. అల్పములైన పిచ్చుకల రక్షించెడి యీశ్వరుఁడు మీకు మార్గదర్శకుఁడును గాకపోఁడు. తమ దోషములనుజూపి ఖండించెడు సుజనులతో దుష్టజనులు కలహింతురు గనుక మీకాపదలును వచ్చును. మీకొప్పగించిన సత్యమే పోరాటమును పురికొల్పును ఖడ్గముగా నుండవలెను. తనకుఁ బ్రియమయిన సర్వమును తుదకు ప్రాణమును దానినిమిత్తము విడిచిపెట్ట నిష్టపడినంగాని మీలో నెవ్వఁడును మీ రిప్పుడు పంపఁబడనున్న దేవదౌత్యమున కర్హుఁడు కాఁజాలఁడు. అల్పప్రయోజనము నిమిత్తము యిట్టిపరిత్యాగములను మీరు చేయఁబోవుచుండలేదని దృఢముగా నమ్ముఁడు. నా శుభవార్త నంగీకరించుట కే న్యాయమునైనను మీరు ప్రబోధింపఁ గలిగినయెడల,

అహ్హృదయము తనకుఁ క్షేమపదముగా నన్ను ప్రతిగ్రహించుటయే. నన్నుఁ బ్రతిగ్రహించుటయే నన్నుఁ బంపిన యాయీశ్వరుని బ్రతిగ్రహించుట. మనుష్యులలో శాంతియు ననురాగమును వృద్ధిపొందించుట కయి మీరేది చేయఁగలిగినను, ఆచేసినది దప్పిగొన్న వారి కొకగిన్నెడు మంచినీళ్ళిచ్చుట మాత్రమే యైనను, దానిబహుమానము రాక యుండదు.

అని యిటువంటి ప్రోత్సాహ వాక్కులు పెక్కులు పలికెను. ఇట్లు పలుమాఱుబోధించి దృఢచిత్తులను జేసి కొంతకాలము జరగిన పిమ్మట నతఁడు తనశిష్యులను స్వతంత్రముగా ధర్మబోధ చేయుట కయి పంపి శోధింప నిశ్చయించుకొని, తనవలెనే ధర్మబోధయు రోగ నివారణమును జేయుటకయి స్వాతంత్ర్యమిచ్చి యిద్దఱిద్దఱిని బయిటఁ బంపఁజొచ్చెను.

ఇట్లెంతబోధించినను శిష్యు లెంతనిర్మలహృదయములై నను వారిలోవారి కీర్ష్యయు మనస్తాపమును బొత్తిగా కలుగకపోలేదు. ఈశిష్యబృందములో జీసస్సునకుఁ గొంద ఱధికాప్తులుగా నుండిరి. పీటరును, జెబిడీకొడుకు లయిన జేమ్సును జానును వారిలో ముఖ్యులు. ఈకడపటివారిరువురును సత్యోత్సాహమును చిత్తోద్వేగమును గల వారు. వారి యుత్సాహవ్యగ్రతను బట్టి జీసస్సు వారిని పిడుగుబిడ్డ లని పిలుచుచుండెను. ఆయిద్దఱిలోను జానునకు జీసస్సు వద్ద చన వెక్కువ యైనట్లు కనుపట్టుచున్నది. జీసస్సు ఫారిసీలతో వివాద పడు నప్పుడు పీటర్, జేమ్సు, జాను; అనుమువ్వురితోనే కార్యాలోచనము చేయుచుండెను. ఈశిష్యు లొండొరులను సహోదరు లనియు, జీసస్సును ప్రభు వనియు పిలుచుచుండిరి. పీటర్ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁ డగుటచే పైకి శిష్యులకెల్ల నతఁడు నాయకత్వము వహించియుండెను.

పీటర్ ఋజువర్తనమును సత్యశీలతయు వేగిరపాటును గలవాఁడు. అతఁడు తన సందేహములను, ఇష్టానిష్టములను, కోపములను, ఏమియు మఱుఁగు పెట్టక సర్వమును నిష్కపటముగా జీసస్సునకుఁ దెలుపుచుండును. జీసస్సాతనియం దాదరమును విశ్వాసమును గల వాఁడయి మిత్రభావముతోనే యాతనిని చీవాట్లు పెట్టుచుండును. జీసస్సు నభిషిక్తునిగా మొట్టమొదట నంగీకరించినవాఁ డతఁడే. అతని భక్తి కానందించి జీసస్సానాఁ డాతనితో స్వర్గరాజ్యముయొక్క తాళములు నీకరగతము లగునని పలికెనఁట. ఇట్లొక శిష్యునియెడల పక్షపాతమును జూపించుటచేనయి తక్కినవారి మనస్సులలో అసూయ కలుగ నారంభించెను. జీసస్సప్పుడు వారిముందఱ ముందీశ్వర రాజ్యములో వారందఱును దన కుభయపార్శ్వములయందును సింహాసనములమీఁదఁ గూరుచుందు రని యుత్సాహవాక్యములను బలుకు చుండెను. అమాయికు లయిన యాముగ్గు లామాటల కక్షరార్థమునే గ్రహించి మనుష్యపుత్రుని యెడమవైపునను కుడివైపునను నత్యాసన్ను లయి కూరుచుండువారు తమలో నెవ్వ రని వివాదపడఁ జొచ్చిరి. జెబిదీపుత్రు లయిన జేమ్సును జానును తా మా రెండుస్థానము లను పొందనెంచి తమ తల్లియైన సలోమీచేత నాయగ్రస్థానము లను తన కొడుకుల కనుగ్రహింప నడిగించిరి. అడిగినదానికి స్పష్టముగా నుత్తరము చెప్పక జీసస్, 'తమ్ము ఘనపఱచుకొను వారు నీచపదమునకుఁ బంపఁబడుదురు. ఈశ్వరరాజ్యము దీనులును నమ్రులు నైనవారిచేఁ బొందఁబడును' అని సామాన్యవాక్యములతో సమాధానము చెప్పెను. దీనినిబట్టి తక్కినశిష్యుల కా యిరువురియెడ లను గొంతయసూయ కలిగెను.

పూర్వోక్తరీతిని శిష్యులను ధర్మప్రవచనార్థము దేశము

మీఁదఁ బంప నారంభించుటకుఁ గొంత కాలము ముందే కేపర్నాము నగరసమీపమున నున్నయొక కొండమీఁద జీసస్సొక యుత్తమోప న్యాసమును జేసెను. అట్టిమహోపదేశమునుగూర్చి యిందుఁగొంత ప్రశంసింపకుండుట యుచితముకాదు.

శిష్యులుమొదలుకొని సర్వజనులును మెస్సయా వచ్చి భూలోక రాజ్యమును స్థాపించి యూదులను తదధిపులనుగాఁ జేయు నని నమ్మి యుండి రనియు, మెస్సయానుగాఁ బరిగణించి ప్రజలు గుంపులు గూడి జీసస్ వెంటఁ దిరుగ నారంభించినది మొద లతఁడు సైన్యమును గూర్చుకొని యెప్పుడు యుద్ధ మారంభించునా యని యెల్లవారు ఎదురు చూచు చుండి రనియు, ఇంతకే కొంత తెలుపఁబడి యుండెను గదా. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నదని పలుమాఱు పలుకు చుండుటయేకాని యీశ్వరరాజ్య మెట్టిదో యీతఁ డెన్నఁడును జీసస్ స్పష్టముగా వివరించినవాఁడు కాఁడు. తానే మెస్సయానని మనస్సులో నతఁ డెంత దృఢముగా నమ్మియుండినను పైకట్లు చెప్పకపోవుటచేత, ప్రతిపక్షులైన ఫారిసీలు జీసస్ మెస్సయా కాఁ డనియు మోసగాఁ డనియు నెల్లయెడలను ఘోషించుచుండిరి. జీసస్సునందు భక్తివిశ్వాసములు గలశిష్యు లతఁడు తాను మెస్సయా నని లోకమునకు శీఘ్రముగాఁ బ్రకటించి లోకమును లోఁబఱచుకొని ఫారిసీలమాట లసత్యములు చేయవలయునని యత్యుత్సుకులై యభి లషించుచుండిరి. మెస్సయానని ప్రకటించి ఫారిసీలనోరడఁపవలసిన దని మిత్రు లాతనిని నిర్బంధపఱుపఁ జొచ్చిరి. జీసస్సిప్పు డేకోవిధ మున వారి మనోరథమును దీర్చి యందఱిని సమాధానపఱుపవలెను. అట్లు చేయనిపక్షమున వారందఱు నాశాభంగ మొంది యొక్క సారిగా విముఖులై యాతనిని విడిచి తొలఁగి పోవుదురు. జీసస్ తాను

మెస్సయా నని చెప్పుకొనకయే జనులు గ్రహించునట్లు చేయవలె ననియు మనస్సులలో శాంతియుఁ గారుణ్యమును పూర్ణముగాఁ గలిగి నంగాని యీశ్వరరాజ్యము రానేరదని బోధించి మెల్లమెల్లఁగా జనులమనస్సులనుండి మెస్సయాయం దారోపితమైన యుద్ధచింతను బాఁదోలవలయుననియుఁ దలఁచి యుండినను, పారసులు శత్రువులై తన్నుఁ గూర్చి నానావిధముల దురారోపణములు ప్రకటించుచున్నందు నను మిత్రులు వేరపడుచున్నందునను తాఁ గలఁగుకొన్నంత కాలము వేచియుండుట కవకాశము లేనివాఁడై తోడనే తన మిత్రులకును శిష్యులకును వారిచిత్తములలో నాఁటికొని యున్న యిహలోకరాజ్యా పేక్షను విడిచిపెట్టుఁడని తెలియఁజెప్పవలసినవాఁ డయ్యెను. ఈశ్వర రాజ్య మన్నమాటకు వారు చేసికొనుచుండిన యర్థమునకును తా నిప్పుడు విప్పి చెప్పఁబోయెడి యర్థమునకును గల తారతమ్యమును జను లొకసారిగా గ్రహించి తనయుత్తమసిద్ధాంతము నంగీకరింపఁ గలుగుదురా, ఈనూతనసిద్ధాంతప్రకటనమువలన వారి కాతనియెడఁ దన మొదలఁ గల గౌరవానురాగము లాకస్మికముగా ద్వేషతిరస్కారము లుగా మారిన మొదలఁ దాను పూనిన యీశ్వరకార్యమునకు విఘా తము కలుగకుండునా, మెస్సయాపని యుద్ధము చేయుట కాదని చెప్పి నప్పుడు వారు తన్ను రణభీరువునుగా భావించి తొలఁగకుందురా. అనుచింత లిప్పుడు మనస్సును పరిపరిలాగుల బాధింపఁగా నతఁడు రాత్రి నిద్ర పట్టక కేపర్నాముపట్టణమును విడిచి యాచేరువ నున్న యొక పర్వతముమీఁదికిఁ బోయి యొంటిగా నీశ్వరుని ప్రార్థించి మనో బలమును శాంతియుఁ బొందినవాఁడై యాకొండమీఁదనే నిద్ర పోయెను. తెల్లవారి యతఁడు లేచునప్పటికే శిష్యులాతఁ డున్నస్థల మును గనిపెట్టి మూఁకలుగా నాపర్వతపార్శ్వమును చేరి యుండిరి.

నాఁటి ప్రాతఃకాలమున నతఁడు ప్రప్రథమముగఁ జేసినవనిని యీశ్వరరాజ్యప్రకటనము చేయుటకై శిష్యసంఘములోనుండి పండ్రెండుగురను దేవకార్యదూతలనుగా పరిగ్రహించుట. శిష్య సంగ్రహకార్యము ముగియఁగానే యతఁడు కూరుచుండి యేదో ప్రసంగ మారంభింపఁబోవునట్లుగా నిమీలితనేత్రుఁడై క్షణకాల ముండెను. అతఁ డేమి చెప్పునో వినవలె నన్న కుతూహలముతో నెల్ల వారును నాతనిముఖముమీఁద దృష్టిపఱపి పీను లొగ్గి యేకాగ్రచిత్తు లయి నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. అంతట నతఁడు మూసినకన్నులు తెఱచి తలయెత్తి శిష్యులవంకఁ జూచి సహజమధురగంభీరస్వరముతో—"దీనమనస్సులు గలవారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది. దుఃఖార్తు లగువారు ధన్యులు; వారు సమాశ్వాసింపఁబడుదురు. నమ్రులగు వారు ధన్యులు; వారు భూస్వామ్యమును బొందుదురు. పుణ్యముకొఱ కాఁకలిదప్పులు గొన్నవారు ధన్యులు; వారు తృప్తిపఱుపఁబడుదురు. కరుణాళువు లగువారు ధన్యులు; వారు కరుణింపఁబడుదురు. శుద్ధ హృదయము గలవారు ధన్యులు; వారీశ్వరునిదర్శింతురు. మనశ్శాంతి చేయువారు ధన్యులు; వారీశ్వరతనూజు లనఁబడుదురు. ధర్మము నిమిత్తము బాధపడువారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది.''—అని బోధింప నుపక్రమించెను. ఉపన్యాసారంభమునఁ జేయఁబడిన యీ యుపదేశాష్టకముయొక్క భావము నచ్చటివా రప్పుడు చక్కఁగా గ్రహింపఁగలిగిరో లేకపోయిరో కాని యీయమూల్యవాక్యరత్నము లనుబట్టి జీవన్ము మనస్సులో నైహికరాజ్య సంపచ్చింత లేదనియు నతని నాయకత్వ మంగీకరించినవారు భూలోకవైభవాపేక్ష వదలుకోవలసిన దనియు స్పష్టముగాఁ దెలిసికొని యుందురు. దుఃఖము, ఆకలి, దైన్యము, బాధలు, మొదలగు క్లేశ్యములు కానిమాట లిహలోక

సంపదల కాశించుచున్న యనేకుల కారంభదశలోనే యాశాభంగ
మును గలిగించి యుండును. అయినను జీసస్సుయొక్క వాగ్మాధుర్య
మును బట్టియు నుపన్యాసమునందలి విషయగౌరవమును బట్టియు
మనస్సు చెదరనీయక యెల్లవారును దానిని కడవఱకును పరమాదర
ముతో వినిరి. అపూర్వమైన యీ ధర్మోపన్యాసశేషమును సమగ్ర
ముగా వినఁ గోరు వారలకుఁ దెలుపుచున్నాను.—

"నా నిమిత్తమై జనులు మిమ్ము దూషించినప్పుడును బాధించి
నప్పుడును మీమీఁద నన్యాయముగా సర్వవిధ దురారోపణములను
జేసినప్పుడును మీరు ధన్యులగుదురు. పరలోకమున గలుగు ఫల
మధికమయినది. కాఁబట్టి మీరు మోదించి యపరిమితానందము
నొందుఁడు. మీకుఁ బూర్వమునం దుండిన ప్రవక్తలను వారీవిధము
ననే బాధ పెట్టిరి.

మీరు భూమికి లవణమయినవారు. లవణమే తనసారమును
బోఁగొట్టుకొన్న పక్షమున, ఇఁక దానికి దేనితో చవి కలిగింపఁ
బడును? అది అప్పటినుండి పాఱవేయఁబడి మనుష్యుల కాళ్ళక్రింద
త్రొక్కఁబడుటకే కాని మఱి యెందునకును బనికిరాని దగును.

మీరు ప్రపంచమునకు వెలుఁగయినవారు. పర్వతముమీఁదఁ
గట్టఁబడిన పురము మఱుఁగుపడి యుండనేరదు. మనుష్యులు దీప
మును వెలిగించి దీపస్తంభముమీఁదఁ బెట్టుదురే కాని కుంచము
క్రిందఁ బెట్టరు. అది యింట నున్నవారి కందఱికిని వెలుతురు నిచ్చును.
జనులు మీ సత్కార్యములను జూచి పరలోకపితయొక్క మహి
మను ప్రశంసింపఁ గలుగుటకుఁ దగినట్లుగా వారిముందు మీ వెలుతురు
ప్రకాశింపనిండు.

ధర్మశాసనమును గాని ప్రవక్తలను గాని నేను కొట్టఁవచ్చితి
నని తలంపఁబోకుఁడు. నేను నడిపించుటకయి వచ్చియున్నాను గాని
నాశనము చేయుటకయి రాలేదు. భూమియు నాకాశమును గతించు
వఱకును ధర్మశాసనము నుండి లవ లేశ మయినను పూర్ణముగా నెఱ
వేర్పఁబడక యేవిధమునను గతింప దని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ
జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి యీసూక్ష్మము లయిన యాజ్ఞలలో నెవ్వఁ
డొకఁడు దాని నతిక్రమించి లోకమున కట్లు బోధించునో వాఁడు పర
లోకరాజ్యమునం దధమాధముఁ డని చెప్పఁబడును; ఎవ్వఁడు వానిని
తా నాచరించి ప్రవచనము చేయునో వాఁడు పరలోకరాజ్యమున
ఘనుఁ డనఁబడును. మీ నీతివర్తనము లేఖకులయొక్కయు ఫారిసీల
యొక్కయు నీతివర్తనమును మించిన దయినం గాని మీ రెప్పుడును
స్వర్గరాజ్యమునఁ బ్రవేశింపఁ బోరని మీకు నేను జెప్పుచున్నాను.

నీవు హత్య చేయరాదు; ఎవ్వఁడు హత్యచేయునో వాఁడు
విచారణోపద్రవమును (దండనమును) బొందును. అని పూర్వకాలపు
వారిచేఁ జెప్పఁబడినట్లు మీరు వినియున్నారు. ఎవ్వఁడు నిష్కారణ
ముగాఁ దన సోదరునియెడ కోపము చూపునో వాఁడు న్యాయవిచా
రణోపద్రవమును బొందు ననియు, ఎవ్వఁడు తన సహోదరుని
'నీచుఁడా' యని పలుకునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును బొందు
ననియు, 'బుద్ధిహీనుఁడా' యని యెవ్వఁ డనునో వాఁడు నరకాగ్ని
భయమును బొందుననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి
నీ వుపహారమును గొని బలిపీఠమునకుఁ బోయి యున్నప్పుడు నీసోద
రుని యెడ నీవేదో యపరాధి వయినట్లు నీకక్కడ నీస్మరణకు వచ్చినను
నీయుపహారమును బలిపీఠమువద్దనే దిగవిడిచి తిన్నఁగాఁ బోయి మొట్ట
మొదట నీసోదరుని సమాధానపఱచి పిమ్మట వచ్చి నీయుపహారమును

సమర్పింపుము. నీవాతనితో దారిలో నుండఁగానే శీఘ్రముగా నీప్రతిపక్షునితో సమాధానపడుము. లేకపోయినయెడల నీప్రతిపక్షుఁ డెప్పుడయినను నిన్ను న్యాయాధికారి కప్పగించును; నీవు చెఱసాలలో ద్రోయఁబడుదువు. కడపటి కాసుకట్టువఱకును నీవఁ ౘండి యేమార్గమునను వెడలిరావని నీతో నేను సత్యమును జెప్పుచున్నాను.

'నీవు వ్యభిచారము చేయరాదు' అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు మీరు వినియున్నారు. కామముతో నెవ్వఁ డొకస్త్రీ వంకఁ జూచునో వాఁ డావఱకే యామెతో మానసిక వ్యభిచారము చేసినవాఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ కుడికన్ను నీ కపరాధయుయినపక్షమున దానిని పెరికివేసి నీయొద్దనుండి పార వేయుము. ఎందున కన, నీశరీరమంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁబడక నీయవయవములలో నొకటి నశించుట నీకు లాభకరము. నీకుడిచెయి నీ కపరాధి యయిన పక్షమున, దానిని ఖండించివేసి నీయొద్దనుండి పాఱవేయుము. ఎందున కన, నీశరీర మంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁ బడుట కంటె నీయవయవములలో నొక్కటి నశించుట నీకు లాభ కరము.

తనభార్యను విడిచిపెట్టువాఁ డెల్లను వివాహబంధ విమోచన పత్రము నీయ్యవలెను' అని చెప్పఁబడి యున్నది. జారత్వకారణమునఁ దక్కఁ దనభార్య నెవ్వఁడు పరిత్యజించునో వాఁ డామెను వ్యభిచరించు నట్లు చేసినవాఁ డగు ననియు, అట్లు పరిత్యజింపఁబడిన దానిని వివాహ మాడువాఁడు వ్యభిచారము చేసినవాఁ డగు ననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మఱియు 'నీవప్రమాణములు చేయక, నీప్రమాణముల నీశ్వరుని కడ చెల్లింపవలెను' అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు

మీరు వినియున్నారు. "మీ రెప్పుడును ప్రమాణములే చేయకుఁడు. ఆకాశముతోడనఁ బోకు — అది దేవుని సింహాసనము; భూమితోడనఁబోకు — అది యాతనిపాదపీఠము; జెరూసలేముతోడనఁబోకు — అది మహారాజపట్టణము; నీశిరస్సుతోడని యొట్టుపెట్టుకోకు — నీ వొక్క వెండ్రుకను నల్లగాఁ గాని తెల్లగాఁ గాని చేయ లేవు. నీభాషణము అయిన దౌను, కానిది కాదు. అయి యుండనిమ్ము. వీని కంటె నధిక మయినదంతయు చెడుగునుండి వచ్చిన దగును." అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

'కంటికి కన్ను పంటికి పల్లు' అని చెప్పబడినట్లు మీరు విని యున్నారు. దౌష్ట్యమున కెదు రొడ్డక, ఎవ్వరయినను నీ కుడిచెంప మీఁదఁ గొట్టినయెడల, రెండవచెంపనుగూడ నాతనివంక త్రిప్పుము. ఏమనుష్యుఁ డైనను వ్యాజ్యమాడి నీచొక్కాను తీసికొన్నయెడల, నీపయిబట్టకూడ వానినే దీసికొననిమ్ము. ఎవ్వఁ డయినను నిన్నరక్రోసు దూరము నడువ బలవంతపెట్టినయెడల, క్రోసుదూరము నీ వాతనితో నడువుము. నిన్ను వేఁడుకొనువాని కిమ్ము; నీవద్ద బదు లడుగఁ గోరు వానినుండి తొలఁగి పోకు" అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

'నీవు నీపొరుగు వానియెడ ప్రేమచూపవలెను; నీశత్రువును ద్వేషింపవలెను' అని చెప్పఁబడఁగా మీరు వినియున్నారు. "మీ శత్రువులయెడలఁ బ్రేమ చూపుఁడు; మిమ్ము శపించువారి నాశీర్వదింపుఁడు; మిమ్ము ద్వేషించువారికి మేలు చేయుఁడు; మి మ్మనాయతో ననాదరించి బాధించువారినిమిత్తము ప్రార్థింపుఁడు. అందు వలన మీరు పరలోకమునం దున్న మీతండ్రికి కుమారు లగుదురు. ఎట్లన, ఆయన, తనసూర్యుని చెడ్డవారిమీఁదను మంచివారిమీఁదను ఉదయించు (ప్రకాశించు) నట్లు చేయుచున్నాడు; ధార్మికులకును

అధార్మికులకును వర్షమును బంపు చున్నాఁడు. మీమీఁద ప్రేమ
గలవారిపైని మీరు ప్రేమ చూపినయెడల, మీకు ఫల మేమి?
అలాగున సుంకరులు సహితము చేయుచుండ లేదా? మీసోదరులకు
మాత్రము మీ రభివాదము చేసినయెడల, ఇతరులకంటె మీ
రెక్కువ చేయుచున్న దేమున్నది? అలాగున సుంకరులుసహితము
చేయరా? కాఁబట్టి స్వర్గమునం దున్న మీతండ్రి పరిపూర్ణుఁడయి
యున్నట్లుగానే మీరును పరిపూర్ణులు కండు.

మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారిముందు నీవు
దానము చేయకుండ జాగ్రత్తపడుము. లేకపోయినయెడల, పరలోక
మునం దున్న నీతండ్రియొక్క బహుమానమును నీవు పొందవు కాఁబట్టి
సభాగృహములలోను వీథులలోను మనుష్యుల మెప్పునకయి వేష
ధారులు చేయునట్లుగా, దానము చేయునప్పుడు నీవు నీముందు
చాటుకోఁబోకు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను నిశ్చయముగాఁ
జెప్పుచున్నాను. నీవు దానము చేయునప్పుడు నీకుడిచేయి చేయు
దానిని నీయెడమచేతికిఁ దెలియనీకు. నీదానములు రహస్యముగా
జరుగనిమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు తండ్రియే బహిరంగముగా నీకు
బహుమానము చేయును.

నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు వేషధారులవలెఁ జేయఁబోకు.
ఏలయన, మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్త మయి వారు సభా
మందిరములలోను వీధులమూలలలోను నిలుచుండి ప్రార్థన చేయ నభి
లషింతురు. వారికి వారిఫలము కలుగునని నేను మీతో నిశ్చయ
ముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు ప్రార్థించునప్పుడు గదిలోనికిఁ బోయి
తలుపువేసికొన్నతరువాత నంతరంగమున నున్న తండ్రిని ప్రార్థింపుము.
రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము

చేయును. నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు ప్రతిమాపూజకులవలె నిరర్థకము లైన పునరుక్తములను వాడఁబోకుము. ఏలయన, అధికముగా మాటాడుటవలననే తమ మొఱ ఆలకింపఁబడు నని వారు భావింతురు. కాఁబట్టి మీరు వారివలె నుండఁబోకుఁడు. మీకేమి కావలసి యున్నదో మీరడుగకముందే మీతండ్రి యెఱుఁగును. కాఁబట్టి మీరీవిధమునఁ బ్రార్థింపుఁడు — మాతండ్రీ! నీనామము పవిత్రీకరింపఁబడునుగాక! నీరాజ్యము వచ్చునుగాక! పరలోకమునందు వలెనే భూలోకమునందును నీయిచ్ఛయే నెరవేరునుగాక! నేఁడు మాకు మా దినాహారము ననుగ్రహింపుము. మాఋణస్థులను మేము మన్నించునట్లే నీవు మాఋణములను మన్నింపుము. మమ్మింద్రియవికారములోఁ బడనీయక పాపములనుండి విమోచనము చేయుము. ఏలయన, రాజ్యమును, బలమును, మహిమయు నిరంతరమును నీవి. తథాస్తు!—మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమించినపక్షమున, మీపరలోకపితకూడ మీవ్యతిక్రమములను క్షమించును. మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమింపనిపక్షమున, మీతండ్రియు మీ వ్యతిక్రమములను క్షమింపకుండును.

అంతేకాక మీ రుపవాసములు చేయునప్పుడు వేషధారులవలె మీరు దీనముఖముల పెట్టుకోకుఁడు. ఏలయన, తా ముపవాసము చేయుచున్నట్లు మనుష్యులకు కనఁబడుటకయి వారు తమముఖములను వికృతముగాఁ జేసికొందురు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవో, యుపవాసము చేయునప్పు డుపవాసము చేయుచున్నట్లు మనుష్యులకుఁ గాక యంతరంగమున నున్న నీతండ్రికిమాత్ర మగపడునట్లుగా శిరస్సంస్కారము చేసికొని ముఖప్రక్షాళనము చేసికొమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి

నీకు బహిరంగముగా ఫలదానము చేయును. కీటకములును త్రుప్పును భ్రష్టము చేయునట్టియు దొంగలు కన్నము వేసి దొంగిలునట్టియు భూమిమీఁద మీసంపదలను గూడఁబెట్టక, కీటకములుగాని త్రుప్పుగాని నాశము చేయనట్టియు చోరులు కన్నము వేసి యపహరింపనట్టియు పరలోకమునందు మీసంపదలను మీకొఱకు నిలువచేసికొనుఁడు. మీవిత్త మెక్కడనుండునో మీచిత్తముకూడ నక్కడనే యుండును. నేత్రము శరీరమునకు జ్యోతి యగుటచేత, నీకన్ను తిన్నఁగా నున్నపక్షమున నీసర్వశరీరమును తేజోమయ మయి యుండును; నీకన్ను చెడినపక్షమున నీసర్వశరీరము నంధకారబంధుర మగును. అందుచేత నీలోపల నున్న వెలుతురే కలుష మైనపక్షమున, ఆయంధకార మెంత గాఢమై యుండును! ఏమనుష్యుఁడును ఇద్దఱు ప్రభువులను సేవింపలేఁడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని ప్రేమించును; లేదా, యొకరి నాశ్రయించి మఱియొకరిని తిరస్కరించును. మీరు దేవునిని ధనలక్ష్మినికూడ కొలువలేరు. కాఁబట్టి మే మేమి తిందుము? మే మేమిత్రాగుదుము? అని మీజీవనమునుగూర్చి కాని, మే మేమిధరింతుము? అని మీదేహమునుగూర్చి కాని, ఆలోచింపవలదని నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. ఆహారమునకంటె జీవనమును, వస్త్రములకంటె శరీరమును, గొప్పవి కావా? గాలిలోనిపక్షులను చూడుఁడు; అవి విత్తనములు వేసి, కోసి, కొట్లలో నిలువ చేసికోవు. అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారము దయచేయుచున్నాఁడు. వానికంటె మీరు మిక్కిలి శ్రేష్ఠతరములుకారా? ఆలోచన చేసి మీలో నెవ్వరు తమపరిమాణమున కొక్కమూర చేర్పఁగలరు? వస్త్రములకొఱకు మీరేల చింత చేసెదరు? పొలములలోనిగడ్డి పువ్వులను గూర్చి యవి యెట్లువర్ధిలుచున్నవో యాలోచింపుఁడు. అవి కష్టపడి,

నూలువడకవు. అయినను సొలొమో నంతటివాఁడు సహితము తన
మహోన్నతదశలోను వానిలో నొక్కదానిని బోలిన వస్త్రధారణము
చేసికొనియుండఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి ఓ భక్తి
హీనులారా! నేఁడుండి రేపు పొయిలో వేయఁబడెడి పొలములోని గడ్డికి
యిటువంటి యాచ్ఛాదనమును బ్రసాదించియున్న వప్పుడు, మీ కంత
కంటె నధికముగా నాచ్ఛాదన మనుగ్రహింపఁడా? కాఁబట్టి మే మేమి
తిందు మనికాని, నేమి త్రాగుదు మనికాని, దేనితో నాచ్ఛాదితుల
మగుదు మనికాని, చింతింపఁబోకుఁడు; ఈ యన్నివస్తువులును మీకుఁ
గావలసిన వని మీ పరలోకపిత యెఱుఁగును. మీరు మొట్టమొదట
నీశ్వరరాజ్యమును, ఆతని పరిశుద్ధతను, వెదకుఁడు. ఈ వస్తువులన్నియు
మీకు చేర్చఁబడును. కాఁబట్టి రేపటికొఱకు కాలోచన చేయకుఁడు.
రేపటిదినము తానే తన వస్తువులకొఱకు కాలోచన చేయును. ఆనాఁటి
చింతయే యానాఁటికి చాలియుండును.

మీరు విమర్శింపఁబడ రని యెంచుకొనకుఁడు. ఏన్యాయముతో
మీరు విమర్శింతురో దానితోనే మీకును విమర్శింపఁబడును.
ఏకొలపాత్రముతో మీరు కొలుతురో మరల దానితోనే మీకు
కొలువఁబడును. నీవు నీపొరుగువానికంటిలోని నలుసును జూచుచు,
నీనేత్రమునందే యున్న దూలమునుగూర్చి యేల యాలోచింపవు?
నీకంటిలోనే దూల ముండఁగాఁ జూచుచు, 'నన్ను నీకంటిలోని నలు
సును దీయని' మ్మని నీసోదరునితో నీ వెట్లనఁ గలవు? ఓ వంచకుఁడా!
మొట్టమొదట నీకంటిలోనుండి దూలమును తీసివేసికొమ్ము; అప్పుడు
నీసోదరునికంటిలోనుండి నలకను దీసి వేయుటకు చక్కఁగా చూడఁ
గలుగుదువు. పవిత్రమైనదానిని కుక్కలకు వేయకుఁడు; మీముత్యము

లను పందులముందు వేయకుఁడు — అవి వానిని తమకాళ్ళక్రింద నలుగఁద్రొక్కి యెదురు తిరిగి మిమ్ము క్రుమ్మును. అడుగుఁడు; మీకియ్యఁబడును. వెదకుఁడు, మీకు కనఁబడును. తట్టుఁడు; మీకు తెఱవఁబడును. తనకొడుకు రొట్టె నడిగినప్పుడు వానికి రాయియిచ్చు వాఁడు మీలో నెవ్వఁ డుండును? వాఁడు చేఁప నడిగినప్పుడు వాని కతఁడు పామునిచ్చునా? మీబిడ్డలకు మంచియీవుల నెట్లియ్యవలెనో పాపు లయిన మీరే యెఱిఁగి యున్నప్పుడు, పరలోకమునం దున్న మీతండ్రి తన్ను వేఁడినవానికి మంచివస్తువుల నింకను నెంత యధిక ముగా నిచ్చును? కాఁబట్టి మనుష్యులు మీకేమి చేయవలె నని మీరు కోరుదురో వారికెల్లను వారి కాలాగుననే మీరును చేయుఁడు. ఇదియే ధర్మశాస్త్రమును ప్రవక్తలవచనమును.

మీరు తిన్నని దారిని లోపలఁ బ్రవేశింపుఁడు; వినాశమునకు కొనిపోయెడు ద్వారము విశాల మయినదియు దారి వెడల్పయిన దియు కాఁబట్టి యామార్గమున లోనికిఁ బోవువా రనేకు లుందురు. (నిత్య) జీవమునకుఁ గొనిపోయెడి ద్వారము సన్న మయినదియు దారి యిఱుకయినదియు కాఁబట్టి దానిని కనుఁగొనువారు కొందఱే యుందురు. అబద్ధప్రవక్తలను గూర్చి మీరు జాగ్రత్త పడుఁడు; గొఱ్ఱె (సాధు) వేషములతో మీవద్దకు వత్తురు కాని వారు లోపల సర్వనాశకరము లయిన తోడేళ్ళు (క్రూరచిత్తులు). వారివలని ఫలము లను బట్టి మీరు వారిని తెలిసికొందురు. మనుష్యులు ముండ్లపొదల నుండి ద్రాక్షఫలములను గాని మేడిపండ్లను గాని సంగ్రహింతురా? అలాగుననే ప్రతిసద్వృక్షమును సత్ఫలముల నిచ్చును; దుష్టవృక్షము దుష్ఫలముల నిచ్చును. ఒక మంచిచెట్టు చెడుఫలముల నియ్యనేరదు;

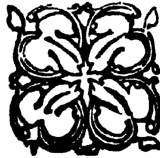
చెడు చెట్టును మంచిఫలముల నియ్యఁజాలదు. మంచిఫలముల నియ్యని ప్రతివృక్షమును నఱకఁబడి నిప్పులో వేయఁబడును. కాఁబట్టి ఫలము వలన మీరు వాని నెఱుఁగుదురు.

పరలోకమునం దున్న నాతండ్రియొక్క చిత్తానుసారముగా నాచరించువాఁడే కాని నన్నుఁ జూచి 'ప్రభువా! ప్రభువా!' అని పలుకువాఁ డెల్లను స్వర్గరాజ్యములోఁ బ్రవేశింపఁడు. 'ప్రభువా! ప్రభువా! మీ పేరిట మే మనాగతమును సూచించి యుండలేదా! మీ పేరిట మేము దయ్యములను వెడలఁ ద్రోలలేదా?' అని యా దినముల నాతో ననేకులు పలుకుదురు. 'మిమ్ము నే నెన్నఁడు నెఱుఁగను; నీతిమాలి వర్తించిన మీరు నాయొద్దనుండి తొలఁగుఁడు' అని వారితో నే నప్పు డందును. కాఁబట్టి యీ నావాక్యములను విని తదనుగుణముగా నెవ్వఁ డాచరించునో యటువంటివాని నెల్లను దన యింటిని జాతిమీఁదఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిమంతునితోఁ బోల్చెదను. వర్షము కురియును; వఱదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయింటిమీఁద గొట్టును; జాతిబండమీఁద పునాది వేయఁబడినందున, ఆయిల్లు కూలదు. ఈనా వాక్యములను విని వానిప్రకారముగా నడవనివాఁ డెల్లను దనయింటి నిసుకపైఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిహీనునితో సరిపోల్పఁబడును. వాన దిగును; వరదలు వచ్చును; గాలి వీచి యా యింటిమీఁద గొట్టును; అది పడి పోవును; దానిపాటు మిక్కిలి గొప్పదగును."

ఏయి యుపన్యాసమునం దీశ్వరరాజ్య మన్న వచనమునకుఁ గల యభిప్రాయ మేమో జీసస్ తన శిష్యబృందమునకు మనస్సు నొవ్వకుండ మంచిమాటలతో క్రమక్రమముగా విప్పి చెప్పివేసెను. అక్క

డిట్లు నేర్పుచోఁ బలుకక యీశ్వరరాజ్యవిషయమున వా రెదురు చూచుచుండిన దంతయు నసాధ్యమైన పనికిమాలిన యెన్నిక యని యొక్కసారిగాఁ జెప్పివేసినయెడల వారిమనస్సులకు నొప్పి కలుగుటయే కాక పలువురికి కోపము సహితము వచ్చియుండును. అట్లుచేయక యతఁడు శాంతివచనములతోఁ దా నుద్దేశించి యున్న యుత్తమ ధర్మములను బోధించి వారిమనస్సులోనున్న భ్రమను తొలగించెఁగా, తామావలకు పలవరించుచున్న ప్రాపంచికవైభవసిరితృణము నిరర్థక మయిన దని వారిమనస్సులకు పొడకట్టెను. పయి యుపన్యాసమునం దతఁడు బోధించిన ధర్మములలో నొకటి రెంటికిఁ గొందఱు విపరీతార్థ ప్రాయములను జేయుదురు. కుడిచెంపను గొట్టినవాని కెడమచెంపఁ ద్రిప్పవలెనని యతఁడు చెప్పినదానికి బరులు పెట్టుబాధను శాంతితోఁ సహించి తన కపకారము చేసినవానికిని బ్రత్యుపకారము తలఁపవల దని బోధించుటయే కాని నిజముగా నెడమచెంప ద్రిప్పవలె నని తాత్పర్యము కాదు. ఇట్లు దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ జెప్పిన యీ యుక్తిమును యతఁడు శత్రువులయెడను సహితము ప్రేమ చూపవలసిన ధర్మము దెబ్బగు చేసినవానికి మేలు చేయవలసిన దనియు స్పష్టము గానే మున్ముగాఁ దెలిపెను. భూలోకధనమును జేర్చక పరలోక సంపదలను గూడఁబెట్టఁ బ్రయత్నింపుఁ డని జీసస్ బోధించినదాని తాత్పర్యము క్షణభంగురము లైన యిహలోకవస్తువుల సంపాదనమున కంటె సత్యమగు నిత్య ధనార్జనము ముఖ్యముగాఁ జేయవలసిన దనుటయే కాని యిహలోకవిషయాదులను గూర్చి ప్రయత్నము చేయఁగూడదని కాదు. ప్రపంచమును నన్న వస్త్రములను గూర్చియే చింతించుచున్నచోఁ బర మార్థచింత యుడుగును నన్న యుద్దేశముతో నతఁడు తిండిబట్టలనుగూర్చిన చింత మా[illegible] బోధించెనే కాని [illegible] చేయు రాదు. అనగా

వాక్యములలోనే యతఁడు పక్షుల కాహారము ప్రసాదించెడి యీశ్వ రుఁడు మనుష్యునిఁ గాపాడకుండునా యనియు గడ్డిపూలకు విచిత్రవర్ణ ములు దయచేసిన దయాళుఁడు మనుష్యులకుఁ గట్ట నియ్యకుండునా యనియుఁ దెలిపి, అన్నవస్త్రాదులను గూర్చిన చింతయే సదా పూనక యీశ్వరుని మీఁద భారమువేసి శుద్ధవర్తనము నిమిత్తమయి పాటుపడుచున్నచో విశేష ప్రయాస మక్కఱలేకయే భగవదనుగ్ర హమువలన నన్నపానాదులు లభించునని సత్కార్యాచరణమునకుఁ బురికొల్పెను.

ఏడవ ప్రకరణము

....o....

(స్నానకుఁడైన) జానుయొక్క సందేశము, జెరూసలేముయాత్ర.

ఇవాలుకాలమువఱకును దాపున నున్న జీసస్ యొక్క మిత్రులకు సహితము "అభిషిక్తుఁడు (మెస్సయా)" అను పదమునకును "ఈశ్వర రాజ్యము" అను పదమునకును అతఁడుద్దేశించుకొన్న యర్థము తెలియదు. అట్టిస్థితిలో దూరమున నున్న (స్నానకుఁడగు) జానున కెట్లు తెలియవచ్చును? ఇతరజనులవలెనే యతఁడును మెస్సయా దేశము నుండి రోమనులను వెడలఁగొట్టి, స్వదేశస్థులను లోకమునకు ప్రభువులనుగాఁ జేయునని నమ్మియుండెను. జీసస్సట్టి యైహికరాజ్యచింత లేనివాఁడయి పరమమగు యొక యుత్తమకృత్యమును గూర్చి యాలోచించుచుండెను. రోమనులుపోయి యూదులు దేశమునకు ప్రభువులయినను ప్రజ లప్పటికంటె నధికసుఖము ననుభవించువారు కాఁజాలరనియు, న్యాయదయాదాక్షిణ్యాదుల నెఱిఁగి యభ్యసించువఱకును లోకము మంచిదశకు రానేరదనియు, ఎఱిఁగినవాఁడయి జీసస్ జనులలో శాంతియు నీతియు ప్రీతియు నెలకొల్పు సాధనము చూచుచుండెను. అతఁ డుద్దేశించిన మహాకార్య మల్పకాలములో నెఱవేఱునది కాదు. అతఁ డామహాకార్య పర్యాలోచనములోనుండఁగా నక్కడ కొంతకాలమునుండి కారాబద్ధుఁ డయియున్న జాన్ తా నాశతో నెదురుచూచుచుండిన యద్భుతకృత్యమును నిర్వహింపక జీసస్ వృథా కాలక్షేపము చేయుచున్నాఁడని సందేహమొంది తత్తఱపడసాగెను. జాన్ చేయు బోధవలన దేశక్షోభము సంభవించునని భయపడి ప్రభుత్వమువా రాతనిని బోధింపనీయక పట్టి తెచ్చి యాతని నాలుగెలల

నుండి మృతసముద్రతీరమం దుంచిన మాకిరోనగరమునందలి చెఱ
సాలలో నుంచియుండిరికాని యారంభదశలో నాతనిని మిత్రులతో
మాటాడనిచ్చుటయేకాక శిష్యులకు సందేశములను సహితము పంప
నిచ్చుచుండిరి. చెఱసాలలోఁ బెట్టఁబడినతరువాత నాతనికి దినములు
గడచినకొలదిని మెస్సయా పనిమీఁది తహతహ హెచ్చఁ జొచ్చెను.
మెస్సయా యేమోచేయునని యెదురు చూచుచుండఁగా నెలలుకడచి
నను, అతఁడు చేసినపనియేమియుఁ గానరాలేదు. ఇట్లుండ కడకుజీసస్
కొండమీఁదఁ జేసిన ధర్మోపన్యాసవృత్తాంత మాతని చెవినిబడెను.
ఏమిచేయుమన్నను జేయుటకు సంసిద్ధులయి యున్న భక్తకోటిలోఁ
గూడియుండియు రాజులయి యున్న యన్యదేశస్థులను దేశమునుండి
తొలఁగఁదోలు ప్రయత్నములను గూర్చినమాట యొక్కటియైనను
ఆయుపన్యాసములో లేకపోవుటయేకాక పయిపెచ్చు శత్రువుల
నయిన ప్రేమచూడవలె నన్నయుపదేశము కనఁబడుటచేత నాతని
మనస్సునకది తృప్తికరముగా నుండలేదు అందుచేత నాతనిడెందములో
జీసస్ మెస్సయాయగునో కాఁడోయని సందేహముసహితము కలిగెను.
కాఁబట్టి యతఁడు తనసమీపస్థులయి తనమిత్రులగు కొందఱను జీసస్
కడ కంపి 'ప్రతీక్షింపఁబడినవాఁడవు (మెస్సయావు) నీవా? లేక మేము
వేఱొకనికొఱకు చూడవలెనా?'' అని యడుగ నియమించెను.
ఆదూతలువచ్చి చూచునప్పటికి జీసస్ పూర్వప్రకారముగానే రోగ
ములు కుదుర్చుచు ధర్మోపదేశములు చేయుచునుండెను. వారాతనిని
సందర్శించి తముగురుఁ డడుగ నియమించినప్రశ్నలను రహస్యముగా
నడుగక యందఱిలోను బహిరంగముగా నడిగిరి. జీసస్సున కప్పుడేమి
చెప్పుటకును పాలుపోలేదు. నేనే మెస్సయానని చెప్పినపక్షమున,
తాను కొంతకాలములో సేనలను గూర్చికొనిపోయి పోరాడ నుద్దేశించు

కొని యున్నట్టు జానునకు దుర్భ్రమ కలుగును. నేను మెస్సయాను కానని చెప్పినపక్షమున, అది తానునమ్మినదానికి విరుద్ధ మగుటయే కాక దానివలన శిష్యులకెల్లను నుత్సాహవిశ్వాసములు చెడిపోవును. కాఁబట్టి యతఁ డాలోచించి తోడనే యేప్రత్యుత్తరము చెప్పక తీఱదు కనుక సమయోచితబుద్ధి కలవాఁ డయి "మీరుమరలఁబోయి యిక్కడ నాశిష్యమధ్యమున మీరునావిషయమయి విన్నదానిని కన్న దానిని జానుతోఁ జెప్పుఁడు. నాపయిని కోపము వహింపనివాఁడు ధన్యుఁడని కూడ మీరాతనితోఁ జెప్పుఁడు." అని యుత్తరమిచ్చెను. 'నేను మెస్సయా నగుదునో కానో నేనుజేయుచున్న కార్యములవలననే మీకు తేటపడియుండవచ్చును. అట్లు తేటపడియుండనిపక్షమున నేను మెస్సయానని చెప్పుకొనుటవలనఁ బ్రయోజనమేమి?' అని యాతఁ డిచ్చిన యుత్తరమునకు తాత్పర్యమయినట్టు కనఁబడుచున్నది. ఈమాటలవలన వేగిరపడ వలదని జానునకు హితము చెప్పుటయు నాతని యుద్దేశమయి యుండును. అంతట నాసందేశహరులాతనిని విడిచి వెడలిపోయిరి. ఈసందేశము మరల జానున కందినదో లేదో, ఆ దినమొదల నాతఁ డెట్లుకొనియెనో యేమియుఁ దెలియదు.

అటుతరువాత స్వల్పకాలములోనే జాన్ చెఱసాలలోఁ జంపఁబడెనని దేశమునందంతటను సంక్షోభము పుట్టెను. జీసస్ చే నావలకు ధర్మబోధ నిమిత్తమయి పంపఁబడిన పండ్రెండుగురు శిష్యులును మరల వచ్చి యింతలో తమగురువు సమ్ముఖమునఁ జేరిరి. హీరాడ్ చిరకాలమునుండి జాను నంతము నొందింపవలెనని యుద్దేశించుకొని యుండెను గాని యట్లు చేసినపక్షమున తమ ప్రవక్తను జంపినందున కయి జనులు తిరుగబడి యేమి యుపద్రవము చేయుదురో యని జంకుచుండెను. అతనిని సంహరింప కుండిన పక్షమున

నాతని కాజ్ఞానువర్తులయి లెక్కకెక్కుడుగానున్న యతని యనుచరు
లెప్పుడైన నాకస్మికముగా రాజద్రోహులయి రోమనులపై ధ్వజ
మెత్తి మతోన్మాదముచేత దేహముల కాశపడక క్రూరకృత్యములు
చేయవచ్చు ననియు భయపడుచుండెను. అతఁ డెట్లు చేయుటకును
తోఁచక సందేహడోలాయమాన మానసుఁడయి యున్నకాలములోనే
యొక్క తరుణి ప్రేరణముచేతఁ దాను జేయ శంకించుచున్న కార్య
మును జేయవలసినవాఁ డయ్యెను. హీరాడ్ తన సహోదరుఁడు
జీవించి యుండఁగానే యతని భార్యయైన హిరోడియాను వివాహము
చేసికొనెను అతఁడు చేసినకార్య మకార్య మనియు ధర్మవిరుద్ధ
మనియు జాను తన ధర్మోపన్యాస సమయములయందు నిశ్శంకముగాఁ
బలుకుచుండెను. హీరాడావార్తను విని మనసులో పగపట్టియుండెను
గాని వెంటనే పగతీర్చుకొనుటకు శంకించి సమయముకొఱకు ప్రతీ
క్షించుచుండెను. హిరోడియాకు ప్రథమభర్తవలన నొకకూఁతు
రుండెను. ఆచిన్నది యొకనాఁ డొకయుత్సవసమయమునందు హీరాడు
నకు మెప్పు పుట్టునట్లు అత్యంత మనోహరముగా నృత్యకౌశలము
చూపెను. త్రాగి త్రుళ్ళి వేడుక ననుభవించుచున్న యతఁ డామె
నృత్యమున కానందపరవశుఁ డయి యామెను జేరఁ దీసి శ్లాఘించి
యామె మనోరథ మేమి తెల్పినను దీర్చెదనని పలికెను. ఆతరుణి
యావలకే తల్లిచేత బోధితురాలయి యుండినందున, స్నానికుఁడైన
జానుయొక్క శిరస్సును నఱికించి తెప్పించి తనకు బహుమానము
చేయవలసిన దని వేఁడుకొనెను. తాను జేసినబాసను తీసివేయలేక
హీరాడ్ వెంటనే పోయి జానుయొక్క తల నఱికి తేవలసినదని తన
భృత్యుల కాజ్ఞాపించి తదాజ్ఞానుసారముగా వారు ఖండించి తెచ్చిన
శిర స్సాచిన్నదాని కర్పించి తన వాగ్దానము చెల్లించుకొనెను. కొంద

ఈదారుణకర్మము ఫారిసీల ప్రేరణమువలన జరపఁబడిన దని భావింతురు. తనకువలెనే జానునకును గర్భశత్రువులుగా నున్న ఫారిసీ లాతని ప్రాణములు గొనఁ దలచి యున్నారని జీసస్ చిరకాలము క్రిందటనే తెలిసికొని యుండెను. వారిద్వేషాగ్నికి రెండవబలి కావలసినవాఁడు తాననియు నతఁ డాకవేళ భావించి యుండును. జీసస్సును జనులలోఁ గొంతవఱకుఁ బేరుపడి యుండినను జానంత సుప్రసిద్ధుఁ డయి యంత జనానురంజకుఁడుగా నుండలేదు. అయినను ఫారిసీలుమాత్ర మాతని నపాయకరుఁ డైనశత్రుఁ డని భావించి యీవఱకే యతనిమీఁద నొక కన్ను వైచి యుండిరి. జీసస్ మరణమునకు భయపడలేదుగాని తాను పూనిన కార్యభారమును నిర్వహించుటకు ముందు ఫారిసీల కోపాగ్నికి బలి యగుట కిష్టము లేనివాఁడుగా మాత్ర ముండెను. లోకముయొక్క మేలునిమిత్తము తనప్రాణమును ధారపోయుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యున్నను వ్యర్థముగా పోఁగొట్టుకొన నొల్లకుండెను. వారికిఁ దానొప్పగింపఁ దలఁచుకొన్న మహాకార్యమును శిష్యు లైనను నిర్వహింపఁగల స్థితిలో నున్నా రని యతని మనస్సునకు నిశ్చయము కలిగిన పక్షమున, శత్రువుల యెదుటఁబడి యేమి కైనను గాని మృత్యువుని ముఖాముఖిని పోరాడ సాహసించి యుండును. నిర్వాహణార్థ మయి యీశ్వరుఁడు తనమీఁదఁ బెట్టినాఁ డని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండిన కార్యభారమును తాను నిర్వహింపక తాను జేయవలసిన కార్య మెంతో యుండఁగా నడుమ నపాయము తటస్థించి నప్పుడు తప్పించుకొను గల యుపాయి ముండియు నుపేక్షచేసిన యెడల తానీశ్వరద్రోహము చేసినవాఁ డగునని యతఁ డనుకొనెను. కాఁబట్టి యతఁడు తన యాప్తశిష్యులు పన్నిద్దఱితోను నిరపాయమైన తావునకు తొలఁగిపో నిశ్చయించుకొనెను. అంతేకాక జను లనేకు

లిప్పుడతనిని మెస్సయా యని తలఁచుచుండిరి. మెస్సయా విషయ మున తమకుఁ గలిగియుండిన యభిప్రాయమునుబట్టి జాను మరణము వలన దురాగ్రహావేశపరవశు లయియున్న జనులు ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగఁబడి యుద్ధసన్నద్ధు లయి తమ్ము నడుపు మని యాతని నిర్బంధ పెట్టవచ్చును. అందుచేత నతఁడీకోపోద్రేక మడఁగువఱకును వారి కంటఁ బడక దూరముగా తొలఁగి యుండుట మంచి దని భావించియు తన్నానవాలు పట్టలేని విదేశమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొని యుండ వచ్చును. అందుచేత నతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని పడవయెక్కి సర స్సీరనమీపమునుండి పోయి యొక యెడారిఁ జేరెను. అయినను జనులు పడవ నడుచు జాడను కనిపెట్టి వ్యాధిగ్రస్తులను తమవెంటఁ దీసికొని తీరము పొడుగునను నడుచుచు రోగులను స్వస్థులను జేయ వేఁడుచు జీసస్సు వెంటఁబడఁజొచ్చిరి. అందుచేత నెడారి సహిత మల్ప కాలములోనే మూఁకలచేత నిండిపోయెను. అప్పు డతఁడు వారియొత్తుడి నుండి తప్పించుకొనుట కయి యొక నూతనమార్గమున వేఱొకవంకకుఁ బోవఁదలఁచుకొని వెనుకకు మరలి కాపర్నాము గ్రామసమీపమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యెను. అతనిని వెంబడించువారిలో దారి పొడుగు నను జాడలు తీసి తెలుపుచుండుట కయి జెరూసలేము నుండి ఫారి సీలచేఁ బంపఁబడిన వేఁగులవారు సహితము కొందఱుండిరి. జాను మరణమువలన జీసస్ భయపడియుండె ననియు, ఆ మతిని కొన్ని ప్రశ్న లడిగినప్పుడు భయభావమును సూచించెడి యుత్తరము లాతని నోటినుండి వెలువడఁగానే భీరు వని కనిపెట్టి శిష్యు లాతని యెడలఁ దమకుఁ గల తొంటి భక్తివిశ్వాసములను గోలుపోవుదు రనియు, అతఁడు పిఱికివాఁ డని తేటపడఁగానే జనులు సహిత మాతనిని తిర స్కారభావముతోఁ జూతురు గాన ప్రజల కాతనియెడల గలగౌరవ

మును చెడఁగొట్టుట కిదే మంచిసమయ మనియు, వారు భావించి యుందురు. ఈభ్రమతో వా రాతనిఁ జేరఁబోయి "నీ శిష్యులు చేతులు కడుగుకొనకుండ భోజనము చేయు నంతటి పాపకార్యమున కొడిగట్టుచుండఁగా నీవేల చూచి సహించుచున్నావు?" అని యవినయసూచకము లయిన గర్వోక్తులతో నడిగిరి. చేతులు కడుగుకొనకుండ భుజించుట పాప మని భావించి యూదులు భోజనమునకు ముందు మురికినీటిలో నయిన చేతులు ముంచుచుందురు; జీసస్సును శిష్యులును శుచిత్వము కొఱకు మాత్రమే శుద్ధజలముతో హస్తప్రక్షాళనము చేయుచుందురు. జీసస్సు వారు తన్ను పరాభవ పఱచుట కయి విరోధు లగు ఫారిసీల ప్రేరణముచేత వచ్చినవా రని తెలిసికొనినవాఁ డయి లేశమాత్రమును జంకువడక దారిపంకఁ దిరిగి వారిని రూక్షవీక్షణములతోఁ జూచుచు ధీరభావముతో, "మీ రాచారదాసు లయి యేల యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనము చేసెదరు? వార్ధకము చేత బలహీను లయినప్పుడు తనయులు తల్లిదండ్రులను పోషించవలసిన దని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. ఆచారము నాధారము చేసికొని కృతఘ్నుఁ డయిన సుతుని చేత తనధనవస్తువిషయమున 'నీశ్వరార్పణ' మన్నమాట యనిపించి, ఆచార్యపురుషు లైన మీరు శైశవము నుండియు తన్ను పెంచి పెద్దవానిని జేసిన జననీజనకులను వృద్ధదశలో పోషింపవలసిన యక్కఱ ధర్మవిరుద్ధముగా కన్న కుమారుని కర్తవ్యమునుండి విముక్తుని జేయుచున్నారు. ఓవంచకులారా! వీరు పెదవులతో నన్ను పొగడుచున్నారే గాని వీరి హృదయములు నాకెంతో దూరముగా నున్న వని యీశ్వరుఁడు మీవిషయమున పలుకఁడా? భోజనమునకు ముందు చేతులు కడుగుకొనకపోవుట యేమో 'దుష్కర్మ' మని మీ రనుచున్నారు. అం దేమియు దుష్కర్మము

లేదని నే ననుచున్నాను. తన సొత్తును గూర్చి యీశ్వరార్పిత మని కొడుకునోట పలికించి వాఁడు వృద్ధు లయిన మాతాపితలకు తిండిపెట్టక పస్తుపడ విడిచిపెట్టి నిర్దోష మని మీరంగీకరించుట మహాఘోర దుష్కృత్యము." అని పలికెను.

ఈమాటలు పారిసీలయుల్లములలో బల్లెమువలె నాటుకొని వారిని మఱింత కుపితులనుగాఁ జేసెను. అంతేకాని వా రుద్దేశించి నట్లుగా జీసస్సు పిఱికివంద యని జను లనుకొనునట్లు చేయుట కయి యెంతమాత్రమును సమర్థములు కాకపోయెను. ఈ వాక్యములను విన్న శిష్యులు కొందఱు మీమాటలు పారిసీలను మఱింత యాగ్రహా వ్యగ్రులనుగాఁ జేయలేదా" యని యడుగఁగా "అయినను చింత లేదు. వా రంధులకు నాయకు లయి నడుపు మహాంధులు; వారల్ప కాలములోనే గోతిలో పడుట యనివార్యము." అని చెప్పి యూర కుండెను. జీస స్సెంతమాత్రమును భయపడనివాఁ డయినను, దురా గ్రహాగ్రస్తు లయియున్న పారిసీలు నమయము వేచి తన ప్రాణములు గొనవలె నన్న దీక్షతో గాఢముగాఁ దన్ను వెంబడింపవచ్చునని యెఱిఁ గినవాఁ డయి కొంతకాలము వారు కనుగొనలేని వివిక్తస్థలములకుఁ బోవుట మంచి దని తలఁచి, యక్కడనుండి యతఁడు టైరు సీడను తీరములకుఁ బోయెను.

టైరు సీడన్ పురములు ఫినీసియా దేశములోని ముఖ్య పట్టణములు. ఆకాలమునందు ఫినిసియా దేశస్థులు మిక్కిలి ధనసంప న్నులును వృద్ధిగాములును నయి యుండిరి. వారు వ్యాపారముల యందు తెలివిగలవా రయి యత్యంతసమర్థులై యుండిరి. వారు కొంత వఱకు విగ్రహారాధకులు. విగ్రహారాధకుల నెల్ల సామాన్యముగా ద్వేషించునట్లే యూదులు టైరుపురవాసులను సీడన్‌పురవాసులను

ద్వేషించుచుండిరి. కాని వారిప్రాబల్యముచూచి భయపడుచుండిరి. ఆ దేశములను మ్లేచ్ఛభూములనుగా నిషేధించి కర్మనిష్ఠులయిన ఫారిసీలు మొదలైన ఛాందసు లాదేశములు త్రొక్కినయెడల తా మపవిత్రుల మగుదుమని భావించి యందడుగిడకుండిరి. అయినను మతోన్మాదులు కాని యూదు లనేకులు వాణిజ్యాదికర్మలను పురస్కరించుకొని పోయి యా పట్టణములలోను వానిచుట్టుపట్టులను నివసించుచుండిరి. జీసస్సు దేశమును జేరి తన్ను సురక్షితునిగా భావించుకొనెను; అది స్వాధికారములోఁ జేరినదికాదు. కాఁబట్టి తన్నుఁ బట్టుకొనుట కయి హీరాడక్కడకు భటులను బంపలేఁడు; ఆదేశమునం దడుగుపెట్టుటయే పాపమని భావించువాఁరగుటచేత ఫారిసీలు తన్ను వెన్నాడుటకు సాహసింపఁజాలరు; స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొని యున్న యూదులు పలువురక్కడ నుండియుండుటచేత వారిలో కొందఱు తనయెడల మిత్రభావమును కనఁబఱుప వచ్చును. ఈ హేతువులచేత శత్రుబాధలనుండి తాత్కాలిక విముక్తి నొందుట కది మంచిస్థల మని జీస స్సక్కడ కొంతకాలముండెను గాని యెంతకాలముండెనో నిశ్చయముగా తెలియదు. కాని కొన్నివారము లతఁ డక్కడనుండె ననుటకు సందేహము లేదు. స్వదేశమును పరిత్యజించి పరదేశమును శరణ్యముగాఁ జేకొని యుండుట జీసస్సున కప్పుడు గొప్ప శోధనసమయముగా నుండి యుండ వచ్చును. అతనికిని శిష్యులకును దక్క తక్కినవారి కందఱికిని శత్రువులచే నతఁడు పూర్ణముగా పరాజితుఁ డయి పలాయితుఁ డయ్యెనని తోఁచియుండ వచ్చును. కాని యతఁడుమాత్ర మెప్పుడును ధైర్యమును విడువలేదు. భగవంతుఁ డభిషిక్తునిగా నియమించి తన కప్పగించినాఁ డని యతఁడు త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మియుండిన మహాకార్యమీశ్వరకృపవలన కడపట సంపూర్ణవిజయము నొందక మాన దని

యతఁ డెంతదృఢనిశ్చయము గలవాఁడయి యుండినను, పరమ కర్తవ్య మయి తనపాలఁ బడిన యీ ఘనకార్యము నీబాధలలోను ప్రతిబంధ ములలోను తా నెట్లు నిర్విఘ్నముగా నిర్వహింపఁ గలుగుదునా యన్న చింతమాత్ర మాతని మనస్సును సదా బాధించుచుండెను. ఫారిసీలు తమ యుపాయములును కృషియు సంపూర్ణముగా సఫలము లయ్యె ననియు జీసస్సు తన సన్నిహితు శిష్యులతోను మరల తమకు మొగము చూపుటకు సాహసింపఁ డనియు తలఁచి తాము కృతార్థుల మయినట్లు గర్వపడుచుండిరి.

ఈ పరదేశావాసము జీసస్సున కనేకవిధముల లాభకర మయ్యెను. మొదటిది భావికర్తవ్యమునుగూర్చి చక్కఁగా నాలోచించు కొనుటకు కావలసినంత యవకాశము కలిగెను. రెండవది శిష్యులకు సర్వ ధర్మములందును సదుపదేశములు చేసి వారిని సునిశ్చితదృఢచిత్తులను గావించుటకయి తగిన తరుణములు తటస్థించెను. మూఁడవది కయ్యము నకుఁ గాలుద్రవ్వుచు వివాదైక శీలతతో మాటిమాటికి మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచుండెడి యవినయపరు లయిన ఫారిసీలవలనను సమయానమ యములను విచారింపక రోగులను స్వస్థపరుపవలసినదని దీనముగా వేఁడుచు కాళ్ళు వ్రేళ్ళు పట్టుకొని విరామము లేక పయిని బడుచుండెడి మూఁకలవలనను తొందరలు లేకపోవుటచేత నాతనికి సంతత మనశ్శాంతి కలిగెను. సదా చెంతనుండి యుపదేశార్థములను శ్రద్ధాళువు లయి కర్ణ రసాయనముగా వినుచుండుటచేత నూతనభక్తి బలోత్సాహములు కలవా రయి శిష్యులు తననాయకునియెడల తొంటికంటెను సహస్ర గుణాధిక మైన ప్రేమను విశ్వాసమును గలవా రైరి. జీసస్సుయొక్క వాసగృహమునకు సమీపమునఁ గాపుర మున్నయొక ఫినీసియా దేశ స్త్రీ కొంతకాలమునుండి మతిచాంచల్యము నొందియుండిన యొక

కూఁతు రుండెను. తల్లి కాళోమారిత యత్యంత ప్రేమాప్పదురాలు. ఆకాలమునందు చిత్తచాంచల్యాదు లైన రోగములచేత బాధపడు వారిని దయ్యములుపట్టినవా రని భావించుచుండెడివారు. తన యింటికి దాపుననే కాఁపురమున్న యూపరదేశస్థుఁడు గాలిలీ ప్రవక్తయని తల్లి యేలాగుననో తెలిసికొనెను. ఎఱిఁగినవా రెవ్వరును లేకపోయినను జీసస్సుకీర్తి యూవలికే ఫినీసియావంటి దూరదేశములలో సహితము వ్యాపించెను. యూదులు ఫినీసియా దేశస్థులను కుక్కలకంటెను హీన ముగాఁ జూచుచు వారియెడల దయాదాక్షిణ్యములు లేనివా రయి యుండురని యామె యెఱుఁగును. అయినను తాను పోయి వేడుకొన్న పక్షమున నతఁడు తన ప్రార్థనను వృథాపుచ్చఁ డనియు, ఆతని యను గ్రహమువలన నేలాగునైనఁ దనకొమారితను స్వస్థపఱచుకోఁ గలు గుదు ననియు, ఆమె నమ్మియుండెను. అందుచేత నొకనాఁ డతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని యిల్లువెడలి వీధిలోనికి రాఁగానే తన్నను గ్ర హించి తన తనయను స్వస్థచిత్తురాలిని జేయువలయునని మొఱ్ఱవెట్టుచు నాతనివెంటఁబడెను. అతఁ డామెమొఱను వినియు వినని యట్లు ముందువంక నడవసాఁగెను. ఆమె వెనుక మరలక దీనస్వరముతో బిగ్గరగా నఱచుచు వెంటనడవఁజొచ్చెను. శిష్యు లామెదీనాలాపము లాలకించి ప్రభువు నుద్దేశించి "యామె మనవి విని పంపి వేయుఁడు" అని పలికిరి. ఆమాటల కతఁడు "నే నిస్రాయిలువంశమువారి రక్ష ణముకొఱకుమాత్రమే పంపఁబడలేదా? మెస్సయా యూదులకొఱకే పంపఁబడినపక్షమున నేనీమె కెట్లు సాయము చేయఁగలను?" అని యుత్తరమిచ్చెను. దానికి శిష్యులు మాఱుపలుకనందున, జీస స్సక్కడ నిలిచి యామె వచ్చి తన్ను కలిసికొనువఱకును వేచియుండెను. మొట్ట మొదట జీస స్సామెమాటలు వినిపించుకొనక ముందుకు సాగిపోవుట

శిష్యుల కామె మొదల జాలి కలుగఁజేసి వారిచేత నామెకు
తోడుపడవలసినదని పలికించుటకే గాని యామెప్రార్థనను నిరాక
రించి పంపివేయవలె నన్న యుద్దేశముతో నంతమాత్రమును
కాదు. మెస్సయా యొక్క యూదులకర్థమే పంపఁబడు నని
యూదు లందఱియభిప్రాయము నయి యున్నది. జేసున్నయొక్క శిష్యు
లనుసహితా మాయభిప్రాయము పూర్ణముగా విడిచి పోయినది కాదు.
ఒక్కయూదులలో మాత్రమేకాక సర్వజాతులవారిలోను సర్వదేశ
ములవారిలోను ఈశ్వరరాజ్యమును స్థాపించుట కయి మెస్సయా
పంపఁబడె నని జేసున్న బోధించినప్పుడు శిష్యులలో నెవ్వరో "మెస్సయా
యూదులకొఱకే పంపఁబడె" నని పలికి యుండుటచేత వారిమాటలు
వారి కొప్పగించుట కయి వారన్యదేశస్త్రీకి సాయముచేయు నేడి
నప్పుడు జేసున్న పయిమాటలు పలికి యుండును.

ఇంతలో నామె సమీపించి పాదములమీఁదఁ బడి "ప్రభువా!
సాయము చేయుము" అని దీనముగా వేడుకొనెను. 'నీయభీష్టసిద్ధి
యగునుగాక! పొమ్ము' అని యాతఁ డామెను పంపివేసెను. ఆమె
యింటికిఁ బోయి కొమార్తెతో జరిగినవృత్తాంతము చెప్పునప్పటి
కాయువతి స్వస్థచిత్తురా లయ్యెనఁట! రోగిని చూడకమునుపే రోగ
శాంతి కలుగుట యెట్లు తటస్థ మయ్యెనో యూహింప శక్యము కాదు.
గాని చికిత్సకునిమాటయందు రోగికి సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నచో నట్లు
జరుగుట యసాధ్యము కాదని యనుభవశాలులు చెప్పుచున్నారు.
దేవునిదృష్టియందు సర్వజనులును సమానులనియు, ఈశ్వరాను
గ్రహమును బడయుటకు జాతిమతదేశభేదములు లేక యెల్లవారును
సమానముగానే పాత్రులనియు, అతఁడు పయిదృష్టాంతము వలన
శిష్యులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసెను. యూదులు

తాముమాత్రమే యీశ్వరునికి ప్రియ మయినబిడ్డల మనియు, ఇతర జాతులవా రందఱును భగవదనుగ్రహదూరు లయినపతితు లనియు, భావించు చుండిరి. జీసస్ సృష్టిదుర్భ్రమ లెంతమాత్రమును లేనివాఁ డయి మానవజాతి యంతయు నీశ్వరసంతాన మనియు, జాతిదేశ వ్యత్యాసములు లేక యెల్ల వారును సోదరభావముతో నీశ్వరరాజ్య ములోఁ జేరి సుఖింపవలసినవా రనియు, అట్లు చేర్చి యీశ్వరరాజ్య మును భూమిమీఁద స్థాపించుటయే మెస్సయా యగుటవలనఁ దనపాలఁ బడిన పరమధర్మమనియు, భావించి యుండెను. ఈసత్యమును తన శిష్యకోటియొక్క హృదయఫలకములందు శిలాక్షరములవలె నాటు కొనునట్లు చేయుట కయి యతఁ డనేకవిధముల పాటుపడెను.

టైరు సీడన్ పట్టణప్రాంతములయం దీప్రకారముగా కొంత కాలము గడపినపిమ్మట జీసస్సు మరల కేపర్నాము వంక స్వదేశము నకు మరలెను. అతఁడు గాలిలీదేశములో ప్రవేశింపఁగానే జనులు యథాపూర్వముగా సంతుష్టస్వాంతములతో నతనిచుట్టును మూగఁ జొచ్చిరికాని, ఫారిసీలు జాగరూకు లయి యాతని జంపనైనను జంప వలెను లేదా యాతనినో రైనను నడఁపవలెనని తా మారంభ ములో పూనినపూనిక నిప్పుడుసహిత మెంతమాత్రమును విడిచినవారు కారు. వా రాతనిని వెంటనే తారసించి నీవు మెస్సయా వయినందుకుఁ గలయమానుష మైన నిదర్శనమును జేసి నైనను జూపవలసిన దని పట్టుకొనిరి. తన వినాశనోపాయముగా వా రేదో పన్నుగడ పన్నుకొని వచ్చినారని తెలిసికొని జీసస్సు వారి కెంతమాత్రమును సందీయక "ఓ వంచకులారా! మీమాటలతో నా కేమియు పని లేదు పొండు" అని యదలించుచు వారినుండి విముఖుఁ డయి శిష్యబృందముతోడ వెడలిపోయెను. జనులకు ధర్మోపదేశములు చేసి జనానురాగమును

బడయుచు పనిచేయుచుండఁగాఁ జూచి యామనుష్యులు తమ్ము స్వదేశ
ములో బ్రతుకనియ్యరనియు, ఇంతటితో గాలిలీదేశములో తనపని
తుదముట్టెననియు, దృఢము చేసికొని యతఁడు స్వదేశమును విడిచి
యీసారి యుత్తరాభిముఖుఁడయి వెడలి తూర్పున జార్డనునదీజన్మ
స్థానప్రాంతములవఱకును బోయెను. ఈలోపల నతఁడు తనభావికర్మ
మును నిశ్చయించుకొని దారినాగి పోవునప్పు డొకచోట శిష్యులను
దారిప్రక్కకు పిలిచి నిలిపి "నే నెవరని జనులు చెప్పుచున్నారు?"
అని వారి నడిగెను. సమాధినుండి లేచి బ్రతికి వచ్చినస్నానికుఁ డైనజా
నని కొందఱును, పునర్జీవితుఁ డైనయొక పూర్వప్రవక్తయని కొంద
ఱును, చెప్పుకొనుచున్నారని వారు బదులు చెప్పిరి. అతఁడు ఱెప్ప
వాల్పక వారిమొగములవంకఁ జూచుచు "నే నెవరని మీరు తలఁచు
చున్నారు?" అని యడిగెను. వారిలో చేఁపలవాఁ డైనసీమన్ "నీవు
దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయావు" అని యనుమానింపక తక్షణమే
యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమువలన జీసస్సు మనస్సున కపరిమిత
సంతోషము కలిగెను. ఫారిసీలచే బాధలుపెట్టఁబడి స్వదేశత్యాగము
చేసి విదేశములలో నసహాయుఁడయి యేకాకిగా తిరుగుచున్నయీకాల
ములోసహితము శిష్యులకు తనమీఁదపూర్ణవిశ్వాస మణుమాత్ర
మును తగ్గక తమ్ము మెస్సయాయని నిర్వ్యాజాచంచలభక్తితో నమ్ము
చున్నారని తెలిసికొనుటయే యాతనిసంతోషమునకుఁ గారణము.
"ఓయీ! సీమన్! నీవు ధన్యుఁడవు. స్వర్గములో నున్న పరమపిత
నీకు ప్రకాశపఱచుట చేత నీవిది పలికినాఁడవేకాని జనులు నీతోఁ
జెప్పి యుంటచేత దీనిని నీవన్నవాఁడవు కావు. ఇఁక నీపేరు పీటరు.
ఈపదమునకు పర్వత మని యర్థము. ఈపర్వతముమీఁద దుష్టాధికార
సమున్నతు లెవ్వరును పడఁగొట్టఁజాలని సుస్థిరధర్మసామ్రాజ్యమును

నిర్మించెదను." అని జీసస్సు పలికెను. ఈమాటలు పలుకఁగానే యీవఱ కాతనిమనస్సులో దుర్భరముగా నుండినభార మంతయు చేతులతో దింపివేసినట్లు తక్షణము తగ్గిపోయెను. మనస్సులో నున్న చింత యంతయు తొలఁగిపోఁగా, జయము కరస్థమయియున్న ట్లాతనికిఁ గానఁబడెను.

పారిసీలు తన్ను చంపినపక్షమున తాను నేర్పినబోధమును చక్కఁగా గ్రహించి జనులలో ప్రవచనము చేయఁగలవాఁ డెవ్వఁడైన నొక్కఁ డున్నాఁ డన్ననిశ్చయ మింతవఱకును జీసస్సు మనస్సునకు కలిగి యుండలేదు. అవ్యాజస్వామిభక్తి గలవాఁడయి తా నుపదేశించినధర్మసంచయమును తనయనంతరమున విడువక ప్రవచనము చేయువాఁడు సీమన్‌పీట రొక్కఁ డున్నాఁడని యిప్పు డతనికి తెలియ వచ్చెను; తక్కినశిష్యులును స్వామిభక్తివిశిష్టులయి నిస్సందేహముగాఁ దామును ధర్మప్రవచనముచేయ సంసిద్ధు లయి యున్నట్లు నమ్మఁబలికిరి. క్రొత్తమనుష్యులలో వారు చేసినదేశాటనము వ్యర్థముగా పోలేదు. శిష్యులు తమస్వామినిగూర్చి యెక్కువగాఁ దెలిసికొనఁగలవా రయిరి. అతఁ డెట్టి కష్టములకు సహించి ధైర్యమువహించి యుండఁగలిగెనో, అన్నియాపదలలోను చలింపక తాను భగవంతునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయాసని యాతఁ డెంత దృఢనిశ్చయముకలవాఁడయి యుండెనో, వారు సదా సమ్ముఖమున నుండి చూచుచువచ్చుటచేత వారి కుండినవిశ్వాస మంతకంతకు బలపడి సుస్థిర మయ్యెను. పారిసీలు తామాతనిని పరదేశములకుఁ బాఱఁదోలినప్పు డాతని ప్రాబల్యమును మాపుమాపుచున్నా మనుకొనిరి గాని యీపరదేశ సంచారము యాకపశిష్యులలో పారిసీ లెవ్వఁడును నాశము చేయలేని

ప్రేమాతిశయ మాతనిపైఁ గలుగునట్లు చేసి యాతని ప్రాబల్యమును మఱింత పెంపు చెందించెను.

శిష్యగణము బయలుపఱిచిన యీ నూతనోత్సాహభక్తివిశ్వాసములచేత జీసస్సునకు తాను మనస్సులో నేర్పఱుచుకొన్న మనోనిశ్చయమును సాగించుట మఱింత సులభ మయ్యెను. జీసస్సు మనస్సులో నేర్పఱుచుకొన్న నిశ్చయము మృత్యుముఖప్రవేశమున కయి సరిగా ముందంజె వేయుటయే యైనను తాను బోయి జెరూసలేమునగరములో ధర్మప్రవచనము చేయవలె ననుట. తానక్కడ నుండఁ దటస్థించెడు కొన్నిదినములలోను జనులను మేలుకొలిపి వారికి జ్ఞానబోధ చేయుట కయి తాను జేయఁగలిగిన దంతయుఁ జేయవలెనని యాతని యభిలాషము. తరువాత శత్రువులు తాము చేయఁగలిగినంత చెఱుపును జేసి తన ప్రాణములు గొన్నను, తానీవఱకు నిర్వహించినదే తనమరణ దృష్టాంతమువలన బలపడి తన శిష్యుల హృదయములయందు స్థిరముద్రిత మయి ఫలకారి యగునని యాతనినమ్మకము. తాను జెరూసలేమునగరమునకు పోక తీఱ దనియు, తనకక్కడ మరణము సంభవించుననియు, అతఁడు స్పష్టముగా తెలిసికొని యుండెను. ఎల్లప్పుడును తనచుట్టును మిత్రులు పరివేష్టించి యుండుటచే తనకు పగటివేళ భయ ముండదనియు, తాను రాత్రివేళ పట్టుకోఁబడి రోమను చెఱసాలలో బంధింపఁబడినపక్షమున మిత్రులకు విడిపింప సాధ్యము కాదనియు, ఎఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నాతఁడు శిష్యులను జేరఁబిలిచి తానుద్దేశించుకొన్న కార్యక్రమమును కడపట జరగఁబోవు పర్యవసానమును వారితోఁ దెలిపెను. వారు తమస్వామిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమించుచుండినవా రగుటచేత తమకు ప్రభువుతోడి వియోగము కలుగుననియు ప్రభువునకు విరోధులవలన నాపద వాటిల్లు ననియు

వినుటయే వారికి దుస్సహ మయి తీవ్రమనోవేదనాకర మయ్యెను. అందుచేత "ఓ ప్రభువా! ఈ యాపద నీకు ప్రాపింపకుండునుగాక!" అని పలికి పీటరు రాతనిని జెరూసలేమునకు పోవండ బోధించి మాన్పింపఁ జూచెను. పీటరు తనప్రభువుమీఁది హృదయపూర్వక మైన ప్రేమాతిశయముచేతనే యట్లు మరలింపఁజూచెను గాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. ఈసంగతి పూర్ణముగా నెఱిఁగినవాఁ డయ్యును జీసస్సు తన కీశ్వరుఁడు విధించిన కార్యకరణమార్గము క్లేశకంటకములమీఁదుగా దుర్భరశ్రాఘాతమునకుఁ బోవలసి యున్న దని కనిపెట్టినవాఁ డగుట చేత పీటరుయొక్క ప్రార్థనము తనీశ్వరనిర్ణయమునుండి మరలించు ప్రయత్నమని భావించి "ఓపిశాచమా! వెనుక మరలుము. నీవు మనుష్యవాంఛితమును దెలుపుచున్నావుగాని యీశ్వరేచ్ఛను దెలుపు చున్నాఁడవు కావు" అని మందలించెను.

వా రాదేశములో నింకను గొన్ని దినములు సీజరావురప్రాంతమునం దుండిరి. అకఁ డొకదినము రాత్రి ముగ్గురుశిష్యులను వెంటఁ బెట్టుకొని ప్రార్థనము చేయుట కయి యొకకొండమీఁదికి పోయెను. ఆశిష్యు లక్కడ తమస్వామి యిద్దఱు మహాతేజస్వు లైన దేవదూతలతో మాటాడుచుండఁగాఁ దాము చూచితి మనియు, తమప్రభువప్పు డపూర్వ మైన దివ్యతేజస్సుతో ప్రకాశించె ననియు, చెప్పిరి. దేవదూతలు వచ్చి మాటాడి పోయిన వార్త వాస్తవ మయినను కాకపోయినను, జీసస్సీశ్వరుని హృదయపీఠమునందు నిలుపుకొని నిశ్చలభక్తితో ప్రార్థించినప్పుడు భక్త్యావేశముచేత భావమునం దతఁ డీశ్వర సాక్షాత్కారము ననుభవించి కర్తవ్యోపదేశమును బడసినట్టు భావించుకొని పరమానందభరితహృదయుఁ డయి తోంటికంటె నధికముఖవికాసముతో శిష్యులఁ గలిసికొని యుండవచ్చును. సందేహ

ముండదు. తన మరణానంతరము న సహాశము పన్నిద్దఱు శిష్యులును దృఢభక్తియుక్తు లయియుండి తాను బోధించిన సత్యములను లోకమునకు ప్రకటించి ధర్మవ్యాపనము గావింతు రనియు, తన మరణము శిష్యుల మనస్సులకు తన్నధికప్రీతిపాత్రునిఁ జేసి తన యుపదేశములను శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసి వారి హృదయములలో స్థిరపఱుచుననియు, ఎఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నాతఁ డింకొకసారి పోయి స్వదేశమును ఏడ్కొని యక్కడనుండి రాజధాని యైన జెరూసలేమునగరమున కరిగి యచ్చట నిశ్శంకముగా తాను మెస్సయానని ఘోషించి ధర్మ ధ్వజ మెత్తి సత్యప్రవచనము చేయు నిశ్చయించుకొనెను.

ఇట్లు జెరూసలేము యాత్రాదీక్ష నవహించి యతఁడు శిష్యసహితముగా బైలుదేఱి కతిపయ ప్రయాణములు చేసి త్రోవలో కేపర్నామునగరము చేరెను. కేపర్నామువాసు లైన శిష్యులాతని రాకను ముందుగానే తెలిసికొని ప్రత్యుత్థానము చేసి తీసికొని వచ్చిరి. తాను జెరూసలేము యాత్రార్థము పోవుచు మార్గమధ్యమున వారిని జూడవచ్చితి ననియు, వారి ముఖదర్శనము చేయు భాగ్యము తనకు మరల లభింప దనియు, అతఁడు చెప్పినప్పుడు ప్రభుసందర్శన సంతోషపరవశు లయి యున్న యాభక్తులు తమస్వామి యొక్క శక్తి సామర్థ్యాదులను బట్టి యట్టిదుస్స్థితి కలుగఁబో దన్న నమ్మకముతో మనస్సులలో లేశమును క్లేశము నొందినవారు కారు. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁ డయి మహిమాఢ్యుఁ డయిన ప్రభువును సంహరించుట వారి నీలవంటి నరాధములకు సాధ్యము కాదని వారు తలఁచియుండిరి. అంతే కాక జెరూసలేము చేరి మృదుమధుర గంభీరవాక్యములతో ప్రభువు తన ధర్మవచనామృత రసప్రవాహమును వెల్లిగొలుపఁగానే సమ్మో

హితు లయి యహితులు సహితము వశ్యు లగుదు రనియు, అందు
చేత తమస్వామికి జయము సులభ మగు ననియు, ఒకవేళ గిట్టనివారు
కొందఱు దుండగమున కొడిగట్టినను భక్త్యాగ్రేసరు లగు ప్రభువును
గురుభావముతో ప్రేమించు ప్రజలు వారి నవలీలగా పరాజితులను
జేసి యపాయము నుండి రక్షింతు రనియు, భక్త్యావేశము చేత కేవ
ర్నాము లోనిశిష్యులు విశ్వసించి యుండిరి. భక్త్యావేశము చేతను
ప్రేమాతిశయము చేతను తాము గొప్పగా నెంచువారిని లోకమంతయు
వారీతినే యెంచు ననిభావించుట వింతకాదు గదా! అయినను జీసస్సు
మాత్రము దూరదేశయాత్రకుఁ బోవునప్పుడు గడసారి యాప్తులకుఁ
జెప్పవలసిన హితవచనములు వారికిఁ జెప్పెను. శిష్యులలో నొకఁడు
చెంతను జేరి "యీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగువాఁ డెవ్వఁడు?"
అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్సు చేరువ నున్న యొకశిశువును జేరఁదీసుకొని
శిష్యులవంకఁ దిరిగి "యీ శిశువు వలె నెవ్వఁడు పాప మెఱుఁగనివాఁ
డగునో యట్టివాఁ డీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగును" అని యుత్త
రము చెప్పెను. ఆశిశువు నింకను చేతిలోనే యుంచుకొని జీసస్సు
శిష్యులవంకఁ జూచి, "మీరు మీతోడివారి కంటె నెక్కువ వారుగా
గనఁబడుట కెంతమాత్రమును ప్రయత్నము చేయఁగూడదు:
మీ ప్రయత్న మంతయు వారి నెక్కువసుఖవంతులనుగా నెట్లుచేయఁ
గలుగుదుమా యనుట కయి యుండవలెను; తక్కువస్థితిలో నున్న
వారియెడల నెప్పుడును ననాదరభావము చూపరాదు; ఇటువంటి హీన
స్థితిలో నున్నవారికే సంతోషమును సౌఖ్యమును గలిగించుట కయి
యెక్కువకృషి చేయవలెను; ఇటువంటి తక్కువవారిలో నెవ్వరి విష
యమున నయిన మీరపచారము చేసినయెడల, అది మీరు నావిష
యమున చేసినయపచారమే; వారికి చేసిన యుపకారము నాకు చేసిన

దానినిగా నేను భావించుకొనదను; తమ్ముని రక్షించుకో లేని దుర్బలు
లకు హాని చేయుట కంటె మెడకు తిరుగంటిరాయి కట్టుకొని లోతు
సముద్రములో పడుట మనుష్యునకు మంచిది; మీ సోదరుడు అప
రాధమునకు ప్రత్యపకారము చేయరాదు." అని యీ ప్రకారము
చెప్పుచుండగా "ప్రభువా! నాసోదరుడు నాకపకారము చేయుచు
వచ్చినప్పుడు నే నెన్నిసారు లాతని క్షమింపవలెను? ఏడుసారులు
క్షమింపవలెనా?" అని పేత రడిగెను. "ఏడు సారులు కాదు. అవ
శ్యక మయినయెడల డెబ్బదియేడు సారులు క్షమింపవలెను." అని
జీసస్సు బదులు చెప్పెను. డెబ్బదియేడు సారు లన్నమాట కెల్లప్పు
డును క్షమింపవలె నని యర్థము!

ఇట్లు జీసస్సు శిష్యులకు హితవాక్యము లనేకములు చెప్పి,
వారు తన యెదుట నిప్పుడు ధైర్యశాలులుగా నున్నను తాను వారిని
విడిచిపోయిన తరువాత నొకానొకప్పుడు బలవంతులును గర్వితులు
నయిన ఫారిసీలు బాధింప గడగినప్పుడు ధైర్యము చెడి తమ్ము దుర్బ
లులనుగా భావించుకొనవచ్చు నని యెంచి వారికి దిటవు గలుగ దలంచి
"మిమ్ము మించి బలవంతులు మిమ్ము బాధ పెట్ట దలపెట్టినను భయ
పడకుడు; వారి యధికార మీలోక జీవితమును దాటిరాదు; తరు
వాత మిమ్ము బహూకరించువా డీశ్వరు డున్నాడు. ఈ గొప్ప
ప్రపంచముతో పోల్చిచూచినప్పుడు మీ రత్యల్పసంఖ్యవారుగానే
యున్నను, నాపేరున మీరందఱును నొక్కటిగా నిలుతురేని మీకు
సాయముగా నాబలమును గలవారయి యుందు రనియు నేనేమీకు
తోడుగా నుందు ననియు సదా జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుడు" అని
వారికి నూతనధైర్యోత్సాహములు పురికొల్పి, అతడు వారినివీడ్కొని
బయలు వెడలెను.

ఈసారి కేపర్నాము నుండి జీసస్సు జెరూసలేముయాత్రకు బైలుదేఱినప్పు డాతని పన్నిద్దఱు శిష్యులు మాత్రమే గాక పౌరులలోని మిత్రులును ఇతర శిష్యులును కూడ ననేకులు స్త్రీపురుషులాతనివెంట ప్రయాణము మయి వచ్చిరి. వారిలో కొంద ఱాతనిధర్మబోధనలు వినవలె ననియు, తమసాయము కావలసివచ్చిన యెడల చేయవలయు ననియు, ఉద్దేశించుకొని వచ్చిరి. మఱికొందఱు పాసోవరుపండుగ సమీపించుచున్నందున నాతని యుపదేశములు వినుచు నాతనితోడఁ గూడ గలిసి యాత్రకుఁ బోయినయెడల తీర్థమును స్వార్థమునుకూడ సమకూడు నని వెంటనంటిరి. వారు ఐదాఱుదినములు ప్రయాణము చేసి గాలిలీ దేశమును గడచి దిగువ భాగమున జోర్డను నదిని దాటి జూడియా దేశమునఁ బ్రవేశించిరి. కేపర్నాము పురమున్నది గాలిలీదేశము; జెరూసలేము నగరమున్నది జూడియాదేశము. పెక్కుబాటలకు సంధిస్థాన మయిన జెరికోపట్టణమును చేరునప్పటికి నానాముఖములవచ్చు యాత్రాపరు లయినప్రజలతో జెరూసలేమునకుఁ బోవుబాట క్రిక్కిఱిసిపోవ నారంభించెను. నాజరెత్తునగరమహాప్రవక్త యనియు మెస్సయా యనియు జీసస్సుకీర్తి యీపాటికే దేశదేశములలో వ్యాపించియుండుటచే తీర్థప్రజలాతనిబోధలు వినవలెననియు ముఖసందర్శనము చేయవలె ననియు మూఁకమూఁకలుగావచ్చి యాత్రముతో నాతనిపై నిబడఁజొచ్చిరి. వారిసందడినుండి కాపాడుట కయి శిష్యు లాతని చుట్టును జేరి పయిఁబడుమూఁకలను తొలఁగఁ ద్రోచుచుండిరి. ఈసందడిలో స్త్రీలు కొందఱు బిడ్డలను చంక నెత్తుకొని యొండొరులను మీఱి మెల్లమెల్లఁగా గుంపులోనుండి త్రోచుకొని వచ్చి జీసస్సును సమీపించిరి. వారతఁడు చేసెడియుపదేశములను వినవలెనన్న యాసక్తితో సంభ్రమపడి రాలేదుగాని యటువంటి మహాను

భావుఁడు తన చేతులతో స్పృశించి తమ బిడ్డలను దీవించినయెడల వారికి మేలు కలుగు నన్న యపేక్షతో వచ్చిరి. శిష్యులు వారిని వారించి "ప్రభువువారు మిక్కిలి పనిగానున్నారని మీకు కనఁబడుచుండలేదా? ఇప్పుడు వారు మీతో శ్రమపడఁజాలరు" అని వెనుకకుఁ ద్రోచిరి. జీసస్సది కనిపెట్టి యసంతుష్టిని దెలిపెడి చూపులతో శిష్యుల వంకఁ జూచి "ఆ పసిబిడ్డల నిటు రానిండు. వారిని వారింప వలదు. ఈశ్వరరాజ్య మిటువంటివారిదే" అని పలికెను. అప్పుడు తల్లు లొకరి వెనుక నొకరు బిడ్డల నెత్తుకొని ముందుకురాఁగా జీసస్సొకరి తరువాత నొకరినిగా బిడ్డలను వారిచేతులలోనుండి తీసుకొని ప్రేమను జూపు చూపులతోను నవ్వుముగముతోను వారిమీఁద చేయువైచి యుండఁతని 'భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించుఁగాక' యని యాశీర్వదించెను.

అతనిరాకను విని చాటిపోవుగునను జనులు మూఁకలు మూఁకలుగా వచ్చి యేప్రకారముగా చుట్టుకొనుచు వచ్చిరో యాప్రకారముగానే ఫారిసీలు సహితము వచ్చి చుట్టుకొని వివాదింపవలెనన్న దుశ్చింతతో గాలిలీ దేశమునందువలెనే జూడియా దేశమునందును బహువిధప్రశ్నలువేసి బాధింపఁ జొచ్చిరి. అతఁడు సమయోచితబుద్ధి గలవాఁడయి సదుత్తరములు చెప్పి నోరడఁచి వారిని తిరస్కారభావముతోఁ బంపివేయుచుండెను. ఫారిసీ లెంత బద్ధమత్సరులయి బాధింప పాటుపడినను జెరూసలేము నగరమునందు సహితము తమస్వామికి పరాభవము గలుగఁబో దని భావించి శిష్యులు సంతతోత్సాహవంతులయి యుండిరి. జీసస్సు వారి కుత్సాహభంగము కలిగింప నిష్టములేనివాఁడయినను, తన కాకస్మికముగా మరణము సంప్రాప్తమయినపుడున భగ్నోత్సాహులయి ధైర్యమును గోలుపోయి తాను నియమించిన కార్యమును నిర్వహించుటకు జంకుదురేమో యన్న భయము

చేత జెరికోపట్టణమార్గసమీపమున తన పన్నిద్దఱు శిష్యులను ప్రత్యేకముఁ
బిలిచి వారితో "నాశత్రువుల నందఱిని నేను నోడఁచి జెరూసలేము
నగరములో నేను మెస్సియా నయి మహాప్రభావముతోను తేజస్సు
తోను వసింతునని మీరు తలఁచియున్నట్లు జరుగఁబోదు. ఆచార్యులు
నన్ను పట్టుకొని, యథార్థ్యముగా నిర్దేశించి మ్రానిపైఁ బెట్టి మేకులుకొట్టి
చంపులకయి రోమనుల కొప్పగింతురు" అని చెప్పెను. ఆమాటలు
విన్నప్పుడు తాత్కాలికముగా వారి మనస్సులకు విచారము కలిగి
నను, అతనిశక్తియం దత్యంతవిశ్వాసము గలవా రగుటచేత తిరువాతి
వా రంతగా చింతించక యుండలేరుగాని యాతఁడు మాత్రము
చింతాక్రాంతుఁడయియే యుండెను. వారు జెరూసలేము నగర
మును సమీపించునప్పుడు మానసోత్సాహము హెచ్చినవా రయి
తమ ప్రభువు రాజ్యాధిపత్యముఁ దత్యంత శీఘ్రకాలములోనే
యగు ననియు, కాఁగానే ప్రభునకు ప్రధానపురుషు లగుటచేత తమ కధి
కారము కలుగఁబోవుచున్న దనియు, సంతోషపడుచు వచ్చుటయే
కాక ప్రభుసమ్మానానురాగాతిశయముచేత తమలో నెవ్వ రగ్రస్థాన
మును పొందువా రగుదురా యని పరస్పరస్పర్థ వహించువారు సహి
తము కాఁజొచ్చిరి.

తన వెంటవచ్చిన గాలిలియావారిలో పన్నిద్దఱు శిష్యులలోనివా
రైన జేమ్సుయొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లియైన సాలోమి యనునామె
యుండెను. ఆమె తనకొడుకులు గొప్పవారు కావలెనన్న కోరిక గల
దయి వారు శిష్యకోటిలో నెల్ల నగ్రగణ్యులుగా పరిగణింపఁబడ వలె
నని యభిలషించుచుండెను. జెసు స్వల్పకాలములో మెస్సియాగా సంగీక
రింపఁబడి ప్రకాశించునప్పుడు తనకుమారులు ప్రథమగౌరవస్థానము నందుంచున
ట్లతనిచేత మాటపుచ్చుకొనవలె నన్న వాంఛను వారి మనస్సులలో

పుట్టించిన దీమెయే యయి యుండును. తా మట్టిప్రార్థనను స్వయముగా చేయుటకు వారిష్టములేనివా రయి యామెచేత నడిగించిరైన నుందురు; లేదా యామె స్వబుద్ధిచేతనైన వారిపక్షమున నడిగియుండవచ్చును. వారు ముగ్గురును గలిసి జీసస్సువద్దకు వచ్చినప్పుడు సాలో మతనిపాదములమీఁదఁ బడి "దేవా! నా కొక్కవర మియ్యవలె" నని వేఁడుకొనెను. "నీ కేమి కావలెను?" అని జీస స్సడిగెను. "నాయీ యిద్దఱు పుత్రులును నీ రాజ్యములో నొకరు కుడిప్రక్కను ఇంకొక రెడమ ప్రక్కను నీ యుభయపార్శ్వముల నుండున ట్లనుగ్రహింపుము." అని వేఁడెను. జీస స్స్తంభితపడి వారు తమతల్లికోరికలో చేరియున్నారేమో కనిపెట్టుట కయి వారి మొగములవంకఁ జూచెను. తల్లి కోరినదే వారి కోరిక యని వారిచూపులవలనఁ దెలిసికొని వారికయి జాలి పడునట్లు నిందాగర్భముగా "మీ రేమి యడుగుచున్నారో మీ రెఱుఁగరు" అని యతఁడు పలికెను. వారు మెస్సయాకు పరిచరులగుటచేతఁ దమకున్నత పదము లభించు నన్న సంతోషమే గాని తమకు రానున్న కష్టదశలను తెలిసికోలేక మనోరథ స్వర్గసుఖభ్రాంతు లయి నిలుచుండిరి. "నేను త్రాగవలసిన పాత్రాంతరాళవిషపూరమును మీరు త్రాగఁగలరా? నేను సహింపవలసిన దుఃఖప్రవాహస్నానమును మీరు భరింపఁగలరా?" అని యతఁ డడిగెను. "మేము త్రాగఁగలము భరింపఁగలము" అని వా రుత్సాహముతోను దృఢనిశ్చయముతోను బదులుచెప్పిరి. "మీరు నిశ్చయముగా పాత్రాపూరిత వేదనావిషజలమును నాతో త్రాగుదురు; నావలెనే మీరు దుఃఖరసస్నానము చేయుదురు. కాని యీశ్వర రాజ్యములోని గౌరవస్థానములు నాయీవిలో లేవు. ఈశ్వరేచ్ఛా నిర్వహణము చేత వానినిబడయుట కెవ్వ రర్హులగుదురో వారికవి మన పరలోకపితచేత నియ్యబడును." అని యతఁడు మృదురీతిని చెప్పెను.

వయి ముగ్గురును రహస్యముగా తమగురువుతో మాటాడిన సంగతి యేలాగునో తక్కిన శిష్యులలో పొక్కినది. జేమ్సు యొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లి యే యొకవేళ జీసస్సుయొక్క మృదువచనములను బట్టి యతనికి తన కొమరులయందు దెక్కువప్రేమ గల దని భ్రమపడి యితనివద్ద సంబంధులు చెప్పుకొని యుండును. వా రిద్దఱును తమకంటె నెక్కువ యాధిక్యమును పొందవలె నని ప్రయత్నించినందున నయి తక్కినశిష్యులకు వారి యెడల సనూయయు కోపమును గలిగెను. ఇట్లు శిష్యులలోఁ గలిగిన యంతస్తాపమును దెలిసికొని దానిని నివారింపఁ దలఁచి యాసోదరుల వర్తనమును నిందింపక "లోకములో తాము గొప్పవారము కావలె నని ప్రయత్నించు మూర్ఖులు తలఁచునట్లుగానే మీరును తా మున్నతిపదములకు నియమింపఁబడిన పక్షమున లోక మంతయు తమ్ము గౌరవించు ననుకొను చున్నారు. ఇతరులవలన గౌరవమును మాన్యతయు సంపాదించుకొనుటకు మార్గము తా మేదో యుత్తమ మయిన ఘనకార్యమును చేయుటమాత్రమే యని మీరు తెలిసికోవలెను" అని పలికి, వారు చేసినపని యనాలోచితమును బుద్ధిహీనము నైన ట్లితరులకు కనఁబడు నట్లుచేసి, జీసస్సు పదుగుఱ శిష్యుల కోపమును వారి తెలివితక్కువ కయి యా యిరువుఱ శిష్యుల మీఁదను గలిగిన జాలికి మార్చి, ఆయిద్దఱను తమ్ము నిందించుట కంటెను నెక్కువ సిగ్గుపడునట్లు చేసెను. వారు జెరికోపురము చేరిన తరువాత విశ్రాంతి కయి కొన్ని దినము లచ్చట నిలిచిరి. ఆదినములలో నక్కడ ననేకులు మిత్రులును శిష్యులును నయిరి. వీరిలో పలువురు జీసస్సు జెరికోనగరమును విడిచి బైలుదేరినప్పుడు శిష్యగణముతోఁ జేరి వెంబడించి జెరూసలేముపురప్రవేశ సమయమునం దతనిని పరివేష్టించివచ్చినపరివారమును మహత్తరమయినదానినిగాఁ జేసిరి.

పురబాహ్యప్రదేశము చేరఁగానే శిష్యులుకొందఱు పట్టణము లోనికిఁ బోయి యొకసుందర యువరాసభము నద్దెకుఁదెచ్చి దానిపై మెత్తవేసి జీసస్సును కూరుచుండఁ బెట్టి పరివారము చుట్టును బలిసి పదవ పురప్రవేశోత్సవముల కుపక్రమించిరి. ఆకాలమునం దాదేశములో గుఱ్ఱముల నెక్కెడు వాడుక లేదు. గొప్పవారు సహితము గాడిదలపైనే స్వారిచేయుచుండిరి. మనదేశపు గాడిదల వలెఁ గాక యాదేశపుగాడిదలు పెద్దవిగాను సుందర మైనవిగాను నుండును. ఇట్లు భక్తజనులు పరివేష్టించి నడువఁగా, శిష్యులుచ్చైస్స్వనముతో మంగళ గీతములు పాడఁగా, ఇతరులు 'విజయోస్తు' అనిదిక్కులుమారుమ్రోగు నట్లు జయజయధ్వనులు చేయుచురాఁగా, జీస స్వాలివుకొండనుండి దిగి రాఁ దొడఁగెను. దిక్కులు పిక్కటిల్ల నఱచు మూఁకలకోలాహల ధ్వనులును భక్త జనసంకీర్తనధ్వానములును చెవినిండఁగా లోపలి నుండి వెలుపలికి వచ్చి పురజను లాయుత్సవముతోఁ జేరి నడవఁదొడఁగిరి. ఆగుంపులోనుండి "ప్రభునామమున వచ్చెడి యీతనికి శుభమగును గాక!" యను ధ్వనులు క్రొత్తక్రొత్తనోళ్ళనుండి వెలువడి మిన్ను ముట్టుచుండెను. ఈయూరేగింపు వంతెనమీఁదుగా క్రెడన్ కాలువను దాటి పురద్వారము గుండ జయప్రదముగా సాగెను. ఈయసాధారణకోలాహలకారణమును దెలియఁ గోరి పౌరులు గృహములు వెడలి పరుగెత్తుకొని వచ్చి ఇదంతయు నేమి? ఈయన యెవ్వరు!" అని యడుగసాగిరి. "ఈయన మహాప్రవక్త యైన నాజరెత్తునగర జీసస్సు"! అని శిష్యులు గర్వముతో నుత్తరము చెప్పుచుండిరి. ఇటుకు వీధులలోనుండి పోవునప్పుడు కొందఱు ఫారిసీలు మనుష్యప్రవాహమధ్యమున తగులుకొని తప్పించుకొని యావలఁ బడుటకు శక్యముగాక యిష్టము లేకయే యూరేగింపుతో నడుచుచు కోప

ముతో "ఓబోధకుఁడా! నీమనుష్యులను మాటాడకుండ జేయుము"
అని జీసస్సును గూర్చి యఱచిరి. జీసస్సు పూర్వప్రవక్తలవాక్యము
లలో నొకదానిని "ఈమనుష్యులు మాటాడకపోయినయెడల శిలలే
మాటాడును" అనియనువదించి యూరకుండెను. అక్కడనుండియెడమ
వైపునకు తిరిగి దక్షిణాభిముఖముగా జీసస్సు తనశిష్యులను తిన్నఁగా
దేవాలయము వంక నడిపించెను. నిర్మలమయిన పాలరాతిస్తంభము
లును స్వర్ణాలంకారములును మాధ్యాహ్నికసూర్యకాంతి చేత తళతళ
లాడుచు మెఱయుచుండఁగా నున్నతముఖద్వారమువద్దకు పోఁగానే
జీసస్సక్కడ తన ఖరవాహనమునుండి దిగి పాదచారి యయి వెడ
ల్పయిన సోపానపరంపర నెక్కి శిష్యపరిజనాదికపరివృతుఁడయి సాధా
రణముగా మతాంతరమంటప మని పిలువఁబడెడు ప్రథమప్రాకారము
లోనికిఁ బోయెను. ఇక్కడ కెల్లదేశములవారును సర్వమతముల
వారును నిరాతంకముగా పోవచ్చును; అక్కడనుండి గర్భాలయము
లోనికి పోయెడు మెట్లున్నవి. మెట్ల కిరుప్రక్కల నున్న రాతిస్తంభ
ముల మీఁద "ఈపవిత్రస్థలమునకు యూదులు తప్ప మఱియెవ్వ
రయిన పోయెడు పక్షమున ప్రాణదండనము కలుగును. జాగ్రత్త"
అని పెద్దక్షరములతో చెక్కఁబడి యుండెను. ఈమతాంతరమండప
మధ్యమున జీసస్సు నిలిచెను. అది సుందరవిశాలభవనము. దాని నేల
వివిధవర్ణములు గల స్నిగ్ధము లయిన పెద్దపలకరాళ్ళతో పఱుపఁబడి
యుండెను. దానిచుట్టును రెండేసివరుసల పాలరాతిస్తంభము లుండి
వానిమీఁద కప్పు నిలిచియుండెను. ఈసుందరవిశాలస్థల మీశ్వరా
రాధనమున కత్యంతానుకూల మయినదిగా నుండెను. కాని జీస
స్సక్కడ నిలువఁబడియున్నప్పుడు భగవద్భక్తివిషయక మయినశబ్ద
మొక్కటియు నాతని చెవి సోఁకలేదు. ఉపాసనాసంబంధ మయినశబ్ద

ములకు మారుగా జంతువుల కూఁతలును, నాణెముల మ్రోతలును క్రయవిక్రయవ్యాపారవ్యగ్రుల శబ్దజాతములును, ఆతని చెవిని బడఁ జొచ్చెను. స్తంభమునకును స్తంభమునకును నడుమఁగల స్థలములన్నియు విదేశపునాణెములను వట్టమునకు పుచ్చుకొని స్వదేశపునాణెముల నిచ్చుబచ్చులతోను రాఁబోయెడి యుత్సవములో బలి యిచ్చునిమిత్త మును గొఱ్ఱెలను పక్షులను విక్రయించు వణిజులతోను నిండియుం డెను. ఈ వ్యాపార మంతయు న్యాయముచేత దేవాలయము వెలుపలి భాగమునందే జరగవలసియుండెను; గాని తమ మతముయొక్క పారిశుద్ధ్యమును గూర్చి లక్ష్యము లేని యాచార్యులు ధనస్వీకారపరు లయి యీ వ్యాపారము పవిత్రాలయములోపలనే జరుగనిచ్చి యూదులు కానివారు ప్రార్థనలు జరుపుకొనుటకయి నియమింపఁబడిన యాస్థలము కూడ వారికి లేకుండఁ జేసిరి.

జీసస్సు భృత్యవర్గముఁ దయి యాధిపత్యము వహించి పలు గడల మార్కులు నిగిడించి మండప మధ్యమున నిలఁబడఁగానే యిచ్చి పుచ్చుకొనువారు తమ వ్యాపారము నిందుక నిలిపి యాతనిముఖము వంకఁ జూడసాగిరి. ఆతనిచూపులయం దధికారభావమును కోపమును కానఁబడెను. "ఈవస్తువుల నిక్కడనుండి తీసికొనిపొండు. దేవాలయము ప్రార్థనాలయముగా నుండవలెనని విధింపఁబడియున్నది. మీరు దీనిని దొంగల నివాసభూమిగా చేసియున్నారు" అని కేకలువేయుచు శిష్యులు కురియుకన్నులతో చేతులు చాఁచుకొని కొట్టఁబోయినట్టు జీసస్సు వారిమీఁదికి పోఁగా, తమగొఱ్ఱెలు బెదరినట్టుగా తాము బెదరి యచ్చటివారు నానాముఖముల పరుగులిడిరి. తమస్థానమును వదలక నిలుచు మని క్షణకాలము కొంద ఱాలస్యముచేసినను, కృతనిశ్చయత్వముతో పిడికిళ్ళు పట్టుకొని తమ నాయకుని వెనుకనుండి ముం

దుకు రాఁబోవుచున్న శిష్యులను చూడఁగానే మిగిలియున్న ధైర్యశేష
మును గోలుపోయి బచ్చులు వేవేగ నాణెములరాసులను తమయొడిలోఁ
బోసికొనియు, పక్షిస్వాములు వడివడి పిట్టలగూళ్లు చేతులతో వయి
నెత్తిపట్టియు, వణిజులు తమవస్తువులు కొన్ని లోపల విడిచియు, భీత
చిత్తులయి క్షణకాలములో దేవాలయమును విడిచి వెలుపలికిఁ బాఱిరి.
తప్పుపనిని జూచినప్పుడు కలిగెడి కోపమును జీసస్సీయొక్కసారి
దాఁపఁజాలక బయలుపఱిచెను. అతఁడు సాధారణముగాఁ జూపెడు
శాంతభావము కోపము నడఁచుకొనుచువచ్చుటచేత కలిగినదే కాని
కోపము లేకపోవుటచేత కలిగినదికాదు. చెడుపని జరుగుచుండఁగా
చూచినప్పుడును కోపము రానివాఁడేమంచిపనిని చేయుటకును సమ
ర్థుఁడు కాఁడు. సాధారణముగా కోపము రానివానిని మనము శ్లాఘింప
వలసినదే కాని ఘనకార్యనిర్వాహణపరాయణులకు కొన్ని సమయముల
యందు తీక్ష్ణతతోఁ గూడిన యౌత్సుక్య మావశ్యక మగును. జీసస్సు
చేసిన యీపనివలన శత్రువులు మునుపున్నలలో నతనిమీఁద నింకింత
యాగ్రహమును ద్వేషమును కలిగెను.

ఆరాత్రి యతఁడు పట్టణమున కొక మైలుకంటెకొంచె మెక్కువ
దూరములో నాలీవుకొండ కావలివైపున నున్న బెథనీగ్రామమునకుఁ
బోయి యక్కడ మిత్రగృహమున సుఖనిద్రచేసి మఱునాఁడు తెల్ల
వాఱునప్పటికి మరల దేవాలయమునకు వచ్చెను. అప్పటికే యతఁడు
చేసెడు ధర్మోపన్యాసములను శ్రవణానందముగా వినవలె నన్నయాస
క్తితో వచ్చియున్న జనులతో విశాలప్రాకారాంతర్భాగ మంతయు
నిండియుండెను. భక్త్యావేశముచేత వచ్చినవారిమాట యటుండఁగా
నూరక వేడుక చూడవచ్చినభక్తిహీనుల హృదయములు సహిత మావ
ఱకు తానెన్నఁడును వినియుండని కర్ణరసాయనములైన యాతని ధర్మ

వచనప్రసారముచేత కరఁగిన పయి ధర్మచింత కలవి కాఁజొచ్చెను. ఆతని నట్లు నిరంతరాయముగా బోధ చేయనిచ్చి యుండినపక్షమున, సామాన్యజనుల హృదయము లాతనివంక కాకర్షింపఁబడి యల్ప కాలములోనే నూఱులకొలఁది నాతనికి శిష్యులయి యుందురు కాని దేవాలయమున కధికారు లయి యుపాసనాదికమును నెఱవేర్చుచున్న మతాచార్యులు దురాగ్రహవ్యగ్రు లయి భయకంపితులయి యాతని పనికి విఘాతము చేయ కృతనిశ్చయు లయిరి. గతదిన మతఁ డాకస్మికముగా శిష్యవర్గముతో దేవాలయములో ప్రవేశించి తమయధికారమును తిరస్కరించి తమవలన సెలవుపొంది లోపల వ్యాపారము చేయుచుండినవారిని బలవంతముగా గుడిలోనుండి వెలుపలికి తఱిమివేసెను. ఆతనిప్రసంగములు వినుటకయి వచ్చిన మూఁక లిప్పుడు గుడిలోనంతటను నిండి గర్భాలయములోనికి పోవ దారిలేకుండఁ చేసి తాము జరపుచున్న యారాధన కరుగుట కనేకుల కవకాశము లేకుండఁ జేసిరి. అందుచేత వారు తమకుఁ గలిగినయవమానమునకు సహింపఁ జాలక తమ యధికారబలమును జూపి యక్రమముగా వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించిన యాయాగంతునకు బుద్ధి వచ్చునట్లు చేయ నిశ్చయించుకొనిరి. ఈనిశ్చయమును నిర్వర్తించుటకయి వారాలోచించుకొన్న యాలోచన తమలో కొందఱు తమయధికారకంచుకములను తొడుగుకొనిపోయి పదిమందిముందఱ "ఈపనులను నీ వేయధికారముతో చేయుచున్నా" వని యడుగుట. అతఁడు మతాచార్యుఁడు కాఁడనియు, పట్టణముయొక్క కాని దేశముయొక్క కాని యే యధికారిచేతను నియమింపఁబడినవాఁడు కాఁడనియు, విద్వత్పరిషత్తుచేత బోధచేయుట కనుజ్ఞయైన పొందినవాఁడు కాఁడనియు, వారెఱుఁగుదురు. కానెవ్వరి వలనను నధికారము పొందలేదని చెప్పినపక్షమున జను లాతనిని

వంచకునిగా నెంచి గేలిచేసి సాగనంపుదు రనియు, దేవునివలన నధి
కారము పొందితినని చెప్పిన పక్షమున దైవదూషకుఁడని పట్టి యధి
కారుల కొప్పగింపవచ్చుననియు, వా రనుకొనిరి. అందుచే వారిలో
కొందఱు మూఁకలోనుండి త్రోచుకొనిపోయి, అతఁడు చేయు చున్న
ప్రసంగమునకు భంగము కలిగించి, ఏయధికారముచేత నీ పనిని
చేయుచున్నావు? అని గద్దించి యడిగిరి. ఈప్రశ్నకతఁ డణుమాత్ర
మును తడఁబాటుపూనక తడవుకొనక నేనుకూడ మిమ్మొక్క ప్రశ్న
యడిగెదను. దానికి మీ రుత్తరము చెప్పినపక్షమున, నాకధికార మెవ్వ
రిచ్చినారో నేను చెప్పెదను. జ్ఞానస్నానము చేయించుటకు జానున కధి
కార మెక్కడనుండి వచ్చినది? అది దేవునినుండివచ్చినదా? మనుష్యుల
నుండి వచ్చినదా?" అని యడిగెను. ఈప్రశ్నచేత వారు వేసినవలలో
వారే పడవలసినవా రయిరి; ఆచార్యపురుషుఁడు కానందున మత
కర్మ జరుపుటకు జానున కధికారము లేదని వారి నమ్మకము.
ఆమాటను పదిమందిలో నిప్పుడు బహిరంగముగా చెప్పెదు పక్షమున,
జాను గొప్ప ప్రవక్త యని నమ్మియున్న యచ్చటిజనులు దురా
గ్రహావేశముచేత లేచి పైనిఁబడి దొమ్మి చేయుదురు. జాను కధి
కారము దేవునివలన వచ్చిన దని చెప్పెదు పక్షమున జీసస్సు తనకును
దేవునివలననే వచ్చినదని యాతనికిఁ గలిగిన స్వాతంత్ర్యమే తన
కును గల దని చెప్పవచ్చును. అందుచేత, వా రేమి చేయుటకును
పాలుపోక 'మేము చెప్పజాల' మనఁగానే అనాదరభావముతో నతఁ
డును "ఏయధికారము చేత నే నీపనులను చేయుచున్నానో నేనును
మీకు చెప్పను." అనెను.

అప్పు డాచార్యులు భగ్నప్రయత్నులయి త్రిక్కటిక
ష్టములోనుండి వేగిరము వెలుపలఁబడుటకు శక్యముగా

యుపమానభిన్ను లగుచు నిలుచుండియుండఁగా, జీసస్సు జనులను సంబో
ధించి "ఒకానొకమనుష్యున కిద్దఱు కొడుకు లుండిరి. పోయి ద్రాక్ష
తోఁటలో పనిచేయవలసిన దని యతఁ డొక కొడుకుతోఁ జెప్పెను.
నేను పోఁజాల నని వాఁడు మొదటఁజెప్పినను తరువాత తండ్రియాజ్ఞ
వినసందుకు పశ్చాత్తాపపడి పోయి తోఁటలో పనిచేసెను. తండ్రి
రెండవకొడుకునకును నట్లె యాజ్ఞ చేసెను. వాఁడు చిత్తమట్లె చేసెద
నని చెప్పెను గాని తరువాత తోఁట త్రొక్కి చూచినవాఁడే కాఁడు.
ఈయిద్దఱిలో తండ్రియాజ్ఞ చెల్లించినవాఁ డెవఁడు?" అని యడిగెను.
'మొదటివాఁడు' అని యందఱు నేకవాక్యముగాఁ బలికిరి. అతఁ డప్పుడు
నిలువఁబడి యున్నమతాచార్యులవంకఁ దిరిగి రూక్షవీక్షణములతోఁ
జూచుచు "నిశ్చయముగా మీకే యిది చెప్పుచున్నాను. సుంకరులును
పరమపాపులును మీకంటె ముందుగా నీశ్వరరాజ్యము లోనికిఁ బోవు
దురు; వారు జాను బోధనలవలన పశ్చాత్తాపపడి దేవుని యిష్టమును
నలిపిరి. దేవుని యాజ్ఞలను చెల్లింతు మని చెప్పుటకు మీ రెల్లప్పు
డును సిద్ధముగా నుందురు కాని మీమాటలను మీరు నెఱవేర్పరు."
అని కోపము రూపము దాల్చినట్లు పలికెను. అందఱికంటెను తామే
దేవున కెక్కువచేరువగా నున్నా మని భావించుకొనువారి కిట్టి
మాటలు వినుట దుస్సహాముగా నుండును. అయినను వారీగర్హణము
పొందుట కత్యంతపాత్రు లనుటకు సందేహాము లేదు. వారి మత
మంతయు కేవల కర్మాచరణ మయమయి యున్నది కాని పరిశుద్ధ
ప్రవర్తనమును పాలించునదిగా లేదు.

జీసస్సింతటితో సరిపెట్టక మతాచార్యులును ఫారిసీలును దేవు
నిచేఁ బంపఁబడినవారిని బాధించువా రనియు, దేవుని పుత్రుఁ డయిన
తన్ను పరిహాసించి హింసింప నున్నవా రనియు అర్థ మిచ్చునట్లుగా

నింకొక యుపమానమును జెప్పి, వారిమనస్సులలో ననిరోధ మైన క్రోధమును పురికొల్పెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారిలో కొందఱు ఫారిసీ లుండిరి. వారా మాటలకు మండిపడి దేహములు తెలియక నడుములు బిగించి లేచి పరుష వాక్యము లాడుచు మీఁదఁబడి జీసస్సును దేవాలయములోనుండి యీడ్చి యావలకుఁ గెంటివేయఁ జూచిరి కాని, అతనిని పరివేష్టించి యున్న యసంఖ్యాకు లయినశిష్యులు స్వామిరక్షణపరాయణు లయి కోపములు రూపము నొందినట్లు వీరరసమూర్తు లయి లేచి బాహువులు చాఁచికొని ముష్టియుద్ధసన్నద్ధులై శైలుదేఱ కలియఁబడఁబోఁగా భయపడి దండతాడితవిషోరగములవలె రోఁజుచు వెనుక మరలసినవా రయిరి. ఆసాయంకాల మెప్పటివలె జీసస్సు పడకకు బెథనీగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఈలోపల మతాచార్యులును ఫారిసులును మఱునాఁడు దమవిరోధి నెట్లు నిరోధింతుమా యని మార్గోపాయము నాలోచింపఁ దొడఁగిరి.

యూదులు పలుతెగలుగా భాగింపఁబడి, పరస్పరద్వేషము గలవా రయి, యొకరి వినాశనము నొకరు కోరువారుగానుండిరి. అయినను సామాన్యశత్రుభయము సంభవించినప్పుడు గర్భశత్రువులు సహితము కొంతకాల మాశత్రుసంహారమునకయి మిత్రభావము వహించి యేక మగుదురు. కాఁబట్టి జనులు జీసస్సును మెస్సయా యని యంగీకరించుటలో దినక్రమమున నధికవిశ్వాసశీలు రగుచున్నారని భయపడి, యూదులలోని యన్నిశాఖలవారి నాయకులును తమపూర్వవైరములను కట్టిపెట్టి, దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్న ప్రాబల్యమును బట్టి తమ కందఱకు సమానముగానే భయోత్పాదకుఁ డగుచున్న యీ క్రొత్తశత్రువును బరిమార్చుట కయి యొక్కటిగాఁ జేరిరి. యూదులలోని యధికారవంతులును ధనవంతులును విద్యావంతులును నించు

మించుగా నందఱును నొక్కసారిగా నొక్కపురుషునిపై ధ్వజ మెత్తిరి. అతనికి గొప్పవారిలో నొక్కఁడును సహాయుఁడును మిత్రులును లేరు. అతని కున్న బలమంతయు జ్ఞానమును సత్యమును ధర్మమును మాత్రమే.

జీసస్సు ప్రతిపక్షు లందఱును చేరి యాలోచించి యాతనిపై మరణదండనమున కర్హ మైన నేరమును దేని నయిన మోపవలె ననియు, రాజద్రోహ మట్టినేర మైనంతమున రోమకచక్రవర్తి యయ్యున సీజరునకు ప్రతికూలముగా నాతనిచేత నే దయిన ననిపించెడి యుపాయము చూడవలె ననియు, కూడబలుకుకొని యెవ్వరికిని సందేహము కలుగకుండుట కయి తమలోని నాయకులను కొందఱ నాతనికి నియమించిరి. వారు ధర్మశ్రవణార్థము వచ్చెడి మూఁకలోఁ జేరి మఱునాఁ డాతఁడు ప్రసంగము చేయు నప్పుడు దాపునఁ జేరి తద్వచనామృతపానమును అవ్యాజమయిన, శ్రద్ధాభక్తు లతో గ్రహించుచున్నట్లు నటించుచు ప్రసంగావసానసమయమున చేతులు జోడించుకొని 'స్వామీ! దేవర వారు భగవత్సాన్నిధ్యమార్గమును బోధించుచున్నా రనియు సత్యమును నిశ్చయముగా వచించుచున్నా రనియు మేమెఱుఁగుదుము. దయచేసి మేము సీజరునకు పన్నులు కట్టుట ధర్మమేమో సెలవిండు' అని యడిగిరి. "ఓ వంచకులారా! నన్నేల విమోహపఱచెదరు! పన్ను కట్టెడి సొమ్మేదో నాకు చూపుఁడు" అని యాతఁ డుత్తరము చెప్పెను. వారిలో నొకఁ డొక ప్రక్కను చక్రవర్తి ముఖముగల రోమనునాణెము నొకదాని నాతనిచేతిలోఁ బెట్టెను. నాణెమును పయికెత్తి చూచి "ఇది యెవ్వరి విగ్రహము?" అని యతఁ డడిగెను. "అది సీజరుది" అని వారు బదులు చెప్పిరి. "అట్లయినపక్షమున సీజరువస్తువులను సీజరునకు చెల్లింపుఁడు; భగవంతుని వస్తువులను భగవంతునకు సమర్పింపుఁడు." అని యతఁడు శాంతముతో

మనస్సునకు నాటుకొనునట్లుగా నుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలువిని తెల్లపోయి ఫారిసీ లొండొరుల మొగములవంకఁ జూచుకొనసాగిరి. వారు పెద్దవలవేసి శత్రువును పడఁద్రోయఁజూచిరి కాని తుదకు వారివలలో నేమియుపడలేదు. అతఁడు సీజరునకు పన్ను చెల్లించవలసిన పనిలేదని చెప్పినపక్షమున రాజద్రోహము క్రింద పట్టుకొని రోమకపరిపాలకుఁ డైన పైలేటున కొప్పగించవలెననియు, సీజరునకు పన్ను చెల్లింపవలసిన దని చెప్పినపక్షమున పరదేశప్రభుత్వమును ద్వేషించుచున్నా రగుటన ప్రజ లతఁడు మోసగాఁడే కాని మెస్సయా కాఁడని నిశ్చయించి యాతనిని గర్హింతు రనియు, వారెన్నుకొని యుండిరి. ఇట్లుగ వారియెత్తిక వ్యర్థ మయ్యెను. జీసస్సు చెప్పిన మాటలు తన్ను పాశమునుండి తప్పించు కొనుటకయి పలికిన పలుకులుగాక న్యాయపూరితములయిన దివ్యవచనము లయి యున్నవి. బాహ్యపదార్థము లిచ్చు దున్నట్లే యుండవచ్చు ననియు, ఈశ్వరరాజ్యము హృదయములోని ప్రేమవలనను పరిశుద్ధ వలనమాత్రమే నిర్మింపఁ బడవలెననియు, వారి వాక్యముల యభి ప్రాయము. 'ఆధ్యాత్మికవిషయములు వేఱు, లౌకికవిషయములు వేఱు' అని బోధించి, నిజమైన దివ్యోన్నతికిని నాగరికతకును మూలాధారము లయినవి యీ యమూల్యవాక్యరత్నములే.

అతనిని రాజాంగ కక్ష్యములోఁ బడవేయవలెనని చేసిన ప్రథమ ప్రయత్నమిట్లు భగ్నము కాఁగా, రాజద్రోహమునకంటే మతధర్మ దూషణమును మరణదండనమునకు దోషిని పాత్రునిచేయునది యగుట దలపోసి ఫారిసీ లాతని నేలాగున నైన స్వధర్మాధిక్షేపకూపములో బడవేయవలెనని ద్వితీయప్రయత్నము చేసిరి. వారిలో కొందఱు ముందుకు వచ్చి "అన్నిటిలో నుత్తమధర్మానుశాసన మేది?" అని యడిగిరి. "మొదటి ధర్మానుశాసనము నీప్రభువైన దేవుని నీవు పూర్ణ

హృదయముతో ప్రేమింపవలయు ననుట. రెండవది నీపొరుగువానిని నీవు నిన్నువలెనే ప్రేమింపవలయు ననుట. ఈ రెండుధర్మానుశాసనములమీఁదనే ధర్మ మంతయు నిలిచి యున్నది." అని యేసు ఉత్తర మిచ్చెను. ఈయుత్తరము తమ కుత్సితోపాయసిద్ధి కననుకూల మయినది కానందున వారు లోలోపల నేమో సణుగుకొని మొగములు త్రిప్పుకొనిరి. ఇంకొక కొంద ఱొకవ్యభిచారిణిని గొనివచ్చి యాతనిముందు పెట్టి కపటవృత్తితో "స్వామీ! దీని కేమి దండనము?" అని ప్రశ్న చేసిరి. విధింపవలసినదండన మందఱు నెఱిఁగియున్నదే. ప్రపంచములో పాపము చేయనివా రెవ్వరు నుండరు గాన దయనీయులను క్షమింప దగు నన్న భావము తోఁచునట్లుగా "మీలో పాపము చేయనివా రెవ్వరో ముందుకువచ్చి యీమెమీఁద మొదటిరాయి యాతనిని వేయుఁడు." అని యేసు [illegible] సముచితముగా నుత్తరము చెప్పెను.

[illegible] కపటాచారులై వేషధారు లయి [illegible] వచ్చి తన్ను బాధ [illegible] తో "ఓ జనసమూహములారా! శాస్త్రులును పరిసయ్యులును మోషెయొక్క ధర్మానుశాసనములను మీకు ప్రబోధించుచున్నారు. కావున వారి ధర్మానుశాసనములను మీ రనుష్ఠింపవలసినదే. కాని వారు తమ దృష్టాంతమువలన చూపిన మార్గమును మీ రనుసరింపకుఁడు. ఏలయన, వారు తమయుపదేశములనే తా మాచరింపరు. వారు మనుష్యుల భుజములమీఁద పెద్దబరువుల నెత్తి పెట్టుదురుగాని మనతోడి మానవులమీఁది బరువును తేలనెత్తుటకయి యొక వ్రేలెత్తునంతటిపని నైనను తాము చేయరు. మంచిదనియు సత్యమని యన్న హేతువుచేత దేనిని వారు ప్రేమింపరు; జనులు తమ్ము మంచివారినిగా చెప్పుటకో

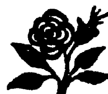
వలెననిమాత్రమే ధర్మము నాచరింతురు. సామాన్యజనులవిషయ
మైనచింతయే వారికి లేదు ; ఇతరులు తమసహోదరు లన్న జ్ఞానమే
వారికి లేదు ; వారిచింత యంతయు ఉత్తమపదార్థములును ఉన్నతపద
వులను తాము సంపాదించుకొనవలెననిమాత్రమే" అని యొక్కింత
చెప్పి, అంతకంతకు కోప మతిశయించి పట్ట శక్యము కాకపోఁగా
పారిసీలవంకను లేఖకులవంకను దిరిగి "ఓ లేఖకులారా! పారిసీలారా!
వంచకులారా! మీకు దుఃఖ మగుఁగాక! జ్ఞానకుంచికను జనులనుండి
తొలఁగించి, మీ రీశ్వరరాజ్యము వారికి లభింపకుండ మూసిపెట్టు
చున్నారు. మీరును లోపలికి పోవరు ; పోఁగోరినవారిని లోపలికి
పోవనియ్యరు. మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరనాథలవసతులను
మ్రింగివేయు చున్నారు; పయి వేషమున కయి దీర్ఘప్రార్థనలు
చేయుచున్నారు ; కాఁబట్టి మీరధికతరనరకబాధల నొందుదురు.
ఎవ్వనినైన నొక్కనిని మీమతములో కలుపుట కయి స్థలమును జల
మును చుట్టఁబెట్టుదురు ; కలిసినతరువాత వానిని నరకభాజనుని గాఁ
జేయుదురు. ఓవంచకులారా! బుద్ధిహీనులారా! పొలములో పండెడు
సోపుగింజలలోను జీలకఱ్ఱపాయలలోను దశాంశమును గురువున
కర్పించుట మహాపుణ్యకార్యమని చెప్పుచు, దయాధర్మసత్యశౌచాదు
లైన మహత్తరవిషయములను విడిచిపెట్టుదురు. ఓ బుద్ధిహీను
లారా! మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరు దోమనుమ్రింగ దోసు
కొనుచు లొట్టియను గుటుక్కున మ్రింగివేయుదురు. మీరు లోపల
మృతాస్థులతోను సకలాశుద్ధతలతోను నిండియున్నను పయికి సుందర
ముగా కనఁబడెడి వెల్లవేసిన సమాధులవంటివారు. బాహ్యమునకు
పుణ్యాత్ముల వలెఁగానఁబడుచు లోపల మీరు పాపకాపట్యదూషితు
లయి యున్నారు. ఓలేఖకులారా! పారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు

దుఃఖ మగును గాక! మీరు మీతండ్రులు చంపిన పూర్వప్రవక్తల కును పుణ్యాత్ములకును సమాధులు నిర్మించుచున్నారు. మీరును మీపూర్వులవలెనే వర్తమానప్రవక్తలను పుణ్యపురుషులను బాధలు పెట్టి చంపుచున్నారు. ఓపాపజాతులారా! విషసర్పములారా! మీరు నరక యాతన నెట్లు తప్పించు కొనఁగలరు?"

ఈపిడుగువంటి నుడువు లెవ్వరినిగూర్చి యుద్దేశింపఁబడినవో వారికి మనోవ్యథాకరములును కోపజనకములు నయి యుండెననుటకు సందియము లేదు. మిత్రమధ్యమునం దున్న యాతని నా సమయము నం దేమి చేయుటకును శక్తులు కాకపోయినను ప్రతిపక్షులలో కొందఱు దూరమునుండి యాతనిపై రాళ్ళు రువ్వి రఁట! ఇంతలో యేసుక్రీస్తుయొక్క కోపాగ్ని కొంత ప్రశాంతినొందగా తొంటిక్రోధము ఖేదముగా మారినవాఁ డయి పట్టణము నుద్దేశించి "యెరూషలేము నగరమా! కటకటా! నీవద్దకుఁ బంపఁబడిన ప్రవక్తలను నీవురాళ్ళతోఁ గొట్టి నిష్కరుణముగాఁ జంపుచున్నావు. కోడి తనపిల్లలను రెక్కల క్రిందఁ జేర్చుకొను నట్లుగా నీప్రజలను నాయండకుఁ జేరఁ దీయుటకై నే నెన్నిసారులు కోరుచున్నాను! అక్కటా! నీవు వారిని చేరనీయవు." అని పలుకుచు నతఁడు దేవాలయమునుండి వెడల బయలు దేఱెను. అతఁడు ద్వారమువంక నడుచు నప్పుడు ప్రక్కలను దానపేటికలు కనఁబడెను. ఆపెట్టెలలో వేయబడినధనమును తీసి తరువాతి ధర్మ కార్యముల కుపయోగింతురు. అతఁడా పెట్టెలవంకఁ జూచుచు నిలఁ బడియుండగా ధనికు లయిన పారిసీలు మొదలయినవారు తమ యొద్దనున్న పెద్దవయిన వెండిబంగారు నాణెములను పరులకు తెలి యుటకేమో యనునట్లు ఘల్లు మని మ్రోగునట్లుగా దానపేటికలో వేయుచు వచ్చిరి. అప్పుడు జీర్ణ వస్త్రములు కట్టుకొనియున్న నిరుపేదవి

యయిన మృతభర్తృక యొకతె యొకపెట్టెను మెల్లఁగా సమీపించి
తనయొద్దనున్న యొక చిన్ననాణెమును భక్తిపూర్వకముగా దానిలో
జారవేసెను. అదికని పెట్టె జీసస్సు తన శిష్యులతో ఆబీదదానిధర్మమును
జూచితిరా? అందఱు నిచ్చినదానికంటె నిసిఱు పేదది యిచ్చినదే
యెక్కువైనది. తక్కినవారు తమ కున్న విశేషధనములో నల్పభా
గము నిచ్చిరి. ఈబీదది రాత్రితినభోజనముమాటయైన తలపెట్టక
తనకున్న దంతయు నిచ్చివేసినది. ఈమె చేసినదానము యొక కాసయి
నను దేవునికదే ప్రీతికరమైనది" అనిపలికెను. ఆమాటలు విన్న ఫారి
సీలు మొదలైనవా రతఁ డొక్కకాసు పెట్టెలో వేసినబీదదానిని
బట్టువలె పొగడుచు నుపన్న సమ్యములను ధర్మార్థముగా వేసిన తమ
వంటి శ్రీమంతులను తెగడుచు నవజ్ఞ చేయుచున్నాఁడని కోపముతో
గొణుగుకొనుచు పోయిరి. జీసస్సును శిష్యులును బెథనీగ్రామము
వంక నడచిరి. ఆలివ్ కొండమీఁద నున్న బెథనీగ్రామము జీసస్సున
కత్యంతప్రియ మయినది. అక్కడి నొక్క సోదరుఁడును ఇద్దఱు సోదరీ
మణులును గలయొక సద్గృహకుటుంబ మతనికి పరిచితమైనది. వారితోడి
మైత్రి యతని కెంతో యాహ్లాదకరమయినదిగా నుండెను. అక్క
సెల్లెండ్రిద్దఱిలో నొకామె పేరు మార్తా; ఆమె దయాదాక్షిణ్యములు
గలదియు శ్రద్ధాళువు నయియుండెను. రెండవయామె పేరు మేరీ,
ఆమె యొకవిధ మయినసౌకుమార్యమును ధ్యానశీలమును గలదయి
జీసస్సును రంజించుచుండెను. జీసస్సుయొక్క పాదసన్నిధానమందుఁ
గూరుచుండి యాయన చెప్పునది ఏకధ్యానముతో వినుచు పలు
మాఱు గృహవ్యవహారములనే మఱచుచుండును. అటువంటి సమ
యములయందు యింటిపని యంతయు తనమీఁదనే పడఁగా నామె సోదరి
కష్ట వ్యసనములతో నామెను మందలించుచుండును. అప్పు

జీసను మార్తా! నీ వెంతో శ్రమపడి పెక్కుపనులలో శ్రద్ధవహించుచున్నదానవు. ఆవశ్యక మయినది యొక్కొకయంశముమాత్రమున్నది. మేరీ యిప్పు డాయుత్తమాంశమును గ్రహించినది. దానిని వారింప వలదు." అని పలుకును. వారిసోదరుఁడైన లాజరెస్సుకూడ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁడు. జీసస్సున కాకుటుంబమువారు చేసిన సాయమునకును చూపినయాదరమునకును పరిమితిలేదు. వచ్చిననాఁడురాత్రియే జీసస్సునకు వారు గొప్పవిందు చేసిరి. యాత్రార్థము వచ్చినగాలిలీదేశస్థు లందఱును వారిసహపంక్తిని గుడిచిరి. విందునడుమను మేరీ యొక పరిమళద్రవపాత్రములోని గుమగుములాడెడి యాసారభరసము నాతని పాదములకడ గ్రుమ్మరించెను. దాని పరిమళము గది నంతను గుప్పున ముంచుకొని యెల్లవారిని నంతోషసముద్రములో ముంచెను. అప్పు డామె సాగిలఁబడి తనదీర్ఘశిరోజములతో ప్రభుపాదసమార్జనము చేసె నఁట! ఇది యాతినియం దామెకుఁ గలయసాధారణ శ్రద్ధాభక్తులను సహస్రముఖముల ఘోషించుచున్నది. ఇట్టి విచిత్ర నికేతనమునకే నాఁటిరాత్రి జీసస్సు వెదకుకొనుచుఁ బోయెను.

ఏఁబదవ ప్రకరణము.

జీసస్సుయొక్క విచారణ, మరణము.

ఈవరకే శత్రువులయొక్క కోపోద్దీపనము పరమావధి కెక్కె నది. జీసస్సు ప్రాణములతో నుండఁగా యూదమతము నిరపాయముగా తలయెత్తుట పొసఁగ నేరదని భావించి మతాచార్యులు సభచేసి యేయుపాయముచేతనైనను నాతని యిహలోకజీవితము నంతము నొందింప వలయునని నిశ్చయముచేసికొనిరి. అప్పటి ప్రధానమతాచార్యుఁడు కైఫా యను నతఁడు. రోమనులు జెరూసలేము నగరము నాక్రమించుకొన్న కాలము మొదలుకొని రాజపురుషుల నిగ్రహానుగ్రహానుసారముగా ప్రధానాచార్యు లేఁటేఁట మారుచుండిరి. కాని కైఫా రోమనుప్రభావలంబుఁడగుటచేత పదిసంవత్సరముల నుండి యాచార్యపీఠమును వదలక యేకాధ్వర్యముగా నధికారము చెల్లించుచుండెను. అయినను అతని యధికారమంతయు నామమాత్రమే కాని ప్రధానాచార్యపట్టము లేకపోయినను నిజమైన యధికారమంతయు హాననుచేతిలో నుండెను. ఇతఁ డతఁ డాడించిన ట్లాడవలసినవాఁడు. హానను కైఫాకు మామగారు. హానను పూర్వము ప్రధానాచార్యపదమునందుండి యిప్పుడు తొలఁగింపబడినవాఁ డయి యుండినను తెరచాటుననుండి యప్పటినుండియు నితఁడే కార్యతంత్రనాటకమును నడపుచుండెను. ఈతనితో నాలోచించి యాతనిసమ్మతిని బడయక కయిఫా యేముఖ్యాంశమునందును స్వతంత్రముగా కర్తవ్యనిర్ణయమును చేయఁడు. హానను కుమారులలో నైదుగురప్పుడప్పుడు ప్రధానాచార్యపదమును పొందినవారయి యుండిరి. దేవాలయము

లోని ముఖ్యోద్యోగము లన్నియు నీతని కుటుంబములోని వారిచేతనే వహింపఁబడుచుండినవి. అందుచేత నాచార్యకోటిలోనివారి కందఱికిని తానను నాయకుఁడుగా నుండెను. ఇతఁడు సద్దూసీతెగవాఁడు.

ఆచార్యపురుషులు చేసినసభలో జీసస్సును సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా పట్టుకొనుటకు నిశ్చయము చేసికొనిరి. కాని యెప్పుడెట్లు పట్టుకోవలయునా యన్న యాలోచనమాత్రము తెగలేదు. అతనిని ధర్మప్రవచనము చేయుటకయి బైటికివచ్చినప్పుడు పట్టుకొందమంటిమా, అప్పుడు తమప్రాణములనైన నిచ్చి గురువును రక్షింపవలయునని కంకణము కట్టుకొనియున్న శిష్యు లాతనిని చుట్టుకొని యుండుటగాన ఘోరయుద్ధము జరిగి వీధులలో రక్తప్రవాహము లుగట్టక పట్టుకొనుట సాధ్యముకాదు. బెథనీగ్రామములో నింటఁ బండుకొని యున్నప్పుడు పోయి పట్టుకొనుటకయి భటులను బంపుదమంటిమా, ముందుగా సంగతి తెలియక మానదు గనుక పట్టుపడక యతఁడు తప్పించుకొని పోవచ్చును ఎట్లును పాలుపోక మతాచార్యు లిట్లు తల పోతలుచేయుచుండఁగా వారికోర్కెను నెఱవేర్పఁదలఁచి తావునుండి సాయమువచ్చెను. మతాచార్యుల మనుష్యులు వాని మనోదౌర్బల్యమును కనిపెట్టి యాశపెట్టి మెత్తఁజేసి లోపఱచి పంపుటచేతఁ గాఁబోలును జీసస్సుయొక్క ద్వాదశశిష్యులలో నొక్కఁడైన జూడస్సనువాఁడు తనస్వామిని పట్టి యొప్పగించెదనని వారియొద్దకు వచ్చెను. పండ్రెండుగురు శిష్యులలోను జూడస్సొక్కఁడే జూడియా దేశస్థుఁడు; తక్కిన పదునొకండ్రును గాలిలీ దేశస్థులు. తన ప్రభువుయొక్క ప్రతి పక్షులకు సాయము చేయవలెనన్న స్వామిద్రోహబుద్ధితో బెథనీ గ్రామమునుండి తప్పించుకొని తనతోడివారి నేమఱించి దొంగతన

ముగా నిప్పటికి వచ్చెను. ఏహేతువుచేతఁ నితఁ డిట్టి స్వామిద్రోహ మున కొడిగట్టెనో తెలియరాకున్నది. ఇతఁడు మొదటినుండియు చెడ్డ వాఁడయి యుండియుండఁడు; అట్లుండినపక్షమున జీసస్ నితనిని పరమ విశ్వాసినిగా భావించియుండుట తటస్థింపదు. జీసస్సు తా నేతికొఱకు కొన్నపన్నిద్దఱు శిష్యులలోను జూడస్సొక్కనివిషయములోనే ప్రమా దమునొందెను. తనతోడివారితోఁ గలిగిన స్పర్ధచేతనో మాత్సర్యము చేతనో తనస్వామిసంకల్పము సఫలమగునది కాదన్న యధైర్యము చేతనో యతఁడీయకార్యాకరణమున కొడఁగట్టియుండును. తన ప్రియ శిష్యుఁ డొక్కఁడు దుష్టులదురాలోచనలలో తగిలియున్నాఁ డన్న సంగతి సూక్ష్మబుద్ధియైన జీసస్సుయొక్క బుద్ధిప్రచారమునకు గోచ రింపకుండినది కాదు. జూడస్సుయొక్క స్వాంతరంగమునవీక్షణము చేతనే యతఁ డెక్కడ కేపనికిఁ బోయెనో జీసస్సు తత్క్షణమే గ్రహించెను.

ఏప్రిల్ పదునాల్గవతేది గురువారము పాస్కోవరుపండుగ యారంభము. రాత్రిభోజనమున కేర్పాటుచేయుట కయి జీసస్సు కొందఱుమిత్రులను నాఁటియుదయమున జెరూసలేము నగరమునకుఁ బంపెను. ఆరాత్రి జెరూసలేములో నొక్కమిత్రగృహమునందు జీస స్సును ద్వాదశ శిష్యులును గలిసి యేకకుటుంబమువలె భోజనముచేసిరి. అది యొక్కనికిఁ దక్క శేషించిన శిష్యులకందఱకును సంతోషావహ మయి తమయన్యోన్య భ్రాతృస్నేహానుబంధ ప్రతిష్ఠాపనోత్సవముగా కనఁబడెను. ఆయొక్కఁడును జూడస్సు. అనుమానగ్రహణములో తన్నొక్క నిగా భావించుకొనుట మానివేసినందునను, ఇంకను శిష్యుఁడయినట్లు నటించుచు తానారాత్రియే తనస్వామిని బంధించుటకయి భటవర్గ మును గొనిరానున్నవాఁ డగుటచేతను, వాఁడు నిస్సందేహముగా మన

స్వార్థము లేనివాఁడయి యుండెను. జీసస్వామిముఖదర్శనము బట్టి
యతఁడాచార్యులతోడి తన కుతంత్రమును పూర్తి చేసె ననియు
దానిని కొనసాగించుటకయి భోజన సమాప్తి కొఱకు ప్రతీక్షించు
చుండె ననియు, కనిపెట్టెను. ఈ విశ్వాస ఘాతుకత్వమును
దలంచికొని మనోవ్యథ నొందినవాఁడయి సహించి
యూరకుండలేక వేగిరపాటుతో శిష్యులవంకఁ జూడ్కి నిగిడించి "ద్రోహి
యయి మీలో నొకఁడు నన్ను పట్టియిచ్చు నని నిశ్చయముగా చెప్ప
చున్నాను" అని పలికెను. వారొండొరులముఖములవంకఁ జూచుచు
"నేనా!" "మీరు నన్నుద్దేశించినారా" అని యాత్రముతో
నందఱు నొక్కపెట్ట నడిగిరి. అతఁ డెవ్వరిపేరును జెప్పక యూర
కుండెను. జూడస్సు మనోవేదన గలవాఁడయి యక్కడ నిలువనొల్లక
గది విడిచి లేచిపోవుట కయి లేచెను. అతఁడు పోవునప్పుడు జీసస్వామి
వంకఁ జూచి "నీవు చేయవలసినదానిని శీఘ్రముగాఁ జేయుము" అని
శాంతస్వరముతోఁ బలికెను. జీసస్వామి యేదో పనిమీఁదఁ బంపు
చున్నాఁడనుకొనిరే కాని యపాయసహితము శిష్యులతఁడు స్వామి
ద్రోహి యగు నని తెలిసికోఁజాలక పోయిరి.

జూడస్సు గది విడిచి పోయినతరువాత జీసస్సు తనకు రాఁబోవు
చున్న మరణావస్థను మనస్సునం దుంచుకొని వారి కుత్సాహమును
ధైర్యమును సంతోషమును గలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో దయా
రస మొలుకునట్లుగా ప్రీతిపూర్వకము లైన వాక్యములు కొన్ని చెప్పి
శిష్యులకు దిటవు గలిపెను. ఆరాత్రి భోజనావసానసమయమునం
దొకవిశేషకర్మ నడచినది. జీసస్సు రొట్టె యొక్కటి చేకఁబట్టుకొని
దానిని ముక్కలుగా విఱిచి యొక్కొక్కముక్క యొక్కొక్కశిష్యుని
చేతిలోఁ బెట్టి "ఇది మీరుపుచ్చుకొని భక్షింపుఁడు. ఇదిమీనిమిత్త

మయి యియ్యఁబడిన నాశరీరముయొక్క చిహ్నమును తెలుపుచున్నది. నాస్మరణార్థముగా దీనిని మీరు తినుఁడు." అని గంభీరస్వరముతో పలెను. అదివా రారగించినతరువాత నాతఁ డొక్కగిన్నెలో ద్రాక్షా రసమును బోసి త్రాగుట కయి శిష్యులచేతికిచ్చుచు "ఇది మీనిమిత్త మయి కార్చఁబడ నున్న నారక్తమును దెలుపుచున్నది. దీనిని మీరు త్రాగునప్పుడెల్లను నాస్మరణార్థముగా త్రాగుఁడు" అని పలికెను. ఈపలుకు లాతనికిఁ గలదయార్ద్రహృదయమును శిష్యులయెడఁ గల యవ్యాజప్రేమమును వేయినోళ్ళను చాటుచున్నవి అత్యల్పకాల ములోనే సంభవింప నున్నతనమరణమునకు ముందు శిష్యులలో నైక మత్యమును తనమీఁదిభక్తిని తన్మూలమున స్వార్థపరిత్యాగబుద్ధిని పురికొల్పుటకయి శిష్యులలో నొకకర్మ యావశ్యక మని భావించి బుద్ధిమదగ్రేసరుఁ డైనయతఁ డీపనిని చేసి యుండును ఈకర్మ యిప్ప టికిని భూమిని స్వర్గముగాఁ జేయుట కయితనప్రాణమును ధారపోసిన మహాత్ముని స్మృత్యర్థముగా "ప్రభుభోజన" మనుపేర ప్రతిసంవత్స రమును సమస్తక్రైస్తవజాతులవారిలోను అవిచ్ఛిన్నముగా జరపఁ బడుచున్నది.

భోజనము లయినతరువాత ప్రార్థనలు చేసి కీర్తనలు పాడి మరల బెథనీగ్రామమునకుఁ బోవ బైలుదేఱినప్పటి కించుమించుగా నర్ధరాత్రి మయినది. ఇట్టినిశాసమయమునం దొంటిగా తోఁటకు నడు చుటకు శిష్యులు కొంచెము సంశయించిరిగాని యతఁడు ప్రయాణ మయి నిర్భయముగా ముందడుగువేసినను మనస్సులో మాత్రము బెథనీగ్రామము చేరుదు నన్ననిశ్చయము లేనివాఁడయి యుండెను. కృతఘ్నుఁ డయినయాశిష్యుఁ డెప్పుడు గదిని విడిచి బైలుదేఱి బయటికి పోయెనో యప్పుడే యతఁ డేపనిమీఁద పోవుచున్నాఁడో యేమిజరగ

నున్నదో సర్వమును జీసస్సు తనకన్నులయెదుట కట్టఁబడినట్లుగా మనో దృష్టిచేతఁ జూచెను. కాని యతఁ డెప్పుడును చావునకు భయపడిన వాఁడు కాఁడు. అతఁడిప్పుడు తప్పించుకొని పోఁదలఁచుకొన్నపక్షమున నొరు లెఱుఁగకుండ నెందేని పోఁగలఁడు. అయినను తానట్లు తప్పించు కొనిపోవుట కొంతమాత్రము నిష్టములేనివాఁ డయి యతఁడు తిన్నగా మృత్యుముఖమునకు నడచుటకు కృతనిశ్చయుఁ డయి యుండెను. తన మరణమూలమునసే తాను పూనినధర్మప్రచారమునకు జగమునం దఖివ్యాప్తి కలుగవలె నని యీశ్వరసంకల్ప మనియు, తాను బ్రతికి యుండి ధర్మబోధము చేయుచున్నప్పటికంటె తాను చచ్చి దారి చూపుటవలననే తాను బోధించినసత్యముల కత్యంతశీఘ్రముగా లోక ములో నధికప్రాచుర్యము కలుగుననియు, అతఁడు నిశ్చయముగా నమ్మినవాఁ డయి ప్రపంచోద్ధరణార్థముగా తనప్రాణములను తృణ ప్రాయముగా విడుచుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యుండెను. అయినను తన్ను విరోధులు నిరోధింపఁగానే శిష్యులు నిరుత్సాహు లయి యధైర్య పడుదు రేమో యన్నభయముమాత్ర మాతనిమనస్సును బాధించుట మాననది కాదు. అందుచేత నతఁడు వీధిలోనికి పోవునప్పుడు తలవా కిట నిలిచి సిమనుతో "ఓయీ! పిశాచము నిన్ను తనవంకకు లాగు కొనఁ గోరుచున్నది; కాని నీవిశ్వాసము చెడకుండునట్లు నీనిమిత్త మయి నేను ప్రార్థనచేసియున్నాను." అని చెప్పెను. "తక్కినవారంద అను విడిచిపెట్టినను నేను దృఢవిశ్వాసి నయి యుండి, ఆవశ్యకమయిన యెడల కారాగృహమునకును మృత్యుముఖమునకును నేను నీతో వచ్చెదను." అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. అంతటిధైర్యశాలి నని కొనుచున్న యాప్రియశిష్యుని మొగమువంకఁ జూచి విచారముతోడ మందహాసము చేసి జీసస్సు "ఈరాత్రి ముగియకమునుపె కోడికూసెడు

లోపల నీవు నన్నెప్పుడు నెఱుఁగ నని యపలపించెదవు." అని పలికి, శిష్యుల నందఱిని జూచి "ఈరాత్రి మీరందఱును నాయెడల నాశా భంగము నొంది సాపరాధు లయ్యెదరు. గొల్లవాఁడు నేలఁగూల్పఁబడి నప్పుడు గొఱ్ఱెలమంద యెట్లోయట్లె భయకంపములతో మీరందఱును నానాముఖములఁ జెదరిపోయెదరు." అని చెప్పెను. వారు తమమనస్సు లలో ప్రభువు తమయోగ్యతకు తగినంతగన్యాతను తమ కియ్యలేదని తలఁచికొనినను పయి కేమియు ననలేదు. ఇంతిలో నతఁడు మరల నందుకొని "సొమ్ముగాని జోలిగాని పాదరక్షలుగాని యేమియు లేకుండ మిమ్ము నేను ధర్మప్రవచనార్థముగా వెలుపలఁ బంపినప్పుడు మీ కెప్పుడైన నేదైన కావలసివచ్చెనా?" అని యడిగెను. 'ఏమియు కావలసి రాలేదు' అని వారు బదులుపలికిరి. ఇప్పుడు మీలో ప్రతిపురుషుఁడును తన సంగతి తానే చూచుకొనవలెను. నావ్యవహారము ముగింపునకు వచ్చి యున్నది. ఇఁక మీపోషణముయొక్కయు రక్షణముయొక్కయు సాధ నములను మీరే సమకూర్చుకొనవలెను." అని జీసస్సు చెప్పుచుండఁగా నెవ్వఁడో యొక శిష్యుఁడు రెండు కత్తులతో ప్రపంచమునంతటను జయింపఁ గలుగుదు మన్నట్లుగా "మావద్ద నవిగో రెండుకత్తులున్నవి." అని పలికెను. వారి యమాయకత్వమునకు లోపలనవ్వుకొని 'చాలును ఇఁక పోదము రండి.' అని జీసస్సు ముందు నడవఁ జొచ్చెను.

అది వెన్నెలరాత్రి గాన దారి చక్కఁగా గానఁబడుచుండెను. ఆ రావెన్నెలలో నిశ్శబ్దముగా నున్న వీథులలోనుండి నడిచి పుర ద్వారము నిర్గమించి కొన్నిదినముల క్రిందట పెద్ద యూరేగింపుతో జీసస్సు జెరూసలేము నగరప్రవేశము చేసినమార్గముననేపోయి కెద్రన్ వంతెనను దాఁటి కొన్ని నిమిషములలో బెథనీగ్రామ సమీపమున ఆలివుపర్వతపాదమున నున్నతోఁటలో ప్రవేశించిరి. జీస స్సుఁ

ముందుకు సాగక దానిప్రక్కకు దూరముగా తొలఁగి యక్కడ
నిలువఁబడెను. దేవాలయభటులతోను సైనికులతోను గూడి జూదస్సు
తప్పక తన్ను వెదకుకొనుచు వెంబడించి వచ్చు నని యతఁడు దృఢ
ముగా నమ్మియుండెను. అందుచేత భటులు తన్ను పట్టుకొను
నప్పు డనివార్యముగా సంభవించెడు సంక్షోభమును భీతియు
బెథనీగ్రామములోని తన మిత్రులకు కలుగఁజేయ నిష్టము లేనివాఁ
డయి గ్రామములోనికిఁ బోవక కొంతసేపు తోఁటలోనే యుండి ప్రతి
పక్షులయాగమనమును ప్రతీక్షించుచుండుట కయి యతఁడు నిశ్చ
యము చేసికొనెను. అంతే కాక యతఁడు తా నాలివుకొండమీఁద
నిలువఁగోరుట కింకొక కారణము కూడఁ గలదు. అతని మన స్సప్పుడు
మిక్కిలి కలతనొందిన దయి స్థైర్యము లేక డోలాందోళనము నొందు
చుండెను. మనశ్శాంతి కలుగుటకయి యేకాంతస్థలమున నీశ్వరుని
సమీపించి తనహృదయము నాతనికి నివేదించి ప్రార్థనచేయవలసిన
యావశ్యకత గూడ నతనికి కనఁబడెను. ఇతరులు నిద్రపోవుచుండిన కాల
ములో ననేకరాత్రు లతఁడు బైటికిఁబోయి తనకు బుద్ధిని బలమును
ప్రసాదించుట కయి వేఁడుచు గంటలకొలఁదికాల మొంటిగా నీశ్వర
ధ్యానమునం దతఁడు తనపరమపిత సాన్నిధ్యమునఁ గడపుచువచ్చెను.
కడపటి దయిన తన యీగొప్పపరిశోధన కయి పూర్ణముగా సంసి
ద్ధుఁడు కాఁగలుగుట కతఁడిప్పు డీశ్వరునితోఁ గొంతకాల మేకాంత
ముగాఁ గడప గోరియుండెను. గెత్సేమే నని పిలువఁబడెడి క్షేత్రమునకు
సమీపమున నున్న యొక యాలీవుచెట్ల యారామములో ప్రవేశించి
యతఁడు శిష్యులనుద్దేశించి "మీ రిక్కడ వేచియుండుఁడు. నేను
ప్రార్థనసిమిత్తము ముందుకు పోయెదను" అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పి
పేతురును జానును జేమ్సును దన వెంటఁగొని యతఁడు చెట్లలోనికి పోయి

కొంతదూరము నడిచి "నాయాత్మ మరణవేదనమునకుం బోలె నత్యంత విషాదము నొందుచున్నది మీరా రిక్కడనుండి నాతో కనిపెట్టి చూడుఁడు" అని యామువ్వురతోను జెప్పి, అతఁడు మఱికొన్నియడుగులు ముందుకు నడచి భూమి మీఁద సాష్టాంగపడి "ఓ నాతండ్రీ! సాధ్య మయినయెడల, ఈవిషపాత్రము నన్నుండి కడచి పోనిమ్ము. అయినప్పటికిని నాయిచ్ఛగాక నీయిచ్ఛయే నెఱవేఱును గాక!" అని ప్రార్థించెను. అతఁ డింకేమి వేఁడెనో తెలియదుగాని చాలసేపు ప్రార్థనము చేసెను. ఈశ్వరుఁడు తన్నిట్లు నడుపుచున్నాఁ డనియు, తన శత్రువులనుండి పాఱిపోవుటకంటె తన ప్రాణమును సమర్పించుటయే యీశ్వరాభిమత మనియు, అతఁడు తెలిసికొనెను. కొంచెము సేపయినతరువాత నతఁడు భూమిమీఁదనుండి లేచి శిష్యులవద్దకు వచ్చినప్పటికి వారు ముగ్గురును నిద్రపోవుచుండిరి. "ఏమి యిది! ఒకచిన్న గంటకాలము మీరు నాతో వేచియుండ లేకపోయితిరా! మీకును శోధనసమయము రావచ్చును గనుక, నానిమిత్తము గాకపోయినను మీనిమిత్త మయినను వేచి ప్రార్థింపలేకపోయినారా?" అని సోద్వేగముగాఁ బలికి, వారియొద్దనుండి మరలి కదలిపోయి, ఓనాతండ్రీ! ఈ విషపాత్రము నేను పానము చేసిననే కాని నన్నుండి సాగిపోరానిపక్షమున, నీయిచ్ఛ నెఱవేఱును గాక!" అని జీసస్సీసారి యధిక మనోబలమును చిత్తశాంతియుఁ గలవాఁ డయి ప్రార్థించెను. ప్రార్థనానంతరమున నాతనిమనస్సు శాంతమును సబలమును కాఁగా నతఁడు మరల శిష్యులవద్దకువచ్చి వా రింకను నిద్రపోవుచుండుట చూచి "ఇంకను నిద్రపోయి విశ్రాంతి ననుభవింపుఁడు" అని పలికి, తాన నొక్క యీశ్వరసాహాయ్యమునే కాని మనుష్యసాహాయ్యము నిమున నపేక్షింపనివాఁ డయి యుండుటచేత వారిని నిద్రనుండి లేపక కర్షుఁ

చింతలో నుండెను. ఇంతలో దూరమునుండి నడిచివచ్చుచున్న మను
ష్యుల కాళ్ళచప్పు డాతని చెవిని బడఁగా, చాలును! కాలము సమీ
పించినది. మనుష్యపుత్రుఁడు పాపులచేతులలో నప్పగింపఁబడు
చున్నాఁడు. మనము వెళ్లుదము. లెండు. అదిగో మద్ద్రోహి చేరువ
నున్నాఁడు. చూడుఁడు" అని గుండెలు జల్లుమనుమాటలతో నతఁడు
సహచరులను లేపెను. వా రులికిపడి లేచి నిద్రాఁజపాటుతో నిలువఁ
బడునప్పటికి జూడస్సును ముం దుంచుకొని యాయుధపాణు లయిన
మనుష్యులు వారిని చుట్టవేయఁగా వారిలో పీటరు తనపట్టాకత్తిని
దూసికొని వేవేగముగా వచ్చి ప్రధానాచార్యుని భృత్యులలో నొకఁ
డయిన మాల్కస్సను వానిని చెవిమీఁద పొడిచి గాయపఱుపఁగా
జీస స్పతనిని వారించెనఁట! ముందుకుపోయి ముద్దుపెట్టుకొని వాడుక
ప్రకారముగా ప్రణామము చేయుటవలన జూడస్సు రాజకీయుక్తులకు
జీస స్పెవ్వరో తెలుపు నట్లు మతాచార్యులచేత నేర్పాటు చేయఁబడె
నఁట! ఈదండయాత్ర యేర్పాటు చేయఁబడిన విధమును బట్టియు,
పంప బడిన యాయుధహస్తుల విస్తారసంఖ్యనుబట్టియు, చూడఁగా
నాచార్యపురుషులు పట్టుకొనునప్పు డింతో ప్రతిరోధము వచ్చునని
జీసస్సునకు భయపడినట్లు కనుపట్టుచున్నది. దీర్ఘములైన లాటీకఱ్ఱలను
కరములయందు ధరించి ముందు దేవాలయ రక్షకభటులు వచ్చిరి;
వారివెనుక కృపాణపాణు లయి రోమకసైనికుల సమూహము వచ్చెను.
అప్పుడు జూడస్సు ముందుకువచ్చి "స్వామీ! నమస్కారము." అని
జీసస్సుయొక్క చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొనెను. "మిత్రుఁడా! నీవేల వచ్చి
[illegible]న్నావు? ఈప్రకారముగా నాయెడల ద్రోహివగుటకు నీకు నేనేమి
[illegible]యున్నాను?" అని నిందాగర్భముగా జీస స్సడిగెను. మృదు వయి
[illegible]యు మర్మచ్ఛేదకము లయి నట్టియు జీసస్సు మాటలును ధూర్త

లును జూడన్నుయొక్క మనస్సులో శూలములవలె నాటుకొని తక్షణమే పశ్చాత్తాపమును లజ్జను కలిగించెను. ఇట్లు పుట్టిన లజ్జానుశోకములే తరువాత జూడన్నును ఆత్మహత్య చేసికొనునట్లు చేసెను.

అప్పుడు నాయకులుగానున్న రాజభటులవంకకు దిరిగి "నేనేమో దొంగనయినట్లుగా నన్ను పట్టుకొనుటకయి కత్తులను కటారులను దాల్చి మీరేల వచ్చియున్నారు? దేవాలయములో బోధ చేయుచు కూరుచుండినప్పుడు నన్నేల పట్టుకొనలేక పోయినారు? అప్పుడు నామీఁద చేయిచాచుటకు సాహసము లేకపోయినది గాని యీచీఁకటిగడియలో మాత్రము మీకు శూరత్వము వచ్చినది." అని జీసన్ను పలికెను. నాయకులు సైగచేయఁగానే సైనికు లాతని బట్టుకొని బంధించిరి. జీసన్ను వారి నెదిరించుట కించుకయుఁ బ్రయత్నింపలేదు. కాని యప్పు డాతనిమనస్సులో క్షోభపడి యుండవచ్చును. చేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టి చుట్టును రాజభటులు కాచియుండి పేరు పడిన దొంగనువలెను హంతకునువలెను వెనుకకు పట్టుకొని యీడ్చుకొని పోవునప్పుడు నిరపరాధి నని యెఱిఁగియున్న యతఁ డా దౌర్జన్యమునకు హృదయమునం దెంతసంతాపము నొందియుండెనో! అతఁ డిట్లు పట్టుకొనఁబడినది ప్రధానాచార్యునియొక్కయు సాన్ హెడ్రిమ్ సభవారియొక్కయు యధికారపత్రముమీఁద. ఈలోపల శిష్యులలో ననేకులు పాఱిపోయిరి. పీటరును జానును మాత్రము తమస్వామిని విడువక కావలివారికి మిక్కిలి దూరముగా వెనుక నడిచి వచ్చుచుండిరి. ఎవ్వరో పేరు తెలియని తరుణవయస్కుఁ డొక్కఁడు సన్నమువ్పుటి కప్పుకొని యాతని వెంటనంటెను. కాని కావలివా రాతనిని పట్టుకొనఁబోఁగా పయివస్త్రమును వారిచేతిలో విడిచిపెట్టి పాఱిపోయెను. కడపటి యిప్పుడు జీసన్ను క్రిదనువంతెనమీఁదుగా పురద్వారమునుండి మరల

నడిచెనుగాని యూసాతి జయజయధ్వానములు చేయు భక్తులుగాని "ఈశ్వరపుత్రా! మంగళము!" అని పలుకు శిష్యులుగాని, వెంట లేరు. న్యాయమునుగాని దయనుగాని చూపువారుగాని లేరు. ఈ పిశాచశ్రేణి మధ్యమున బద్ధుడయి యేసుడు విషణ్ణహృదయముతో తలవంచుకొని నడిచెను.

రాజభటులు యేసును ముందుగా హానను గృహమునకు దీసికొని పోయిరట. హానను యేసును తనసిద్ధాంతములను గూర్చియు శిష్యులను గూర్చియు ప్రశ్నలు వేయగా, అతడు మాత్రము చెప్పక తన బోధనను విన్నవారిని పిలిపించి తెలిసికొమ్మని యుత్తరము పలికెనట! అట్లుపలుకుట తమయజమానుని యవమానపరచుటగా భావించి దగ్గఱ నున్న హానను పరివారములోనివా డొకడు యేసు నొకదెబ్బ కొట్టె నట! . ముందుజరగబోవుచుండు యన్యాయవ్యవహారమున కంతకును నిజమైన కారకుడు హాననే యైనను బహిరంగముగా విమర్శించి దండించుటకు తన కధికారము లేనందున నతడు విచారణనిమిత్తము యేసును తన యల్లుడైన కయిఫా గృహమునకు బంపెను.

ప్రధానాచార్యుడు సాన్హెడ్రిముసభ కధ్యక్షుడు; ఆసభ డెబ్బదిమంది ధర్మాధికారులను గలదయి, యూదులయొక్క యున్నత న్యాయస్థానమయి యున్నది. ఏవిషయములోనైనను తీర్పుచెప్పి దండన విధించుటకుముందు మూడవవంతునకు తక్కువ కాని సభ్యులును సభాధ్యక్షుడును చేరి విచారణజరుపవలెను. అయినను రోమనులు దోషికి మరణదండనము విధింపబడినప్పుడు వానిని వధించు నధికారము యూదులకు విడువక తమయందు నుంచుకొనిరి. సాన్హెడ్రిము సభవారు దోషి నెవ్వనినైనను యధార్థముగా నిర్ణయించినప్పుడు వారు వానిని రోమనుపరిపాలకుని కప్పగింపవలెను; పరిపాలకుడు దావ్యవ

కారవమును నిరాకరించి తన యిష్టానుసారముగా దోషిని వదలివేయుట
గాని దండించుట గాని చేయవచ్చును. జీసస్సును పట్టుకొన్న వార్త జను
లకు తెలియకముందే తన్ను విచారించుటకు [illegible] మిత్రులను పిలిపించు
టకు జీసస్సున కవకాశము కలుగ [illegible] దే విచారణ ముగింపవలె నన్న
యుద్దేశముతో సాన్ హెడ్రిమ సభ్యులను తనయింట సమావేశపరచు
టకు జీసస్సును దీసికొని రాకపూర్వమే ప్రధానాచార్యుడు మనుష్యు
లను బంపెను. దేవాలయము [illegible] నకంటె నిర్భయత్వమును [illegible]
చిన పురుషుడు తన [illegible] లేశము నిచ్చినపక్షమున తన ప్రాణరక్ష
ణార్థము పోరాడక [illegible] డని యతడు భావించుకొని యుండెను.
కాబట్టి యితను తెల్లవారకపోయినను రాజపురుషు [illegible] బడిన
బద్ధునితో తిరిగివచ్చు వ్యక్తి కానట్లే ధర్మాధికారులు ననుకూర్పం
బడి వివిధపాత్రులు [illegible] నుంచబడిరి. ధర్మాధికారు లావ
ఱకే జీసస్సు నపరాధి [illegible] విచారణముచేయక నిశ్చయించుకొని వచ్చి
యున్నవా [illegible] ధికారులతో సం[illegible]నంతవఱకు
విచారణమునకే [illegible] లేదు; కాని, పైకేవలము [illegible] ప్రా[illegible]
బెట్టింది [illegible] దండింపవలె నని యభిలషించినవా
రగుటచేత వా[illegible] న్యాయపాత్రతని దోష నిర్ధారణము చేయువల
సినవా రగుటచే [illegible] పాలకుడు తమతీర్పు [illegible] త్రిప్పివేయక
స్థిరీకరించునంత [illegible] జీసస్సుమీద యభియోగమును
ప్రతిపాదింపవలయును.

భటులు [illegible] జీసస్సును వీధిలోని కున్న [illegible] ద్వారమున
కాల్డు [illegible] యున్న బహిష్ప్రాకారములోనికి గొనిపోయిరి.
ఆలోపల ప్రధానాచార్యునియొక్క మందిర ముండెను. సైనికులలో
విశేషభాగ మీ ప్రాకారములో నిలిచిపోగా [illegible] నియమింపం

బడినభటులు లోపలికి పఘాభవనములోనికి జీసస్సును గొనిపోయిరి. అందు ప్రధా[illegible]చార్యు[illegible]డు మధ్య నాసీను డయి యుండఁగా సర్వ చంద్రా[illegible] చుట్టును ధ[illegible] కూ[illegible]చుండి యాతని రాకను ప్రతీక్షించుచుండిరి. జీసస్సు బంధములతోనే ప్రధానాచార్యునిసన్నిధిం [illegible]పోఁబడి యాతనిముందు నిలువఁ బెట్టఁబడెను. అతని పయిని [illegible]బడిన దోషారోపణ[illegible] [illegible]బడినపిమ్మట దానిని [illegible] సాక్షులు పిలువఁబడిరి. [illegible] నారోపింపఁ బడిన [illegible]అపసిద్ధాంతము[illegible] [illegible] మోస పుచ్చుట. [illegible]ధర్మములను [illegible] వారి కుపదేశించుట, [illegible]భాషణపరుఁ డగుట.

[illegible] దేవాలయ[illegible]దేశిం[illegible] [illegible] తామిచ్చిన సాక్ష్య[illegible] వారొకరు చెప్పిన[illegible] [illegible]గా చెప్పుటయే [illegible] ఎరిపాలకనిమనస్సునకు [illegible] [illegible]గా కనఁబడెను దా[illegible] దే[illegible] చెప్పలేకపోయిరి. [illegible] దూషించుచు మ[illegible] విరోధముగా జీసస్సు [illegible]షించినమాట వాస్త వమేకాని యు[illegible] పలికినం[illegible] పై లేటు జీసస్సు ప్రాణము లను [illegible] [illegible]దరుమనుష్యులు ముందుకు వచ్చి "దేవాలయమును నాశ[illegible] చేసి [illegible] [illegible]దినములలో మిం[illegible] కట్టఁగలను" అని జీసస్సు చెప్పినట్లు సాక్ష్యమిచ్చిరి. ఈసా క్ష్యమునహింసము సత్య మయినది కాదు; [illegible] దేవాలయమును నాశ ము[illegible] పలికెను, దానిని తాను నాశము చేసెద నని చెప్పినట్లు పలికి యుండలేదు. యూదులధర్మ[illegible]శాసనము[illegible] ననుసరించి దేవాల

దేవమును దూషించుట దేవుని దూషించుటయే యయినందున దోషి వధార్హుఁడగును. ఇట్లు విచారణ జరుగుచున్న కాలములో జీసస్ యొక్క మాట పలుకలేదు; ఒక్కరి నొక్క ప్రశ్న యడుగలేదు. తన్నపరాధి నిగా నిరూపించుటకు చాలినంత బలమైన సాక్ష్యమును వారెన్నఁ డును తేఁజాలరని తెలిసినవాఁడయినను సాక్ష్యమున్నను లేకపోయి నను వారు తన్ను చంపి నిశ్చయించుకొన్నవారని తెలిసికొని యుండుట చేత నట్టివారియెదుట మాటాడఁజూచుట నిష్ప్రయోజన మని యతఁడు మౌనము ధరించి యూరకుండెను. ఇతఁడు వధార్హుఁడని పైకేలు నొడఁబఱుచునంతటి ప్రబలసాక్ష్య మేదియు నీవఱకు రాలే దని ప్రధా నాచార్యుఁడుసహితము కనుఁగొన్నవాఁడయి కోపము తెప్పించి జీసస్సు నోట కొందరమాట యేదైనఁ బలికింపవలెనని "నీమీఁద నింతమంది సాక్ష్య మిచ్చుచుండఁగా నొక్కమాటకైన మాఱుపలుకవేమి!" అని కోపముతోఁ గనెను. తానే దోషారోపకుఁడును విచారణకర్తయు నైనవానితో మాటాడ నిష్టములేక కాఁబోలును జీసస్సు బదులుపలుకక పోవుటయేకాక యతని మొగమువంక తలయెత్తి చూతనైన నోల్ల కుండెను. జీసస్సు తాను మెస్సయా ననుకొన్న విషయమంయి యింతవఱ కొక్కప్రశ్న మయినను రాలేదు. అది ముఖ్యాంశమే యయినను జీసస్సుపై నావిషయమున దోషారోపణము చేసెడుపక్షమున ననేకు లాతనిని దేవునిచేఁ బంపఁబడినవానినిగా భావింపవచ్చునని తలంచి మతాచార్యులు సాధ్యమయినంతవఱ కావిషయము నడఁగఁద్రొక్కి పయికి రానీయక యుంచి యితరదోషారోపణముచేత నాతని వధ్యు నిగా నిర్ణయింపఁదలఁచిరి కాని వారికోరిక సఫల మయినది కాదు. అందుచేత నాముఖ్యాంశమును విడిచి యాతని దండ్యునిగాఁ జేయు టకు సాధనాంతరము కనఁబడనందున ప్రధానాచార్యుఁ డాతనివంక

చెప్ప వాల్చక చూచుచు "నీవు మొన్న [illegible] వేమో చెప్పుము" అని యడిగెను.

అక్కాలమున [illegible] తనప్రాణ ములు తీయుటకై [illegible], [illegible]ధ్యానోపాసనల మీఁద [illegible] ఘోరమరణోప స్థాపనమునుండి [illegible] రక్షించుచుండునని "[illegible] చెప్పినప్రకారము [illegible]" [illegible] పూర్వము పూని జేసి న్యుత్తరము చెప్పెను. అతఁడు [illegible]లో తగులుకొను చున్నాఁడని భావించి [illegible] "ఈశ్వరసాక్షికముగా నీవు దేవుని కుమారుఁడవైన [illegible] నేమో చెప్పుము" అని యడిగెను. [illegible] కాలము పోయి బహి రంగముగా ఘోషించవలసిన [illegible] తెలిసి "నీనెవరో నీవే చెప్పియున్నావు." అని [illegible] దృఢముగా జూచుచు వినయముతో స్పష్టముగా [illegible] ప్రధానాధికారుల వంక [illegible] "ఆకాశముపై [illegible] మేఘములమీఁద [illegible] దేవుని [illegible] ప్రభావ మును [illegible] కాలము వచ్చును" అని చెప్పెను.

ఈమాటలు వినఁగానే ప్రధానాచార్యుఁడు దేహము తెలియక కోపముచేత మండిపడి, యితరప్రధానాధికారులతో బిగ్గరగా "ఇతఁ డీశ్వర నిందను పలికినాఁడు. ఇఁక నెక్కువసాక్షులతో పని యేమున్నది? ఈతని యీశ్వరదూషణమును మీరు వినియున్నారు; మీ రేమని తలఁ చెదరు?" అని యడిగెను. "ఇతఁడు దోషి; వధార్హుఁడు." అని యెల్ల వారు నొక్కమాటగా పలికిరి. ఇంతటితో విచారణ సమాప్తే

మయినది. ధర్మాధికారులు తమ యధికారశాటులను తీసి దూరముగా వేసి, వేగముగా నరక్షితుఁడయి యున్న యాపరిశుద్ధుని మీఁదికి పరుగెత్తిరి. చేతులు గొలుసులతోఁ గట్టఁబడి యుండుటచేత నతఁడు దవ్వాడు తన్నురక్షించుకొన శక్తుముగ ఎవాఁ డయినను రక్షించుకొన లేని దురవస్థలో నుండెను. అట్టివానిని వారు పైఁబడి కొట్టి మొగముమీఁద నుమ్మి వేసి, "ఓ యభిషిక్తుఁడా! నీ వట్టి యాశ్చర్యమహిమలు కలవాఁడ వైన పక్షమున, నిన్ను మొత్తి ప్రహారములు చేయుచున్న వా రెవ్వరో మాకు చెప్పుము." అని పరిహాసము చేసిరి. అతఁడు వారి కొక్కమాట బదులు పలుకలేదు. కోపమునుగాని శోకమునుగాని తెలిపెడు దృగ్మాకిని పెదవులను గూడ రాలేదు; అలలతాఁకున చలింపకున్న పర్వతమేమో యన్నట్లు మౌనమున నతఁడు చలింపక నిలుచుండెను.

లోపల నిది యంతయు నిట్లు జరుగుచుండఁగా వెలుపల పేతురును జానును వచ్చి యెట్లో దాఁచికొని ప్రాకారములోపలఁ బ్రవేశించిరి. ఆరాత్రి మిక్కిలి చలిగా నుండెను; అందుచేత సైనికులును మఱికొందఱును చలిమంట వేసికొని దానిచుట్టును గూర్చుండి కాఁచుకొనుచుండిరి. పేతురు నాగుంపులో చేరి నిలుచుండి యుండఁగాఁ జూచి యెవ్వరో యొకరు "నీవు గలిలీదేశస్థుఁ డైన జీసస్సుతోడ నుండినవాఁడవు కావా!" అని పలుకరించిరి. అతఁడు దాసీలకు భయపడి "నీవు చెప్పినసంగతి యేమో నే నెఱుఁగను" అని పలుకుచు ప్రాకారములోని మఱియొకచోటికి తొలఁగి పోయెను. అక్కడ నింకొకఁ డాసవాలు పట్టి "నిశ్చయముగా నీవు జీసస్సు శిష్యులలో నొక్కఁడవు, నీశబ్దోచ్చారణమే నీవు గాలిలీవాఁడ వని తెలుపుచున్నది." అని పలుకఁగా నతఁడు తాను కా నని యొట్టు పెట్టుకొనెను. జీసస్సును పట్టుకొన్నప్పు డితఁ డక్కడ నుండఁగాఁ జూచితి నని

మూఁడవసారి పేతురొక్కడు చెప్పెను. "నేను యేసున్ను నెఱుఁగనే యెఱుఁగను" అని మూఁడవసారి నీటుకు నెలియఁబలికెను. ఇంతలో ప్రభాతమును దెలుపుచు కోడి కూసెను. ఆ కోడికూఁత వినఁగానే కొన్నిగంటలక్రిందట యేసున్న పలికిన పలుకులు తలఁపునకు వచ్చి పేతురావలకుఁ బోయి పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

దేవాలయములో నున్న సాన్హెద్రిమ్ సభయొక్క నియుక్త సంఘము గారాతమునకు మరణదండనమును విధించిన తీర్పు "సక్రమ యథావిధిగా వినిపించుట కయి యేసున్ను బలమయిన రక్షకవర్గము వెంట నుషఃకాలమునందు తొందరగాఁ గొనిపోయిరి. తీర్పు వినిపింపఁబడిన మీఁదట యేసున్ను సక్రమమందిం ప్రాద్ఘాటకముండే జనులు విశేషముగా వీథులలోనికి రాకముందే ప్రాతఃకాలమున రోమను పరిపాలకునియొక్క నివాసనికేతనమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. అతనివెంట దేవాయతనపరిజనము భటవర్గము సైనికనికాయము ధర్మాధికారులు మతాచార్యులు ఫారిసీలలోని ప్రముఖులు ముక్తులైనవారింతమంది పెద్ద యుత్సవమువలె నడచుచుండినను తచ్ఛిష్యులు ఖడ్గపాణులై యే మూలలనుండి వచ్చి యాకస్మికముగా పైని బడి విడిపింపఁజూతురో యను భీతిచేత వారు రాజగృహము చేరువఱకును గుండెలు కటకట కొట్టుకొన తిరిగి తిరిగి చూచుచునే పోయిరి. పైలేటుమందిరావరణములో నడుగు పెట్టిన తరువాత నక్కడఁ గావలి కాచుచున్న బలిష్ఠమైన రోమకసైన్యమును జూచినప్పుడు వారిగుండెలు కుదుటఁబడినవి.

వారప్పుడు తమవచ్చిన కార్యమును నివేదించుచు లోపలికి విన్నపము పంపఁగా, పైలేటు వెలుపలికి వచ్చి వారు కూడియున్న విశాలప్రదేశము చొచ్చి ధర్మాసనము నధిష్ఠించెను. అంతట వారిలో నొకఁడు యేసున్ను ముందు నిలిపి "ఇతఁడు యూదులరాజ నని యుధి

'నయించినట్లు తన యొప్పుడు మీరతని దోషస్థాపన [illegible] చేయుచుంటిరి యున
రాక్షిరైయుండడు'' అని పైలేటు [illegible] చెప్పెను. దోషములు గూఢ
కారులను నియమించి తన [illegible] తాయుపాయములు చేయు
చూచువారిని విధ్వంస[illegible] కనిపెట్టు [illegible] గాన పైలేటు జీససును
గూర్చి తానావలకే [illegible] యుండెను. ఇప్పుడు జీసస్సుమీద
నారోపించిన నేరము నన్నది రాజద్రోహము నయి ప్రజలను పురి
కొల్పుట యను నేరమును [illegible] చేసిన [illegible] యను ప్రసిద్ధ
మనుష్యుడొకడు పైలేటుచేత [illegible] మంచబడి
యుండెను. జీసస్టువంటి [illegible] కెంతో భిన్నస్వభావము గలవా
డనియు, [illegible] ప్రముఖులతనిని
ద్వేషించుచున్నారనియు, నెరిగి యుండుటచేత పైలేటు మనస్సు
జీసస్సు పక్షమున కొంత యుండెను.

ప్రధానాచార్యుడు నేరము మోపినప్పుడును, జనులను
మోసముచేసెననియు [illegible] ప్రజలకు బోధించె
ననియు జీసస్సునకు విరోధముగా నిందలు [illegible] నప్పుడును, "వీరు నీపయి
మోపుచున్న దోషములను నీవు వినుచున్నావుగదా? వీరి కేమి యుత్త
రము చెప్పెదవు?'' అని పైలేటడిగెను. ప్రతిపక్షులు పలుకు కల్లల
కుత్తరము చెప్పుటకూడ నసహ్యమని యెంచి యతడు మాఱుపలుక
కూరకుండెను. "నీవు రాజవగుట సత్యమా?'' అని మరల పైలే
టడిగెను. వెనుక చెప్పినట్టే మరల "నీ వట్లు చెప్పుచున్నావు. నీవు
నా నిజమైన పేరును నాకనుగ్రహించినావు.'' అని జీసస్సు పలికెను.
అంతట జీసస్సు నొంటిగా తనగదిలోకి తీసికొనిపోయి విచారింప
నారంభించెను. "నేను రాజనే కాని నా రాజ్య మీలోకసంబంధ
మైనది గాదు. నా రాజ్యము పూర్ణముగా సత్యానుభవములోను

సత్యప్రకాశనములోను ఉన్నది. నేను సత్యమునకు సాక్షిగా నిలుచుటకు వచ్చినాను." అని జీసస్సు తనరాజ్యస్వభావమును వివరింపఁబోడఁగెను. పైలేటాతనిభావమును గ్రహింపఁజాలక, అతఁడు పరులకు బాధచేయని దివాస్వప్నరాజ్యప్రవిష్టునిగా పరిగణించి సపరిహాసముగా "సత్యమన నేమి?" అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్సు మతాచార్యులకును ఫారిసీలకును వక్కబల్లెముగా నుండువాఁడే కాని తనకు శ్రమ కలుగఁ జేయువాఁడు కాఁడని కనిపెట్టి, పైలేటాతనిని ప్రాణములతో విడుచుట కిష్టముగలవాఁడయి యుండెను. అందుచేత నతఁడు ధర్మాసనమును మరల నధిష్ఠించి, ప్యాసోవరు పండుగలో జనులు కోరుకొన్న కారాబద్ధుఁడగు యూదుని నొక్కని విడిచిపెట్టుట యాచార మగుటనుబట్టి వారికోరికమీఁద జీసస్సును విడుదల చేయవలె ననుతలంపుతో "జీసస్సును విడిచిపెట్టవలయునా? బారబ్బాను విడిచిపెట్టవలయునా?" అని జనుల నడిగెను. జీసస్సున కారోపించిన యపరాధములను బారబ్బా నిజముగానే చేసినవాఁడగుటచేతను బారబ్బాను విడిచిపెట్టుమని కోరినపక్షమున వారు రాజభక్తి లేనివారని వెల్లడి యగు నన్న భయముచేతను, జనులు జీసస్సునే విముక్తునిఁ జేయఁగోరుదు రని యతఁడు నమ్మియుండెను. అయినను జను లావఱకే మతాచార్యులచేత బోధనొందినవా రయి యుండుటచేత "మాకు బారబ్బా నిమ్ము." అని యేకవాక్యముగా వేఁడుకొనిరి. "ఇఁక మీరాజు నేమి చేయవలెను?" అని పైలేటడిగెను. "అతనిని సిలువను వేయింపుము" అని వారు పెద్దపెట్ట నఱచిరి. "ఎందుకు? అతనియందు దోషమేమియు నాకు కనఁబడదు. అతఁ డపరాధ మేమి చేసినాఁడు?" అని పైలేటు మరల నడిగెను. వా రాతనిమాటలను వినిపించుకోక దొమ్మిగా "అతనిని సిలువను వేయింపుము; సిలువను

వేయింపుము" అని కోలాహలధ్వనితో కేకలు వేసిరి. అప్పు డతఁడు చేయునది లేక వారి యల్లరి చూచి తా నాతనిని విడిచిపెట్టిన పక్షమున పడఁబరాని ప్రజాక్షోభము కలుగునేమో యని భయపడియు ప్రజలు సంఘవిజ్ఞాపనమును బఁ పుకొన్నపక్షమున చక్రవర్తి తన్ను పరిపాలక పదమునుండి తొలఁగించునేమో యని జడిసియు తుదకు బారబ్బాను విడిచిపెట్టి జీసస్సు విషయమున సాన్ హెడ్రిము సభవారు చేసిన తీర్పును స్థిరపఱిచెను. తమకృషి సఫల మయిన దన్న సంతోషముతో మహా చార్యులును ఫారిసీలును సభను విడిచి తమ యిండ్లకుఁ బోయిరి. రోమక సైనికులు జీసస్సును సభాభవనమునుండి యావలకుఁ గొనిపోయిరి.

రోమకసైనికులు మృగప్రాయు లైన క్రూరచిత్తులు; వారికి దయాదాక్షిణ్యములు లేవు. పైలేటు దండనమును విధించిన తరువాత జీసస్సు మానవరూపమును ధరియించియున్న యాఘాతుక మృగముల కప్పగింపఁబడెను. సిలువను వేయ విధింపఁబడినప్పు డాదండనమును జరుపుటకు ముం దపరాధిని కొరడాలతోఁ గొట్టుట యాచారము. నిష్కరుణు లయిన యీసైనికులకు చంపుటకు ముందు పిల్లి యెలు కను బాధించునట్లు బాధలుపెట్టుట పరమసంతోషము. వీండ్ర కశా ఘాతములచేత జీసస్సు మూర్ఛపోలేదు; కంట తడిపెట్టలేదు. ఈవిధ ముగా నాతని ధైర్యము చెడఁగొట్టి యేడిపింప వలె నని వాండ్రు చేసిన ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమయినది! అతఁ డెవ్వరో యెట్టివాఁడో వాండ్రెఱుఁగరు. అతఁడు యూదుఁ డనిమాత్ర మెఱుఁగుదురు; యూదుల నవమానించుటయే తమ వ్రత మయినందున, వారివ్వు డేలాగునసైన నాతని వేధించి నొప్పికి తాళలేనట్టు కనఁబడునట్టు చేయవలెను; తీవ్రవేదనచేత మనుష్యుఁడు గిలగిల కొట్టుకొనుచుండఁగాఁ జూచునప్పటికంటె మఱియొకప్పుడు వారి కెక్కువప్రమోదము కలు

గదు. అతఁడు మూలుగనందునను దయచూపుఁ డని వేఁడనందునను వారు పెట్టుబాధ మఱింత కఠిన మైనదియు దీర్ఘతర మైనదియు నయ్యెను. ఎంతభయంకర మైన బాధలు పెట్టినవా రయ్యును తా మాతనిముఖమునందు దుఃఖసూచనలు తోఁపఁజేయ దారి కానరానందున వారాతనిని వ్యథపెట్టుమార్గమునింకొకదానినాలోచించిరి. యూదుల రాజ నని చెప్పుకొన్న ట్టాతనిపై మోపఁబడిన నేరమును వారు విని యున్నవారు గాన, శరీరవేదనకు తాళఁగలిగినవారు సహితము పలువు రపహాసదుఃఖమునకు సహింపఁజాలకపోవుచు వచ్చుట నెఱిఁగి, అతనిని కృతకనృపతినిగాఁ జేసి యామూలమున నవమానపఱుప నిశ్చయించిరి. తదనుగుణముగా సైనికులు వేసికొనెడిరీతి శోణకంచుకము నొకదానిని తెచ్చి నెత్తురు కాఱుచున్న యతని బుజములమీఁదకప్పి ముండ్లకంపతో నల్లిన కిరీట మొక్కటి యాతనినెత్తిని బెట్టి, రాజవేత్రమునకు మారుగా శృంఖలాబద్ధము లైన యాతని హస్తములలో నొక బెత్తమును నిలిపి, ఒకరి తరువాత నొకరుగా వచ్చి పాదములముందు సాగిలఁబడి, "ఓయూదులరాజా! నమస్కారము" అని యపహసింపఁ జొచ్చిరి. అంతేకాక వారిలో కొంద అవహాసమున కవమానమును తోడుపఱిచి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి లేచి వచ్చునప్పు డాతని మొగముమీఁద నుమ్మి వేసిరి. మఱికొందఱు చేతిలోని బెత్తము నెత్తుకొని నెత్తిమీఁద మొత్తిరి. అతఁ డిప్పుడు వారిచే కృత్రిమరాజుగా చేయఁబడియున్నను నిజ మైనరాజువలె నిశ్చలహృదయుఁ డయి నిర్వికారుఁ డయి పెట్టిన బాములెల్ల పడి యవమానము నంతను శాంతతతో సహించెను. దౌర్బల్యలక్షణము గాని భీరుత్వచిహ్నముగాని దుఃఖసూచనము గాని యాతనిముఖమునం దణుమాత్రమును గానరానందున నాతని సంతాపకులకు సంతాపమే గాని సంతోషము కలిగి

నది కాదు. కోపము కానరాని చల్లనిచూపులతో తమవంకఁ జూచు చున్న యతని శాంతవదనమును పొడగన్నవ్వాడాక్రూరకర్ముల శిలా కఠినచిత్తములలో సహిత మొకవిధ మయిన యపరాధస్మృతి తల చూపి వారి పెదవులనుండి యావలికు వెలువడఁబోవుచున్న పరిహాస వచనాంకురమును పైకి రానీక లోలోపలనె చంపివేసెను.

ఇంతలో నధికారులు వచ్చి జీసస్సును వధస్థానమునకుఁ గొని రావలసిన దని యాజ్ఞాపింపఁగా, కావలిభటులు లాతినిని వెంటఁగొని రాజమందిరద్వారమువంక నడచిరి. ఈసమయమునందే మరణదండన మును పొందవలసిన మఱియిద్దఱపరాధు లప్పుడు వారితోఁజేర్పఁబడిరి. వారు సాధారణచోరులు. యూదులకు శ్రోత్రియవమానమును కలిగింప వలెనన్నయుద్దేశముతో పైలేటు వారిని జీసస్సుతోడఁగూడఁబంపుట కేర్పాటు చేసె నని చెప్పుదురు. మరణదండనార్థము కొనిపోఁ బడు చున్న యపరాధికి ముందు వాఁడు చేసిన నేరమును వ్రాసినవలక నొకమనుష్యుఁ డెత్తిపట్టుకొని నడుచుట యాచారము. "ఇతఁడు యూదుల రాజయిన జీసస్సు" అని పెద్దక్షరములతో వ్రాయఁబడి యున్న పలక నిందునిమిత్త మయి పైలేటు ముందుగానే సిద్ధము చేయించెను. అవమానకర మయినచావు చావనై యున్నవానికి పైలే టిటువంటి బిరుదము నిచ్చుట జెరూసలేమువాసు లైనయూదులపై తనకుఁ గలతిరస్కారభావమును వెల్లడిచేసి వారికి తలవంపులు తెచ్చు టకే యనుటకు సందేహము లేదు. దండ్యు లయియున్న తస్కరుల నాతని సహచరులనుగాఁ బంపుటకూడ యూదుల కవజ్ఞ కలిగించుట కయియే యుండును. "దొంగల కర్హ మయినమృతి ననుభవించుట కయి దొంగలతో నడచుచున్న యితఁడు మీకు రాజగుటకు తగిన వాఁడు." అని ఫలితార్థ మిచ్చెడి యాపని గర్విష్ఠు లయి యుండెడు

మతాచార్యులయొక్కయు పారిసీలయొక్కయు గర్వమునకు భంగకర మయి యవమానకరముగా నుండు నని యాతఁ డెఱుఁగును.

తాము దేనిపైని దిగఁగొట్టఁబడి చంపఁబడుదురో యాదారు వును దండ్యులచేతనే వధప్రదేశమునకు మోపించికొనిపోవుట రోమ నుల క్రూరకృత్యములలో నొకటి. సిలువ యని చెప్పఁబడెడి వధ సాధనము రెండుభాగములు కలదిగా నుండును. అం దొకభాగ మైన నిలువుదూలము భూమిలో పాతిపెట్టఁబడి యుండును; రెండవభాగ మైన యడ్డుదూలము భూమి కయిదా ఆడుగుల యెత్తున మొదటి దానిలో నమర్పఁబడును. జీసస్సు వీథిలోనుండి మోచుకొనిపోవలసిన దీ యడ్డుదూలమునే. చుట్టును సైనికులు కాఁచియుండఁగా, దోషా రోపకులు కొంతమంది వెంటనడువఁగా, జీసస్సు వధార్థము కొనిపోఁ బడెను. సౌరులలో ననేకుల కాతనిని వట్టుకొన్న వార్తయే తెలియదు; మంచి నడికేయిని రాజపురుషు లాతనిని బట్టుకొనిరి; మధ్యాహ్నము కాకమునుపే యతఁ డడ్డుదూలమును వహించి పైలేటుసభాగృహము నుండి బయలు వెడలెను. వీథులలోనుండి పోవుచున్నప్పుడు కొందఱు స్త్రీ లాతని నానవాలుపట్టి కీచుగొంతుకలతో రోదనము చేయఁ దొడఁగిరి. జీసస్సు వారివంక తిరిగి "ఓ జెరూసలేముపుత్రికలారా! నా నిమిత్త మయి శోకింపకుఁడు. మీనిమిత్తమును మీబిడ్డల నిమిత్త మును శోకింపుఁడు." అని వారి నూఱార్చెను.

జీసస్సు తనమీఁద మోపఁబడినభారమును మోవలేకపోయి నందున, రోమను భటులు పురద్వారమువద్ద నెక్కడనుండియో వచ్చి పురములోఁ బ్రవేశింపఁబోవుచున్న యొకపరదేశస్థునిఁ బట్టుకొని బల వంతముగా నాయడ్డుదూలము నాతనిచేత గమ్యస్థానమువఱకును మోయించుకొని పోయిరి. జీసస్సు దుర్బలశరీరుఁడు కాఁడుకాని రాత్రి

నుండి భోజనములేనివాఁ డయి యుండుటచేతను, క్రూరకిరాతు లైన పదాతులచేత నెత్తురు వఱదలు కట్టునట్టుగా దెబ్బలు తినియుండుట చేతను, గంటలకొలఁదికాలము నిలువఁబడియుండి వ్యాకులమనస్కుఁ డయి యుండుటచేతను బలక్షీణుఁ డయి యతిభారమైన యాదారువును మోయలేక పోయెను. రోమనులు త్రోవను బోవువారి నెవ్వరినైనఁ బట్టుకొని వెట్టికిఁగొట్టి వారిచేత నిచ్చవచ్చినపని చేయింపవచ్చును. ఇట్లు పట్టుకోఁబడి బలత్కారముగా బరువుమోచునట్లు చేయఁబడినవాఁ డుత్తరాఫ్రికాలోని సైరీనువాస్థవ్యుఁడైన సిమ నను పేరు గల యూదుఁడు. అతఁడు ప్యాసోవరు తీర్థమునిమిత్తమయి యాత్రికు వచ్చెను.

ఊరు దాఁటి కొంచెముదూరము నడచినతరువాత 'గాల్గోథా' యను స్థలమునకు వచ్చిరి. ఆపదమున కాభాషలో కపాలభూమి యని యర్థము. ఇదే కొంచెము సేపటిలో సిలువను వేయుట యనెడు క్రూర కర్మము జరుగ నున్న ప్రదేశము. ఇది మన దేశమునందు పూర్వ కాలమునం దుండిన కొఱతను వేయుట వంటిది. ఇందు మొదటిదానిలో మనుష్యుని మ్రానిపైఁబెట్టి చేతులకు మేకులు దిగఁగొట్టుచువారు. రెండవదానిలో మనుష్యుని కొఱ్ఱనఁబడెడు శూలమునకు దిగఁగొట్టెడు వారు. ఈరెండుదండనములలోను కూడ దండితులు వెంటనే ప్రాణ ములు గోలుపోక కొన్ని సమయములయందు దినములకొలఁదిని బ్రదికి బాధపడుచుండెడువారు. అడ్డుదూలమునఁ బెట్టి మేకులుకొట్టుటకు ముందు వధ్యులకు బాధ తెలియకుండఁ జేయుట కయి మైకము చేసెడి యొకవిధమైన మద్యమును త్రాగనిచ్చెడివారు. వాడుకనుబట్టి రొండలు తెలియకుండఁ జేసెడి మద్యమును పానముచేయుట కయి జీసస్సుచేతి కిచ్చిరి. అతఁ డామద్యపాత్రమును నోటివద్దఁ బెట్టుకొని నాలికతో చవి చూచి యది మత్తుపదార్థమని తెలిసికొని త్రాగక నిరాకరించెను;

నొప్పి తెలియకుండ స్మృతి తప్పియుండుటకంటె తెలివి కలిగియుండి నొప్పికి ధీరత్వముతో నోర్చుకొనవలయు ననియు, తాను కోరి తెచ్చుకొన్న మృత్యువును మహావీరునివలె నిర్భయముగా నెదుర్కొనవలయు ననియు, అతఁడు తలఁచి మత్తుచేసెడు మధుపానముయొక్క సాహాయ్యము నొల్లఁ డయ్యెను. అంతట నతని వస్త్రములను దీసి యాతనిని కొయ్యల కంటఁగట్టిరి; చేతుల నడ్డుకొయ్యమీఁద నిఱుప్రక్కలను చాచి మేకులను గొట్టిరి; శరీరము బరువుచేత జాఱిపడకుండ రెండు కాళ్ళనడుమనుండి దారము వేసి నడుమనున్న నిలువుకొయ్యకు నడుము వద్ద కట్టిరి. మృత్యుదేవత కనుగ్రహమువచ్చి ప్రాణములను గొనువఱకు నతఁ డీప్రకారముగా వ్రేలాడుచుండవలెను. అతనివెంటఁ గొనిరాఁబడిన యిద్దఱు తస్కరులును జీసస్సున కిరుపార్శ్వములయందును సిలువ కొయ్యలకు వ్రేలాడఁ దీయఁబడిరి. వారికి తగినంత మందిని భటులను కావలియుంచి తక్కినసైనికులు పురమున కరిగిరి. ఈదారుణకర్మము జరుగుచున్నంత సేపును జీసస్సు సంపూర్ణ స్థైర్యముతో నుండి యొక్క దీనవచనమునైనను పలుకక కడపట "తండ్రీ! వారేమిచేయుచున్నారో వారెఱుఁగరు; వారిని క్షమింపుము" అని ప్రార్థించెను. విశేషకాల మతఁడు లోలోపలనే ప్రార్థించుచుండెనుగాని పయికి నేమియుపలుకలేదు. ఈలోపల నాతని విరోధులు కొందఱాతని వినాశమునుజూచి సంతోషింపవలెనన్న నీచ బుద్ధితో పట్టణమునుండి పనికట్టుకొనివచ్చి, అతనిమరణవేదనను చూచి పకపకనవ్వుచు హేళనముచేయుచు "నీవు దేవునికుమారుఁడవైనవతుమున సిలువనుండి దిగిరమ్ము. ఓయిస్రాయీలరాజా! దిగిరమ్ము. మేము నిన్ను నమ్మెదము." అని కొందఱును "నీవు దేవాలయమును నాశముచేసి మూఁడుదినములలో మరల కట్టుదువు. అట్టి నీవు నిన్ను

రక్షించుకొమ్ము" అని మతికొందఱును పలికెను, కొ దళ మాతఁడు వినునట్లుగా పీఁడు దేవునిని నమ్మినవాఁడు; ' దెబ్బ దే: సకుమారుఁడ వని చెప్పుకొన్నాఁడు గదా! ఏకీ దేవుఁడు వచ్చి ండి ... నిని రక్షించు కొను. పీఁ డితరులను రక్షించుచుగాని తన్ను . ... క్షించుకొలేఁడు." గి నానావిధముల గేలిచేసిపోయిరి. పీరు వా దన నేల! తుదకు నీవ ల్నలల సిలువలమీఁదనుండి చావునకు సంసిద్ధులయియున్న దొంగలు ముగ్గు మాతని సగళాళిచేసిరఁట! ఈయధిక్షేపములకు దేనికిని మాఱు త్తరము యతఁడు పర్వతమువలె నిశ్చలుఁ డయి యుండెను. ఇట్టి కష్ట ముత్తరమునం దాతనిశిష్యులు పలాయితు లయి మొగము చూపక ... యెరూసలేమున కాతనివెంటవచ్చి యుపచారములు చేయు చుండిన గాలిలియామిత్రులుమాత్ర మాతనిని విడిచినవారు కారు. మేరీక్లియోఫస్, మేరీమాగ్డలేన్, జోయన్నా, సలోమి, మొదలయిన స్త్రీ లాతనిని విడిచి పోవక భక్తిని చూపుచు కావలివాడు రానిచ్చి నంత చేరువను నిలిచిరి,

జీసస్సును సిలువపై నివేసిన విధ మీక్రిందిపటము చూపుచున్నది.

జీసస్ సిలువ వ[illegible] స్న్ప[illegible]మట కయి చూడవచ్చిన మహాపురుషులును దారిని బోవు[illegible] చ[illegible] [illegible]రును బోయి సిలువకొనను "యూదుల రాజు" అని [illegible] ము[illegible]యున్న పలకను జూచి యాయవమానకర మైన వ్రాతనుగూరి [illegible] [illegible]చార్యపురుషులతో మొఱ్ఱపెట్టుకొన్నందున వా రావ్రాతను మార్చి జీసస్సు యూదులరాజనని తాననుకొన్న ట్లర్థమిచ్చెడు వ్రాత వ్రాయింపవలసిన దని పైలేటుతో విన్నపము చేసిరి. కాని యతఁ డాచార్యులమాటలు పెడచెవిని బెట్టి వారి ప్రార్థనను నిరాకరించి పంపివేసెను.

సాయంసమయము సమీపించు చుండెను. రక్తనిస్సర[illegible]తులకు మువలన నాయాస మధికమయి విదాహము పుట్టఁగా జీసస్సు [illegible] యగుచున్నదని చెప్పెను. దయాశూన్యులైన సైనికులలో నించుక దయగలవాఁ డయిన భటుఁ డొకఁడు తాము త్రాగుటకుఁ దెచ్చుకొన్న పానకములో స్పంజిని (లోనికి నీరు పీల్చుకొనుసముద్రపుఫాఁచి) ముంచి కఱ్ఱకొనను కట్టి యెత్తి నోటి కందియ్యఁగా జీసస్సు దానిని చప్పరించి వీల్చెను. ఆతని కంతకంతకు దేహతాపము దుస్సహము కాఁజొచ్చెను. ఎటు చూచినను ఆతనిమనస్సునకు మనుష్యునియొక్క కృతఘ్నతయు దుస్స్వభావమును గానవచ్చుచుండెను. క్షణకాల మాతని మనస్సును నిరాశామేఘములు కప్పుకొని యీశ్వరుని మఱుఁగుపఱిచెను. ఈనిరా శత్వాంధకార నిమగ్నావస్థలో నతఁడు "ఓనాదేవా! నాదేవా! నీవు నన్నేల విడిచిపెట్టినావు!" అని యఱచెను. ఎంతటిమహాత్ములకును మానుషదౌర్బల్య మొకానొకప్పుడు పొడచూపక మానదుగదా! దీనినిబట్టి యాతని కీశ్వరునియందలి విశ్వాసము తగ్గినదని యెంచఁ గూడదు. బాల్యమునుండియు వలుక నలవాటు పడి యున్న యీవా క్యము తీవ్రశారీరకవేదనానుభవసమయమున నప్రయత్నముగా వెయిక

వచ్చియుండును. అది యెట్టిదయినను శరీరము క్షీణతఁ నొందుచు వచ్చినకొలఁదిని ఆయనయాత్మ యంతకంతకు విమలమగుచు వచ్చి దైవికస్వభావము ప్రకాశింపఁ నొందెను. తనకర్తవ్యము స్మరణకు వచ్చెను; తనమరణమే ప్రపంచముయొక్క ముక్తికి కారణ మగునని తోఁచెను; తనముందు నడచు చున్న దారుణదర్శనము లదృశ్యము లాయెను మనస్సు నేకనిష్ఠతో పరమపితయందు లగ్న మయ్యెను. మరణమునకు కొన్ని నిమిషములు ముందుగా నతఁడు "తండ్రీ! నా యాత్మను నీచేతులలో సమర్పించుచున్నాను." అని యుచ్చైస్స్వరముతో విస్పష్టముగా పలికెను. కడపట నతఁడు "ఇది సమాప్తమయినది" అని తనలో తాను మందస్వరమున ననుకొనఁగానే తల రొమ్ముపైని వ్రేలాడఁబడెను; ప్రాణము లుత్క్రమణము లయ్యెను. సిలువను వేయఁబడినతరువాత మూఁడుగంటలలోనే యతఁడు కాలధర్మము నొందెను. అతని శీఘ్రమరణమునకు రక్తవాహిక యొకటి తెగుట కారణమని వచింతురు.

సాధారణముగా రోమనులు సిలువను వేయఁబడినవారి శవములను సమాధిచేయుటకయి బంధుమిత్రాదులను తీసికొని పోనిచ్చెడువారు కారు. అయినను తగినంత పెద్దలంచ మియ్యఁగలవా రున్నపక్షమున రోమకపరిపాలకులచేత నట్టిపని చేయించుటయు నసాధ్యము కాదు. రహస్యమున జీసస్సునకు పరమభక్తులయి యుండియు బహిరంగముగా తా మతనిశిష్యు లయినట్టు చెప్పునంతటి ధైర్యము లేనివారు జెరూసలేముపురవాసులలో ననేకు లుండిరి. అట్టివారిలో నొకఁడయిన జోసప్పనువాఁడు ప్రబలుఁడును విత్తవంతుఁడు నయి యుండెను. జీసస్సువిషయమయి జరుపఁబడిన యన్యాయమువలనను క్రూరత్వమువలనను కలిగినకోపముచేత ధైర్యవంతుఁడయి పైలేటువద్దకుఁబోయి

శవమును సిలువమ్రానినుండి తీసికొని పోనియ్యవలసిన దని జోసఫ వేఁడుకొనెను. పైలేటాతనిప్రార్థన నంగీకరించెను. అందుచేత తత్సమీపమున నున్న జీసస్సుయొక్క మిత్రులతోడుపాటుతో నతఁడు శవమును సిలువనుండి దింపి, శుద్ధజలముతో కడిగించి, సమాధి యొద్దకు తీసికొని పోయెను. అతనితోఁటలో రాతిలో మలచిన సమాధి యొకటి యుండెను; దానిలో జీసస్సుశరీరమును బెట్టి దాని ముఖద్వారమున నొక్కమహాశిలను దాపి మూఁతపెట్టి, ఈ మిత్ర బృందము ఖిన్నహృదయములతో వెనుక మరలిపోయిరి. ఇట్లు జరిగిన దినము శుక్రవారము. ఆదివారమునాఁడు జీసస్సు తన మిత్రులకు కొందరకు సజీవుఁడయి కనఁబడె నని చెప్పుదురు. జీసస్సుయొక్క పునరుజ్జీవనకథ యిది — గాలిలీ నుండి జీసస్సువెంట వచ్చిన మేరీ మాగ్దలీ నను నామె భానువారమునాఁడు ప్రాతఃకాలమున సమాధి యొద్దకుఁ బోయి చూడఁగా దానికి మూఁత వేసిన ఱాయి యథాస్థానమున లేక తొలగింపఁబడియుండె నఁట! పీటరును జానును కలిసికొని జరిగినసంగతిని, వారితోఁ జెప్పుట కయి యామె దుఃఖముతోను భయముతోను వెనుకకుఁ బోయె నఁట! వా రామెతోఁ గూడి సమాధియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి లోపలఁ జొచ్చి యది వట్టిదిగా నుండుట చూచి వెంటనే వెడలిపోయిరి గాని యామెమాత్ర మేడ్చుచు నక్కడనే యుండె నఁట! కొంతసేపయిన తరువాత మేరి సమాధి లోనికి వంగిచూడఁగా, దానిలో ఇద్దఱు దేవదూతలు కనఁబడి యేల యేడ్చుచున్నా వని యడిగి రఁట! "వారు నాప్రభువును తీసికొని పోయినారు గనుక వా రాతని నెక్కడ నుంచిరో నే నెఱుఁగను" అని మేరీ యుత్తరము చెప్పె నఁట! అప్పు డామె తలయెత్తి కనుఁగొనఁగా తన సమీపమున నొక్కరు కనఁబడి "ఓ కాంతా! ఏల యేడ్చెదవు?"

అని యడిగె నఁట! బాష్పముల వలనఁ గొంకవడుకు కన్నుగానని
దయి యాస్థలమునకు కాఁపు తోఁటవాఁడని, తలఁచి "అయ్యా! నీ
వాతనిని తీసుకొనిపోయి యుండినపక్షమున నీ వాతని నెక్కడ పెట్టి
తివో నాకు చెప్పుము" అని యామె యాతని నడిగె నఁట! అప్పు
డామనుష్యుఁ డామెను 'మేరీ' అని పేరితో పిలువఁగా, "ప్రభువా
అని సంతోషముతో కేక వేసి, ఆమె యతనిని జీసస్సని గురుతు
పట్టె నఁట! జీసస్సుయొక్క పునరుత్థాన విషయమునఁ గల సాక్ష్య
మంతయు నొక్క మేరీయొక్క మాట లయి యున్నవి. ఆమె నిజము
గానే తన ప్రభువును జూచినట్టు భ్రమపడి యుండవచ్చును. ఆమె భయ
శోకపరీతస్వాంత యయి తదేకధ్యానములో సదా ప్రభువునే స్మరించు
చున్నప్పుడు మనోనేత్రమున కాతనిరూపము కనఁబడుటయు భావనా
సంభవము లయి యాతని మాటలు వినఁబడుటయు వింత కాదు.
ఇట్లే యాతని శిష్యులును వివిధస్థలములయందు తమ స్వామియొక్క
శబ్దరూపములను వినియు కనియు నుండవచ్చును. చచ్చినవాఁడు
లేచివచ్చుట సత్యము కాకపోయినను, ఆకాలమునందుఁ గలిగిన యీ
నమ్మకము శిష్యులకు నూతనస్థైర్యోత్సాహములను గలిగించుటకు
జీసస్సుపదేశించిన ధర్మములకు లోకములో నత్యంతవ్యాప్తిని కలి
గించుటకును పరమోపకార మయినది. తనకుఁ గల మహామహిమ
లతో సకలగుణగణగరిష్ఠుఁ డయినజీసస్సంతటివాఁ డేమియు చేయ
లేక తనకాయము నాచార్యపీఠమునకు బలిపెట్టవలసినవాఁ డయి
నప్పుడు శక్తిహీనులమును గుణహీనులమును నయిన మే మేమి చేయఁగల
గుదు మని, శిష్యకోటిలో ప్రబల మైన నిరాశ వ్యాపించియుండినప్పుడు
"జీసస్సు జీవించియే యున్నాఁడు. ఆచార్యపురుషు లాతనిదేహము
నంతము నొందించినను, అతనియాత్మ యింకను మనతోనే యున్నది.

ప్రతఁడు శోకార్తులయియున్న శిష్యులకుదర్శనమిచ్చి సంభాషించుచున్నాఁడు. దిగ్విజయము చేయుట కయి మన కాతఁడు తోడుపడ నున్నాఁడు. ఈలోకమునందు మన కేమి సంప్రాప్త మయినను పరలోకమునం దుత్తమగతిని మన కతఁడు చూపుచున్నాఁడు" అను కర్ణపరంపరాగత మయిన జనశ్రుతి భీరువులకు నూతనధైర్యమును నిరుత్సాహులకు నూతనోత్సాహమును దుర్బలులకు నూతనబలమును పుట్టించి తమప్రభు వుపదేశించిన శుభవార్తను కష్టములకోర్చి దూషణలకు సహించి తర్జనభర్జనములకు తలయొగ్గి చావులకు తెగించి లోకములో ప్రవచనముచేయునట్లు చేసినది. మూడుగంటలకాలవ్యవధిలో జీసస్సు శాశ్వత మయిన స్థూలకాయమును విడిచినవాఁ డయ్యును శాశ్వత మైన కీర్తికాయమును ధరించి ప్రపంచమునకు మహోపకారి యయి నూతనధర్మస్థాపకుఁ డయి యిప్పటికిని జీవించియున్నాఁడు; ప్రపంచములో మనుష్యజాతి యున్నంతవఱకు ముందును జీవించియుండును. ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచమున కంతకు తండ్రియగుటచేత మనమందఱ మీశ్వరపుత్రులమే యయినను జీస స్సీశ్వరపుత్రులలో నుత్తమోత్తముఁ డనఁదగినవాఁడు. ఈయుత్తమత్వము కల్యాణగుణసంపత్తిచేతఁ గూడ నీశ్వరకుమారత్వమున కర్హుఁ డగుటచేత వచ్చినది. ఇతఁడు బోధించిన సత్యములలో క్రొత్తవనఁదగినవి యెన్నో లేవు. ఈతఁడు బోధించిన సత్యములలో నీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును ప్రధానము లయిన వని చెప్పవచ్చును. ఇవి సహితము క్రొత్తవి కావు. జీసస్సుజాతివా రయిన యూదులు దేవుఁడు తమ తండ్రి యనియు తామాతని ప్రియపుత్రుల మనియు తమ్ముమాత్రమే దేవుఁడు ప్రేమించి యందఱి కంటెను దమ కెక్కువ యాధిక్యమును గలిగించు ననియు భావించుకొని గర్వపడుచుండెడి వారు. ఈ భావన భ్రమ యనియు

నీశ్వరునికి తా మెట్లు ప్రియతనయులో యట్లే లోకములోని యెల్ల జాతులవారును సమానముగానే ప్రియతనయు లనియు, ఈశ్వరుఁడు తనయెడల నెట్లు ప్రేమ గలవాఁడయి యున్నాఁడో యట్లే యెల్ల జాతులవారియెడలను సమానప్రేమమును గలవాఁడయి యున్నాఁ డనియు, జీసస్సు బోధించెను. ఇదియే యాతఁడు బోధించిన క్రొత్త సత్యము. దేవుఁడు తండ్రియు, మనుజులు కొడుకులు నగుటచేత పుత్రులకు పితృాజ్ఞానువర్తనము పరమధర్మము. ఏవిషయములోను జను లీశ్వరాజ్ఞాతిక్రమణము చేయక యీశ్వరేచ్ఛానుసారముగా సర్వ విషయములలోను ప్రవర్తింతు రయ్యెడు పక్షమున భూమిపై నీశ్వరరాజ్యము నెలకొనును. ఈయీశ్వరరాజ్యస్థాపనము నిమిత్తమే జీసస్సు తనప్రాణము ధారపోసెను. ఈ యీశ్వరరాజ్యము స్థాపింపఁబడిన యెడల జగత్తులో పాప ముండదు; అధర్మ ముండదు; అసత్య ముండదు; అన్యాయ ముండదు; ద్వేష ముండదు; వంచన ముం డదు. అందఱును దేవునకు విధేయపుత్రు లయి, పరస్పరప్రేమము గల సోదరులయి, పాపవిదూరులయి, ధర్మపరులయి, సత్యవంతులయి, న్యాయపరాయణులయి, సదయులయి, ఋజువర్తనులయి, పరోపకార పారీణులయి, అంతకంత కీశ్వరసామీప్యము నందుచు దేవతుల్యు లయి మనుష్యు లీశ్వరరాజ్యములో శాశ్వతానందమును బొందువా రగుదురు. యీశ్వరరాజ్యమున కందఱును సమానార్హత గలవారు. ఎంతటిపాపి యయ్యును దీనిని పొందుట కెవ్వఁడును ననర్హుఁడు కాఁడు. ముఖ్యముగా పాపుల నీశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశపెట్టుట కొఱకే తాను తన ప్రభు వయిన తండ్రిచేత పంపబడినట్టు సంపూర్ణవిశ్వాసము గల వాఁడయి జీసస్సు వారియెడల సదయుఁడయి పాపులకొఱకే తనప్రాణ ముల నర్పించెను. ఈశ్వరరాజ్యము బలపడి భూమి భూతలస్వర్గ

మగునుగాక! జీసస్సు త్రొక్కిన త్రోవ లోకమునకు మార్గప్రదర్శక మగునుగాక! జీసస్సుసహితము మనవలె మనుష్యమాత్రుఁడె యయి యును తనయకళంకశుద్ధ వర్తనముచేతను, నిశ్చల నిర్మల దైవభక్తి చేతను, అవ్యాజపరార్థైక పరత్వము చేతను, దేవతుల్యుఁ డయినాఁడు. అంతవఱకును పాపములకును పరాభవములకును గుఱుతుగానుండిన సిలువ జీసస్సు దానిపైని హతుఁడగుటచేత ప్రభువులును పవిత్రులును గూడ గౌరవచిహ్నముగా ధరించిగర్వపడునంతటి యోగ్యత కలదగునని యొప్పరనుకొనిరి! దేవసముఁడన్నంత ఘనతను పొందుటకయి విషయ సుఖములవంక కాంక్షించునింద్రియవర్గముతో నతఁ డెంత పోరాటము సలిపియుండునో! భగవంతునినుండి పరాఙ్ముఖునిఁ జేయఁజూచు పాప చింతలను మనస్సునుండి పాఱఁద్రోలుటకయి యెంతకష్టపడియుండునో! ఈశ్వరునితోడ సంతతసాన్నిధ్యమును గలిగించుకొని యాయన యిచ్ఛకు సదా తనయిచ్ఛ లోఁబడునట్లు చేయుటకయి యెంత నిరం తరాభ్యాసము చేసియుండునో! ఏమియు చేయకున్న నంతసులభముగా నీశ్వరరాజ్యము నతఁడెట్లు చూఱగొనఁ గలిగి యుండును? అతఁడు బోధించిన యీశ్వరరాజ్య మైహిక మయినదికాదు; మానసిక మయి నది. దేశకాలజాతివిశేషము లేక శుద్ధహృదయులును శుద్ధవర్తనులును అయినవా రందఱును దానినిబొందుటకు స్వాతంత్ర్యముగలవారు. ఈశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనమున కనఁగా పాపమునకు పశ్చాత్తప్తులయి నిర్మల హృదయములతో తండ్రియైన పరమేశ్వరుని సమీపించు బిడ్డలంద ఱును ఈశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశించి యానందము నొందుదురన్న మతసత్యహర్మ్యమునకు ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుఁ డయిన జీసస్సుయొక్క సిద్ధాంతము లోకములోని సర్వమతములకు నత్యాదర్శప్రాయమయి యనంత శుభదాయక మగునుగాక!